COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LXXIX.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

X.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI,

Apud **VIRENQUE**, bibliopolam;

PARISIIS,

Apud **BIBLIOPOLAM**, cui nomen gallice;

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES.

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS, E TYPOGRAPHEO BETHUNE ET PLON,

VIA VULGO DICTA DE VAUGIRARD, 36.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE :

BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS SEPTUAGESIMUS NONUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXV.

S. P. N. JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERUM

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

HOMILIÆ IN S. JOANNEM EVANGELISTAM.

HOMILIÆ IN QUÆDAM LOCA NOVI TESTAMENTI.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

COMMENTARIUS IN SANCTUM JOANNEM APOSTOLUM ET EVANGELISTAM.

HOMILIA XLII [1].

CAPUT VI.

Post hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, in partes Tiberiadis, et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super iis, qui infirmabantur. Abiit ergo in montem Jesus, et ibi sedebat cum Discipulis suis. Erat autem proximum Pascha Judæorum [2].

I. Cum improbis noxiisque viris ne versemur, dilecti; sed quando virtutem nostram non lædent, id curemus, ne eorum insidiis ac nequitiæ locum demus; ita enim omnis impetus frangitur. Ac quemadmodum jacula quando in durum firmumque locum incidunt, magno impetu in eos, qui jaculantur, resiliunt; quando autem violenter immissa nihil durum et asperum reperiunt, cito sedantur et desinunt: ita feri audacesque homines, cum repugnamus, magis exasperantur; cum vero cedimus, illorum furorem cito sedamus. Idcirco Christus, cum audissent Pharisæi ipsum plures

[1] Alias XLI. — [2] Joan. VI, 1-4.

quam Joannem discipulos colligere, pluresque baptizare venit in Galilæam, ut invidiam illorum extingueret, et furorem, quem ipsos ex ea re concepisse verisimile erat, per secessum sedavit. Cæterum in Galilæam reversus, non eadem adit loca. Non enim in Cana venit, sed trans mare. Idcirco sequebantur illum turbæ multæ, cum viderent signa, quæ faciebat. Quæ signa? Cur illa non recenset? Quia hic Evangelista magnam libri sui partem concionibus replevit. Vide namque quomodo per annum integrum, imo in festo Paschæ non aliud miraculum memoret, quam paralyticum et filium reguli curatos. Neque enim omnia narrare voluit, id quod certe fieri non poterat; sed ex multis magnisque pauca dixit. « Et sequebatur, inquit, » eum turba multa, quia videbant signa, quæ faciebat. » Non firma mente sequebantur : ad tantam enim doctrinam ex signis potius inducebantur; quod crassioris erat animi, « Signa enim, inquit, non fidelibus, sed incredulis [1]. » At non hujusmodi populus apud Matthæum; sed audi quomodo; « Stupebant omnes de doctrina ejus, quia docebat » eos tanquam potestatem habens [2]. » Cur autem montem nunc adiit, et ibi sedebat cum Discipulis? Ob futurum signum. Quod autem Discipuli tantum ascenderint, illa populi non sequentis culpa est. Neque hac solum de causa montem petiit, sed etiam ut nos doceret tumultum et turbam esse vitandam, atque idoneam philosophiæ esse solitudinem. Sæpe autem ipse solus montem ascendit, et pernoctat orans, ut nos doceat eum, qui ad Deum accedit, omni tumultu vacuum esse, et tranquillum locum quærere debere. « Erat autem proximum Pascha dies festus Judæo» rum. » Cur, inquies, non ascendit ad diem festum, sed cum omnes Jerosolymam pergerent, ipse in Galilæam venit : neque ipse solus, sed cum Discipulis, et inde in Ca-

[1] 1 Cor. XIV, 22. — [2] Matth. VII, 29 et Marc. I, 22.

pharnaüm? Paulatim legem solvit, ex Judeæorum nequitia occasionem captans. « Et cum sublevasset oculos, vidit tur- » bam multam [1]. » Hic ostendit ipsum nunquam sine causa sedisse cum Discipulis; sed fortassis ut accuratius ipsos al loqueretur et doceret, eosque sibi devinciret : unde discimus quantam illorum providentiam gereret, quam se demitteret, ut se illis attemperaret. Sedebant vero simul sese fortasse mutuo respicientes; « Deinde respiciens videt multitudi » nem accedentem [2]. » Cæteri Evangelistæ dicunt Discipu los accedentes rogasse et obsecrasse illum ne dimitteret eos jejunos; hic vero Philipum inducit a Christo interroga tum. Utrumque mihi verum videtur, sed non eodem ipso tempore gestum; sed aliud alterum præcessisse; ita ut res diversæ narrentur. Cur ergo Philippum interrogat? Scie bat qui Discipuli plus doctrina egerent : hic enim est qui postea dicit : « Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis [3]. » Ideo prius illum instituit. Nam si absque ullo apparatu signum editum fuisset, non tantum apparuisset miraculum. Jam vero prius curat ut penuriam confiteatur, ut hinc majus ipsi videretur miraculum. Vide quid dicat ille : « Unde » nobis tot panes, ut manducent hi [4]? » Sic in veteri lege Moysi dicebat, idque antequam miraculum patraret : « Quid » est in manu tua [5]? » Quia enim miracula, quæ repente accidunt, priorum nobis oblivionem inducere solent, primo illum confessione sua alligavit, ut non deinde stupore perculsus confessæ rei memoriam abjiceret, et hinc comparatione facta miraculi magnitudinem edisceret; quod hic etiam accidit. Interrogatus ille respondet : « Ducentorum de- » nariorum panes non sufficiunt illis, ut unusquisque modi- » cum quid accipiat. Hoc autem dicebat tentans illum : » ipse enim sciebat quid esset facturus [6]. » Quid sibi vult,

[1] Joan. vi, 5. — [2] Ibid. — [3] Id. xiv, 8. — [4] id. vi, 5. — [5] Exod. iv, 2. — [6] Joan. vi, 7, 8.

« Tentans illum? » Num ignorabat quid dicturus esset? Hoc dici nequit.

II. Quænam ergo est dicti sententia? Ex veteri lege possumus illam ediscere. Nam ibi quoque dicitur : « Post hæc » tentavit Deus Abraham dicens : Tolle filium tuum unige» nitum, quem diligis, Isaac [1]. » Neque enim id dixit, ut experiretur an obsecuturus esset, necne; utpote qui omnia videat antequam fiant [2]. Sed humano more utrumque dictum est; ut cum dicit : « Scrutatur corda hominum [3], » non ignorantiam, sed accuratam cognitionem indicat; sic cum dicit, « Tentavit, » nihil aliud sibi vult, quam ipsum accurate novisse. Vel aliud dici possit, ipsum nempe probatiorem eum reddidisse, dum et tunc Abrahamum, et nunc Philippum per interrogationem in majorem signi notitiam deduxit. Quapropter Evangelista, ne ex verbi simplicitate quid absurdum suspicareris, addidit : « Ipse enim sciebat quid esset » facturus. » Cæterum illud maxime observandum; quomodo cum prava suspicio adest, statim eam Evangelista diligenter amoveat. Ut igitur hoc loco ne quid simile suspicarentur auditores, correctionem hanc addidit, : « Ipse » enim sciebat quid esset facturus; » sic et ibi cum ait : « Ju» dæi illum persequebantur, non solum quia solvebat sabba» tum, sed etiam quia Patrem suum dicebat Deum, æqualem » se faciens Deo [4]. » Nisi ea esset ipsius Christi sententia operibus confirmata, addidisset et ibi correctionem illam. Nam si in verbis Jesu timet Evangelista ne quis suspicionem habeat; multo magis in iis, quæ de illo alii dicerent suspicatus fuisset, si non vidisset veram de illo opinionem haberi : sed nihil dixit; sciebat enim Christi sententiam et immobile decretum. Ideoque cum dixisset : « Æqualem se faciens Deo, » non usus est illa cor-

[1] Gen. XXII, 1. — [2] Dan. XIII, 42. — [3] Rom. VIII, 27. — [4] Joan. , 18.

rectione; non enim corrupta illorum erat opinio, sed vera de illo sententia operibus confirmata. Cum ergo Philippum interrogasset : « Dicit Andreas frater Simonis » Petri : Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos[1] ? » Sublimius cogitat Andreas quam Philippus, neque tamen penitus rem intellexit. Puto autem illum non sine causa ita loqui; sed cum audisset Prophetarum miracula, ut Elisæi circa panes. Hinc ascendit quidem ad quamdam sublimitatem, sed non ad culmen pervenit. Hinc discamus qui deliciis sumus dediti, quis cibus esset tam mirabilium virorum, quam tenuis, cujus generis, ipsosque in mensæ frugalitate et conditione imitemur. Sequentia multam declarant imbecillitatem. Nam postquam dixerat : « Habet quinque panes hordeaceos, » addidit : « Sed hæc quid sunt inter tantos? » Putabat enim miraculorum editorem ex paucioribus pauciora, ex pluribus plura facturum esse. Sed non ita res se habebat. Nam perinde ille erat ex pluribus et ex paucioribus ingentem panum copiam parere. Neque enim subjecta materia opus habebat. Sed ne creatura videretur aliena esse ab ipsius sapientia, id quod perperam Marcionistæ dicebant, ipsa creatura ad miracula patranda usus est. Cum ergo ambo Discipuli non sperarent, tunc miraculum edit. Sic enim magis illi lucrati sunt, cum prius rei difficultatem confessi essent, ut re peracta Dei virtutem nossent. Quia enim futurum signum erat, quod a Prophetis editum fuerat, etiamsi non pari modo, et præmissa gratiarum actione ipsum editurus erat, ne imbecilli in suspicionem inciderent; vide quomodo per omnia mentes erigat et differentiam ostendat. Cur enim nondum panes apparerent, miraculum edit; ut intelligas ea, quæ non existunt, ut ea, quæ sunt, ipsi subdita esse, ut

[1] Joan. VI, 8, 9.

Paulus ait : « Qui vocat ea quæ non sunt, ac si essent [1]. » Ac si enim apparata mensa esset, jussit eos statim discumbere, sicque Discipulorum mentem erexit. Cum autem ex interrogatione lucrati essent, statim paruerunt, nec turbati sunt, neque dixerunt : « Quid hoc est? Cur discumbere jubes, cum nihil in medio appareat. » Sic antequam signum viderent, credere cœperunt, qui initio ita non credebant, ut dicerent : « Unde ememus panes? » Imo alacriter turbas discumbere jusserunt. Sed cur paralyticum sanaturus, mortuum suscitaturus, mare sedaturus, non precatur ; hic vero, cum de panibus agitur, id facit? Ut doceat ante cibum gratias esse Deo agendas. Alioquin autem in minimis id facere solet, ut discas illum non quod indigeat ita facere. Si enim indiguisset, potius id in majoribus fecisset. Qui vero illa cum auctoritate fecit, hæc sese haud dubie demittendo peregit.

III. Ad hæc vero turba magna aderat, cui persuadendum erat se secundum Dei voluntatem venisse. Quapropter quando solus signum quodpiam edit, nihil hujusmodi exhibet : quando autem multis præsentibus id agit; ut illis suadeat se non esse Deo adversarium neque Patri contrarium, per gratiarum actionem illam suspicionem tollit. « Et dedit discumbentibus, et impleti sunt [2]. » Vides-ne differentiam inter servum et dominum? Illi namque, ut qui ad mensuram gratiam haberent, sic miracula patrabant; Deus autem absoluta agens potestate, cum auctoritate omnia operabatur. « Et dixit Discipulis : Colligite fragmenta. Illi vero collegerunt, et impleverunt duodecim cophinos [3]. » Hæc non erat superflua ostentatio; sed ideo factum ne præstigiæ viderentur esse, ideoque ex subjecta materia creat. Cur non turbis gestanda dedit illa, sed Discipulis? Quia hos maxime instituere volebat, qui futuri erant doctores orbis. Multitudo namque non magnum adhuc

[1] Rom. IV, 17. — [2] Joan. VI, 11. — [3] Ibid. 12.

lucrum ex miraculis reportatura erat. Statim quippe sunt obliti, aliudque miraculum requisierunt. Discipuli vero non parvam hinc utilitatem accepturi erant. Nec parva hinc damnatio Judæ fuit, quod cophinum gestaret. Quod autem illud ad eorum institutionem factum sit, liquet ex eo quod postremo dicitur, quod illis in memoriam revocaverit dicens : « Nondum cogitatis quot cophinos accepistis [1] ? » Eademque de causa factum est ut cophini Discipulis numero pares essent. Deinde vero quoniam instituti fuerant non tot superfuerunt, sed sportæ septem. Ego vero non modo miror panum copiam, sed cum copia fragmentorum, numeri quoque accurationem, quod neque plus neque minus redundare curaverit, sed quantum voluit, quod præsciret quantum insumendum foret ; quod ineffabilis erat potestatis. Confirmarunt itaque fragmenta utrumque miraculum, et probarunt rem non esse imaginariam, et ex iis, quæ comederant, superfuisse. Piscium vero miraculum, tunc ex subjectis piscibus factum est. Post resurrectionem vero, non ex subjecta materia. Quare ? Ut discas ipsum etiam nunc materia usum fuisse ; non quod illa ut fundamento egeret, sed ut hæreticorum ora obstrueret. « Turbæ autem » dicebant : Quia hic est vere Propheta [2]. » O gulæ aviditatem ! innumera ediderat his mirabiliora, et nusquam hoc confessi sunt, nisi cum essent exsaturati. Inde ergo liquet ipsos Prophetam quemdam eximium expectavisse. Nam illi dicebant : « Tu es Propheta ? » Hi vero : « Hic est Propheta. » Jesus autem, cum cognovisset quia venturi erant ut rapperent eum et facerent eum regem, secessit iterum in » montem [3]. » Papæ, quanta gulæ tyrannis ! quanta volubilitas animi ! Non ultra legem vindicant, non ultra violatum sabbatum curant, non ultra Dei zelo moventur, sed repleto ventre omnia abjecerunt Tum Propheta apud illos erat,

[1] Matth. XVI, 9. — [2] Joan. VI, 14. — [3] Ibid. 15.

et regem erant coronaturi : Christus autem fugit. Quare ? Ut nos doceat spernendas esse dignitates, et ostendat se nulla ex terrenis rebus opus habere. Nam qui omnia vilia elegit, et matrem, et domum, urbem, educationem, vestimenta, non ex terrenis conspicuus futurus erat. Nam cœlestia clara magnaque erant, Angeli, stella, Pater clamans, Spiritus testificans, Prophetæ jam olim prædicantes. In terra autem vilia omnia erant, ut sic ejus potestas magis appareret. Venit certe nos instituturus, ut contemnamus præsentia, neque admiremur ea, quæ in hac vita splendida videntur; sed ea omnia irrideamus, futuraque amemus. Nam qui præsentia miratur, non mirabitur ea, quæ in cœlis sunt. Ideo dicebat Pilato : « Regnum meum non est de hoc » mundo [1]; » ne videretur humano metu et potentia ad persuadendum uti. Cur ergo dicit Propheta : « Ecce rex » tuus venit tibi mansuetus, sedens super subjugalem [2]? » Hic de regno loquitur cœlesti, non de terreno. Ideo rursum dicebat: « Gloriam ab homine non accipio [3]. »

IV. Discamus ergo, dilecti, humanos honores spernere, non desiderare. Honore namque magno afficimur, cui comparatus humanus honor, contumelia est, risus et comœdia; ut et divitiæ terrenæ illi comparatæ paupertas sunt, et vita hæc sine illa mors est. « Sine, inquit, mor» tuos sepelire mortuos suos [4]; » sic gloriæ hæc, si ad illam conferatur, pudor est et risus. Ne igitur hanc aucupemur. Nam si ii, qui dant illam, umbra et somniis sunt viliores, multo magis ipsa gloria : « Gloria enim hominis tanquam » flos fœni [5]. » Quid flore fœni vilius fuerit ? Sed etiamsi diuturna esset, quid hinc animæ lucri? nihil; imo admodum nocet et servos efficit, emptitiis servis deteriores, qui non uni domino, sed duobus, tribus, millibus, diversa man-

[1] Joan. XVIII, 36. — [2] Zach. IX, 9. — [3] Joan. V, 41. — [4] Luc. IX, 60. — [5] I Petr. I, 24.

dantibus serviant. Quanto melius est liberum esse, quam servum? Liberum quidem ab hominum servitute, servum imperanti Deo. Si vis tandem amare gloriam, ama; sed immortalem : nam ejus et spectaculum splendidius est, et lucrum majus. Hi te jubent dispendio tuo ipsis placere : Christus vero contra centuplum donorum tibi retribuit, et his vitam æternam addit. Quid ergo melius, in terra an in cœlis, hominibus an Deo, admirationi esse? damno, an lucro tuo? coronari ad unam diem, an ad infinita sæcula? Da egenti non tripudianti, ne cum pecuniis tuis animam perdas. Tu enim quod hæc studiose et intempestive colas, perniciei illius auctor es. Si scirent enim illi, qui orchestræ dant operam, ex arte nihil sibi fore lucri, jampridem destitissent. Cum autem te vident plaudentem, accurrentem, sumptus profundentem, tua exhaurientem, etiamsi nollent pergere, lucri cupidine tenentur. Si scirent neminem sua laudaturum esse, cito desisterent a laboribus, lucro cessante. Cum vero rem admirationi multis esse vident, inescantur laudibus. Cessemus inutiliter impendere. Discamus qua in re et quando impendere oporteat : ne utrinque Deum ad iram provocemus, et congregando unde non licet, et dispergendo in quæ non oporteret. Qua vindicta non dignus es cum pauperem prætercurrens, meretrici largiris? Etiamsi enim ex justis laboribus erogares, annon culpa esset, nequitiæ mercedem dare, et pro merita pœna honorem impendere? Cum vero spoliatis pupillis, senibusque nudatis, lascivos alis, cogita quis ignis tanto sceleri sit paratus. Audi quid dicat Paulus : « Non tantum qui hæc faciunt, sed qui » laudant facientes [1]. » Fortasse acrius vos incessimus ; sed si nos non incessamus, supplicia manent eos, qui nunquam emendantur. Quid juvaret vos gratiose alloqui, reipsa supplicio propter opera afficiendos? Laudas saltantem, cele-

[1] Rom. 1, 32.

bras, miraris? Ergo illo factus es deterior. Illum paupertas excusare videtur, etiamsi non culpa sit immunis; tu vero etiam hac defensione cares. Illum si interrogem : « Cur, aliis relictis artibus, hanc impuram et execrandam sectaris? » respondebit : « Quia possum parvo labore multum lucrari. » Te vero si interrogem : « Cur lascivum miraris, qui ad multorum perniciem vitam ducit? » non poteris ad eamdem defensionem confugere, sed cogeris demisso vultu erubescere. Quod si nobis rationem exigentibus, ne mutire quidem potes; quando horrendum illud et inevitabile tribunal apparebit, ubi et cogitationum et actuum reddituri sumus rationem, quomodo stare poterimus? quibus oculis Judicem respiciemus? quid dicemus? quam defensionem proferemus? quam excusationem aptam, ineptam habebimus? an nos id facere pro impensa, pro voluptate, pro aliorum pernicie, quos in illa arte perire cogimus? Nihil certe poterimus dicere; sed necessario puniemur, supplicio nunquam finiendo, nunquam terminando. Quod ne accidat, hic jam summo studio caveamus, ut cum bona spe hinc migrantes, æterna bona consequamur. Quæ utinam omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLIII [1].

CAPUT VI.

Ut autem sero factum est, descenderunt Discipuli ejus ad mare. Et cum ascendissent navem, venerunt trans mare in Capharnaüm. Et tenebræ jam factæ erant, et non venerat ad illos Jesus. Mare autem, vento magno flante, exurgebat [2].

I. Non præsens tantum corporaliter Discipulis Jesus, sed etiam absens et procul versans, eorum studet utilitati. Cum enim et potens sit et sagax, per contraria idem ipsum operatur. Animadverte namque quid hic agat : relictis Discipulis, ascendit in montem. Illi vero, absente magistro, ut sero factum est, descenderunt mare, et usque ad vesperam manserunt donec rediret. Adveniente vespera, non ultra se continere potuerunt, quin ipsum quærerent, tanto ejus amore flagrabant. Non dicunt : « Vespera jam est, nox adest, quo nunc ibimus ? » Locus, hora periculo non vacant. Sed desiderio incensi navem conscendunt. Neque enim sine causa Evangelista tempus indicat ; sed ut hoc pacto ferventem illorum amorem declaret. Cur ergo, dimissis illis, abit ? Imo cur solus rursum apparet supra mare ambulans ? Primo ut doceret illos, quam grave esset solos relinqui, atque hinc desiderium augeretur ; secundo, ut potentiam ostenderet suam. Quemadmodum enim non omnem doctrinam cum turba audiebant, sic non omnia signa cum plebe videbant. Oportebat enim eos, quibus committendus

[1] Alias XLII. — [2] Joan. VI, 16-18.

orbis erat, aliquid amplius habere quam cæteros. Ecqua signa, inquies, soli viderunt? Transfigurationem in monte, hoc miraculum in mari, multa et miranda post resurrectionem, atque, ut arbitror, multa alia. Venerunt autem Capharnaüm, non gnari quidem, sed sperantes se ipsum ibi reperturos esse vel inter navigandum. Hoc subindicavit Joannes cum dixit jam vesperam fuisse, necdum venisse Jesum, et mare magno, reflante vento, intumuisse. Cur ergo turbantur? Multa certe erant quæ illos perterrefacerent; tempus, tenebræ namque erant; tempestas, mare namque intumuerat; locus, non enim prope terram erant : sed, « Cum remigassent quasi stadia viginti quinque, » tandem adest res inexpectata, « Vident enim eum ambulantem » super mare [1], » iisque admodum perturbatis dixit : « Ego » sum, nolite timere [2]. » Cur ergo apparuit? Ut ostenderet se tempestatis sedandæ auctorem. Hoc significat Evangelista cum dicit : « Voluerunt accipere eum in navim, et » statim navis prope terram fuit [3]. » Non modo enim tutam, sed etiam secundam ipsis navigationem præbuit. Turbæ autem non se ambulantem super mare conspiciendum dedit : nam majus signum erat, quam earum imbecillitas ferret. Sed neque Discipulis se ita diu videndum præbuit : sed simul et visus est et recessit. Videtur porro mihi aliud ab eo signum esse, quod apud Matthæum narratur; imo multa probant diversum esse. Cæterum sæpe eadem signa facit, ut ne insolita viderentur spectantibus; sed illa cum fide magna susciperent. « Ego sum, nolite ti» mere. » Verbo timorem ex eorum animo pellit : non ita alibi cum Petrus dicebat : « Domine, si tu es, jube me ve» nire ad te [4]. » Cur ergo tunc non statim hoc acceperunt; nunc autem crediderunt? Quoniam tunc tempestas perseverabat agitabatque navem; nunc autem vox tranquillitatem

[1] Joan. VI, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Matth. XIV, 28.

pepcrit. Si res non ita sit, id certe erit quod supra dixi, illum sæpe eadem edere signa, ut ex prioribus secunda credibiliora sint. Cur autem non ascendit in navem? Ut signum majus operaretur, simulque divinitatem suam clarius ostenderet, atque demonstraret se, cum gratias egit, non quod auxilio egeret id fecisse, sed ut se illis attemperaret. Permisitque tempestatem excitari, ut se semper quærerent; statimque sedavit, ut potentia sua cognosceretur; non ascendit autem in navim, ut majus miraculum faceret. « Altera autem die (1), turba quæ stabat ibi, videns quia » navicula alia non erat ibi nisi una, in quam ascenderant » Discipuli ejus, et quia Jesus non introisset cum Discipulis » suis in navim [1]: ascenderunt et ipsi in alias naviculas, quæ venerant ex Tiberiade. Cur hæc minutatim Joannes recenset; imo cur non dixit altera die turbas transfretantes abiisse? Aliud quidpiam nos vult docere. Quid illud? Christum etsi non palam, clanculum tamen turbis id suspicandum reliquisse; nam ait: « Vidit turba, quia navicula alia » non erat ibi, nisi una; » et quod Jesus non ascendisset cum illis, et conscensis naviculis ex Tiberiade, « Venerunt Capharnaüm quærentes Jesum [2]. » Quid enim aliud suspicandum relinquebatur, quam quod mare pedibus trajiciendo venisset? non enim dici poterat ipsum in alia navi trajecisse: nam una, inquit, erat in quam ingressi sunt Discipuli ejus. Attamen post tantum miraculum non interrogarunt eum quomodo trajecisset, nec de tanto miraculo inquisierunt. Sed quid dicunt: « Rabbi, quando huc venisti [3]? » nisi quis fortasse dicat hic quando poni pro quomodo.

II. Operæ-pretium autem est hic perpendere volubilem illorum voluntatem: nam qui dixerant: « Hic est Propheta; » qui studuerant illum rapere et regem suum constituere, postquam illum invenerunt, nihil hujusmodi cogitant, sed

[1] Joan. VI, 22. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 25.

abjecta miraculi memoria, ut puto, non illum ita ulterius mirantur. Et ideo fortassis illum perquirebant, ut cibo fruerentur, sicut antea. Mare Rubrum trajecerunt, Moyse duce, Judæi; sed magna hic erat differentia. Ille namque precans ut servus omnia faciebat; hic vero cum omni potestate. Illic, flante Noto, cessit aqua, ita ut per siccum transire potuerint; hic autem majus fuit miraculum; aqua enim in sua manens natura, sic Dominum dorso suo gestavit, dictum illud confirmans : « Ambulans supra mare » tanquam supra pavimentum [1]. » Jure autem in Capharnaüm ingressurus, duram et immorigeram civitatem, miraculum panum edidit; ut non modo ex miraculis quæ in civitate, sed etiam ex iis quæ extra civitatem fecerat, ejus civium immorigerum animum emolliret. Nam quod tantæ turbæ in civitatem illam adventarent cum tanto fervore, quem lapidem non emollivisset? At illi nihil hujusmodi passi sunt; sed cibum solummodo corporeum cupiebant; ideoque a Jesu reprehenduntur. Hæc cum sciamus, dilecti, gratias agamus Deo, non modo pro sensibilibus, sed multo magis pro spiritualibus donis. Sic enim et ille vult, et propter hæc illa quoque dat, sensibilibusque imperfectiores allicit et præmonet, utpote qui hujus mundi rebus adhuc inhient. Verum si, his acceptis, in iisdem perseverent, reprehenduntur et increpantur. Nam paralytico illud primum dare voluit; sed qui præsentes erant id non patiebantur. Cum enim dixisset : « Remittuntur tibi peccata [2], » dicebant : « Hic » blasphemat [3]. » Ne, quæso, simile quidpiam patiamur, spiritualium nobis potior sit ratio. Quare? Quia si spiritualia adsint, nihil damni ex corporalium privatione sequetur; si absint, quæ nobis erit spes, quæ consolatio? Quapropter pro his semper Deum rogare oportet et hæc postulare. Hæc petenda esse Christus docuit. Et si illam orationem excutia-

[1] Job. IX, 1. — [2] Matth. IX, 2. — [3] Ibid. 3.

mus, nihil in illa carnale reperiemus, sed omnia spiritualia. Illud porro modicum sensile quod ibi petitur, ex modo spirituale efficitur. Nam nihil amplius petere quam panem « Supersubstantialem, » hoc est, quotidianum, spiritualis et philosophici animi fuerit, quæ vero præcedunt considera : « Sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. » Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra [1]. » Deinde postquam illud sensibile posuit, hoc præterito, statim ad spiritualem doctrinam redit : « Dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus debitoribus nostris [2]. » Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam; sed omnia, quæ ad utilitatem animæ conferebant, in oratione posuit : nihil terrenum, sed omnia cœlestia. Si ergo jubemur abstinere a præsentibus hujus vitæ rebus, quam miseri erimus, si illa petamus a Deo, quæ si habeamus, ille jussit abjicere, ut a curis eximat; et si quæ ille petere jussit, nullo modo curemus, imo ne cupiamus quidem? Illud certe est superflue loqui. Quapropter orando nihil perficimus. Quomodo ergo, inquies, improbi ditescunt? Quomodo iniqui, scelesti, raptores sunt opulenti? Non Deo præbente, absit. Et cur id Deus permittit? Permisit et diviti, ut ad majus illum reservaret supplicium. Audi quid dicatur illi : « Fili, accepisti bona tua, et Lazarus mala. Nunc autem hic consolatur : tu vero cruciaris [3]. » Ne autem et nos hanc vocem audiamus, qui in deliciis frustra vivimus et peccata peccatis addimus : veras divitias, accuratam philosophiam sectemur, ut promissa consequamur bona, quorum utinam consortes simus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. VI, 10. — [2] Ibid. 12. — [3] Luc. XVI, 25.

HOMILIA XLIV [1].

CAPUT VI.

Respondit eis Jesus et dixit : Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam [2].

I. Clementia et lenitas non ubique utilis est, sed interdum magister acriore opus habet sermone. Nam cum ignavus crassiorque est Discipulus, utendum stimulo, qui tantam ignaviam pungat. Id hic alibi sæpe fecit Filius Dei. Accedentibus enim ad Jesum turbis, adulantibus, dicentibusque : « Rabbi, quando huc venisti? » ut ostendat se honores contemnere hominum, et eorum tantum salutem spectare, asperius respondet, non ut corrigat modo; sed ut eorum mentem revelet et in medium referat. Quid enim ait? « Amen amen dico vobis, » definientis et affirmantis more, « Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia comedistis de panibus, et saturati estis. » Non ita vehementer, sed cum indulgentia agit. Non enim dixit : « O lurcones, o voraces? tot miracula edidi, nec secuti me, nec prodigia admirati estis; » sed moderatius et clementius : « Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia comedistis de panibus, et saturati estis, » non de præteritis solum, sed etiam de præsenti signo loquens; ac si diceret : « Non vos miraculum perculit, sed quia saturati estis, acceditis. » Quod autem illud non per conjecturam diceret, statim illi osten-

[1] Alias XLIII. — [2] Joan. VI, 26, 27.

derunt. Nam ideo rursum accesserunt, ut eodem fruerentur bono. Ideo namque dicebant : « Patres nostri comederunt manna in deserto [1]. » Rursus carnalem cibum expetunt, rem sane multa reprehensione dignam. Verum ille non in reprehensione sistit gradum, sed doctrinam adjicit his verbis : « Operemini non cibum qui perit, sed » qui permanet in vitam æternam, quam Filius hominis dat » vobis. Hunc enim Pater significavit Deus [2]. » Id est, ne talem cibum, sed spiritualem curetis. Verum quia nonnulli ut otiose vivant hoc sermone abutuntur, ac si Christus opus manuum sustulerit : opportune ipsis respondeatur; totum quippe christianismum calumniantur, et id efficiunt, ut ex desidia traducatur. Sed primo Paulus audiendus. Quid ille ait? « Recordamini Domini dicentis : Beatius » est dare, quam accipere [3]. » Atqui unde det qui nihil habet? Quomodo ergo Marthæ dicit Jesus; « Sollicita es et » turbaris erga plurima : porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit [4]; » et rursus, « Nolite solliciti » esse de crastino [5]. » Operæ pretium fuerit ad hæc omnia respondere, non modo ut pigros excitemus, si tamen velint; sed etiam ne Scriptura divina secum pugnare videatur. Etenim alibi ait Apostolus : « Rogamus autem vos ut » abundetis et operam detis ut quieti sitis, et negotium » vestrum agatis, et operemini manibus vestris, ut honeste » ambuletis ad eos qui foris sunt [6]. » Et rursum : « Qui fu- » rabatur, jam non furetur : magis autem laboret operando » manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem pa- » tienti [7]. » Hic Paulus non simpliciter præcipit operari, sed cum tanto labore, ut subveniatur indigenti. Et alibi quoque ait : « Necessitatibus meis et eorum, qui mecum sunt, mi-

[1] Joan. VI, 31. — [2] Ibid. 27. — [3] Act. XX, 35. — [4] Luc. X, 41-43. — [5] Matth. VI, 34. — [6] 1 Thess. IV, 10, 11. — [7] Ephes. IV, 28.

» nistraverunt manus istæ [1]. » Et Corinthiis dicebat : « Quæ » est ergo merces mea, ut Evangelium prædicans, sine » sumptu ponam Evangelium [2] ? » Et, « In civitatem illam » veniens, mansit apud Aquilam et Priscillam, et operaba- » tur : Erant enim scenofactoriæ artis [3]. » Hæc contra dictum illud pugnare maxime videntur : jam solutio referatur. Quid ergo respondebimus ? Non esse sollicitum non significat a labore cessare: sed hujus mundi rebus non hærere, id est, non esse sollicitum de crastina quiete, sed illam curam supervacuam putare. Potest enim qui operatur non in crastinum thesaurizare : potest qui laborat non sollicitus esse : non enim idipsum est cura et operatio. Non ut operi confidens quis operetur, sed ut det egenti. Quod autem ad Martham dicitur, non laborem et operationem respicit; sed tempus considerandum esse statuit, neque concionis tempus circa carnalia expendendum esse. Non igitur hæc dicit, ut in desidiam illam conjiciat, sed ut ad audiendum convertat. « Veni, inquit, ut vos necessaria doceam, tu de prandio sollicita es ? Me vis excipere, et lautam parare mensam ? Alium para cibum, meis attenta sermonibus, sororis desiderium imitare. » Non ergo hospitalitatem cohibet. Absit id ne dicatur, sed docet doctrinæ tempore cætera curanda non esse. Cum porro dicit : « Operemini » non cibum qui perit, » non significat in desidia esse vivendum : hic enim maxime cibus est qui perit. « Omnem » quippe malitiam docuit desidia [4]; » sed indicat operandum et erogandum esse. Hic porro cibus non perit. Si quis porro otiosus ventri et deliciis deditus sit, is operatur cibum qui perit; contra si quis ex labore suo cibum, potum, vestem Christo dederit, hunc nemo sanæ mentis dicat operari cibum qui perit, cujus cibi causa promittitur regnum,

[1] Act. XX, 34. — [2] 1 Cor. IX, 18. — [3] Act. XVIII, 2, 3. — [4] Eccli. XXX, 39.

promittuntur illa bona. Hic cibus æternum manet. Tunc quia illi nullam fidei rationem habuere, neque discere studuerunt quis hæc fecisset, qua potestate; sed id unum curabant ut nihil operando ventrem implerent; hoc alimentum jure vocavit cibum qui perit. «Corpora vestra, inquit, enutrivi, ut hinc aliam quæreretis escam, manentem, quæ animam vestram enutriret. Vos autem rursum ad terrenam curritis. Ideo non intelligitis me non ad illam vos ducere imperfectam; sed ad illam non temporaneam, quæ vitam præbeat æternam, quæ non corpus, sed animam alat.» Deinde quia magnifice de se locutus fuerat, cum diceret se daturum, ne iterum hoc dicto offenderentur, ut ipsi fidem faceret, donum ad Patrem refert; cum dixisset enim : « Quem Filius hominis vobis dabit, » subdidit : « Hunc » enim Pater signavit Deus [1]; » hoc est : « Propterea misit qui hunc vobis cibum ferret, » quod aliter potest explicari : nam alibi quoque Christus dicit : « Qui audit sermones » meos, hunc signavit Pater quia Deus verax est, » hoc est, manifeste ostendit id quod mihi hic videtur subindicari. Nihil enim aliud est : « Significavit Pater, » quam ostendit, «Revelavit testimonio suo. » Se enim ipse ostendit; quia vero Judæos alloquebatur, Patris testimonium in medium adduxit.

II. Discamus itaque, dilecti, illa a Deo petere quæ ab illo consentaneum est petere. Sæcularia enim, quoquo modo accidant, nihil afferunt nocumenti. Nam si ditabimur, hic tantum deliciis fruemur : si in paupertatem inciderimus, nihil molesti patiemur. Sive prospera, sive tristia accidant, vim nullam ad voluptatem vel tristitiam habent, sed utraque contemnenda, ut quæ quam celerrime transeant. Ideo hæc jure via vocantur, quod prætereant, nec diu maneant. Futura vero utraque immortalia sunt, tam

[1] Joan. VI, 27.

supplicium, quam regnum. Circa hæc magnam geramus sollicitudinem, ut illa fugiamus, hæc assequamur. Quid enim utilitatis ex præsentibus deliciis? Hodie sunt, cras avolabunt : hodie flos sunt splendidus, cras erunt pulvis dispersus ; hodie ignis accensus, cras cinis extinctus. Spiritualia vero non hujusmodi sunt; sed semper clara et florida, atque in dies splendidiora evadunt. Divitiæ illæ nunquam pereunt, nunquam sollicitudinem, invidiam et calumniam afferunt, non corpus perdunt, non animam corrumpunt, non livorem vel invidiam attrahunt; quæ omnia in hisce reperiuntur divitiis. Gloria illa non in arrogantiam extollit, non tumorem parit, nunquam cessat, vel obscuratur. Quies atque deliciæ in cœlo perpetuæ manent, semper immotæ et immortales sine ullo fine vel termino. Hanc, obsecro, vitam desideremus. Si enim ipsam cupiamus, nullam præsentium rationem habebimus; sed hæc omnia spernemus et deridebimus. Etiamsi quis nos in regiam evocet, quo nihil beatius existimatur, non annuemus, tali nempe fulti spe : nam iis, qui cœlestium amore capti sunt, id vile et nullius pretii reputatur. Quidquid enim finem habet, non admodum expetendum est. Quod cessat et hodie est, et cras desinit, etiamsi maximum, perquam minimum et contemnendum videtur. Ne igitur ea, quæ fugiunt et dilabuntur, sed quæ immota manent, sectemur, ut illa consequi possimus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLV [1].

CAPUT VI.

Dixerunt ergo ad eum : Quid faciemus, ut operemur opera Dei? Et dixit eis Jesus : Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei : Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi? Quid operaris [2]?

I. Nihil gula deterius, nihil turpius : hæc obtusum et crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc excæcat, nec sinit respicere. Animadverte quomodo hæc Judæis acciderint. Cum enim gulæ inhiantes, sæcularia solum nihilque spirituale cogitarent, multis illos Christus verbis excitat, acrimonia et indulgentia plenis. Neque tamen sic excitantur, sed adhuc humi jacent. Animum adhibe, quæso; dixerat eis : « Quæritis me, non quia vidistis » signa; sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis. » Incessit illos arguendo : ostendit quænam sit esca quærenda, cum ait : « Operemini, non cibum qui perit. » Addit præmium his verbis, « Sed qui permanet in vitam æternam. » Deinde eorum objectioni occurrit, dicendo se a Patre missum esse. Quid ergo illi? Quasi nihil audissent, « Quid » ergo faciemus, inquiunt, ut operemur opera Dei? » Hæc porro dicebant, non ut discerent et facerent, ut sequentia ostendunt; sed ut rursus ad cibum præbendum inducerent, et denuo saturarentur. Quid ergo Christus? « Hoc est » opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. » Ad hæc

[1] Alias XLIV. — [2] Joan. VI, 28, 30.

illi : « Quod signum facis ut videamus et credamus? Patres » nostri manducaverunt manna in deserto. » Nihil his insipientius, nihil stultius. Cum signum adhuc in oculis esset, ac si nullum factum esset, dicebant : « Quod signum facis? » Neque ipsi optionem signi relinquunt; sed putant se ad necessitatem illum reducturos esse, ut non aliud signum faceret, quam quod majorum suorum temporibus factum est. Ideo dicunt : « Patres nostri manducaverunt manna in » deserto, » hoc modo se illum excitaturos esse putantes, ut hujusmodi signum faceret, quod illos carnaliter alere posset. Cur enim non aliud ex prioribus signis commemorarunt : etsi multa tunc facta fuissent in Ægypto, in mari, in deserto; sed solum manna proferunt? Annon quia ventris tyrannide admodum tenebantur? Quomodo autem vos qui Prophetam illum vocastis, qui regem ipsum constituere voluistis, quia signum videratis, nunc ac si nihil factum sit, ingrati et perfidi estis, et signum petitis, parasitorum et canum famelicorum vocem emittentes? Nunc vobis manna admirationi est, cum anima vestra deficit? Et adverte ironiam. Non dixerunt : « Moyses hoc fecit signum, tu quid facis? » ne illum concitarent; sed honorifice admodum compellant, cibum expectantes. Neque etiam dixerunt : « Deus hoc fecit, tu vero quid facis? » ne viderentur illum Deo exæquare. Neque Moysem memorant, ne videantur humiliorem facere; sed in medio id posuerunt dicentes, « Patres nostri manducaverunt manna in deserto. » Poterat vero Christus dicere : « Majus nunc miraculum edidi, quam Moyses, nec virga, nec precatione opus habeo, sed omnia a me ipso feci. Quod si manna commemoratis, ecce panem vobis præbui. » Verum non tunc tempus erat ita loquendi, sed unum curabat, ut illos ad spiritualem cibum deduceret. Et vide quam immensa cum prudentia respon-

[1] Joan. VI, 31.

deat : « Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater » meus dat vobis panem de cœlo verum [1]. » Cur non dixit : « Non Moyses dedit, sed ego ; » sed pro Moyse Deum, pro manna se ipsum posuit? Quia multa erat auditorum imbecillitas, ut ex sequentibus liquet. Etenim non illos his verbis cohibuit, tametsi initio dixerat : « Quæritis me, non » quia vidistis signa, sed quia comedistis ex panibus, et sa» turati estis. » Quia vero id quærebant, in sequentibus quoque ipsos correxit, neque tamen illi destiterunt. Verum cum Samaritanæ se aquam daturum polliceretur, Patrem non memoravit, sed ita locutus est : « Si scires quis est » qui dicit tibi : Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, » et dedisset tibi aquam vivam [2] ; » et rursus, « Aqua, quam » ego dabo, » nec remittit ad Patrem. Hic vero Patrem memorat, ut discas quanta esset Samaritanæ fides, quanta Judæorum imbecillitas. Non ergo de cœlo manna erat : quomodo igitur de cœlo dicitur esse ? Quemadmodum « Volucres cœli [3] » dicit Scriptura ; ac rursum, « Et intonuit » de cœlo Dominus [4]. » Panem autem verum vocat illum, non quod falsum esset miraculum de manna, sed quoniam hoc typus erat, non ipsa veritas. Cum vero Moysis meminisset, non se illi prætulit ; nondum enim ipsum Moysi anteferebant, imo Moysem adhuc majorem putabant. Ideo cum dixisset : « Non Moyses dedit, » non adjecit : « Ego do, » sed Patrem dare dicit. Tum illi : « Da nobis panem hunc » ad manducandum ; » adhuc enim rem esse sensilem putabant, adhuc ventrem implere expectabant. Idcirco citius accurrerunt. Quid ergo Christus? Illos paulatim erigens adjicit : « Panis Dei est qui descendit de cœlo, et dat vitam » mundo [5] ; » non Judæis tantum, sed universo orbi, inquit. Neque simpliciter cibum, sed vitam dicit alteram et

[1] Joan. VI, 32. — [2] Id. IV, 10. — [3] Psal. VIII, 9. — [4] Id. XVII, 14. — [5] Joan. VI, 33.

diversam. Vitam autem dicit, quia omnes mortui erant. Illi vero adhuc terræ adhærent ac dicunt : « Da nobis hunc »panem [1]. » Arguit autem illos quod quandiu sensilem suspicabantur esse mensam, accurrerint; cum autem didicerunt mensam esse spiritualem, jam non accedant; dicitque : « Ego sum panis vitæ : qui venit ad me, non »esuriet; et qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi »vobis, quia et vidistis me, et non creditis mihi [2]. »

II. Hoc et Joannes superius dicere præverterat : « Quod »novit loquitur, et quod vidit testificatur, et testimonium »ejus nemo accipit [3]. » Et rursus Christus : « Quod scimus »loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium »nostrum non accipitis [4]. » Illudque agit ut præmoneat illos, et ostendat se non illa re turbari, neque gloriam quærere, vel ignorare secreta mentis eorum, sive præsentia, sive futura. « Ego sum panis vitæ. » Jam in mysteriorum traditionem venturus est. Et primo de divinitate sua disputat dicens : « Ego sum panis vitæ. » Neque enim hoc de corpore dictum est. De illo in fine loquitur : « Et »panis, quem ego dabo, caro mea est [5]; » sed adhuc de divinitate agit. Etenim ille propter Deum Verbum panis est, quemadmodum hic propter advenientem Spiritum panis cœlestis efficitur. Hic porro non utitur testibus, ut in superiori concione : eo quod haberet testimonium panum, et illi adhuc se credere simularent. Illic vero contradicebant et arguebant, ideoque hic sententiam profert. Illi spe carnalis cibi manent, neque turbantur, donec postea spe lapsi sunt. Verum neque sic etiam Christus tacuit, sed redarguit et increpat. Illi vero qui dum comederent Prophetam illum vocarant, hic jam offenduntur, et fabri filium vocant. Non sic vero cum panes manducarent, sed dice-

[1] Joan. VI, 34. — [2] Ibid. 35, 36. — [3] Id. III, 32. — [4] Ibid. 11. — [5] Id. VI, 52.

bant : « Hic est ille Propheta [1], » ipsumque regem constituere volebant. Indignari porro videbantur, cum diceret se de cœlo descendisse; sed non hæc vera erat indignationis causa, sed quod non ultra sperarent se mensa corporea fruituros esse. Nam si vere indignabantur, quærendum erat quomodo panis vitæ esset, quomodo de cœlo descendisset. Nunc porro non in faciunt, sed murmurant. Quod autem non illa de causa offenderentur, hinc palam est, quod dicente Jesu : « Pater meus dat vobis panem, » non dixerint : « Roga ut det; » sed quid? « Da nobis pa» nem. » Atqui non dixerat : « Ego do; » sed, « Pater meus » dat. » Illi vero ex cibi cupiditate, illum dare cibum posse arbitrabantur. Qui vero ita credebant, quo pacto offendi debuerunt, cum dicentem audirent Patrem esse qui daret? Quæ igitur causa est? Cum audirent non ultra comedendum esse, jam non credunt, et incredulitatis causam obtendunt, quod subliniora loqueretur. Ideoque ait : « Et » vidistis me, et non creditis; » tum signa, tum Scripturarum testimonium subindicans : « Illæ enim sunt, inquit, » quæ testimonium perhibent de me [2]; » et, « Quod veni in » nomine Patris mei, et non accipitis me [3]; » et, « Quomodo » potestis credere, qui ab invicem gloriam accipitis [4]? » Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, et eum qui » venit ad me, non ejiciam foras [5]. » Vide quomodo nihil non agat ad hominum salutem? Ideo autem hoc addidit, ne curiosius agere, et temere loqui videretur. Quid autem dicit? « Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, et resus» citabo eum in novissimo die [6]. » Cur resurrectionem, cujus et impii consortes erunt, commemorat ut donum credentibus in se concessum? Quia non resurrectionem simpliciter, sed hanc peculiariter resurrectionem intelligit.

[1] Joan. VI, 14. — [2] Id. V, 39. — [3] Ibid. 43. — [4] Ibid. 44. — [5] Id. VI, 37. — [6] Ibid. 39.

Nam cum prius dixisset: « Non ejiciam eum, » et « Non perdam » de eo, » tunc subdit resurrectionem. Nam in resurrectione alii ejiciuntur, ut ait : « Tollite eum, et mittite in tenebras exteriores [1]. » Alii pereunt, ut his significatur, « Timete potius eum, qui potest et animam et corpus » perdere in gehennam [2]. » Itaque illud, « Vitam æternam » do, » hoc significat : « Ibunt ii, qui mala fecerunt, in resurrectionem judicii ; qui autem bona egerunt, in resurrectionem vitæ [3]. » Hanc resurrectionem hic indicat, quæ est bonorum. Quid porro sibi vult cum ait : « Omne quod dat » mihi Pater ad me veniet ? » Illorum incredulitatem perstrngit, ostenditque eum, qui non credit in ipsum, Patris voluntatem transgredi. Quod tamen ille non aperte dicit, sed subindicat : quod ubique facere deprehenditur, ut ostendat non se solum, sed Patrem etiam suum offendere eos, qui non credunt. Nam si hæc ejus voluntas est, et si ideo venit in mundum, ut salvum faceret universum orbem, qui non credunt, ejus voluntatem transgrediuntur. Cum ergo Pater aliquem dirigit, inquit, nihil prohibet eum ad me venire. Deinde pergit : « Nemo potest venire ad me, » nisi Pater traxerit eum [4]. » Paulus vero dixit : « Ipse tradit » eos Patri : cum enim tradiderit regnum Deo et Patri [5]. » Quemadmodum ergo Pater cum dat, non se privat eo quod dat; sic et Filius cum tradidit, nullo sese fraudavit. Dicitur autem tradere, quia per eum accessum habuimus.

III. Illud vero, « Per quem, » de Patre quoque dicitur, ut hoc loco, « Per quem vocati estis in communicationem » Filii ejus [6]. » id est, per voluntatem Patris ; ac rursum, « Beatus es Simon Bar-jona, quia caro et sanguis non re» velavit tibi [7]. » Hoc loco hæc fere subindicat : « Fides in me non parva res est ; sed superna gratia opus habet : » et hoc

[1] Matth. XXII, 13. — [2] Luc. XII, 5. — [3] Joan. V, 29. — [4] Id. VI, 44. — [5] I Cor. XV, 24. — [6] Id. I, 9. — [7] Matth. XVI, 17.

ubique statuit : ostendens generosam animam a Deo attractam, opus habere fide. Sed dicet fortasse quispiam : « Si omne quod dat Pater, venit ad te; si illi item quos ille trahit, et si nemo potest ad te venire, nisi ipsi datum fuerit desuper; ii quibus non id dat Pater, omni sunt crimine liberi. » Hæc verba sunt et obtentus. Nam nostra quoque opus est voluntate : doceri quippe et credere ex voluntate est. Hic vero nihil aliud declarat his verbis, « Quod dat mihi Pater, » quam, « Non vulgaris res est in me credere, neque id ex humano ratiocinio pendet, sed opus est superna revelatione, et pia anima quæ revelationem recipiat. » Et illud, « Qui » venit ad me salvus erit, » hoc sibi vult, « Magna fruetur providentia. Pro his enim veni, et carnem servique formam accepi. » Deinde subdit : « Descendi, non ut faciam volunta- » tem meam, sed voluntatem ejus qui misit me [1]. » Quid dicis? Alia-ne est tua, alia illius? Ne quis ergo id suspicetur, hanc deinde amovet suspicionem dicens : « Hæc est » autem voluntas ejus qui misit me, ut omnis qui videt Fi- » lium, et credit in eum, habeat vitam æternam [2]. » Annon hæc est voluntas tua? Cur ergo alibi dicis : « Ignem veni » mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur [3]? » Quod si tu hoc vis, palam est unam esse voluntatem : nam alibi quoque dicit : « Sicut Pater suscitat mortuos et vivifi- » cat; sic et Filius quos vult vivificat [4] : » quæ est ergo voluntas Patris? annon ut ne pereat ex eis quisquam? Hoc et tu vis. Non est ergo alia hæc, alia illa voluntas. Sic et alibi quoque æqualitatem cum Patre firmius statuit, cum dicit : « Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum facie- » mus [5]. » Hoc est : « Non aliud facturus veni, quam illud quod Pater vult; nec aliam quam Patris voluntatem habeo. « Omnia enim quæ Patris sunt, mea sunt, et quæ mea sunt,

[1] Joan. VI, 38. — [2] Ibid. 40. — [3] Luc. XII, 48. — [4] Joan. V, 21. — [5] Id. V, 23.

» illius sunt [1]. » Si igitur Patris et Filii communia omnia, jure ait : « Non ut faciam voluntatem meam. » Verum hic non ita loquitur, sed illud ad finem remittit. Nam sublimia, ut dixi, adhuc celat, et velut sub umbra tegit, ut ostendat, quod si dixisset : « Hæc est voluntas mea, » contempsissent illi; ait ergo se illius voluntati cooperari, ut magis illos terreat, ac si diceret : « Quid putatis? An quod non credendo me irritetis? Patrem meum ad iracundiam concitatis. « Hæc » est enim voluntas ejus qui misit me, ut omne quod dedit » mihi, non perdam ex eo. » Hic ostendit se non eorum cultu indigere, neque ad usus vel honores suos, sed ad illorum salutem venisse; quod etiam in superiore concione dixit : « Gloriam ab hominibus non accipio; » et iterum, « Hæc » dico, ut vos salvi sitis. » Semper enim et ubique hoc ostendere satagit, se illorum salutis causa venisse. Dicit autem se Patri gloriam parare, ut nulli sit suspicioni obnoxius. Quod autem ideo sic locutus sit, in sequentibus ostendit : « Qui voluntatem suam quærit, inquit, gloriam propriam » quærit; qui autem quærit gloriam ejus qui misit illum, » hic verax est, et injustitia in illo non est. Hæc est autem » voluntas Patris, ut omnis, qui videt Filium, et credit in » eum, habeat vitam æternam, et ego resuscitabo eum in » novissimo die [2]. » Cur tam frequenter resurrectionem memorat? Ne præsentibus solum in rebus Dei providentiam statuant : ut si hic bonis non fruantur, ne ideo segniores sint, sed futura sperent; et si in præsenti non puniantur, ne ipsum contemnant, sed aliam expectent vitam.

IV. Verum si illi nihil lucrati sunt, nos lucrari studeamus, de resurrectione sæpe loquentes. Si ditescendi, rapiendi aut pravum quid faciendi voluntas subeat, statim diem illam cogitemus, et tribunal illud nobis describamus; hæcque cogitatio efficacius quam frenum quod libet, animi

[1] Joan. XVII, 10. — [2] Id. VI, 38, 39.

nostri impetum coërcebit. Et aliis et nobis semper dicamus : « Resurrectio est, et terribile tribunal nos manet. » Si quempiam lætum et de præsentibus bonis tumentem videamus, idipsum dicamus, declarantes omnia hic esse mansura ; sin alium dolentem ærumnisque pressum videamus, idipsum illi repræsentemus, nempe hæc tristia finem habitura esse; sin supinum et effusum, idipsum illi accinamus, ipsum nempe segnitiei suæ pœnas daturum. Hoc dictum plus quam medicina quævis animam nostram curabit. Est enim resurrectio, et resurrectio in januis est, non procul posita. « Adhuc enim modicum, inquit Paulus, qui venturus est veniet, et non tardabit [1]; » et rursum, « Omnes oportet nos manifestari ante tribunal Christi [2]; » id est, et malos et bonos ; illos ut coram omnibus ignominia afficiantur ; hos ut coram omnibus splendidiores evadant. Quemadmodum enim judices hic malos palam puniunt, bonos publice afficiunt honore ; sic et illic fiet ; ita ut illis pudor major, his gloria illustrior appareat. Hæc itaque nobis singulis diebus præscribamus. Hæc si semper versemus, nulla rerum præsentium et fluxarum nos occupare poterit. Nam quæ videntur temporanea, quæ non videntur æterna sunt. Hæc ergo frequenter nobis ipsis et mutuo dicamus : « Resurrectio est et judicium, et operum reddenda ratio. » Quotquot putant esse fatum, hoc dicant, et mox hujus morbi tabe liberabuntur. Nam si resurrectio est et judicium, non est fatum, quantumvis ipsi contendant. Verum pudet me Christianos docere resurrectionem. Nam qui docendus est esse resurrectionem, nec persuasum habet nullam esse necessitatem, nec res casu ac temere ferri, is certe non est Christianus. Ideo quæso et obsecro, ab omnibus nos malis purgemus, nihilque non agamus ut consequamur veniam, excusationemque in illo die. Sed forte dicet quispiam : « Quandonam

[1] Hebr. x, 37. — [2] 2 Cor. v, 10.

consummatio, quando resurrectio erit? Quantum temporis effluxit, et nihil horum contigit? Sed erit, credite. » Nam ante diluvium hoc dicebant, et deridebant Noë. Sed venit diluvium, et hos omnes non credentes absorbuit, ille solus credens servatus est. Et tempore Lot, divinitus immissam illam plagam non expectabant, donec ignes et immissa fulmina omnes consumpserunt. Neque tunc autem neque tempore Noë fuit aliquis futurorum index prævius; sed omnibus convivantibus, ebrietati indulgentibus, intolerabilia illa mala irruerunt. Sic erit resurrectio, nihil eam prænuntiabit, sed hominibus lætantibus et rebus prosperis, superveniet. Ideo ait Paulus : « Cum enim dicent pacem et securi» tatem, tunc repentinus ipsi superveniet interitus : sicut » et dolor utero habenti. Et non effugiunt [1]. » Illud autem ideo ita providit Deus, ut semper simus expediti ad cavendum nobis, nec vel in ipsa securitate fidamus. Quid dicis? Non expectas resurrectionem et judicium? Hæc dæmones confitentur, et tu non confiteris? « Venisti huc, inquiunt, » ante tempus torquere nos [2]. » Qui vero cruciatum futurum dicunt, illi et judicium, et rationes reddendas et supplicia norunt. Ne itaque Deum provocemus, dum stulta audemus, et resurrectioni non credimus. Sicut enim in aliis nobis principium fuit Christus, ita et in hoc quoque. Nam ideo primogenitus mortuorum dicitur. Quod si resurrectio non esset, quomodo primogenitus futurus esset, nullo ex mortuis ipsum sequente? Si resurrectio non est, quomodo justitia Dei servabitur, cum tot improbi in prosperis, tot probi in ærumnis vitam exigant? Ubinam horum singuli secundum merita accipient, si non sit resurrectio? Nemo recte viventium resurrectionem non credit; sed probi quotidie diem illam optant, sanctam illam vocem proferentes: « Adve» niat regnum tuum [3]. » Quinam ergo sunt qui resurrectionem

[1] 1 Thess. v, 3. — [2] Matth. VIII, 29. — [3] Id. VI.

non credunt? Qui in viis inquinatis ambulant, et impuram vitam ducunt, ut ait Propheta : « Inquinatæ sunt viæ illius » in omni tempore : auferuntur judicia tua a facie ejus [1]. » Non est enim, non est utique homo vitam ducens puram, qui non credat resurrectioni : ac qui nullius sibi conscii sunt mali, dicunt, sperant, et credunt retributionem se esse accepturos. Ne itaque Deum irritemus, sed audiamus eum dicentem : « Timete eum, qui potest et animam et cor» pus perdere in gehennam [2]; » ut metu meliores facti, et hac pernicie liberati regno cœlorum digni habeamur. Quod utinam omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria cum adorando, sanctissimo et vivifico ejus Spiritu, nunc et semper, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXVI [3].

CAPUT VI.

Murmurabant ergo Judæi de illo, quod dixisset : Ego sum panis, qui de cœlo descendi, et dicebant : Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos cognoscimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit se e cœlo descendisse [4]?

I. « Quorum [5] Deus venter est, et gloria in ignominia eo» rum [6], » inquit de quibusdam Paulus Philippensibus scribens. Quod autem hi Judæi essent, palam est a præcedenti-

[1] Psal. IX, 28. — [2] Matth. X, 28. — [3] Alias XLV. — [4] Joan. VI, 41, 42. — [5] Vide D. Guillon, tom. XVII, pag. 488-494. — [6] Philipp. III, 19.

bus, palam item est ab iis, quæ Christum adeuntes dicebant. Nam cum panem ipsis dedit, ipsorumque ventres implevit, Prophetam vocabant, et regem constituere volebant; cum autem spiritualem cibum et vitam æternam docuit, cum illos a sensilibus abduxit, cum de resurrectione locutus est, ipsorumque mentem erexit; cum oportuisset illum maxime mirari, tunc murmurant et resiliunt. Atqui si hic erat Propheta, ut prius dixerant : « Hic est enim de quo dixit » Moyses : Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus de fra» tribus vestris, tanquam me : ipsum audite [1], » oportuit ipsum audire dicentem : « De cœlo descendi. » Verum non audiebant, sed murmurabant. Adhuc enim ipsum reverebantur ob recens panum miraculum. Ideo non manifeste contradicebant; murmurando tamen indignationem præ se ferebant, quia non qualem volebant ipsis mensam parabat. Et murmurantes dicebant : « Nonne hic est filius Jo» seph? » Unde palam est ipsos mirabilem ejus generationem nondum novisse. Idcirco adhuc eum Joseph filium dicunt. Neque tamen corripit eos, neque dicit : « Non sum filius Joseph. » Non quod Joseph filius esset, sed quod nondum possent admirabilem illum partum audire. Quod si partum illum secundum carnem nondum poterant audire, multo minus ineffabilem illum et supernum. Si quod humilius erat non revelavit, multo minus illa dixerit. Atqui hoc ipsos offendebat quod esset ex vili patre natus : attamen non revelavit, ne aliud tollens offendiculum, aliud inferret. Sed quid illis murmurantibus respondet? « Nemo potest venire » ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum [2]. » Hæc insurgunt Manichæi, dicentes nihil nos ex nobis ipsis posse, quod maxime probat voluntatem nostram in nostra esse potestate. Sed si quis venit ad illum, inquit, quid opus habet ut trahatur? Verum hoc nostrum non tollit arbitrium, sed

[1] Deut. XVIII, 15. — [2] Joan. VI, 44.

potius declarat nos auxilio opus habere. Hic autem non agitur de quovis homine accedente, sed de illo qui multo fruitur auxilio. Deinde modum ostendit quo trahit. Ne enim sensibile quidpiam de Deo suspicarentur, subjunxit : « Non » quia Deum vidit quisquam, nisi qui est a Deo : hic vidit » Patrem [1]. » Quomodo trahit? inquit ille. Hoc Propheta jam olim declaravit his verbis : « Erunt omnes docibiles » Dei [2]. » Vidisti-ne fidei dignitatem, et quomodo non ab hominibus, nec per hominem, sed per Deum ipsum illud edocendi sint? Ideoque ut sermoni suo faceret fidem, ad Prophetas ipsos remisit. Et si dictum est, inquit, ipsos fore docibiles Dei, cur aliqui non credunt? Quia illud de pluribus dictum est. Alioquin autem, non omnes prorsus, sed omnes qui voluerint, per Prophetam significantur. Magister enim omnibus proponitur, paratus ad sua tradenda, qui doctrinam suam omnibus effundit : « Et ego resuscitabo eum in » novissimo die [3]. » Non parva hoc loco Filii dignitas. Siquidem Pater trahit et hic resuscitat, non dividens Patris et Filii opera : quomodo enim posset? sed ostendens potestatis æqualitatem, ut et illo loco : « Et qui misit me Pater, » testimonium perhibet de me [4]. » Deinde ne quidam de voce curiosius inquirerent, remisit illos ad Scripturas; ita et hic remittit eos ad Prophetas, hos subinde adducens, ut ostendat se non esse Patri contrarium. At, inquies, quid antehac fuerunt? annon docibiles Dei erant? quid hoc in loco eximium est? quod tunc per homines res divinas discerent; nunc autem per unigenitum Filium Dei et per Spiritum sanctum. Deinde infert : « Non quod Patrem quisquam, » nisi is qui a Deo est. » Non secundum causæ rationem hic loquitur, sed secundum modum substantiæ. Nam si id diceret : « Omnes a Deo sumus; » in quo est præstantia et differentia Filii? et cur, inquies, non illud clarius expressit?

[1] Joan. VI, 46. — [2] Ibid. 45. — [3] Ibid. 39. — [4] Id. VIII, 18.

Ob illorum infirmitatem. Nam si cum dixit : « De cœlo des- » cendi, » ita scandalizati sunt, quid futurum erat, si illud addidisset? Panem autem vitæ se ipsum vocat, quia vitam nobis parit et hanc et futuram : ideo adjicit : « Si quis man- » ducaverit ex hoc pane, vivet in æternum [1]. » Panem vero hic dicit doctrinam salutarem, fidem in se, sive corpus suum. Utrumque enim animam roborat. Atqui alibi dixit : « Si quis sermonem meum audierit, non gustabit mortem [2], » et scandalizati sunt; hic vero non item; forte quia adhuc reverebantur eum ob subministratos panes.

II. Animadverte autem quam ponat inter hunc panem et manna differentiam, ex utriusque nempe fine. Quod enim ille cibus nihil novum intulerit, adjicit : « Patres ves- » tri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt [3]. » Deinde id præcipue agit ut illis suadeat se multo majori- bus dignatos esse bonis quam patres ipsorum, de Moyse subobscure loquens et de viris illis mirabilibus. Ideo cum dixisset eos, qui manna comederant, mortuos esse, intulit : « Qui manducat ex hoc pane, vivet in æternum. » Illud vero, « In deserto, » non sine causa posuit; sed indicans illud non diu durasse, neque in terram promissionis venisse; hic autem panis non est hujusmodi. « Et panis, quem ego dabo, » caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita [4]. » Merito quis dubitans hic quæsierit : « Cur hoc tempore hæc locutus sit, quæ nihil proficerent, nihil ædificarent, imo potius ædificatis nocerent? « Ex hoc, inquit, multi ex Discipulis » ejus retro abierunt dicentes : Durus est hic sermo, quis po- » test eum audire [5]? » Erant enim hæc solis Discipulis com- municanda, ut Matthæus ait : « Seorsim loquebatur eis. » Quid ad hoc dicemus? quænam horum utilitas? Magna certe utilitas et necessitas. Quia enim instabant cibum petentes,

[1] Joan. VI, 59. — [2] Id. VIII, 52. — [3] Id. VI, 49. — [4] Ibid. 51.— [5] Ibid. 61.

sed corporeum, et majoribus suis præbitam escam memorantes, manna magnum quidpiam esse dicebant; ostendens illa omnia figuram et umbram esse; hunc vero cibum rei veritatem, escam memorat spiritualem. At, inquies, dicendum erat : « Patres vestri manducaverunt manna in deserto, ego vero panem dedi vobis. » Sed magnum erat discrimen; hoc videbatur minus esse, quod illud de cœlo venisset, hoc autem panum miraculum in terra factum esset. Quia ergo quærebant cibum de cœlo delatum, ideo sæpe dicebat : « De » cœlo descendi. » Si quis vero sciscitetur, cur de mysteriis locutus sit, respondebimus tempus opportunum fuisse hæc dicendi. Nam verborum obscuritas auditorem semper excitat et attentiorem efficit. Non ergo offendi oportuit, sed potius interrogare. Nunc autem illi abeunt. Nam si Prophetam ipsum esse credebant, dictis credere oportuit. Itaque quod offensi sint, id ex eorum insipientia venit, non ex obscuritate sermonis. Tu vero consideres velim quomodo Discipulos suos paulatim alliciat; hi enim sunt qui dicunt : « Verba vitæ habes, quo ibimus? » Cæterum hic se datorem dicit, non Patrem : « Panis, quem ego dabo, caro mea est » pro mundi vita [1]. » Verum non sic turbæ, sed contra: « Du» rus est hic sermo, inquiunt. » Ideoque recedunt. Atqui non nova erat, neque variabat doctrina; nam Joannes illud supra subindicaverat, cum Agnum ipsum vocavit. Sed, inquies, ipsi non intellexerant. Hoc et ego novi. Sed neque Discipuli id sciebant. Nam si resurrectionem nondum satis clare intelligebant, ideoque ignorabant quid illud esset, « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud [2]; » multo minus supra dicta capiebant, quæ obscuriora erant. Quod enim Prophetæ surrexissent norant (2), licet id Scripturæ non clare dicant : quod vero carnem quis manducaverit, nemo eorum dixerat. Attamen obtemperabant et

[1] Joan. VI, 52. — [2] Id. II, 19.

sequebantur, atque confitebantur ipsum verba vitæ æternæ habere. Illud enim discipuli est, magistri verba non curiosius inquirere, sed audire et obsequi, ac tempus ad solutionem opportunum expectare. Cur ergo contrarium accidit, inquient, et retrorsum abierunt? Id ex illorum insipientia evenit. Quando enim subit animum illa quæstio, « Quomodo, » tunc una ingreditur incredulitas. Sic et Nicodemus turbabatur dicens : « Quomodo potest homo intrare in » ventrem matris suæ [1] ? » Sic et hi nunc turbantur dicentes : « Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad » manducandum [2] ? » Nam si illud, « Quomodo, » inquiris, cur de panibus non dicis : « Quomodo quinque panes in tot alios multiplicavit ? » nam tunc saturari curabant solummodo, nec considerabant miraculum. Sed experientia, inquies, tunc docuit : ergo experientia hæc facilius credi oportuit. Ideo namque prius illud tam mirabile patravit, ut illo edocti, non ultra dictis fidem negarent. Illi quidem tunc temporis nihil utilitatis ex dictis retulerunt, nos reipsa beneficio fruimur. Quapropter discendum quid sit miraculum mysteriorum, cur data sint, quæ illorum utilitas. « Unum corpus sumus, inquit, et membra ex carne » et ossibus ejus [3]. » Initiati dictis obsequantur.

III. Ut ergo non solum per dilectionem, sed etiam reipsa, cum illa carne commisceamur; id quod efficitur per cibum, quem ille dedit, ut ostendat nobis quanto erga nos ferveat amore, se nobis commiscuit, et in unum corpus totum constituit, ut unum simus, quasi corpus junctum capiti : nam ardentis amoris hoc est indicium. Hoc subindicans Job, de servis suis dicebat, a quibus sic amabatur, ut ejus carnibus admisceri peroptarent : ut enim ardentem amorem ostenderent, dicebant : « Quis det nobis de carni- » bus suis, ut saturemur [4] ? » Quod et Christus fecit, ad

[1] Joan. III, 4. — [2] Id. VI, 53. — [3] Ephes. V, 30. — [4] Job. XXXI, 31.

majorem nos amicitiam inducens, et suum nobis demonstrans amorem ; neque se concupiscentibus videndum modo præbuit ; sed tangendum, comedendum, dentibus terendum, commiscendum ; desideriumque implevit omne. Ab illa ergo mensa recedamus tanquam leones ignem spirantes, diabolo terribiles, cogitantes quod sit caput nostrum, et quantam nobis dilectionem exhibuerit. Parentes sæpe liberos suos aliis alendos tradunt ; ego contra carnibus illos meis alo, me ipsum appono : vos omnes nobiles esse volo, et bonam de futuris spem affero. Nam qui in hac vita se vobis tradidit, multo magis in futura favebit. Frater esse vester volui, propter vos communem habui carnem et sanguinem : rursum vobis carnem et sanguinem trado, per quæ congener vobis factus sum. Hic sanguis in nobis regiam floridamque exhibet imaginem : pulchritudinem parit incredibilem, animæ nobilitatem marcescere non sinit, dum frequenter irrigat et nutrit. Sanguis enim non statim in nobis fit ex cibo, sed aliud quidpiam : hic vero sanguis confestim irrigat animam, et magnam vim indit. Hic sanguis digne acceptus dæmonas procul pellit, Angelos ad nos advocat, ipsumque Angelorum Dominum. Dæmones quippe fugiunt, ubi vident sanguinem dominicum ; accurrunt autem Angeli. Hic sanguis effusus totum orbem abluit. Multa de hoc sanguine beatus Paulus in Epistola ad Hebræos philosophice tradidit. Hic sanguis adyta et Sancta Sanctorum purgavit. Quod si ejus figura tantam vim habuit in Hebræorum templo, in media Ægypto liminibus aspersus, multo majorem ipsa veritas habet. Hic sanguis aram auream sacravit : sine hoc non audebat princeps sacerdotum in adyta ingredi. Hic sanguis sacerdotes ordinabat, hic in figuris peccata abluebat. Si in figuris tantam vim habuit ; si umbram ita mors horruit, veritatem, quæso, quantum formidabit ? Hic sanguis salus animarum nostra-

rum est : hoc abluitur anima, hoc ornatur, hoc incenditur : hic igne splendidiorem mentem nostram reddit. Hic sanguis effusus cœlum pervium fecit.

IV. Tremenda vere mysteria Ecclesiæ; horrendum vere altare. Ex paradiso fons scaturiit sensiles emittens fluvios: ex hac mensa fons scaturit fluvios emittens spirituales. Ad hunc fontem eriguntur non salices infructuosæ; sed arbores ad ipsum cœlum pertingentes, quæ fructus semper producunt tempestivos, qui nunquam marcescunt. Si quis æstuat, hunc adeat fontem, et ardorem temperet. Nam æstum fugat, et adusta omnia refrigerat : non quæ ex solis ardore æstuant, sed quæ igneis sagittis exusta sunt. Supernum enim habet principium et radicem, unde et irrigatur. Ex hoc fonte multi rivi manant, quos emittit Paracletus, Filiusque mediator est : non bidente viam parat, sed affectum nostrum aperit. Hic fons lucis est, veritatis radios diffundens. Huic etiam astant supernæ Virtutes, alveorum pulchritudinem intuentes : quia clarius propositæ rei vim, et inaccessos radios perspiciunt. Ut enim si quis in liquefactum aurum manum vel linguam injiciat, si tamen id fieri possit, statim inauratam reddit ; id proposita mysteria longe melius animæ præstant. Fluvius enim igne ferventius ebullit; at non urit, sed abluit tantum. Hunc sanguinem olim præfigurabant in altaribus, in legitimis cædibus. Hoc est orbis pretium, hoc est quo Christus Ecclesiam emit, hoc illam totam ornavit. Ut enim qui servos emit, aurum dat, et illos si ornare velit, auro ornat ; ita et Christus nos sanguine suo et emit et ornavit. Qui hujus sanguinis participes sunt, cum Angelis stant et Archangelis et supernis Potestatibus, regia Christi stola induti et armis spiritualibus instructi. Sed nihil magnum hactenus dixi : nam ipso sunt induti rege. Sed sicut res est magna et mirabilis : ita si cum puritate accesseris, ad salutem accessisti ; si cum

mala conscientia, ad supplicium et ultionem : « Qui enim » manducat, inquit, et bibit indigne Domino, judicium sibi » manducat et bibit [1]. » Si itaque ii, qui regiam purpuram inquinant, ac si discinderent, puniuntur, quid mirum si ii, qui immundo animo hoc corpus accipiunt, idem subeant supplicium, quod ii, qui illud corpus clavis transfixerunt? Vide quam terribile Paulus exhibeat supplicium : « Irritam » quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus » vel tribus testibus moritur : quanto magis putatis dete» riora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et » sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctifi» catus est [2]? » Attendamus igitur nobis ipsis, dilecti, cum tantis fruamur bonis; et cum turpe quidpiam loqui subit animum, vel quando ira, vel pravo quopiam affectu nos corripi cernimus, nobiscum reputemus quibus dignati simus beneficiis, quem Spiritum acceperimus. Hæc cogitatio nostros temperabit affectus. Quousque enim rebus præsentibus hærebimus? quousque non excitabimur? quousque nullam salutis nostræ curam habebimus? Cogitemus quibusnam nos Deus dignatus sit, gratias agamus, gloriam referamus, non modo per fidem, sed etiam per opera, ut futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, una cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. XI, 29. — [2] Hebr. X, 28, 29.

HOMILIA XXVII [1].

CAPUT VI.

Dixit ergo eis Jesus : Amen amen dico vobis : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam in vobis. Qui autem manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam in semetipso [2].

I. Cum [3] de rebus spiritualibus disserimus, nihil sæculare sit in animis nostris, nihil terrenum, sed his omnibus abdicatis ac depulsis, divinis sermonibus toti hæreamus. Nam si, rege in urbem veniente, tumultus omnis depellitur, multo magis Spiritu nos alloquente, cum multa quiete, cum multo terrore audire nos par est. Horrore namque digna hodie lecta sunt. Audi enim: « Amen dico vobis, inquit, Nisi quis manducaverit carnem meam et biberit sanguinem meum, non habebit vitam in semetipso. » Quia prius dixerant id impossibile esse, ostendit id non modo non impossibile, sed etiam valde necessarium esse. Quamobrem subdit : « Qui manducat meam carnem, et bibit meum » sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum » in novissimo die [4]. » Quia enim dixerat : « Si quis manducaverit ex hoc pane, non morietur in æternum [5]. » Verisimileque erat hinc illos offensos fore, ut prius cum dicerent : « Abraham mortuus est, et Prophetæ mortui sunt, et » quomodo tu dicis : Non gustabit mortem [6] ? » Resurrectio-

[1] Alias XLVI. — [2] Joan. VI, 54, 55. — [3] Vide D. Guillon, t. XVII, pag. 455-457. — [4] Joan. VI, 55. — [5] Ibid. 59. — [6] Id. VIII, 52.

nem ponit solvens quæstionem, et ostendens non moriturum esse usque in finem. Frequenter autem in mysteriis versatur, ut ostendat quam necessaria res sit, et quod omnino fieri oporteat. Nam : « Caro mea vere est cibus, et » sanguis meus vere est potus[1]. » Quid sibi vult illud ? Aut vult significare hunc esse verum cibum, qui animam servet ; aut vult dictis suis fidem facere, ne putent id, quod dictum fuit, ænigma vel parabolam esse ; sed sciant oportere omnino corpus comedere. Deinde ait : « Qui manducat » meam carnem, in me manet[2], » ut significet quod se cum ipso admisceat. Quod autem sequitur non cohærere videtur, nisi attendamus. Quæ, inquit, est consequentia, postquam dixerat : « Qui manducat meam carnem, in me » manet, » subjungere : « Sicut misit me vivens Pater, ita et » ego vivo propter Patrem[3] ? » Imo hæc magnam habent consonantiam. Nam cum vitam æternam sæpe dixisset, ad id confirmandum addit : « In me manet. » Si enim in me manet, et ego vivo, palam est et illum esse victurum. Deinde ait : « Sicut misit me vivens Pater[4]. » Hæc est comparatio et similitudo, ac si diceret : « Vivo ego sicut et Pater. » Et ne ingenitum putares, statim addidit : « Propter Patrem, » non quod operatione quadam ad vivendum opus habeat. Superius enim hanc amovens suspicionem dicebat : « Sicut » Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam » habere in semetipso. » Quod si egeat operatione, sequetur aut Patrem non dedisse, et id falsum esse ; vel si dederit, nullo postea opitulante opus habiturum esse. Quid sibi vult « Propter Patrem ? » causam solum indicat. Hoc porro vult significare : « Sicut vivit Pater, et ego vivo : « Et qui » manducat me, et ille vivet propter me. » Vitam hic dicit non qualemcumque, sed conspicuam. Quod autem id non de simplici vita dicat, sed de gloriosa et ineffabili illa, hinc

[1] Joan. vi, 56. — [2] Ibid. 57. — [3] Ibid. 58. — [4] Ibid.

palam est, quod omnes infideles et non initiati vivant, licet de ejus carne non manducent. Vides-ne quod non de hac vita sermo sit, sed de illa? Quod autem dicit hujusmodi est. Qui manducat meam carnem, moriendo non peribit, neque punietur. Imo non de communi resurrectione loquitur; omnes quippe resurgent; sed de eximia et gloriosa resurrectione, quam merces sequetur. « Hic est panis qui » de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri » manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vi- » vet in æternum[1]. » Frequenter id repetit, ut in mentem auditorum infigat. Ultima enim hæc erat doctrina, ut de his, de resurrectione, et de vita æterna fides confirmaretur. Ideoque resurrectionem addit; tum quia dixit: «Vitam æternam, » tum ut ostendat illam vitam non nunc esse, sed post resurrectionem. Et undenam, inquies, hoc probatur? Ex Scripturis. Nam ubique illos eo mittit, ut inde discant. Cum vero dixit: « Qui dat vitam mundo, » in æmulationem deducit; ut alios dono tanto frui videntes, non extra maneant. Frequenter autem manna commemorat, tum ut differentiam indicet, tum ut illos ad fidem inducat. Nam si potuit Deus sine messe, sine frumento, et reliquo apparatu illos per quadraginta annos alere, multo magis nunc, postquam ad majora patranda venit, id poterit. Alioquin si illa figuræ erant, et sine sudore laboreque colligebant escam, multo magis nunc hoc erit, ubi tanta differentia, ubi nulla vere mors, ubi vita vera fruimur. E re autem vitæ sæpe meminit, quia illud apud homines in optatis est; nihilque suavius, quam non mori. Nam in Veteri Testamento diuturnitas vitæ promittebatur; sed nunc non diuturnitas modo, sed vita sine fine promittitur. Simul etiam vult ostendere se supplicium a peccato inductum nunc revocare, sententiam illam mortis solvendo, dum vitam non qualemcum-

[1] Joan. VI, 59.

que, sed æternam, contra quam prius statutum fuerat, induceret. « Hæc dixit in synagoga docens in Caphar- » naüm[1] ; » ubi multa mirabilia patrarat, quare maxime audiendus erat.

II. Cur porro in synagoga docebat, et in templo ? Tum ut multitudinem traheret; tum ut ostenderet se non contrarium esse Patri. « Multi autem ex Discipulis audientes » dicebant : Durus est hic sermo[2]. » Quid sibi vult hoc, « Durus est ? » id est, asper, laboriosus. Atqui nihil tale dicebat; neque enim de vitæ instituto loquebatur, sed de doctrina, identidem de fide in Christum habenda loquens. Cur ergo durus est sermo ? An quod vitam promittat et resurrectionem ? an quod dicat se ex cœlo descendisse ? an quod nemo salvus esse possit, nisi carnem ejus manducet ? Hæccine, quæso, dura sunt ? Quis hoc dixerit ? Quid sibi vult ergo illud « Durus ? » Captu difficilis, infirmitatem illorum superans, terrore plenus. Putabant enim ipsum ea loqui, quæ ejus dignitatem et gradum superarent. Ideo dicebant : « Quis potest eum audire ? » Idque forte ad sui excusationem, quod essent discessuri. « Sciens autem Jesus » apud semetipsum, quia murmurabant de hoc Discipuli » ejus[3]. » Hoc enim divinitatis illius erat, secreta in medium proferre. Deinde dicit : « Hoc vos scandalizat ? Si ergo » videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius[4]. » Idem Nathanaëli dixit : « Quia dixi tibi : Vidi te sub ficu, » credis ? majora his videbis[5]. » Et Nicodemo, « Nemo » ascendit in cœlum, nisi Filius hominis qui est in cœlo[6]. » Quid igitur ? difficultates difficultatibus addit ? Minime, absit; sed doctrinæ magnitudine et copia ipsos allicere conatur. Nam qui dixerat : « De cœlo descendi, » si nihil ulterius addidisset, majus offendiculum obtulisset. Cum vero dicit :

[1] Joan. VI, 60. — [2] Ibid. 61. — [3] Ibid. 62. — [4] Ibid. 63. — [5] Id. I, 50. — [6] Id. III, 13.

« Corpus meum vita est mundi, » et, « Sicut misit me vivens » Pater, et ego vivo propter Patrem ; » et, « De cœlo descendi, » ille difficultatem solvit. Qui enim aliquid magnum de se loquitur, suspectus erit mendacii ; qui vero talia deinde subdit, omnem tollit suspicionem. Nihil vero non agit ac dicit, ne putent eum esse filium Joseph. Non ergo hæc dixit ut scandalum augeret, sed ut tolleret. Quisquis enim eum filium Joseph putasset, dicta non accepisset. Qui vero persuasus esset ipsum de cœlo descendisse, et eo ascensurum esse, facilius libentiusque dictis attendisset. Sub hæc aliam adducit solutionem ; « Spiritus est, inquit, » qui vivificat, caro non prodest quidquam [1] ; » hoc est, quæ de me dicuntur, spiritualiter sunt accipienda. Nam qui carnaliter audit, nihil lucratur, nihil proficit. Carnale erat dubitare quomodo de cœlo descendisset, putareque ipsum esse filium Joseph ; necnon illud, « Quomodo potest » nobis carnem suam dare ad manducandum ? » Hæc omnia carnalia, quæ oportebat mystice et spiritualiter intelligere. Et quomodo poterant, inquies, intelligere quid esset carnem comedere? Oportebat certe opportunum tempus expectare et interrogare, nec desistere. « Verba, quæ ego » locutus sum vobis, spiritus et vita sunt ; » id est, divina et spiritualia sunt, nihil habent carnale, nec naturalem consequentiam ; sed omni hujusmodi necessitate, et hujus vitæ legibus libera sunt ; aliumque et diversum sensum habent. Sicut ergo hoc loco spiritum pro spiritualibus dixit ; sic cum carnem dicit, non carnalia intelligit, sed carnaliter eos audire subindicat, qui semper carnalia cupiebant, cum oportuisset spiritualia appetere. Si quis enim hoc carnaliter accipiat, nihil lucratur. Quid ergo ? an caro ejus non est caro ? Est certe. Quomodo ergo dixit : « Caro non » prodest quidquam ? Non de carne sua intelligit, absit ; sed

[1] Joan. VI, 64.

de iis, qui dicta carnaliter acciperent. Quid est autem carnaliter intelligere? proposita simpliciter intelligere, neque ultra quidpiam excogitare, hoc est carnaliter videre. Non oportet autem de iis, quæ videntur, ita judicium ferre, sed omnia mysteria interioribus oculis perspicere, id est, spiritualiter. An is qui non manducat carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, non habet vitam in semetipso? Quomodo ergo caro non prodest quidquam, sine qua non possumus vivere? Non de carne ipsius hoc dictum esse vides; sed de carnali audiendi modo. « Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt[1]. » Rursum pro more suo dignitatem verbis adjicit, futuraque prædicit, et ostendit se non ut gloriam apud illos captaret; sed quod eorum saluti prospiceret hoc dicere. Cum dixit autem : « Quidam, » Discipulos subduxit. Initio namque dixerat; « Et vidistis me, et non credidistis mihi : » hic vero, « Sunt quidam ex vobis qui non credunt. » Sciebat enim ab initio quinam essent qui non crederent, et quis traditurus esset eum. « Et dicebat : Ideo dixi vobis : Nemo » potest venire ad me, nisi fuerit ei datum desuper a Patre » meo[2]. » Spontaneam ejus œconomiam hic Evangelista subindicat, ejusque patientiam. Illudque, « Ab initio, » non sine causa hic ponitur; sed ut ejus præscientiam intelligas, atque ipsum ante hæc verba, neque postquam illi offensi murmuraverant, proditorem novisse; id quod divinitatis erat. Deinde adjicit : « Nisi fuerit ei datum desuper a Patre » meo, » suadens eis ut Patrem suum putarent Deum, non Joseph, et ostendens rem non esse vulgarem in eum credere; ac si diceret : « Non turbant, non obstupefaciunt me qui non credunt. Hoc jam olim novi antequam fieret : novi quibusnam Pater dederit. »

III. Cum illud audis, « Dedit, » ne putes esse sortem quamdam; sed crede eum, qui se dignum præbuerit, id accipere.

[1] Joan. VI, 65. — [2] Ibid. 66.

« Ex hoc multi Discipulorum ejus abierunt retro, et jam » non cum illo ambulabant [1]. » Recte Evangelista non dixit: « Recesserunt, » sed, « Abierunt retro, » ostendens a virtutis profectu excisos, et eam, quam olim habuerant, fidem perdidisse, cum sese abscinderent. Verum duodecim illi non item. Quapropter dixit illis; « Numquid et vos vultis » abire [2]? » ostendens se illorum ministerio et cultu non egere, neque ideo illos circumducere. Quomodo enim illis opus habere potuit qui hæc dixit. Cur eos non laudavit? cur non prædicavit? Primo ut magistri dignitatem servaret, atque ut ostenderet sic illos trahi oportuisse. Nam si laudasset, putantes se gratiam illi præstitisse, aliquid humanum passi fuissent. Cum autem ostendit se illorum non egere comitatu, magis eos continuit. Et animadverte quam prudenter loquatur. Non dixit: « Abite; » id enim repellentis fuisset. Sed interrogat: « Num et vos vultis abire? » Quod omnem auferebat vim et necessitatem, ne pudore detinerentur, sed et gratiam haberent. Cum autem illos non palam accusavit, sed modeste tetigit, ostendit quomodo oporteat in similibus philosophari. Nos autem jure contraria patimur, quia omnia gloriæ causa facimus, ideoque ex famulorum recessu nostra minui putamus. Sic porro, nec adulatus est, nec repulit, sed interrogavit. Non ergo spernentis hoc erat, sed nolentis eos vi et necessitate detinere; nam ita manere, idem fuisset atque abire. Quid ergo Petrus: « Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. » Et nos credidimus et cognovimus, quia tu es Christus » Filius Dei vivi [3]. » Vides-ne non verba offensionem peperisse, sed socordiam, desidiam, et improbitatem auditorum? Nam etiamsi hoc non dixisset, nihilominus offensi fuissent, nec destitissent, cibum semper corporeum curantes, ac terræ affixi. Alioquin autem hi una cum illis audierunt,

[1] Joan. VI, 67. — [2] Ibid. 68. — [3] Ibid. 69, 70.

sed contrario affecti modo dixerunt : « Ad quem ibimus ? » Verbum magni affectus indicium; significat enim Magistrum sibi omnibus esse chariorem, patribus, matribus, facultatibus, eosque, qui ab ipso discedunt, non habere quo se recipiant. Deinde ne videretur illud, « Ad quem ibimus, » ideo dixisse, quod non essent qui ipsos reciperent, statim adjicit : « Verba vitæ æternæ habes. » Alii enim carnaliter et humana mente audiebant; hi vero spiritualiter, et fidei totum committentes. Ideo Christus dicebat : « Verba, quæ » locutus sum vobis, spiritus sunt; » id est, « Ne suspiceris doctrinam meam rerum consequentiæ ac necessitati subjacere. Non hujusmodi sunt spiritualia, nec terrenis legibus subdi patiuntur. » Id Paulus quoque declarat his verbis : « Ne dicas in corde tuo : Quis ascendet in cœlum? » hoc est, Christum deducere; aut quis descendet in abys- » sum? hoc est, Christum ex mortuis revocare [1]. Verba » vitæ æternæ habes. » Jam hi resurrectionem acceperant, et totam illam sortem. Vide, quæso, fratrum amantem, quomodo totius cœtus causam agat. Non dixit enim : « Cognovi; » sed, « Cognovimus. » Imo potius animadverte quomodo ad ipsa Magistri verba accedat, non eadem quæ Judæi loquens. Illi enim dicebant : « Hic est filius Joseph; » hic autem : « Tu es Christus Filius Dei vivi; » et, « Verba vitæ » æternæ habes. » Forte quia sæpe ipsum dicentem audierat : « Qui credit in me, habet vitam æternam. » Demonstrat enim se dicta omnia retinere, cum ipsa verba usurpat. Quid ergo Christus? Non laudavit, nec celebravit Petrum, quod tamen alibi fecit. Sed quid dicit? « Nonne » ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est [2]? » Quia enim ille dixerat : « Et nos credidimus, » excipit ex numero Judam. Alibi enim nihil de Discipulis dixit; sed cum Christus dixisset : « Vos autem quem me esse dicitis? »

[1] Rom. x, 6, 7. — [2] Joan. vi, 71.

respondit : « Tu es Christus Filius Dei viventis [1]. » Hoc vero quia dixerat : « Et nos credidimus, » merito Judam eximit ex illo choro; id vero facit jam diu ante proditoris perfidiam propulsans. Gnarus se nihil proficere quod in se erat fecit.

IV. Et intuere sapientiam; non illum manifestum reddidit, neque latere omnino permisit; tum ne impudentior pervicaciorque fieret; tum ne se latere putans, audacius illud facinus adiret. Idcirco in sequentibus apertius illum coarguit. Prius certe illum cum aliis connumeravit, cum dixit : « Sunt quidam ex vobis qui non credunt [2], » id quod declarat Evangelista. Sciebat enim ab initio qui essent non credentes, et quis traditurus esset ipsum. Quia vero ille persistebat, acrius arguit : « Unus ex vobis diabolus est. » Communemque omnibus metum incutit, ut illum obtegeret. Hic jure quæratur : « Cur nihil Discipuli nunc dicunt, sub hæc autem dubitant, timent, se mutuo respiciunt rogantes : « Numquid ego sum, Domine [3]? » Et Joanni Petrus innuit, ut Magistrum percontetur quis sit proditor. Qua ergo de causa? Nondum audierat Petrus : « Vade post me, » Satana [4]; » Ideo non timebat; postquam autem increpatus est, et multo cum affectu locutus, non laudatus est, sed et Satanas audivit; hac percepta voce : « Unus ex vobis » tradet me, » jure timuit. Alioquin, non dicit nunc : « Unus » ex vobis tradet me; » sed, « Unus ex vobis est diabolus. » Quare non intelligebant quid diceretur, sed malitiam tantum reprehendi putabant. Cur autem dixit : « Nonne » ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est? » Doctrinam suam omni adulatione vacuam indicans. Cum enim, abscedentibus omnibus, ipsi soli manerent, et Petri ore Christum confiterentur; ne putarent se ideo ipsis adu-

[1] Matth. xvi, 15. — [2] Joan. 65. — [3] Matth. xxvi, 22. — [4] Marc. viii, 33.

laturum esse, hanc amovet suspicionem, ac si diceret : «Nihil me cohibet quominus malos arguam; ne putetis me vobis, quia manetis, adulaturum esse; aut quia me sequimini, improbos non reprehensurum. Nam quod magis posset magistrum flectere, id non me flectit. Qui manet, amoris sui dat indicium. Qui electus est a magistro, ab insipientibus, ac si insaniat, reppelletur. Attamen neque hoc me a reprehendendo abducit. » Hac de re etiam nunc gentiles Christum accusant, sed frigide et stulte. Non enim necessitate aut vi Deus bonos facere solet, neque electio ejus est violenta, sed a suasione perficitur. Ut autem discas vocationem non vim inferre, perpende quot vocati perierint. Unde palam est in nostro sitam esse arbitrio vel salutem vel perniciem nostram.

V. Hæc itaque audientes, instituamur ad cavendum vigilandumque semper. Nam si ille in sancto illo choro censebatur, qui tantum consecutus erat donum, qui signa fecerat; etenim cum aliis missus fuerat ad mortuos suscitandos leprososque mundandos; quia gravissimo avaritiæ morbo captus est, dominum suum prodidit, nihilque illi profuere beneficia, dona, non consuetudo, non lotio pedum, non mensæ societas, non loculorum custodia; imo hæc illi aditus ad supplicium fuere; timeamus et nos nequando Judam per avaritiam imitemur. Christum non prodis; sed quando pauperem fame tabescentem, aut frigore enectum contemnis, eidem obnoxius es damnationi. Et cum indigne mysteria participamus, eamdem in perniciem imus, quam qui Christum occiderunt. Cum rapimus, cum egenos opprimimus, maximam nobis ultionem attrahimus; ac jure merito. Usquequo enim rerum præsentium amor, inutilium et supervacuarum nos occupabit? Divitiæ namque inter superflua et inutilia numerantur. Usquequo inanibus rebus affixi erimus? usquequo non respiciemus cœlos? non vigi-

labimus? non in fastidium fluxarum terrenarumque rerum veniemus? Annon experimento illarum vilitatem ediscimus? Cogitemus divites illos, qui ante nos fuerunt. Annon hæc omnia somnium sunt? annon umbra et flos? annon unda præterfluens? annon verba et fabulæ? Ille dives fuit; sed quo abierunt divitiæ? Perierunt, corruptæ sunt. Sed peccata per divitias parta manent, et propter peccata supplicium. Imo vero etsi nec supplicium esset, nec regnum, contribules, congeneres et consortes revereri oporteret. At nunc canes alimus; multi etiam onagros, ursos variasque feras; hominem autem fame confectum negligimus, ac pluris facimus alienum genus, quam nostrum. Annon pulchra res est, aies, splendidas ædes construere, multos servos habere, aurea laquearia jacentes conspicere? Res est supervacanea et inutilis. Sunt alia ædificia his multo splendidiora et honestiora. His oculos oblectare operæ-pretium fuerit; ac nemo est qui impediat. Vis tectum pulcherrimum intueri? appetente vespera vide cœlum stellis ornatum. Sed non est tectum meum, inquies. Imo magis tuum, quam illud aliud. Propter te namque factum est, et commune tibi est cum fratribus tuis. Hoc autem aliud non tuum est, sed hæredum post mortem tuam. Illud maxime tibi esse utile poterit, cum ex pulchritudine sua te ad Creatorem advocet; hoc autem aliud maxime nocebit, teque graviter in die judicii accusabit, quando ipsum quidem auro undique fulgebit, Christus vero ne veste quidem necessaria contectus erit. Ne itaque in tantam insaniam incidamus. Ne insequamur fugientia, ne fugiamus manentia, ne prodamus salutem nostram, sed futuræ spei hæreamus; senes, quod sciamus parvum nobis vitæ cursum superesse; juvenes, quod persuasi sint non multum sibi superesse temporis. Ut enim fur in nocte, ita dies ille adveniet. Hæc itaque cum sciamus, et uxores viros hortentur, et viri uxores

moneant, juniores ac virgines doceamus, nosque omnes mutuo instituamus ad præsentia contemnenda, et futura concupiscenda, ut illa consequi possimus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque Spiritui sancto, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVIII [1].

CAPUT VII.

Post hæc autem ambulabat Jesus in Galilæa : non enim volebat in Judæa ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere. Erat autem in proximo dies festus Judæorum, Scenopegia [2].

I. Nihil livore, nihil invidia deterius; per eam mors in mundum intravit. Quia enim vidit diabolus hominem in honore haberi, ejus felicitatem non ferens, nihil non egit ut eum perderet. A tali radice talem fructum erumpere semper videmus. Per hanc Abel occisus est; per hanc David in mortis periculum venit; per hanc multi alii justi passi sunt; per hanc Christum Judæi interfecerunt. Hoc declarans Evangelista dicebat : « Post hæc ambulabat Jesus in Galilæa. Non enim poterat in Judæa ambulare, » quia quærebant eum Judæi interficere. » Quid dicis, beate Joannes? Non poterat qui potest omnia, quæ vult? qui dixit : « Quem quæritis? » et eos retro pulsos prostravit? qui præsens non videtur, hiccine potestatem non habuit? Quomodo postea in medio eorum, in templo, in solemnitate,

[1] Alias XLVII. — [2] Joan. VII, 1, 2.

ipsis congregatis, præsentibus homicidis, ea loquebatur, quæ magis illos exasperarent? Hoc illi mirabantur dicentes : « Nonne hic est quem quærunt interficere? Et ecce » palam loquitur, et nihil illi dicunt [1]. » Quæ sunt hæc ænigmata? Apage : non enim hæc dixit, ut ænigmata esse putarentur; sed ut declararet et divinitatis, et humanitatis opera exhibita fuisse. Cum enim dixit : « Potestatem non » habebat, » quasi de homine loquitur multa humano more agente; cum vero dicit ipsum in medio eorum stetisse, nec apprehensum fuisse, divinatis utique potestatem indicat. Nam fugiebat ut homo, apparebat ut Deus, utrumque vere repræsentans. Cum enim in mediis insidiatoribus non capiebatur, invictam potestatem suam significabat; cum vero secederet, incarnationi fidem faciebat; ut nec Paulus Samosatenus, nec Marcion, nec qui eodem morbo laborant, contradicere possent. His igitur illorum omnium os obstruit. « Post hæc erat festus Judæorum, Scenope- » gia. » Hæc particula, « Post hæc, » nihil aliud significat, quam multum postea temporis intercessisse : inde vero liquet quod cum in monte sederet, festum esset Paschæ. Hic autem Scenopegiæ meminit, et quinque mensium spatio nihil aliud narravit vel docuit, quam panum miraculum, et concionem habitam iis, qui comederant : etiamsi ille non cessaverit signa facere et concionari, non die tantum et vespera, sed etiam sæpe nocte. Ad Discipulos enim sic advenit, ut omnes Evangelistæ narrant. Cur ergo illud omiserunt? Quia non poterant omnia recensere. Alioquin illa dicere studuerunt, ex quibus quædam reprehensio vel contradictio ex Judæis consecutura erat. Multa enim istis similia erant. Quod enim ægros curaret, mortuos suscitaret, quod admirationi esset, sæpe scripserunt. Ubi autem aliquid insolens narrandum suppetit, vel quamdam repre-

[1] Joan. VII, 25, 26.

hensionem ipsi oblatam referendam habent, hæc apponunt, ut nunc narrant fratres ejus non ipsi credidisse, quæ res odiosum quidpiam præ se ferre videtur. Et est sane res mirabilis quam veraces ipsi fuerint; quomodo ea non vereantur referre, quæ magistro suo ignominiosa esse videntur; imo hæc potius curent enarrare, quam cætera. Et nunc itaque Joannes, multis prætermissis signis, prodigiis, concionibus, ad hanc rem narrandam accurrit. « Dixerunt, inquit, ad eum fratres ejus : Transi hinc in » Judæam, ut et Discipuli tui videant opera quæ facis. » Nemo quippe in occulto aliquid facit, et quærit ipse pa» lam esse. Manifesta te ipsum mundo. Neque enim fratres » ejus credebant in eum [1]. » Ecqua, inquies, hinc incredulitas, dum rogant eum ut signa edat? Magna utique; nam et verba, et audacia, et intempestiva libertas, incredulitatem denotant. Putabant enim se cogitationis causa fidenter loqui posse. Et videtur quidem compellatio amicorum esse; sed dicta acerbitate sunt plena : etenim ipsi et timiditatem et vanam gloriam exprobrant. Cum enim dicunt : « Nemo in occulto aliquid facit, » accusantium partes agunt, qui timiditatem objiciant et gesta ejus suspecta habeant; cum autem addunt : « Quærit palam esse, » vanam gloriam suspicantur.

II. Tu vero Christi virtutem considera. Ex his enim qui talia dicebant primus fuit Jerosolymorum episcopus, beatus Jacobus (3), de quo Paulus dicit : « Alium autem » Apostolorum vidi neminem nisi Jacobum fratrem Do» mini [2]. » Dicitur et Judas mirabilis fuisse. Atqui in Cana aderant, cum aquam in vinum convertit; sed nihil adhuc inde lucrati sunt. Unde ergo illis tanta incredulitas? Ex mala voluntate et ex invidia : nam cognatis, qui conspicui sunt, solent etiam cognati non ita conspicui invidere.

[1] Joan. VII, 3-5. — [2] Gal. I, 19.

Quosdam hic Discipulos dicunt? Turbam sequentem, non duodecim illos. Quid ergo Christus? Vide quam mansuete respondeat. Neque enim dixit : « Qui estis vos, qui me hoc consilio docetis? » Sed quid? « Tempus meum nondum advenit [1]. » Hic mihi aliud quidpiam subindicari videtur. Forte enim invidia moti illum Judæis tradere meditabantur; ideoque id declarans dicit : « Tempus meum nondum advenit, » id est, tempus crucis et mortis. Cur me ante tempus occidere properatis? « Tempus autem vestrum semper paratum est [2]. » Hoc est : Vos Judæi, etsi semper cum illis versemini, nunquam occident, utpote eadem sentientes; me vero statim occidere tentabunt. Itaque vobis semper licet cum illis esse sine periculo. Mihi vero tunc tempus erit, cum crucifigi et mori oportebit. Nam quod hoc intelligat ex sequentibus liquet. « Non potest mundus odisse vos [3]. » Quomodo enim, si eadem vultis, eadem persequimini? « Me autem odit, quia reprehendo eum, quod mala sint opera ejus [4]; » hoc est, quia perstringo, quia arguo, ideo odiosus sum. Hinc ediscamus cohibendam esse iram et indignationem, etiamsi abjecti sint, qui dant consilium. Nam si non credentium consilium Christus moderate tulit, etiamsi illa consulerent, quæ non decebant; idque non ex bono animo, quam nos consequemur veniam, qui sumus terra et cinis, et consulentes iniquo animo ferimus, etiamsi abjecti et viles quidam sint illi, rem indignam esse putantes? Animadverte ergo cum quanta mansuetudine criminationem propulset. Nam cum dicerent illi : « Manifesta te ipsum mundo, » respondet : « Non potest mundus odisse vos, me autem odit, » eorum depellens accusationem. Tantum abest, inquit, ut quæram hominum gloriam, ut non finem faciam coarguendi illos; etiamsi noverim mihi hinc et odium, et necem apparari.

[1] Joan. VII, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid.

Et ubi, inquies, coarguit eos? Imo quandonam hoc facere cessavit? Nonne dicebat; « Nolite putare quia vos accu» saturus sum apud Patrem; est qui accusat vos Moy» ses; » et, « Ego cognovi vos, quia dilectionem Dei non » habetis; » et, « Quomodo potestis credere, qui gloriam ab » hominibus accipitis, et gloriam, quæ a solo Deo est, non » quæritis [1]? » Vides-ne quomodo per omnia ostenderit odium adversum se susceptum inde ortum esse, quod ipsos libere redargueret, non quod sabbatum solveret? Cur autem illos ad festum mittit dicens : « Vos ascendite ad » diem festum, ego non ascendam adhuc [2]? » Ut ostendat se non illa dixisse, se excusandi vel adulandi causa, sed ut permitteret judaïcos servare ritus. Cur ego ascendit, cum dixisset : « Non ascendam? » Non dixit simpliciter : « Non » ascendam; » sed addit, « Nunc, » id est, vobiscum, « Quia » tempus meum nondum impletum est [3]. » Atqui in proximo Paschate crucifigendus erat. Cur ergo non ipse ascendit? Si enim non ascendit, quod nondum tempus esset, non oportebat omnino ascendere. Verum non ideo ascendit ut pateretur, sed ut illos erudiret. Cur clam ascendit? Nam poterat palam ascendere et in medio consistere, violentumque illorum impetum coërcere, ut sæpe fecit. Sed nolebat id frequentius facere. Nam si palam ascendisset, rursusque illos quasi cæcos continuisset, divinitatem suam clarius exhibuisset ante tempus, et magis inde revelasset eam. Cum vero putarent illi ipsum metu detineri; contra ostendit se et fidenter, et prudenter agere, et gnarum temporis quo passurus esset; illo adveniente, se ultro Jerosolymam concessurum esse. Mihi porro videtur illud, « Vos ascendite, » hoc sibi velle; « Ne putetis me vos cogere ut mecum inviti maneatis : » cum autem addit, « Non» dum impletum est tempus meum, » hoc significare; quod

[1] Joan. vii, 42-45. — [2] Id. vi, 8. — [3] Ibid.

scilicet oporteat signa fieri, et conciones haberi, ita ut ex populo multo plures crederent, et Discipuli videntes constantiam fiduciamque magistri sui, atque eos quos passus est cruciatus, firmiores evaderent.

III. Ex supra dictis porro ejus benignitatem et mansuetudinem ediscamus : « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde [1] : » omnemque acerbitatem excindamus. Si quis nobis insultaverit, nos humiliter agamus; si quis ferociter egerit, ipsum mitigemus; si momorderit, traduxerit et deriserit, ne dejiciamur, neve vicem repondere aggressi, nos ipsos perdamus. Fera quippe est ira, fera vehemens et ardens. Cantemus itaque nobis divinæ Scripturæ carmina et dicamus : « Terra et cinis es [2], « Quid superbit terra et cinis [3]; » et, « Impetus iræ ruina est illi [4]; » et, « Vir iracundus, non modestus est [5]. » Nihil enim turpius furibundo aspectu, nihil ingratius. Quod si aspectu, multo magis animo. Quemadmodum enim commoto cœno fœtor effunditur; sic animo ira permoto, multa orietur turpitudo et molestia. At, inquies, non fero contumeliam ab inimicis illatam. Cur, quæso? nam si vere dicit, etiam coram illo compungi oporteret, et gratiam ipsi habere; sin vero mentitur, id contemne. Pauperem vocat? ride; ignobilem vel stultum appellat? ingemisce pro illo. Nam, « Qui dicit fratri suo : Fatue, reus erit gehennæ ignis [6]. » Si contumeliam inferat, cogita supplicium, quod ipsum manet, nec modo iram cohibebis, sed etiam lacrymas effundes. Neque enim irritatur quispiam contra febricitantem, aut acuto morbo inflammatum, sed similes viros miseratur et deplorat : hujusmodi est irati animus. Sed si vis te ulcisci, tace, et opportunam ipsi plagam infliges. Sin contumeliam contumelia depellas, ignem succendisti. At, inquies, si ta-

[1] Matth. xi, 29. — [2] Gen. III, 19. — [3] Eccli. x, 9. — [4] Id. I, 23. — [5] Prov. xi, 25. — [6] Matth. v, 22.

ceamus, pusilli animi arguemur. Non te pusilli animi accusabunt, sed philosophiam tuam mirabuntur. Si vero ex contumelia inflammeris, locum dabis putandi vera esse, quæ objiciuntur. Cur, quæso, ridet dives, qui se pauperem appellari audit? Annon quia ipse scit se non esse pauperem? Ita et nos si de contumeliis rideamus, hoc argumentum erit maximum nos talis rei conscios nobis non esse. Ad hæc quousque hominum accusationes metuemus? quousque communem Dominum despiciemus, et carni affigemur? « Cum enim inter vos sit contentio, et æmulatio, et » seditiones, nonne carnales estis [1]? » Simus ergo spirituales : hanc deterrimam feram frenemus : iram inter et furorem nullum discrimen. Sed temporarius quidam dæmon est; imo dæmoniaco pejor : nam dæmoniaco venia datur; iracundus autem mille suppliciis dignus erit, qui se sponte in perniciei barathra dejicit, et ante futuram gehennam hic jam pœnas dare incipit; dum tumultu perpetuo et æstu intolerabili cogitationum nocte dieque exagitatur. Ut itaque et præsenti supplicio et futura vindicta nos liberemus, hoc pulso animi morbo, omnem exhibeamus mansuetudinem, ut requiem animabus nostris inveniamus et hic, et in regno cælorum. Quod utinam omnes assequamur gratia et et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. III, 3.

HOMILIA XLIX [1].

CAPUT VII.

Hæc cum dixisset illis, mansit in Galilæa. Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem festum : non manifeste, sed quasi in occulto [2].

I. Quæ humano more a Christo dispensantur, non ideo tantum fiunt ut incarnationem confirment, sed et etiam ut nos ad virtutem instituant. Si enim omnia tanquam Deus fecisset, quomodo possemus nos, cum ingrata accidunt, quid faciendum sit ediscere? Ut verbi gratia hoc in loco, si Judæis necem spirantibus, in medium procedens statim eorum impetum coërcuisset. Si itaque hoc assidue fecisset, nos in eadem incidentes, cum non possemus idem præstare, quomodo sciremus quid agendum esset, utrum mori oporteret, an aliud quidpiam providere, ut sermo procederet? Quia igitur nos, qui pari potestate præditi non sumus, quid in medium ingressis faciendum esset non didicissemus. Hæc ideo ab illo docemur; nam ait : « Hæc » cum dixisset Jesus, mansit in Galilæa. Ut autem ascen» derunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit : non manifeste, » sed quasi in occulto. » Hæc, « Ascenderunt fratres ejus, » significant ipsum noluisse cum illis ascendere. Quamobrem ibi manet, neque sese manifeste ostendit, licet id illi suaderent. Cur vero qui palam semper loquebatur, nunc quasi in occulto id facit? Non dixit : « Occulte, » sed « Quasi in occulto. » Sic enim oportebat, quemadmodum

[1] Alias XLVIII. — [2] Joan. VII, 9, 10.

dixi, ut nos doceret hæc negotia gerere. Alioqui non par erat illis iratis et frementibus tunc comparere, sed post diem festum. « Judæi ergo quærebant eum, et dicebant : Ubi » est ille [1] ? » Præclara certe in die festo opera ! ad cædem properant, in festo consultant quomodo capiant illum. Sic et alibi dicunt : « Quid putatis, quia non venit ad diem » festum [2] ? » Et hic dicebant : « Ubi est ille ? » ex nimio odio ne nominare quidem dignantur. Magna certe festi reverentia, ingens pietas. Die festo ipsum capere volebant. « Et murmur multum erat de eo in turba [3]. » Puto autem illos in furorem actos a loco, ubi signum factum fuerat, atque exasperatos, non ita de re gesta indignatos esse, ut timebant ne quid simile iterum faceret. Contrarium porro accidit, vel inviti clarum ipsum reddiderunt : « Quidam » dicebant, quia bonus est; alii, Non; sed seducit tur- » bas [4]. » Illam puto fuisse multitudinis opinionem; aliam vero principum et sacerdotum : nam calumniari ad illorum invidiam et nequitiam pertinebat. « Seducit turbam, inquiunt. » Quomodo, quæso ? Num quia signa simulat, non facit ? Atqui contrarium experientia docet. « Nemo tamen » palam loquebatur de illo propter metum Judæorum [5]. » Vides ubique optimates corruptos, plebem vero recte sentientem, sed non præditam ea fortitudine quam oportebat ? « Jam autem die festo mediante, ascendit Jesus, et » docebat [6]. » Expectatio attentiores reddidit. Nam qui prioribus diebus quærebant eum dicentes : « Ubi est ille ? » repente illum videntes, animadverte quomodo astent, et loquentem observent, tam illi qui bonum, quam alii qui malum illum dicebant. Sed illi ut quidpiam lucri reportarent, mirarenturque ipsum; alii ut comprehenderent et caperent. Illud autem, « Seducit turbam, » per doctrinam

[1] Joan. VII, 11. — [2] Id. XI, 56. — [3] Id. VII, 12. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 13. — [6] Ibid. 14.

scilicet, non intelligentes quid diceret. Illud vero, « Bo- » nus, » a signis dicebatur. Sedato itaque illorum furore ita instituit, ut verba sua diligenter audirent, neque amplius indignati aures obstruerent. Quid docuerit non narrat Evangelista; id solum dicit quod mirabiliter sit locutus, quod ipsos demulserit et mutarit : tanta dictorum virtus erat. Qui vero dicebant, « Seducit turbam, » mutati jam admirabantur, ideoque sic loquebantur : « Quomodo sit lit- » teras, qui non didicit [1] ? » Vides-ne quomodo admirationem eorum nequitia plenam demonstret? Non enim dicit ipsos doctrinam miratos esse vel dicta admisisse ; sed tantum mirabantur ; id est, in stuporem deciderant dicentes : « Unde illi hæc ? » Cum ex dubitatione tali perspicere debuissent nihil puri hominis in illo fuisse. Verum quia hoc illi confiteri nolebant ; sed mirabantur solum, audi quid ille dicat : « Mea doctrina non est mea [2]. » Rursus eorum suspicioni respondet, ad Patrem illos adducens, ut inde illis silentium imponat : « Si quis voluerit voluntatem ejus » facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego » a me ipso loquar [3]. » Hoc est, « Nequitiam, iram, invidiam ejicite ; necnon odium, quod contra me sine causa suscepistis, et nihil impediet quin cognoscatis verba mea vere Dei esse. Nunc hæc vos tenebris offundunt, et rectum apud vos judicium pervertunt ; si hæc eliminetis, non illud patiemini. » Sed non ita locutus est, ne nimis illos perstringeret ; verum hæc omnia subindicavit, cum diceret : « Qui facit voluntatem ejus, cognoscet de doctrina, utrum » ex Deo sit, an ego a me ipso loquar ; » id est, num alienum quid, aut novum, aut contrarium proferam. Nam illud, « A me ipso, » semper ad hoc refertur, quod nihil præter placitum ejus loquar ; sed omnia, quæ Pater vult, hæc et ego volo. « Si quis voluntatem ejus faciat, cognos-

[1] Joan. VII, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17.

» cet de doctrina. » Quid sibi vult illud : « Si quis voluntatem ejus faciat ? » id est, « Si quis virtutis sit amator, dictorum vim cognoscet. Si quis velit prophetiis attendere, num secundum eas loquar, nec-ne ? »

II. Quomodo sua esse potest, et non sua ? Neque enim dixit : « Doctrina hæc non est mea ; » sed cum prius meam dixisset, et sibi propriam fecisset, tunc intulit : « Non est mea. » Quomodo potest idipsum esse suum et non suum ? Sua, quia non id edoctus dicebat ; non sua, quia doctrina Patris erat. Quomodo ergo dicit : « Omnia, quæ sunt Patris, mea sunt, » et quæ mea Patris [1] ? » Si enim qui a Patris est, ideo non est tua, falsum est illud ; ideo namque tua esse debet. Sed illud, « Non est mea, » suam et Patris voluntatem unam esse majorem in modum declarat ; ac si diceret : « Nihil habet diversum quasi alterius esset. Etiamsi enim hypostasis sit alia, sic loquor, sic ago, ne existimetur aliud a Patre, sed idem ipsum quod Pater facit, et agi et dici. » Deinde alium adducit syllogismum, cui contradici nequeat, humano et consueto exemplo nixum. Quodnam illud est ; « Qui a se » ipso loquitur, propriam gloriam quærit [2]. » Id est, « Qui vult sibi propriam statuere doctrinam, nihil aliud optat, quam ut sibi gloriam hinc pariat. Si autem ego nolo mihi parere, cur propriam doctrinam statuere cupio ? Qui a semetipso loquitur ; id est, qui diversum quidpiam et sibi proprium affert, ideo loquitur ut gloriam sibi paret. Si autem ego quæro gloriam ejus, qui misit me, cur alia docere velim ? » Vides-ne illum quadam de causa dicere se nihil a se ipso facere ? Quænam illa causa est ? ut crederent se non gloriam apud vulgum captare. Quapropter cum humilia loquitur, « Ego Patris gloriam quæro, inquit, » ut ostendat illis ubique se non quærere gloriam. Cur autem humilia loquatur, multæ sunt causæ ; puta, ne ingenitus pu-

[1] Joan. XVII, 10. — [2] Ibid. 18.

tetur esse, ne Deo adversarius, ut carnem induisse credatur, ut infirmitati auditorum consulat, ut modestiam sectari et jactantiam fugere doceat. Sublimia vero loquendi una solum reperiatur causa, nempe naturæ præstantia. Sed si, quia dixit se ante Abraham fuisse, offensi sunt, quo non prorupissent, si sublimia semper audissent? « Nonne » Moyses dedit vobis legem, et nemo ex vobis facit legem? » Quid me quæritis interficere [1]? » Quam consequentiam, quid commune habent hæc cum præcedentibus verbis? Duo illi crimina intentabant; aliud quod sabbatum solveret; aliud, quod Deum Patrem diceret, seque Deo æqualem faceret. Quod enim non ex illorum suspicione, sed ex propria sententia sic loqueretur; at non sicut alii multi, sed quasi proprium sibi et eximium id diceret, hinc palam est. Multi sæpe patrem suum dixere Deum, exempli causa, « Deus unus creavit nos, et pater unus est omnium » nostrum [2]; » nec propterea populus æqualis Deo erat. Quapropter non offendebantur cum audirent. Ut ergo cum dicerent ipsum ex Deo non esse, ipsos sæpe correxit, et de sabbati solutione sese defendit; ita si ex illorum opinione, non ex sua sententia hoc dictum fuisset, corripuisset haud dubie illos, dixissetque : « Cur me putatis æqualem esse Deo? Non sum æqualis. » Verum nihil hujusmodi dixit, imo ostendit in sequentibus se vere æqualem ipsi esse. Illud enim : « Sicut Pater suscitat mortuos et vivificat, sic » et Filius [3]; » et, « Ut omnes honorificent Filium, ut ho» norificant Patrem [4]; » et « Opera quæ ipse facit, hæc et » Filius similiter facit [5]. » Hæc omnia æqualitatem confirmant. De lege quoque ait : « Nolite putare quia veni solvere » legem aut Prophetas [6]. » Sic solet malas suspiciones ex mentibus evellere. Hic autem æqualitatem cum Patre non

[1] Joan. XVII, 19. — [2] Malach. II, 10. — [3] Joan. V, 21. — [4] Ibid. 23. — [5] Ibid. 19. — [6] Matth. V, 17.

modo non tollit; sed confirmat. Quare alibi dicentibus illis, « Facis te ipsum Deum, » suspicionem non depulit, imo veram probavit his verbis : « Ut autem sciatis quia potes» tatem habet Filius hominis dimittendi peccata in terra, » dicit paralytico : Tolle grabatum tuum, et ambula [1]. » Illud igitur quod prius dictum est, confirmat, quod nempe æqualem se faciat Deo; ostenditque se non esse Deo adversarium, sed eadem, quæ ille dicit, dicere, eadem docere. Demum de sabbati solutione agit dicens : « Nonne Moyses » dedit vobis legem, et nemo ex vobis servat legem? » Ac si diceret : « Lex statuit : Non occides; vos autem occiditis, et me ut legis transgressorem accusatis. » Cur autem dixit : « Nemo? » Quia omnes quærebant eum interficere. « Ego, inquit, si legem solvi, id feci ut hominem servarem; vos autem ad malum inferendum solvitis illam. Etiamsi transgrederer, id ad salutem facio, neque oporteret me a vobis, qui in gravibus illam transgredimini, incusari; nam quod vos facitis, legis eversio prorsus est. » Deinde etiam decertat, etsi plura olim disseruisset; sed tunc sublimius, et secundum dignitatem suam; nunc autem humilius. Quare? Quia nolebat tam frequenter illos exasperare; nunc vero ira incendebantur, et in cædem processissent. Quapropter insistit ut eorum sedaret animum, hisce duobus utens modis, et facinus coarguens his verbis : « Quid me quæritis interficere? » et modeste addens, « Hominem, qui veritatem locutus sum; » et ostendens illos, cum cædem spirent, non debere de aliis judicare. Tu vero mihi consideres velim, quam sit humilis Christi interrogatio, quam truculenta illorum responsio : « Dæmonium habes : quis te quærit interficere [2]? » Verbum iræ et furoris, animique in impudentiam acti, quod inexpectato modo redarguerentur, et se lacessitos putarent. Ut enim latrones in insidiis cantant : deinde ut imparatum

[1] Matth. IX, 6. — [2] Joan. VII, 20.

aggrediantur, silentio rem peragunt; ita et Judæi. Ipse vero, omissa reprehensione, ne impudentiores redderet, de sabbati rursum solutione sese purgat, ex lege cum illis disputans.

III. Et vide quam prudenter. « Nihil mirum, inquit, si mihi non morem geritis, quando ne legem quidem auditis, et quam a Moyse datam putatis, eam violatis. Nihil ergo novum si verbis meis non attenditis. » Quia enim dixerant : « Moysi locutus est Deus; hunc autem nescimus unde » sit [1]; » ostendit ipse Moysem ab illis contumeliose habitum, cum ille legem dedisset, quam ipsi non audirent. « Unum opus feci, et omnes miramini [2]. » Animadverte quomodo ubi sese purgare oporteret, et oblatum crimen confutare, ille non Patrem commemoret, sed personam suam inducat. « Unum opus feci, » vult ostendere, si non fecisset, tunc legem solutam dici potuisse, et multa esse observatu digniora, quam legem : Moysemque contra legem mandatum accepisse, quod lege dignius esset. Dignior quippe sabbato circumcisio erat, quamvis ea non a lege, sed a patribus inducta fuisset. Ego vero rem digniorem melioremque feci, quam sit circumcisio. Porro non meminit legalis mandati; nempe quod sacerdotes sabbatum transgrediantur, ut jam ante dixit : sed cum majori auctoritate loquitur. Illud autem, « Miramini, » id est, « Turbamini. » Nam si legem ita firmam esse oportuisset, circumcisio non illa præstantior esset; neque dixisset se majus quidpiam fecisse, quam circumcisionem; sed ex auctoritate confutat eos dicens : « Si circumcisionem accipit homo [3]. » Vides-ne tunc maxime stare legem, cum ipsam solvit ? Vides-ne sabbati solutionem esse legis observationem ? ita ut, si non fuisset solutum sabbatum, legem solvi necesse fuerit. Itaque legem ego firmavi. Non dixit : « Mihi irascimini, quod rem circum-

[1] Joan. IX, 29. — [2] Id. VII, 21. — [3] Ibid. 23.

cisione majorem fecerim. » Sed rem tantum exponens, judicium ipsis permisit, num magis necessaria sit integra hominis curatio, quam circumcisio. Ut signum accipiat homo nihil ad valetudinem conferens, lex solvitur, inquit; ut tanto morbo liberetur, indignamini? « Nolite judicare secundum faciem [1]. » Quid est, secundum faciem? Ne quia Moyses in majore apud vos existimatione est, a personarum dignitate calculum feratis, sed a rerum natura; illud namque est juste judicare. Cur nemo Moysem incusavit? cur nemo obstitit jubenti solvi sabbatum pro præcepto extrinsecus legi addito? Verum ille patitur præceptum illud lege sua dignius esse; præceptum, inquam, a lege non latum, sed extrinsecus allatum; quod est utique mirum. Vos autem, qui non estis legislatores, ultra modum legem vindicatis: verum fide dignior vobis est Moyses, qui legem solvi præcipit ob præceptum non legale. Cum ergo dicit totum hominem, declarat circumcisionem partem tantum valetudinis esse. Et quæ est sanitas circumcisionis? « Anima, inquit, » omnis quæ non circumciditur, exterminabitur [2]. » Ego vero non partim ægrum modo, sed totum corruptum suscitavi. « Nolite ergo judicare secundum faciem. » Hoc putemus non illis tantum dictum fuisse, sed nobis quoque, ne ulla in re justitiam corrumpamus, sed pro illa omnia agamus; ne attendamus an pauper an dives quis sit, nec personas, sed res exploremus. « Non misereberis, inquit, pauperis in judicio [3]. » Quid sibi vult illud? Ne frangaris, inquit, ne flectaris, si pauper sit is qui læsit. Quod si pauperi non ignoscendum, multo minus diviti. Hæc porro dico non judicibus tantum, sed et omnibus, ne unquam jus violetur, sed incorruptum semper servetur. « Diligit, inquit, justitiam Dominus. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam [4]. » Ne, quæso, animas nostras odio habea-

[1] Joan. VII, 24. — [2] Gen. XVII, 14. — [3] Exod. XXIII, 3. — [4] Psal. X, 6.

mus, nec iniquitatem diligamus. Hinc certe parum vel nihil lucri nunc percipimus; sed in futuro magnum aderit damnum. Imo ne hic quoque iniquitate nostra fruemur. Quando enim cum mala conscientia in deliciis versamur, annon hoc cruciatus et supplicium est? Diligamus ergo justitiam, et nunquam hanc legem violemus. Quid enim fructus ex hac vita consequi poterimus, nisi hinc cum virtute migraverimus? Quid illic nobis patrocinabitur? An amicitia, an cognatio, an gratia? Ecquid gratiam cujuslibet dico? Si Noë patrem habeamus, si Jobum, si Danielem, id nihil nobis proderit, si nostra nos opera prodant. Sed una opus habemus virtute; hæc nos servare poterit, et ab æterno igne liberare. Hæc nos mittet in regnum cœlorum. Quod utinam omnes consequamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria unaque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA L[1].

CAPUT VII.

Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nonne hic est quem quærunt interficere? Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes, quia hic est vere Christus? Sed hunc scimus unde sit[2].

I. Nihil in divinis Scripturis temere positum est; sunt enim Spiritus sancti dicta. Quamobrem omnia accurate disquiramus: ab una quippe dictione totum sæpe sensum

[1] Alias XLIX. — [2] Joan. VII, 25-27.

discimus, ut etiam nunc contingit. « Multi enim ex Jeroso-
» lymitanis dicebant : Nonne hic est quem quærunt inter-
» ficere ? et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. » Cur Jerosolymitani memorantur ? Ostendit Evangelista eos maxime, qui tot signis dignati fuerant, omnium miserrimos esse, qui cum divinitatis ipsius signum maximum vidissent, totum corruptorum principum judicio remittebant. Annon maximum signum erat, quod furentes, cædem spirantes, circumcursantes, atque interficere quærentes, cum ipsum præ manibus tenerent, statim quiescerent ? Quis hoc fecisset ? Quis tantum furorem sic extinxisset ? Attamen post tot signa, vide stultitiam et furorem : « Nonne hic est
» quem quærunt interficere ? » Vide quomodo se ipsos condemnent : « Quem quærunt interficere, inquiunt, et nihil
» ei dicunt. » Nec modo nihil dicunt ; sed neque palam et libere loquentem ipsosque exasperantem reprimunt. « Num-
» quid vere cognoverunt quia hic est Christus ? » Vobis autem quid videtur ? Quam de illo fertis sententiam ? Contrariam, inquiunt : ideo dicebant : « Sed hunc scimus
» unde sit. » O nequitiam ! o contradictionem ! Non cum principibus calculum ferunt, sed aliam corruptam efferunt sententiam stultitia sua dignam. « Scimus, inquiunt, unde
» sit. Christus autem cum venerit, nemo sciet unde sit. » Atqui principes vestri interrogati dicebant in Bethlehem nasciturum. Et rursum alii : « Nos scimus quia Moysi lo-
» cutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit [1]. » Ebriorum verba considera. Rursumque, « Num ex Galilæa venit
» Christus ? Annon ex Bethlehem vico ? Vides-ne ebriorum calculum ? « Scimus, nescimus ; ex Bethlehem venit Christus ;
» Christus autem cum venerit, nemo sciet unde sit. » Quid hac dictorum pugna manifestius ? Id unum respiciebant, ut ne crederent. Quid ergo ad hæc Christus ? « Et me nos

[1] Joan. IX, 29.

» tis, et unde sim scitis : et a me ipso non veni; sed est ve» rus qui misit me, quem vos nescitis [1]. » Et rursum : « Si » me sciretis, et Patrem meum sciretis. » Quomodo ergo dicit eos et ipsum, et unde sit nosse; et alibi, nec ipsum nosse, nec Patrem? Non secum pugnat, absit : sed valde sibi constat : de alia loquitur cognitione, cum dicit : « Non » nostis. » Quemadmodum cum dicit : « Filii Heli, filii pesti» lentes, necientes Dominum [2]; » ac rursum : « Israël au» tem me non cognovit [3]. » Ut et Paulus ait : « Confitentur » se nosse Deum, factis autem negant [4]. » Potest ergo qui scit, nescire. Hoc itaque dicit : « Si me nossetis, sciretis » me esse Filium Dei. » Illud autem, « Unde sim, » non locum hic denotat, ut liquet ex sequentibus : « Et a me ipso » non veni; sed verus est qui misit me, quem vos nescitis. » Hic loquitur de ignorantia operibus comprobata, de qua Paulus dicit : « Confitentur se nosse Deum, factis autem » negant. » Neque enim ignorantiæ peccatum erat, sed nequitiæ et malæ voluntatis. Et cum hoc scirent, ignorare volebant. Sed quænam hæc consequentia? Quomodo ut illos confutet, eadem quæ ipsi loquitur? Nam cum illi dicerent : « Hunc autem scimus unde sit; » subdidit : « Et me » scitis. » Quid enim dicebant illi, an quod necirent? Imo vero ipsi dicebant : « Scimus. » Verum cum dicerent se scire unde esset, nihil aliud significabant, quam illum de terra esse et fabri filium. Ille vero in cœlos erigebat eos dicens : « Scitis unde sim; » id est, « Non unde suspicamini veni, sed unde is qui misit me. » Cum dicit enim : « A me » ipso non veni, » hoc subindicat, ipsos nempe scire quod a Patre missus esset, etsi id non confiterentur. Duplici ergo modo illos confutat. Primo ea, quæ secreto loquebantur, in medium et clamore profert ut illos pudefaciat; deinde

[1] Joan. VII, 28. — [2] 1 Reg. II, 12. — [3] Isaï. I, 3. — [4] Tit. I, 16.

mentem illorum aperit, ac si diceret : « Non abjectus sum, non sine causa veni ; » sed, « Verus est qui misit me, quem » vos nescitis. » Quid significat illud : « Verus est qui misit » me ? » Si verus est, in veritate me misit : si verus est, sequitur verum illum esse qui missus fuit.

II. Alio quoque modo id probat, propriis illos verbis capiens. Quia enim dicebant : « Christus cum veniet, nemo » sciet unde sit, » hinc ostendit se Christum esse. Nam ipsi illud, « Nemo sciet, » secundum differentiam locorum loquebantur ; » et hinc ille ostendit se Christum esse, quia a Patre venerit, et ubique testificatur Patris cognitionem sibi soli competere, dicens : « Non quod Patrem quis vidit, nisi » qui est a Patre. » Quibus verbis in iram concitabantur. Nam cum diceret : « Non nostis eum, » et cum evinceret, ipsos scire quidem, sed ignorantiam simulare, jure ipsos mordebat et irritabat. « Quærebant ergo eum apprehendere, » et nemo misit in illum manum, quia nondum venerat » hora ejus [1]. » Vides-ne illos invisibiliter cohibitos, et illorum coërcitum furorem ? Cur vero non dixit, quod invisibiliter eos detinuerit ; sed quod nondum venisset hora ejus ? Volebat Evangelista humano humilioreque modo loqui ; ut homo etiam esse putaretur. Quia enim ubique sublimia dicit ; ideo hæc hinc inde inserit. Cum autem dicit : « Ab ipso » sum, » non loquitur ut Propheta, qui hoc acceperit, sed quod illum videat, ac cum ipso sit. « Novi illum, inquit, » quia ab ipso sum [2]. » Vides-ne quo pacto hoc ubique probet, « A me ipso non veni ; » et, « Qui misit me verus est ? » id contendens, ne a Deo alienus putetur. Et animadverte, quanta sit in humilibus verbis utilitas. Post hæc, inquit, multi dicebant : « Christus cum venerit, numquid plura » signa faciet, quam quæ hic facit [3] ? » Quæ signa ? Atqui tria erant signa, vini, paralytici, et filii reguli : nihilque ultra

[1] Joan. VII, 30. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 31.

narravit Evangelista : unde liquet, ut sæpe dixi, ipsos multa præmittere, dum ea recensent quæ maligne principes machinabantur. Quærebant ergo illum apprehendere et interficere. Quinam? Non multitudo, quæ principatum non affectabat, nec invidia corripiebatur; sed sacerdotes. Turba enim populi dicebat: « Christus cum venerit, numquid plura signa faciet? » Attamen hæc fides sana non erat, sed ut solet infimæ plebis esse. Illud enim, « Cum venerit, » non erat credentium hunc esse Christum. Aut ita dicendum est; aut forte in concursu populi, cum principes pro virili ostendere niterentur ipsum non esse Christum, dixerit turba : « Ponamus non esse Christum, num melior erit Christus? » Ut semper dixi, infimum vulgus, non a doctrina, non a concionibus, sed a signis allicitur. « Audierunt Pharisæi turbam murmurantem, et » miserunt ministros, ut apprehenderent eum [1]. » Vides-ne sabbati solutionem obtentum fuisse? Quod autem illos acrius mordebat, hoc erat. Hic enim cum nihil quod criminarentur haberent, sive in dictis, sive in gestis, propter turbam volebant illum apprehendere. Nec audebant periculum suspicantes, sed ministros miserunt qui tentarent. O violentiam! o furorem! sive potius, o insaniam! Cum id ipsi sæpe tentassent, nec potuissent, ministris rem committunt, furori animoque suo temere indulgentes. Atqui multa juxta piscinam locutus est, et nihil tale moliti sunt; sed quæsierunt, non tentarunt. Hic vero rem ferre non possunt: cum futurum esset ut turba accurreret. Quid ergo Christus? « Adhuc modicum tempus vobiscum sum [2]. » Cum posset auditores et flectere et terrere, verba profert humilitate plena, ac si diceret : « Cur me interficere, cur persequi quæritis? Modicum expectate, et sine tanto vestro conatu, me capiendum offeram. » Deinde ne quis communem dici mortem arbitraretur his verbis : « Adhuc mo-

[1] Joan. VII, 32. — [2] Ibid. 33.

» dicum tempus vobiscum sum; » nam hoc putabant; hanc opinionem ut amoveret, ipsum post mortem nihil operaturum esse, subdidit : « Et ubi sum ego, vos non potestis venire [1]. » Si autem in morte mansurus erat, ire sane potuissent : eo namque omnes migramus. Simplicior itaque multitudo his verbis flectebatur; ferocior timebat; studiosior ad audiendum properabat, quod parum superesset temporis, nec semper possent tali frui doctrina. Nec tantum dixit : « Hic sum; » sed, « Vobiscum sum; » id est, « Etsi persequamini, etsi exagitetis, ne tantillum quidem cessabo vobis prospicere, et quæ ad salutem vestram spectant prædicare. « Et vado ad eum qui misit me. » Hæc terrere poterant et angere. Nam fore ut ejus ope indigeant prædicit. « Quæretis me, inquit, non solum non obliviscemini; sed etiam « Quæretis me, et non invenietis. » Et ubinam quæsierunt eum Judæi? Narrat Lucas mulieres illum planxisse; et ut verisimile est, multi alii luxerunt eum, ac post urbis excidium ejus præsentiam optarunt, recordati nempe Christi et miraculorum ejus. Hæc autem omnia dixit, ut eos alliceret. Nam quod parum superesset temporis, quod post discessum optabilis foret, cum non ultra posset inveniri; hæc, inquam, omnia, ut ipsi hærerent suadere poterant. Nam si futurum non erat ut ejus præsentia optabilis esset, nihil ipsis magnum dicere videbatur. Rursum, si optabilis futura ejus præsentia erat, ita ut tamen inveniri posset, id non ita illos turbavisset.

III. Iterum si multo tempore præsens mansurus fuisset, supini fortasse evasissent. Nunc autem undique illos exagitat et terret. Illud vero : « Vado ad eum qui misit me, » declarat nihil damni futurum ex insidiis eorum, et se voluntarie passurum. Duo igitur prædixit, et se paulo post abiturum, et illos ad se non venturos esse; quod certe non

[1] Joan. VII, 34.

fuit humanæ mentis, ut mortem suam prædiceret. Vide namque quid dicat David : « Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum annorum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi [1]. » Id profecto nemo novit. Ex uno autem alterum confirmatur. Ego vero puto id et ministris ænigmatice dici, et ministros spectare, quo maxime illos alliceret, ostendens se scire cur venissent; ac si diceret : « Expectate paulisper, et abibo. Dicebant ergo Judæi inter se : Quo iturus est [2]? » Tametsi illi, qui desiderabant ut abiret, nihilque non agebant, ut ne ultra viderent eum, non debuissent hoc quærere; sed dicere : « Gaudemus quod abeas : » et quando hoc erit? Sed his verbis movebantur, et ab se mutuo ac stulte quærunt, quo iturus esset. « Numquid in dispersionem gentium [3] ? » Quid est « In dispersionem gentium? » Sic gentes vocabant Judæi, quia ubique dispersæ erant, et libere commiscebantur. Hanc quoque et illi postea ignominiam passi sunt : nam ipsi quoque dispersio fuerunt. Olim tota gens simul coacta erat, nec alibi reperire erat Judæum, quam in Palæstina tantum. Ideo Judæi gentes vocabant dispersionem, exprobrantes illis, ac de se magnifice sentientes. Quid ergo sibi vult illud : « Quo ego vado, vos non potestis venire? » dum cum illis Judæi ubique per orbem terrarum commiscerentur. Si ergo gentes significare voluisset, non dixisset : « Quo non potestis venire. » Cum autem dixerunt: «Num in dispersionem gentium iturus est? » non addiderunt : «Et perditurus eas,» sed « Docturus; » sic sedata est illorum ira, et dictis crediderunt. Nam si non credidissent, non quæsituri inter se erant quid diceret. Verum hæc illis dicta sunto. Sed timendum ne nobis quoque illa competant, quod ubi ille est, eo nos non possimus abire, quod vita nostra peccatis sit plena. De Discipulis enim ait : « Volo ut ubi sum ego,

[1] Psal. xxxviii, 5. — [2] Joan. vii, 35. — [3] Ibid.

» et illi sint mecum [1]. » De nobis vero timeo ne contrarium dicatur : « Ubi ego sum, non potestis venire. » Cum enim contra quam præcipitur agamus, quomodo poterimus illo abire? Nam in hoc sæculo, si quis miles ea agat quæ contra regis dignitatem sint, non poterit regem videre, sed exauctoratus extremum luet supplicium. Si ergo rapiamus, avaritiæ studeamus, injuste agamus, percutiamus, eleemosynam non erogemus, non poterimus illo abire; sed id patiemur quod virginibus accidit : quæ ad illum ingredi non potuerunt, sed recesserunt, extinctis lampadibus; hoc est, gratia deficiente. Flammam quippe illam, quam a Spiritus gratia statim accipimus, si velimus, ardentiorem efficimus; sin nolimus, statim illam perdemus. Illa autem extincta, nihil aliud quam tenebræ in nostris insidebit animis. Sicut enim ardente lucerna, multa lux splendet : sic illa restincta, nihil nisi tenebræ. Ideo ait : « Nolite spiritum ex- » tinguere [2]. » Extinguitur autem cum oleum non habet; quando vento vehementior quædam vis insufflat : quando comprimitur et coarctatur. Sic enim extinguitur ignis. Comprimitur autem a sollicitudinibus sæcularibus, et extinguitur a mala concupiscentia. Ad hæc nihil illam ita extinguit, ut inhumanitas, crudelitas, rapina. Cum autem oleo deficiente aquam etiam frigidam infundimus, hoc est, avaritiam, quæ per læsorum mœstitiam animas extinguit, unde poterunt iterum accendi? Migrabimus ergo pulverem cineremque multum nobiscum ferentes, fumumque nos accusantem, quod lampadas extinxerimus. Ubi enim fumus est, ibi necesse est extinctum ignem fuisse. Verum absit ne quispiam hanc vocem audiat : « Nescio vos [3]. » Quandonam autem hæc vox audietur, nisi ubi cum pauperem videmus, perinde affecti sumus, ac si non videremus? Quando nos Christum esurientem ignorabimus, igno-

[1] Joan. XVII, 24. — [2] 1 Thess. V, 19. — [3] Luc. XIII, 25.

rabimus, ignorabit et ille nos oleo egentes. Et jure quidem. Nam qui miserum despicit, nec juvat ex bonis suis, quomodo quæret accipere ex non suis? Quamobrem rogo, omnia faciamus, omnia moveamus ut oleum nobis non deficiat; sed ornemus lampades, et cum sponso in thalamum ingrediamur. Quem nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LI [1].

CAPUT VII.

In novissimo autem die magno festivitatis, stabat Jesus, et clamabat dicens : Si quis sitit, veniat ad me et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ [2].

I. Qui ad divinam accedunt prædicationem, et fidem servant, eos sitientium desiderium præ se ferre oportet, atque tantam in se ipsis incendere concupiscentiam. Sic enim poterunt dicta cautius retinere. Nam qui sitiunt, acceptum poculum cupidissime hauriunt, et ita sitim sedant. Sic itaque qui divinos hauriunt sermones, si sitientes sorbeant, nunquam cessabunt donec exhauserint. Quod enim semper oporteat sitire et esurire, dicitur : « Beati qui esu» riunt et sitiunt justitiam [3]. » Et hic dicit Christus : « Si » quis sitit, veniat ad me et bibat ; » id est : « Neminem necessitate aut vi traho ; sed si quis animo promptus, si quis

[1] Alias L. — [2] Joan. VII, 37, 38. — [3] Matth. V, 6.

desiderio fervens sit, hunc ego voco. » At cur Evangelista sic expressit; « In novissimo die magno ? » Etenim primus et ultimus magnus erat, medii autem potius in deliciis consumebantur. Cur ergo in novissimo dicit? Quia illo die omnes conveniebant. In primo non venit ille, et causam dixit fratribus. Sed nec in secundo, nec in tertio quidpiam tale dicit, ne irrita forent verba, dum futurum erat ut illi in deliciis essent. Novissimo autem die, quando recedebant domum, viatica ad salutem dat illis, et clamat; tum ut fiduciam et loquendi libertatem ostendat; tum ut tantæ multitudini significet se de spirituali potu locutum esse, adjicitque : « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flu» mina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. » Ventrem cor vocat; ut et alibi ait : « Et legem tuam in medio ventris mei [1].» Et ubinam dicit Scriptura : « Flumina de ventre ejus fluent » aquæ vivæ? » Nusquam. Quid sibi vult ergo illud : « Qui » credit in me, sicut dicit Scriptura ? » Hic interpungendum est; ut illud : « Flumina de ventre ejus fluent, » sit Christi sententia. Quia enim multi dicebant : « Hic est Christus; » et : « Christus cum venerit, numquid plura signa faciet ? » ostendit oportere rectam tenere sententiam, neque ita ex signis, ut ex Scripturis credendum esse. Multi enim cum illum miracula edentem cernerent, non quasi Christum recipiebant. Imo dicturi erant : « Nonne Scripturæ dicunt Christum ex semine David venturum esse? » Id ille frequenter versabat, ut ostenderet se hujusmodi demonstrationem non fugere : rursusque illos ad Scripturas remittit. Superius enim dixerat : « Scrutamini Scripturas [2]; » et rursum : « Scriptum est in Prophetis : Et erunt omnes docibiles » Dei [3]; » et, « Moyses vos accusat [4], » hic vero, « Sicut dicit » Scriptura, flumina de ventre ejus fluent; » ubertatem et copiam gratiæ subindicans, ut alibi dicit : « Fons aquæ sa-

[1] Psal. xxxix, 11. — [2] Joan. v, 39. — [3] Id. vi, 45. — [4] Ibid. 47.

» lientis in vitam æternam [1], » id est, multam habebit gratiam. Alibi dixerat, vitam æternam; hic dicit aquam vivam. Vivam vocat eam, quæ semper operatur; Spiritus enim gratia cum in animam ingressa et stabilita fuerit, plus quam fons quivis scaturit; neque cessat, vel evacuatur, neque desinit. Ut ergo simul et nunquam deficere, et ineffabiliter operari denotet, fontem et fluvios appellat; non unum fluvium, sed innumerabiles. Et illic salientem pro inundante dixit. Quod clare percipiet si quis sapientiam Stephani, Petri linguam, Pauli vim consideraverit. Quo pacto nihil eos tulerit, nihil sustinuerit; non populorum furor, non tyrannorum violentia, non dæmonum insidiæ, non quotidianæ mortes. Sed quasi flumina magno impetu fluentia: sic omnia secum traxerint. « Hæc autem dixit de Spiritu, » quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim » erat Spiritus sanctus [2]. » Quomodo ergo Prophetæ prophetarunt, et innumera edidere miracula? Apostoli enim non Spiritu, sed ejus virtute dæmonia ejecerunt, ut ipse dicit: « Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo » ejiciunt [3]? » Hoc autem dicebat significans non omnes Spiritu ante crucem, sed ejus virtute ejecisse dæmonia. Cum ergo illos missurus erat, tunc dixit: « Accipite Spiri- » tum sanctum [4]; » ac rursum: « Venit in eos Spiritus sanc- » tus, et tunc signa faciebant. »

II. Cum autem misit eos, non dixit: « Dedit eis Spiritum sanctum; » sed dedit eis potestatem dicens: « Lepro- » sos mundate, dæmonia ejicite, mortuos suscitate; gratis » accepistis, gratis date [5]. » Prophetis autem in confesso apud omnes est Spiritum sanctum fuisse datum. Sed gratia illa contracta erat et avulsa, atque in terra desierat ab illa die, qua dictum fuit: « Relinquetur domus vestra de-

[1] Joan. IV, 14. — [2] Id. VII, 39. — [3] Matth. XII, 27. — [4] Joan. XX, 22. — [5] Matth. X, 8.

»serta[1].» Et ante illam diem jam rarior esse cœperat. Nullus apud illos Propheta erat : neque gratia illorum sacris prospiciebat. Cum igitur Spiritus sanctus jam ablatus esset, futurumque esset ut largius effunderetur, cujus doni principium post crucem fuit, non abundantius modo, sed etiam cum majoribus charismatibus : mirabilius quippe donum fuit, ut cum dicit : « Nescitis cujus spiritus sitis[2]; » et iterum : « Non enim accepistis spiritum servitutis, sed » accepistis Spiritum adoptionis[3] : » nam veteres illi quoque Spiritum habebant, sed aliis non impertiebant. Apostoli vero innumeros illo replebant; quoniam igitur illam gratiam accepturi erant; nondum enim data erat; ideo ait : « Nondum erat Spiritus sanctus; » de hac igitur gratia Evangelista dicebat : « Nondum erat Spiritus sanctus, » nempe datus : « Quia Jesus nondum erat glorificatus, » gloriam appellans crucem. Quia enim inimici eramus, peccatores, gratia Dei privati, inimici Dei; gratia vero erat reconciliationis indicium; donum autem non inimicis et perosis; sed amicis et probatis datur; oportebat prius pro nobis offerri sacrificium, et inimicitiam in carne solvi, nosque Dei amicos effici, et tunc donum accipere. Nam si hoc in promissione Abrahæ factum est, multo magis in gratia; et hoc declarat Paulus his verbis : « Si enim, qui ex » lege, hæredes sunt, exinanita est fides. Lex enim iram » operatur[4]; » hoc est, promisit Deus Abrahæ et semini ejus daturum se terram. Sed nepotes ejus promissione illa indigni fuere, et ex propriis laboribus placere non potuerunt. Propterea intravit fides, res facilis, ut gratiam attraheret, et promissa non exciderent. Et ideo ex fide dicit, ut secundum gratiam sit, utque promissio firma sit. Ideo secundum gratiam, quia id labore sudoreque suo non po-

[1] Matth. XXIII, 38. — [2] Luc. IX, 35. — [3] Rom. VIII, 15. — [4] Id. IV, 14.

rant. Cur autem cum dixisset: « Secundum Scripturas,» non adjicit testimonium? Quia corrupta illorum sententia erat. « Alii enim dicebant: Hic est ille Propheta; alii dicebant: » Seducit turbam; alii: Non ex Galilæa venit Christus, sed » ex Bethlehem vico; alii dicebant: Christus cum venerit, » nemo scit unde sit [1]; » et diversæ erant opiniones, ut in turba confusa. Neque enim dictis adhibebant animum, neque discendi cupidi erant. Ideo his nihil respondet, etsi dicerent: « Numquid ex Galilæa Christus venit? » Nathanaëlem vero vehementius et asperius dicentem: « Ex Na» zareth potest aliquid boni exire [2]? » laudavit ut vere Israë» litam. Hi enim et qui Nicodemo dicebant: « Scrutare et » vide quia ex Galilæa non surrexit Propheta [3], » non discendi causa dicebant, sed ut opinionem de Christo rejicerent. Ille vero, utpote veritatis amans, qui vetera omnia accurate nosset, hoc dicebat. Illi autem unum solum spectabant, ut evincerent ipsum non esse Christum: quapropter ipsis nihil revelavit. Qui enim contraria loquebantur, et modo: « Nemo scit unde venit; » modo: « Ex Beth» lehem venit,» dicebant; etiamsi didicissent, contradicturi haud dubie erant. Esto enim locum ignorarent, quod ex Bethlehem esset, quia in Nazareth versatus fuerat, quamvis hoc venia dignum non esset; neque enim ibi natus erat; num genus quoque ignorabant, quod esset ex domo et familia David? Quomodo ergo dicebant: « Annon ex semine » David venit Christus? » Sed hoc illo modo obtegere volebant, ac fraudulenter omnia loquebantur. Cur autem non accesserunt dicturi: « Cum cætera omnia admiremur, jubeasque credi tibi secundum Scripturas, dic cur Scripturæ dicant ex Bethlehem Christum esse venturum: tu autem ex Galilæa venisti? » At nihil horum dixerunt, verum omnia maligno animo causificabantur. Quod enim discere non

[1] Joan. VII, 40-42. — [2] Id. I, 46. — [3] Id. VII, 52.

quærerent aut vellent, statim significat Evangelista ; « Quidam volebant apprehendere eum, sed nemo misit super illum manum suam[1]. » Nam etsi nihil aliud, hoc saltem illos compungere debuisset. Sed non sunt compuncti, ut ait Propheta : « Dissipati sunt, nec compuncti[2]. »

III. Hujusmodi enim est malitia : nemini vult cedere, unum solum respicit, ut eum perdat, cui insidiatur. Sed quid dicit Scriptura? « Qui fodit foveam proximo, in eam incidet[3]. » Quod tunc etiam contigit. Illi namque ipsum interficere volebant, ut prædicationem abolerent. Sed contrarium evenit. Prædicatio namque per Christi gratiam floret, illorum vero omnia extincta sunt et perierunt, atque illi patria, libertate et cultu suo exciderunt, atque omni felicitate privati, servi et captivi facti sunt. Hæc cum sciamus, nunquam aliis insidiemur, gnari nos contra nosmetipsos gladium acuere, et profundiorem nobis infligere plagam. Sed te aliquis læsit, et vis illum ulcisci? Ne ulciscaris, et sic ulcisci poteris : si ulciscaris, non ulcisceris. Nec putes hoc ænigma esse, sed verum est. Quomodo et qua ratione? Quia si non ulciscaris, Deum ipsi inimicum constituis ; si ulciscaris, non item. Nam : « Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus[4]? » Nam si servos habeamus qui mutuo rixentur, nec nobis ulciscendi partes concedant, sed sibi : etsi sæpius nos rogent, non modo non ulciscimur, sed etiam indignamur, et fugitivos mastigiasque vocamus; oportebat enim ut totum nobis deferrent ; sed quia dicimus : « Te ipsum ultus es, » ne molestiam ultra crees. Multo magis Deus, qui præcepit, ut sibi omnia committeremus, id dicturus est. Quomodo absurdum non fuerit, cum a servis nostris hanc philosophiam et obsequium exigamus, Domino non ea concedere, quæ volumus

[1] Joan. VII, 44.— [2] Psal. XXXIV, 19.— [3] Prov. XXVI, 27. — [4] Rom. XII, 19, et Deut. XXXII, 35.

a servis nostris concedi nobis? Hæc porro dico, quod ita prompti sitis ad ultionem expetendam. Nam eum, qui vere philosophatur, id facere non decet, sed debet ille peccata dimittere et condonare, etiamsi non magna expectaretur merces, peccatorum nempe remissio. Nam si damnas peccatorem, cur, quæso, ipse peccas, et in eadem laberis? Te quis contumelia affecit? ne contumeliam rependas, ut ne illam tibi ipsi inferas. Percussit? ne repercutias, quia nihil inde utilitatis percipies. Mœrore affecit? ne vicem referas, quia nihil inde lucri; sed illi similis evadis. Sic illum fortasse in pudorem conjicies, si omnia mansuete feras; sic in ruborem, ita ut iram sedet. Nemo malum malo sanat, sed bono malum. Hæc apud gentiles nonnulli philosophantur. Nos ergo pudeat, quod stultis gentilibus quantum ad philosophiam simus inferiores. Multi eorum injuria affecti, æquo animo tulerunt; multi calumnias non propulsarunt; insidiantes beneficio affecerunt. Timendumque est ne quidam ex illis vitæ instituto nobis præstantiores reperiantur, et hinc nos gravius supplicium maneat. Nam si nos, qui Spiritum accepimus, qui regnum expectamus, qui pro cœlorum præmio philosophamur, qui gehennam non timemus, qui Angeli esse jubemur, qui mysteriorum participes sumus, non illos virtute attingamus, quam consequemur veniam? Etenim si Judæos superare tenemur: « Nisi, inquit, abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et » Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum [1], » multo magis Gentiles; si Pharisæos, multo magis infideles. Cum enim, nisi illos superemus, regnum nobis clausum sit; si Gentilibus pejores simus, quomodo hoc ipsum regnum consequemur? Omnem itaque acerbitatem, iram, furorem ejiciamus. « Eadem dicere mihi quidem non mo» lestum, vobis autem tutum [2]. « Nam medici eodem ipso

[1] Matth. v, 20. — [2] Philip. III, 1.

sæpe utuntur remedio; et nos non finem faciemus eadem clamandi, memorandi, docendi, hortandi. Nam multa est sæcularium rerum turba, quæ in horum oblivionem conjiciat, ac doctrina frequenti est opus. Ne ergo huc frustra conveniamus, opera exhibeamus bona, ut futura bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum pro Patri gloria simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LII [1].

CAPUT VII.

Venerunt ergo ministri ad pontifices et Pharisæos, et dixerunt eis illi : Quare non adduxistis eum? Responderunt ministri : Nunquam sic locutus est homo ut hic homo [2].

I. Nihil veritate clarius, nihil simplicius, nisi nos maligne agamus; sed si maligne nos geramus, nihil difficilius. Ecce Pharisæi et Scribæ, qui sapientiores esse videbantur, qui cum Christo semper erant, quia insidias illi struebant, licet miracula viderent, licet Scripturas legerent, nihil lucri, sed multum damni tulerunt : ministri vero, etsi illis omnibus expertes, una concione capti sunt : et qui ad illum vinciendum venerant, admiratione vincti redierunt. Non illorum prudentia tantum admiranda est, quod signis non opus habuerint; sed etiam quod sola doctrina capti sint. Non dixerunt enim : «Nemo unquam tanta edidit miracula :» sed quid? «Nemo unquam sic locutus est.» Non eorum

[1] Alias LI. — [2] Joan. VII, 45, 46.

ergo prudentia solum admirabilis est, sed etiam loquendi libertas, quod hæc iis, qui se miserant, dixerint; quod Pharisæis ipsum impugnantibus, qui hac de causa nihil non agebant. «Venerunt, ait, ministri, et dicunt eis Pharisæi: »Quare non adduxistis eum?» Quod venerint, longe majus fuit, quam si mansissent; sic quidem illorum molestia liberati fuissent; sed nunc Christi sapientiæ sunt præcones, majoremque exhibent fiduciam. Nec dicunt: «Non potuimus propter turbam, quæ illum quasi Prophetam audit:» sed quid? «Nemo unquam sic locutus est.» Atqui poterant illam excusationem afferre: sed rectum animum præ se ferunt. Hoc enim non admirantium modo erat, sed etiam criminantium quod se ad illum ligandum misissent, quem potius audire oportebat. Atqui non longam, sed brevem audierant concionem. Mens enim sincera non longis opus habet sermonibus. Tanta est vis veritatis. Quid ergo Pharisæi? cum compungi oportuisset, illi contra sic incusant eos: «Numquid et vos seducti estis [1]?» Adhuc blandiuntur, nec asperis utuntur verbis, veriti ne omnino se desererent. Sed furorem tamen indicant et caute loquuntur. Cum oportuisset interrogare quid dixisset, et dicta ejus admirari, id non faciunt gnari se haud dubie captum iri; sed stultissimo illos argumento impetunt. «Cur, inquiunt, nemo ex »principibus credidit in eum [2]?» Ita-ne, quæso, Christum accusas, et non incredulos. «Sed turba, quæ non novit le»gem, maledicti sunt [3].» Hinc magis accusandi estis, quod, turba credente, vos increduli manseritis. Populares enim ut legem cognoscentes agebant. Quomodo ergo maledicti sunt? Vos qui legem non servatis, maledicti estis; non illi qui legi obsequuntur. Non oportebat enim a non credentibus criminari eum, cui non credebatur. Non probandus hic modus est: nam et vos non credidistis Deo, ut Paulus ait:

[1] Joan. VII, 47. — [2] Ibid. 48. — [3] Ibid. 49.

« Quid enim si non crediderunt quidam? Numquid incre» dulitas eorum fidem Dei evacuabit? Absit [1]. » Nam Prophetæ quoque ipsos semper accusabant dicentes : « Audite » principes Sodomorum [2]; » et, « Principes tui non obtem» perant [3]; » ac rursum, « Annon vestrum est nosse judi» cium [4]? » Et ubique vehementius illos incessunt. Quid igitur? Deum-ne propterea quispiam accusabit? Apage; illorum hoc crimen est. Quonam autem alio signo quis deprehendere possit vos non cognoscere legem, quam quod non credatis? Cum autem dixissent neminem principum credidisse in eum, sed eos qui legem ignorabant, merito illos arguit Nicodemus his verbis : « Numquid lex nostra judicat hominem, nisi audierit ab ipso prius [5]? » Ostendit eos nec nosse, nec servare legem. Nam si lex vetat quemquam interfici, nisi prius audiatur; ipsi vero antequam audirent, id moliebantur; transgressores sunt legis : et quia dicebant neminem principum credidisse in eum; ideo indicat Evangelista ipsum ex eorum numero esse, ut ostendat etiam principes in eum credidisse : nondum tamen id palam, ut decuisset, exhibuerant : erantque nihilominus Christo addicti. Vide autem quam parce arguit. Non dicit enim : « Vos autem vultis illum occidere, et temere condemnatis hominem ut seductorem. » Verum non ita dixit, sed moderatius ingentem illorum impetum cohibebat, necnon illorum inconsiderantiam et sanguinarium animum. Ideo in legem sermonem convertit, aitque : « Nisi audierit » diligenter, et cognoverit quid faciat. » Itaque non audire tantum oportet, sed diligenter audire; id enim sibi vult illud : « Et cognoverit quid faciat, » quid velit, quare, et quam rem spectet, an ad reipublicæ eversionem tendat ut inimicus. Dubitantes ergo cum dixissent neminem princi-

[1] Rom. III, 3. — [2] Isaï. I, 10. — [3] Ibid. 23. — [4] Mich. III, 1. — [5] Joan. VII, 51.

pum in ipsum credere, nec vehementer, nec remisse in eum feruntur.

II. Quænam hæc consequentia, illo dicente : « Lex » nostra non judicat quemquam, » respondere : « Numquid » et tu ex Galilæa es [1] ? » Cum oportuisset enim ostendere se non temere eo misisse qui illum vocarent, et non opus esse ipsum alloqui, acerbe furioseque reponunt : « Scrutare » et vide, quia ex Galilæa Propheta non surgit [2]. » Quid enim dixit homo ille? Num quod Propheta esset? Dixit non judicatum non occidi oportere. Illi vero contumeliose, ac si Scripturarum prorsus ignarus esset, hæc reponunt : ac si dicerent : « Vade, disce; » id enim sibi vult illud, « Scrutare et » vide. » Quid ergo Christus? Quia Galilæam et Prophetam semper in ore versabant, omnes ab aliena opinione removens, et ostendens se non esse unum ex Prophetis, sed mundi Dominum, (4) ait : « Ego sum lux mundi [3]. » Non Galileæ, non Palæstinæ, non Judææ. Quid porro Judæi? « Tu de » te ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est » verum [4]. » O stultitiam ! Ad Scripturas illos semper mittit, et dicunt : « Tu testimonium perhibes de te ipso. » Quod autem perhibuit testimonium? « Ego sum lux mundi. » Magnum dictum, utique magnum. Sed non valde illos exagitavit, quia nec se jam æqualem Patri dicebat, nec se Filium ejus esse vel Deum; sed lucem tantum. Illud quoque tamen evertere volebant : nam majus illud erat, quam dicere, « Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris [5]. » Lucem et tenebras spirituales dicit; hoc est, non manet in errore. Hic Nicodemum allicit, et erigit, utpote qui libere locutus esset, atque ministros laudat quod ita se gesserint. Clamare enim hoc significat, quod voluerit illos ad audiendum inducere : simulque subindicat illos clam

[1] Joan. VII, 52. — [2] Ibid. — [3] Id. VIII, 12. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 12.

dolos struere, in tenebris nempe et in errore, sed lucem non superaturos esse. Atque Nicodemo in mentem revocat verba illa, quæ nuper dixerat: « Omnis qui male operatur, » odit lucem, et non venit ad lucem, ne opera ejus appa- » reant [1]. » Quia dicebant neminem principum in eum credidisse, ideo ait « : Qui male agit, non venit ad lucem, » ostendens non ex lucis imbecillitate illud esse, sed ex illorum perversa voluntate. « Responderunt et dixerunt ei : Tu » de te ipso testimonium perhibes [2]. » Quid igitur ille? « Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium » meum verum est : quia scio unde veni et quo vado. Vos » autem nescitis unde venio [3]. » Quod prius dixerat, hoc opponunt Judæi tanquam præcipue dictum. Quid ergo Christus? Illud evertit, atque ostendit se illa secundum ipsorum opinionem dixisse eis, quod eum simplicem hominem esse arbitrarentur, aitque : « Etsi ego testimonium » perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia » scio unde venio. » Quid sibi vult hoc : « Ex Deo sum et » Deus et Filius Dei ? Deus sibi fide dignus testis; vos vero non nostis; sponte vestra maligne agitis, et cum sciatis, nescire simulatis, sed secundum humanam sententiam loquimini, nihilque amplius intelligere vultis, quam id quod apparet. « Vos secundum carnem judicatis [4]. » Ut secundum carnem vivere, male vivere est; sic secundum carnem judicare, est injuste judicare. « Ego non judico quemquam : » et si judico, judicium meum verum est. » Hoc est, injuste judicatis. Et si injuste judicamus, inquiunt, cur non redarguis? Cur non castigas? cur non condemnas? Quia non ad hoc veni, inquit. Id enim significat illud : « Ego » non judico quemquam ; et si judico, judicium meum » verum est. » Nam si judicare vellem, ex damnatorum numero essetis. Hæc vero non judicans dico, inquit.

[1] Joan. III, 20. — [2] Id. VIII, 14. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 15.

Neque ideo dixi, non judicans dico, quod non fidam, me si judicem, vos esse capturum. Nam si judicarem, juste vos condemnarem. » At nunc tempus judicii non est. Futurum quoque judicium subindicat, cum dicit : « Quia so» lus non sum, sed ego et qui misit me Pater [1]. » Hic porro innuit non se solum ipsos damnare, sed etiam Patrem. Deinde hoc sub umbra quadam dixit, in rei testimonium inducens : « In lege autem vestra scriptum est duorum » hominum testimonium verum esse [2]. »

III. Quid hic dixerint hæretici? Quid plus habeat, quam homines, si hoc dictum simpliciter accipiamus? Apud homines enim ideo hoc statutum fuit, quia nemo solus est fide dignus. Apud Deum autem quomodo hoc stare poterit? Cur dictum est, « Duo? » Num quia duo sunt, vel quia homines sunt, ideo sunt duo? Si quia duo sunt, cur non confugit ad Joannem, nec dixit : « Testimonium ego perhibeo de me ipso, perhibet quoque de me Joannes? » Cur non ad Angelum? cur non ad Prophetas? Nam sexcenta alia proferre poterat testimonia. Sed non hoc tantum vult significare, quod duo sint; sed etiam quod ex eadem sint substantia. « Dicunt ei : Quis est Pater » tuus? » Respondit Jesus : « Neque me scitis, neque Patrem meum [3]. » Cum enim scientes tanquam inscii interrogarent, quasi tentantes eum, ne responsione quidem illos dignatur. Ideo clarius deinceps liberiusque loquitur, atque ex signis exque doctrina sequentium se testimonium accipit, quod jam crucis tempus immineret. « Scio, inquit, unde venerim; » quod non illos valde movit; cum addidit autem : « Quo ego vado, » magis illos exterruit, quasi non esset in morte permansurus. Sed cur non dixit : « Deus sum; » sed, « Scio unde venio? » Semper humilia sublimibus admiscet, et hæc etiam suboccultat.

[1] Joan. VIII, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 19.

Cum dixisset enim : « Ego testimonium perhibeo de me » ipso, » idque ostendisset, ad humiliora venit ; ac si dixisset : « Scio a quo missus sim, et ad quem vadam. » Sic non poterant contradicere, cum audirent ab eo missum esse et ad eum reverti. « Nihil enim, inquit, falsi locutus sum. Inde veni, illuc remigro ad verum Deum. Vos autem Deum non nostis : ideo secundum carnem judicatis. Nam post tot audita indicia et argumenta adhuc dicitis : « Non » est verus : » et Moysem fide dignum putatis, et de aliis et de se loquentem; Christum vero non item. Hoc est secundum carnem judicare. « Ego autem non judico quem» quam [1]. » Atqui etiam dicit : « Pater neminem judicat. » Cur ergo hic dicit : « Et si judico, judicium meum justum » est, quia non sum solus ? » Rursus secundum illorum opinionem loquitur. Hoc est : « Judicium meum, Patris est : neque aliter quam ego Pater judicat, neque aliter ego quam Pater. » Cur vero Patrem memoravit? Non putabant illi fide dignum Filium, nisi Patris testimonium accepisset. Alioquin dictum illud non stetisset. Apud homines enim cum duo de re aliena testimonium ferunt, tunc testimonium verum habetur; hoc est enim, duos testimonium ferre. Si quis vero de se testimonium ferat, non jam duo testes sunt. Vides-ne illum non alia de causa hoc dixisse, nisi ut ostenderet se consubstantialem esse, et per semetipsum, deinde non egere se alio testimonio; utque probaret se nihil minus habere, quam Patrem? Vide ergo auctoritatem : « Ego sum qui testimonium perhibeo de » me ipso, et testimonium perhibet de me qui misit me » Pater. » Non id posuisset, si minoris substantiæ fuisset. Deinde ne numeri causa id positum putes, vide potestatem in nullo diversam. Testificatur homo cum ex se fide dignus est, non cum testimonio eget; hocque in aliena re : in re

[1] Joan. v, 22.

vero sua, cum testimonio eget, non jam est fide dignus. Hic vero contra : nam in re sua testificans, et se alterius testimonium habere dicens, se fide dignum esse dicit, undique suam ostendens auctoritatem. Cur enim cum dixit : « Non sum solus, sed ego et qui misit me Pater ; » et, « Duo» rum hominum testimonium verum est; » non tacuit, sed adjecit, « Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso? » auctoritatem utique demonstrans. Et primo se ipsum posuit : « Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso. » Hic vero ostendit se honore parem : nihilque illis prodesse si Deum Patrem se nosse dicant, si se ignorent, cujus rei causam esse dicit, quod se cognoscere nolint. Dicit ergo non posse Patrem cognosci sine sui cognitione, ut vel sic eos ad sui notitiam attraheret. Quia enim, ipso relicto, Patrem semper discere quærebant, ait : « Non potestis nosse » Patrem sine me. » Itaque qui in Filium blasphemant, non in ipsum tantum, sed et in Patrem blasphemant.

IV. Hæc nos caveamus, et Filium glorificemus : qui si non ejusdem esset naturæ, non ita locutus esset. Quod si tantum docuerit, licet alterius esset substantiæ, posset quispiam cognoscere Patrem, et ipsum ignorare; rursumque qui Patrem nosset, non ideo Filium cognosceret. Neque enim qui novit hominem, novit etiam Angelum. Imo, inquies, num qui novit creaturam, novit et Deum? Minime. Multi enim norunt creaturam, imo omnes homines, qui vident illam, et Deum non norunt. Glorificemus ergo Filium Dei, non hac gloria tantum, sed etiam per opera. Sine hac enim gloria, illa nihil est. « Vide tu, in» quit, Judæus cognominaris, et in lege quiescis, et glo» riaris in Deo. Qui alium doces, te ipsum non doces? qui » in lege gloriaris, per legis transgressionem Deum inho» noras [1]? » Vide ne nos ipsi in recta fide gloriantes, quod

[1] Rom. II, 17-23.

vitam fidei consentaneam non exhibeamus, Deum inhonoremus, dum in causa sumus quod blasphemetur. Vult enim ille Christianum esse doctorem orbis, fermentum, lucem, salem. Quid est lux? vita splendens, nihil obscuri habens. Lux non sibi utilis est, ut neque sal, neque fermentum, sed aliis utilitatem afferunt. Ita a nobis non utilitas tantum nostra, sed et aliorum exigitur. Sal enim nisi salsum reddat, non est sal, sed aliud quidpiam deprehenditur : nam si nos recte vivamus, alii quoque bene se gerent : donec autem recte vivamus, non poterimus aliis prodesse. Nihil fatuum, nihil molle apud nos sit. Tales sunt res sæculares, tales hujus mundi sollicitudines. Ideo virgines fatuæ sunt appellatæ, quia fatuis rebus sæcularibus operam dabant. Hic congregantes, nec deponentes ubi deponere par erat. Timendum ergo ne idipsum nobis contingat, neve sordidis induti vestibus abeamus illo, ubi omnes splendidis sunt induti. Nihil enim sordidius peccato, nihil impurius. Quapropter ejus naturam describens Propheta clamabat : « Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ [1]. » Si vis peccati fœtorem ediscere, postquam commissum est illud considera; cum jam a concupiscentia liber es, cum igne non succenderis, tunc percipies quid sit peccatum. Iram cogita cum tranquillus es; avaritiam, cum expers es illius affectus. Nihil turpius, nihil fœdius rapina et avaritia. Hæc frequenter dicimus, non ut vobis molestiam pariamus; sed ut magnum ac mirabile quidpiam lucremur. Nam qui re semel audita non corrigitur, forte si secundo audiat, emendabitur, vel tandem si tertio moneatur. Utinam autem omnes a malis omnibus liberati bonum Christi odorem habeamus, cui gloria cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. XXXVII, 6.

HOMILIA LIII [1].

CAPUT VIII.

Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus [2].

I. O judaïcam dementiam! ante Pascha eum quærebant, atque in medio positum, et per se et per alios ipsum comprehendere sæpe frustra tentaverant; neque tamen sic de illius virtute stupefacti sunt, sed in malitia perstiterunt. Quod enim id semper tentarent indicat ille : « Hæc » locutus est in gazophylacio, docens in templo, et nemo » apprehendit eum. » In templo loquebatur more magistri, quod magis illos excitare debuisset. Et ea loquebatur de quibus offendebantur, et accusabant eum, quod se ipsum æqualem Patri faceret. Illud enim, « Duorum hominum » testimonium verum est [3], » hoc significat. Attamen hæc, inquit, loquebatur in templo, et quasi magister, et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus, id est, tempus idoneum non erat quo crucifigi volebat. Itaque tunc non illorum potestatis fuit, sed dispensationis ejus. Ipsi enim jam olim volebant, nec potuerunt; nec tunc potuissent, nisi ipse permisisset. « Dixit ergo eis iterum » Jesus : Ego vado, et quæretis me [4]. » Cur hoc frequenter dicit? ut illorum animos commoveret ac perterrefaceret. Vide namque quantam id pareret formidinem. Nam cum illum interficere vellent, ut ab illo se exonerarent, quærunt

[1] Alias LII. — [2] Joan. VIII, 20. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 21.

quo vadat; tantam de te tali conceperant opinionem. Aliud quoque illos docere volebat, non ex ipsorum violentia rem ita fore, sed id jam pridem præfiguratum esse, et his verbis resurrectionem prædixit. Dicebant ergo, « Numquid interficiet semetipsum [1]? » Quid ergo Christus? Illorum ut removeret suspicionem, et ostenderet rem illam esse peccatum, ait : « Vos deorsum estis [2]; » id est : « Nihil mirum si vos homines carnales talia cogitatis, qui nihil spirituale concipitis. At ego non simile quidpiam faciam, « De supernis enim sum. Vos de hoc mundo estis [3]. » Hic rursum mundanas carnalesque cogitationes dicit. Unde palam est illud, « Ego non sum de hoc mundo, » non significare ipsum non accepisse carnem; sed procul esse ab illorum nequitia. Etenim Discipulos ex mundo non esse dicit; habebant tamen illi carnem. Quemadmodum igitur Paulus dicens : « Non estis in carne [4], » non incorporeos intelligit; sic Discipulos non esse de hoc mundo, id illorum philosophiam testificatur. « Dixi ergo vobis, quia si non » credideritis quia ego sum, in peccatis vestris morie» mini [5]. » Nam si ideo venit, ut tolleret peccatum mundi, et si non potest exui peccatum nisi per lavacrum, necesse est non credentem veterem habere hominem. Nam qui non vult sese per fidem morti tradere et sepulturæ, cum veteri homine morietur, et illo migrabit peccatorum pœnas daturus. Ideo dicebat : « Qui non credit, jam judicatus » est, » non solum quod non credat, sed etiam quia cum prioribus peccatis abit. « Dicebant ergo : Tu quis es [6]? » O dementiam! Post tantum temporis, post signa et doctrinam, interrogant : « Tu quis es? » Quid igitur Christus? « Principium qui et loquor vobis [7]. » Hoc est, indigni estis, qui verba mea audiatis, nedum discatis qui ego sim. Vos

[1] Joan. VIII, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. — [4] Rom. VIII, 9. — [5] Joan. VIII, 24. — [6] Ibid. 25. — [7] Ibid.

enim me semper tentantes loquimini, nihilque dictis meis attenditis, et his de rebus omnibus nunc coarguere possim; hoc enim significat illud: « Multa habeo de vobis loqui et » judicare [1]; » nec tantum reprehendere, sed etiam punire. Sed qui misit me, hoc est, Pater, hoc non vult. « Non » enim veni judicare mundum, sed salvum facere. Non » enim misit Deus Filium suum, ut judicet mundum, sed » ut salvum faciat mundum [2]. » Si ergo ad hoc me misit, et verax est, jure neminem ego nunc judico. Sed ea loquor, quæ ad salutem sunt, non ad reprehensionem. » Hæc porro dicit, ne putent ipsum, cum tot et tanta audierit, præ imbecillitate non posse ultionem inferre, vel eorum mentem irrisionesque non cognoscere. « Illi autem de Patre sermo- » nem haberi non intellexerunt [3]. » O stultitiam! Non desistebat de Patre loqui, et non intelligebant. Deinde cum neque ex tot signis, neque ex doctrina illos pertraxisset, de cruce demum edisserit his verbis: « Cum exaltaveritis » Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a » me ipso non loquor; et quod qui me misit, mecum est, » et non reliquit me solum Pater [4]. » Ostendit se merito dixisse: « Principium qui et loquor vobis. »

II. Usque adeo non attendebant iis, quæ dicebantur: « Cum exaltaveritis Filium hominis. » Nonne tunc me sublato speratis a me nihil vobis ultra molestiæ allatum iri? Ego autem dico vobis, tunc maxime cognoscetis, « Quia » ego sum, » per signa, per resurrectionem, per excidium. Hæc quippe omnia ejus potentiam comprobabant. Neque dixit: « Tunc cognoscetis quis sim. Cum videritis, inquit, me nihil ex morte passurum, tunc cognoscetis quia ego sum; nempe Christus Filius Dei, qui omnia fero et duco, nec contrarius Patri. » Ideo adjicit: « Et a me ipso nihil lo-

[1] Joan. VIII, 26. — [2] Id. III, 17. — [3] Id. VIII, 27. — [4] Ibid. 28, 29.

» quor. » Utrumque enim cognoscetis et potentiam meam, et cum Patre consensum. « Illud enim, « A me ipso nihil lo- » quor, » eamdem esse substantiam denotat, et se nihil ultra paternum sensum loqui. Quando a cultu vestro excidetis, nec concedetur vobis pristino more ipsum colere; tunc scietis ipsum me ulcisci, indignatum adversus eos, qui me non audierunt; ac si diceret : « Si alienus et Deo contrarius essem, non tantam ille contra vos iram concepisset. » Hoc et Esaïas dicit : « Dabit impios pro sepultura ejus [1]; » et David, « Tunc loquatur ad eos in ira tua [2]; » et ipse, « Ecce relinquetur domus vestra deserta [3]; » idipsum et in parabolis, « Quid faciet dominus vineæ hujus agricolis illis? » Malos male perdet [4]. » Vides-ne eum ubique sic loqui, quod illi nondum crederent. Quod si ipsos perdat, ut revera perdet, nam ait : « Adducite huc eos, qui me nolunt » regnare, et interficite [5]; » cur illud non suum, sed Patris opus esse dicit? Ut illorum se imbecillitati attemperet, simulque genitorem suum honoret. Ideo non dixit : « Relinquo domum vestram desertam; » sed, « Relinquetur, » impersonaliter loquens. Cum porro dicit : « Quoties volui » congregare filios vestros et noluistis [6]; » deindeque addit, « Relinquetur, » se desolationis auctorem ostendit. Quia, inquit, beneficiis noluistis ad credendum induci, ex supplicio cognoscetis quis sum ego. « Et Pater mecum est. » Ne putarent, illud, « Qui misit me, » minorem ipsum declarare, addit, « Mecum est. » Aliud enim dispensationis, aliud divinitatis est. « Et non reliquit me solum, quia quæ » placita sunt ei facio semper. » Rursum ad humiliora descendit, illud frequenter tractans quod dicebant, ipsum ex Deo non esse, sabbatumque non servare; ideo dicit : « Quæ » placita sunt ei facio semper. » Indicans placitam ipsi esse

[1] Isaï. LIII, 9. — [2] Psal. II, 5. — [3] Matth. XXIII, 38. — [4] Id. XXI, 40. — [5] Luc. XIX, 27. — [6] Id. XIII, 34.

sabbati solutionem. Sic cum ad crucem duceretur ait : « An putatis quia non possum rogare Patrem meum? » Atqui hoc solum dicto : « Quem quæritis? » supinos illos prostravit. Cur ergo non dicit: « An putatis me non posse vos perdere, » cum id reipsa demonstraverit? Illorum infirmitati se attemperat. Multum enim curabat ostendere se nihil Patri contrarium facere. Sic et hoc loco humano more loquitur. Ut autem illud : « Non reliquit me solum, » dictum fuit; sic et illud : « Quæ placita sunt ei, facio sem» per. Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum [1]. » Cum ad humiliora descendit, tunc multi crediderunt. An adhuc interrogas cur humiliter loquatur. Atqui id manifeste indicavit Evangelista dicens : « Hæc illo loquente, multi cre» diderunt in eum. » Tantum non clamans ex rebus ipsis : « Ne turberis, auditor, si quid humile audias. » Qui enim post tantam doctrinam nondum persuasi erant ipsum a Patre esse, merito humiliora audierunt, ut crederent. Et hæc jam defensio præmittitur pro iis, quæ postea humiliter dicturus est. Crediderunt ergo, non tamen quantum oportebat, sed utcumque; in humilitate verborum placide consistentes. Quod enim non perfectam haberent fidem, monstrat Evangelista in sequentibus, ubi ipsi contumeliam inferunt. Quod autem iidem ipsi essent, indicavit hic verbis : « Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderant ei, Judæos: » Si vos manseritis in sermone meo [2]. » Ostendens ipsos nondum suscepisse doctrinam, sed dictis attendere tantum : quapropter vehementius loquitur. Illic enim simpliciter dicebat : « Quæretis me [3]; » nunc vero addit : « In peccatis » vestris moriemini [4]. » Et quomodo id fiat ostendit, quia cum eo veneritis, non poteritis me rogare. « Hæc quæ lo» quor in mundo. » His declarat se jam exiturum ad gentes.

[1] Joan, VIII, 29, 30. — [2] Ibid. 31. — [3] Id. VII, 34. — [4] Id. VIII, 24.

Cum vero non scirent ipsum de Patre prius locutum esse, rursum de illo loquitur, et causam cur humiliter locutus sit affert Evangelista.

III. Si sic ergo Scripturas accurate scrutari velimus, non perfunctiore, salutem consequi poterimus; si assidue in illis versemur, et in vera doctrina et vitæ probitate instituemur. Ac licet durus sit quispiam, immitis, mollis; licet præcedenti tempore nihil lucratus fuerit, nunc saltem proficiet, et aliquam, etsi non sentiat, utilitatem decerpet. Nam si unguentariam officinam quis adiens, si in illa moretur, vel invitus suavem aliquem consequetur odorem; multo magis qui Ecclesiam frequentat. Ut enim ex desidia, negligentia; sic ex operatione, animi ardor oritur. Etsi malis sis innumeris refertus, etsi impurus, noli hanc vitare frequentiam. Quid vero, inquis, si audita non exequar? Non parum lucri est, si te miserum prædicaveris: non inutilis hic timor est, non intempestiva formido; si solum ingemueris, quod audita non exequaris, aliquando ad agendum te comparabis. Non potest enim qui Deum alloquitur, ipsumque audit, non aliquid lucri consequi. Statim enim nos colligimus manusque abluimus, cum librum accipere volumus. Vides-ne quanta vel ante lectionem pietas? quod si diligenter pergamus, magnam carpemus utilitatem. Neque enim nisi anima pie affecta, manus abluemus. Et mulier si non operta sit, statim velum assumit, in argumentum pietatis interioris. Vir si operto sit capite, nudat caput. Vides-ne quomodo externus habitus internæ sit pietatis indicium? Inde sedens ad audiendum frequens ingemiscit, et præteritam vitam damnat. Scripturis ergo animum adhibeamus, dilecti, et saltem Evangelia studiose tractemus. Statim enim atque librum aperueris, Christi nomen videbis, et dicentem illum audies: « Jesu » autem Christi generatio sic erat. Cum esset desponsata

» mater ejus Maria Joseph, inventa est in utero habens de » Spiritu sancto [1]. » Qui autem hæc audierit, statim virginitatis amore capietur, partum mirabitur, a terra migrabit. Nec pro modico habendum est, si vel carptim obiterque videris Spiritu sancto dignatam Virginem, et Angelum ipsam alloquentem. Hæc adhuc in superficie sunt. Sed si hæc speculando usque in finem perseveres, sæcularia statim omnia respues, terrena omnia deridebis : si dives sis, divitias nihil esse duces ; ubi audies illam fabri uxorem in humili domo, matrem Domini fuisse ; si pauper, de paupertate non erubesces, cum didiceris Creatorem mundi vilissimam casam non erubuisse. Hæc si cogites, non rapies, non avarus eris, non in aliena involabis ; sed potius paupertatis amator eris, divitiasque despicies, hinc mala omnia eliminabis. Rursus cum videris Jesum in præsepio jacentem, non ultra curabis filio tuo ornatum aureum circumponere, non lectum argento decoratum uxori parare. His abjectis curis, jam non avaritiæ vel rapinæ studebis. Multa alia hinc lucra sequuntur, quæ nunc non possumus singulatim recensere ; sed scient ii qui experimento didicerint. Quapropter rogo libros hujusmodi vobis comparetis, librorum sensa percipiatis, atque in mentibus vestris describatis. Judæi namque, quia non animum adhibebant, jussi sunt libros manibus appendere. Nos autem non in manibus, sed domi deponimus, cum oporteret in corde exarare. Sic enim abstersis vitæ sordibus, futura consequemur bona, quæ utinam adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. 1, 28.

HOMILIA LIV [1].

CAPUT VIII.

Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos : Si vos manseritis in sermone meo, vere Discipuli mei eritis : et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos [2].

I. Multa nobis patientia opus est, dilecti. Patientia autem tunc acquiritur, cum dogmata in corde radices egerunt. Ut enim quercum profundis instructam radicibus, quævis venti violentia non evellit ; sic animam divino confixam timore nemo poterit evertere : clavis enim affixum esse amplius est, quam radicatum esse. Id precabatur Propheta : « Confige timore tuo carnes meas [3]. » Sic et tu confige et alliga, quasi clavo altius impacto. Ut enim sic affecti vix capiantur ; sic secus compositi captu faciles, nullo negotio dejiciuntur. Quod tunc Judæi passi sunt. Cum audissent enim et credidissent, rursus eversi sunt. Cum ergo fidem illorum Christus firmiorem reddere vellet, ne ultra in sola superficie maneret, vehementiore sermone animum configit. Credentium enim erat reprehensiones facile tolerare. Illi vero statim excanduerunt. Quomodo id agit ? Primo hortatur : « Si vos manseritis in » sermone meo, vere Discipuli mei eritis, et veritas libera» bit vos ; » ac si diceret : « Altam facturus sum incisionem ; sed ne exagitemini. » Imo vero his illorum superbiam repressit. A quo, quæso, liberabit ? A peccatis. Quid ergo

[1] Alias. LIII. — [2] Joan. VIII, 31, 32. — [3] Psal. CXVIII, 120.

arrogantes illi? « Semen Abrahæ sumus, et nemini servivi-» mus unquam [1]. » Statim animo deciderunt, quia terrenis inhiabant. Illud : « Si manseritis in sermone meo, » est indicantis quid in corde versarent, et scientis ipsos credidisse quidem, non autem mansisse in fide : et magnum quidpiam promittit, ipsos nempe Discipulos ejus fore. Cum enim nonnulli nuper recessissent, ipsos subindicans dicit : « Si manseritis : » nam illi audierant, crediderant et recesserant, quoniam non manserant. « Multi enim Discipulorum » ejus abierunt retro, et jam non cum illo palam ambula-» bant [2]. Cognoscetis veritatem ; » hoc est, me ; nam « Ego » sum veritas. » Judaïca quidem omnia typus erant ; veritatem autem a me discetis, quæ vos a peccatis liberabit. Quemadmodum enim illis dicebat : « In peccatis vestris » moriemini ; » sic et his dixit : « Liberabit vos. » Non dixit : « Liberabo vos a servitute, » sed hoc illis intelligendum reliquit. Quid ergo illi? « Semen Abrahæ sumus, et nemini » servivimus unquam. » Atqui si indignandum fuisset de priori utique oportuerat, cum dixit : « Cognoscetis verita-» tem, » et dicendum erat : « Quid ergo ? an veritatem ignoramus ? Lex ergo et notitiæ nostræ mendacia sunt. » Verum hæc non curabant, sed de terrenis tantum rebus dolebant, et hæc servitutem esse suspicabantur. Sunt enim, sunt utique nunc etiam multi qui de rebus indifferentibus et de hac servitute erubescant ; de servitute peccati non item ; ac mallent millies illa servitute servi vocari, quam hac semel. Tales illi erant, neque aliam noverant servitutem ; dicuntque : « Servos vocasti eos qui ex genere Abrahæ sunt, nobiles illos, quos ideo non oportebat servos vocare? Nunquam, inquiunt, servivimus. » Talis Judæorum fastus est. « Semen Abrahæ sumus, Israëlitæ sumus [3]. » Nusquam gesta sua commemorant. Ideo in eos clamabat Joannes :

[1] Joan. VIII, 33. — [2] Id. VI, 66. — [3] Matth. III, 9.

« Nolite dicere : Patrem habemus Abraham [1]. » Cur autem non coarguit illos Christus? Siquidem sæpe servierunt Ægyptiis, Babyloniis, aliisque multis. Quia non ad contentionem, sed ad salutem locutus fuerat, et ad beneficia præstanda ; id illi curæ erat. Potuisset enim quadringentorum annorum servitutem afferre, hinc septuaginta annorum; et quæ sub Judicibus, modo viginti, modo duorum, modo septem annorum; potuisset dicere ipsos nunquam serviendi finem fecisse. Verum eos non hominum servos ostendere voluit, sed peccati; quæ servitus est gravissima, a qua solus Deus liberare potest. Dimittendi enim peccata potestatem nemo habet, nisi Deus : idque illi confitebantur. Ideoque ad hoc illos inducit his verbis : « Omnis qui » facit peccatum, servus est peccati [2]; » ostendens se loqui de libertate ab hujusmodi servitute. « Servus autem non » manet in domo : filius autem manet in æternum [3]. » Sensim hinc legem dejicit priora tempora subindicans. Ne enim eo recurrerent dicentes : « Sacrificia habemus quæ Moyses præcepit, illa nos eruere poterunt, » ideo hæc intulit; alioquin quam hæc consequentiam haberent? « Omnes » enim peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis » per gratiam illius [4], » etiamque ipsi sacerdotes. Ideo Paulus de sacerdote ait : « Debet offerre pro se ipso, ut pro » populo, quoniam ipse circumdatus est infirmitate [5]; » et hoc significat dicendo : « Servus non manet in domo. » Hic autem et parem cum Patre honorem, et servi a libero differentiam significat : nam hoc sibi vult parabola, id est, non habet potestatem servus; quod indicatur per illud : « Non manet. »

II. Cur autem cum de peccatis sermonem habet, domum memoravit? Ut ostenderet sicut in domo habet he-

[1] Matth. III, 9. — [2] Joan. VIII, 34. — [3] Ibid. 35. — [4] Rom. III, 23. — [5] Hebr. V, 3.

rus, sic se in omnia potestatem habere. Illud vero : « Non » manet ; » id est, non habet largiendi potestatem, quod non sit herus ; filius porro herus est ; id enim significat illud : « Manet in sæculum, » secundum humanarum rerum metaphoram, ne dicant : « Tu quis es? » Mea sunt omnia ; Filius enim sum, et in paterna domo maneo ; » domum vocat potestatem. Nam alibi quoque domum Patris vocat principatum : « In domo Patris mei mansiones multæ » sunt [1]. » Nam cum de libertate et de servitute sit sermo, jure hac usus est metaphora, dicens illos non habuisse dimittendi potestatem. « Si ergo Filius vos liberaverit [2]. » Vides-ne eum Patri esse consubstantialem ; et quomodo ostendat se parem habere potestatem? « Si vos Filius liberaverit ; » nemo contradicet amplius, sed firmam habebitis libertatem : nam « Deus est qui justificat, quis est qui » condemnet [3]? » Hic a peccato se purum ostendit ; illamque significat, quæ nomine tenus est, libertatem, quam dant homines : illam vero aliam, solus Deus. Hinc illis suadet ne propter hanc servitutem erubescant, sed propter peccati servitutem. Et ostendere volens ipsos, etsi servi non sint, quia illam respuerunt servitutem ; magis tamen servos factos esse, statim intulit : « Vere liberi eritis [4]. » Indeque declarat hanc non esse veram libertatem. Deinde ne dicerent se peccatum non habere ; nam credibile erat hoc esse dicturos ; vide quomodo illos accuset. Omissis cæteris in illorum vita reprobandis, hoc facinus, quod jam agitabant, in medium adducit : « Scio quia semen Abrahæ es» tis, sed quæritis me interficere [5]. » Sensim ejicit illos ab Abrahæ cognatione illa, docens ne altum illa de re saperent ; sicut enim libertas et servitus ab operibus pendent, ita et cognatio. Nec statim dixit : « Non estis filii Abrahæ

[1] Joan. XIV, 2. — [2] Id. VIII, 36.— [3] Rom. VIII, 33, 34.— [4] Joan. VIII, 36. — [5] Ibid. 37.

illius justi, vos homicidæ; » sed cum illis adhuc consonat dicitque : « Scio quia semen Abrahæ estis; » verum non hoc est quod quæritur : et jam asperius in illos invehitur. Etenim ut plurimum observandum est, ipsum cum magnum quidpiam est operaturus, postquam id fecerit, majore uti loquendi fiducia, utpote cum ipsa opera contentiosos reprimant. « Sed quæritis me interficere. Quid si juste? At non sic se res habet; quapropter causam ille affert : « Quia sermo meus non capit in vobis [1]. » Quomodo ergo ait in ipsum credidisse? Verum, ut dixi, iterum mutati fuerant. Ideo vehementer in illos invehitur. Nam si de cognatione illa gloriamini, ut vita consonet oportet. Nec dixit : « Non capitis verbum; » sed, « Sermo meus non capit in vobis, » dogmatum suorum sublimitatem declarans. Atqui non ideo interficere oportuit; imo potius honorare et colere, ut discerent. Sed quid si tu a temetipso hæc loqueris? ut hæc præveniat, ait : « Quæ ego vidi apud Patrem » meum, hæc loquor; et vos quæ audistis apud patrem » vestrum facitis. Ut ego, inquit, et re et verbis ostendo Patrem; ita et vos re tantum. Non modo enim eamdem substantiam, sed eamdem quam Pater veritatem habeo. « Dicunt ei : Nos patrem habemus Abraham. Dicit eis Jesus : Si patrem haberetis Abraham, opera ejus faceretis. » Nunc autem quæritis me interficere [2]. » Frequenter hic illorum sanguinarium animum exagitat, et Abrahamum commemorat. Idque, ut illos ab hac cognatione abducat, et superfluam illam jactantiam auferat, suadeatque ne illa in re spem salutis habeant, neque in cognatione propositi. Hoc enim illos impediebat quominus ad Christum accederent, quod putarent cognationem talem illis esse satis ad salutem. Quam veritatem dicit? Quod sit æqualis Patri. Ideo enim quærebant illum Judæi interficere, ut ait ille : « Quæritis

[1] Joan. VIII, 37. — [2] Ibid. 38. — [3] Ibid. 39, 40.

» me interficere. Quia veritatem vobis locutus sum, quam » audivi a Patre meo [1]. » Ostendens hæc non esse Patri contraria : rursus ad illum confugit. « Dicunt ei : Nos ex for» nicatione non sumus nati; unum patrem habemus Deum [2].» Quid dicitis? Vos patrem habetis Deum, et Christum incusatis hoc dicentem? Vides-ne illum præcipuo quodam modo dixisse Deum esse patrem suum?

III. Quia igitur illos ex Abrahæ cognatione ejecit; cum nihil habeant quod objiciant, aliud quidpiam majus audent, ad Deum se referentes : sed hoc etiam honore illos dejicit dicens : « Si Deus pater vester esset, diligeretis uti» que me; quia ego ex Deo exivi, et venio : neque a me ipso » veni; sed ille me misit. Quare loquelam meam non cog» noscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos » ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis fa» cere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit. » Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur [3]. » Exclusit eos a cognatione Abrahæ; et quia majora ausi sunt, tunc demum plagam infligit, cum dicit eos non modo ex Abraham non esse; sed etiam ex diabolo esse, impudentiæ par vulnus infligens; neque id sine testimonio, sed adhibita probatione. Interficere enim, inquit, diabolicæ est malitiæ. Nec simpliciter opera dixit; sed desideria; ostendens et diabolum et Judæos cædibus esse deditos, idque invidiæ causa. Adamum enim occidit non alia quam invidiæ causa. Hoc et nunc quoque subindicat. « Et in veritate non ste» tit; » id est, in vitæ probitate. Quia enim illum frequenter incusabant quod non esset ex Deo, dicit hoc inde provenire. Ille namque prior peperit mendacium, cum dixit : « In qua» cumque die comederitis, aperientur oculi vestri [4]. » Ille primus mendacio est usus. Homines enim illo ut non sibi

[1] Joan. VIII, 40. — [2] Ibid. 41. — [3] Ibid. 42-44. — [4] Gen. III, 5.

proprio utuntur, sed ut alieno; hic ut proprio. « Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi [1]. » Qua consequentia arguit? « Nulla oblata accusatione vultis me interficere. Quia enim inimici veritatis estis, ideo me persequimini: sin minus, peccatum meum dicite. » Ideo pergit : « Quis ex vobis arguet me de peccato [2]? » Hinc illi : « Nos ex fornicatione nati non sumus. » Atqui multi ex fornicatione nati erant, utpote illicitis coïtibus assueti. Verum non ideo arguit, sed in hoc institit. Quia enim ostenderat illos non ex Deo, sed ex diabolo esse : ex his omnibus procedit. Nam interficere, diabolicum est, ut et mentiri, quod utrumque facitis. Ostendit vero ex amore probari quempiam ex Deo esse. « Quare loquelam meam non cognoscitis? » Cum enim semper dubitarent dicerentque : « Quid est quod dicit : Quo » ego vado, vos non potestis venire [3]? » ideo ait : « Non cognoscitis loquelam meam, quia sermonem Dei non habetis. » Idque accidit, quia mens vestra humi repit, et quod mea longe subliminora sint. Quid ergo si intelligere non poterant? hic non posse est nolle, quia vos ita instituistis, ut abjecti sitis, quod nihil magnum cogitatis. Quia enim dicebant se ideo illum persequi, quod Dei cultui studerent; ideo ubique ostendere conatur, quod se persequi sit Deum odisse, contra vero se amare, sit Deum nosse. « Unum patrem habemus Deum. » Hinc gloriam aucupantur ab honore, non ab operibus. Incredulitas ergo vestra probat non me alienum a Deo esse; sed vos Deum non nosse. In causa autem est quod mentiri, et diaboli opera facere velitis. Illud autem ex abjecto animo proficiscitur, ut Apostolus inquit : « Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne » carnales estis [4]? » Quare autem non potestis? « Quia desi» deria patris vestri vultis facere, » id ets, curatis, et contenditis. Vides-ne illud : « Non potestis, » significare quod non ve-

[1] Joan. VIII, 45. — [2] Ibid. 46. — [3] Ibid. 22. — [4] I Cor. III, 3.

lint? « Hoc Abraham non fecit. » Sed quænam sunt ejus opera? Mansuetudo, modestia, obsequium. Vos contra inhumani et crudeles estis. Unde autem moti sunt ut ad Deum confugerunt? Illos Abrahamo indignos ostenderat : cum illud vitare vellent, in majus quidpiam ascenderunt. Cum enim cædes illis exprobraret, quasi ad defensionem dicunt se Deum ulcisci. Ostendit ergo illud ipsum esse Deo adversantium. Illud autem, « Exivi, » significat illum inde venisse. « Exivi » enim subindicat ejus ad nos adventum. Quia autem verisimiliter dicturi erant, aliena et nova loqueris; se a Deo venisse dicit. « Ideo hæc non auditis, inquit, quia ex diabolo estis. Cur me vultis interficere? Quid criminis offerre potestis? Si nihil, cur non creditis mihi? » Sic ergo cum ex mendacio et cæde illos ex diabolo esse ostendisset, probat et ab Abrahamo et a Deo alienos esse; tum quod odio haberent eum qui se nihil læserat, tum quod non audirent sermonem ejus. Demonstrat autem ubique se non esse Deo adversarium, neque ideo illos sibi non credere; sed quod alieni essent a Deo. Nam eum, qui peccatum non fecit, qui dicit se a Deo venire et ab ipso missum esse, qui veritatem loquebatur, et ita loquebatur, ut omnes ad se redarguendum provocaret : neque tamen credebatur, palam erat ideo non credi, quod illi carnales essent. Noverat enim, noverat utique peccata animam abjectam reddere. Ideo inquit : « Quoniam imbecilles facti estis ad audien» dum [1]. » Quando enim terrena non potest quis contemnere, quomodo de cœlestibus philosophari poterit?

IV. Quamobrem, obsecro, nihil non agamus ut rectam instituamus vitam, animum purgemus, ut nihil sordium nobis impedimento sit. Accendite vobis lucem cognitionis, et ne seminetis in spinis. Qui non intelligit malam esse avaritiam, quomodo id quod majus est sciet? Qui ab his non

[1] Hebr. 5, 11.

abstinet, quomodo illis hærebit? Rapere bonum est, at non peritura, sed regnum cœlorum; nam « Violenti, inquit, ra» piunt illud [1]. » Non igitur desides possumus illud consequi, sed cum diligentia et studio. Sed quid sibi vult « Vio» lenti? » Violentia multa est opus. Nam angusta est via, et strenuo opus est animo. Qui rapiunt, omnes volunt antevertere. Nihil respiciunt, non damnationem, non accusationem, non supplicium, sed unum tantum, id rapere quod appetunt, omnes, qui ante sunt, antevertere student. Rapiamus ergo regnum cœlorum. Non est culpa id rapere, sed laudi datur; culpa vero est non rapere. Hic divitiæ nostræ non in alterius detrimentum vertunt. Studeamus ergo illud rapere. Si ira, si concupiscentia instent, naturæ vim inferamus, mansuetiores simus, paululum laboremus, ut perpetuo quiescamus. Ne rapias aurum; sed illas rape divitias, quæ te aurum pro luto habere suadeant. Dic mihi, si plumbum et aurum prostarent, quid raperes? Nonne aurum? Tu vero, ubi is qui rapit punitur, quod majus est honoras; ubi autem raptor honoratur, quod majus est prodis. Quod si utrinque punitio esset, annon ad hoc magis venisses? Hic autem nihil tale est, sed beatitudo. Et quomodo, inquies, rapi potest? Projice ea, quæ præ manibus habes. Donec enim hæc tenueris, illa rapere non potes. Cogita virum argento plenas manus habentem; num poterit hoc retento aurum rapere, nisi illud prius projiciat et expeditus sit? Raptorem enim expeditum esse oportet, ne retineatur. Nam sunt quædam adversariæ potestates, quæ nos invadunt, ut illud auferant. Sed fugiamus illas, fugiamus, nullam relinquamus foris ansam. Funes incidamus, nudi rebus sæcularibus simus. Quis usus est sericarum vestium? Quousque his ridiculis implicabimur? Quousque aurum defodiemus? Vellem hæc perpetuo dicendi finem facere: sed vos non

[1] Matth. XI, 12.

sinitis mihi semper ansam præbere. Verum nunc tandem absistamus, ut exemplo alios instituentes promissa consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LV [1].

CAPUT VIII.

Responderunt ergo Judæi et dixerunt ei : Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes? Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem [2].

I. Impudens petulansque est malitia, quæ cum erubescere deberet, magis exasperatur, ut Judæis usuvenit. Cum oportuisset enim ex dictis compungi, et admirari fiduciam, verborumque consequentiam, Jesum contumeliis incessunt, Samaritanumque ac dæmoniacum vocant, dicuntque: « Nonne bene diximus, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes? » Quando enim sublime quidpiam dicebat, id furor esse ab insensatis existimabatur. Atqui nusquam Evangelista ante dixit ipsum Samaritanum appellatum fuisse ; hinc tamen credibile est ipsum sæpe hoc nomine vocatum fuisse. « Dæmonium habes, » inquis. Atqui uter dæmonium habet; an qui Deum honorat? an qui ipsum honorantem contumelia afficit? Quid ergo Christus, ipsa mansuetudo, ipsa modestia? « Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem qui misit me? » Ubi oportebat docere illos, fastum il-

[1] Alias LIV. — [2] Joan. VIII, 48, 49.

lorum deprimere, et instituere ne de Abrahamo altum saperent, ibi vehemens erat; ubi contumelias ferre, multa utebatur mansuetudine. Cum dicebant : « Patrem habemus Deum et Abraham, in illos invehebatur ; cum autem dæmoniacum appellabant, modeste locutus est; ut nos institueret, quatenus ea quæ in Deum proferrebantur ulcisceremur, quæ in nos autem patienter ferremus. « Ego non quæro gloriam meam [1]. » Hæc dixi, inquit, ut ostenderem vobis non competere Deum vocare Patrem, qui homicidæ estis. Itaque honoris ipsius causa hæc dixi, et propter illum hoc audio, atque propter ipsum me inhonoratis. Verum hanc contumeliam non curo. Illi enim ideo pœnas debetis dictorum, propter quem hæc nunc audio : « Ego non quæro gloriam meam. » Ideo omissa vindicta ad cohortationem vertor, et auctor vobis sum, ut illa faciatis, quorum gratia non modo supplicium effugietis; sed etiam vitam æternam consequemini. « Amen, amen dico » vobis : Si quis sermonem meum servaverit, non videbit » mortem in æternum [2]. » Hic non modo de fide agit, sed etiam de vita pura. Ac superius ait : « Vitam æternam ha» bebit ; » hic vero, mortem non videbit : » et una subindicat illos nihil adversum se posse. Nam si qui sermonem ejus servaverit, non morietur; quanto minus ipse. Id cum illi intelligerent, aiunt : « Nunc cognoscimus, quia dæmonium » habes : Abraham mortuus est, et Prophetæ mortui sunt [3] ; » id est, qui Dei sermonem audierunt, mortui sunt, et qui tuum audierint non morientur? « Numquid tu major es pa» tre nostro Abraham ? » O jactantiam ! Rursus ad ejus cognationem refugiunt. Atqui par fuisset dicere : « Numquid tu major es Deo; aut qui te audiunt, majores sunt Abrahamo?» Sed non hoc dicunt, quia illum Abrahamo minorem putabant. Primum itaque illos homicidas ostendit, atque hac ratione ipsos a cognatione abducit. Et cum persisterent,

[1] Joan. VIII, 50. — [2] Ibid. 51. — [3] Ibid. 52. — [4] Ibid. 53.

alia id aggreditur via demonstrans ipsos frustra laborare. De morte vero nihil dicit, aut revelat, neque explicat de qua loqueretur morte. Interim autem suadet illis se majorem Abrahamo esse, ut sic illis pudorem inferret. « Sane, inquit, etiamsi de vulgo essem, non oporteret innoxium morte mulctari : cum autem veritatem dicam, nullumque admiserim peccatum, atque a Deo missus major sim Abrahamo, annon furore pleni frustra laboratis, cum me tentatis interficere? » Quid ergo illi? « Nunc cognoscimus quia » dæmonium habes. » At non ita Samaritana; neque enim dixit illi : « Dæmonium habes; » sed tantum, « Numquid tu » major es patre nostro Jacob [1]? » Hi quippe contumeliosi et arrogantes erant; illa vero discendi cupida, ideo dubitavit, et debita cum modestia respondit, Dominumque vocat illum. Qui enim longe majora pollicitus, et fide dignus erat, non contumelia afficiendus, imo admirationi habendus erat. Hi vero dæmoniacum illum appellant. Samaritanæ verba dubitantis erant; hæc autem incredulorum et perversorum : « Numquid tu major es patre nostro Abraham? » Itaque hoc eum majorem facit, quam Abrahamum. Cum autem illum exaltatum videritis, ipsum majorem esse confitebimini. Ideo dicebat : « Cum exaltaveritis me, tunc cognoscetis quia ego sum [2]. » Et vide prudentiam. Primo illis a cognatione semotis, ostendit se illo majorem esse, ut Prophetis longe excellentior esse intelligeretur. Cum enim illum semper Prophetam appellarent, ideo dicebat : « Sermo » meus non capit in vobis [3]. » Illic porro dicebat se mortuos suscitare; hic vero, illum qui crederet, non visurum esse mortem : quod multo majus erat, quam non concedere ut a morte retineretur. Ideo magis exasperabantur. Quid ergo dicunt? « Quem te ipsum facis [4]? » Et hoc contumeliose;

[1] Joan. IV, 12. — [2] Id. VIII, 28. — [3] Id. V, 21. — [4] Id. VIII, 53.

« Tu, inquiunt, te venditas. » Ad hæc Christus : « Si ego glo-» rifico me ipsum, gloria mea nihil est [1]. »

II Quid hic dicunt hæretici? Audivit, « Numquid ma-» jor es patre nostro Abraham ? » nec ausus est respondere : « Etiam ; » sed obscure loquitur. Quid ergo? Nihil-ne est gloria ejus? Apud illos nihil. Quemadmodum enim dicit, « Testimonium meum non est verum, » nempe secundum illorum opinionem ; sic et hoc loco dicit : « Est qui glorificat » me. » Et cur non dixit : « Pater qui misit me ? » ut supra dixit, « Quem vos dicitis quia Deus vester est, et non novis-» tis eum [2]. » Volebat ostendere ipsos non modo Patrem, sed etiam Deum ignorare. « Ego autem novi eum. » Itaque cum dico : « Novi eum, » non est jactantia ; « Si dicerem me non nosse, mendacium esset. Vos autem cum dicitis vos illum nosse, mendaces estis ; atque ut vos nosse falso dicitis, ita ego me non nosse falso dicerem. « Si ego glorifico me ip-» sum. » Quia dicebant ; « Quem te ipsum facis? » respondet ille, « Si ego me ipsum facio, gloria mea nihil est. Ut ergo illum perfecte novi, sic vos ignoratis ipsum. » Ut cum de Abrahamo ageretur, non totum abstulit, sed dixit : « Scio quia semen Abrahæ estis, » ut hinc majorem inferret accusationem ; sic et hoc loco non totum abstulit ; sed quid? « Quem vos dicitis. » Illam concedens gloriam, majorem effecit criminationem. Quomodo autem illum ignoratis? Quia illum, qui omnia ad ejus gloriam facit et dicit, contumelia afficitis, licet ab ipso missus sit. Verum hoc sine testimonio est, sed quod sequitur ad illud probandum suvveniet. « Et sermonem ejus servo [3]. » Hic si quid contra habuissent, objicere poterant ; magnum quippe hoc erat indicium ipsum a Deo missum fuisse. « Abraham pater vester » exultavit ut videret diem meum ; et vidit, et gavisus est [4]. » Rursum probat illos ab Abrahamo alienos esse, quando de

[1] Joan. VIII, 54. — [2] Ibid. 55. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 56.

quibus ille gaudebat, ipsi dolent. Diem autem crucis hic indicare puto, quam arietis et Isaaci sacrificio præfiguraverat. Quid ergo illi? « Quadraginta (5) annos nondum habes, » et Abraham vidisti? » Itaque quadraginta annos prope jam attigerat Christus. « Dicit eis : Prius quam Abraham fieret » ego sum. Et acceperunt lapides ut jacerent in eum [1]. » Vides-ne quomodo se Abrahamo majorem esse probaverit? Qui enim gavisus est ut videret diem, et id optabile putavit, sine dubio id beneficio esse putavit, quod ille major esset. Nam cum Judæi illum fabri filium dicerent, neque amplius quidquam de illo existimarent, paulatim eos ad sublimiorem intelligentiam erigit. Cum ergo audierunt se Deum non nosse, id non ægre tulerunt; cum autem audierunt; « Antequam Abraham fieret, ego sum, » ac si eorum nobilitas degeneraret, exasperantur et lapides jaciunt. « Vidit diem meum, et gavisus est. » Ostendit se non invitum ad crucem venire : siquidem laudat eum, qui de cruce gaudet, quæ salus mundi erat. Illi autem lapidabant : ita erant ad cædes parati, et sine ullo examine id ex se faciebant. Cur vero non dixit; « Prius quam Abraham fieret ego eram, » sed, « Ego sum? » Sicut ipsius Pater illa usus est voce, « Sum; » sic et ille. Hæc quippe vox significat ipsum perpetuo esse, ab omni liberum tempore. Ideoque blasphema vox esse videbatur. Qui vero comparationem illam cum Abrahamo non ferebant, licet illa non tanta esset; si sæpe se Patri coæquasset, annon illum perpetuo impetiissent? Deinde fugit iterum humano more, et abscondit se, cum satis eos docuisset et sua implesset; exivit de templo, et secessit ad cæci curationem, operibus fidem sibi concilians, quod nempe ante Abraham esset. Sed forte dicet quispiam : « Cur illorum conatum non fregit? sic enim forte credidissent. » Paralyticum sanavi, nec

[1] Joan. VIII, 57. — [2] Ibid. 58, 59.

crediderunt, mille signa fecit : et in ipsa passione supinos illos prostravit, illorum oculos obtenebravit, et non crediderunt ; et quomodo credidissent, si vim et conatum eorum solvisset? Animo quippe desperato nihil pejus : sive signa viderit sive prodigia, in eadem perseverat impudentia. Nam Pharao, mille plagis acceptis, cum castigaretur tantum resipiscebat, et usque ad ultimum diem idem perstitit, illos quos dimiserat persecutus. Ideo Paulus sæpe dicit : « Ne obdure» tur quis ex vobis fallacia peccati [1].» Quemadmodum enim vires corporis demum extinguuntur, et omnem sensum amittunt; sic et anima multis affectibus detenta, ad virtutem fit velut mortua. Quidquid ipsi obtuleris, nihil sentit; sed sive supplicium, sive quidvis aliud commineris, sine sensu manet.

III. Quamobrem obsecro, donec spem salutis habemus, donec converti possumus, omnia faciamus. Nam qui sensu carent, tanquam gubernatores desperantes, navem ventis committunt, nihil ex se afferentes; sic se denique isti gerunt. Invidus hoc unum spectat, ut cupiditatem suam impleat. Etsi supplicium et mortem sit subiturus, morbum animi curat solum ; ut et impudicus et avarus. Si vero tanta sit morborum animi tyrannis, multo major virtutis vis esse debet. Si propter illa mortem despicimus, propter hanc multo magis despiciamus. Si suam illi animam spernunt, multo magis nobis pro salute omnia spernenda sunt. Quæ enim nobis erit excusatio, si cum illi, qui pereunt, tantam perniciei suæ dant operam, non parem nos pro salute nostra exhibeamus, sed semper invidia tabescamus? Nihil enim invidia pejus; ut alium perdat invidus, ipse perit. Invidi oculus dolore tabescit, in morte vivit perpetua, omnes arbitratur sibi inimicos, qui etiam nihil se læserunt. Dolet quod Deus honoretur; gaudet de quibus lætatur diabolus. Ille ho-

[1] Hebr. III, 8.

noratur ab hominibus? Sed non est hic honor, ne invideas. Sed a Deo honoratur? Imitare illum; sed non vis. Cur ergo te ipsum perdis? cur projicis id quod habes? Non potes illi par esse, neque virtutem assequi? Cur malitiam amplecteris? Oporteret illi gratulari, ut si non possis laborum consors esse, saltem ex congratulatione lucreris. Sæpe namque propositum sufficit ad magnum præstandum opus. Ait quippe Ezechiel, ideo Moabitas puniri, quod de Israëlitarum malis gauderent [1]; aliosque salutem consequi, quod de aliorum malis ingemiscerent. Quod si aliquid boni et solatii sit iis, qui gemunt de aliorum malis, multo magis iis qui de aliorum honoribus gaudent. Moabitas incusabat quod de Israëlitarum malis gauderent. Atqui Deus castigabat illos; sed non vult nos gaudere de suppliciis ab se illatis: neque enim lætatur dum ulciscitur. Quod si condolendum est patientibus, multo magis oportet honoratis non invidere. Sic perierunt Core et Dathan, qui eos, quibus invidebant, splendidiores reddiderunt, seseque ultioni tradiderunt. Fera quippe est venenosa invidia, fera impura; malitia voluntaria, quæ veniam non mereatur; nequitia quæ defendi nequit, omnium malorum causa et mater. Ideo illam radicitus evellamus, ut et a præsentibus malis liberemur, et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ezech. XXXV, 12.

HOMILIA LVI.[1]

CAPUT IX.

Et præteriens Jesus, vidit hominem cæcum a nativitate, et interrogaverunt eum Discipuli ejus, dicentes : Rabbi, quis peccavit, hic, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur [2]?

I. « Et præteriens Jesus [3], vidit hominem cæcum a nati» vitate. » Humanus cum sit, et nostræ salutis cupidus, ut improborum ora obstrueret, nihil omittit eorum quæ adhibere par erat, etsi nemo ei attenderet. Hoc videns Propheta dicebat : « Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas » cum judicaris [4]. » Ideo nunc quia verborum sublimitatem non capiebant; sed etiam dæmoniacum illum vocabant, atque interficere tentabant, e templo egressus, cæcum sanat, ut et absentia sua illorum furorem sedaret, et signo facto duritiem illorum immanitatemque emolliret, ac fidem dictis conciliaret; signumque edit non vulgare, sed quod tunc primum visum fuerat. « A sæculo, inquit, non est audi» tum, quod aperuerit quis oculos cæci nati [5]. » Cæci enim oculos forte quis aperuerit; cæci nati, non item. Ac quod egressus e templo ad hoc data opera venerit, inde palam est, quod ipse cæcum viderit, cæcus vero ad ipsum non venerit. Et tam diligenter illum intuitus est, ut id Discipuli adverterent, et ad interrogandum inducerentur. Videntes enim eum studiose conspicientem, interrogaverunt eum : « Quis » peccavit, hic, aut parentes ejus? » Falso nixa interrogatio :

[1] Alias LV. — [2] Joan. IX, 1, 2. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 93-98. — [4] Psal. LII, 5. — [5] Joan. IX, 32.

8.

quomodo enim peccasset antequam nasceretur? Quomodo ob parentum peccatum hic punitus esset? quomodo ergo ad hanc venerunt interrogationem? Antehac cum paralyticum sanavit, dixit: « Ecce sanus factus es, noli amplius » peccare [1]. » Discipuli ergo considerantes illum propter peccatum in paralysim incidisse, dicunt: « Esto, ille propter peccata in paralysim inciderit; de hoc quid dixeris? Num hic peccavit? Verum id dici nequit: nam a nativitate cæcus est. Num forte parentes ejus? Neque hoc dici potest: filius enim pro patre non dat pœnas. » Ut ergo puerum morbo laborantem videntes dicimus: « Quid de hoc dicendum? Quid fecit hic puer? » non rogando, sed dubitando; sic Discipuli non tam interrogando quam dubitando, id dicebant. Quid ergo Christus? « Neque hic peccavit, neque » parentes ejus [2]. » Quod non dicit, ut eos prorsus peccatis liberos indicet; neque enim simpliciter dixit: « Neque hic » peccavit, neque parentes ejus; » sed addidit: « Ut cæcus » nasceretur; sed ut glorificetur Filius Dei. » Peccavit namque hic et parentes ejus. Sed non inde cæcitas venit. Hæc porro dicit, non ut indicaret non hunc quidem, sed alios his de causis cæcos fuisse, nempe ob parentum iniquitatem; neque enim licet, alio peccante, alium castigare. Nam si hoc concedamus, illud etiam concedamus oportet, ipsum, antequam nasceretur, peccavisse. Ut ergo cum dicit: « Ne» que hic peccavit, » non intelligit ab ortu quempiam peccare et puniri; sic cum dicit: « Neque parentes ejus, » non declarat quempiam de peccatis parentum pœnas dare: nam Ezechielis ore hanc tollit opinionem: « Vivo ego, dicit » Dominus, si erit hæc parabola dicens: Patres comederunt » uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt [3]. » Moyses item ait: « Non morietur pater pro filio [4]; et de

[1] Joan. v, 14. — [2] Id. ix, 3, — [3] Ezech. xviii, 2, 3. — [4] Deut. xxiv, 16.

quodam rege dicit, quod propterea id non fecerit, servans legem Moysis [1]. Quod si quis objecerit: « Quomodo ergo dicitur: « Qui reddit peccata parentum in filios, usque ad » tertiam et quartam generationem [2]? » Reponemus sententiam non esse universalem; sed de quibusdam dici, qui ex Ægypto exierant; hoc est, quia ii qui ex Ægypto exierant, post tot signa et prodigia parentibus suis pejores evaserunt, qui tamen parentes nihil horum viderant, eadem patientur, inquit, quæ illi passi sunt, quia eadem scelera perpetrarunt. Et quod res sic intelligenda sit, probe capiet, si quis locum exploret. Cur ergo cæcus natus est? « Ut manifestaretur, inquit, gloria Dei. » Hinc rursus alia exurgit quæstio: « Num absque hujus punitione, non poterat gloria Dei apparere? » Certe non dicitur non potuisse; poterat enim; sed ut in hoc etiam appareret. Ergo-ne, inquies, injuriam propter Dei gloriam accepit? Quam, quæso, injuriam? Quid si nunquam illum nasci voluisset? Ego vero etiam ex cæcitate beneficium accepisse dico; nam interioribus quoque vidit oculis. Quid juvant oculi Judæos? Majus enim supplicium habuerunt, quod videndo cæci essent. Quid vero huic damni fuit ex cæcitate? Propter illam visum accepit. Itaque ut mala hujus vitæ, mala non sunt; sic bona non sunt bona; sed unum peccatum malum est; cæcitas vero non mala. Qui autem ex nihilo producit, potuit illum sic relinquere. Quidam vero dicunt hanc particulam non esse causalem, sed ex eventu dici, ut quando dicit: « In judicium veni in hunc mundum, ut non » videntes videant, et qui vident, cæci fiant [3]. » Non enim venit ut videntes cæci fierent. Et rursum Paulus: « Nam quod notum est Dei, manifestum est in illis, ut » sint inexcusabiles [4]. » Etsi non ideo manifestaverit, ut

[1] 2 Reg. xii, 6. — [2] Exod. xxxiv, 7, et Deut. v, 9. — [3] Joan. ix, 39. — [4] Rom. i, 19.

excusatione privarentur, sed ut illam haberent. Et rursum alibi, « Lex autem subintravit, ut abundaret delic-» tum [1] : » atqui non ideo subintravit; sed ut cohiberetur peccatum.

II. Vides-ne ubique adverbium ex eventu poni. Ut enim architectus optimus partem ædium perfecit, partem imperfectam reliquit, ut ex residuo apud incredulos de toto sese defendat ; ita et Deus corpus nostrum conglutinat et perficit, tanquam domum quamdam labantem, cum manum aridam sanat, paralytici membra firmat, claudos erigit, leprosos mundat, ægros sanat, crura debilia confirmat, mortuos suscitat, clausos oculos aperit, non habenti oculos visum dat. Quæ omnia infirmæ naturæ vitia dum corrigit, potestatem ostendit suam. Cum dicit autem ; « Ut manifestetur gloria Dei, » de se, non de Patre loquitur. Illius quippe gloria manifesta erat. Quia enim audierant Deum, cum hominem formaret, accepisse limum de terra; ideo sic ille lutum formavit. Si enim dixisset : « Ego sum qui accepi pulverem de terra, et hominem formavi, » id auditoribus offensioni fuisset ; ubi vero id ipso opere ostendit, non repugnare potuerunt. Accepto itaque pulvere, quem cum sputo commiscuit, sic occultam gloriam suam manifestam reddidit. Non parva enim gloria erat, quod creaturæ opifex putaretur. Ex hoc enim cætera sequebantur. Ex parte totum credebatur; majoris namque fides id quod minus erat confirmabat. Creatarum enim rerum omnium præstantissimus est homo, et membrorum pretiosissimum est oculus : idcirco non simpliciter, sed illo modo hic oculos creavit. Etsi enim parvum sit membrum, est tamen maxime necessarium corpori : hoc Paulus declarat : « Et si dixerit auris : Non sum » oculus, non sum de corpore, num ideo non est de cor- » pore [2] ? » Omnia quippe, quæ in nobis sunt, divinam po-

[1] Rom. v, 20. — [2] 1 Cor. xii, 15.

tentiam demonstrant; multo magis oculus, qui totum corpus gubernat, qui toti corpori pulchritudinem indit, qui faciem ornat, qui lucerna est omnium membrorum. Nam quod sol est orbi, id oculus est corpori. Si solem extinguas, omnia turbasti. Si extinguas oculos, pedes sunt inutiles, manus, item ipsa anima. Cognitio enim, his labefactis, abit: his namque Deum novimus. « Invisibilia enim ipsius » a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta cons» piciuntur[1]. » Non ergo corpori solum lucerna est oculus, sed animæ plus quam corpori. Quapropter ceu in regio quodam loco superne locatur, cæterisque superponitur sensibus. Hunc itaque format. Deinde ne putes ipsum materia opus habuisse ad agendum, et discas non luto opus habuisse initio; nam qui substantias majores ex nihilo produxit, multo magis hanc sine prævia materia fecisset. Ut ergo discas illa non indiguisse, docens se Creatorem in principio fuisse, apposito luto dicit: « Vade, lavare[2], » ut intelligas me ad formandos oculos luto opus non habere, sed ut manifestetur in ipso gloria mea. » Quod enim de se ipso loquatur, cum dicit: « Ut manifestetur gloria Dei, » intulit: « Me opor» tet facere opera ejus, qui misit me[3]; » id est, oportet me manifestare me ipsum; et ea facere, quæ dæmonstrare possint me eadem facere quæ Pater facit; non similia, sed eadem, quod majorem significat æqualitatem, diciturque de iis, qui ne vel tantillum inæquales sunt. Quis ergo jam contradixerit, videns eum eadem posse quæ Pater potest? Non modo enim oculos formavit, nec solum aperuit, sed et visum largitus est, quod argumentum etiam est ipsum animam quoque inspirasse. Illa enim non operante, oculus etsi sanus et integer fuerit, nihil unquam viderit. Itaque animæ etiam operationem indidit et membrum dedit omnibus instructum arteriis, nervis, venis, sanguine, cæteris

[1] Rom. I, 20. — [2] Joan. IX, 7. — [3] Ibid. 4.

que omnibus, ex quibus corpus nostrum constituitur. « Me » oportet operari, dum dies est. » Quid hæc sibi volunt? et quam habent consequentiam? Multam. Hoc enim vult significare : « Donec dies est, donec possunt homines in me credere, dum vivo, operandum mihi est. « Venit nox; » hoc est futurum tempus, « Quando nemo potest operari [1]. » Non dixit : « Quando ego operari non possum; » sed, « Quando nemo potest operari; » id est, quando non est amplius fides, non labores, non pœnitentia. Quod enim fidem opus appellat, dicunt ei : « Quid faciemus, ut operemur opera Dei [2]? » respondet : « Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit [3]. » Quare ergo hoc opus nemo potest tunc operari? Quia tunc fides non erit; sed velint nolint, omnes audient. Ne quis enim diceret illum ambitione motum hoc facere, ostendit se eorum gratia omnia facere, quippe qui hic solum habeant credendi facultatem, nec quidpiam ibi lucri consequi possint. Ideo nec accedentem cæcum curavit. Quod enim dignus esset qui curaretur : quodque si vidisset, credidisset accessissetque; et si ab aliquo audisset præsentem, non neglexisset, ex iis quæ secuta sunt palam est, ex fortitudine nempe et ex fide ejus. Poterat enim secum cogitare ac dicere : « Quid hoc est? Lutum fecit, et linivit oculos meos; et dixit mihi : « Vade, lavare? » Annon poterat curare me, et tunc in Siloam mittere? Sæpe ibi me lavi cum aliis, nihil profuit. Si quam potestatem haberet, præsens me sanavisset. » Quod etiam dicebat Naaman Elisæo [4]. Jussus enim lavare se in Jordane, non credebat, cum tamen tanta esset Elisæi fama. At cæcus non fuit incredulus, nec contradixit, nec secum reputavit : « Quid hoc est? an lutum imponere oportuit? Hoc potius cæcum reddiderit. » Quis unquam sic visum recepit? Sed nihil horum cogitavit. Vidisti-ne fidem et animum firmum? « Venit

[1] Joan. IX, 4. — [2] Id. VI, 28. — [3] Ibid. 29. — [4] 4 Reg. V, 11.

» nox. » Hinc ostendit etiam post crucem se impiorum curam habiturum esse, multosque attracturum. « Adhuc dies » est » posthac vero illos penitus abscindet, quod ita declarat : « Quandiu in mundo sum, lux sum mundi [1]. » Quod etiam aliis dixit : « Credite, donec lux vobiscum est [2]. »

III. Cur ergo Paulus præsentem vitam noctem vocavit, illam autem vitam, diem? Non contraria Christi verbis, sed eadem ipsa dicens mente, non littera ; nempe, « Nox præcessit, dies autem appropinquavit [3]. » Noctem enim præsens tempus vocat, propter eos, qui in tenebris sedent, vel comparando eam cum illa die. Christus vero noctem appellat futurum tempus, quod tunc a peccando cessetur. Paulus vero præsentem vitam noctem appellat, quia ii, qui in nequitia et incredulitate vivunt, in tenebris sunt. Fideles igitur alloquens ait : « Nox præcessit, » dies autem appropinquavit, » utpote qui luce illa fruituri sint, noctem vero veterem vitam appellat : « Abjicia» mus, inquit, opera tenebrarum [4]. » Vides-ne illum noctem ipsis esse dicere, quare addit : « Sicut in die honeste » ambulemus [5], » ut illa fruamur luce. Nam si lux hæc tam pulchra est, cogita qualis erit illa. Quantum enim solaris radius est lucernæ lumine splendidior, tanto, imo longe magis erit lux illa hac præstantior. Et hoc significabat his verbis, « Sol obtenebrabitur ; » id est, ob vim splendoris illius non apparebit. Quod si nunc ut splendidas et bono aëre fruentes ædes habeamus, infinitas opes expendimus misere exædificando, cogita quot sint subeundi corporei labores, ut splendidas ædes nobis in cœlis extruamus, ubi lux illa ineffabilis. Hic enim et pugnæ et contentiones de terminis et parietibus ; ibi vero nihil simile, nulla invidia vel livor ; nemo de terminis

[1] Joan. IX, 5. — [2] Id. XII, 36. — [3] Rom. XIII, 12. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 13.

nobiscum contendet. Hæc porro necessario relinquenda domus est; illa perpetuo manet : hæc tempore teritur, innumerisque obnoxia est detrimentis, illa semper stat : hanc pauper excitare nequit, illa vel duobus obolis construitur, ut vidua illa construxit. Ideo præfocor, quod tot nobis propositis bonis, ita segnes desidesque simus, nihilque non agamus, ut hic conspicuis fruamur ædibus, dum nihil curamus ut in cœlis vel minimum paremus nobis diversorium. Dic, quæso, ubi hic domum habere velles? in deserto, aut in aliquo parvo oppidulo? Non puto : sed in magnis regiisque urbibus, ubi majus commercium, ubi splendor major est. Ego in talem te duco civitatem, cujus opifex et auctor est Deus. Hic, quæso, construamus, hic exædificemus minore sumptu et labore. Has ædes construunt manus pauperum, hoc optimum est ædificium. Quæ autem hic construimus extremæ sunt dementiæ argumentum. Nam si quis te in Persidem ageret, visurum illam regionem et mox reversurum : atque te illic juberet ædes extruere : annon stultissimum illum diceres, qui tibi inanem sumptum suaderet? Cur ergo in terra idipsum facis, unde brevi migraturus es? At, inquies, filiis relinquam : verum illi quoque te paulo post secuturi sunt; imo sæpe te præcedent, illorumque similiter posteri; hincque tibi mœroris causa, cum hæredes non tibi superesse videas. Ibi vero nihil hujusmodi timendum, sed immota manet hæreditas tibi, filiis, nepotibus, si eamdem virtutem imitabuntur. Illam Christus ædificat : quo opifice nullis curatoribus, nulla sollicitudine est opus. Ubi enim Deus in se suscipit opus, quid ultra curandum? Ille omnia colligit, et domum excitat. Neque id solum mirabile est; sed quod ita illam extruat ut optare, imo melius quam optare possis. Est enim artifex optimus, qui tibi utilissima curat. Si pauper sis, et hanc construere domum velis, nullam invidiam, nullum tibi pariet livorem :

nemo enim invidus illam videt; sed Angeli tantum, qui de bonis tuis gaudent. Nemo illius fines invadere poterit, quia hoc morbo laborantium nullus vicinus erit. Vicinos illic habebis sanctos, Paulum, Petrum, Prophetas omnes, Martyres, Angelorum et Archangelorum cœtus. His vero de causis facultates pauperibus effundamus, ut illa tabernacula consequamur, quæ nos omnes adipisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LVII [1].

CAPUT IX.

Hæc cum dixisset Jesus expuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos cæci, et dixit : Vade, lavare in piscina Siloë [2].

I. Qui aliquam ex lectionibus utilitatem carpere volunt, ne minimum quidem prætercurrant. Ideo namque Scripturas scrutari jubemur, quia multa, quæ statim facilia videntur, magnam habent latentem sententiæ profunditatem. Vide namque, quid in præsenti proponatur. « Hæc cum dixisset, » inquit, expuit in terram. » Cur hoc? Ut manifestetur gloria Dei, et quod oporteat me facere opera ejus, qui misit me. Neque enim sine causa hæc memoravit Evangelista, addiditque ipsum expuisse; sed ut declararet Jesum operibus sermonem confirmare. Et cur non aqua usus est, sed

[1] Alias LVI. — [2] Joan. IX, 6, 7.

sputo ad lutum faciendum? Missurus illum erat in Siloë: ne quid ergo fonti ascriberetur; sed diceres ex ore ejus exiisse virtutem, quæ efformavit et aperuit oculos, expuit in terram. Hoc significans Evangelista dicebat: « Et lutum » fecit ex sputo. » Deinde ne putaretur opus ex terra processisse, lavare jussit. Cur ergo non statim hoc fecit, sed in Siloam misit? Ut cæci fidem discas, utque Judæorum pervicacitas reprimeretur. Credibile enim est omnes vidisse illum abeuntem, illitumque lutum in oculis habentem: res enim inexpectata omnium oculos ad ipsum convertit, tum qui viderunt, tum qui ignorabant, ad rei exitum intenti erant. Quia enim non facile creditu erat cæcum visum recuperasse, per longam viam multos parat testes, et tam insolitæ rei spectatores; ut attentiores facti, jam non possent dicere: « Hic est, non est hic. » Ad hæc vero vult illud ostendere se veteri legi contrarium non esse dum in Siloë mittit. Neque enim metuendum erat, ne facti gloria Siloë referretur. Multi namque istic oculos laverant, qui nihil inde boni sunt consecuti. Hic enim virtus Christi omnia operatur. Ideoque interpretationem hic adjicit Evangelista. Cum dixisset enim in Siloë, adjecit: « Hoc est Missus » ut et intelligas illic a Christo curatum esse, ut Paulus ait: «Bibebant autem de spirituali consequente illos petra. Petra » autem erat Christus[1]. » Ut ergo Christus erat spiritualis petra, ita et spiritualis Siloë; videtur autem mihi repentina illa aquæ præsentia arcanum nobis significare mysterium. Quodnam illud? Inexpectatum præter spem omnem adventum. Sed vide mihi cæci animum in omnibus obsequentem. Neque enim dixit: « Si lutum aut sputum mihi oculorum usum restituunt, quid opus est Siloë? Si vero Siloë, quid opus est sputo? Cur linivit? cur lavare jussit? » Nihil horum vel cogitavit. Sed unum in proposito habebat, ut jubenti

[1] 1 Cor. x, 4.

obtemperaret : nihil ipsum retinuit, nihil offendit. Si quis vero dicat : « Quo pacto, luto deposito, visum recepit ? » Nihil a nobis audiet aliud, quam nos modum nescire. Et quid mirum si nesciamus, quando ne Evangelista quidem sciebat, neque etiam ipse qui sanatus fuit ? Sed quid factum fuisset noverat, modum vero deprehendere non poterat. Illud vero interrogatus dicebat : « Lutum imposuit oculis meis, et lavi, et video [1]. » Id autem quomodo factum sit, dicere nequit, etiamsi millies interrogent. « Itaque vicini, » inquit, et qui viderant eum prius, quia mendicus erat, » dicebant : Nonne hic est qui sedebat, et mendicabat ? » Alii dicebant ; Hic est [2]. » Rei insolentia ad incredulitatem ducebat eos, licet tam multa provisa essent, quæ ipsos ad credendum inducerent. Alii autem dicebant : « Nonne hic est qui sedebat et mendicabat ? » Papæ, quanta Dei humanitas ! Quousque descendit dum cum tanta benevolentia mendicos curat, et hinc Judæis silentium imponit, quia non claros, illustres ac principes viros, sed obscuros etiam sua providentia dignabatur : nam ad omnium salutem venerat. Quod autem accidit in paralytico, hic quoque evenit. Neque enim ille quis se curasset norat, neque hic. Hoc autem accidit ob Christi discessum : qui cum curabat, semper secedere solebat, ut circa signa omnis suspicio tolleretur. Qui enim non noverant quis esset, quomodo in ejus gratiam circa res gestas aliquid finxissent ? Neque enim hic cæcus erro quispiam erat, sed ad templi januas sedebat. Dubitantibus ergo omnibus circa illum, quid dicit ? « Ego sum. » Non puduit pristinæ cæcitatis, non formidavit populi furorem, neque veritus est sese ostendere, ut beneficum prædicaret. « Dicunt ei : Quomodo » aperti sunt tibi oculi ? Respondit eis : Homo qui dicitur » Jesus [3]. » Quid dicis? an homo hæc operatur ? Sed nihil

[1] Joan. IX, 11. — [2] Ibid. 8, 9. — [3] Ibid. 10, 11.

adhuc de eo magnum opinabatur. « Homo qui dicitur Jesus » fecit lutum et unxit [1]. »

II. Vide quam verax sit. Non dixit unde fecerit. Quod enim non viderat non dicit. Neque enim viderat illum expuisse in terram, sed quod unxisset sensu et ex tactu perceperat. « Et dixit mihi : Vade, lavare in natatoria Siloë [2]. » Hoc ex auditu testificabatur, et unde Christi vocem noverat. Ex ejus cum Discipulis colloquio. Hæc omnia narrat, allato de operibus testimonio : modum dicere nequit. Quod si in iis, quæ sensu et tactu percipiuntur, fide est opus; multo magis in iis, quæ videri nequeunt. « Dicunt ei : Ubi » est ille? respondit : Nescio [3]. » Id porro dicebant : « Ubi » est ille? occidendi animo. Vide autem hic quam sit Christus a fastu alienus, quomodo non aderat post restitutam sanitatem; non gloriam, non populi plausum quærebat. Vide autem quam veraciter ad omnia cæcus respondeat. Quærebant ergo Christum, ut ad sacerdotes ducerent; cum autem non invenirent, cæcum ducunt ad Pharisæos, qui asperius interrogarent. Ideo namque Evangelista sabbatum fuisse dicit, ut pravum eorum animum ostenderet, et quam calumniandi miraculum ansam captarent, quod scilicet legem transgressus videretur. Hincque palam est, quod ubi primum illum viderunt, nihil aliud dixerint : « Quomodo » aperuit oculos tuos? » Et animadverte non dixisse illos : « Quomodo visum recepisti ; » sed, « Quomodo aperuit » oculos tuos? » Occasionem ipsi offerentes calumniandi ipsum ob opus editum. Ille vero quasi non ignaris brevius loquitur : non nomen protulit, non ait : « Dixit mihi : Vade, » lavare; » sed statim ait : « Lutum imposuit super oculos » meos, et lavi, et video [6] : » utpote cum jam illi multum calumniati essent dixissentque : « Vide quanta Jesus operetur in sabbato; lutum illinit. Tu vero perpende quomodo

[1] Joan. IX, 11. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 15.

non turbetur cæcus. » Nam ubi primum interrogatus sine periculo respondit, non tam magna res erat veritatem profiteri : hoc vero mirum est, in majori constitutum metu, non negare, non contraria prioribus dicere. Quid ergo Pharisæi, imo etiam alii? Adduxerunt eum tanquam negaturum. Contra vero evenit quam optabant ipsi, et accuratius rem didicerunt, id quod illis ubique circa signa accidit : in sequentibus autem id clarius ostendemus. Quid ergo Pharisæi dixerunt? « Quidam : (non omnes; sed petulantiores :) « Hic homo non est a Deo, quia sabbatum » non custodit. Alii dicebant : Quomodo potest homo pec» cator hæc signa facere [1]? » Vides-ne illos a signis allectos? Nam qui miserant, ut adduceretur, audi quid nunc dicant, etsi non omnes. Cum enim principes essent, ex gloriæ cupiditate in incredulitatem deciderunt. Attamen ex principibus multi crediderunt in eum, neque tamen confitebantur. Populus despectui erat, ut qui nihil magni conferret in synagogam. Principes autem difficilius se credere profitebantur; alii principatus amore; alii metu cæterorum detenti. Quare dicebat : « Quomodo potestis credere, qui » gloriam ab hominibus accipitis [2]? » Et ipsi quidem qui injuste interficere conabantur, se Dei esse dicebant, illum vero, qui cæcos curabat, non posse ex Deo esse, quia sabbatum non servabat. His opponebant isti non posse peccatorem talia facere signa. Illi versute tacito signo, quam transgressionem vocabant, in medium afferebant. Non enim dicebant : « In sabbato curat; » sed, « Sabbatum non » custodit. » Hi rursum ignave agunt. Cum enim oportuisset ostendere non violari sabbatum, ex signis tantum arguunt, et jure quidem. Adhuc enim illum esse hominem putabant. Alioquin, poterant illum alio modo defendere, quod nempe sabbati Dominus esset, qui illud statuisset : sed nondum

1 Joan. IX, 16. — 2 Id. V, 44.

hac erant sententia. Nemo certe eorum audebat ea, quæ sentiebat, aperte profiteri, sed dubitando proponebat; alii metu repressi erant, alii principatus amore. « Schisma igitur » erat inter illos [1]. » Quod prius fuit in populo, deinde in principibus. « Alii dicebant : Bonus est; alii : Non, sed seducit » turbam [2]. » Vides-ne plebe imprudentiores principes discissos? Sed postquam ita scissi sunt, nihil generosum exhibuere, cum instare Pharisæos viderent. Qui si penitus discissi fuissent, statim veritatem cogituri erant. Potest enim dissensio recta esse. Ideo ille dicebant : « Non veni pacem » mittere in terram, sed gladium [3]. » Est enim mala concordia, et discordia bona. Nam qui turrim ædificabant, in damnum suum concordes erant; atque iidem ipsi licet inviti, in commodum suum divisi sunt. Core autem cum sociis male consenserant, ideo bene divisi sunt. Judas quoque cum Judæis male consensit. Potest ergo bona discordia, et mala concordia esse. Ideo ait : « Si oculus tuus scandalizat te, » erue eum; et si pes tuus, abscinde [4]. » Si membrum male conjunctum abscindendum, nonne multo magis ab amicis male conjunctis abscindi oportet? Itaque concordia non semper bona est, ut nec semper discordia mala.

III. Hæc dico ut malos fugiamus, sequamur bonos. Nam si membra putrida incurabilia excindimus, ne reliquum corpus perdant; idque facimus, non quod membrum despiciamus, sed ut cætera servemus; quanto magis hoc agendum circa eos, qui male nobis juncti sunt? Quod si possimus illis emendatis, nihil damni accipere; id omni conatu tentandum; sin illi corrigi nequeant, nobisque noceant, excindere et abjicere oportet. Hinc enim illi sæpe magis lucrabuntur. Unde Paulus sic hortatur : « Auferte » malum de medio vestrum, » et, « Ut tollatur de medio

[1] Joan. IX, 16. — [2] Id. VII, 12. — [3] Matth. X, 34. — [4] Id. V, 29, et XVIII, 8.

» vestrum qui hoc opus fecit [1]. » Perniciosum enim, perniciosum utique est pravorum consortium. Non tam cito pestis grassatur, et scabies corrumpit illa affectos, ut pravorum nequitia : nam « Corrumpunt bonos mores colloquia » prava [2]. » Propheta quoque, « Egredimini de medio eo» rum, et segregamini [3]. » Nemo itaque improbo utatur amico. Nam si pravos filios exhæredamus, neque naturam reveremur, vel leges ejus, neque necessitatem quamvis, multo magis notos et familiares fugere oportet, si mali sint. Quamvis enim nullo hinc damno afficiamur, malam tamen famam vitare non poterimus. Extranei namque non vitam explorant, sed ex sociis judicant. Hæc ipsa et nuptas et virgines rogo. « Providentes, inquit, bona non solum coram » Domino, sed etiam coram hominibus [4]. » Nihil ergo non agamus, ne proximo offendiculo simus. Vita enim, etsi rectissima, si offendiculo aliis sit, totum perdidit. Et quomodo potest recta vita offensioni esse? cum malorum consortium malam parit famam. Cum enim fidenter cum improbis versamur, etsi nihil nobis damni accidat, aliis offendiculo sumus. Hæc viris, mulieribus, virginibus dico, eorum conscientiæ explorandum relinquens, quanta hinc oriantur mala. Ego quidem nihil mali suspicor, neque alius fortasse perfectiorum; sed simplicior frater in tua offenditur perfectione : oportet autem illius consulere imbecillitati. Etiamsi hinc ille non lædatur, sed Gentilis offendetur. Jubet autem Paulus sine offensione « Esse Judæis, Græcis » et Ecclesiæ Dei [5]. » Ego nihil mali de virgine suspicor; virginitatem quippe amo; charitas autem non cogitat malum. Hoc institutum vitæ admodum diligo, neque absurdum quid cogitare possum. Quomodo id externis persuadebimus? Oportet enim illorum etiam rationem habere.

[1] 1 Cor. III, 13, et V, 2.— [2] Id. XIII, 33.— [3] Jer. LI, 6.— [4] Rom. XII, 17. — [5] 1 Cor. X, 3.

Sic itaque nostra disponamus, ne quis infidelium contra nos ansam reperire possit. Sicut enim ii, qui vitam rectam exhibent, Deo gloriam referunt; ita qui secus agunt, in causa sunt cur blasphemetur. Verum absit ut tales apud nos sint; sed ita luceant opera nostra ut glorificetur Pater noster qui in cœlis est, et nos ejus gloria fruamur. Quam utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria unaque sancto Spiritui in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LVIII [1].

CAPUT IX.

Dicunt cæco iterum : Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit : Quia Propheta est. Non crediderunt ergo Judæi [2].

I. Scripturæ non simpliciter neque perfunctorie, sed quam diligentissime legendæ sunt, ne quid obicis oriatur. Etenim jam quis merito quæstionem moveat : « Quomodo postquam dixerunt : « Hic non est a Deo, quia sabbatum non servat; » jam dicunt ei : « Tu quid dicis de illo, qui ape»ruit oculos tuos? » Non dixerunt : « Tu quid dicis de illo, qui sabbatum solvit? » sed excusationem nunc pro accusatione ponunt. Quid ergo dicendum? Non iidem sunt qui dicebant : « Hic non est ex Deo ; » sed ii, qui ab ipsis sententia disjuncti dicebant : « Homo peccator non potest hæc signa facere. » Cum enim vellent iis os comprimere, ne

[1] Alias LVII. — [2] Joan. IX, 17, 18.

Christum ipsi defendere viderentur, illum qui virtutis ejus experimentum ceperat, in medium adducunt et interrogant. Vide ergo pauperis sapientiam, qui prudentius quam illi omnes locutus est. Et primo quidem ait : « Propheta est : » neque formidavit perversum Judæorum judicium repugnantium dicentiumque : « Quomodo potest hic a Deo esse, » qui sabbatum non custodit ? » sed dixit : « Propheta est. » Et non crediderunt Judæi quod cæcus fuisset et vidisset, » donec vocaverunt parentes ejus [1]. » Animadverte quot modis miraculum obtegere et abolere conentur. Verum ipsa veritatis natura iisdem ipsis firmatur, quibus ab insidiatoribus impetitur, iisdem fulget, quibus obscurari tentatur. Nisi enim hæc facta essent, miraculum apud multos suspectum esse potuisset : nunc vero ac si studiose veritatem indagarent, ita omnia faciunt, neque aliter fecissent, si pro Christo hæc operati essent. His tamen ipsum deprimere tentabant, cum dicerent : « Quomodo aperuit oculos » tuos ; » id est, num quibusdam præstigiis ? Nam alibi quoque cum nihil objiciendum haberent, modum curandi calumniari conantur dicentes : « Non ejicit dæmonia nisi in » Beelzebub [2]. » Et hic etiam cum nihil opponendum habeant, ad tempus et sabbati solutionem confugiunt, dicuntque : « Solvit sabbatum ; » et, « Peccator est. » Atqui ille vos invidos, qui gesta ejus carpere studebatis, ille aperte interrogavit : « Quis ex vobis arguet me de peccato [3] ? » Et nemo respondit, neque dixit : « Blasphemas, dum te impeccabilem dicis : » atqui si dicere potuissent, haud dubie non tacuissent. Nam qui dicentem se ante Abraham esse, lapidibus impetierunt, et ipsum a Deo non esse, se vero esse a Deo gloriati sunt, licet homicidæ essent ; et eum, qui hujusmodi signa operabatur, ex Deo non esse dicebant, quia sabbatum non custodiret ; si vel accusandi umbram ha

[1] Joan. IX, 18. — [2] Matth. XII, 24. — [3] Joan. VIII, 46.

buissent, non præteriissent utique. Si autem ideo peccatorem vocant, quia sabbatum solvere videbatur, futile certe crimen erat, vel sociorum judicio, qui ut frigidum illud et ex simultate profectum damnabant. Undique ergo cohibiti, aliud quidpiam impudentius ac petulantius aggrediuntur. Quodnam illud? « Non crediderunt, inquit, quod cæcus » fuisset, et vidisset. » Cur ergo accusarunt quod sabbatum non custodiret, nisi illud credidissent? cur non fidem habetis tantæ multitudini, et vicinis, qui ipsum cognoscunt? Verum, ut dixi, ubique mendacium in se ipsum impingit, per ea ipsa quibus veritatem oppugnat : ipsamque veritatem clariorem efficit : quod etiam nunc evenit. Ne quis enim diceret vicinos et spectatores nihil accurate dixisse, sed de simili locutos esse, parentes in medium adducunt, et sic inviti veritatem patefecerunt. Nam hi maxime omnium filium suum noverant. Quia enim ipsum perterrefacere non poterant; sed audacter ipse beneficum prædicabat, per parentes se miraculum infirmare posse sperabant. Et vide interrogationis nequitiam. Quid enim ait? Illos in medium adductos, ut terrorem incuterent, cum vehementia furentes interrogant : « Hic est filius vester [1]? » Nec dicunt : « Qui pridem cæcus erat. » Sed quomodo? « Quem vos dicitis » quia cæcus natus est [2]; » ac si illi versute fingerent, ut opera Christi confirmarent. O execrandi, et plus quam execrandi! Ecquis pater hæc de filio confinxerit? Ac si dicerent : « Quem vos cæcum dixistis; » neque id tantum; sed hoc ubique sparsistis. « Quomodo ergo nunc videt [3]? » O stultitiam! Vestrum est, inquiunt, hoc commentum, hæc simulatio vestra. Dupliciter ad id negandum inducunt, et his verbis : « Quem vos dicitis, » et illis : « Quomodo ergo » nunc videt? »

II. Cum tres essent interrogationes, si filius eorum es-

[1] Joan. IX, 19. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

set, si cæcus fuisset, et quomodo visum recepisset, duo tantum confitentur, tertium non addunt. Illudque ad veritatem firmandam conduxit, ut nemo alius, quam cæcus curatus, qui fide dignus erat, hæc confiteretur. Et quomodo ad gratiam locuti essent parentes, qui etiam quædam ex iis, quæ sciebant, tacuerunt propter metum Judæorum? Quid enim dicunt? « Quod hic est filius noster, scimus, et » quod cæcus natus sit. Quomodo autem nunc videat, aut » quis aperuit ejus oculos, nos nescimus. Ipse ætatem ha- » bet, ipse de se loquatur [1]. » Fide dignum illum statuunt, et sic se excusant. Non est puer, inquiunt, neque infans, potest de se testimonium ferre. « Hæc autem dixerunt prop- » ter metum Judæorum [2]. » Vide quomodo Evangelista illorum sententiam propositumque enuntiet. Hæc dico, ob verbum illud ante dictum : « Æqualem se facit Deo [3]. » Quia si illa fuisset judaïca sententia, non autem Christi judicium, id certe addidisset Evangelista, dixissetque eam fuisse Judæorum sententiam. Cum igitur parentes illos ad cæcum sanatum remisissent; iterum vocaverunt eum. Nec tamen palam et impudenter dicunt : « Nega Christum te sanasse, » sed sub pietatis specie id volunt assequi. « Da » gloriam Deo [4], inquiunt. » Nam si parentibus dixissent : « Negate filium vestrum esse, et cæcum natum, » res admodum ridicula visa esset, idipsumque filio dicere, manifesta fuisset impudentia : ideo non sic dicunt; sed alio modo insidias parant : « Da gloriam Deo; » id est, confitere ipsum nihil fecisse. « Nos scimus quia hic homo peccator » est [5]. » Cur ergo non reprehendistis eum cum diceret : « Quis ex vobis arguet me de peccato [6]? » Unde scitis illum esse peccatorem? Cum dicerent autem illi : « Da glo- » riam Deo, » et ipse nihil respondisset, occurrens Chris-

[1] Joan. IX, 20, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Id. V, 18. — [4] Id. IX, 24. — [5] Ibid. — [6] Id. VIII, 46.

tus laudavit eum, nec reprehendit quod gloriam Deo non dedisset; sed quid? « Credis in Filium Dei? » Ut discas illud esse dare gloriam Deo. Quod si ipse non esset æqualis Patri, hæc gloria non esset. Sed quoniam qui Filium honorat, Patrem quoque honorat, jure non increpatur cæcus. Cum ergo expectabant ut parentes annuerent et negarent, nihil dicebant isti. Cum vero se nihil hinc consecutos viderunt, jam huic dicunt : « Hic peccator est. » Respondit ille et dixit : Si peccator est, nescio : unum » scio, quod cum cæcus essem, nunc video [1]. » Numquid timuit cæcus? Minime. Et cur qui dixerat : « Propheta » est; » nunc dicit : « Si peccator est, nescio? » Non ita affectus erat, neque id putabat. Sed quod vellet rei ipsius testimonio, non voce sua, illum a crimine liberare, et fide dignam efferre defensionem, ex beneficii ipsos damnantis testimonio. Nam si post multa verba, dicente illo, nisi esset Dei cultor, non potuisset talia signa facere ; ita indignati sunt ut dicerent : « In peccatis natus es totus, et tu doces » nos [2]? » Si ab initio hæc dixisset, quid non fecissent? quid non dixissent? « Si peccator est, nescio ; » id est, « Nihil ea de re nunc dico, neque sententiam fero. Illud probe scio et pronuntio, si peccator esset, non talia fecisset. » Quibus verbis se et testimonium suum omni suspicione liberavit, ut qui non ad gratiam rem gestam narraret. Quia ergo non poterant illam evertere vel abolere, rursus admodum curationis explorandum redeunt. Velut si quipiam feram undique pervestigantes, modo huc, modo illuc accurrant. Ad priores ergo sermones redeunt, id curantes ut illos per crebras interrogationes infirment, dicuntque : « Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos [3]. » Quid ergo ille? Illis devictis et prostratis, non ultra remisse loquitur. Donec enim res examine et perquisitione opus

[1] Joan. IX, 25. — [2] Ibid. 34. — [3] Ibid. 26.

habuit, moderate rem declaravit. Postquam autem illos cepit, splendidamque victoriam retulit, audacter illos aggreditur, aitque : « Dixi vobis semel, et non audistis, quid » iterum vultis audire [1] ? » Vidisti-ne mendici adversus Scribas et Pharisæos confidentiam? Tam firma res est veritas, tam infirmum mendacium. Illa enim viros et infirma plebe claros efficit; hoc vero fortes deprimit. Id porro vult cæcus significare : « Dictis non attenditis. Ideo non ultra loquar, neque crebris et vanis interrogationibus respondebo, cum non discendi causa audiatis; sed ut dicta insectemini. « Numquid et vos vultis Discipuli ejus fieri [2]? » Jam se Discipulis annumerat. Illud enim : « Numquid et vos, » significat ipsum esse Discipulum. Deinde vero illos satis traducit et incessit.

III. Cum enim sciret hoc illos maxime pungere, lacessendi causa dixit, quod erat animi fidentis, sublimis, illorumque furorem despicientis, atque illius, in quo fidebat, dignitatem celebrantis, ut ostenderet ipsos virum admirabilem contumelia afficere; ipsum autem non vere affici contumelia, sed contumeliam illatam in honorem sibi rapere. « Tu es Discipulus ejus, inquiunt, nos autem disci- » puli sumus Moysis [3]. » Verum id non ratione nixum est. Vos enim neque Moysis, neque hujus discipuli estis. Si Moysis essetis, et Christi essetis. Ideo Christus supra dicebat illis : « Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi : » de me enim ille scripsit [4]. » Cum enim ad hos semper sermones confugerent. « Nos scimus quod Moysi locutus est » Deus [5]. » Quo narrante? quo nuntiante? Majoribus, aiunt, nostris. Annon illis fide dignior est, qui hoc per signa confirmat, cum dicit se a Deo venire et cœlestia loqui? Neque dixerunt; Audivimus quod Moysi locutus sit Deus; »

[1] Joan. IX, 27. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 28. — [4] Id. V, 46. — [5] Id. IX, 29.

sed « Scimus. » Quæ ex auditu scitis, o Judæi, affirmatis ; quæ visu percipitis, minora putatis esse ? Atqui illa quidem non vidistis, sed audistis; hæc vero non audistis, sed vidistis. Quid ergo cæcus ? « In hoc enim est mirabile, quod » vos nescitis unde sit [1], » et talia signa facit : quod vir non insignis apud vos, neque clarus vel illustris talia possit : ut omnino manifestum sit esse Deum, qui ne minimo quidem humano egeat auxilio. « Scimus autem quod Deus pecca-» tores non exaudit [2]. » Cum enim antea dixissent : « Quo-» modo potest homo peccator talia signa facere ? eorum nititur judicio, et hæc ipsis in mentem revocat. Hæc sententia, inquit, et mihi et vobis communis est : in hac persistite. Et vide mihi prudentiam. Signum semper in ore versat, quia illud tollere non poterant, et inde ratiocinatur. Vides-ne eum cum initio diceret : « Si peccator est, » nescio, » id non dubitando dixisse ? Absit; norat enim non esse peccatorem. Nunc ubi opportunum est tempus, vide quomodo respondeat : « Scimus autem quod » Deus peccatores non audiat; sed si quis Dei cultor » est, et voluntatem ejus facit. » Hic non modo a peccatis absolvit, sed et Deo acceptum, et Dei opera facientem probat. Quia enim illi se Dei cultores dicebant, ideo addidit : « Et voluntatem ejus facit. » Non satis est, inquit, Deum cognoscere, sed ejus est facienda voluntas. Inde miraculum extollit. « A sæculo non est auditum quod » aperuerit quis oculos cæci nati [3]. » Si ergo confitemini Deum non exaudire peccatores, hic miraculum patravit, et tale miraculum, quale nemo fecit ; palam est illum virtute omnia superasse, ejusque potestatem plus quam humanam esse. Quid ergo illi ? « In peccatis natus es totus, et » doces nos [4] ? » Donec enim negaturum eum sperabant, fide dignum putantes, semel et iterum vocarunt. Quod si

[1] Joan, IX, 30. — [2] Ibid. 31. — [3] Ibid. 32. — [4] Ibid. 34.

fide dignum non putabatis, inquam, cur vocastis et secundo interrogastis? Cum porro nihil veritus, vera loqueretur, quando maxime mirari illum oportebat, tunc illum damnant. Quid porro sibi vult illud, « In peccatis natus es » totus? » Hic illi cæcitatem exprobrant, ac si dicerent : « A prima ætate in peccatis es; » ac si ideo cæcus fuisset, quod præter rationem est. Hac in re ipsum consolans Christus dicebat : « In judicium ego veni in mundum, ut non videntes, videant; et qui vident cæci fiant [1]. In peccatis natus » es totus, et tu doces nos? » Quid dixerat ille? Num suam sententiam attulerat? Annon potius communem, cum diceret : « Scimus quod Deus peccatores non exaudit? » Nonne ea, quæ vos dixeratis, in medium attulit? « Et ejecerunt eum » foras [2]. » Vidisti-ne veritatis præconem, et quomodo paupertas philosophiam non interturbarit. Vides-ne quot et quanta a principio audierit et passus sit? et quomodo verbis et operibus testificatus sit?

IV. Hæc porro scripta sunt, ut nos illa imitemur. Nam si mendicus, cæcus, qui Christum non viderat, tantum fiduciæ statim ostendit ante Christi hortamenta, stans contra populum totum, cædem spirantem, a dæmone actum, furentem, ex ejus voce Christum damnare cupientem : neque cessit ille, neque recessit, sed fidenter illos confutavit, maluitque foras ejici, quam veritatem prodere; quanto magis nos, qui tandiu in fide viximus, qui per fidem sexcenta miracula vidimus, qui majora quam ille beneficia accepimus, qui interioribus oculis arcana mysteria vidimus, et ad tantum honorem vocati sumus, omnem fiduciam exhibere oportet adversus eos, qui Christianos accusant, illosque confutare, neque eis temere parcere? Hoc vero facere poterimus, si fiduciam assumamus et Scripturis attendamus, neque perfunctorie illas audiamus. Nam si quis assidue

[1] Joan. IX, 39. — [2] Ibid. 34.

veniat, etiamsi domi non legat, sed hic dictis attendat : anni unius spatio poterit multa discere. Neque enim hodie has, cras alias Scripturas legimus, sed semper easdem. Attamen multi ita misere affecti sunt, ut post tantam lectionem, ne nomina quidem librorum sciant. Nec verentur, neque formidant tam negligenter ad divinam ingredi concionem. Sed si citharœdus, si saltator vel alius quivis ad scenam vocarit civitatem, diligenter omnes accurrunt, et gratias habent vocanti, atque in spectaculo hujusmodi dimidium diei insumunt : Deo autem nos per Prophetas et Apostolos alloquente, oscitamus, nos scalpimus, fastidimus. In æstate quidem et æstu magno forum petimus : in hyeme vero a pluvia et luto domi continemur. At in hippodromis, ubi nullum est tectum quod a pluvia defendat, multi imbre urceatim labente, vento aquam in vultum ferente, insania ducti stant, frigore, pluvia, luto, viæ longitudine despectis, nihil eos domi retinet, nihil a spectaculo cohibere potest. Huc autem ubi tectum, ubi mire temperatus calor, venire refugiunt, cum de animæ salute agatur. Hæccine, quæso, toleranda? Ideo in illis apprime edocti in necessariis imperitiores quam pueruli sumus. Quod si quis te aurigam vel saltatorem appellet, id contumeliam dicis, licet nihil non agas ut tibi hoc vituperium attrahas; si vero ad rei spectaculum evocet, non resilis; artemque cujus nomen refugis, totam fere prosequeris. Ubi vero et rem et nomen tenere debes, atque esse et vocari Christianus, nequidem quid id sit intelligis. Quid hac amentia pejus? Hæc frequenter vobis dicere velim; sed timeo ne frustra et sine ullo fructu vobis sim odiosus. Video namque insanientes, non modo juvenes, sed etiam senes : quorum maxime causa erubesco, cum virum cerno canitie venerandum, canos dehonestare, et filium secum trahere. Quid magis ridiculum? quid turpius? Filius a patre turpiter agere docetur.

V. Mordent hæc verba? Hoc ego volo, ut mœrorem verba pariant, ut reipsa a tanta turpitudine liberemini. Sunt enim nonnulli his longe frigidiores, quos hujusmodi verborum non pudet, sed longam texunt hac de re orationem. Quos si interrogaveris quis sit Amos, quis Abdias, quot Prophetæ, quot Apostoli, ne hiscere quidem possunt; sed circa equos et aurigas graviorem, quam sophistæ et rethores afferunt defensionem : et post hæc omnia dicunt : « Ecquid hinc detrimenti? quid damni? » Ideo ingemisco, quod noxiam esse rem nesciatis, neque in sensum malorum veneritis. Vitæ tempus dedit tibi Deus, ut ipsum colas. Tu vero frustra et inutiliter consumens illud, quæris adhuc quod sit damnum? Si tantillum frustra insumas pecuniæ, id damnum vocas; dum vero dies integros in satanicis pompis insumis, nihil absurde te facere putas? Cum oporteret precibus et obsecrationibus totam vitam impendere; tu in clamoribus, in tumultu, obscœnis verbis, pugnis, intempestivis voluptatibus, præstigiis, totam vitam consumis; idque frustra et in perniciem tuam. Et post hæc omnia interrogas quod sit damnum : neque intelligis nihil parcius insumendum esse quam tempus. Aurum si impenderis, recuperare poteris; amissum tempus difficile recuperes. Breve namque ejus spatium in hac vita nobis conceditur; quo nisi ut par est utamur, quid illo adveniente dicemus? Dic, quæso, si quem filiorum tuorum juberes artem quampiam ediscere; ille vero vel domi vel alibi tempus tereret, annon magister illum deferret? Annon diceret tibi? « Pactum mecum scripto fecisti, tempusque definivisti : si vero filius tuus non velit tempus apud nos insumere, sed alibi terere, quomodo poterimus tibi discipulum sistere? » Hæc nos quoque dicere cogimur. Nam dicet nobis Deus : « Tempus assignavi vobis, quo pietatis artem edisceretis, cur frustra et incassum tempus illud insumpsitis? cur non magistrum

assidue adiistis? cur dictis non attendistis? » Quod enim pietas sit ars quædam, audi Prophetam dicentem : « Venite, » filii, audite me, timorem Domini docebo vos [1]; » et iterum, « Beatus vir quem tu erudieris, Domine, et de lege » tua docueris eum [2]. » Cum ergo tempus inutiliter consumpseris, quam excusationem habebis? Et cur, inquies, nobis breve tempus præscripsit? O insipientiam! o ingratum animum! Quia tibi labores sudoresque minuit, ac requiem tibi diuturnam et immortalem paravit, ideo incusas et moleste fers? Sed nescio quomodo sermonem huc transtulimus, et tandiu peroramus Quapropter jam finem facere opus est. Nam hoc quoque miseriæ nostræ tribuendum, quod si hic longa sit oratio, illam omnes fastidiamus. Illic vero a meridie orsi, cum lucernis recedant. Verum ne semper incusemus, rogamus vos et obsecramus, hanc et nobis et vobis gratiam concedite, ut, aliis omissis omnibus, his incumbamus. Siquidem hæc ex vobis lucrabimur, gaudium, lætitiam, laudem, gloriam et mercedem. Totum autem præmium vos lucrabimini, quod antehac ad furorem usque orchestræ addicti, ob Dei timorem et cohortationem nostram, vos ab hujusmodi morbo erueritis, et vinculis solutis ad Deum accurreritis. Neque ibi solum mercedem recipietis : verumetiam in hac vita veram consequemini voluptatem. Talis quippe virtus est, præter coronas illas, hic quoque suavem nobis vitam parat. Dictis ergo obtemperemus, ut hæc et illa consequamur bona, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. LXVII, 11. — [2] Id. XCIII, 12.

HOMILIA LIX [1].

CAPUT IX.

Et ejecerunt eum foras. Et audivit Jesus quia ejecerunt eum foras, et cum invenisset eum, dixit ei : Tu credis in Filium Dei? Respondit ei : Et quis est, Domine, ut credam in eum [2] ? etc.

I. Qui propter veritatem et Christi confessionem, malo vel contumelia quadam afficiuntur, hi maxime a Deo honorantur. Ut enim qui propter Deum pecunias perdidit, hic maxime illas invenit; et qui odit animam suam, hic potissimum diligit illam : sic qui contumelia afficitur, hic potissimum honore cumulatur; id quod cæco accidit. Illum igitur ex templo Judæi ejecerunt, et invenit illum templi Dominus. A pestifero consessu liberatus, salutiferum fontem est consecutus. Dehonestatus est ab iis, qui Christum dehonestarunt, et honoratus est ab Angelorum Domino. Hæc sunt veritatis præmia. Sic et nos, si hic pecunias amittamus, illic fiduciam reperimus; si hic ærumnosis largiamur, requiescemus in cœlis; si propter Deum contumeliis afficiamur, et hic et illic honorem consequimur. Ejectum e templo invenit Jesus. Significat Evangelista ideo venisse, ut illi occurreret. Et considera quod ipsi præmium conferat; caput bonorum. Se namque ei notum facit prius ignoranti, et eum in Discipulorum chorum ascivit. Tu vero consideres velim quomodo ejus diligentiam Evangelista exhibeat :

[1] Alias LVIII. — [2] Joan. IX, 35, 36. — [3] Vide D. Guillon, t. XIII, pag. 229-231.

illo enim dicente : « Tu credis in Filium Dei? » respondet, « Domine, quis est? » Nondum enim ipsum norat, etsi sanatus, quia cæcus fuerat prius quam ad beneficum accederet et post receptum visum a canibus illis trahebatur. Jesu ergo ceu agonotheta quispiam athletam post multos labores coronatum excipit. Et quid dicit? « Credis in Filium Dei? » Quid hoc? Post tantam cum Judæis disceptationem, post tot verba, interrogat num credat; non quod ignoret, sed quod velit se notum facere, et quanti faciat ejus fidem ostendere. Me contumelia, inquit, tantus populus affecit, nihil curo, unum opto, ut credas. Melior quippe est unus qui facit voluntatem Domini, quam mille iniqui. « Tu credis in Filium Dei? » Ut præsens et dicta excipiens sic interrogat, et prius in illo sui desiderium excitat. Non dixit enim; « Statim crede, » sed interrogavit. Quid igitur ille? « Et quis est, Domine, ut credam in eum? » Optantis, ac vehementer desiderantis verbum : pro quo tanta locutus est, hunc ignorat; ut discas quam veritatis amans esset. Nondum enim ipsum viderat. « Dicit ei : Et vidisti eum, » et qui loquitur tecum, ille est [1]. » Non dixit « : Ego sum; » sed remissius adhuc, « Et vidisti eum. » Illud adhuc obscurum erat; ideo clarius addit : « Qui loquitur tecum ille est. » Respondit ille : « Credo, Domine, et adoravit eum statim [2] » Neque dixit : « Ego sum qui sanavi te, qui dixi tibi : Vade, » lavare in Siloë; » sed his silentio missis ait, « Credis in » Filium Dei? » Deinde ille, multum exhibens affectum, statim adoravit eum, quod pauci ex iis, qui curati sunt, fecerunt, leprosi illi, et si qui alii : hinc ostendit divinam suam virtutem. Ne quis enim putaret hæc verba tantum esse, ipsum opus addidit. Illo autem adorante, ait Christus : « In ju» dicium ego veni in mundum, ut non videntes videant, et » qui vident, cæci fiant [3]. » Idipsum Paulus dicit : « Quid

[1] Joan. IX, 37. — [2] Ibid. 38. — [3] Ibid. 39.

» ergo dicemus? Quod gentes non sequentes justitiam, ac- » ceperunt justitiam; justitiam autem quæ est ex fide Jesu : » Israël autem sequens legem justitiæ, in legem justitiæ non » venit [1]. » Cum dixit Christus : « In judicium veni in hunc » mundum ; » et illum fidei tenaciorem effecit, et sequentes se excitavit : nam Pharisæi sequebantur illum. In judicium porro, est in majus supplicium, ostendens eos, qui se damnarent, esse damnatos, et qui se peccatorem pronuntiarent, ipsos esse peccato obnoxios. Hic vero duplicem visus restitutionem et duplicem cæcitatem memorat, sensibilem nempe et spiritualem. Tum dicunt ei quidam ex sequentibus : « Numquid et nos cæci sumus [2] ? » et ut alibi dicebant : « Nemini servivimus unquam [3] ; » et, « Non ex » fornicatione nati sumus [4]; » ita et nunc sensibilibus tantum inhiant, et hujus illos pudebat cæcitatis. Deinde ostendens melius esse ipsos esse cæcos quam videre, ait : « Si cæci » essetis, non haberetis peccatum [5]. » Cum calamitatem illam ignominiam esse putarent, id in ipsorum caput convertit dicens : « Hoc vobis tolerabilius redderet supplicium. » Ita semper humanos sensus resecat, et ad magnam mirabilemque cogitationem erigit. Nunc autem vos videre dicitis. Sicut ibi dicit : « Quem vos dicebatis quia Deus vester » est; » sic et hoc loco, « Nunc autem vos videre dicitis : » neque enim videtis. Hic quod sibi maxime laudi esse arbitrabantur, id supplicio fore ostendit : et cæcum natum de priore cæcitate consolatur. Postea de illorum cæcitate loquitur. Ne dicerent enim : « Non ex cæcitate provenit, quod ad te non accedamus, sed te ut deceptorem aversamur, » ea solum de re disserit.

II. Nec sine causa Evangelista narravit Pharisæos quosdam, qui cum illo erant, hæc audivisse ac dixisse : « Num-

[1] Rom. IX, 30, 31. — [2] Joan. IX, 40. — [3] Id. VIII, 33. — [4] Ibid. 41. — [5] Id. IX, 41.

» quid et nos cæci sumus? » sed ut tibi in memoriam revocaret eos ipsos esse, qui ante ab illo recesserant, illumque lapidabant. Erant enim quidam, qui perfunctorie sequebantur, et facile in contrarium vertebantur. Undenam ergo se probat, non deceptorem, sed pastorem esse? Allatis utrinque indiciis et pastoris et deceptoris, et hinc illis explorandæ veritatis ansam præbet. Et primo quis sit deceptor et fur ostendit, ex Scripturis sic vocans illum his verbis : « Amen, amen dico vobis, qui non intrat per ostium » in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro [1]. » Vide latronis signa; primo, non palam intrat; secundo, non per Scripturarum testimonium : hoc enim est non intrare per ostium. Hic porro et qui fuerunt, et qui futuri erant indicat, Antichristum, falsos Christos Judam, et Theudam, et alios hujusmodi; jure autem ostium Scripturas vocat. Hæ namque nos ad Deum ducunt, et Dei cognitionem aperiunt: hæ oves faciunt, hæ custodiunt, nec lupos ingredi sinunt. Tanquam enim tutum ostium, hæreticos ab ingressu arcent, nosque in securitate qua volumus constituunt, nec sinunt errare. Et si hoc ostium non pandamus, non erimus inimicis captu faciles : hinc eos, qui vere pastores, et qui non pastores sunt, cognoscemus. Quid sibi vult autem « In ovile? » id est, ad curandas oves. Qui enim sacra non utitur Scriptura, sed aliunde ascendit; id est, qui sibi aliam et non statutam viam aperit; hic fur est. Vides-ne hinc eum cum Patre consentire, dum Scripturas in medium affert? Ideo Judæis dicebat : « Scrutamini Scripturas [2], » et Moysem in medium adduxit in testem, necnon Prophetas omnes. « Omnes, inquit, qui audiunt Prophetas, venient » ad me; » et, « Si crederetis Moysi, crederetis et mihi. » Hic porro illud ipsum metaphorice ponit. Cum dixit autem, « Ascendit aliunde, » Scribas subindicavit, quia docebant

[1] Joan. x, 1. — [2] Id. v, 39.

præcepta, doctrinas hominum, et legem transgrediebantur, quod ipsis exprobrans dicebat: « Nemo vestrum facit legem. » Ac probe dixit: « Ascendit, » non, « Ingreditur, » quod est furis parietem supergredi nitentis, et cum periculo omnia facientis. Vides-ne quomodo furem descripsit? Jam pastoris indicium animadverte. Quodnam illud est? « Qui intrat per » ostium, pastor est ovium. Huic ostiarius aperit, et vocem » ejus oves audiunt, et proprias vocat nominatim, et cum » eas emiserit, ante eas vadit [1]. » Indicia posuit et pastoris et latronis. Videamus quo pacto illis sequentia applicet. « Huic, inquit, ostiarius aperit. » In metaphora persistit, ut significantius loquatur. Quod si parabolæ verba singula explorare velis; nihil obstat quominus hic ostiarium intelligamus Moysem. Illi namque Dei eloquia credita sunt, cujus vocem oves audiunt, « Et proprias vocat » nominatim. » Cum enim illum frequenter deceptorem vocarent, idque ex incredulitate sua confirmarent, dicentes: « Quis principum credidit in eum [2]? » Non ex ipsorum incredulitate se, sed illos deceptores et perniciosos esse vocandos dicit, quod sibi non attenderent, ac proinde ex ovium numero jure ejecti essent. Nam si pastoris est per statutum ingredi ostium, et ipse per hoc ingressus est, qui sequuntur omnes, oves esse poterunt; qui autem se sequestrarunt, non ideo pastori nocuere, sed se ex ovium societate disjunxerunt. Quod si se ipse postea ostium dicit, nemo perturbetur; nam se et pastorem dicit et ovem, secundum diversas œconomiæ suæ rationes. Nam quando nos Patri offert, se ostium appellat; cum nostri curam gerit, pastorem. Ne enim solum ejus opus esse putes, quod nos Patri offerat, se pastorem vocat. « Et oves vocem » ejus audiunt, et proprias oves vocat, et ante eas vadit. » Atqui contra, pastores sequuntur oves. Verum ille, ut os-

[1] Joan. x, 2-4. — [2] Id. vii, 48.

tendat se omnes ad veritatem deducturum esse, contra pastorum morem agit. Ut autem cum oves emisit, non extra, sed in medium luporum emisit; nam longe mirabilior nostra hæc pastoralis cura est.

III. Videtur autem mihi hic cæcum subindicari quem vocavit ex medio Judæorum, et ille vocem ejus audivit et novit. « Alienum vero non sequuntur, quia alienorum vocem nesciunt [1]. » Hic Theudæ aut Judæ asseclas dicit : nam quotquot in illos crediderunt, dispersi sunt [2]; sive etiam futuros pseudo-christos, qui multos postea seducturi erant. Ne dicerent enim se quemdam ipsorum esse, longe se ab illis diversum ostendit. Primam differentiam affert, doctrinam ex Scripturis sumptam, quarum ductu illos agebat : alii vero secus. Secunda differentia erat ovium obedientia. Ipsi namque non viventi tantum, sed etiam mortuo crediderunt; illos vero statim reliquerunt. Tertiam nec modicam adjicere possumus. Illi ut tyranni ad defectionem omnia faciebant; ipse tantum a tali suspicione aberat, ut cum vellent ipsum regem facere, fugerit : et cum interrogarent an liceret censum dare Cæsari, solvere juberet, atque ipse etiam didrachma daret. Ad hæc ipse pro salute ovium venit, ut vitam haberent, et abundantius haberent : illi vero præsenti etiam vita suos privarunt. Illi eos, qui sibi crediti erant, prodiderunt, et fugerunt : Christus vero ita fortiter stetit, ut animam suam traderet. Illi inviti, coacti et fugientes passi sunt; hic libens et volens omnia pertulit. « Hoc proverbium dixit eis Jesus : Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis [3]. » Cur obscure loquebatur? Ut attentiores redderet. Ubi autem illud effecit, obscuritatem tollit his verbis : « Ego sum ostium : per me si quis introierit, ingredietur et egredietur, et pascua inveniet [4]. » Hoc est, in securitate vivet. Pascua autem hic

[1] Joan. x, 5. — [2] Act. v, 36. — [3] Joan. x, 6. — [4] Ibid. 9.

vocat pabulum ovium, potestatemque et dominatum; hoc est, intus manet, et nemo inde expellet : quod etiam Apostolis evenit, qui libere intrabant et exibant quasi universi orbis domini; nemoque illos ejicere potuit. « Omnes quotquot ante me venerunt, fures sunt et latrones; sed non audierunt eos oves [1]. » Non de Prophetis hic loquitur, ut aiunt hæretici. Illos enim audierunt, et per illos crediderunt quotquot in Christum crediderunt; sed de Theuda et Juda aliisque seditiosis agit. Præterea verbum illud, « Non audierunt oves, » in earum laudem dicit. Nusquam vero laudat eos, qui Prophetas non audierunt; imo illos admodum improbat et reprehendit : hinc palam est illud, « Non audierunt, » de seditiosis illis dictum fuisse. « Fur non venit, nisi ut furetur et mactet et perdat [2]. » Ut hic contigit; omnes enim mactati occisique sunt. « Ego autem veni ut vitam habeant, et abundantius habeant [3]. » Quid, quæso, vita abundantius? Regnum cœlorum. Verum id nondum dicit, sed vitæ nomen affert, ut notum illis. « Ego sum Pastor bonus [4]. » Hic demum de passione loquitur, ostendens illam pro mundi salute futuram esse, nec se invitum illam adire. Deinde exemplum rursus affert pastoris et mercenarii. « Bonus enim pastor animam suam ponit. Mercenarius autem, qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit, et venit lupus, et rapit eas [5]. » Hic se perinde atque Patrem imperantem exhibet. Siquidem pastor ipse est, cujus propriæ sunt oves. Vides-ne quomodo in parabolis sublimius loquatur, ubi obscurior est sermo, neque auditoribus carpendi ansam præbeat? Quid ergo facit mercenarius? « Videt lupum venientem, et dimittit oves, et venit lupus et rapit eas. » Hoc illi fecerunt, ipse contra. Etenim cum

[1] Joan. x, 8. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 12.

apprehensus fuit, dixit : « Sinite illos abire [1], » ut impleretur sermo, quod nullus eorum perierit. Hic potest etiam spiritualis lupus intelligi, quem non sivit oves abripere. Non lupus tantum hic est, sed etiam leo : nam « Adversarius noster diabolus, tanquam leo rugiens circuit [2]. » Hic serpens et draco est : « Calcate super serpentes et scorpiones [3]. »

IV. Quare, rogo, maneamus sub pastoris cura. Manebimus autem si vocem ejus audiamus, si ipsi morem geramus, si alienum non sequamur. Ecqua vox ejus est? « Beati pauperes spiritu; beati mundo corde; beati misericordes [4]. » Si hæc servemus, sub pastore manebimus, et lupus ingredi non poterit. Sed etiamsi irruat, id in perniciem suam faciet. Pastorem enim ita nos amantem habemus, ut animam suam pro nobis tradiderit. Cum ergo et potens sit et diligat, quid impedit quominus salutem consequamur? Nihil, nisi nos ipsi deficiamus. Quomodo deficiemus? Illum audi dicentem : « Non potestis duobus dominis servire, Deo et » mammonæ [5]. » Si ergo huic serviamus, illius tyrannidi subjecti non erimus. Nam tyrannide quavis acerbior est pecuniarum concupiscentia. Nullam habet voluptatem; sed sollicitudines, invidiam, insidias, odium, sycophantias, et mille virtutis impedimenta, desidiam, lasciviam, avaritiam, ebrietatem, quæ liberos in servitutem redigunt, et servis deteriores constituunt; servos, inquam, reddunt, non hominum, sed gravissimi omnium animi morborum. Hic multa audet quæ nec Deo nec hominibus placent, metuens ne quis se ab hac servitute liberet. O acerbam servitutem, et diabolicam potestatem! hæc quippe est omnium gravissima, quod tot detenti malis delectemur, et catenas amplectamur, et quod tenebrosum carcerem habitantes,

[1] Joan. XVIII, 8. — [2] 1 Petr. V, 8. — [3] Luc. X, 19. — [4] Matth. V, 3, et 7, 8. — [5] Id. VI, 24.

lucem fugiamus, sed nos malis constringamus, et in morbo oblectemur. Quare nec liberari possumus, et pejore quam qui metalla fodiunt conditione sumus, dum labore et miseria obruti, nullum inde fructum percipimus. Quodque omnium deterrimum est, si quis nos ab acerba hujusmodi captivitate eruere velit, id non patimur; imo etiam ægre ferimus et indignamur; nihil melius affecti quam qui insania capti sunt, imo longe miserabiliores illis, quod nolimus ab insania liberari. Numquid ea de causa in mundum venisti, o homo? An ideo homo factus es ut hæc metalla operareris et aurum colligeres? Non ideo certe ad imaginem suam te formavit; sed ut ipsi placeres, ut futura consequereris, ut cum Angelis choreas ageres. Cur te ab hac nobilitate ejicis, et in extremam conjicis ignobilitatem et infamiam? Qui eodem quo tu partu natus est, partu dico spirituali, fame tabescit; tu copia rerum dirumperis. Frater nudum corpus circumfert; tu vestes vestibus addis, tineis hunc amictum apparans. Quanto melius esset pauperum corpora his obtegere? ita enim illa non consumerentur, te cura omni liberarent, et futuram tibi parerent vitam. Si nolis ea a tineis consumi, da pauperibus. Illi namque hæc vestimenta probe sciunt excutere. Christi namque corpus, qualibet arca pretiosius et tutius est. Neque tantum ea custodit incorrupta, sed etiam splendidiora reddit. Arca sæpe cum vestibus abrepta, extremo te affecit damno; hanc vero custodiam ne mors quidem potest labefactare. Neque enim portis aut vectibus hic nobis est opus, non servis vigilantibus, nec alia quavis cautione. Ab insidiis prorsus libera sunt, ut par est, quæ in cœlis sunt recondita. Locus enim ille a nequitia nulla adiri potest. Hæc nos picendi finem non facimus, vosque audientes non obtemperatis. Cujus rei causa est, quod pusilli simus animi, et terrenis inhiemus. Imo absit ut omnes vos damnem, ac si

omnes incurabiliter ægrotetis. Etiamsi enim ii, qui divitiis inebriantur, obstruant aures ne audiant; at ii, qui in paupertate vitam agunt, dictis attendere poterunt. Et quid hæc ad pauperes, inquies, qui nec aurum, nec vestimenta hujusmodi habent? Verum illi panem habent et aquam frigidam; habent duos obolos et pedes, quibus ægros invisant; habent linguam et sermonem, ut consolentur male affectum; habent domum et tectum, quo recipiant hospitem. Neque enim tot et tot talenta auri a pauperibus, sed a divitibus exigimus. Quod si ad pauperis ostium venerit Dominus, non pudebit eum vel obolum accipere; sed se plura accepisse dicet, quam ab iis, qui multa deposuerunt. Quot nunc homines illo tempore fuisse optarent, quo Christus in carne terram obibat, ut colloquii et mensæ cum eo consortes essent! Ecce jam licet, possumus illum ad prandium vocare, cum ipso convivari, et cum majori lucro. Eorum enim, qui cum illo convivabantur, multi perierunt, ut Judas et hujusmodi homines. Quicumque vero illum jam domum vocabunt, ut mensæ et tecti consortem efficiant, benedictione magna fruentur. « Venite, » inquit, benedicti Patris mei, possidete præparatum vobis » regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis » mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes » eram, et suscepistis me; infirmus, et visitastis me; in » carcere eram, et venistis ad me [1]. » Ut ergo hæc audiamus verba, nudum vestiamus, colligamus hospitem, nutriamus esurientem, sitienti potum demus, ægrum, et carcere detentum invisamus, ut fiduciam, et veniam peccatorum accipiamus, et illa bona quæ omnem sermonem et mentem superant consequamur. Quæ utinam omnes adipiscamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. xxv, 34 et seqq.

HOMILIA LX [1].

CAPUT X.

Ego sum Pastor bonus et cognosco oves meas, et cognoscunt me meæ. Sicut novit me Pater, et ego cognosco Patrem, et animam meam pono pro ovibus meis [2].

I. Magnum quidpiam, magnum certe est Ecclesiæ præfectura, quæ multa egeat philosophia et fortitudine, ac quanta Christus dixit; ita ut animam ponat pro ovibus, nunquam illas deserat, et contra lupum stet fortiter. In hoc differt pastor a mercenario; hic enim contemptis ovibus propriæ saluti semper advigilat; ille vero, sua dimissa, salutem curat ovium. Post data ergo pastoris indicia, duos gregi perniciosos memorat; furem mactantem et rapientem oves; et alterum qui non ipse perdit, sed furem non arcet, nec impedit. Per illum autem Theudam significat, per hunc Judæorum doctores traducit, qui de commissis sibi ovibus nullam habebant curam; quam de re jam olim Ezechiel illos incusabat his verbis : « Væ pastoribus Israël. » Nonne pastores pascebant semetipsos? Nonne oves pas» cuntur a pastoribus [3]? » Sed illi contrarium faciebant, quod malitiæ maximæ genus est, aliorumque causa malorum. Ideo namque dicit : « Neque errantes oves reducebant, neque quod perierat quærebant, neque quod contritum erat alligabant, neque quod infirmum curabant, quia se ipsos, non oves, pascebant. » Idipsum Paulus alio verbo significabat : « Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ

[1] Alias LIX. — [2] Joan. X, 14, 15. — [3] Ezech. XXXIV, 2.

» Jesu Christi [1]; » et rursum, « Nemo quæ sua sunt quærat, » sed proximi unusquisque [2]. » Ab utroque genere se Christus segregat; ab illis, qui ad perniciem veniunt, cum ait : « Ideo veni ut vitam habeant, et abundantius habeant [3]; » ab his vero, qui nihil curant, si oves a lupis rapiantur; cum illas non relinquit, sed animam suam ponit ne illæ pereant. Cum enim consultarent illum occidere, neque a doctrina destitit, neque credentes prodidit; sed stetit, et mortem subiit. Ideo ubique dicebat : « Ego sum Pastor bonus. » Deinde cum nullum adesse videretur rei testimonium; nam illud : « animam meam pono, » brevi postea accidit; illud vero : « Ut vitam habeant, et abundantius habeant, » post suum ex hac vita discessum futurum erat, quid facit? Alterum ab altero confirmat; nempe ex eo quod det animam, quod det etiam vitam, quod et Paulus dicebat : « Si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per » mortem Filii ejus; multo magis reconciliati salvi eri- » mus [4]. » Et rursum alibi : « Qui etiam Filio suo non pe- » percit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo » non etiam cum illo omnia nobis donabit [5]? » Sed cur non jam accusant illum ut prius, dicentes : « Tu de te ipso » testimonium perhibes, testimonium tuum non est ve- » rum [6]? » Quia sæpe illlos silere coëgerat; et a signis major accesserat fiducia ut illis obsisteret. Deinde quia superius dixerat : « Et oves vocem ejus audiunt, et sequuntur » eum; » Ne quis diceret : « Quid ad non credentes? » audi quid addat : « Et cognosco oves meas, et cognoscunt me » meæ. » Quod et Paulus significavit : « Non repulit Deus » populum suum quem præcognovit [7]. » Et Moyses : « Cog- » novit Dominus qui sunt ejus [8]. » Illos dico, inquit, quos præscivi. Deinde ne parem cognitionis modum putares;

[1] Philip. II, 21.— [2] I Cor. X, 24.— [3] Joan. X, 10.— [4] Rom. V, 10. — [5] Id. VIII, 32.— [6] Joan. VIII, 13.— [7] Rom. II, 1.— [8] 2 Tim. II, 19.

audi quomodo illud per sequentia corrigat : « Cognosco » meas, inquit, et cognoscunt me meæ. » Sed non æqualis est cognitio. Sed ubi æqualis est ? In Patre et in me ; nam, » Sicut cognoscit me Pater, et ego cognosco Patrem. » Nisi enim hoc probare voluisset, cur id addidisset ? Quia enim se frequenter in cæterorum ordine ponit, ne quis putaret se ita cognoscere Patrem ut homo cognoscit, subdidit : « Sicut cognoscit me Pater, et ego cognosco Patrem ; » ita perfecte ipsum cognosco, ut ipse me. Ideo dicebat : « Nemo cognoscit Filium, nisi Pater, et Patrem, nisi » Filius [1]. » Peculiarem quamdam cognitionem indicans, et qualem nemo alius potest attingere : « Ego pono animam » meam. » Id frequenter dicit, se non deceptorem esse declarans. Quandoquidem Apostolus ut se verum magistrum ostenderet, seque falsis apostolis opponeret, ex periculis et mortibus sese commendat dicens : « In plagis supra » modum, in mortibus frequenter [2]. » Cum enim diceret : « Sum lux, sum vita, » ex fastu loqui apud insipientes videbatur ; cum vero dicebat : « Mori volo, » nullam sibi invidiam pariebat. Ideo hic non dicunt ei : « Tu testimonium » perhibes de te ipso, testimonium tuum verum non est. » Hoc verbo magnam exhibebat curam, siquidem pro lapidantibus volebat se tradere.

II. Propterea de gentibus opportune sermonem inducit : « Etenim alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili ; et » illas oportet me adducere [3]. » En rursus vocem « Oportet » adhibet, quæ non necessitatem indicat, sed rem prorsus esse futuram ; ac si diceret : « Quid miramini, si hi me secuturi sunt, et si oves vocem meam sint audituræ ? Cum enim alias me sequentes videbitis, et vocem meam audientes, tunc magis obstupescetis. » Etsi vero dicat : « Quæ non sunt ex hoc ovili, » ne turberis. Differentia

[1] Luc. x, 22. — [2] 2 Cor. xi, 23. — [3] Joan. x, 16.

enim in lege solum est, ut ait Paulus : « Neque circumcisio » aliquid valet, neque præputium [1]. Et illas oportet me » adducere. » Declarat utrosque dispersos et commixtos esse, sine pastoribus, cum nondum pastor ille bonus venisset. Deinde futuram illorum conjunctionem prænuntiat : « Et » erit unum ovile [2], » Quod ipsum Paulus significavit : « Ut » duos condat in semetipso in unum novum hominem [3]. » Propterea me diligit Pater, quia ego animam meam pono, » ut iterum accipiam eam [4]. » Ecquid hoc verbo humilius? Siquidem propter nos Dominus amandus est, quoniam pro nobis moritur. Quid ergo, dic mihi, an superiori tempore non diligebatur, sed nunc diligere incœpit Pater, et nos in causa amoris ipsi fuimus? Vides-ne quantum nostræ se accommodet infirmitati? Quid hic ergo vult probare? Cum alienum illum a Patre et deceptorem dicerent, ipsumque in pestem ac perniciem venisse, dicit ille : « Si non aliud, illud saltem me ad vos amandos induxit, quod vos, ut et ego, a Patre amemini, et ideo ab illo amemini, quia ego pro vobis morior. » Præterea illud vult demonstrare se non invitum mortem adire; nam si invitus moreretur, quomodo id amoris vinculum fuisset? et quod ea maxime sit Patris voluntas. Si autem ut homo hoc loquatur, ne mireris; sæpe namque hujus rei causam diximus, superfluumque et onerosum esset id repetere. « Ego pono ani» mam meam, ut iterum sumam eam; et nemo tollit eam » a me. Ego pono eam a me ipso. Potestatem habeo ponendi » animam meam, et potestatem habeo sumendi eam [5]. » Quia enim sæpe consilium inierant ut illum interficerent, dicit : « Me nolente, inutilis labor vester erit; » et a priori secundum confirmat, a morte resurrectionem; hoc enim stupendum admirandumque est. Etenim utrumque novum

[1] 2 Cor. VII, 19. — [2] Joan. X, 16. — [3] Ephes. II, 15. — [4] Joan. X, 17. — [5] Ibid. 18.

fuit et præter communem consuetudinem. Dicto igitur diligenter attendamus. « Potestatem habeo, inquit, ponendi » animam meam. » Ecquis potestatem non habeat ponendi animam suam? Quisque enim potest se interimere. Verum non hoc sensu loquitur. Quomodo ergo? Ita potestatem habeo ponendi eam, ut nemo possit me nolente id facere. Secus autem cæteri homines. Nos enim potestatem non habemus animam ponendi, nisi occidendo nos ipsos. Si autem in insidiatores incidamus, qui occidere possint, non ultra potestatem habemus ponendi, necne; sed invitis nobis illi occidunt. In Christo secus; nam, aliis insidiantibus, poterat ille non ponere animam. Cum dixisset ergo : « Nemo tollit eam a me; » addidit, « Potestatem habeo po- » nendi animam meam ; « Id est, « Ego solus possum ponere illam; » quod vobis non competit. Nam multi alii possunt animam nobis abripere. » Sed hoc in principio non dixit, neque enim id creditum fuisset. Sed cum ex rebus ipsis testimonium accepit, ac sæpe insidiantes non potuerunt eum comprehendere; frequenter enim ex manibus eorum elapsus est; tunc demum ait : « Nemo tollit eam a me. » Si hoc verum est, hinc sequitur eum libenter ad hoc venisse; indeque confirmatur illum posse, cum voluerit, eam resumere. Nam si ita mori plus quam humanum est, de reliquo ne dubites. Etenim cum solus sit vitam ponendi dominus, cum eadem potestate illam, cum voluerit, resumet. Vides-ne quomodo a priori secundum probet, et a morte resurrectionem indubitatam ostendat? « Hoc præceptum » accepi a Patre [1]. » Quodnam? Ut moriar pro mundo. Num expectavit donec audiret, et tunc acquievit, et an opus habuit discere? Ecquis sanus hoc dixerit? Verum ut supra cum dicit : « Propterea me Pater diligit, » liberam ostendit voluntatem, et contrariam amovit suspicionem; sic et hoc

[1] Joan. XII, 49.

loco cum dicit se præceptum accepisse a Patre, nihil aliud declarat, quam Patri placere quod ipse facit; ne occisum postea illum videntes, a Patre putarent derelictum et proditum, nec exprobrarent, ut revera exprobrarunt. « Alios salvos » fecit, se ipsum non potest salvum facere[1]; » et, « Si Filius » Dei es, descende de cruce[2]. » Atqui ideo non descendit, quia Filius Dei est.

III. Deinde ne audiens : « Præceptum accepi a Patre, » alienum ab eo hoc opus esse putares, jam prius dixerat : « Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus, » his ostendens oves esse suas, et opus gestum totum esse suum, nec se egere præcepto. Nam si præcepto opus habuisset, cur dixisset : « A me ipso pono ? » Nam qui a se ipso ponit, non eget præcepto. Causam quoque addit cur hoc faciat. Quænam illa ? Quod pastor sit, et bonus pastor. Bonus vero pastor non eget alio qui ad rem illam se hortetur. Quod si id in hominibus, multo magis in Deo. Ideo Paulus dicebat : « Semetipsum exinanivit[3]. » Nihil ergo aliud hic sibi vult præceptum, quam concordiam cum Patre ostendere. Quod si tam humano et humili more dictum sit, id auditorum imbecillitati tribuendum. « Dissensio itaque facta » est inter Judæos. Dicebant alii : Dæmonium habet et in» sanit. Quid eum auditis ? Alii dicebant : Hæc vero non sunt » dæmonium habentis. Numquid dæmonium potest cæco» rum oculos aperire[4] ? » Cum enim plus quam humana essent quæ dicebantur, et præter communem consuetudinem, dæmoniacum illum dicebant, jamque quater sic illum vocarunt. Nam antea dicebant : « Dæmonium habes : quis » te quærit interficere[5] ? » ac rursum, « Nonne bene diximus, » quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes[6] ? » et hic, « Dæmonium habet et insanit : Quid eum auditis[7] ? » Imo

[1] Matth. XXVII, 42. — [2] Ibid. — [3] Philip. II, 7. — [4] Joan. X, 19-21. — [5] Id. VII, 20. — [6] Id. VIII, 48. — [7] Id. X, 20.

non quater, sed sæpius id illum audivisse constat; nam quod dicunt: «Nonne bene diximus quia dæmonium habes,» non bis, vel ter, sed sæpius illud dictum fuisse confirmant. «Alii dicebant, inquit: Hæc verba non sunt dæmonium »habentis. Numquid dæmonium potest cæcorum oculos »aperire [1]? » Quia enim ex verbis non poterant illis silentium imponere, ex operibus id demonstrant. Certe verba non sunt dæmoniaci. Quod si verbis non obtemperatis, opera revereamini. Quod si non dæmoniaci, sed plus quam humana illa sunt, palam est a divina quadam virtute proficisci. Vides-ne syllogismum? Quod enim supra hominem essent, hic palam erat quod dicerent: « Dæmonium habet. » Quod vero dæmonium non haberet, ex iis, quæ fecit, demonstravit. Quid ergo Christus? Nihil ad hæc respondit. Prius enim responderat: « Ego dæmonium non habeo [2]. » Nunc vero non item. Quia enim ex rebus ipsis demonstrationem concinnaverat, demum tacuit. Neque enim responsione digni erant ii qui dæmoniacum dicebant, ex operibus quæ admirari oportebat, et Deum ipsum esse putare. Ecquid opus erat, ut illos confutaret, cum jam ipsi inter se dissiderent et digladiarentur? Ideo silebat et omnia æquo animo ferebat. Non ea solum de causa, sed ut nos institueret ad mansuetudinem et patientiam.

IV. Hunc itaque imitemur. Neque solum enim tacuit; sed etiam iterum stat, et interrogatus respondet, et providentiæ suæ signa dat: atque dæmoniacus appellatus et insanus ab hominibus, qui mille ab se beneficiis affecti fuerant; idque non semel aut bis, sed pluries, non modo se non ultus est; sed etiam beneficia conferendi finem non fecit. Ecquid dico beneficia conferendi? Pro ipsis animam ponit, et crucifixus pro ipsis Patrem alloquitur. Hæc et nos imitemur. Hoc enim est Christi esse Discipulum si man-

[1] Joan. x, 21. — [2] Id. viii, 49.

sueti simus et mites. Unde autem ad hanc perveniemus mansuetudinem? Si peccata nostra frequenter cogitemus, si lugeamus, si lacrymemur. Anima quippe in dolore hujusmodi versans, non indignatur. Ubi namque luctus est, ibi ira esse nequit; ubi dolor, ibi iracundia eliminatur; ubi contritio animi, nulla ibi indignatio. Luctu affectus animus, non spatium temporis habet ut excitetur. Sed acerbe ingemiscet, amarius flebit. Scio multos hæc audientes ridere; at ego non finem faciam illos deplorandi qui rident. Luctus enim est præsens tempus, planctus et gemituum. Multa quippe et in verbis et in rebus peccamus. Talia vero perpetrantes excipient gehenna, fluvius ardens igneo alveo, regni cœlorum amissio, quod est omnium gravissimum. Post hanc comminationem, dic mihi, rides, in deliciis vivis, ac Domino tuo irato et comminante, in lapsu perstas, nec times ne tibi sic ardentem fornacem compares? Non audis quid quotidie clamet? « Esurientem me vidistis, et non de» distis mihi manducare; sitientem, et non dedistis mihi » bibere. Discedite in ignem paratum diabolo et angelis » ejus [1]. » Hæc quotidie comminatur. Sed cibum illi dedi, inquies. Quando et quot diebus? Decem aut viginti? At non hoc satis habet ille; sed quanto tempore in terra versaris. Nam et virgines oleum habuerunt; sed non quantum ad salutem satis erat. Siquidem et ipsæ lampades accenderunt; exclusæ tamen sunt a thalamo, ac jure quidem : extinctæ quippe sunt ante sponsi adventum. Propterea multo nobis opus est oleo, et magna liberalitate. Audi quid dicat Propheta : « Miserere mei, Deus, secundum magnam mi» sericordiam tuam [2]. » Itaque nos ita proximi oportet misereri, quanta possumus misericordia. Quales enim erga conservos fuerimus, talem experiemur Dominum. Quænam magna est misericordia? Quando non ex superfluis dabi-

[1] Matth. xxv, 41, 42. — [2] Psal. L, 1.

mus, sed ex iis quibus egemus. Quod si ne ex superfluis quidem demus, quæ nobis spes supererit? unde a malis liberabimur? quo fugiemus ut salutem consequamur? Si enim virgines post tot sudores, nullam prorsus invenere consolationem, quis nobis patrocinabitur, cum illa tremenda verba Judicis exprobrantis audiemus : « Esurientem non me » nutrivistis ?» et, « Quod non fecistis uni ex istis minimis, nec » mihi fecistis. » Non de Discipulis, neque de monachis tantum hæc dicit, sed et de quovis fideli. Nam qui talis est, etsi servus sit, etsi in foro mendicet, si modo credat in Deum, jure omni fruitur benevolentia. Si despiciamus illum nudum aut esurientem, hæc audiemus verba, et merito quidem. Quid enim grave, quid onerosum a nobis exigit? quid non facillimum? Neque enim dixit : « Infirmus eram, et non » sanastis me; » sed, « Non visitastis me. » Non dixit : « In » carcere eram, et non eduxistis me ;» sed, « Non venistis ad » me. » Quanto igitur faciliora sunt præcepta, tanto majus supplicium non servantibus. Quid enim, quæso, facilius, quam carcerem adire? quid suavius? Cum videris alios vinctos, alios squallidos, comatos pannis indutos, alios fame tabescentes, et ad pedes canum more accurrentes, alios discerptis lateribus, alios ex foro ligatos revertentes, qui tota die mendicantes, ne cibum quidem necessarium collegerunt; vespere autem a custodibus, ad laboriosum et immane ministerium coactos. Etiamsi lapis esses, humanissimus hinc evades; etiamsi vitam mollem dissolutamque ducas, hinc plane philosophus evades, dum humanæ vitæ conditionem in alienis calamitatibus intueberis : tunc in mentem veniet tremendus ille dies, variaque supplicia. Hæc animo versans, iram, voluptatem, sæcularium rerum amorem abjicies, et tranquillo quovis portu tranquilliorem animam efficies. De judicio illo philosophaberis, tecum reputans, si apud homines tantus ordo rerum, tantus terror,

tantæ comminationes, multo magis apud Deum. « Nulla » enim potestas est, nisi a Deo [1]. » Qui principibus hæc ordinanda commisit, multo magis ipse exequetur.

V. Nam nisi ille instaret timor, omnia sane perirent : quando tot imminentibus suppliciis, multi ad nequitiam sese conferunt. Hæc si philosopheris, ad eleemosynam eris promptior, magna frueris voluptate, et longe majore, quam qui a theatro descendunt. Nam qui a theatro surgunt, concupiscentia ardent. Cum vident enim illas in scena mulieres, ornatibus splendentes, mille affecti vulneribus, instar maris æstuantis erunt, dum earum aspectu, habitu, verbis, incessu, cæterisque omnibus animus obsidetur. Qui autem ab illo alio spectaculo egrediuntur, nihil tale patientur, imo magna fruentur tranquillitate. Compunctio enim ex vinctorum aspectu parta hujusmodi ignem totum extinguit. Si exeunti ex carcere occurrat lasciva meretrix, nihil illi mali inferet. Nam fuco nulli obnoxius, aspectus hujusmodi retibus non capietur, cum contra talem aspectum metus judicii ob oculos versetur. Ideo ille, qui omne voluptatis genus expertus erat dicebat : « Melius est ire in domum luc» tus, quam in domum risus [2]. » Et hic talem sectatus philosophiam, illic beatissima audiet verba. Ne ergo illud negligamus opus. Etiamsi enim non possimus eo cibum inferre, nec argentum ; at poterimus verbis lapsum animum consolari, et in aliis multis juvare, sive eos qui in cacerem truserunt alloquentes, sive custodes mansuetiores reddentes, et vel quantulumcumque opis afferemus. Si dixeris nec frugi nec probos viros illic esse ; sed homicidas, sepulcrorum effossores, fures, mœchos, lascivos, multisque sceleribus obnoxios; rursus mihi necessarium hunc aditum probas. Non enim jubemur bonos miserari, et malos punire ; sed hujusmodi humanitatem omnibus impertire. Nam ait :

[1] Rom. XIII, 2. — [2] Eccli. VII, 3.

« Estote similes Patri vestro, qui in cœlis est, qui oriri fa» cit solem suum super malos et bonos, et pluit super jus» tos et injustos [1]. » Ne ergo alios acrius insecteris, neve sis judex vehementior, sed mitis et humanus. Nos etenim, etsi non mœchi simus, non sepulcrorum effossores, non fures; sed aliis sumus obnoxii vitiis, quæ mille suppliciis digna sunt. Nam vel fratrem fatuum vocavimus, quod nos gehennæ obnoxios reddit; vel mulieres impudicis oculis aspeximus, quod est consummatum adulterium : quodque omnium gravissimum est, indigne mysteria participavimus, quod reos facit corporis et sanguinis Christi. Ne ergo acerbi aliorum scrutatores simus; sed nostra cogitemus, et sic inhumanitatem hanc et crudelitatem sedabimus. Adhæc vero, dicendum etiam nos ibi probos viros multos reperturos esse, toti plerumque civitati exæquandos. Nam carcer ille, in quo Joseph erat, multos improbos continebat; et tamen omnium curam gerebat Justus ille, et cum aliis occultus erat. Nam cum toti Ægypto esset exæquandus, in carcere tamen erat, nemini notus. Nunc quoque verisimile est ibi multos esse probos et frugi viros, etsi non omnibus notos; et cura illis exhibita, officium aliis præstitum abunde tibi compensat. Etiamsi vero nullus ibi talis esset, magna tamen tibi reposita est merces. Certe Dominus tuus non justos modo alloquebatur, nec impuros fugiebat; sed et Chananæam cum multa benevolentia excepit, et Samaritanam scelestam et impuram, aliamque meretricem, quod Judæi exprobrarunt, excepit et curavit, passusque est ut impuræ mulieris lacrymis pedes sui rigarentur : ut nos doceret humane peccatores excipere. Hæc enim maxima humanitas est. Quid dicis? Fures et sepulcrorum effossores carcerem occupant? Num, quæso, civitatis incolæ omnes justi sunt? Annon hic multi pejores sunt, qui impudentius furantur?

[1] Matth. v, 45.

Alii enim solitudinem saltem et tenebras obtendunt, et hæc clam faciunt; alii posita larva, nudo capite mala perpetrant, violenti, raptores, avari. Difficile namque est virum reperire insontem.

VI. Quod si non aurum rapimus, si non tot et tot jugera terræ, at fraude et furto idipsum in minoribus pro virili facimus. Nam cum in commercio, vel in emendo et vendendo, minus quam oportet numerare contendimus omnemque machinam movemus, annon illud latrocinium est? annon furtum et rapina? Ne mihi dixeris te nec domum nec servum abstulisse. Injustitia namque non raptæ rei pretio, sed rapientis voluntate penditur. Justitia namque et injustitia in magnis et parvis rebus eamdem vim habent: et furem appello tam eum, qui, exsecta crumena, aurum abripit, quam ementem, qui aliquid defraudat de pretio; et parietis effossorem voco, eum modo, qui, rupto pariete, aliquid intus furatur; sed etiam eum, qui, jure, violato aliquid a proximo aufert. Ne ergo rebus nostris omissis, alienarum judices simus: neque dum humanitatis tempus est, nequitiam scrutemur. Sed cogitantes quomodo nos olim affecti fuerimus, simus tandem mansueti et benigni. Quomodo ergo affecti eramus? Audi Paulum dicentem: « Eramus enim » aliquando et nos inobedientes, insipientes, errantes, ser- » vientes desideriis et voluptatibus variis, odibiles, odientes » invicem [1]; » et rursum: « Eramus enim natura filii iræ [2]. » Sed Deus nos quasi in carcere detentos videns, et gravibus constrictos catenis, ferreis longe graviores, non erubuit, sed venit in carcerem, et innumeris dignos suppliciis eduxit inde, et in regnum induxit; cœloque splendidiores effecit, ut et nos pro virili nostra hoc ipsum faciamus. Nam cum Discipulis dicit: « Si ego lavi pedes vestros Dominus et Magis- » ter, et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum

[1] Tit. III, 3. — [2] Ephes. II, 3.

»enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et »vos faciatis[1]; »non de lavandis pedibus tantum hic legem dat, sed et de aliis omnibus, quæ ipse nobis contulit. Homicida est in carcere? At nos bene facere ne desistamus. Sepulcrorum effossor est aut mœchus? Sed ne malitiæ, verum calamitatis misereamur. Sæpe autem, ut dixi, reperietur ibi quispiam innumeris viris exæquandus; et si sæpe vinctos adeas, hunc venatum assequeris. Sicut Abraham, qui quosvis excipiebat, in Angelos incidit; sic et nos, in viros magnos incidemus, si id frequentemus. Si vero liceat quid admirandum dicere; non tanta laude dignus est, qui magnum quempiam excipit, quam is qui miserum et infelicem. Ille namque non parvum argumentum affert sui recipiendi, nempe vitam suam; homo autem omnibus abjectus et miser, unum habet portum, nempe misericordiam ejus, qui se bene excipit: itaque hæc humanitas pura est. Qui claro et conspicuo officia exhibet, sæpe ad ostentationem id facit; qui vero abjectum excipit despectumque hominem, ob solum Dei præceptum id facit. Quare si convivium paremus, claudos et cæcos excipere jubemur: si eleemosinam erogemus, minimis et vilissimis elargiri præcipimur, nam ait: « Quantum uni ex his minimis fecistis, mihi fecis»tis[2]. »Cum ergo illic reconditum thesaurum sciamus, eo frequenter ingrediamur, et ibi negotiemur, ac theatrorum studium illo vertamus. Si nihil aliud afferendum habeas, verborum consolationem adhibe: non modo enim alentem, sed et intrantem Deus mercede donat. Nam si ingressus, trementem metuentemque animum confirmaveris, hortando, juvando, opem promittendo, philosophiam docendo, non parvam hinc mercedem recipies. Extra positi multi, te ita loquente, ridebunt, multis perfusi deliciis; sed qui in calamitate versantur, animo compuncto cum modestia multa

[1] Joan. XIII, 14, 15. — [2] Matth. XXV, 45.

dictis attendent, te laudabunt, et meliores evadent. Nam et Paulum prædicantem Judæi sæpe deriserunt, vincti autem, cum summo silentio audiebant. Nihil enim ita animum ad philosophiam præparat, ut calamitas, tentatio, ærumnæ. Hæc itaque cogitantes, quot nempe in carcere positis bona, quot nobis ipsis conferemus, si sæpe cum illis versemur, forenses illas et intempestivas consuetudines eo vertamus; ut et illos lucremur, et nobis ipsis lætitiam pariamus, ac Dei gloriam curantes æterna consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXI [1].

CAPUT X.

Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis, et hyems erat. Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi, et dicebant ei : Quousque animam nostram tollis [2]?

I. Omnis quidem virtus bona est, maxime autem mansuetudo et clementia : hæc nos homines esse demonstrat, ut a feris dirimit : hæc nos Angelis exæquat. Ideo Christus frequenter de hac virtute verba facit, cum mites et mansuetos esse jubet. Neque verba tantum facit, sed et operibus ad id nos instituit, modo alapas perferens, modo convicia et insidias, ac rursum cum insidiantibus versans. Nam qui dæmoniacum illum et Samaritanum appellaverant, qui

[1] Alias LX. — [2] Joan. X, 22-24.

sæpe occidere illum voluerant, qui lapidibus impetierant, hi circumsistunt et interrogant : « Si tu es Christus ? » Neque illos post tot talesque insidias repulit, sed mansuete admodum respondit. At necessarium est hunc sermonem altius repetere. « Facta sunt, inquit, Encænia in Jerosoly» mis, et hyems erat. » Magnus hic dies festus et solemnis erat. Qua enim die templum constructum fuerat, ex longa et persica reversi captivitate, hanc celebritatem solemniter agebant. Diei festo aderat Christus. Instante namque morte, frequenter in Judæam veniebat. « Circumdederunt » ergo eum Judæi et dicebant : Quousque animam nos» tram tollis ? Si tu es Christus, dic nobis palam. » Non dixit : « Quid a me quæritis ? dæmoniacum sæpe vocastis, furiosum, Samaritanum ; Deo adversarium et deceptorem me putastis esse, et nuper dicebatis : « Tu testimo» nium perhibes de te ipso, testimonium tuum non est » verum [1]. » Cur ergo interrogatis et de me audire vultis, cujus testimonium rejicitis ? » Nihil horum dixit, etsi nosset malum interrogantium animum. Nam quod eum circumdederint ac dixerint : « Quousque animam nostram tollis ?» id videbatur ex amore quodam et discendi studio proficisci. Mens autem interrogantium corrupta et subdola erat. Quia enim opera calumniis non obvia erant, verbis capere quærebant, aliter quam prius interrogantes, ac frequenter sciscitantes, ex ipsis eum confutare volebant; et cum opera carpere non possent, ex verbis ansam quærebant. Ideo dicebant : « Dic nobis. » Atqui sæpe dixit : nam sic Samaritanam allocutus est : « Ego sum qui loquor te» cum [2] ; » et cæco dixit : « Et vidisti eum, et qui loquitur » tecum ille est [3]. » Illis quoque dixit, sed aliis verbis. Atqui si mente valuissent, et recte explorare voluissent, verbis ipsum confiteri debuissent, qui operibus hoc ipsum

[1] Joan. VIII, 13. — [2] Id. IV, 26. — [3] Id. IX, 37.

sæpe comprobaverat. Nunc vero illorum perversitatem considera. Cum concionatur et verbis docet, aiunt : « Quod » signum ostendis ? » Cum autem operibus demonstrationes profert, dicunt illi : « Si tu es Christus, dic nobis palam [1]. » Dum opera clamant, verba quærunt ; et cum verba docent, ad opera confugiunt, contrariisque insistunt. Quod enim non discendi causa interrogarent, exitus demonstravit. Quem enim ita fide dignum putabant, ut de se ipso testificantem admitterent, vel pauca loquentem, statim lapidibus impetunt. Itaque quod circumdarent eum et instarent, id ex nequitia proficiscebatur. Modus quoque interrogandi multum præ se ferebat odium. « Dic nobis palam si tu es » Christus. » Atqui palam ille loquebatur in solemnitatibus, quibus semper aderat, nihilque clam dicebat, ideoque adulantes dicunt : « Quousque animam nostram tollis ? » Ut provocantes, aliquam criminandi ansam reperiant. Quod enim semper illo animo interrogarent, non ut discerent, sed ut dicta carperent, non hinc solum, sed et aliunde sæpe probatur. Nam cum accesserunt dicentes : « Licet » censum dare Cæsari, nec-ne [2]. ? » Et cum de repudianda uxore agerent, cumque de illa sciscitarentur, quam dicebant septem habuisse viros, deprehensi sunt non discendi studio, sed ex pravo animo sciscitari. Sed tunc illos coarguit his verbis : « Quid me tentatis, hypocritæ ? » ostendens se illorum secretam mentem cognoscere. Hic vero nihil loquitur simile, ut nos doceat insidiatores non semper esse arguendos, sed multa modeste et mansuete esse ferenda. Quia ergo stultum erat, ipsis operibus prædicantibus, verborum testimonia quærere, audi quomodo ipsis respondeat, simul subindicans hæc illos frustra quærere non discendi causa, et significans se jam verbis ipsis clariorem emisisse vocem, per opera scilicet. Nam ait : « Sæpe

[1] Joan. x, 24. — [2] Matth. xxii, 17. — [3] Ibid. 18.

»dixi vobis, et non creditis mihi. Opera quæ ego facio in »nomine Patris mei, illa testimonium perhibent de me [1].» Quod ii, quid apud illos moderatiores erant, sæpe mutuo dicebant : « Neque enim potest homo peccator hæc signa »facere ; » et rursum : « Non potest dæmonium cæcorum »oculos aperire; » et, « Nemo potest talia signa facere, nisi »sit cum illo Deus ; » et videntes signa quæ faciebat, dicebant : « Numquid hic est Christus? Alii autem dicebant : »Quando venerit Christus, num plura signa faciet, quam »hic fecit? Iidem vero ipsi ex operibus volebant in illum credere dicentes : « Quod signum ostendis nobis, ut videa»mus et credamus tibi? »

II. Quia ergo tunc simulabant se ex solo verbo credituros, qui tot tantisque operibus non crediderant, illorum nequitiam arguit his verbis : « Si operibus non creditis, »quomodo verbis credetis? » Quare superflua est interrogatio? « Sed dixi vobis, inquit, et non creditis mihi quia non »estis de ovibus meis [2]. » Ego totum pastoris officium exhibui. Si vero me non sequimini; non quod ego non pastor sim renuistis, sed quod vos oves meæ non sitis. Nam « Oves meæ, inquit, vocem meam audiunt, et sequuntur »me, et vitam æternam do eis, et non peribunt in æter»num : et nemo potest eas rapere de manu mea. Quia Pa»ter qui dedit mihi, major est omnibus : et nemo potest »eas rapere de manu Patris mei. Ego et Pater unum su»mus [3]. » Animadverte quomodo illos rejiciendo, hortetur tamen ut se sequantur. « Vos, inquit, non auditis me, ne»que enim estis oves; » qui vero sequuntur, hi sunt ex ovili. Hæc porro dicebat, ut illi oves esse conarentur. Deinde ubi quid consecuturi sint exposuit, incitat illos, ut sequendi desiderium inferat. Quid ergo? Num ob Patris potentiam nemo rapit, tu vero nihil potes, et custodire non

[1] Joan. x, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 27-30.

vales? Minime. Ut discas enim illud : « Pater qui dedit » mihi, » ideo dictum fuisse, ne illum denuo Deo adversarium dicerent; postquam dixerat : « Nemo rapit eas de » manu mea, » pergit ostendens suam et Patris manum unam esse. Nisi enim hoc ita esset, dicturus erat : « Pater qui dedit mihi, major omnibus est, et nemo potest eas rapere de manu mea. » Verum non ita dixit, sed « De manu » Patris mei. » Deinde ne putes ipsum esse infirmum, sed per Patris potentiam oves in tuto esse, subdidit : « Ego et » Pater unum sumus; » ac si diceret : « Non ideo dixi, ob Patris potentiam neminem eas esse rapturam, quasi illas ego servare non valeam. Nam « Ego et Pater unum su- » mus; » id est, secundum potentiam. Nam de illa hic sermo erat. Si autem eadem est potentia, palam est eamdem esse substantiam. Cum enim multa facerent Judæi, insidias pararent, extra synagogam ejicerent, dicit illos omnia incassum machinatos esse ; nam in manu Patris mei sunt oves, ut Propheta dicit : « In manu mea depinxi » muros tuos [1]. » Deinde unam esse manum ostendens, illam modo suam, modo Patris esse dicit. Cum manum audis, nihil sensile cogites, sed virtutem, potentiam. Si autem nemo rapuit, quia Pater sibi potestatem indidisset, superfluum fuisset addere : « Ego et Pater unum sumus. » Nam si minor Filius esset, temerarium esset dictum. Nihil certe aliud declarat, quam potentiæ æqualitatem : quod cum Judæi intelligerent, lapidibus ipsum impetebant. Neque tamen ille hanc amovit opinionem. Atqui si id falso opinati fuissent, illos emendare oportuit ac dicere : « Cur hoc facitis? Non hæc dixi, ut parem paternæ meam potentiam indicarem. Nunc contra, illis ferocientibus, illam opinionem confirmat et probat. Non sese purgat ut qui male et falso dixerit; imo illos increpat, ut qui non consentaneam de se

[1] Isaï. XLIX, 16.

habeant opinionem. Cum enim dicerent : « De bono opere »non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia homo cum »sis, facis te ipsum Deum ; » audi quid dicat : « Si illos »dicit Scriptura deos, ad quos sermo Dei factus est, quo- »modo vos dicitis, quia blasphemo, quia dixi : Filius Dei »sum [1] ? » id est, « Si ii, qui per gratiam hoc acceperunt, non accusantur cum se deos vocant, qui ex natura sua hoc habet, quo jure increpetur ? » Verum non ita dixit ; sed demum id probavit, postquam demissius locutus est his verbis : « Quem Pater sanctificavit et misit, » et postquam illorum furorem sedavit, tunc claram affert demonstrationem : interim vero, ut admitteretur id quod dicebat, humilius locutus est, ac demum ad majora ipsos adducit dicens : « Si non facio opera Patris mei, nolite credere »mihi ; sin autem facio, etsi mihi non creditis, operibus »meis credite [2]. » Vides-ne quomodo probet, ut dixi, se Patre in nullo inferiorem esse, sed æqualem omnino ? Quia enim non poterat substantia ipsius videri, ab operum æqualitate « Et identitate, » æqualis potestatis demonstrationem affert.

III. Ecquid, quæso, credemus ? Quod ergo in Patre, et Pater in me sit. Nihil enim aliud ego sum, quam Pater, manens Filius ; nihil aliud est ille, quam quod ego, manens Pater : et qui me novit, novit et Patrem, Filiumque didicit. Quod si potentia minor esset, etiam cognitio falsa esset. Neque enim alia per aliam vel substantia vel potentia disci potest. « Voluerunt ergo eum apprehendere : et »exiit de manibus eorum, et abiit trans Jordanem, ubi »erat Joannes baptizans primum. Et multi venerunt ad »eum, et dicebant : Joannes quidem signum fecit nullum. »Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera »sunt [3]. » Postquam enim magnum quidpiam et sublime

[1] Joan. x, 33-36. — [2] Ibid. 37, 38. — [3] Ibid. 39-42.

dixit, statim secedit, illorum cedens furori, ut per absentiam illius sedetur et sopiatur. Quod etiam tunc fecit. Sed cur Evangelista locum indicat? Ut discas ipsum ideo istuc abiisse, ut ipsis, in memoriam illa revocaret, quæ Joannes illic fecerat dixeratque; necnon testimonium ipsius. Istuc ergo cum venissent, statim Joannis recordati sunt, ideo dicunt: « Joannes nullum fecit signum. » Nam alias quid ad rem fecisset id addere? Sed quia locus Baptistæ memoriam revocavit, necnon ejus testimonii. Vide autem quam certos syllogismos concinnent: « Joannes, inquiunt, » nullum fecit signum: hic signa facit; » hinc ergo ejus præcellentia ostenditur. Si ergo illi nullum signum edenti credidimus, multo magis huic credemus. Deinde, quia Joannes erat qui testimonium perhibuerat, ne quia signum non fecerat, indignus fuisse putaretur qui testimonium ferret, adjiciunt, etiamsi signum non fecerit, vera tamen omnia de Christo dixisse. Ita ut non Christus ex illo, sed ille ex operibus Christi fide dignus haberetur. « Multi ergo crediderunt in eum [1]. » Multa enim illos attrahebant. Nam recordati sunt verborum ejus, cum ipsum se fortiorem dicebat, lucem, vitam, veritatem cæteraque omnia; vocis quoque desuper allatæ, Spiritusque specie columbæ apparentis, ipsumque omnibus ostendentis. Ad hæc miraculorum demonstratio accedebat, qua confirmabantur. Nam si Joanni, inquiunt, credendum, multo magis huic. Si absque signis illi credidimus, multo magis huic, qui illius testimonio celebratus, et ex signis demonstratus est. Vides-ne quantum illis locus profuerit, quantum sequestratio a viris improbis? Ideo illos frequenter ab istorum consortio abducit. Quod etiam in veteri lege fecisse deprehenditur, Judæos procul ab Ægyptiis in deserto informans, et sic in omnibus instituens. Id quod etiam nobis

[1] Joan. x, 42.

faciendum suadet, jubens forum vitare, tumultumque et turbam, atque in cubiculo tranquille orare. Navicula enim tempestate non agitata secundo vento navigat : animaque a negotiis vacans, in portu sedet. Ideoque mulieres philosophiæ magis deditas esse oporteret, quam viros, quæ rei familiari ut plurimum incumbunt. Sic Jacob simplicior fuit, qui domi habitaret, a tumultibus liber. Neque enim sine causa hæc Scriptura dixit : « Habitans domum [1]. » Atqui domi etiam, inquies, magnus tumultus, tibique si vis multas attrahis curas. Vir certe in medio foro et pro tribunali, externis rebus quasi fluctibus agitatur : mulier vero ceu in quodam philosophiæ gymnasio domi sedens, mentem colligens, poterit et precibus et lectioni cæterisque philosophiæ exercitiis incumbere. Ac quemadmodum ii, qui desertum incolunt, a nemine turbantur; sic mulier semper intus manens, perpetua poterit frui tranquillitate. Si quando autem domo sit exeundum, nulla inde perturbationis causa : sive enim in Ecclesiam veniant, sive ad balneum sit pergendum, sæpe coguntur quidem mulieres exire; ut plurimum autem domi sedet mulier, potestque philosophari, adventantemque virum perturbatum sedare, compescere, superfluos ac molestos ejus cogitatus eliminare, et sic rursus emittere curis in foro susceptis vacuum, et bona quæ, domi didicit, secum ferentem. Nihil enim, nihil utique fortius muliere pia et prudente, ut virum informet, ejusque animam, ut voluerit, instituat. Non amicos, non doctores, non principes perinde feret, ut uxorem monentem, et consilium dantem. Monitio quippe talis cum quadam voluptate conjuncta est, quod illa multum ametur. Multos possem afferre viros asperos, immorigeros, ab uxoribus mitigatos. Uxor est viri et mensæ et lecti et liberorum procreationis consors : ipsa conscia dictorum

[1] Gen. xxv, 27.

et arcanorum, ingressus et exitus, plurimorumque aliorum, in omnibus marito dedita, et sic illi juncta, ut par est corpus capiti copulari. Si prudens sit et diligens, plus quam omnes alii conjugem fovebit et curabit.

IV. Quamobrem hortor, ut operam illi rei dent, et quæ decent suadeant; ut enim ad virtutem uxor, sic et ad nequitiam inducendam multam vim habet. Mulier Absalonem, mulier Amnonem perdidit, mulier Jobum perdere conara est : uxor Nabalem a cæde eripuit, mulier totam gentem servavit. Nam Debora et Judith, et aliæ multæ imperatorum probe functæ sunt officio. Ideo Paulus ait : « Quid enim scis, mulier, an virum salvum facies [1] ? » Illisque temporibus Persida, et Mariam et Priscillam, apostolicis certaminibus se dedisse scimus. Quas et vos imitari debetis, nec verbis solum, sed etiam operibus conjuges informare. Et quomodo maritum operibus erudiemus ? Cum te videbit nec improbam, nec curiosam, nec ornatus amantem, non superfluos sumptus expetentem, sed præsentibus contentam; tunc te consulentem feret. Si autem verbis philosopheris, rebus vero contraria feceris, tunc loquacitatem tuam damnabit. Sin verbis simul et operibus doctrinam inferas; tunc te excipiet atque magis obtemperabit : ut cum aurum non quæres, neque margaritas, neque vestimentorum magnificentiam; sed horum loco, modestiam, temperantiam, benevolentiam : utque ex te ipsa hæc afferes, sic ab illo eadem exiges. Nam si quid ad placendum viro sit agendum, animam oportet, non corpus ornare, imo corrumpere. Neque enim ita te illi amabilem aurum reddet, ut temperantia et benevolentia, atque animus ad vitam pro marito ponendam paratus. Hæc viros capiunt. Nam cultus ille superfluus displicet illi, rem familiarem coarctat, et sumptum et curas parit. At quæ prius

[1] 1 Cor. VII, 16, et Rom. XVI.

dicta sunt, virum uxori copulant. Benevolentia quippe, amicitia, desiderium, nec curas, nec impensam exigunt. Imo contrarium omnino. Ornatus quidem ille a consuetudine fastidium ingenerat. Animæ vero ornatus quotidie floret, et majorem accendit flammam. Itaque si viro placere velis, orna animam castitate, pietate, rei domesticæ cura. Hæc maxime alliciunt, et nunquam desinunt. Hunc ornatum non senectus solvit, non morbus aufert; sed corporis cultum, diuturnum tempus atterit, morbus consumit, aliaque multa perdunt. At animæ bona his omnibus sunt superiora. Ille ornatus invidiam parit et zelotypiam; hic vero a morbo quovis, et a vana gloria liber est. Hoc pacto res domestica facilior erit, et proventus uberior, quando aurum non corpori tuo circumpositum erit, nec manus ligabit; sed pro necessariis expendetur usibus; ut in cibum servorum, filiorum curam necessariam, aliaque rationi consentanea. Alioquin si hæc in luxum præponantur, dum cor angitur, quod lucrum? quæ utilitas? tantum cultum non sinit dolor aspicere. Scitis enim, scitis utique, quod si quis mulierem omnium ornatissimam videat, delectari non potest si animus sit in mœrore; qui enim vult delectari, hilaris sit oportet. Si autem aurum totum ad ornandum uxoris corpus insumptum est, in angustia rei familiaris nulla potest esse heri voluptas. Quapropter si vultis placere viris, dabitis voluptati locum. Dabitis porro si talem cultum et ornatum tollatis. Hæc quippe omnia sponsalium tempore quamdam videntur habere voluptatem; demumque tempore marcescunt. Si enim cœlum tam pulchrum, solem tam splendidum, cui nullum par esse corpus dixeris, ob consuetudinem non usque adeo miramur, quomodo ornatum corpus diu mirabimur? Hoc dico quod velim vos ornari vero cultu, quem Paulus præcepit: « Non » auro et margaritis, aut veste pretiosa; sed quod decet

» mulieres promittentes pietatem per opera bona[1]. » Sed vis externis placere, ab iisque laudari? Certe non castæ mulieris est desiderium. At si velis etiam illos habebis et amatores, et castitatis laudatores. Illam enim talem mulierem nemo æquus æstimator laudabit; sed lascivi tantum et molles homines. Imo ne hi quidem laudabunt, sed illis maledicent, cum mulieris lasciviam intuebuntur. Probam vero hanc mulierem et hi et illi omnesque laudabunt; quippe qui nihil ab illa mali acceperint, sed philosophiæ doctrinam : magna apud homines laus aderit, magna apud Deum merces. Hunc ergo quæramus ornatum, ut et hic cum libertate vivamus, et futura consequamur bona, Quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXII[2]. (6)

CAPUT XI.

Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, ex castello Mariæ et Marthæ sororis ejus. Maria autem erat ea, quæ unxit Dominum unguento[3].

I. Multi cum aliquos vident homines Deo acceptos, in ærumnam quampiam, ut morbum, paupertatem, aut quid simile incidisse, perturbantur, nescii Deo amicis id maxime competere. Nam Lazarus ex Christi amicis erat, et infirmabatur : id quod dicebant ii, qui miserunt : « Ecce quem » amas infirmatur[4]. » Sed locum altius repetamus. « Erat,

[1] 1 Tim. II, 9. — [2] Alias LXI. — [3] Joan. XI, 1, 2. — [4] Ibid. 3.

» inquit, quidam languens Lazarus a Bethania. » Non abs re dixit unde esset Lazarus; sed ea de causa, quam postea dicturus est. Interim vero præsentia tractemus. Sorores utiliter indicat, et Mariam quæ in aliquo præstabat, hoc adjiciens : « Erat autem Maria quæ Dominnm unxerat un» guento. » Hic quidam quæstionem movent : « Cur Dominus hoc mulierem facere permiserit? » Primo itaque discas oportet non hanc esse meretricem de qua Matthæus et Lucas; sed alium honestam mulierem. Illæ namquæ mulieres erant peccatis onustæ : hæc vero et honesta et studiosa. Nam Christum excipere curavit. Narrat autem Evangelista sorores quoque ipsum amavisse : et tamen Lazarum mori permisit. Quare non, ut centurio et regulus, relicto fratre ægrotante, Christum adeunt; sed mittunt? Admodum Christo fidebant, ipsique familiares erant. Alioquin mulieres erant infirmæ, et luctu detinebantur. Quod enim non ex contemptu sic fecerint, postea demonstrarunt. Quod igitur hæc illa non esset palam est. Sed illam, inquies, cur admisit Christus? Ut solveret nequitiam, ut humanitatem exhiberet, ut discas nullum esse morbum, qui ejus bonitatem superet. Ne itaque hoc tantum respicias quod illam admiserit, sed et illud considera, quomodo mutaverit? Et cur hanc memorat historiam Evangelista; imo vero quid nos vult docere cum ait : « Amabat autem Jesus Martham » et sororem ejus, et Lazarum[1]? » Ne unquam indignemur vel ægre feramus, si viri virtute præditi et Dei amici, in morbum incidant. « Ecce quem amas infirmatur. » In commiserationem Christum pertrahere volebant. Adhuc enim hominem esse putabant, quod ex dictis eorum arguitur : « Si fuisses hic, non fuisset mortuus[2]; » neque dixerunt : « Ecce Lazarus infirmatur; » sed : « Ecce quem amas, in» firmatur, » Quid ergo Christus? « Hæc infirmitas non est

[1] Joan. xi, 5. — [2] Ibid. 21 et 32.

» ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei » per eam [1]. » Vide quomodo rursum eamdem dicat gloriam suam et Patris; cum enim dixisset « Dei, » subdidit : « Ut » glorificetur Filius Dei. Hæc infirmitas non est ad mor- » tem. » Cum enim illic biduo mansurus esset, remittit illos ut hæc nuntient. Qua in re mirandum est, quod sorores cum audissent non esse ad mortem, et postea mori vidissent, offensæ non fuerint, rem contra cessisse cernentes. Verum accesserunt, nec putarunt mentitum illum esse. Illa autem particula, « Ut, » non causalis est, sed eventum significat; alia namque fuit morbi causa : illo autem ad Dei gloriam usus est. « Et cum hæc dixisset, mansit in eo loco » duos dies [2]. » Cur mansit? Ut expiraret ille et sepeliretur : ne quis diceret : « Nondum defunctum suscitavit, sopitus tantum erat, vel, solutus, defecerat : non mors erat. » Ideo tanto tempore manet, ut illo jam corrupto dicere possent : « Jam fœtet [3]. Deinde dicit Discipulis : Eamus in Judæam [4]. » Cur cum nusquam ita prædixerit, hic prædicit? Valde timebant : et quia sic affecti erant, prædicit, ne statim turbentur. Quid vero Discipuli? » Nunc quærebant te Judæi » lapidare, et rursus eo vadis [5]? » Timebant enim etiam ei, sed sibi magis; nondum enim perfecti erant. Quapropter timore exagitatus Thomas dicit ei : « Eamus, ut et nos mo- » riamur [6]. » Infirmior namque et magis incredulus quam cæteri erat. Sed vide quomodo Christus dictis suis illos confirmet. « Nonne duodecim horæ sunt diei [7]? » Vel hoc dixit, ut declararet nihil timendum esse nullius sibi mali conscio; sed eum, qui male fecerit, puniendum. Quare nobis nihil timendum, cum nihil morte dignum fecerimus; vel sic intelligas, qui lucem hujus mundi videt, in tuto est; si autem ille in tuto est, multo magis is, qui mecum est,

[1] Joan. XI, 4.— [2] Ibid. 6.— [3] Ibid. 39.— [4] Ibid. 7.— [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. 16.— [7] Ibid. 9.

nisi a me discesserit. His verbis illos confirmavit, et necessariam causam subdidit, cur illo migrandum esset, et postquam declarasset, non ituros Jerosolymam, sed Bethaniam dixit : « Lazarus amicus dormit, et vado ut illum » excitem [1]. » Hoc est, non iterum vado cum Judæis disputaturus et congressurus, sed amicum nostrum excitaturus. « Dicunt Discipuli : Domine, si dormit, salvus erit [2]. » Id vero non sine causa dixerunt, sed ut impedirent quominus iret. Dicis, inquiunt, illum dormire? ergo nihil cogit illo abire. Atqui ille ideo dixerat : « Amicus noster, » ut ostenderet necessariam esse profectionem.

II. Quia vero illi segniores erant, dixit tandem : « Mor» tuus est [3]. » Primo itaque ut fastum tolleret, sic locutus fuerat; cum autem id illi non intelligerent, adjecit : « Mor» tuus est, et gaudeo propter vos [4]. » Cur propter vos? Quod absens prædixerim ; itaque cum resuscitavero, nulla remanebit suspicio. Vides-ne quomodo adhuc imperfectiores essent Discipuli, nec ejus virtutem ut par erat cognoscerent? quod ex metu illorum animos turbante proveniebat. Et cum dixit : « Dormit, » addidit : « Vado ut excitem eum ; » cum autem dixit : « Mortuus est, » non jam addidit ; « Vado ut suscitem eum. » Non enim volebat ex verbis prædicere quæ opere confirmaturus erat, nos semper docens vanam gloriam esse fugiendam, neque temere esse promittendum. Quod si rogatus hoc centurioni fecit ; dixit enim : « Ego » veniam, et curabo eum [5] ; » id dixit, ut ejus fidem ostenderet. Si quis vero dixerit : « Cur somnum suspicabantur esse Discipuli, neque noverunt mortuum esse, cum diceret : « Vadam et curabo eum? » Stultum enim erat si putarent Jesum quindecim stadia confecturum esse, ut illum expergefaceret. » Respondebo putasse illos hoc ænigma esse, ut

[1] Joan. XI, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 14. — [4] Ibid. 15. — [5] Matth. VIII, 7.

alia multa quæ dicebat. Omnes itaque Judæorum impetum formidabant; omnium maxime Thomas, ideo dixit : « Eamus ut et nos moriamur cum eo[1]. » Quidam vero dicunt, ipsum mori optasse. Sed non ita res est : nam potius ex timore loquebatur. Sed non increpatus fuit. Ejus enim infirmitatem adhuc tolerabat; demum certe is omnium fortissimus effectus est et insuperabilis. Nam quod admiratione dignum est, is quem ita infirmum ante crucem vidimus, post crucem et post resurrectionis fidem ferventissimum omnium conspicimus. Tanta est Christi virtus. Nam qui cum Christo Bethaniam ire non audebat, hic Christo non præsente orbem fere percurrit, in mediis populis versabatur sanguinariis, qui illum interficere quærebant. Si autem stadiis quindecim distabat Bethania, quæ sunt milliaria duo, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Mansit duobus diebus, et pridie venerat nuntius, eo ipso mortis die. Deinde quarta die advenit. Ideo donec vocaretur expectavit; neque non accersitus venit, ne qua oriretur suspicio. Neque ipsæ, quæ amabantur venerunt; sed alii mittuntur. « Erat autem » Bethania quasi stadiis quindecim[2]. » Hinc significatur multos ex Jerosolymis affuisse; nam statim adjicit multos ex Judæis affuisse qui consolarentur eas. Quomodo a Christo dilectas Judæi consolabantur? Atqui convenerant ut si quis Christum confiteretur, extra synagogam fieret? Vel ob calamitatis magnitudinem, vel quia ut nobiliores venerabantur; vel forte qui non improbi erant, venerunt: multi enim ex ipsis crediderunt. Hæc porro dicit Evangelista, Lazari mortem confirmans. Cur porro Christo obviam venit sine sorore comite? Vult seorsim illum adire et rem nuntiare. Postquam autem Christus spem bonam indiderat, tunc abit, et Mariam vocat, et occurrit illi, luctu adhuc vigente. Vides-ne amoris magnitudinem? Hæc est

[1] Joan. XI, 16. — [2] Ibid. 18.

de qua dicebat : « Maria vero optimam partem elegit[1]. » Quomodo ergo, inquies, Martha nunc ferventior videtur? Non erat hæc ferventior : sed illa nihil didicerat. Nam Martha imbecillior erat. Cum enim tot tantaque audisset, adhuc tamen dicit : « Jam fœtet, quatriduanus est enim[2]. » Illa vero, etsi nihildum audisset, nihil hujusmodi locuta est; sed statim credens dixit : « Domine, si fuisses hic, fra- » ter meus non fuisset mortuus[3]. »

III. Videte quanta sit mulierum philosophia, etiamsi imbecilla mente essent? Viso namque Christo non statim in luctum, in planctum, in gemitum erumpunt, ut nos solemus, quando notos quospiam ad luctum venientes conspicimus. Sed statim illæ magistrum mirantur. Credebant utique ambæ in Christum; sed non ut par erat. Nondum enim perfecte sciebant, nec Deum esse, neque sua potestate et auctoritate hæc facere : quod utrumque ipsas edocuit. Quod autem ignorarent patet ex eo quod his verbis, « Si fuisses hic, frater noster non esset mortuus; » addiderint, « Quæcumque petieris a Deo, dabit tibi[4]; » quasi de virtute prædito et conspicuo viro loquentes. Vide autem quid Christus respondeat : « Resurget frater tuus[5]; » illud confutans, « Quæcumque petieris. » Neque enim dixit : « Petam; » sed quid? « Resurget frater tuus. » Si dixisset enim : « O mulier! adhuc terram respicis? alieno non egeo auxilio, a me ipso omnia facio; » hæc molesta fuissent, et mulierem offendissent. Nunc vero dicens, « Resurget, » medium tenuit modum, et per sequentia ea quæ, dixi, subindicavit. Dicente enim illa : « Scio quia resurget in novis- » simo die[6], » clarius suam ostendit auctoritatem, dicens : « Ego sum resurrectio et vita[7]; » commonstrans se non alterius auxilio egere, siquidem ipse vita est. Quod si alte-

[1] Luc. x, 42. — [2] Joan. xi, 39. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Ibid. 23. — [6] Ibid. 24. — [7] Ibid. 26.

rius egeret opera, quomodo ipse fuerit resurrectio et vita? Sed non tam clare dixit, subindicavit tamen. Rursum illa dicente, « Quæcumque poposceris, » ille reponit : « Qui » credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. » Ostendens se bonorum datorem esse, et a se petendum esse. « Et » omnis qui vivit, et credit in me, non morietur in æter- » num [1]. » Vide quomodo mentem ejus erigat. Non enim tantum quærebatur resurrectio Lazari. Sed oportebat et hanc et qui præsentes cum illa erant, resurrectionem ediscere. Propterea antequam suscitet eum, verbis philosophatur. Quod si resurrectio sit et vita, non loco circumscribitur, sed ubique sanare potest. Si vero dixissent ut centurio, « Dic verbo, et sanabitur puer meus [2], » id profecto fecisset. Quia vero illum ad se vocabant, et ut veniret rogabant; ideo obtemperavit, ut illas a tam humili, quam de se habebant opinione retraheret : et ad locum venit, et tamen dum sese attemperat ostendit posse se, etiam dum absens est, sanare, ideo tardat. Non enim vulgata fuisset gratia repente collata, nisi fœtorem emisisset. Et unde sciebat mulier futuram resurrectionem? Audierat Christum multa de resurrectione loquentem; sed nunc videre cupiebat. Et vide quomodo adhuc humi versetur. Cum audisset enim : « Ego sum resurrectio et vita, » non respondit : « Resuscita eum. » Sed quid? « Credo quia tu es Christus Filius Dei. » Quid ergo Christus illi : « Omnis qui » credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet [3], » si hac nempe morte mortuus fuerit; « Et omnis qui vivit et credit » in me, non morietur, » illa videlicet morte. Cum igitur ego sim resurrectio, ne turberis si jam mortuus fuerit; sed crede. Hæc enim non mors est. Interim illam de eventu consolatus est, spemque adjecit, tum dicens eum esse resurrecturum, tum hæc proferens, « Ego sum resur-

[1] Joan. XI, 26. — [2] Matth. VIII, 8. — [3] Ibid. 25.

» rectio; » tum etiam quia si resurgat et iterum moriatur, nihil mali passurus sit. Itaque non est hæc mors formidanda; hoc est, neque ipse mortuus est, neque vos moriemini. « Credis hoc? Ait illa : Credo quia tu es Christus » Filius Dei, qui in mundum venisti [1]. » Videtur mulier Christi dictum non intellexisse. Novit certe magnum esse quidpiam, sed totum non intellexit. Ideo de alia re interrogata de alia respondet. Id vero interim lucrata est, quod luctum poneret. Hæc quippe virtus est verborum Christi. Ideo illa prævenit, hæc secuta est. Nam benevolentia erga magistrum, re præsenti non multum affici permittebat. Itaque cum gratia mens quoque mulierum philosophabatur.

IV. Verum nunc, præter alia mala, hic quoque mulierum morbus obtinet. Nam in luctu et planctu ostentationem affectant, brachia nudant, crines discerpunt, genas laniant; aliæ ob dolorem; aliæ ad ostentationem; aliæ impudico animo brachia nudant, viris intuentibus. Quid facis, o mulier? Te in medio foro turpiter nudas, quæ Christi membrum es, idque in foro viris præsentibus? Crines vellicas, vestem discindis, magnos ejulatus emittis, choream circum efficis, et mænadum illarum imaginem servas, nec te putas Deum offendere? Quæ illa insania? Annon Gentiles ridebunt? annon fabulas nostra esse putabunt? Dicent enim : « Nulla est resurrectio; sed Christianorum dogmata ridicula sunt, fraudes, fallaciæ. Ac Si enim nihil post hanc vitam supersit, ita lugent apud illos mulieres, nihil attendunt Scripturis suis. Figmenta sunt illa omnia ut ipsæ comprobant. Si enim crederent eum, qui mortuus est, non vere mortuum esse, sed ad meliorem vitam translatum, non illum quasi jam ultra non esset lugerent, non ita se macerarent, non illas emitterent voces incredulitatis plenas : « Non te amplius videbo, non te

[1] Joan. xi, 26, 27.

recuperabo. » Fabulæ apud illos omnia sunt. Quod si id, quod caput omnium bonorum est, non credunt, multo minus credent cætera. Non tam effœminati gentiles sunt. Multi apud illos philosophantur. Audiens gentilis mulier filium in pugna cecidisse, statim sciscitata est quomodo se res publica haberet (7) : aliusque philosophus coronatus, ut audivit filium pro patria cecidisse, sublata corona sciscitatus uter ex duobus, cum quis esset didicisset, coronam statim reposuit. Multi in deorum suorum honorem filios filiasque mactandos tradidere. Lacænæ autem mulieres filios hortantur, ut scutum ex prælio referant, vel super ipsum mortui referantur. Pudet me ita gentiles philosophari, dum nos turpiter agimus. Qui nihil de resurrectione norunt, perinde agunt ac si nossent; qui norunt resurrectionem, ita se gerunt ac si illam ignorarent. Multi quod propter Deum non facerent ex humano pudore faciunt. Opulentiores enim mulieres capillos non vellunt, brachia non nudant; quod quidem summopere improbandum, non quod non nudent; sed quia non pietatis causa, ac ne turpes videantur, hoc faciunt. Pudor luctum cohibet, Dei metus non cohibet? et quomodo hæc non admodum improbanda? Oporteret ergo quod opulentæ faciunt quia opulentæ sunt, id pauperes ob Dei timorem facere. Nunc omnia inverso ordine fiunt : illæ ob vanam gloriam philosophantur, hæ ob pusillanimitatem turpiter agunt. Quid hac inæqualitate deterius? Omnia hominum gratia facimus. Verba quoque stultitiæ plena et ridicula proferunt. Dominus quidem dicit : « Beati qui lugent [1], » de iis loquens, qui peccata lugent : nemoque illo luget luctu, nec curat si pereat anima. Hoc non jussi sumus facere, et facimus. Quid ergo, inquies, hominem deflere non licebit? Hoc non veto; sed tunsiones, sed immoderatos fletus : non sum fe-

[1] Matth. v, 4.

rinus, non inhumanus. Scio naturam flecti, et quotidianam requirere consuetudinem. Non possumus non lugere, quod et Christus ostendit. Lacrymatus enim est de Lazaro. Hoc et tu facito. Lacrymare, sed leniter, sed pudenter, sed cum timore Dei. Si sic lacrymeris, non lacrymaris quasi resurrectionem non credens, sed quasi separationem non ferens.

V. Nam illos etiam, qui peregre proficiscuntur, lacrymis prosequimur; sed non quasi desperantes. Sic et tu lacrymas emitte, ac si proficiscentem præmitteres. Hæc non jubens, sed humanæ me infirmitati attemperans dico. Nam si peccator erat is, qui defunctus est, qui sæpe Deum offenderit, deflendus utique est; imo non deflendus tantum, cum id nihil ipsi afferat utilitatis; sed ea facienda sunt, quæ possint illum juvare, ut eleemosynæ, oblationes. Hinc etiam lætandum est, quod omnis malitiæ occasio ipsi ablata sit. Si vero justus sit, exultandum, quod in tuto sit collocatus, et liber ab incerto futuro statu. Si juvenis sit, gaudendum quod cito ereptus sit hujus vitæ malis; si senex, quod eo diutius sit usus, quod maxime desiderabile videbatur. Tu vero, his prætermissis omnibus, ancillas ad luctum incitas, quasi in defuncti honorem, quod extremum dedecus est. Honor enim defuncto sunt, non fletus, non ejulatus, sed hymnorum psalmorumque cantus, optimaque vita. Ille namque digressus cum Angelis versabitur, etiamsi funeri nemo adsit; qui porro improbus moritur, etsi totam civitatem exequiis præsentem habeat, nihil inde lucrabitur. Vis defunctum cohonestare, alia adhibe, eleemosynas, beneficia, ministeria. Quid ex tot fletibus lucri? Ego aliud gravius audivi: multas nempe esse quæ per fletus amatores alliciunt, dum vehementia luctus maritalis amoris famam sibi comparant. O diabolicum inventum! o satanicum artificium! Usquequo terra et cinis; usquequo sanguis et caro

erimus? Respiciamus in cœlos; spiritualia cogitemus. Quomodo Gentiles arguemus? quomodo de resurrectione cum illis agemus? quomodo de virtutibus? Qua securitate vivemus? An ignoras ex mœrore provenire mortem? Dolor enim mentem obtenebrans, non modo nihil ut par esset videre sinit, sed multum infert damni. Illi itaque modo Deum offendimus, ac neque nobis, neque defuncto prosumus; hac autem ratione Deo placemus, et ab hominibus celebramur. Nam si nos non concidamus, cito mœroris reliquias aufert; sin indignemur, nos dolori quasi dedititios reddit. Si gratias agamus, non dolebimus. Et quomodo potest, inquies, non lugere, qui filium, aut filiam, aut uxorem amisit? Non dico non lugendum, sed non sine modo lugendum esse. Si enim cogitemus Deum abstulisse, nosque seu virum seu filium mortalem habere, cito consolationem admittemus. Indignari namque est eorum, qui majus quidpiam requirunt, quam natura ferat. Homo et mortalis natus es, cur doles quod secundum naturam contigerit? An doles quod comedas ad vitam servandam? Num quæris sine cibo vivere? Sic circa mortem facito, nec quæras immortalitatem, mortalis cum sis. Hoc semel definitum est. Ne doleas, ne te maceres, sed fer ea, quæ omnibus statuta sunt. Dole de peccatis. Hic optimus luctus est, hæc maxima philosophia. Hæc ergo perpetuo defleamus, ut illic gaudium consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXIII [1].

CAPUT XI.

Nondum autem venerat Jesus in castellum; sed erat in loco ubi occurrit ei Martha. Judæi autem, qui erant cum illa [2], etc.

I. Magnum bonum est philosophia. Philosophiam dico nostram, non externam. Gentilis enim philosophia verba et fabulæ sunt : fabulæque illæ nihil ad philosophiam pertinent. Omnia quippe apud illos gloriæ causa fiunt. Magnum itaque bonum philosophia est, quæ nobis vel in hac vita vicem suam reddit. Nam qui divitias contemnit, jam hic utilitatem decerpit, superfluis inutilibusque curis vacuus. Qui gloriam calcat, jam hic mercedem suam recipit, cum nullius sit servus, sed vera libertate liber. Qui cœlestia desiderat, hic præmium accipit, cum præsentia omnia nihil esse existimet, et dolorem omnem facile superet. En igitur mulierem philosophantem, quæ hic mercedem suam accepit. Cum enim lugenti et mœrenti omnes assiderent, non expectavit ad se venientem magistrum, neque dignitatem servavit, neque luctu detenta fuit. Nam præter hanc miseriam, quæ lugent, hoc morbo laborant quod velint a præsentibus in honore haberi. Secus illa, statim atque audivit, cito venit ad illum. Jesus autem nondum in vicum advenerat. Lento enim gradu veniebat, ne ad signum edendum accurrere videretur, sed rogatus venire. Vel hoc subindicare vult Evangelista cum ait cito surrexisse illam;

[1] Alias LXII. — [2] Joan. XI, 30, 31.

vel declarat ita accurrisse, ut adventum ejus præverteret. Venit autem non sola, sed cum Judæis qui domi erant; et perquam prudenter ei soror clam magistri adventum significavit, ne cœtum turbaret; neque surgendi causam dixit: alioquin multi recessissent. Nunc autem illam omnes quasi ad luctum proficiscentem sequuntur: et forte hinc etiam mortuum fuisse Lazarum confirmatur. « Et procidit » ad pedes ejus [1]. » Ferventior hæc erat, quam soror ejus. Non turbam reverita est, non suspicionem quam circa illum habebant: multi enim ipsi erant inimici qui dicebant: « Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur [2]? » Sed, præsente magistro, humanam omnem rationem expulit, unumque curabat magistri honorem. Et quid dicit? « Domine, si fuisses hic, » frater meus non fuisset mortuus. » Quid vero Christus? Nihil adhuc cum illa loquitur, neque dixit eadem quæ sorori dixerat: turba quippe multa aderat, et non erat hæc loquendi tempus. Sed se attemperat ac demittit, atque humanam sibi naturam esse declarans, tantisper lacrymatur, et signum differt interim. Quia enim magnum erat miraculum, et quale raro fecerat, multique per illud credituri erant, ne si turba absente factum esset, non crederetur, nihilque illis prodesset, multos attrahit testes, in hoc illis se attemperans, ne prædam amitteret. Humanam autem exhibet naturam: lacrymatur enim et turbatur. Solet quippe luctum humanus affectus excitare. Deinde affectum corripiens: illud enim, « Infremuit spiritu, » hoc significat: turbationem cohibuit, et sic interrogat? « Ubi posuistis » eum [3]? » ne flendo interrogaret. Cur autem interrogat? Quod nollet sese proferre; sed omnia cuperet ab illis ediscere rogatus; ita ut omni suspicione liberum foret signum. Dicunt illi. « Veni et vide. Lacrymatus est Jesus [4]. » Vi-

[1] Joan. XI, 32. — [2] Ibid. 37. — [3] Ibid. 34. — [4] Ibid. 35.

des-ne ipsum nullum adhuc resurrectionis signum dedisse : atque accedere non ut suscitaturum, sed ut lacrymaturum? id quod significant Judæi, qui dicebant : « Ecce quomodo » amabat eum. Quidam autem ex illis dicebant : Non po- » terat hic, qui aperuit oculos cæci, facere ut et hic non » moreretur [1]? » Ne in calamitatibus quidem nequitiam represserant. Atqui facturus est rem longe mirabiliorem; nam longe mirabilius est post mortem ad vitam revocare, quam instantem mortem depellere. Ex quo ergo ejus virtutem mirari par erat, illum calumniantur : confitentur tamen ipsum oculos cæci aperuisse : et cum oportuisset ideo mirari, illi contra criminantur, quod hoc etiam non fecerit. Neque inde solum probatur illos perverso fuisse animo; sed quod cum nondum advenisset, nec quidpiam præstitisset, criminationibus prævertant, non expectato rei fine. Vides-ne quam corrupto essent judicio?

II. Venit ergo ad monumentum, et rursus affectum cor ripit. Cur de industria identidem dicit Evangelista lacrymatum illum esse, et infremuisse? Ut discas illum vere natura nostra indutum fuisse. Quia enim plura de se ipso, majoraque quam quivis alius palam dixerat, rursum in corporeis humiliora dicit. Nihil de ipsius morte, ut reliqui Evangelistæ, narrat hic; quod tristis, quod in agonia esset; sed contra quod supinos prostraverit; quod illic omisit, hic supplevit, dum luctum ejus memorat. Nam de morte disserens dicebat : « Potestatem habeo ponendi animam » meam [2] : » et nihil abjectum ibi loquitur. Ideo autem in passione multa illi humana ascribunt, hinc comprobantes veram incarnationem esse : Matthæus ab agonia, a perturbatione, a sudore; hic a luctu id suadet. Si enim nostræ non fuisset naturæ, non a luctu semel et iterum correptus fuisset. Quid vero Jesus? a criminibus non se defendit : quid

[1] Joan. xi, 36, 37. — [2] Id. x, 18.

enim opus erat verbis confutare eos, qui mox operibus erant confutandi? Id quod minus molestum erat, et magis poterat illos pudefacere. « Ait autem : Tollite lapidem [1]. » Cur non absens vocavit et surgere jussit? imo, cur non adhuc superposito lapide suscitavit ? Nam qui poterat corpus mortuum voce movere, et animatum ostendere, multo magis voce lapidem removisset : qui vinctum fasciis, et impeditum, voce ut ambularet effecit, longe facilius lapidem removisset. Quid dico? Etiam absens hoc facere potuit. Cur ergo non fecit? Ut ipsos miraculi testes faceret : ne idipsum dicerent quod circa cæcum : « Hic est, non est hic. » Ipsæ namque manus, et quod venisset ad sepulcrum, testimonio erant eumdem ipsum esse. Quare si non eo advenissent, putaturi erant aut phantasma esse, aut alium et non illum esse quem videbant. Nunc autem cum ad sepulcrum venerint, lapidem removerint, jussique ligatum a vinculis solverint, et amici, qui ex sepulcro retulerant, ex pannis illum agnoverint, quod sorores non abscesserint, quod altera dixerit : « Jam fœtet, quatriduanus enim est; » jam hæc omnia abunde poterant improbos ipsi miraculi testes cohibere. Ideo præcipit illis ut lapidem a sepulcro amoverent, ostendens se ipsum suscitare; ideo etiam interrogat, « Ubi posuistis eum? » ut qui dixerant, « Veni et vide; » et qui duxerant illum, dicere non possint alium fuisse suscitatum: ut et vox et manus testificarentur; vox dicendo, « Veni et vide ; » manus lapidem tollendo et fascias solvendo ; visus quoque et auditus, hic vocem audiendo, ille exeuntem videndo; olfactus quoque testis, qui odorem excepit ; « Jam fœtet, inquit, quatriduanus enim est. » Jure ergo dixi non intellexisse mulierem hoc Christi dictum, « Etiamsi mortuus fuerit, vivet. » Vide ergo quid nunc dicat, quasi res ob diuturnitatem amplius fieri non possit. Res enim stupenda

[1] Joan. XI, 39.

erat quatriduanum et corruptum cadaver suscitare. Discipulis quidem dixit: « Ut glorificetur Filius Dei, » de se ipso loquens; mulieri vero ait : « Videbis gloriam Dei, » de Patre verba faciens. Vides-ne auditorum differentiam diversi sermonis esse causam? In mentem revocat ea quæ mulieri dixerat, ac si redarguat, quod oblita sit; vel cum nollet astantes percellere, placide dicit : « Nonne dixi tibi, si » credideris, videbis gloriam Dei [1]? »

III. Magnum ergo bonum est fides, magnum utique, et multorum causa bonorum; ita ut homines Dei opera in nomine ipsius edere possint. « Nam si habueritis fidem, » inquit, dicetis monti huic : Transi hinc, et transibit [2]; » ac rursum, « Qui credit in me, opera, quæ ego facio, et ipse » faciet, et majora his faciet [3]. » Quæ majora? ea quæ Discipuli postea fecere. Nam umbra Petri mortuum suscitavit. Sic enim magis prædicabatur Christi potestas. Siquidem non tam mirabile erat ipsum viventem miracula edere, quam post mortem ejus alios in nomine ipsius majora præstare posse : nam argumentum illud non dubium erat resurrectionis ejus : quæ si ab omnibus visa fuisset, non ita fuisset credita; potuissent enim dicere phantasma esse. Qui autem videbat ex solo nomine ejus longe majora signa fieri, quam cum ipse inter homines versaretur, fidem negare non poterat, nisi admodum desiperet. Magnum itaque bonum fides est, cum ex ferventi animo, amore magno, ardenti corde procedit. Hæc nos philosophos ostendit; hæc humanam detegit vilitatem, et missis ratiociniis, de cœlestibus philosophatur; imo potius ea, quæ non potest humana sapientia reperire, ipsa capit et dirigit. Huic itaque hæreamus, neque ratiociniis nostra committamus. Cur, quæso, Gentiles nihil reperire potuerunt? Annon totam illam externam sapientiam noverant? Cur piscato-

[1] Joan. XI, 40. — [2] Matth. XVII, 20. — [3] Joan. XIV, 12.

res et tentoriorum opifices superare non potuerunt? Nonne quia illi ratiociniis, hi fidei totum commiserant? Ideo Platonem illi, Pythagoram et alios omnes errones longe superarunt, astrologos, mathematicos, geometras, arithmeticos, quavis disciplina instructos vicerunt, iisque superiores effecti sunt; ita ut hi vere videantur philosophi, illi autem stulti ac deliri. Animadverte enim hos dixisse animam immortalem : nec dixisse modo, sed etiam id suasisse. Illi vero primo quid esset nesciebant; postquam autem invenerunt, et distinxerunt eam a corpore; divisi sunt inter se, aliis incorpoream illam, aliis corpus esse, et cum corpore dissolvi dicentibus. Cœlum item illi animatum et deum esse dixerunt; piscatores vero opificium esse Dei et dixerunt et suaserunt. Sed quod Gentiles ratiociniis utantur, nihil mirum; quod autem ii, qui fideles esse videntur, animales inveniantur, hoc luctu dignum est. Ideo hi quoque erraverunt, et alii quidem dicunt se ita nosse Deum ut Deus se ipsum novit quod ne Gentilium quidem quisquam dicere ausus est; alii dicunt non posse Deum sine passione gignere, nec plus illi tribuunt quam hominibus : alii dicunt nihil prodesse vitam probam, vel rectum institutum. Sed hæc confutare non licet per tempus.

IV. Quod autem fides recta nihil prosit, si corrupta vita sit, et Christus et Paulus declarant, qui hoc maxime curant; Christus cum sic docet : « Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum [1]; » et rursum, « Multi dicent mihi in illa die : Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? Et tunc confitebor illis, quia nescio vos : discedite a me qui operamini iniquitatem [2]. » Qui enim non sibi attendunt, facile ad nequitiam sæpe denant, etiamsi fidem rectam habeant. Paulus autem He-

[1] Matth. VII, 21. — [2] Ibid. 22, 23.

bræis scribens, hæc dicit et monet : « Pacem cum omnibus » persequimini et sanctificationem, sine qua nemo videbit » Dominum [1]. » Sanctificationem appellat castitatem, ut unusquisque sua uxore contentus sit, neque aliam adeat. Nam qui sua contentus non est, salvus esse nequit ; sed pereat oportet, etsi mille bonis operibus sit instructus. Fornicantem enim impossibile est intrare in regnum cœlorum ; imo id jam non fornicatio est, sed adulterium. Sicut enim alligata viro, si cum altero coëat, adulteratur, sic alligatus uxori, si aliam habeat, adulter est : hic vero non hæres erit regni cœlorum, sed in gehennam incidet. Audi quæ de his dicit Christus : « Vermis eorum non morietur, » et ignis non extinguetur [2]. » Nulla enim venia ei, qui uxoris consolationem habens, illam, altera admissa, contumelia afficit : hæc quippe intemperantia vere est. Quod si multi jejunandi et precandi causa ab uxore abstinent ; qui sua non contentus alteram admittit, quantum sibi ignem accumulat? Si non licet ei, qui uxorem repudiavit et ejecit, cum altera coïre, « Hoc quippe est adulterium, » qui uxorem secum habens, alteram inducit, quantum scelus perpetrat? Nemo igitur hunc morbum in anima insidere sinat, sed radicitus evellat. Neque enim tam uxorem, quam se ipsum lædit. Adeo grave, adeo venia indignum est hoc peccatum, ut si uxor, invito conjuge etiam idololatra, ab illo separetur, a Deo puniatur ; si ab adultero, minime. Videsne quantum sit hoc malum? « Nam si qua fidelis, inquit, » habeat virum infidelem, et ipse consentit habitare cum illa, ne dimittat ipsum [3]. » De adultera secus ; sed quid? « Si » quis dimiserit uxorem suam præter causam fornicationis, » facit eam mœchari [4]. » Nam si conjugium unum corpus facit ; si quis cum meretrice coëat, unum cum illa corpus

[1] Hebr. XII, 14. — [2] Marc. IX, 45. — [3] 1 Cor. VII, 12. — [4] Matth. V, 32.

efficitur. Quomodo ergo honesta mulier, quæ est membrum Christi, talem virum admittat? Aut quomodo sibi junget membrum meretricis? Et vide quam mira res sit. Quæ cum infideli habitat, non est impura ; nam « Sanctificatus est, inquit, vir infidelis in muliere [1]. » De meretrice non sic, sed quomodo ? « Tollens igitur membra Christi, faciam membra meretricis ? » Illic sanctitas manet, infideli cum illa habitante; hinc recedit. Grave namque malum est fornicatio, grave utique et immortale afferens supplicium. Et in hac vita innumera attrahit mala, vitam miseram, nec meliorem, quam eorum qui supplicio afficiuntur, dum in alienam domum furtim, et cum tremore ingreditur, omnesque suspectos habet, tam servos, quam liberos. Quamobrem obsecro, hoc vos expedire morbo curetis. Sin non obsequamini, ne in sacra limina ingrediamini. Nam scabiosas et morbidas oves non oportet in benevalentium grege versari, sed ab ovili exigendæ sunt, donec morbum deponant. Nam membra Christi sumus; ne efficiamur membra meretricis. Non est lupanar hic locus, sed Ecclesia : si membra meretricis habeas, ne stes in Ecclesia, ne locum contumelia afficias. Etiamsi enim gehenna nulla, nullum supplicium esset, post pacta illa et nuptiales lucernas, post justum lectum et liberorum procreationem, post tale consortium, quomodo audes alteri copulari? Cur non vereris, nec erubescis ? An ignoras eos, qui post uxoris mortem, aliam ducunt, a multis improbari, etamsi pœnas non daturi sint ? Tu vero, uxore superstite, aliam inducis. Ecqua est illa incontinentia? Disce quæ hac de re dicta sint : « Vermis eorum non morietur, et ignis non extinguetur [2]. » Minas perhorresce, time supplicium. Non est tanta hic voluptas, quantum illic supplicium. Verum absit ut quis tali sit obnoxius supplicio, sed utinam sanctitatem

[1] 1 Cor. VII, 13. — [2] Marc. IX, 45.

sectantes videamus Christum, et promissis fruamur bonis; quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXIV [1].

CAPUT XI.

Jesus autem, elevatis sursum oculis, dixit : Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter turbam circumstantem dixi [2], etc.

I. Quod sæpe dixi, hoc et nunc dicam, Christus non tam suam dignitatem, quam salutem nostram respicit, nec quærit magnum quidpiam dicere, sed quod nos possit ad se trahere. Ideo pauca magna et sublimia, atque etiam subobscure dicit, humilia vero et abjecta frequenter sermonibus admiscet. Quia enim hæc auditores magis alliciebant, his utitur frequentius. Neque semper sic loquitur, ne postea credituris noceat, neque illa tacet, ne præsentes offendat. Nam qui abjectam illam mentem deposuerunt, vel ex uno sublimi dogmate totum intelligere potuerunt; qui vero demissiore animo semper erant, nisi hæc frequenter audissent, non utique accessissent. Neque tamen manent post quam tot et tanta audierunt, sed lapidibus impetunt, persequuntur et occidere tentant, blasphemumque vocant : ac cum se Deo æqualem facit, dicunt : « Hic blas-

[1] Alias LXIII. — [2] Joan. XI, 41, 42. — [3] Vide D. Guillon, t. XIV, pag. 106-107.

» phemat [1]; » cum autem dicit, « Remittuntur tibi peccata » tua [2], » dæmoniacum vocant; ut etiam cum dixit, qui verba sua audiret, morte superiorem esse; cum autem sic loquitur, « Ego in Patre et Pater in me, » ipsum relinquunt, rursusque offenduntur, cum ait se de cœlo descendisse. Si ergo hæc etsi rarius dicta, non ferebant tamen, vix certe attendissent, si sublimia semper locutus fuisset. Quando igitur dicit : « Sicut mandavit mihi Pater, sic loquor; » et, « A me ipso non veni; » tunc credunt, ut palam significat Evangelista cum dicit : « Hæc illo loquente, multi cre- » diderunt in eum. » Si ergo humilia verba ad fidem trahebant, sublimia vero avertebant, annon extremæ dementiæ fuerit non cogitare humilia verba ad auditorum captum attemperata esse? Siquidem et alio loco, cum magnum quidpiam loqui vellet, tacuit, et causam silentii addidit : « Ne scandalizemus eos, projice hamum in mare [3]. » Quod etiam hic facit. Nam post quam dixerat : « Ego sciebam » quia semper me audis, » addidit : « Sed propter turbam » circumstantem dixit, ut credant. » An nostra hæc sunt? an humana conjectura? Cum ergo quis ex scriptis se persuaderi non patitur, quod ipsi de sublimioribus offenderentur, is audiens Christum dicentem se ideo humilia loqui, ne scandalizentur, quomodo suspicari poterit illum ex natura rei loqui, et non per indulgentiam quamdam? Sic et alibi voce superne delata dicit : « Non propter me hæc vox » facta est, sed propter vos [4]. » Atqui magno licet multa de se humiliter prædicare; vili autem et abjecto non licet magnum quidpiam et sublime de se dicere. Illud ex attemperatione quadam fit, ut ad audientium imbecillitatem accommodetur, imo magis, ut humilitatem illi exerceant, et vere indutum carne esse sciant, itemque ut doceat au-

[1] Marc. II, 7. — [2] Joan. X, 37 et 52. — [3] Matth. XVII, 26. — [4] Joan. XII, 13.

ditores nunquam magnum quidpiam de se loquendum esse; tum eo quod ipse putaretur Deo adversarius esse, et quod non crederetur a Deo venire, quodque suspicarentur ipsum solvere legem, quod auditores ipsi inviderent, ipsumque odio haberent, quia se dicebat æqualem Deo. Quod autem is, qui vilis abjectusque est, sublimia de se loquatur, nulla potest esse consentanea causa, sed id solum arrogantiæ et impudentiæ ascribatur, audaciæque nulla venia dignæ. Cur ergo humilia loquitur, qui ineffabilis illius et magnæ substantiæ est? Tum iis, quas diximus, de causis, tum ne putaretur ingenitus esse. Nam et Paulus tale quidpiam timuisse videtur. Ideo ait: « Præter eum, qui illi cuncta sub» jecit [1]. » Hoc enim vel cogitare impium esset; si enim minor Patre et ex alia substantia fuisset, annon omnia fecisset, ne talis putaretur esse? Nunc vero contrarium efficit dicens : « Si non facio opera ejus qui misit me, nolite » mihi credere. » Et cum dicit : « Ego in Patre, et Pater in » me est, » æqualitatem nobis subindicat. Oportuisset enim cum vehementia illam opinionem avertere, si minor fuisset, et nusquam dicere : « Ego in Patre, et Pater in me, » et « Unum sumus; » aut « Qui videt me, videt et Patrem. » Nam cum de virtute sermo erat, dicebat : « Ego et Pater » unum sumus [2]; » et cum de potestate : « Sicut enim Pater » suscitat mortuos, et vivificat, sic et Filius quos vult vivifi» cat [3]. » Quod non poterat facere si alterius fuisset substantiæ. Quod si etiam potuisset, non id dicendum erat, ne suspicarentur unam eamdemque esse substantiam. Si enim ne suspicentur ipsum esse Deo adversarium, etiam quæ sibi non conveniunt sæpe loquitur; multo magis tunc oportuit. Nunc vero cum dicit : « Ut honorificent Filium, sicut ho» norificant Patrem [4]; » et, « Opera, quæ ipse facit, et ego » similiter facio; » et se esse resurrectionem et vitam,

[1] 1 Cor. xv, 27. — [2] Joan. x, 30. — [3] Id. v, 21. — [4] Ibid.

lucemque mundi, sese Patri exæquantis verba sunt, ac suspicionem quam illi habebant confirmantis. Vides-ne quomodo sese purgat accusatus quod legem solvat : æqualitatis vero cum Patre opinionem, non modo non tollit, sed firmat. Sic dicentibus illis : « Blasphemas, quia facis » te ipsum Deum, » illud ipsum ab operum æqualitate statuit.

II. Ecquid dico Filium id fecisse, quando Pater, qui non carnem assumpsit, idipsum facit ? nam et ipse passus est multa de se humilia dici ad audientium salutem. Illud enim : « Adam, ubi es [1] ? » et illud : « Ut cognoscam si » forte secundum clamorem eorum perficiant [2] ; » et, « Nunc » cognovi quod tu timeas Deum [3] ; » et, « Si forte audiant, » et si intelligant [4] ; » et, « Quis det cor populi hujus sic » esse [5] ; » et, « Non est similis tui in diis, Domine [6] ; » et multa alia in veteri lege si quis colligat, indigna Dei majestate esse comperiet. Et de Achab dictum est : « Quis » decipiet mihi Achab [7] ? » Et quod facta cum diis Gentilium comparatione se semper illis præponat, hæc omnia indigna sunt Deo ; sed alia ratione digna sunt illo. Nam ita benignus est, ut propter salutem nostram verba dignitati suæ convenientia contemnat. Imo et quod homo factus sit, formamque servi acceperit, quod humilia verba loquatur, quod viliter sit amictus, indignum illo est, si quis majestatem ejus respiciat ; dignum vero si quis benignitatis ejus ineffabiles divitias secum reputet. Est et alia humilitatis verborum causa. Quænam hæc ? Quia Patrem quidem et noverant et confitebantur ; ipsum vero non noverant. Ideo frequenter ad Patrem refugit, quod ille in confesso esset, quasi ipse nondum fide dignus esset ; non ex se, sed ex auditorum stultitia et imbecillitate. Ideo precatur et dicit : « Pa-

[1] Gen. III, 9. — [2] Id. XVIII, 21. — [3] Id. XXII, 12. — [4] Ezech. III, 11. — [5] Deut. V, 29. — [6] Psal. LXXXV, 17. — [7] 2 Paral. XVIII, 19.

» ter, gratias ago tibi, quoniam audisti me : » nam si quos vult vivificat, et ita vivificat ut Pater, cur precatur? Sed jam tempus est ad locum venire. Tulerunt ergo lapidem, ubi erat mortuus jacens. « Jesus autem, elevatis sursum » oculis, dixit : Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. » Ego autem sciebam quod semper me audis. Sed propter » turbam circumstantem dixi, ut credant quia tu me mi- » sisti. » Interrogemus ergo hæreticum : num per preces gratiam consecutus mortuum suscitavit? Quomodo ergo alia sine precibus operatus est, ut cum ait : « Tibi dico, » dæmonium, egredere ab eo [1]; » et, « Volo, mundare [2]; » et, « Tolle grabatum tuum [3]; » et, « Remittuntur tibi pec- » cata tua [4]; » et mari, « Tace, obmutesce [5]? » Quid plus habet quam Apostoli, si et ipse precibus operatur? Imo ne ipsi quidem per preces omnia faciebant, sed sæpe sine precibus, nomine Jesu utebantur. Si vero nomen ejus tantam virtutem habuit, quomodo ipse precibus opus habuerit? Si precibus eguisset, plane nomen ejus eam vim non habuisset. Cum autem hominem fecit, quibus est precibus usus? Nonne multa ibi æqualitas? « Faciamus, inquit, ho- » minem. » Quid autem infirmius, si illi precandum fuit? Sed videamus quæ sit oratio : « Pater, gratias ago tibi, quia » audisti me. » Quis unquam ita precatus est? Prius quam quid aliud loquatur, dicit : « Gratias ago tibi, » ostencens se precibus non egere. « Ego autem sciebam quia » semper me audis. » Hoc dixit, non quod ipse non posset, sed quod una esset voluntas. Cur precandi forma usus est? Non me, sed illum dicentem audi : « Propter » circumstantem turbam, ut cognoscant quia tu me mi- » sisti. » Non dixit : « Ut cognoscant me minorem esse, me superna gratia egere, et sine precatione operari non

[1] Marc. IX, 25. — [2] Id. I, 41. — [3] Joan. V, 9. — [4] Matth. IX, 2. — [5] Marc. IV, 39.

posse; » sed, « Quia tu me misisti. » Hæc quippe omnia precatio significat, si simpliciter illam accipiamus. Non dixit : « Misisti me infirmum, servitutis conscium, qui nihil ex me possum. » Sed, his missis omnibus, ne aliquid horum suspiceris, veram precandi causam affert : « Ne me Deo adversarium putarent ; ne dicerent : « Non est ex Deo; ut ostendam rem factam esse secundum voluntatem tuam, » ac si diceret; « Si Deo contrarius essem, res non processisset. Illud vero, « Audisti me, » etiam inter amicos dicitur et æquales. « Ego autem sciebam quia » semper me audis; » id est, « Ut voluntas mea fiat, non egeo precibus; sed dico ut illis suadeam tibi et mihi unam esse voluntatem. » Cur ergo precaris ? Propter infirmos et crassiores. « Et cum hæc dixisset, clamavit voce magna [1]. » Cur non dixit, « In nomine Patris mei, veni foras ? » cur non dixit : « Suscita illum, Pater ?» sed, his missis omnibus assumtoque precantis habitu, rebus ipsis auctoritatem demonstrat ? Quia hoc sapientiæ suæ est, verbis humilitatem, operibus potentiam ostendere. Quia enim nulla alia de re poterant illum accusare, quam quod non esset ex Deo, et sic multitudinem decipiebant ; ideo ex abundanti illud verbis suis ostendit, eo quo infirmitas illorum exigebat modo. Poterat enim alio modo concordiam ostendere una cum dignitate sua; sed eo turba pervenire non poterat. Dixit : « Lazare, veni foras. » Hoc est, quod dixerat : « Venit hora, » quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, » vivent [2]. » Ne putes enim illum ab altero virtutem accepisse, jam superius te docuit, et id operibus ostendit. Non dixit : « Surge; » sed, « Veni foras, » mortuum tanquam viventem alloquens.

III. Quid huic potestati par fuerit ? Quod si non propria virtute hoc fecit, quid plus habebit quam Apostoli, qui

[1] Joan. XI, 43. — [2] Id. V, 28.

dicunt : « Quid nobis attenditis, tanquam propria virtute » aut pietate fecerimus hunc ambulare [1] ? » Nam si non propria virtute faciebat, cur non adjecit id quod Apostoli de se dicebant? Ita certe illi majorem philosophiam et virtutem exercuerint, qui gloriam propulsarint. Et alibi : « Viri, quid hæc facitis? similes vobis homines sumus [2]. » Num Apostoli quia nihil per se faciebant, hæc dixerunt, ut hoc ipsum persuaderent, ille vero si hanc de se opinionem habuisset; annon illorum existimationem amovisset, nisi sua auctoritate operatus esset? Ecquis hoc dixerit? Atqui contra loquitur Christus dicens : « Propter circum- » stantem turbam dixi, ut credant. » Itaque si credidissent, non opus erat precibus. Si autem precari indignum ipso non erat, cur illis causam imputet? cur non dixit : « Ut credant me non esse tibi æqualem? » Oportebat enim ob illam opinionem ad hoc venire. Sed cum legem solvere existimabatur, illis nihil proferentibus, ipse dictum expressit : « Nolite putare quia veni solvere legem [3] : » hic vero opinionem firmat. In summa quid opus erat circuitione et ænigmatibus? Satis erat dixisse : « Non sum æqualis, » et rem solvere. Quid ergo? annon dixit, inquies : « Non facio voluntatem meam » Sed illud subobscure dixit, et propter eorum imbecillitatem, eadem de causa, qua etiam precatus est. Quid autem sibi vult illud : « Quoniam audisti » me » Hoc est, « Nihil inter me et te contrarium est. » Quemadmodum igitur illud : « Audisti me, » non significat ipsum non posse; nam si hoc esset, non impotentia solum, sed et ignorantia esset, siquidem ante precationem nescivisset Deum assensurum esse : si vero ignorabat, quomodo dixit : « Vado ut suscitem eum, » nec dixit : « Vado precaturus Patrem, ut suscitet eum; » quemadmodum, inquam, hoc non imbecillitatis, sed concordiæ est; sic et il-

[1] Act. III, 12. — [2] Id. XIV, 14. — [3] Matth. V, 17.

lud : « Semper me audis. » Aut hoc dicendum, aut respondendum hæc propter illorum opinionem dicta fuisse. Quod si nec ignorabat, nec imbecillus erat; palam est illum ideo humilia verba locutum fuisse, ut vel ex hyperbole credas et et confiteri cogaris, hæc dixisse illum non secundum dignitatem suam, sed secundum imbecillitatem auditorum. Quid ergo aiunt veritatis hostes? Non ad imbecillitatem auditorum dixit : « Audisti me; » sed ut ostenderet præcellentiam. Verum hoc non erat præcellentiam demonstrare, sed admodum humiliter agere, ostenderequc se nihil plus quam hominem habere. Nam precari non est Dei, nec ejus qui in eodem sedet solio. Vides-ne nulla alia de eausa ad hoc venisse, nisi propter eorum incredulitatem? Animadverte ergo rem ipsam ejus auctoritatem testificari. Vocavit, et prodiit mortuus ligatus. Hinc ne videretur res esse phantasma; nam prodire ligatum non minus admirandum videbatur, quam resurgere « Jussit solvi il» lum, » ut tangentes et accedentes viderent vere illum esse. Et dixit : « Sinite illum abire [1]. » Vides-ne quam sit alienus a fastu? non ducit eum secum, neque sequi se jubet, ne videatur sese ostentare, tanta utebatur modestia. Signum tantum alii mirabantur, alii Pharisæis nuntiaverunt. Quid igitur illi? Cum mirari et obstupescere oportuisset, consultant ut illum interficiant, qui mortuum suscitavit. O insipientiam! Eum, qui in aliis corporibus mortem superaverat, morti se tradituros esse putabant, et dicunt : « Quid facimus? Quia hic homo multa signa fa» cit [2]. » Hominem illum adhuc vocant, qui illius Divinitatis tantam acceperant demonstrationem. « Quid facimus, » Credere oportebat, ipsum colere et adorare, neque amplius hominem existimare. Si dimittimus eum sic, venient Ro» mani, et tollent gentem nostram et civitatem [3]. » Quid

[1] Joan. XI, 44. — [2] Ibid. 47. — [3] Ibid. 48.

facere deliberant? Populum concitare volunt, ut periclitaturum ob tyrannidis suspicionem. Si discant Romani ipsum circumagere turbam, nos susceptos habebunt, et venient tollentque nostram civitatem. Cur, quæso? Num defectionem docebat? Nonne jubebat tributum dare Cæsari? Annon, cum illum regem facere volebatis, aufugit? annon vilem et sine fastu vitam ducebat, sine domo et aliis hujusmodi? Hæc dicebant, non metuentes, sed invidentes. Verum id contingit, quod minime expectabant, et gentem et urbem cœperunt, quia Christum ipsi occiderant. Erant enim gesta illius procul omni suspicione. Nam qui ægros sanabat, qui optimum vitæ institutum docebat, et principibus parere jubebat; is non affectabat, sed propulsabat tyrannidem. At, inquiunt, id ex superioribus conjectamus. Verum ipsi defectionem docebant, secus ille. Vides-ne illa dicta simulationem fuisse? Quid enim simile exhibebat? Num satellitibus stipabatur? Num currus trahebat? Annon solitudines obibat? Sed ne viderentur hæc ex animi sui morbo dicere, civitatem totam periclitari dicunt, et reipublicæ insidias parari, seque de extremis metuere. Non hæc vobis captivitatis causa fuerunt; sed his contraria, et hanc et babylonicam, et illam, quæ sub Antiocho contigit, pepererunt. Non quod apud vos Dei cultores essent, sed quod injusti et Deum irritantes; hoc vos prodidit. Verum hujusmodi res est invidia, nihil decorum sinit videre excæcato semel animo. Nonne mites esse Christus docuit? nonne alapis cæsos in dextera, alteram vertere? nonne injuria affectos tolerare? nonne majorem ad mala patienda, quam alii ad mala facienda animum exhibere? Hæccine tyrannidem affectantis? annon potius propulsantis?

IV. Verum, ut dixi, gravis est invidia, et simulatione plena. Hæc orbem innumeris implevit malis. Hujus morbi causa, reis et noxiis tribunalia replentur. Hinc oritur gloriæ et pe-

cuniarum amor, hinc amor principatus, hinc superbia. Hinc vitæ scelestis latronibus, mare piratis infestatur; hinc cædes per orbem. Hinc genus nostrum discerpitur. Quodcumque malum vides, inde proficiscitur; hoc in Ecclesias irrepsit; hoc jamdiu innumera peperit mala, amorem pecuniæ ubique induxit; hic morbus cuncta subvertit, justitiam corrupit. « Dona enim, inquit, sapientium oculos excæcant, » et tanquam frenum ori avertunt correptiones [1]. » Hoc servos pro liberis facit. De hoc quotidie disserimus, et nihil proficimus. Feris pejores efficimur, pupillorum bona rapimus, viduas nudamus, pauperes lædimus. Væ super væ adjicimus. « Væ mihi quia periit pius de terra [2]. » Nostrum jam est lugere; imo illud quotidie dicendum : « Nihil precando proficimus, nihil ex consiliis et monitis lucramur. Restat ut lacrymas fundamus. » Illud et Christus fecit, cum multa Jerosolymis monita dedisset; cum id illis nihil prodesset, eorum deflevit cæcitatem. Hoc et Prophetæ faciunt : hoc et nos nunc faciamus; lacrymarum, fletuum, ejulatus nunc tempus est. Opportune dicamus : « Vocate lugentes » mulieres et ad sapientes mittite, et loquantur [3]. » Sic forte poterimus morbum abigere eorum, qui ædes splendidas construunt, qui ex rapina agros sibi comparant. Lugendi tempus est. Sed mecum vos lugete qui nudati, qui læsi estis : vestro luctui lacrymas meas jungite. Verum non nos, sed illos lugeamus. Non vos læserunt, sed sibi perniciem intulerunt. Vos enim pro injuria illata regnum cœlorum habetis; illi pro lucro gehennam. Ideo melius est lædi, quam lædere. Lugeamus eos, non humano luctu, sed ex divinis Scripturis desumpto, quo Prophetæ luxerunt; acerbe cum Esaïa lugeamus et dicamus : « Væ conjungentibus domum » domui, et agrum agro adjicientibus, ut a vicino aliquid auferant. Numquid habitabitis soli in terra? Domus magnæ et

[1] Eccli. xx, 29. — [2] Mich. vii, 2. — [3] Jer. ix, 16.

» pulchræ, et non erunt qui in eis habitent [1]. » Lugeamus cum Nahumo, et cum illo dicamus : « Væ qui ædificat in altum » domum suam. » Imo lugeamus illos, ut tunc Christus Judæos et dicamus : « Væ vobis divitibus, quia habetis mer» cedem vestram et consolationem [2]. » Sic, quæso, nos lugere non desistamus : et nisi turpe sit, plangamus super fratrum segnitiem. Ne lugeamus jam mortuum, sed raptorem, avarum, pecuniarum amentem, insatiabilem. Cur mortuos lugemus, nullo fructu? Hos lugeamus, qui mutari possunt. Verum nobis lugentibus, ipsi fortasse rident. At hoc quoque luctu dignum, quia rident de quibus lugere oporteret. Si fletu nostro moverentur, cessandum a luctu esset, cum illi jam ad emendationem pergerent. Verum quia illi sine sensu supini jacent, nos flendo persistamus, non divites tantum, sed pecuniæ amantes, avaros. Non malæ sunt divitiæ, quippe quibus ut par est uti possumus in egenorum usum. Sed avaritia malum est, quæ æterna parit supplicia. Lugeamus ergo : forte quædam sequetur emendatio. Si qui in hoc incidere malum, non eruantur; alii forte sibi cavebunt ne in idipsum incidant. Faxit Deus ut et illi a morbo liberentur, et nemo nostrum in illum incidat, ut in communi omnes promissa consequamur bona, et gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Isaï. v, 8, 9. — [2] Luc. vi, 24.

HOMILIA LXV [1].

CAPUT XI.

Unus autem ex illis Caïphas, cum esset pontifex anni illius, dixit eis : Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo [2], etc.

I. « Infixæ sunt gentes in interitu, quem fecerunt : in laqueo » isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum [3]. » Hoc Judæis contigit. Ipsi namque dicebant occidendum esse Jesum, ne venirent Romani, et tollerent ipsorum gentem et civitatem. Postquam autem occiderunt eum, hæc passi sunt. Et quod ut effugerent fecerant, hoc quia fecere non effugerunt. Sed qui occisus fuit, est in cœlis ; qui autem occiderunt, gehennam sortiti sunt, etsi id non in voto haberent. Sed quid ? Volebant, inquit, a die illo occidere ipsum : dicebant enim : « Venient Romani et tollent gentem nostram. » Unus autem ex istis Caïphas, cum esset pontifex anni illius dixit, » cæteris impudentior : « Vos nescitis quidquam. » Illi nempe dubitabant, et deliberando proposuerant : dicebant enim : « Quid facimus ? » Hic impudenter, aperta fronte, et petulanter clamavit. Quid vero dicit ? « Vos nescitis quidquam, neque cogitatis, quia expedit vobis, ut unus » moriatur homo, et ne tota gens pereat. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetavit [4]. » Vides quanta sit pontificalis potestas ? Quia enim pontificatum sortitus erat, licet indignus, prophetavit,

[1] Alias LXIV. — [2] Joan. XI, 49, 50. — [3] Psal. IX, 18. — [4] Joan. XI, 50, 51.

quid diceret ignorans. Gratia ejus tantum ore usa est, impurum vero cor non tetigit. Multi quoque alii futura prædixerunt, indigni licet, Nabuchodonosor, Pharao, Balaam, omniumque causa manifesta est. Hoc autem vult ille significare. Vos sedetis, adhuc segnius hoc negotium attenditis, nec scitis unius hominis salutem pro communi contemnendam esse. Vide quanta sit virtus Spiritus. Ex improba mente mirabilis prophetiæ verba potuit elicere. Filios autem Dei gentes appellat Evangelista, ex eo quod futurum erat, sicut et ipse ait : « Et alias oves habeo [1]; » ab eo quod futurum erat sic vocans. Quid sibi vult illud : « Cum esset pontifex » anni illius? » Cum aliis hic quoque mos corruptus erat. Non enim ultra toto vitæ tempore, sed anno uno sacerdotium gerebant : ex quo venales facti erant principatus. Attamen vel sic adhuc aderat Spiritus. Postquam autem in Christum manus sustulerunt, tunc illos reliquit, et ad Apostolos translatus est. Et hoc velum scissum ostendit, necnon Christi vox dicentis : « Ecce dimittetur domus vestra de» serta [2]. » Et Josephus quia paulo post fuit, dixit quosdam Angelos, qui apud illos manebant, se inde migraturos esse significavisse, nisi resipiscerent (8). Quandiu enim vinea perstitit, pro more omnia facta sunt, ubi autem hæredem occiderunt, non item, sed perierunt : et quasi splendidam vestem ab ingrato filio, a Judæis scilicet auferens Deus, probis illam servis dedit, ex Gentilibus conversis, et desertos illos nudosque reliquit. Nec parum fuit quod inimicus hæc prophetaret. Hoc enim alios quoque allicere poterat. Nam contra quam ille volebat evenit. Quia enim mortuus est, ideo a futuro supplicio liberati fideles sunt. Quid sibi vult illud : « Ut congregaret eos qui prope et eos qui pro» cul sunt? » Unum corpus reddidit, qui Romæ est, Indos putat membrum suum esse. Quid huic congregationi par?

[1] Joan. x, 16. — [2] Matth. xxiii, 38.

Omniumque caput est Christus. « Ab illo die cogitaverunt » Judæi ut interficerent eum [1]. » Antea quærebant, dicit enim : « Ideo quærebant eum Judæi interficere ; » et, « Quid » me quæritis interficere [2] ? » Sed tunc quærebant, nunc autem id statuerunt, et rei manum admoverunt. « Jesus autem jam » non palam ambulabat in Judæa [3]. » Rursus humano more saluti suæ cavet, ac frequenter hoc facit.

II. Jam causam dixi, cur frequenter abierit, et secesserit ? Nunc prope desertum habitat in Ephrata, et ibi manebat cum Discipulis suis. Quantum putas turbatos fuisse Discipulos videntes ipsum humano more saluti suæ providere ? Nemo jam secutus est : nam cum prope esset dies festus, omnes Jerosolymam accurrebant. Ipsi vero cum gauderent omnes et festum agerent, tunc latebant, tunc in periculis erant : attamen perstabant. Certe cum Pascha et Scenopegia celebrarentur, illi in Galilæa latebant. Rursum postea in die festo, dum soli cum magistro fugerent et laterent, suam erga illum benevolentiam ostendebant. Hinc Lucas illum dixisse ait : « Ego perseveravi vobiscum in ten» tationibus [4]. » Hæc porro dicebat ut ostenderet illos gratia sua roborari. « Multi enim de regione ascenderunt, ut sanc» tificarent, se ipsos. Et dederant Pontifices et Pharisæi » mandata, ut apprehenderent eum [5]. » Mira sanctificatio cum sanguinaria voluntate, cum cruentatis manibus. « Et » dicebant : Putatis quia non veniet ad diem festum [6] ? » In Paschate insidiabantur illi, tempusque solemnitatis tempus cædis reddebant ; id est, huc illum incidere oportet, advocante festo. O impietatem ! Cum majore opus erat pietate, et cum extremis obnoxii sceleribus, liberi emittebantur, tunc innoxium comprehendere conantur. Atqui cum jam illud tentassent ; non modo nihil perfecerant, sed etiam ri-

[1] Joan. XI, 53. — [2] Id. V, 18, et VIII, 1 et 19. — [3] Id. XI, 54.— [4] Luc. XXII, 28. — [5] Joan. XI, 55, 56. — [6] Ibid.

diculi apparuerant. Ideo frequenter incidit et evadit, et cupientes se interficere retinet, et dubios relinquit, ut virtutem suam demonstrando, illos ad compunctionem deducat; et ut postquam captus fuerit, sciant non vi sua, sed ipsius concessione id accidisse. Neque enim tunc potuerunt illum comprehendere, etsi propinqua Bethania esset: et cum comprehendissent, supinos illos prostravit. « Ante sex » dies Paschæ venit Jesus in Bethaniam, ubi fuerat Lazarus » mortuus : et manducabat apud eos, et Martha ministra» bat : Lazarusque manducabat[1]. » Hoc veræ resurrectionis signum erat, quod post multos dies et viveret et manducaret. Unde palam est prandium in ejus domo fuisse : nam ut amici et dilecti Jesum excipiunt. Quidam tamen dicunt id in alia domo gestum fuisse. Maria autem non ministrabat : Discipula enim erat. Rursus hic major adest illi Spiritus gratia. Non ministrabat enim tanquam vocata, neque communi incumbebat ministerio; sed Christo soli honorem defert, neque ut homini, sed ut Deo astat. Unguentum enim ideo effudit, et capillis capitis abstersit, quod signum erat illam de Christo non eamdem quam alii opinionem habere. Sed increpavit Judas pietatem simulans. Quid ergo Christus? « Bonum opus operata est in sepulturam » meam[2]. » Cur Discipulum circa mulierem non reprehendit, neque dixit ut Evangelista, ipsum furti faciendi causa mulierem increpasse? Patientia sua voluit eum in pudorem deducere. Quod autem nosset illum esse proditorem patet, quod jam illum sæpe redarguerit, ut cum dixit: « Non omnes credunt; » et, « Unus ex vobis diabolus est[3]. » Indicavit ergo se nosse illum esse proditorem, non vero aperte redarguit, sed indulsit, quod vellet eum a proposito revocare. Cur ergo alius dixit omnes Discipulos sic locutos

[1] Joan. XII, 1, 2. — [2] Matth. XXVI, 10, et Joan. XII, 7. — [3] Id. VI, 71.

esse? Et omnes, et ille. Sed reliqui non eodem animo. Quod si quis quærat, cur furi loculos pauperum commiserit, et avarum dispensatorem fecerit? respondebimus rem arcanam unum nosse Deum. Quod si quispiam sit conjectando dicendum, ut omnem auferret excusationis causam. Non enim dicere poterat se ex pecuniarum amore id fecisse, cum posset cupiditati suæ ex loculis facere satis, sed ex ingenti nequitia, quam volebat Christus cohibere, indulgentia erga illum multa usus. Quamobrem illum furantem non arguebat, etsi non nescius, ejus malam obstruens cupiditatem, et omnem auferens excusationem. « Sinite illam, » inquit, in diem sepulturæ meæ hoc fecit. » Rursus proditorem admonet, cum sepulturæ meminit. Sed non incessit illum monitio, neque hoc verbum emollivit : etsi potuisset illum in commiserationem injicere; ac si diceret : « Molestus sum et onerosus; sed expecta paulisper, et migrabo. » Huc enim respexit cum diceret : « Me non semper habebi» tis[1]. » Sed nihil horum ferum et furiosum hominem flexit, etiamsi multa alia dixerit et fecerit, pedes ejus laverit illa nocte, ac mensæ consortem fecerit, quod vel latronum animos mulcere potest : et alia verba locutus sit, quæ possent etiam lapidem emollire. Et hæc non multo ante; sed in ipso die, ne tempus in oblivionem induceret. Sed adversus omnia perstitit.

III. Gravis namque est avaritia; gravis certe, quæ oculos et aures obturet, et fera sæviores reddit; conscientiam, non amicitiam, non societatem, non propriam salutem cogitare sinit; sed ab omnibus simul avertens, quos capit in servitutem redigit, ut gravissima domina. Quodque in hac dura servitute deterius est, gratias sibi habendas esse ipsis suadet, et quanto magis illi servitur, tanto magis augetur voluptas : hincque incurabilis morbus gignitur. Hinc

[1] Joan. XII, 8.

venatu difficilis hæc fera est : hæc Giezi ex discipulo et propheta leprosum fecit; hæc Ananiam perdidit; hæc Judam proditorem fecit; hæc principes Judæorum corrupit, qui dona accipiebant et furum socii efficiebantur; hæc plurima induxit bella, sanguine vias, lamentis et gemitibus urbes replevit : hæc cœnas impuras, mensasque execrandas, cibos iniquos reddidit. Idcirco idolorum servitutem illam vocavit Paulus. Sed neque ita deterruit. Cur autem idololatriam dicit? Habent multi divitias, illisque uti non audent; sed illas consecrant, et nepotibus intactas transmittunt, eorumque successoribus, quasi Deo dicata munera contingere non audent. Si quando vero iis uti cogantur, ita affecti sunt ac si rem illicitam facerent. Alioquin autem ac si quis gentilis simulacrum coleret, sic tu aurum portis et vectibus munis, ac pro templo tibi arcam statuis, et in aureis vasis deponis. Sed non adoras simulacrum ut ille? At omnem ipsi cultum exhibes. Hujusmodi homo prius oculos et animam tradat, quam idolum illud. Hoc faciunt auri amatores. At aurum non adoro, inquies. Neque ille idolum adorat, sed inhabitantem dæmonem. Ita et tu, etsi aurum non adores, sed illum adores dæmonem, qui ex auri intuitu et concupiscentia in tuam involat animam. Dæmone namque deterior est pecuniarum cupiditas, cui multi magis obsequuntur, quam idolis alii. Hi namque in multis non parent; illi vero in omnibus cedunt; et quidquid faciendum suggerat, obsequuntur. Quid dicit avaritia? « Esto omnibus hostis et inimicus, naturam obliviscere, Deum contemne : sacrifica mihi te ipsum, » et in omnibus illi obtemperant. Idolis quidem boves et oves immolantur. Avaritia autem dicit : « Immola mihi animam tuam; » et avarus morem gerit. Vides-ne quales aras habeat? qualia excipiat sacrificia? Regnum Dei avari non possidebunt : ac nihil tamen formidant. Atqui hæc cupiditas omnium

infirmissima est. Neque enim innata, neque naturalis est: alioquin enim nobis a principio affuisset : at initio aurum non erat, nec aurum quispiam amabat. At si vultis, dicam unde malum irrepserit. Singuli eos, qui præcesserant, æmulati, morbum auxerunt, et vel invitum incitat is, qui præcessit. Cum vident enim splendidas ædes, agrorum copiam, servorum greges, argentea vasa, et multam vestium congeriem, nihil non agunt ut illos superent; ut primi secundos, hi sequentes causam cupiendi augent. Quod si voluissent moderate agere, non aliis doctores fuissent; imo neque his ulla est excusatio. Sunt enim alii, qui pecunias spernant. Et quis spernit, inquies? Quod enim gravius est, tanta hujus vitii vis est, ut videatur non posse superari, nec credatur quempiam esse qui contrariam virtutem sectetur. Multos tamen hujusmodi numerare possum et in urbibus, et in montibus. Et quid inde lucri? Neque enim hinc meliores evadetis. Alioquin autem non de his nobis sermo nunc est, nec dicimus divitias effundi oportere. Vellem utique : sed quia majus esse onus videtur, non cogam, sed hortor ne aliena concupiscatis, atque ex facultatibus largiamini. Multos autem inveniemus rebus suis contentos, sua curantes, et ex justis laboribus victum parantes. Cur non hos imitamur et æmulamur? Cogitemus eos, qui ante nos fuerunt. Annon illorum prædia stant, dum ipsorum sola nomina circumferuntur? En hujus balneum, illius suburbanum et diversorium : annon statim atque hæc videmus, ingemiscimus, cogitantes quot labores sustinuerit, quot quantaque rapuerit? et nusquam ille apparet; sed alii ejus facultatibus delectantur, quos ille nunquam putasset : et forte etiam inimici, dum extremas ille dat pœnas. Eadem nos manent. Nam sine dubio moriemur, eumdemque finem sortiemur. Quanta, quæso, odia, quantos sumptus, quantas inimicitias sustinuerunt?

Et quid inde lucri? Immortale supplicium et consolatio nulla, criminationes ab omnibus non viventi modo, sed etiam defuncto oblatas. Quid porro cum multorum imagines in ædibus positas conspicimus? annon magis lugemus? Vere plane dixit Propheta : « Verumtamen vane con» turbatur omnis homo vivens [1]. » Perturbatio enim vere est harumce rerum cura; perturbatio et anxietas superflua. Secus autem in æternis illis mansionibus et tabernaculis. Hic alius laboravit, alius laborum fructu potitur. Ibi vero laborum suorum quisque dominus erit, et multiplicem accipiet mercedem. Ad illam ergo possessionem properemus: illic paremus nobis ædes, ut quiescamus in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA LXVI [2].

CAPUT XII.

Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic esset, et venerunt non propter Jesum tantum; sed ut et Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis [3].

I. Quemadmodum divitiæ incautos perdere consueverunt, ita et principatus; illæ enim in avaritiam deducunt, hic in arrogantiam. Vide ergo apud Judæos subditam quidem turbam sanam, principes autem corruptos. Quod enim plebs in illum crederet, testificantur passim Evangelistæ : « Multi de turba crediderunt in eum. » Ex principibus autem multi non credebant. Ipsi vero dicunt, non

[1] Psal. XXXVIII, 8. — [2] Alias LXV. — [3] Joan. XII, 9.

turba : « Numquid aliquis ex principibus credidit in eum[1] ? » Sed quid dicunt? Turba populi, qui non norunt Deum, maledicti sunt. Eos, qui credebant, maledictos dicebant; se vero, qui occiderunt Christum, prudentes. Hic quoque multi, qui miraculum viderant, crediderunt; principes autem, non modo non contenti propriis malis erant, sed etiam Lazarum interficere tentabant. Esto Christum, qui sabbatum solvebat, qui se æqualem Patri faciebat, propter Romanos interficere quæratis, in Lazaro quid sceleris deprehendistis, ut cogitetis interficere? An beneficium accipere crimini dandum? Vides-ne sanguinarium illorum propositum? Atqui multa signa fecerat; sed nullum eos ita efferaverat, non paralyticus, non cæcus. Hoc enim et natura mirabilius erat, et post alia multa factum. Resque stupenda erat videre mortuum quatriduanum ambulantem et loquentem. Pulchra sane festi officia, cædibus celebritatem miscere. Præterea, illic de violato sabbato accusabant eum, et hac ratione populum abducebant; hic vero quia nihil poterant criminis offerre, contra suscitatum machinantur. Neque poterant hic dicere ipsum esse Patri adversarium; precatio enim cohibebat illos. Quoniam igitur sublata erat assidua illa accusandi materia, signumque conspicuum erat, ad cædem feruntur : idipsumque facturi erant erga cæcum, nisi sabbati crimen affuisset. Alioquin ignobilis ille erat, ejeceruntque illum de templo : hic autem vir insignis, ut liquet eo, quod multi sorores ejus consolatum venerint, et miraculum videntibus omnibus editum fuerat, atque stupendo modo. Ideo omnes visum accurrebant. Hoc illos mordebat : quod instante solemnitate, illa missa omnes Bethaniam advolarent. Illum ergo occidere moliti sunt, et nihil audere sibi videbantur; ita sanguinarii erant. Ideo lex ab his verbis incipit : « Non oc-

[1] Joan. VII, 48.

» cides[1], » et de hoc Propheta accusat : « Manus eorum san» guine plenæ[2]. » Quomodo ergo cum non palam in Judæa ambularet, et in desertum secessisset, iterum fidenter intrat? Postquam secessu iram illorum sedaverat, jam quietos adit. Alioquin plebs præcedens et subsequens poterat illis metum incutere : nihil enim eam ita allexerat, ut signum Lazari. Alius porro Evangelista dicit : « Straverunt » sub pedibus ejus vestimenta, et omnis civitas commota » est[3]; » cum tanto scilicet honore ingrediebatur. Hoc porro faciebat ut prophetiam aliam figuraret, aliam impleret, et idem fuit alterius principium, alterius finis. Nam illud : « Lætare quia rex tuus venit tibi mansuetus[4], » prophetiam implet; quod autem asino insideat, rem futuram præsignificat, quia immundum gentilium genus subditum habiturus erat. Quomodo autem alii dicunt ipsum Discipulos misisse et dixisse : « Solvite asinam et pullum[5]; » hic vero nihil simile dicit, sed invento asello insedisse? utrumque factum esse credibile est, et post solutam asinam, ducentibus Discipulis, invento asello Christum insedisse. Ramos autem palmarum et olivarum acceperunt, et vestimenta straverunt, ostendentes se majorem de illo, quam de Propheta, opinionem habere. Et dicebant : « Ho» sanna, Benedictus qui venit in nomine Domini[6]. » Vides hoc maxime illos dolore obruisse, quod omnes persuasum haberent ipsum non esse Deo adversarium? Et hoc maxime populum scindebat, quod se diceret a Patre venire. Quid sibi vult illud, « Lætare multum, filia Sion[7]? » Quia omnes ipsorum reges ut plurimum iniqui erant et cupidi, ipsosque hostibus tradebant, plebem subvertebant et hostibus subditos reddebant; « Confide, » inquit. Hic non talis est, sed mansuetus et mitis, quod ex asina ostenditur.

[1] Exod. xx. — [2] Isaï. I, 15. — [3] Luc. XIX, 36, et Matth. XXI, 10. — [4] Ibid. 5. — [5] Marc. XI, 5. — [6] Joan. XII, 13. — [7] Ibid. 15.

Neque enim exercitu stipatus ingressus est, sed cum asina tantum. « Hoc autem nesciebant, inquit, Discipuli ejus » quod scriptum de illo esset [1]. » Vides-ne illos plurima ignorasse, quia ipse nondum eis revelaverat? Nam cum dixit : « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo » illud [2] : » neque tunc intellexerunt Discipuli ejus. Et alius Evangelista dicit absconditum fuisse sermonem ab eis, nec scivisse resurrecturum illum esse a mortuis. Sed hoc jure absconditum illis erat : quapropter alius Evangelista narrat ipsos singula audientes doluisse et mœstos fuisse [3]; id autem contingebat quod resurrectionem non nossent, et jure id occultabatur ipsis, quia illorum captum superabat. Asinæ vero historia cur illis occulta fuit? Quia hæc quoque res magna erat.

II. Vide autem Evangelistæ philosophiam, quomodo non erubescat pristinam illorum ignorantiam profiteri. Quod scriptum esset sciebant, quod vero de illo scriptum esset, id ignorabant. Nam certe hoc illis offendiculo futurum erat, si rex cum esset, hæc esset passurus, atque ita tradendus : alioquin autem non tam facile quod regnum illud esset intellexissent. Nam alius Evangelista dicit, de hujus mundi regno dici putavisse [4]. « Testificabatur autem turba, » quod Lazarum resuscitasset [5]. » Non enim tot repente mutati fuissent, inquit, nisi signo credidissent. « Pharisæi » autem dixerunt illis : Videtis quia nihil proficitis? Ecce » mundus totus post illum abit [6]. » Hoc dictum mihi videtur ab iis, qui sanæ mentis erant, nec audebant palam loqui; et ex eventu confutabant illos, ut qui inutilia tentarent. Mundum autem hic turbam vocant. Solet enim Scriptura mundum dicere et creaturas, et eos, qui in nequitia vivunt : Illud quidem cum ait : « Efferens secundum

[1] Joan. XII, 16. — [2] Id. II, 19. — [3] Matth. XVII, 23. — [4] Id. XX, 25. — [5] Joan. XII, 17. — [6] Ibid. 19.

» numerum mundum suum[1] : » hoc vero cum dicit : « Mundus vos non odit, me autem odit [2]. » Hæc accurate scire par est, ne præter nominum significationem hæretici ansam arripiant. « Erant autem quidam gentiles, qui ascenderant adorare in solemnitate[3], » cum jam prope esset, ut proselyti fierent venerant ad solemnitatem, et fama commoti dicunt : « Volumus Jesum videre[4]. » Philippus autem Andream adit, utpote qui ipsum præcederet, et rem ei communicat. Verum non sine cautione nec palam id facit : audierat enim : « In viam gentium ne abieritis[6]. » Ideo rem cum Discipulo communicatam Magistro refert : ambo enim id retulerunt ei. Ille vero quid dicit ? « Venit hora ut » clarificetur Filius hominis. Nisi granum frumenti cadens » in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet[6]. » Quid significat illud, « Venit hora ? » Dixerat : « In viam gentium » ne abieritis, » omnem Judæis præscindens pervicaciæ ansam, illos cohibuit. Cum autem illi immorigeri manerent, gentiles autem accedere vellent, tempus demum, inquit, est ad passionem accedendi cum omnia impleta sint. Nam si contumacibus illis semper hæreremus, illosque accedere volentes non admitteremus, indignum hoc esset providentia nostra. Quia igitur Discipulos suos post crucem ad gentes missurus erat, cum videt illas jam accedere, ait : « Tempus est ut ad crucem veniam. » Non antea sivit accedere, ut id esset in testimonium illis. Antequam enim illum repellerent, antequam in crucem agerent, non dixit : « Euntes » docete omnes gentes [7]; » sed, « In viam gentium ne abie» ritis [8]; » et, « Non missus sum nisi ad oves, quæ perierunt » domus Israël [9]; » et, « Non est bonum accipere panem » filiorum, et dare canibus [10]. » Cum autem odio haberent

[1] Isaï. xl, 26. — [2] Joan. vii, 7. — [3] Id. xii, 20. — [4] Ibid. 21. — [5] Matth. x, 5. — [6] Joan. xii, 23, 24. — [7] Matth. xxviii, 19. — [8] Id. x, 5. — [9] Id. xv, 24. — [10] Ibid. 26.

eum, et ita odio haberent, ut occiderent, superfluum erat persistere, renitentibus illis. Nam recusarunt illum dicentes: « Non habemus regem nisi Cæsarem [1]. » Tunc demum illos dimisit, quia ipsi priores dimiserant. Ideo dicit: « Quo» ties volui congregare filios vestros et noluistis [2]? » Quid sibi vult, « Granum frumenti nisi cadens in terram mor» tuum fuerit [3]? » De cruce loquitur. Ne enim turbarentur, cogitantes tunc illum occisum fuisse, cum gentes accesserunt, dicit: « Hoc ipsos maxime ad accedendum inducit, hoc prædicationem meam augebit. » Deinde quia sermonibus non ita persuadebat, a rerum experientia ipsos allicit dicens: « In frumento hoc accidit, ut mortuum majorem fructum afferat. Si hoc in seminibus, multo magis in me. » Verum Discipuli dicta non intellexerunt. Quare frequenter hoc repetit Evangelista, ut excuset eos, quod postea fugerint. Istiusmodi sermonem de resurrectione disputans Paulus attulit.

III. Quam ergo excusationem habebunt ii, qui resurrectionem non credunt; cum illam in seminibus quotidie contemplari possimus, in plantis quoque, et in generatione nostra? Primo enim corrumpi semen oportet, et inde fieri generationem. Universim vero cum Deus aliquid facit, nullis opus est ratiociniis. Quomodo enim nos ex non extantibus fecit? Hæc Christianis dico, qui se dicunt Scripturis credere; addam aliud ex humanis ratiociniis. Ex hominibus alii improbi, alii probi sunt; ex improbis multi re prospera ad extremam senectutem devenerunt; ex probis secus res cessit. Quandonam ergo et quo tempore singuli pro merito accipient [4]? Sane, inquiunt, sed corporum resurrectio non est. Non audiunt Paulum dicentem: « Oportet corruptibile » hoc induere incorruptionem? » Non de anima; non enim

[1] Joan. XIX, 15.— [2] Matth. XXIII, 37.— [3] Joan. XII, 24.— [4] 1 Cor. XV, 53.

anima corrumpitur, et resurrectio dicitur de illo, qui cecidit; cecidit vero corpus. Cur autem non vis esse corporis resurrectionem? Annon possibilis Deo est? Sed hoc negare extremæ insipientiæ esset. At non decet? Cur non decet hoc corruptibile, quod et laborem et mortem una subiit, coronas etiam participare? Nam si non deceret, non a principio factum fuisset, neque Christus carnem sumpsisset. Quod autem sumpserit, illamque resuscitaverit, audi quid dicat : « Infer digitos tuos et vide, quia spiritus ossa et » nervos non habet [1]. » Cur Lazarum suscitavit, si melius erat sine corpore resurgere? cur inter signa et beneficia hoc posuit? cur cibos præbuit? Ne itaque, dilecti, ab hæreticis decipiamini. Et resurrectio et judicium est. Hæc autem de medio tollunt quotquot nolunt operum suorum rationem reddere. Oportet enim resurrectionem talem esse qualis fuit resurrectio Christi. Primitiæ enim ille est, et primogenitus mortuorum. Quod si resurrectio est animæ purgatio, et liberatio a peccatis; Christus vero non peccavit, cur resurrexit? Quomodo nos a maledictione liberati sumus, si ipse peccavit? Quomodo dicit : « Venit princeps » hujus mundi, et in me non habet quidquam [2]? » Nam hoc impeccabilitatem ejus significat. Igitur secundum illos, aut non surrexit, vel ut resurgeret, ante resurrectionem peccavit. Sed et resurrexit, et peccatum non fecit. Ergo resurrexit, et hæc prava doctrina nihil aliud est quam inanis gloriæ proles. Hunc ergo morbum fugiamus. « Nam cor» rumpunt bonos mores colloquia prava [3]. » Non sunt hæc Apostolorum dogmata. Marcion et Valentinus hæc innovarunt. Fugiamus ergo, dilecti. Nihil prodest vita bona, cum prava doctrina; ut vicissim nihil sana doctrina, cum vita corrupta. Hæc gentiles pepererunt; hæc illi auxerunt ab externis accepta philosophis, et materiam non factam

[1] Joan. xx, 27. — [2] Id. xiv, 30. — [3] I Cor. xv, 33.

et multa hujuscemodi statuentes. Ut ergo dixerunt non esse creatorem sine materia non facta; sic et resurrectionem negarunt. Verum ne iis attendamus, cum immensam Dei potestatem noscamus. Ne attendamus. Vobis hæc dico. Nos enim adversus illos pugnare non recusabimus; sed inermis et nudus, etsi in infirmiores inciderit, licet fortior, facile capietur. Nam si Scripturis attenderetis, et vos quotidie ad pugnam appararetis, non auctor vobis essem ut pugnam adversus illos vitaretis; sed manum conserere suaderem; nam fortis est veritas. Quia vero Scripturis uti nescitis, congressum timeo, ne inermes vos illi prosternant; nihil enim, nihil utique imbecillius iis, qui Spiritus auxilio sunt destituti. Quod si exteriore utantur sapientia, mirandum non est; sed potius ridendum quod stultis utantur doctoribus. Neque enim vel de Deo, vel de creatura quid sanum illi invenire potuerunt; sed ea quæ apud nos vidua novit, Pythagoras prorsus ignoravit. Sed dicunt animam fruticem, piscem, canem fieri. His-ne, quæso, attendas? et qua ratione? Magni sunt illi in vico; cincinnos pulchros alunt, palliis induuntur; hactenus pertingit eorum philosophia. Si intus respicias, cinis, pulvis, nihil sanum est, sed « Sepulcrum patens est guttur eorum [1]; » omnia immunditie et sanie plena, et eorum dogmata vermibus scatent. Primus eorum aquam dixit esse Deum; qui secutus est, ignem; alius, aërem, et omnes ad corpora delati sunt. Hos-ne, quæso, mireris, qui ne incorporei quidem Dei notitiam attigere? Quod si postea quid noverunt, id evenit post quam in Ægypto cum nostris collocuti sunt. Sed ne vos nimium perturbemus, hic orandi finem faciamus. Si enim illorum doctrinam proponere incipiamus, quid de Deo, quid de materia, quid de anima et de corpore dixerint, magnus consequetur risus; neque nostra egebunt confutatione. Ipsi

[1] Psal. v, 11, et xiii, 3.

enim sese mutuo confodiunt. Qui contra nos de materia librum scripsit, se ipsum confodit. Quare ne vos frustra detineamus, nec sermonum labyrinthum texamus, his missis, hoc dicemus; divinarum Scripturarum lectioni attendendum, neque verbis certandum esse, nullo fructu. Quod etiam Paulus Timotheum docet, etsi multa instructum sapientia, et signorum gratiam habentem. Ipsi ergo obtemperemus, abjectisque nugis, operibus manum admoveamus, fratrum amori dico, hospitalitati, et magnam eleemosynæ rationem habeamus; ut promissa consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXVII [1].

CAPUT XII.

Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur [2].

I. Dulcis est præsens vita, et multæ plena voluptatis. Verumnon omnibus, sed iis qui ipsi hærent. Si quis vero cœlum respiciat, et bona ibi reposita, cito illa despiciet et pro nihilo habebit. Nam et corporum pulchritudo, donec alia speciosior appareat, in admiratione habetur; cum vero formosius quidpiam conspicitur, primum contemnitur. Si velimus ergo illam intueri pulchritudinem, et regni illius speciem, cito præsentia vincula dissolvemus. Vinculum enim est rerum præsentium amor. Et hoc nobis suadens

[1] Alias LXVI. — [2] Joan. XII, 25, 26.

Christus, audi quid dicat : « Qui amat animam suam, » perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in » vitam æternam custodit eam. Qui mihi ministrat, me » sequatur; et ubi ego sum, illic et minister meus erit. » Hæc ænigmati similia videntur, neque tamen sunt, sed multæ plena sapientiæ. Et quomodo qui amat animam suam, perdet eam? Qui absurdis ejus concupiscentiis obtemperat, qui plus quam par est ei indulget. Ideo admonet quispiam : « Noli ambulare in cupiditatibus animæ tuæ [1]. » Sic enim illam illam perdes; nam a via ad virtutem agente abducit. Ut contra, qui odit eam in hoc mundo, servabit eam. Quid est, qui odit eam? qui illi perniciosa jubenti resistit. Neque dixit : « Qui non cedit ei, sed qui odit eam. » Quemadmodum enim odiosos nec audire libenter, nec videre placide possumus; sic et animam cum contraria Dei voluntati præcipit, vehementer aversari oportet. Quia enim jam de morte locuturus est illis, de morte scilicet sua, prævidetque illos in mœstitiam delapsuros esse, rem subli-miori modo tractat. Quid dico si mortem meam non forti-ter feratis? nisi vos ipsi moriamini, nihil vobis lucri supererit. Et vide quomodo consolationem sermoni ad-miscet; valde durum et molestum erat audire hominem animæ suæ amantissimum mori oportere. Ecquid vetera recenseam, quando nunc etiam multos inveniemus qui libenter omnia tolerent, ut hac vita fruantur, etiamsi futura credant? qui cum vident ædificia, opificia, machinas, lacry-mantes talia dicunt : « Quanta machinatur homo, et pulvis efficitur? » Ita magna est hujusce vitæ concupiscentia! Hæc itaque vincula solvens Christus ait : « Qui odit animam » suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam. » Quod autem ut illos moneret, et metum eorum solveret hæc dixerit, audi ex sequentibus : « Qui mihi ministrat,

[1] Eccli. XVIII, 30.

» me sequatur; » de morte loquens, et ut per opera ipsum sequantur exigens. Minister enim eum, cui ministrat, sequi omnino debet. Et considera quandonam hæc loquatur; non cum persecutionem patiebantur, sed cum in fiducia degebant et in tuto esse putabant, a multis honorati et culti; cum sese erigere poterant et audire : « Et tollat » crucem suam, et sequatur me [1]. » Id est, paratus semper esto ad pericula, ad mortem, ad migrandum ex hac vita. Deinde cum gravia et molesta dixisset, præmium addit. Quodnam illud? Quod ipsum sequatur; quod sit una secum; ostendens fore ut resurrectio mortem sequatur. « Nam ubi sum ego, inquit, illic et minister meus. » Ubi est Christus? In cœlis. Ergo etiam ante resurrectionem illuc et anima et mente transferamur. « Si quis mihi minis- » traverit, diliget eum Pater. » Cur non dixit; « Ego? » Quia nondum consentaneam de ipso opinionem habebant, sed majorem de Patre. Qui enim nondum sciebant ipsum esse resurrecturum, quomodo magnam de illo opinionem concepissent? Quamobrem filiis Zebedæi ait : « Non est » meum dare, sed quibus paratum est a Patre meo [2]. » Atqui ipse est qui judicat. Hic vero se genuinum Filium declarat; illos enim ut genuini et veri Filii ministros excipiet. « Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, » salvifica me ex hac hora [3]. » Atqui hæc non sunt mortem adire suadentis; imo hortantis utique. Ne dicerent enim eum, humanis carentem doloribus, facile de morte philosophari, et sine suo periculo nos hortari, ostendit se, licet eam formidaret, ipsam, utpote utilem, non recusare. Hæc porro ad assumptam carnem, non ad divinitatem pertinent. Idcirco ait : « Nunc anima mea turbata est. » Nisi enim hoc esset, qua serie hæc consequi possent : « Pater, salvifica

[1] Matth. XVI, 24. — [2] Marc. X, 40. — [3] Joan. XII, 27.

me ex hac hora : » ita perturbatus est, ut liberari se postularet, si effugere posset.

II. Hæc humanæ naturæ infirmitas est. Sed quid dicam non habeo, cum mortem deprecer. « Propterea veni in » horam hanc; » ac si diceret : « Etiamsi turbemur, et consternemur, mortem ne fugiamus, nam ita perturbatus ego, non fugiendum dico : » ferendum quippe illud est quod accidit. Non dico : « Libera me ex hac hora, » sed, « Pater, » clarifica nomen tuum [1]. » Etiamsi perturbatio ad hæc dicenda compellat, contrarium dico : « Clarifica nomen » tuum; » id est, duc in crucem, quod humanum affectum indicat, naturamque mori nolentem, sed vitam servare cupientem; ostenditque se non extra humanos affectus esse; sicut enim neque esurire neque dormire crimini datur; sic neque præsentem vitam optare. Christus vero corpus habuit a peccatis liberum, non a naturalibus necessitatibus; alioquin corpus non fuisset. His etiam aliud docuit. Quodnam illud? Ut si unquam in mœstitia et metu simus, ne ideo a proposito resiliamus. « Pater, clarifica » nomen tuum. » Ostendit se pro veritate mori, rem illam gloriam Dei vocans. Et hoc post crucem contigit. Futurum erat ut orbis converteretur, ac nomen Dei cognosceret, ipsique serviret; non Patris nempe nomen duntaxat, sed etiam Filii. Attamen illud tacet. « Venit ergo vox de cœlis; » Et clarificavi, et iterum clarificabo [2]. » Ubi clarificavit? In præcedentibus; et iterum clarificabo post crucem. Quid ergo Christus? « Non propter me vox hæc facta est, sed » propter vos [3]. » Illi autem tonitruum esse putarunt, vel Angelum ipsi locutum fuisse. Et unde hoc putarunt? Annon clara et conspicua vox fuit? Verum cito avolavit ab illis utpote crassioribus, carnalibus, segnibus. Alii sonum

[1] Joan. XII, 28. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 30.

tantum retinuerunt; alii articulatam fuisse vocem noverant, quid vero significaret, non item. Quid ergo Christus? « Non propter me hæc vox venit, sed propter vos. » Cur hoc dixit? Ad illud respiciens quod semper dicebant, illum ex Deo non esse. Qui enim a Deo clarificatur, quomodo non est ex Deo, cujus nomen propter ipsum clarificatur? Ideo vox delata est, propterea inquit ipse : « Non propter » me hæc vox venit, sed propter vos, » non ut aliquid a me ignoratum ab illa audiam; omnia enim quæ Patris sunt novi; sed propter vos. » Quia enim dicebant Angelum locutum illi esse, vel factum esse tonitruum, et non advertebant, inquit, propter vos delatam esse vocem, ut hinc concitaremini ad interrogandum quid dictum fuisset. Illi vero stupefacti, neque sic interrogarunt, cum audirent id ad se pertinere. Nescienti enim cujus gratia diceretur, jure non insignis vox videbatur esse. Propter vos vox delata est. Vides-ne quomodo res humiles eorum gratia fiant, non quasi Filius auxilio egeat? « Nunc judicium est mundi, nunc » princeps hujus mundi infra ejicietur [1]. » Hoc quomodo aptatur illi, « Clarificavi, et clarificabo? » Optime et admodum consentanee. Quia enim dixit : « Clarificabo, » modum gloriæ ostendit. Quis ille modus? Ille, inquit, ejicietur infra. Quid sibi vult illud; judicium est mundi hujus? Ac si diceret : « Judicium erit et ultio. » Quomodo? Occidit primum hominem, quem peccato obnoxium invenit; per peccatum enim mors intravit. In me hoc non invenit. Cur ergo insiliit, et morti tradidit? Cur in Judæ animam ingressus est, ut me occideret? Ne mihi enim jam dixeris, ita Deum dispensavisse; hoc enim non diaboli est, sed ipsius sapientiæ. Exploretur interim mens maligni illius. Quomodo ergo mundus in me judicatur? Quasi constituto judicio dicetur illi : « Esto, omnes occideris, sed quia pec-

[1] Joan. XII, 31.

cato obnoxios reperisti; Christum vero cur occidisti? Nonne plane injuste? » Per Christum ergo totus mundus vindicabitur. Quod ut clarius evadat, exemplo utar. Sit violentus tyrannus quispiam, qui in manus suas incidentes omnes innumeris afficiat malis. Hic si cum rege vel cum filio regis congressus occidat illum injuste; ejus mors etiam alios ulcisci poterit. Sit aliquis qui a debitoribus exigat, verberet, in carcerem conjiciat; deinde eadem arrogantia nihil debentem perinde cogat. Eorum, quæ in alios commisit, tunc pœnas dabit; ille namque ipsum occidet.

III. Sic et in Filio factum est. Eorum enim quæ, contra vos fecerit diabolus, per ea quæ contra Christum ausus fuit, dabit pœnas. Quod autem id subindicetur, audi: « Nunc » princeps hujus mundi ejicietur infra, » per mortem meam. « Et ego si exaltatus fuero, omnes traham ad me ipsum[1]; » hoc est, etiam gentiles. Et ne quis diceret: « Quomodo ejicietur infra, si te vicerit. » Non vincet, inquit. Quomodo enim vincet eum, qui alios trahit? Nec loquitur de resurrectione, sed quod resurrectione majus est: « Omnes tra» ham ad me ipsum. » Nam si dixisset: « Resurgam, » nondum palam esset ipsos esse credituros; cum autem dicit: « Credent, » utrumque declarat, et resurrecturum se confirmat. Si enim mortuus mansisset, et homo purus esset, nemo credidisset. « Omnes traham ad me ipsum. » Cur ergo dicit Patrem trahere? Quia trahente Filio, trahit et Pater. Traham, inquit, utpote a tyranno detentos, qui non possint per se accedere, et ejus obsistentis manus effugere. Alibi autem illud rapinam vocat. « Nemo potest spolia fortis ra» pere, nisi prius fortem alliget, et tunc vasa ejus rapiat[2]. » His ejus violentiam significat. Quod ergo illic rapinam, hic tractionem appellavit. Hæc cum sciamus, excitemur, glorificemus Deum, non per fidem tantum, sed etiam per

[1] Joan. XII, 32. — [2] Matth. XII, 29.

vitam; alioquin non gloria, sed blasphemia in Deum esset. Non ita blasphematur Deus ab execrando gentili, ut a Christiano corrupto. Idcirco omnia, obsecro, faciamus, ut Deus gloria afficiatur. Nam ait : « Væ servo illi, per quem » nomen Dei blasphematur : » Quando autem « Væ » dicitur, omnis cruciatus sequitur atque supplicium. Beatus autem ille est, per quem nomen ejus honoratur. Ne itaque simus quasi in tenebris, sed omnia peccata fugiamus, maxime autem illa quæ in publicam perniciem transeunt; in his enim præsertim Deus blasphematur. Quam enim veniam consequemur, si aliis dare jussi, aliena rapiamus? Quæ nobis erit spes salutis? Si esurientem non alas, punieris; si indutum exuas, quam consequeris veniam? Hæc frequenter dicere non cessabimus : forte qui hodie non audiunt, cras audient : qui cras non attendent, postridie audient. Quod si qui immorigeri sint, nos saltem innoxii judicium non subibimus, qui quæ nostra erant impleverimus. Utinam nec nos de dictis erubescamus, nec vos pudore afficiamini, sed omnes cum fiducia stare possimus ante tribunal Christi, ut et nos possimus in vobis gloriari, deque malis nostris aliquam consolationem accipere; vestram nempe probationem, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA LXVIII [1].

CAPUT XII.

Respondit ei turba : Nos audivimus ex lege, quod Christus manet in æternum ; et quomodo tu dicis : Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis [2] ?

I. Error deprehensu facilis et infirmus est, etiamsi exterius mille depingatur coloribus. Et quemadmodum ii, qui ruinæ proximos parietes oblinunt, non illos tamen illitos firmant; sic qui mentiuntur, facile confutantur. Id quod hic passi sunt Judæi. Nam Christo ipsis dicente : « Cum » exaltatus fuero a terra omnes traham ad me ipsum : Nos » audivimus, inquiunt, a lege, quia Christus manet in » æternum. Quomodo tu dicis : Oportet exaltari Filium » hominis? Quis est iste Filius hominis? » Norant igitur Christum esse immortalem, et vitam habere sine termino. Ergo quid diceret intelligebant. Etenim in Scripturis passim et passio et resurrectio occurrunt. Nam Esaïas hæc simul ponit : « Tanquam ovis ad occisionem ductus est [3], » et quæ sequuntur omnia. Et David in secundo Psalmo, et alibi sæpe hæc ambo copulat. Patriarcha quoque cum dicit : « Decidens dormivit ut leo, » addiditque : « Et ut catulus » leonis, quis suscitabit eum [4]? » simulque passionem et resurrectionem significat. Verum hi sperantes se illi silentium imposituros ac demonstraturos ipsum non esse Christum, hinc Christum in æternum manere confitentur. Et vide quam maligne. Non dixerunt enim : « Nos audivimus

[1] Alias LXVII. — [2] Joan. XII, 34. — [3] Isaï. LIII, 7. — [4] Gen. XLIX, 9.

quod Christus non passurus, non crucifigendus sit, sed quod maneat in æternum. » Atqui neque hoc dictum, contrarium erat. Passio namque immortalitatis non fuit impedimentum. Hinc videre licet multa eos scivisse quæ in dubium vocari poterant, atque sponte sua malignatos esse. Quia enim ante de morte disseruerat, cum hic audirent illum exaltandum esse, hoc suspicati sunt. Deinde dicunt: « Quis est iste Filius hominis? » et hoc maligne. Ne putes, inquiunt, nos de te hoc dicere, neu dicas nos inimicitiæ causa tibi contradicere. Ecce nescimus de quo loquaris, et tamen hæc proferimus. Quid ergo Christus? Ipsos confutat, ostenditque passionem nihil obesse quominus ipse maneat in æternum. « Adhuc, inquit, modicum tempus lumen in vobis est[1]; » significans mortem suam esse translationem : nam lux solis non extinguitur; sed parvo tempore secedens, rursum apparet. « Ambulate dum lucem habetis[2]. » Quod hic tempus indicat? An totam hanc vitam? an tempus ante crucem? Utrumque arbitror. Ob ineffabilem enim ejus benignitatem, multi etiam post crucem crediderunt. Hæc porro dicit ut illos ad credendum concitet, ut etiam superius fecit ita dicens : « Adhuc modicum tempus vobiscum sum[3]. Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat[4]. » Quanta nunc Judæi ignorantes faciunt, ac si in tenebris ambularent? Videntur sibi recta incedere via, dum contraria procedunt. Sabbatum servantes et legem, ciborumque observationes, et nesciunt ubi ambulent. Ideo dicebat : « Ambulate in luce, ut Filii lucis sitis[5]; » id est, Filii mei. Atqui in principio inquit Evangelista : « Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt[6]; » id est, ex Patre. Hic vero ipse illos gignere dicitur; ut scias unam esse operationem Pa-

[1] Joan. XII, 35. — [2] Ibid. — [3] Id. VII, 33. — [4] Id. XII, 35. — [5] Ibid. 36. — [6] Id. I, 13.

tris et Filii. « Hæc locutus Jesus, abiit et abscondit se ab » eis [1]. » Cur abscondit se nunc? Neque enim lapides contra eum tulerunt, neque blasphemarunt, et ante fecerant. Cur ergo se abscondit? Cum in corda penetraret, sciebat eorum animos exasperari, etiamsi nihil loquerentur : sciebat fervere illos et cædem spirare, neque expectavit donec in opus procederent; sed abscondit se, ut illorum invidiam sedaret. Vide quomodo id subindicet Evangelista, qui statim addit : « Cum autem tanta signa fecisset, non crediderunt in eum [2]. » Quæ illa tanta signa? Ea quæ prætermisit Evangelista : ut ex sequentibus palam est. Nam cum secessisset, et postea reversus esset, rursus placide illos alloquitur his verbis : « Qui credit in me, non credit in me, sed » in eum qui misit me [3]. » Vide quid facit : ab humilibus incipit, et confugit ad Patrem. Iterumque extollit sermonem, et cum eos efferatos intelligit, discedit, et rursus comparet, et ab humilibus iterum incipit. Et ubinam hoc fecit? Imo ubi non fecit? Vide quid initio dicat : « Sicut » audio, judico [4] : » deinde sublimius : « Sicut enim Pater » suscitat mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivi» ficat [5]. » Iterumque : « Ego non judico vos, alius est qui » judicat [6]. » Rursumque secedit, posteaque in Galilæa comparens : « Operamini, inquit, non cibum qui perit [7]. » Et cum magna de se dixisset, quod ex cœlo descenderit, quod vitam æternam det, rursum abscedit. Et in scenopegia rursum astans, idipsum facit.

II. Ac perpetuo videas illum doctrinam suam variantem, præsentia, absentia, humilibus, sublimibus verbis : quod etiam hic fecit : « Cum autem tanta signa fecisset, non cre» diderunt in eum, inquit, ut impleretur sermo Esaïæ, » quem dixit : Domine, quis credidit auditui nostro? et

[1] Joan. XII, 36. — [2] Ibid. 37. — [3] Ibid. 44. — [4] Id. V, 30. — [5] Ibid. 21. — [6] Id. VIII, 50. — [7] Id. VI, 27.

» brachium Domini cui revelatum est? » Et rursum : « Non » potuerunt, inquit, credere, quia dixit Esaïas : Auditu au» dietis, et non intelligetis. Hæc autem dixit quando vidit » gloriam ejus, et locutus est de eo[1]. » Ecce iterum hoc : « Quia » et, « Dixit, » non causales sunt voces, sed eventum significantes. Neque enim quia id dixit Esaïas, ideo non crediderunt; sed quia credituri non erant, ideo hæc dixit Esaïas. Cur ergo non ita loquitur Evangelista, sed incredulitatem a prophetia, non prophetiam ab incredulitate esse dicit; imo in sequentibus illud significantius ponit sic loquens : « Propterea non poterant credere, quia dixit » Esaïas. » Hic pluribus vult significare Scripturæ veracitatem, et quod quæ illa prædixit, non alio quam quo dixit modo evenerint. Ne quis enim diceret : « Cur venit Christus? Non sciebat non credituros illos? » Prophetas inducit, qui hoc præsciverunt. Venit autem, ne aliquam peccati sui excusationem haberent. Quæ enim prædixit Propheta, ut prorsus futura prædixit; nisi enim omnino futura essent, non prædixisset. Erant autem prorsus futura, cum illi incurabiles essent. Illud autem : « Non potuerunt, » id est, « Noluerunt. » Nec mireris : nam alibi ait : « Qui potest » capere, capiat[2]. » Sic sæpe solet potestatem pro voluntate ponere. Iterumque : « Non potest mundus vos odio habere, » me autem odio habet[3]. » Quod etiam in communi usu observatur; ut cum dicit quispiam : « Non possum illum talem amare, » voluntatis vehementiam potestatem vocans : ac rursum : « Ille talis fieri non potest bonus. » Et Propheta quid ait? « Si mutabit Æthiops pellem suam, et pardus ma» culas suas, et populus hic poterit bene facere, qui didicit » mala[4]. » Non ideo hæc dicit quod non possint illi virtutem exercere; sed quod nollent, ideo non posse. Hoc au-

[1] Joan. XII, 37-41.— [2] Matth. XIX, 12. — [3] Joan. VII, 7. — [4] Jer. XIII, 23.

tem hic sibi vult Evangelista, non posse mentiri Prophetam, neque tamen ideo impossibile erat illos credere. Poterat enim fieri ut etiam illis credentibus verax esset Propheta : neque enim hæc dixisset si credituri fuissent. Cur, inquies, non ita dixit? Quia tales quasdam proprietates habet Scriptura, et id ejus legibus concedendum. Hæc porro dixit cum vidit gloriam ejus. Cujus? Patris. Cur ergo Joannes de Filio loquitur, et Paulus de Spiritu? Non ut confundentes hypostases, sed unam significantes dignitatem. Nam quæ Patris sunt, filii sunt, et quæ Filii, Patris. Atqui multa per Angelos dixit, et nemo tamen ait : « Sicut dixit Angelus : « sed quid? » Deus dixit. » Quæ enim a Deo per Angelos dicta sunt, Dei sunt, non item quæ Dei sunt, Angelorum sunt. Hic vero ait verba Spiritus esse. « Et locutus » est de eo. » Quid locutus est? » Vidi Dominum sedentem » super solium excelsum[1], etc. » Gloriam ergo hic dicit visionem illam, fumum, arcana audisse mysteria; Seraphim vidisse, fulgur a throno exiliens, in quod respicere Potestates illæ non valebant. « Et locutus est de eo. » Quid locutus est? Quod audierit vocem dicentem : « Quem mittam, et » quis ibit? Et dixi : Ecce ego sum, mitte me, et dixit : Au» ditu audietis, et non intelligetis, et videntes videbitis, et » nescietis. Excæcavit enim oculos eorum, et induravit cor » eorum, ne forte videant oculis, et corde intelligant[2]. » En rursus aliam quæstionem, quæ nulla tamen est si recte attendamus. Quemadmodum enim sol debiles oculos percellit, non per propriam naturam; sic quoque accidit iis, qui Dei verbis non attendunt. Ita et Pharaonis cor indurasse dicitur, quod accidit illis etiam, qui Dei dictis repugnant. Proprietas autem hæc Scripturæ est; ut et illud : « Tradidit eos in reprobum sensum[3]; » et illud, « Distri» buit gentibus[4]; » id est : « Concessit, dimisit. » Non

[1] Isaï. VI, 1. — [2] Ibid. 8. — [3] Rom. I, 28. — [4] Deut. IV, 19.

enim illum hic operantem inducit; sed ex aliorum nequitia hæc facta esse significat. Cum enim derelinquimur a Deo, tradimur diabolo; diabolo traditi innumeris afficimur malis. Ut auditorem ergo terreat, ait: « Induravit, » et, « Tra- » didit. » Nam quod ille non modo non tradat, sed nec nos deserat, nisi nolimus, audi quid dicat: « Nonne peccata » vestra dividunt me a vobis [1]. » Ac rursum: « Qui elongant » se a te peribunt [2]. » Osee autem dicit: « Oblita es legis » Dei tui, et ego tui obliviscar [3]; » et ipse in Evangeliis: « Quoties volui congregare filios vestros, et noluistis [4]? » Et Esaïas rursum: « Veni, et non erat homo: vocavi, et » non erat qui audiret [5]. » Hæc autem dicit ut ostendat nos priores in causa esse cur derelinquamur, et cur pereamus. Deus enim non modo nec relinquere, nec punire nos vult; sed etiam quando punit, non libens hoc facit. « Nolo, enim, » inquit, mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat [6]. » Christus autem de excidio Jerosolymæ lacrymatur. Quod nos etiam erga amicos facimus.

III. Hæc cum sciamus, nihil non agamus ne nos separemus a Deo, sed animæ nostræ curæ, amorique fraterno operam demus, neque nostra discerpamus membra. Illud enim furentium et mente captorum est; sed quanto pejus affectos videmus, tanto majorem impendamus curam. Nam multos sæpe conspicimus, difficilibus insanabilibusque corporis morbis laborare, nec finem facimus imponendi pharmaca. Quid podagra, quid chiragra pejus? Num ideo membra abscindimus? Minime. Sed nihil non facimus ut saltem leniamus, si sanare non possimus. Hoc et circa fratres nostros faciamus. Si incurabili morbo laborent, curare perseveremus, aliorumque onera mutuo feramus. Sic enim Christi legem implebimus, et promissa consequemur bona,

[1] Isaï. LIX, 2. — [2] Psal LXXII, 27. — [3] Osee IV, 6. — [4] Luc. XIII, 34. — [5] Isaï. L, 2. — [6] Ezech. XVIII, 32.

gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simulque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXIX [1].

CAPUT XII.

Verumtamen ex principibus multi crediderunt in eum. Sed propter Pharisæos non confitebantur, ut de synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei [2].

I. Pravi omnes animi affectus omnino fugiendi nobis sunt; sed longe magis ii, qui plura pariunt peccata : exempli causa, avaritia, quæ ex se gravis est morbus; sed longe gravior efficitur, quia radix et mater est omnium malorum. Ejusmodi est inanis gloria. Ecce hi ob gloriæ cupidinem a fide sunt avulsi : « Nam Multi, ait, ex principibus crediderunt in eum; sed propter Judæos non confitebantur, ut de synagoga non ejicerentur; » id quod illis supra dicebat : « Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem accipientes, et gloriam, quæ a solo Deo, est non quærentes [3]? » Non ergo principes erant, sed servi, extrema servitute; cæterum hic postea timor sublatus est. Nusquam enim sub Apostolis hoc morbo captos videmus; nam tunc et principes et sacerdotes crediderunt : gloria enim Spiritus superveniens illos omnes adamante firmiores reddidit. Cum igitur hoc ne tunc crederent impediret, audi quid dicat : « Qui credit in me, non credit in me, sed in eum

[1] Alias LXVIII. — [2] Joan. XII, 42, 43. — [3] Id. V, 44.

» qui misit me [1]; » ac si diceret : « Cur timetis in me credere? fides per me transit in Deum, ut etiam incredulitas. » Vide quo pacto per omnia substantiam eamdem declaret. Non dixit : « Qui credit mihi, » ne quis diceret de verbis ejus tantum hoc dici, quod de hominibus quoque dici poterat. Nam qui Apostolis credit, non ipsis credit, sed Deo; verum ut discas de fide in substantiam suam hæc agi, non dicit : « Qui credit verbis meis; » sed, « Qui credit in me. » Et cur, inquies, nusquam vice versa dicit : « Qui credit in Patrem, non credit in Patrem, sed in me? » Quia dixissent illi : « Ecce nos in Patrem credimus, in te non credimus; » nam infirmiores adhuc erant. Discipulos enim alloquens sic dicebat : « Creditis in Deum, et in me credite [2]. » Hos autem cum infirmiores ad hæc audienda videret, aliter instituit. Ostendit ergo non posse in Patrem credere eos, qui non in se credant. Et ne putes id quasi de homine dici, subdit : « Qui videt me, videt eum qui misit me [3]. » Quid ergo? an corpus est Deus? Minime. Visionem quippe mentalem hic significat, et hinc consubstantialitatem demonstrat. Et quid sibi vult illud : « Qui credit in me? » Ac si quis diceret : « Qui aquam de flumine tollit, non de flumine, sed de fonte accipit. » Imo infirmius hoc exemplum est ad rem propositam. « Ego lux in mundum veni [4]. » Cum enim Pater et in veteri et in nova lege sic appelletur, et hoc ipse utatur nomine, ideo Paulus hinc edoctus splendorem vocat illum [5]. Multam certe cum Patre affinitatem hic ostendit, imo nullam differentiam : nam fidem in se, non in se, sed in illum transire dicit. Lucem porro se vocavit, quod ab errore liberet, et quod spirituales solvat tenebras. « Si quis me » non audierit, ego non judico illum. Non enim veni ut » judicem mundum, sed ut salvificem mundum [6]. » Ne pu-

[1] Joan. XII, 44. — [2] Id. XIV, 1. — [3] Id. XII, 45. — [4] Ibid. 46. — [5] Hebr. I, 3, et Sap. VII, 26. — [6] Joan. XII, 47.

tarent enim se propter infirmitatem contemptores dimisisse, ideo dixit : « Non veni ut judicem mundum. »

II. Deinde ne hinc segniores fiant, quod didicerint eum, qui credit salvum fieri, et qui non credit puniri, vide quam formidolosum illis tribunal minetur, cum adjicit : « Qui » me spernit, et non accipit verba mea, habet qui judicet » eum [1]. » Si Pater neminem judicat, et tu non venisti ut judices mundum, quis illum judicabit? « Sermo quem lo» cutus sum, ipse judicabit illum [2]. » Quia enim dicebant illum non ex Deo esse, sic locutus est, ut declaret quod tunc non poterunt hæc dicere. Sed verba, quæ nunc locutus sum, accusatoris vicem agent, qui illos convincet, et omnem defensionis modum adimet. « Sermo quem locu» tus sum; » quis sermo? « Quod a me ipso non venerim, » quia qui misit me Pater, ille dedit mihi mandatum quid » dicam et quid loquar [3] : » et alia hujusmodi omnia. Ergo hæc ideo propter illos dicta sunt, ut nullam haberent defensionis ansam. Nam nisi ita res se haberet, quid plus habebit quam Esaïas? Nam ille hoc ipsum dicit : « Dominus » dam mihi linguam eruditionis, ut sciam quando sermo» nem dicere oporteat [4]. » Quid plus quam Jeremias? Nam et ille cum mittebatur, tunc inspirationem habebat [5]. Quid plus quam Ezechiel? Hic enim devorato capitulo [6], ita locutus est. Alioquin autem ii, qui dicta ejus audituri erant, causa ipsi cognitionis fuisse reperirentur. Si enim cum mittebatur, mandatum accepit quid esset dicturus, subinde dices ipsum antequam mitteretur, nihil scivisse : quibus verbis quid magis impium fuerit, si quis nempe hæc ita accipiat, nec causam humilitatis verborum hujusmodi ediscat? Verum Paulus ipsos etiam Discipulos intelligere dicit, « Qua sit voluntas Dei bona, beneplacita et per-

[1] Joan. XII, 48. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 49. — [4] Isaï. L, 4. — [5] Jer. I, 9. — [6] Ezech. III, 1.

» fecta [1]; » et Filius nescivit donec mandatum accepit? Et qua ratione id consistere possit? Vides-ne eum isthæc admodum humiliter loqui, ut illos attrahat, et iis, qui futuri erant, silentium imponat? Ideo igitur humana loquitur verba, ut vel sic illos eo adigeret, ut vilitatem verborum fugerent, gnari non ex natura, sed ex auditorum imbecillitate hæc ita dici : « Scio quia mandatum ejus, vita æterna » est. Quæ ergo loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor [2]. » Vides-ne verborum humilitatem. Qui enim mandatum accipit, non sui dominus est : atqui ipse ait : « Quemadmo» dum enim Pater suscitat mortuos et vivificat; ita et Fi» lius quos vult vivificat. » An ergo suscitandi quos vult potestatem habet, dicendi quod vult non habet? Hoc autem vult his verbis significare : « Non secundum naturam est, ut ille alia loquatur, alia ego : et scio mandatum ejus esse vitam æternam. » Illos autem alloquitur, qui ipsum deceptorem, atque in perniciem venisse dicebant. Cum autem dicit : « Ego non judico, » ostendit se istorum perniciei non esse causam. Per hæc enim pene testificatur se discessurum, neque ultra cum eis esse versaturum. Quia nihil tanquam a me ipso locutus sum vobis; sed omnia quasi a Patre; ideoque in humilia desinit et sermonem concludit, ut diceret : « Hanc vobis usque in finem emisi vocem : » quam vocem? « Sicut dixit mihi Pater, sic loquor. » Quod si Deo contrarius essem, contrarium certe dixissem, me nihil eorum, quæ Deo placent dicere, ut gloriam ad me referrem : nunc autem adeo omnia in Patrem retuli, ut nihil meum loquar. Cur ergo non creditis mihi dicenti me mandatum accepisse, et ita vehementer amoventi malam illam vestram de resurrectione opinionem? Sicut enim fieri nequit ut ii, qui mandatum acceperunt, aliud faciant aut dicant, quam pro mittentis voluntate, donec manda-

[1] Rom. xii, 2. — [2] Joan. xii, 50.

tum accurate impleverint; ita neque ego aliud facere aut dicere possum, quam quæ Pater voluerit : nam « Quæ ego » facio, ille fecit, quia mecum est, et non dimisit me solum » Pater [1]. » Vides-ne quo pacto semper declaret se genitori sine ullo intermedio junctum esse? Nam cum dixit : « A me ipso non veni, » non sibi potestatem adimit, sed se non Patri contrarium esse significat. Nam si homines sui domini sunt, multo magis Filius. Quod autem hoc verum sit, audi Paulum dicentem : « Exinanivit semetipsum, et » tradidit pro nobis [2]. » Sed, ut dixi, gravis res est inanis gloria, gravis utique : ipsa enim id effecit, ut illi non crederent, et alii male crederent, et quæ ille benignitatis gratia dicebat ipsis, ad impietatem verterent.

III. Hanc itaque feram omnino fugiamus; varia quippe est et multiformis, virusque suum ubique disseminat, et in pecuniis, et in deliciis, et in corporum pulchritudine. Idcirco ubique necessitatem excedimus : inde vestium luxus, servorum greges. Ideo ubique necessitas contemnitur, in domibus, in vestibus, in mensa; luxusque dominatur. Vis gloria frui? Eleemosynam eroga : tunc te laudabunt Angeli; tunc Deus approbabit. Nunc autem in aurifices tantum et textores admiratio vertitur; tu vero, o mulier incoronata recedis, teque sæpe vides maledictis exceptam. Si porro hæc non corpori tuo circumponeres, sed in pauperes effunderes, ubique plausus adesset, et laus magna. Tunc illa habebis, cum aliis dabis. Donec vero sola retinueris, non habes. Domi namque thesaurus non tutus est; tutus vero est in pauperum manibus. Cur corpus ornas, dum animam impuritate correptam negligis? Cur non tantam animæ quantam corpori curam impendis, cum majorem oporteret? Attamen oporteret, dilecti, parem saltem adhibere. Dic, quæso, si quis te interroget, quid ma-

[1] Joan. VIII, 29. — [2] Philip. II, 7.

lueris, an corpus tuum vegetum formosumque esse ac vilibus indutum vestibus; an mutilum, morbosum et auro ornatum: annon optares potius in natura corporis pulchra gaudere forma, quam in vestium ambitu? An in corpore sic optares, in anima secus? ac dum illam turpem, deformem, nigram habes, ex aureis ornamentis te fructum percipere putas? Quænam hæc amentia? Ornamentum in interiora verte, et torquibus illis animam circumda. Nam quæ circum corpus ponuntur, neque ad valetudinem, neque ad formam juvant: non nigrum album reddunt, neque quod turpe est formosum efficiunt. Hæc autem si animæ circumponas, cito illam pro nigra albam reddes, pro turpi et deformi, pulchram et formosam. Non meus hic sermo est, sed Domini dicentis: « Si fuerint peccata vestra ut » coccinum, ut nivem dealbabo [1]; » et, « Date eleemosy- » nam, et omnia vobis munda erunt [2]. » Si ita sis affecta, non te solam, sed virum quoque tuum formosum reddes. Nam si te luxum deponentem viderit, non magnis opus erit sumptibus: hic autem habendi cupiditatem deponet, et pronior erit ad eleemosynam, et tu fidenter poteris illi ea, quæ decent suadere. Nunc autem, o vos mulieres, non parem habetis potestatem. Quo ore, qua fronte conjuges ad eleemosynam hortabimini, cum maximam opum partem ad corporis ornatum insumatis? Tum poteris cum fiducia virum de eleemosyna alloqui, cum aureum cultum deposueris. Etiamsi vero nihil proficias, quod tuum erat totum implesti. Imo fieri nequit, ut illum non flectas, cum per res ipsas loqueris: « Quid enim scis, mulier, an virum » tuum salvum factura sis [3]? » Ut nunc et pro te, et pro illo rationem reddilura es; sic si luxum hujusmodi deponas, duplicem coronam consequeris, cum viro coronata et gloriosa per infinita illa sæcula, et æternis fruens bonis.

[1] Isaï. I, 18. — [2] Luc. XI, 41. — [3] I Cor. VII, 16.

Quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXX [1].

CAPUT XII.

Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos [2].

I. « Imitatores mei estote, inquit Paulus, sicut et ego » Christi [3]. » Ideo enim ex massa nostra carnem accepit, ut per eam nos virtutem doceret. « In similitudinem, in- » quit, carnis peccati, et de peccato peccatum in carne » damnavit [4] : » ipseque Christus ait : « Discite a me, quia » mitis sum et humilis corde [5]. » Hæc non verbis tantum, sed et rebus docuit. Nam et Samaritanum et dæmoniacum ipsum vocabant et deceptorem, lapidesque in ipsum jaciebant. Et nunc quidem ministros miserunt Pharisæi, ut illum caperent; nunc alios subjecerunt insidiatores : illi quoque sæpe contumelias inferebant, cum tamen nihil adesset in quo accusarent ipsum, sed beneficia frequenter acciperent. Verumtamen post hæc tanta, non cessat eos et verbis, et operibus juvare, et cum a servo quodam cæderetur, ait : « Si male locutus sum, testimonium perhibe » de malo; si autem bene, quid me cædis [6]? » Verum hæc inimicis et insidiatoribus dixit ; videamus autem quid

[1] Alias LXIX. — [2] Joan. XIII, 1. — [3] 1 Cor. XI, 1. — [4] Rom. VIII, 3. — [5] Matth. XI, 29. — [6] Joan. XVIII, 23.

nunc faciat erga Discipulos; imo quæ nunc exhibeat erga insidiatorem. Qui enim omnium maxime odio dignus erat, quia cum Discipulus et mensæ consors esset, cum miracula vidisset, et tot dignatus esset muneribus, deterrima omnium fecit : non lapidibus, contumeliis impetiit; sed illum prodidit : hunc vero vide quam benigne excipiat. Lavit ejus pedes, ut hoc officio ipsum cohiberet a tanta nequitia. Atqui poterat ipsum sicut ficum arefacere si voluisset, vel discindere sicut petras discidit, et sicut item velum templi discidit. Verum noluit vi, sed proposito voluntatis a proditione abducere. Ideo lavit ejus pedes : neque hac de re erubuit infelix et miser ille. « Ante diem festum Paschæ, inquit, sciens Jesus quia venit hora ejus. » Non tunc primum scivit ; sed cum fecit id quod fecit jam olim sciebat. « Ut transeat. » Magnifice Evangelista transitum ejus mortem vocat. Vides-ne quomodo relicturus eos vehementiorem amorem exhibeat ? Illud enim, « Cum dilexisset » suos, in finem dilexit eos, » hoc significat; nihil prætermisit eorum, quæ ardenter amantem oportet facere. Cur non a principio hoc fecit ? Majora in extremo facit, ut eorum charitatem augeat, et magnum indet animum ad futura perferenda mala. Suos autem dicit secundum familiaritatis rationem : nam et alios suos vocat secundum creationem ; ut cum dicit : « Sui eum non receperunt [1]. » Quid sibi vult illud, « Qui erant in mundo? » Quia sui erant etiam mortui, Abraham, Isaac, Jacob, ipsisque similes ; sed hi non in mundo erant. Vides-ne eum esse Deum et veteris et novæ legis? Quid significat illud, « In » finem dilexit eos ? » Id est, amare perseveravit, ac ferventis amoris signum hoc esse dicit. Atqui aliud alibi dixerat, animam suam se ponere pro amicis suis. Sed nondum hoc acciderat. Cur autem hoc nunc fecit ? Quia id longe mi-

[1] Joan. 1, 11.

rabilius erat, quando tam conspicuus apud omnes esse videbatur, nec parvam consolationem abscessurus reliquit. Quia enim in mœrore vehementi futuri erant, parem illis consolationem inducit. « Et cœna facta, cum diabolus jam » misisset in cor, ut traderet eum Judas [1]. » Hoc dicit perculsus Evangelista, narrans quomodo pedes ejus, qui ipsum prodere instituerat, laverit. Ingentem porro ejus nequitiam ostendit, quod nec mensæ consortium ipsum cohibuerit, quæ res maxime solet malitiam continere, nec suaserit illi ut usque ad ultimum diem cum Magistro se superante maneret. « Sciens autem Jesus quia omnia tra- » didit ei Pater in manus, et quia a Deo exivit, et ad Deum » vadit [2]. » Hic etiam mirabundus dicit : « Cum tantus et talis esset, qui a Deo exierat, et ad Deum ibat, qui omnibus imperabat, hoc tamen fecit, nec dedignatus est rem talem aggredi. » Cum tradidisse ait, ut puto, fidelium salutem respicit : nam cum dicit : « Omnia mihi tradita sunt » a Patre meo [3], » de hoc tradendi genere loquitur, ut et alibi ait : « Tui erant, et mihi eos dedisti [4] : » et rursum, « Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum [5]; » et, « Nisi datum sit ei de cœlo [6]. » Vel hoc dicit, vel se nihil ex hoc minuendum esse, qui a Deo exierit, ad Deum vadat, et omnia contineat. Cum vero illud « Tradere » audis, nihil humanum suspiceris : honorem enim Patri redditum et concordiam significat. Sicut enim Pater ipsi tradit, sic ipse Patri; quod declarat Paulus dicens : « Cum » tradiderit regnum Deo et Patri [7]. » Hic autem humaniori more loquitur, ineffabilem erga illos exhibens charitatem, quorum curam ut suorum gerebat, docens illos humilitatem matrem bonorum, quam et initium, et finem virtutis esse dicit. Nec temere jacet illud, « A Deo exivit, et ad

[1] Joan. XIII, 2. — [2] Ibid. 3.— [3] Matth. XI, 27.— [4] Joan. XVII, 6.
[5] Id. VI, 44. — [6] Id. III, 27. — [7] 1 Cor. XV, 24.

»Deum vadit; » sed ut discamus ipsum digna fecisse ejus, qui illinc exiisset et illuc ivisset, omnemque fastum conculcavisse. « Et cum surrexisset a cœna, positis ves- »tibus[1]. »

II. Vide quomodo non lavando solum, sed et alio quoque modo humilitatem exhibeat. Non enim antequam recumberet, sed post quam omnes recubuissent, tunc surrexit. Deinde non solum lavat, sed positis vestibus. Neque his contentus, linteo se præcinxit; neque id satis habuit, sed ipse pelvim implevit, neque alteri implendam tradidit; sed hæc omnia ipse facit : his omnibus ostendens hæc non perfunctorie nobis esse facienda, cum recte facimus, sed cum omni diligentia et alacritate. Videtur porro mihi illum, proditoris primum lavisse pedes, quod dixerit : « Cœ- »pit lavare pedes Discipulorum; » et addiderit, « Venit ad »Simonem Petrum, qui dicit ei : Tu mihi lavas pedes[2]? » His manibus, inquit, quibus oculos aperuisti, leprosos mundasti, mortuos suscitasti? Hæc quippe magnam habent emphasim. Quare non alio opus habuit, quam illa voce, « Tu, » quæ per se totum significat. Jure autem quæras, cur nullus alius ipsum cohibuit, nisi Petrus, quod non parvi amoris reverentiæque signum fuit. Qua ergo de causa? Videtur mihi primo proditoris pedes abluisse; deinde ad Petrum venisse, aliosque deinceps admonitos fuisse. Quod enim alium quempiam ante illum laverit, palam est ex his verbis, « Cum autem venit ad Petrum. » Sed non est vehemens accusator Evangelista. Illud enim « Cœ- »pit, » hoc subindicat. Etiamsi vero Petrus primus esset, verisimile est proditorem, utpote petulantem, ante coryphæum accubuisse. Aliunde namque ejus petulantia dignoscebatur, quando intinxit cum Magistro, et quando reprehensus non compunctus est. Petrus autem jam semel

[1] Joan. XII, 4. — [2] Ibid. 5, 6.

antea increpatus, qui illa ex amoris vehementia dixerat, ita repressus est, ut anxius et tremens, altero opus haberet ad interrogandum. Hic vero sæpe reprehensus, ne sensit quidem. « Cum ergo venisset ad Petrum, dicit ei Petrus : » Domine, tu mihi lavas pedes? Respondit ei : Quod ego » facio tu nescis modo, scies autem postea [1]; » id est, quantum hinc lucri, quantam doctrinæ utilitatem, et quantam hoc ad humilitatem nos ducere possit. Quid ergo Petrus? Adhuc cohibet et dicit : « Non lavabis mihi pedes in » æternum [2]. » Quid facis, Petre? Non recordaris eorum, quæ prius dicta sunt? Annon cum dixisti : « Propitius esto » tibi, audisti. « Vade post me, Satana [3]? » Neque resipiscis, sed adhuc vehemens es? Etiam, inquit. Res enim magna et stupore plena agitur. Quia igitur id ex vi amoris faciebat, hinc quoque capitur a Christo. Ut ergo tunc vehementer increpavit, dixitque : « Scandalum es mihi [4]; » sic et hoc loco dicit : « Nisi lavero te, non habebis partem » mecum [5]. » Quid ergo fervens ille ardensque vir? « Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput [6]. » Recusando vehemens, concedendo vehementior efficitur. Utrumque autem ex amore prodibat. Sed cur non dixit Jesus, qua de causa id faceret, sed minas addidit? Quia ille non alio modo morem gessisset. Nam si Christus dixisset : « Sine ; hoc enim modo vos docebo humilitatem, » millies se humilem fore promisisset, ne Dominus hoc faceret. At nunc quid dicit Christus? Quod Petrus maxime timebat, ne separaretur a Domino. Ille enim erat, qui frequenter quo iret interrogabat; ideo dicebat : « Animam meam » dabo pro te. » Nam si cum audivit : « Quod ego facio tu » nescis modo, scies autem postea ; » ne sic quidem abstitit, multo minus si scivisset. Ideo dixit : « Scies autem

[1] Joan. XIII, 6, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Matth. XVI, 22, 23. — [4] Ibid. — [5] Joan. XIII, 8. — [6] Ibid. 9.

» postea, » gnarus eum, si scivisset, adhuc repugnaturum fuisse. Neque dixit Petrus : « Doce nunc me, ut sinam, » sed quod longe vehementius erat, ne scire quidem sustinuit ; sed instat rursus, « Non lavabis mihi pedes. » Ubi autem comminatus est, statim cessit. Quid autem significat, « Scies postea? » Quandonam? « Quando in nomine meo dæmonia ejicies, cum me videris in cœlum assumi, cum a Spiritu didiceris me a dextris sedere, tunc cognosces quid nunc factum sit. » Quid ergo Christus? Quia Petrus dixerat : « Non tantum pedes, sed et manus, et caput. Qui » lotus est, inquit, non indiget, nisi ut pedes lavet ; sed est » mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Scie» bat enim quis traditurus esset eum [1]. » Si mundi sunt, cur lavas pedes eorum? Ut vos modestiam discatis. Ideo quod vilissimum membrorum videtur esse, solum lavit. Quid significat illud, « Qui lotus est? » Id est, qui purus est. Num illi puri erant, qui nondum a peccatis liberi erant, nec Spiritu dignati, cum adhuc peccatum dominaretur, et maledictionis chirographum maneret, necdum victima esset oblata? Quomodo igitur illos esse puros dicit? Verum ne putes, quia puros illos dicit, esse prorsus a peccatis liberos, addidit : « Jam vos mundi estis, propter ser» monem quem locutus sum vobis; » hoc est, hac tantum ratione mundi estis. Jam lucem accepistis, jam a judaïco errore liberi estis. Nam Propheta dicit : « Lavamini, mundi » estote, abjicit malitiam ab animabus vestris [2]. » Itaque qui talis est, lotus est et purus. Quia ergo omnem malitiam ab anima respuerant, et pura mente cum illo versabantur ; ideo secundum propheticum sermonem dicit : « Qui lotus « est, jam mundus est. » Non lavacrum illud per aquam et judaïcum dicit, sed conscientiæ purgationem.

III. Simus ergo et nos mundi, discamus bene facere.

[1] Joan. XIII, 10, 11. — [2] Isaï. I, 16.

Quid est bene facere? « Judicate pupillo, defendite viduam : et venite, disceptemus, dicit Dominus [1]. » Frequenter in Scriptura viduarum et pupillorum fit mentio. At nobis illorum nulla ratio est. Atqui cogita quanta sit reposita merces. « Si fuerint, inquit, peccata vestra sicut puniceum, ut nivem dealbabo ; si ut coccinum, ut lanam dealbabo. » Defensore namque caret vidua ; ideo magnam illius curam habet. Vidua enim cum possit secundas adire nuptias, ob Dei timorem viduitatis ærumnas tolerat. Manum ergo ipsis porrigamus omnes et viri et mulieres, ne quando viduitatis molestias subeamus. Sin subeamus, magnam nobis experiundæ benignitatis ansam parabimus. Non parva vis lacrymarum viduæ est ; sed potest illa vel ipsum cœlum aperire. Ne ergo illis insultemus, nec calamitatem augeamus, sed omni modo feramus opem. Si ita faciamus, multam nobis securitatem comparabimus et in hoc sæculo et in futuro. Non enim hic tantum, sed et illic nobis opem ferent, dum maximam peccatorum nostrorum partem, ob beneficia ipsis præstita abscindent, et in nobis conciliabunt ut possimus ante tribunal Christi astare cum fiducia. Quam nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Isaï. 1, 17. — [2] Ibid. 18.

HOMILIA LXXI [1].

CAPUT XIII.

Et accepit vestimenta sua, et cum recubuisset, iterum dixit eis : Scitis quid fecerim vobis [2]? etc.

I. Perniciosum est, dilecti, perniciosum utique, in profundum malorum incidere. Ex hinc enim difficile convertitur animus. Ideoque nihil non agendum est, ut ne a principio capiamur. Facilius quippe est non cadere, quam lapsum resipiscere. Vide ergo, quando semel lapsus est Judas, quot oblatis sibi auxiliis, non tamen resurgat. Dixit Jesus : « Unus vestrum diabolus est [3]; » dixit, « Non » omnes credunt; » dixit, « Non de omnibus dico; » et, « Scio » quos elegi : » et nihil horum sensit. « Post quam autem » lavit pedes, et accepit vestimenta sua, cum recubuisset, » ait : Scitis quid fecerim vobis? » Non ultra Petrum solum, sed omnes alloquitur. « Vos vocatis me Magistrum et Do» minum, et bene dicitis; sum etenim [4]. Vos vocatis me. » Illorum judicium acceptum habet. Deinde ne ad illorum gratiam hæc dicta esse videantur, subdit, « Sum etenim. » Cum ergo sermonem eorum inducit, jam onerosus non est; quod illum confirmet, nulli suspicioni obnoxium reddit. « Sum etenim, » inquit. Vides-ne quo pacto, quando Discipulos alloquitur, de se apertius loquatur. Ut ergo dicit : « Nolite vocare magistrum super terram : unus enim » præceptor vester est [5]; » ita ait : « Et nolite vocare patrem

[1] Alias LXX. — [2] Joan. XIII, 12. — [3] Id. VI, 71. — [4] Id. XIII, 13. — [5] Matth. XXIII, 8.

» super terram. » Illud autem unus et unus, non de Patre tantum dicitur, sed etiam de ipso Filio; sin de se non loqueretur, quomodo dixisset, « Ut filii lucis sitis ? » Ac rursus, si magistrum solum Patrem diceret, quomodo sic loqueretur, « Sum etenim ? » et, « Unus est præceptor vester, » Christus ? Si ergo, inquit, ego Dominus et Magister lavi » pedes vestros, et vos debetis alter alterius lavare pedes. » Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, » ita et vos faciatis [1]. Atqui non est idipsum : ille namque Magister est et Dominus, et vos mutuo conservi. Quid ergo sibi vult illud, « Ita ? » eodem studio. Ideo ex majoribus rebus exempla sumit, ut saltem minus faciamus. Nam magistri pueris litteras pulcherrimas scribunt, ut, licet imperfectius, imitentur. Ubi nunc sunt qui conservos nihili pendunt ? ubi qui honores expetunt ? Proditoris pedes Christus lavit, sacrilegi et furis, etiamque proditionis tempore, et cum nulla resipiscentiæ spes esset, mensæ consortem effecit, et tu altum sapis, et supercilia extollis ? Pedes mutuo lavemus, inquit, etiamque servorum. Et quid magnum, si servorum quoque ? Hic enim liber et servus nomine tenus differunt; illic vero rei veritate. Nam ille natura Dominus est, et nos servi; neque tamen id facere nunc recusavit. Nunc vero mirum si non liberis ut servis, et ut emptis mancipiis utamur. Ecquid tunc dicemus, cum tantæ patientiæ et moderationis exempla habeamus, nec imitemur, imo ex diametro oppositi et elati stemus, neque debitum reddamus ? Nos quippe mutuo debitores constituit Deus, ipse prius exorsus, et in minori parte debitores. Ipse namque Dominus erat; et nos si id faciamus, erga conservos facimus. Quod ipsum subindicavit cum diceret : « Si ergo ego » Dominus et Magister; » ac rursum, « Ita et vos. » Consequens enim erat dicere : « Quanto magis vos servi ? » Verum

[1] Joan. XIII, 14, 15.

illud auditorum conscientiæ reliquit. Cur autem hoc nunc fecit? Honorem consecuturi erant, alii majorem, alii minorem.

II. Ne igitur sese adversus alios extollerent, dicerentque ut antea. « Quis major est? » neque alii adversus alios indignarentur, omnem ab ipsis tollit elationem, dicens : « Quantumcumque magnus sis, non debes erga fratrem altum sapere. » Neque dixit id quod majus erat : « Si ego proditoris pedes lavi, quid magnum si vos sociorum pedes lavetis? » Sed cum hoc reipsa exhibuisset, id spectatorum judicio reliquit. Ideo dicebat : « Qui fecerit et docuerit, hic » magnus vocabitur [1]. » Hoc enim vere docere est, cum per opera docetur. Quem enim fastum hoc non tollat? quam non arrogantiam et superbiam deprimat? Qui sedet super cherubim proditoris pedes lavit; tu vero, mi homo, qui cinis, terra et pulvis es, te ipsum extollis et altum sapis? Ecqua gehenna dignus non fueris? Quod si altos sensus cupias, ego tibi monstrabo viam : quid enim sit ignoras. Qui rebus præsentibus quasi magnis hæret, hic vilis et abjecti est animi. Itaque neque humilitas est sine magnitudine animi. Quemadmodum enim pueruli vilibus inhiant, sphæris, trochis, talis; magna vero ne cogitatione quidem capere possunt; sic et nunc qui philosophatur, præsentia nihil existimabit. Non ergo illa habere vel ab alio assequi optabit. Qui vero non philosophatur, contra affectus, araneis, umbræ, somniis et vilioribus rebus hærebit. « Amen, amen dico vobis, non est servus major domino » suo : neque Apostolus major est eo qui misit eum. Si hæc » scitis, beati eritis si feceritis ea. Non de omnibus vobis » dico; sed ut impleatur Scriptura : Qui manducat panem » mecum, levavit calcaneum suum contra me [2]. » Id quod superius dixit, hic quoque repetit ut redarguat : nam si non est servus major Domino suo, neque Apostolus major

[1] Matth. v, 19. — [2] Joan. xiii, 16-18.

eo qui misit ipsum ; et si hoc a me factum est, multo magis a vobis fiat oportet. Deinde, ne quis diceret : « Cur hoc dicis? nunc enim nescimus, » hoc ipsum adjecit : « Non ut ignorantibus hæc dico ; sed ut per opera, quæ dicta sunt, exhibeatis. » Nam scire quidem, omnium ; facere vero, non omnium. Ideo enim hoc dicit : « Beati estis si hæc feceritis. » Ideo frequentissime hoc repeto, etsi vos sciatis, ut vos ad agendum inducam. Nam etiam Judæi norunt ; sed non ideo sunt beati, cum hæc non faciant. « Non de omnibus vobis dico. » Papæ, quanta patientia ! nondum proditorem arguit ; sed rem obtegit, hinc illi pœnitentiæ locum concedens : et arguit et non arguit hæc dicens : « Qui manducat panem mecum, levavit calcaneum suum » contra me. » Videtur mihi illud. « Non est servus major » domino suo, » ad hoc dictum esse ; ut si quipiam a servis, vel aliis vilioribus personis quidquam mali patiantur, ne turbentur, ad Judæ exemplum respicientes : qui innumera consecutus bona, contraria rependit : ideo subdidit, « Qui manducat mecum panem, » missisque aliis omnibus, hoc quod ipsum poterat cohibere et pudore afficere protulit. Qui a me alebatur, qui mihi mensæ consors erat, inquit. Hæc porro dicebat, ut illos institueret ad beneficia iis præstanda, qui sibi malum inferrent, etiamsi insanabiles essent. Cum dicit autem : « Non de vobis omnibus » dico, » ne omnibus timorem incuteret, illum tandem segregat his verbis, « Qui manducat mecum panem. » Illud enim, « Non de omnibus, » non omnino unum quempiam designabat ; propterea subdidit, « Qui manducat mecum » panem, » misero declarans se non ignorantem, sed probe scientem comprehendi, id quod illum maxime cohibere poterat. « Neque dixit : Tradit me ; sed » « Levavit super me » calcaneum, » ut dolum et occultas insidias declararet.

III. Hæc porro scripta sunt, ut ne injuriam inferentibus

succenseamus; sed illos arguamus et deploremus. Lacrymis enim digni sunt, non patientes, sed inferentes injuriam. Nam se maxime lædunt, raptor, sycophanta, et si qui aliud mali inferant; nobis autem valde prosunt, nisi nos ipsi ulciscamur. Exempli causa, rapuit quispiam, et tu pro injuria gratias Deo egisti, ipsique gloriam retulisti; per gratiarum actionem innumera præmia consecutus es: quemadmodum ille immensum sibi ignem apparavit. Si quis vero dixerit: « Quid si, inferior cum essem, injuriam non potui propulsare? » responderim ego, « Potuisti indignari et succensere: hæc enim in nostra sunt potestate, imprecari lædenti, ipsumque mille maledictis prosequi et infamare. Qui hoc non facit, omissæ vindictæ mercedem recipiet. Constat enim eum cum hoc posset facere, non fecisse tamen. Nam qui læsus est, obviis quibusque armis utitur, si injuriam non ferat, maledictis, conviciis, insiciis lædentem ulciscitur. Ab his ergo tu, si non modo abstineas, sed etiam pro illo preceris; hoc pacto, Deo similis effectus es. « Orate, inquit, pro persequentibus vos, ut sitis similes » Patri vestro, qui est in cœlis [1]. » Vides-ne quanta lucremur illatis injuriis? Nihil ita Deum delectat, ut non reddere malum pro malo, imo bonum pro malo reddere. Contraria ergo reddere jubemur, officia, preces. Ideo Christus eum, qui se proditurus erat, beneficiis afficiebat, pedes ejus lavabat, clam arguebat, parce reprehendebat, officiis, mensa, osculo dignabatur. Neque tamen ille resipuit, sed Christus sua agens perstitit. Verum age, servorum exemplo te erudiamus, atque, quod validius est, ex ipso Veteri Testamento, ut videas nos nullam excusationem habere, si injuriarum recordemur. Vultis Moysen afferam, vel altius repetam? quanto enim vetustiora sunt exempla, tanto ad persuadendum aptiora. Quare? Quia tunc difficilior erat

[1] Matth. v, 44.

virtus : neque enim tunc illi leges scriptas habebant, non veterum exempla; sed nuda per se natura pugnabat, et sine portu vel ora ubique nare cogebatur. Quapropter Noë laudans Scriptura, non modo perfectum vocat; sed addit, « In generatione sua. » Ostendens illo tempore cum multa essent impedimenta; nam alii post illum claruerunt; non tamen inferiorem illum fuisse. Temporibus enim suis perfectus erat. Quis ergo ante Moysem patiens fuit? Beatus ac strenuus ille Joseph; qui castitate fulgens, non minus patientia resplenduit. Venditus est cum nullum læsisset, imo officia etiam servilia omnino præstitisset, ipsi convicium intulerunt, nec se ultus est, licet patrem secum haberet. Sed abiit cibum afferens illis in desertum; et cum non inveniret eos, non maledixit, neque reversus est, etiamsi ansam arridere posset si voluisset : sed erga illas feras, erga illos immanes, fratris semper affectum servavit. Rursus in carcere constitutus, et causam rogatus, nihil mali de fratribus locutus est : sed tantum, « Nihil feci, » et, « Furto » sublatus sum de terra Hebræorum [1]. » Ac postea rursus ubi potestatem accepit, illos aluit et a malis innumeris eripuit. Nam si vigilemus, non potest proximi nequitia nos a virtute dejicere. At fratres ejus contra; nam veste illum exuerunt, et occidere tentarunt, somniumque exprobrarunt, etiamsi cibum ab illo acceperant, atque vita et libertate illum spoliare nitebantur. Illi comedebant, et nudum fratrem in cisterna demissum contemnebant. Quid hac feritate deterius? Quot illi homicidis non immaniores erant? Eductum postea illum mille mortibus tradiderunt, dum vendiderunt barbaris et feris hominibus, qui ad barbaros proficiscebantur. Verum ille quando rex effectus est, non modo non ultus illos est; sed etiam a peccato illos, quantum in ipso erat, liberavit, dum rem gestam Dei Pro-

[1] Gen. XL, 15.

videntiam vocavit, non illorum nequitiam. Quæ vero contra illos fecit, non ulciscendæ injuriæ animo; sed pro fratre illa simulavit. Postea vero ubi vidit illos fratrem suum defendere, posita larva, statim lamentatus est, amplexatusque est illos, ac si ab eis magna beneficia accepisset, qui pene ab illis olim interemptus fuerat : atque illos omnes in Ægyptum deduxit, milleque beneficiis cumulavit. Quam ergo defensionem habebimus, qui post legem et gratiam, post tantum philosophiæ augmentum, ne illum quidem, qui ante legem et gratiam fuit, imitamur? Quis nos a supplicio eximet? Nihil est enim, utique nihil deterius injuriarum memoria. Et hoc manifestum reddidit is, qui decem millia talenta debebat, qui prius debito absolutus, postea ad solvendum coactus est; absolutus, per Dei misericordiam, coactus vero per propriam nequitiam, quod conservo suo debitum non remiserit. Quibus perspectis, proximo peccata dimittamus, imo beneficiis illos prosequamur, ut misericordiam Dei consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXII [1].

CAPUT XIII.

Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit; qui autem me accipit, accipit eum qui me misit [2].

I. Magna Dei merces collata iis, qui servos suos fovent

[1] Alias LXXI. — [2] Joan. XIII, 20.

et beneficio afficiunt, indeque fructus nobis proveniunt. « Nam qui recipit vos, inquit, me recipit; et qui recipit » me, recipit eum qui misit me. » Christum et ejus Patrem recipere, quid hoc officio æquiparandum? Et quæ consequentia ad dicta superius? quid hæc commune habent cum iis, quæ supra dixit : « Beati eritis, si hæc feceritis : » Qui recipit vos? » Optime hæc consonant, vide autem quomodo. Quia exituri erant, et gravia multa passuri, duobus illos modis consolatur; et a se, et ab aliis. Si philosophati fueritis, inquit, meique memoriam servaveritis, et quæ passus sum et quæ feci omnia versantes, facilius ærumnas feretis. Neque hoc solum modo; sed quod etiam ab omnibus multa officia sitis accepturi. Primum vero significavit cum dixit : « Si hæc feceritis, beati eritis; » alterum vero cum dicit, « Qui vos recipit, me recipit. » Omnium quippe domos ipsis aperuit; ita ut ex morum probitate, et ex sibi opera ferentium charitate, duplicem haberent consolationem. Deinde post quam hæc illis præcepit, utpote totum orbem pervasuris; cogitans proditorem his utrisque privari, nihilque horum consecuturum esse; neque ex patientia in laboribus, neque ex suscipientium officiis, turbatus est rursum; quod significans Evangelista, et illum ideo turbatum declarans, adjicit : « Et cum hæc dixisset Jesus, » turbatus est spiritu, et protestatus est et dixit : Unus ex » vobis me tradet[1]. » Iterum omnibus timorem incutit, quod non illum nominatim efferat. Illi vero anxii sunt, licet nullius sibi mali conscii, quia Christi sententiam tutiorem, quam suas ipsas cogitationes ducebant. Quare se mutuo respiciebant. Quod in unum proditionem restringeret, timorem minuebat; quod adderet : « Unus ex vobis, » omnes conturbabat. Quid ergo? Alii quidem omnes se mutuo respiciunt. Petrus vero semper fervens : « Joanni annuit[2]. » Quia enim

[1] Joan. XIII, 21. — [2] Ibid. 24.

pridem correptus fuerat, et lavare volentem cohibuerat, et ubique comparet amore ardens, sed increpatur; ideo timens, neque quievit, neque locutus est; sed Joannis opera vult ediscere. Illud porto quæsitu dignum est, cur omnibus anxiis, timentibus, coryphæo metuente, Joannes quasi lætus in sinu Jesu recubat; nec recubat solum, sed in pectus incidit; neque hoc solum quæsitu dignum est, sed et aliud consequens. Quid illud? Quod de se dicit : « Quem diligebat Jesus. » Cur nemo alius id de se dixit, quamvis alii quoque amarentur? Verum hic magis quam alii. Quod si nullus alius hoc de se dixit, sed ipse solus, nihil mirum. Hoc ipsum opportuno tempore facit Paulus his verbis : « Scio hominem ante annos quatuordecim [1]. » Atqui non paucas alias sui laudes prosecutus est. An putas id parum esse, quod ut audivit : « Sequere me [2]; » statim relictis retibus et patre, secutus sit, et quod cum Petro solus assumptus sit in montem, et rursus cum in domum ingressus est? Ipse vero quantum Petri encomium narravit, nec tacuit dixisse Christum illi : « Petre, amas me plus his [3]? » Et ubique illum ferventem et sincere ipsi affectum exhibet. Quando autem dicebat : « Hic autem quid? » ex amore magno sic loquebatur. Ideo nemo alius hoc de illo dixit, sed neque ipse Joannes dixisset, nisi in hunc incidisset locum. Nam si post quam dixit Petrum annuisse Joanni ut interrogaret, nihil addidisset, nos certe in dubium conjecisset, et causam inquirere coëgisset, ideo ipse affert : « Recubuit super pectus Jesu. » An parum te didicisse putas, cum recubuisse audis, et quod tanta apud magistrum frueretur fiducia? Si vero causam quæris; id ex amore proveniebat; ideo ait : « Quem diligebat Jesus. » Ego vero puto illum ob aliam causam id fecisse, ut ostenderet se a crimine alienum. Ideo fidenter agit; nam cur non alio in

[1] 2 Cor. XII, 2. — [2] Matth. IV. — [3] Joan. XXI, 15.

loco id dicit, sed innuente coryphæo. Ne putes enim ipsi innuisse ut majori, ait ex amore multo id profectum esse. Cur in pectus Christi incidit? quod nihil adhuc magnum de illo opinarentur, præterea mœrorem ita leniebat. Verisimile namque est illos vultu mœstos fuisse. Nam si animo turbati erant, multo magis vultu. Illos lenit et verbis et interrogatione, hinc invitat conceditque ut in pectus suum recidat. Vide autem quam sit alienus a fastu. Non dicit quippe nomen, sed, « Quem diligebat. » Quemadmodum et Paulus cum diceret : « Scio hominem ante annos quatuor» decim. » Tunc autem primum ipsum confutat Jesus, neque tamen nominatim; sed quomodo? « Cui ego intinctum » panem porrexero [1]. » Modus quoque reprehensionem afferebat; neque enim mensam reveritus est, cum eodem vesceretur pane. Esto non cohibuerit mensæ consortium, ab eo buccellam panis accipere quem non flexisset? Non illum certe. Quapropter tunc Satanas in illum intravit, ejus deridens impudentiam. Donec in choro fuit, non ausus est ingredi, sed extrinsecus oppugnabat. Postquam vero ipsum Christus palam fecit, et segregavit, libere demum in illum insiluit. Neque enim talis cum esset sine spe emendationis, decebat illum adhuc intus manere. Ideo ejecit illum, separatum illum Satanas abripit, dimissisque illis noctu proditor recessit. « Dicit ei Jesus : Amice, quod facis, fac citius. » Hoc autem nemo scivit discumbentium [2]. »

II. Papæ, quantum sensu omni carebat! Quomodo non flexus est, nec erubuit; sed impudentior factus exivit? Illud autem, « Fac citius, » non imperantis, nec consulentis est; sed exprobrantis, et demonstrantis se optare ut resipiscat. Sed cum obduratus esset, dimisit eum. « Et nemo, » inquit, discumbentium novit. » Hic magna quæstio moveri possit; quo pacto interrogantibus Discipulis quis esset,

[1] Joan. XIII, 26. — [2] Ibid. 27, 28.

dicit : « Cui intinctum panem porrexero, » neque sic intellexerunt; nisi forte clam dixerit, ita ut nemo audiret. Nam ideo Joannes supra pectus recumbens, ad aurem fere interrogabat, ita ut proditor non palam fieret; et Christus sic respondit, ut non manifestum illum faceret. Et quamvis cum emphasi Jesus dixerit : « Amice, quod facis, fac citius. » Illi neque sic intellexerunt. Hoc autem dicebat ut ostenderet ea, quæ Judæis ille de morte dixerat, vera esse; nempe : « Potestatem habeo ponendi animam meam, et » potestatem habeo iterum sumendi eam; » et, « Nemo tollit » eam a me [1]. » Quandiu ergo retinere voluit, nemo contra potuit; cum permisit autem, tunc facile fuit. Hæc igitur omnia subindicans dixit : « Quod facis, fac citius. » Neque tunc illum notum fecit. Forte namque illum discerpsissent, forte Petrus occidisset. Ideo id nemo discumbentium novit. Quid neque Joannes? Ne ille quidem; non putavit enim Discipulum in tantam prorupturum iniquitatem. Quia enim procul erant a tanto scelere, de aliis nihil hujusmodi suspicari poterant. Ut ergo prius dixerat illis : « Non de omnibus » dico, » et nihil aperuerat; sic et nunc de alio dici putarunt. « Erat autem nox quando exivit [2], » inquit. Cur mihi tempus dicis? Ut discas ejus petulantiam, cujus impetum ne tempus quidem cohibuit. Sed neque hoc illum palam fecit. Illi igitur metu detenti et formidine multa, turbabantur, et veram dictorum causam non norant. « Suspica» bantur autem ut egenis aliquid daret, » ista dixisse. Multam enim gerebat pauperum curam, ut nos ad idipsum naviter agendum institueret. Neque sine causa id putabant; ille namque loculos habebat. Atqui nemo pecuniam ipsi dedisse narratur. Verum quia discipulæ ex bonis suis ad victum necessaria ipsi suppeditabant; hoc ille nusquam vel subindicavit. Cur porro is qui jubet, nec peram, neque

[1] Joan. x, 18. — [2] Id. xiii, 30.

æs, neque baculum ferri, loculos ferebat ad pauperum ministerium? Ut discas vel eum qui nihil habeat et crucem portet, hanc maxime rem curare oportere. Multa enim faciebat, ut nos institueret. Hoc igitur Jesum dixisse putarunt Discipuli, ut quidpiam pauperibus daretur; neque tamen hoc proditorem flexit, quod ad ultimam usque diem, illum traducere et notum facere noluerit. Hoc et nobis quoque faciendum est; contubernalium peccata non revelanda sunt, etiamsi incurrabilia sint. Etenim postea ipsi ad prodendum accedenti osculum dedit, ac rem suscepit tantam, cum ad longe formidabiliorem pergeret, ad crucem nempe, et mortem ignominiosissimam. Ac rursum illic benignitatem suam ostendebat; hic vero rem illam gloriam vocat, docens nihil adeo turpe, adeo ignominiosum esse, quod non clariorem reddat, quando secundum Deum efficitur. Post quam igitur exierat Judas ad prodendum, dicit : « Nunc clarificatus est Filius hominis [1]. » Hinc lapsos Discipulorum animos erigens, suadensque ut non modo non tristentur, sed etiam gaudeant. Ideo Petrus a principio increpavit. Nam quod morte quis mortem vincat, gloria est magna. Et hoc est quod ille de se ipso dicit : « Cum exaltatus fuero, tunc cognoscetis quia ego » sum [2]; » et rursum, « Solvite templum hoc [3]; » iterumque, « Signum non dabitur, nisi signum Jonæ [4]. » Quomodo enim non gloria sit maxima, post mortem majora posse quam ante mortem? Ut enim resurrectio crederetur, majora fecere Discipuli. Si enim non vixisset, et Deus non fuisset, quomodo hi in nomine ejus tanta fecissent? « Et » Deus clarificabit eum. » Quid est, « Deus clarificabit » eum in se ipso [5]? » Hoc est, per se ipsum, non per alium; et statim clarificabit eum, simul cum cruce. Non post

[1] Joan. XIII, 31. — [2] Id. VIII, 28, et XII, 33. — [3] Id. II, 19. — [4] Luc. XI, 29. — [5] Joan. XIII, 32.

longum tempus, inquit, nec diu post resurrectionem illum reddet splendidum; sed statim in ipsa cruce, conspicuæ res apparebunt. Sol namque obscuratus est; petræ scissæ sunt, velum quoque scissum est, multa corpora sanctorum, qui dormierant, suscitata sunt; sepulcrum signacula habebat, custodes assidebant; et cum lapis corpori superpositum esset, corpus surrexit. Post quadraginta dies Spiritus datus est, et statim omnes illum prædicarunt. Hoc est illud : « Glorificabit illum in se ipso, » et statim glorificabit illum : non per Angelos, non per aliam quamdam potestatem, sed per se ipsum.

III. Quomodo clarificavit per se ipsum? Omnia faciendo ad gloriam Filii. Atqui omnia Filius fecit. Vides-ne ipsum opera Filii ad Patrem referre? « Filioli, adhuc modicum » vobiscum sum. Quæretis me, et non invenietis; et sicut » dixi Judæis : Ubi ego sum, vos non potestis venire, et vobis » dico modo [1], » Jam tristia orditur post cœnam. Nam cum Judas exivit, non vespera erat, sed nox. Cum enim paulo post adventuri essent qui illum caperent, oportebat omnia illis commendare, ut memoria retinerent. Imo potius Spiritus omnia ipsis suggerebat; multaque tunc, ut verisimile est, abjecerunt, utpote qui tunc primum audirent, et tot tentationes passuri essent. Nam qui in somnum præ tristitia lapsi sunt, ut ait alius Evangelista; et ipse quoque Christus ait : « Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia » implevit cor vestrum [2]; » quomodo hæc omnia accurate retinere potuissent? Sed cur illis dicebantur? Non modicum ipsis lucrum ad Christi gloriam obveniebat, quod hæc clare scirent postea, dum recordarentur se hæc a Christo audivisse. Cur autem illorum animum prius dejicit dicens : « Adhuc modicum tempus vobiscum sum? » Judæis namque jure dicebatur, nos vero quare cum ingratis illis

[1] Joan. XIII, 33. — [2] Id. XVI, 6.

locas? Minime facio. Et cur ait : « Sicut dixi Judæis? » Reduxit in memoriam, quia non nunc ob malorum præsentiam hæc prædixit, sed jam olim præviderat, ipsique testes erant, qui audierant ipsum hæc Judæis dicentem. Quare addidit illud : « Filioli; » ut cum audirent illud : « Sicut dixi Judæis, » ne putarent simili modo sibi dictum fuisse. Non ergo ut dejiceret illorum animos hoc dixit, sed ut consolaretur, ne inexpectatæ ærumnæ ipsos turbarent. « Quo ego vado, vos non potestis venire. » Ostendit mortem suam esse translationem et transitum ad meliora, et ad locum corruptibilia corpora non recipientem. Hæc porro dicit etiam ut eorum erga se amorem excitet et ferventiorem efficiat. Scitis enim cum aliquos nobis amicissimos videmus abscedentes, nos magis incendi; maxime cum videmus eos in locum concedere quo nos ire non possumus. Ut ergo Judæos terreret, hæc dixit, utque Discipulorum amorem incenderet. Talis est ille locus, quo non illi modo, sed nec vos quoque amicissimi possitis venire. Hic quoque dignitatem suam ostendit. « Et vobis dico » modo. » Aliter illis, aliter vobis; id est, non cum illis. Ubinam illum quæsierunt Judæi? ubi Discipuli? Discipuli cum fugerent; Judæi vero quando in calamitates ingentes et inauditas inciderunt, urbe capta, et ira Dei undique illos circumsidente. Discipulis ergo tunc propter incredulitatem ita locutus est : « Vobis nunc ego, » ne inexpectatam subeatis calamitatem. « Mandatum novum do vobis [1]. » Cum enim verisimile esset illos, iis auditis, ac si deserti prorsus essent, in perturbationem delapsuros esse; consolatur ipsos, omnium bonorum radice ad securitatem muniens eos, nempe charitate; ac si diceret : « Me abeunte doletis; verum si vos mutuo diligatis, fortiores eritis. » Cur ergo non ita dixit? Quia quod longe utilius erat protulit. « In hoc cog-

[1] Joan. XIII, 34.

» noscent omnes quod Discipuli mei istis [1]. » His enim significavit chorum suum nunquam esse solvendum, post quam hoc indicium illis dederat. Hoc vero dixit quando proditor ab illis separatus est. Cur autem hoc mandatum dicit novum esse, quod in Veteri quoque Testamento positum erat? Ipse illud novum fecit ipso præcipiendi modo, intulit enim : « Sicut dilexi vos. » Non enim vestris præcedentibus meritis debitum persolvi; sed ipse cœpi, inquit, sic et vos oportet amicis vestris beneficia præstare, nullo debito obstrictos; et omissis miraculis quæ edituri erant, ex charitate illos distinguit. Quare? Quia hoc maxime sanctorum indicium et argumentum est; omnem quippe indicat sanctitatem. Per hoc maxime omnes salutem consequimur. Hoc est, inquit, esse discipulum. Sic vos laudabunt omnes, cum vos viderint meam imitari dilectionem.

IV. Quid ergo? Annon potius hoc miracula ostendunt? Minime. « Multi enim dicent : Domine, nonne in nomine tuo » dæmonia ejecimus [2]? » et iterum, gaudentibus ipsis, quod dæmonia sibi parerent, dicit : « Ne gaudeatis quia dæmonia » vobis subjiciuntur; sed quia nomina vestra scripta sunt in » cœlis [3]. » Atqui hoc orbem adduxit, quia illud jam aderat; si illud non affuisset, hoc non mansisset. Charitas enim illos statim bonos probosque reddidit, effecitque ut omnes unum cor et anima essent. Nam si dissensio fuisset, omnia peritura erant. Neque illis tantum hoc locutus est, sed et omnibus in ipsum postea credituris. Siquidem et nunc nihil aliud gentilibus offendiculo est, quam quod charitas non adsit. At, inquies, nos quoque arguunt quod signa non fiant. Verum non usque adeo. In quo autem dilectionem ostenderunt Apostoli? Vides-ne Petrum et Joannem, qui nunquam separantur, in templum ascendentes? vides-ne Paulum, quo nempe sit erga illos affectu; et tamen dubi-

[1] Joan, XIII, 35. — [2] Matth. VII, 22. — [3] Luc. X, 20.

tas? Nam si aliis fuerunt virtutibus instructi, multo magis bonorum matrem possederunt. Hæc quippe ab anima virtute prædita germinat; at ubi nequitia est, exarescit. « Cum » abundaverit iniquitas, inquit, refrigescet charitas multo» rum [1]. » Gentiles certe non ita movent signa, ut vita: vitam nihil ita instituit, ut dilectio. Nam signorum editores, deceptores sæpe vocarunt, vitam vero puram nunquam carpere possunt. Quandiu ergo prædicatio non tantum profecerat, jure signa in admiratione erant; nunc autem ex vita mirabiles esse oportet. Nihil enim Gentiles ita afficit, ut virtus; nihil ita illis offendiculo est, ut improbitas, et jure quidem. Cum enim viderint avarum et raptorem, contraria præcipientem, eumque, qui inimicos diligere jubetur, in contribules suos, tanquam in feras sævientem, nugas præcepta illa vocabit. Cum viderit quempiam mortis formidine captum, quo pacto immortalitatis doctrinam accipiet? Cum ambitiosos viderit, aliisque animi morbis captos, potius in sua manebit sententia, nihilque de nobis magnum putabit. Nos enim, nos utique in causa sumus cur illi in suo errore persistant : nam doctrinam illam olim suam repudiarunt, et nostra admirantur; sed ex vita nostra arcentur. Nam verbis philosophari facile est : multi enim apud illos id fecerunt : adhuc vero requirunt opera bona. Veteres illos, qui apud nos fuerunt, recogitent. At illi non credunt, et nos præsentes observant. Ostende nobis, inquiunt, fidem per opera. Hæc nusquam sunt. Sed cum nos vident plus quam feras proximos nostros discerpere, nos orbis perniciem vocant. Hæc Gentiles retinent, ne ad nos transeant : itaque nos horum pœnas dabimus; non solum quod mala perpetremus; sed etiam quod nomen Dei blasphemetur. Quousque pecuniis, deliciis aliisque vitiis dediti erimus? Abstineamus denique. Audi quid de quibus-

[1] Matth. XXIV, 12.

dam insensatis dicat Propheta : « Comedamus et bibamus, » cras enim moriemur [1]. » De præsentibus hoc dicere non possumus, ita multi omnium bona absorbent, quod illis exprobrans dicebat Propheta : « Numquid soli habitabitis » terram [2]? » Quamobrem timeo ne quid mali accidat, et ingentem nobis attrahamus Dei ultionem. Quod ne fiat, virtutem exerceamus omnem, ut futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXIII [3].

CAPUT XIII.

Dicit Simon Petrus : Domine, quo vadis ? Respondit ei Jesus : Quo ego vado, non potes sequi me modo, sequeris autem postea [4].

I. Magnum quidpiam dilectio, et igne vehementius, quod ad ipsum cœlum sustollit. Nullus potest obex impetum ejus cohibere. Ferventissimus igitur Petrus, cum audisset dicentem : « Quo ego vado, vos non potestis venire, » quid dicit ? « Domine, quo vadis ? » Hoc autem dicebat, non tam discendi, quam sequendi illum desiderio. Non ausus certe est dicere : « Venio ; » sed ait : « Quo vadis ? » Christus non verbis, sed animo ejus respondet. Ut ex ipsis ejus verbis palam est. Quid enim ait ? « Quo ego vado non potes » modo me sequi. » Vides-ne illum sequi optavisse, ideoque interrogasse ? Ut audivit autem, « Sequeris postea ; » ne-

[1] Isaï. xxii, 13. — [2] Id. v, 8. — [3] Alias lxxii. — [4] Joan. xiii, 37.

que sic desiderium cohibuit, etsi sperandum audiret; sed eo venit ut diceret : « Quare non possum te sequi modo? » animam meam pro te ponam [1]. » Quia enim proditionis metum deposuerat, et inter probos censebatur, cum fiducia demum, aliis silentibus, sciscitatur. Quid ais, Petre? Dicit ille : « Non potes; » et tu dicis : « Possum? » Experimento itaque disces dilectionem tuam sine superna gratia nihil esse. Unde palam est eum lapsum illum ad utlitatem Petri permisisse. Volebat quidem Christus, his prolatis verbis, ipsum instituere. Quia vero ille in vehementia sua perseverabat; non injecit quidem, neque impulit ad negationem; sed deseruit, ut suam edisceret infirmitatem. Dixit Jesus se tradendum fore; respondit ille : « Propitius esto tibi, » non erit tibi hoc [2]. » Correptus, non emendatus est : sed cum vellet ipsi Jesus pedes lavare dixit : « Non lavabis » mihi pedes in æternum [3]. » Audiens rursum : « Non potes » me sequi modo [4]; » dicit : « Etsi omnes te negaverint, » ego non negabo [5]. » Quia igitur videre erat illum in arrogantiam prolabi, contradicere meditantem, monet demum ne repugnet. Id porro subindicans Lucas, dixisse illum ait : « Et ego pro te rogavi, ut non deficeret fides tua [6]; » id est, ne prorsus et usque in finem pereas, in omnibus humilitatem docens, et arguens humanam naturam per se nihil esse. Quia enim dilectionis vis id efficiebat ut ad contradicendum peratus esset, illum ad resipiscendum monet, ne postea in idipsum incideret, cum orbis totius administrationem susciperet; sed ut memor eorum, quæ sibi acciderant, seipsum cognosceret. Et vide quantus sit lapsus; non enim semel aut bis, sed eousque processit, ut brevi ter negaret; ut disceret se non ita dilexisse, ut dilectus fuerat. Attamen ei, qui ita lapsus fuerat, rursum dicit : « Di-

[1] Joan. XIII, 38. — [2] Matth. XVI, 22. — [3] Joan. XIII, 8. — [4] Ibid. 36. — [5] Matth. XXVI, 35. — [6] Luc. XXII, 32.

» ligis me plus his [1]? » Itaque non quod frigidus esset; sed quod superna nudatus esset ope, cecidit. Dilectionem ergo Petri amplectitur, contradictionem vero inde partam succidit. Si diligis, debes dilecto obtemperare. Dixit ille et tibi et sociis : « Non potes : » quid contendis? Non intelligis quid sit Dei negatio? Quia vero hac in re non vis discere, non posse quod ego dico non fieri; in negatione tua id disces; etsi hoc tibi incredibile visum sit. Hoc quidem nesciebas; hujus vero cognitionem in animo habebas; sed tamen contra quam expectabas accidit. « Animam meam pro te » ponam [2]. » Quia enim audierat majorem hac charitatem neminem habere; insiluit statim, insatiabilis cum esset, et suprema attingere vellet. At Christus, ut ostendat ad se tantum pertinere hæc cum auctoritate loqui, dicit : « Antequam gallus cantet [3]; » hoc est, nunc. Neque enim longe aberat : intempesta quippe nocte loquebatur, et jam prima et secunda vigilia præterierat. « Non turbetur cor » vestrum [4]. » Hoc dicit, quia verisimile erat ipsos ista audientes turbatos fuisse. Si enim coryphæus ita fervens audivit negaturum se esse antequam gallus ter cantaret, credibile erat ipsos magnam calamitatem passuros esse, quæ posset vel adamantinos animos evertere. Quia igitur par erat illos hæc cogitantes terreri, vide quomodo ipsos consoletur : « Non turbetur cor vestrum. » Hoc primo divinitatis suæ virtutem demonstrans, quod ea quæ illi in mente habebant, ipse sciret et palam faceret. « Creditis in Deum, » et in me credite [5]; » id est, omnes ærumnæ pertransibunt. Nam fides in me et in Patrem fortior est ærumnis omnibus, nec sinet vos malis obrui. Deinde subdit : « In domo Patris » mei mansiones multæ sunt [6]. » Ut mœrentem Petrum consolatur dicens : « Sequeris autem postea; » sic eamdem

[1] Joan. XXI, 15. — [2] Id. XIII, 37. — [3] Ibid. 39. — [4] Id. XIV, 1. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 2.

illis spem suggerit. Ne putarent enim ad illum solum promissionem pertinere, ait : « In domo Patris mei mansiones » multæ sunt ; si quo minus dixissem vobis quia vado parare » vobis locum [1] ; » id est, quod vos ille locus excepturus sit qui et Petrum. Nam magna ibi est mansionum copia ; nec potest dici ille apparatu opus habere. Quia enim dixit : « Non potestis me sequi modo; » ne putarent exclusos se esse, addit : « Ut ubi ego sum, et vos sitis [2]. » Tantam hujusce rei curam habeo, ut id jam fecissem, nisi jam olim vobis præparatum esset, ostendens multum ipsis esse fidendum.

II. Deinde ne videretur id dicere adulandi causa, sed crederent rem ita se habere, subdit : « Et quo ego vado scitis, » et viam scitis [3]. » Vides-ne quomodo ostendat eis hæc non frustra dicta fuisse. Illud vero dicit, quod sciret illos hanc cupere notitiam. Nam Petrus non discendi causa, sed ut sequeretur eum superiora locutus est. Quia vero increpatus ille fuerat, et interim Christus quod impossibile videbatur, possibile esse monstravit; et cum impossibile videretur, cupiditatem injecit quid illud esset cognoscendi; ideo ait illis : « Et viam scitis. » Sicut enim ubi dixit : « Me » negabis, » cum nemo quidquam præfatus esset, ut quæ in cordibus erant scrutaretur, addidit : « Ne turbemini ; » ita et hoc loco, ubi dixit : « Scitis, » cupiditatem animi eorum declaravit, et ipse dat illis interrogandi occasionem. Illud vero : « Quo vadis? » Petrus ex vi amoris, Thomas vero præ timore dicit : « Domine, nescimus quo vadis. » Locum nescimus, inquit, « Et quomodo possumus viam » scire [4]? » Vide quam reverenter. Non enim dixit : « Dic nobis locum ; » sed, « Nescimus quo vadis. » Hoc enim jam olim omnes discere cupiebant. Nam si Judæi id audientes animi pendebant, tametsi cupiebant illum absce-

[1] Joan. XIV, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5.

dere; multo magis ii, qui nunquam volebant ab illo separari, id discere cupiebant. Reverebantur autem illum; interrogant tamen et amore et anxietate ducti. Quid ergo Christus? « Ego sum via, veritas, et vita. Nemo venit ad » Patrem, nisi per me [1]. » Cur ergo interrogatus a Petro quo iret, non statim respondit : « Ego ad Patrem vado, vos vero non potestis nunc venire; » sed tantum verborum circuitum intulit, tot interrogationes et responsiones? Judæis namque merito non hoc dixit; his vero quare? Dixit quidem et his et Judæis, se ex Deo exivisse, et ad Deum ire. Et nunc id clarius dicit, quam prius. At Judæis non ita clare dixit. Nam si dixisset : « Non potestis ad Patrem venire, » id ex fastu dici putavissent. Cum celat vero, dubios reddit. At, inquies, cur Discipulis et Petro ita dixit? » Fervidum noverat Petri animum, et ad instandum inquirendumque pronum. Ut ergo illum avertat, obscure loquitur. Post quam autem id quod volebat per sermonis obscuritatem effecit, iterum id revelat : cum dixisset enim : « Ubi sum nemo potest venire; » addit : « In domo » Patris mei mansiones multæ sunt : » et rursus : « Nemo » venit ad patrem, nisi per me. » Hoc itaque nolebat illis initio dicere, ne in mœrorem majorem induceret. Post quam autem illos consolatus est, hoc dicit. Etenim ab increpatione Petri, multum mœroris abstulit : metuensque ne ea ipsa audirent, hinc magis reprimebantur. « Ego » sum via; » hæc est explicatio illius dicti : « Nemo venit, » nisi per me. » Illud vero, « Et veritas et vita, » significat hæc prorsus futura esse. Si veritas, nihil a me falsum exibit; si etiam vita, ne mors quidem vos impedire poterit, quin ingrediamini. Alioquin vero, « Ego sum via, » duce non egebitis; si veritas sum, non loquor falsa; si vita, etiamsi moriamini, promissa consequemini. Quod de via

[1] Joan. XIV, 6.

dicebat intellexerunt et confessi sunt. Reliqua vero ignorabant : non tamen de illis audebant sciscitari : attamen multum ex via consolationis acceperunt. Si ergo in mea potestate est, inquit, ad Patrem adducere, istuc omnino venietis. Neque enim alia venire potestis via. Cum autem dixisset antea : « Nemo potest venire ad me, nisi Pater » traxerit eum [1]; » ac rursum : « Si ego exaltatus fuero a » terra, omnes traham ad me ipsum [2]; » et nunc iterum : « Nemo venit ad Patrem, nisi per me, » se Patri æqualem ostendit. Quomodo autem cum dixerit : « Quo vadam sci- » tis, et viam scitis, » subdit : « Si cognovissetis me, et » Patrem meum utique cognovissetis : et amodo cognosce- » tis eum, et vidistis eum [3]? » Non sibi contradicit : noverant enim illum, non tamen ut oportebat. Deum enim noverant, Patrem vero nondum : nam Spiritus postea veniens totam illis cognitionem intulit. Hoc autem vult dicere : « Si meam nossetis substantiam et dignitatem, Patris quoque nossetis, « Et modo cognoscetis eum, et vidistis eum : » alterum futuri, alterum præsentis; hoc est per me. Visionem vero dicit, mentis cognitionem ; eos enim, qui videntur, possumus videre et ignorare; eos vero, qui cognoscuncuntur, non possumus cognoscere et ignorare. Ideo ait : « Et vidistis eum, » ut visus est, inquit, et Angelis. Atqui non ipsa substantia visa est; sed tamen visam esse dicit, ut videlicet videre poterant. Sic vero locutus est, ut discas eum qui ipsum novit, genitorem quoque ejus nosse. Videbant porro illum non nuda substantia, sed carne indutum. Alibi quoque visionem cognitionem appellat; ut cum dicit : « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt [4]. » Mundos autem dicit, non tantum a fornicatione, sed a peccatis omnibus : nam omne peccatum maculam indit animæ.

[1] Joan. VI, 44. — [2] Id. XII, 32. — [3] Id. XIV, 7. — [4] Matth. V, 8.

III. Nihil itaque non agamus, ut sordes abstergamus. Abstergit autem primo lavacrum; deinde aliæ multæ et variæ viæ. Nam clemens cum sit Deus, alias nobis variasque vias, quibus purgemur, aperuit, quarum prima est eleemosyna. « Eleemosynis enim et fide purgantur pec- » cata [1], inquit. » Eleemosynis, inquam, non ex inique partis : illud enim non eleemosyna, sed inhumanitas et credulitas est. Quæ enim utilitas alterum spoliare, alterum induere? A misericordia incipiendum est : alioquin immanitas esset. Etsi enim omnia aliena demus, nihil hinc lucri nobis, ut ostendit Zacchæus, qui se Deum placare dicit dando quadruplum eorum, quæ rapuerat [2]. Nos vero, qui innumera rapimus et pauca damus, placare Deum putamus, ignorantes nos illum magis irritare. Dic, quæso, mihi, si asinum mortuum et fœtidum e triviis ad aram tractum offerres in sacrificium; nonne te omnes lapidarent ut impium et execrandum? Quid vero si probem sacrificium ex rapina magis execrandum esse, quam defensionem habebimus? Ponamus enim cimelium ex rapina partum, annon magis fœtet, quam asinus mortuus? Vis discere quantus sit peccati fœtor? audi Prophetam dicentem : « Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ [3]. » Tu vero Deum verbis precaris, ut scelerum tuorum obliviscatur; dum per rapinas et fraudes tuas illud agis, ut eorum semper recordetur, dum peccatum tuum aræ imponitur. Jam vero non hoc solum peccatum est; sed quod est gravius, sanctorum animas inquinas. Hoc enim lapis est, et sanctificatur : illæ autem semper Christum ferunt; et audes tam immunda offerre? Minime, inquies, non eas pecunias offero, sed alias. Ridicula hæc et nugacia sunt. Nescis quod si in multam pecuniam vel stilla injustitiæ inciderit, tota inquinatur? Ut enim si quis in purum fon-

[1] Eccli. III, 33. — [2] Luc. XIX, 8. — [3] Psal. XXXVII, 6.

tem fimum injiciat, totam aquam reddit immundam; ita si in divitias rapina ingrediatur, omnia fœtore implet. Quid ergo? manus lavamus cum in Ecclesiam ingredimur, cor vero non item? Num manus vocem emittunt? Anima verba profert. In illam Deus respicit : illa fœdata, nihil prodest corporis puritas. Quæ utilitas si manus exteriores abstergas, interiores vero impuras relinquas? Illud grave est, illud omnia subvertit, quod parva cum metu curantes, magna contemnamus. Illotis certe manibus orare indifferens est; illota vero conscientia, illud est omnium malorum deterrimum. Audi quid dictum sit Judæis, de tali immunditia sollicitis : « Lava a malitia cor tuum. Quousque erunt in te cogitationes laborum tuorum [1]? » Lavemus et nos, non luto, sed aqua pura, eleemomsyna, non avaritia. Prius a rapina abstine, et eleemosynam largire. Declinemus a malo et faciamus bonum [2]. Manus coërce a rapina, et sic eas ad eleemosynam porrige. Si vero iisdem manibus alios spoliemus, etiamsi non ex ablatis alios induamus, neque sic supplicium effugiemus. Sic enim propitiationis materia, sceleris quoque materia est. Melius certe est non misereri, quam sic misereri. Siquidem Caïno melius fuisset nihil prorsus offerre. Si vero qui minora obtulit, Deum irritavit; qui aliena dat, quomodo non provocabit? « Ego tibi dixi, inquit : Ne rapias, et tu me ex raptis honoras? Quid existimas? An me his delectari? dicet igitur tibi : « Existimasti inique, quod ero tui similis : arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua [3]. » Sed absit ut quis talem audiat vocem; verum utinam post puras erogatas eleemosynas, cum splendidis lampadibus, in thalamum ingrediamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Jer. IV, 14. — [2] Psal. XXXVI, 27. — [3] Id, XLIX, 21.

HOMILIA LXXIV [1].

CAPUT XIV.

Dicit ei Philippus : Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Dicit ei Jesus : Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe? qui videt me, videt me, videt et Patrem [2].

I Dicebat Propheta Judæis : « Facies meretricis factus » est tibi, qui impudenter cum omnibus agit [3]. » Ut autem videtur, non illi civitati tantum hoc jure dicatur; sed etiam iis, qui veritati impudenter obsistunt. Dicente enim Philippo, « Ostende nobis Patrem, » respondit Christus : « Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, » Philippe? » et tamen quidam sunt, qui post hæc verba Filium a Patre abscindunt. Atqui quam majorem quæris propinquitatem? Quidam enim ex hoc dicto in Sabellii morbum inciderunt. Verum et his et illis relictis, ut ex diametro et impie oppositis, accuratum verborum sensum exploremus. « Tanto tempore vobiscum sum, et non cog» novisti me, Philippe. » Quid enim? Tu-ne Pater es, quem inquiro? « Non inquit. » Ideo non dixit : « Non cognovisti eum; » sed, « Non cognovisti me. » Nihil aliud declarans, quam non aliud esse Filium, quam quod est Pater, manens tamen ipse Filius. Cur Philippus ad interrogandum accessit? Dixerat Christus : « Si cognovissetis me, et Pa» trem meum utique cognovissetis [4] » Judæisque sæpe hoc

[1] Alias LXXIII. — [2] Joan. XIV, 8, 9. — [3] Jer. III, 3. — [4] Joan. XIV, 7.

ipsum dixerat. Quia ergo eum frequenter et Petrus et Judæi interrogaverant, quis esset Pater, interrogaverat item Thomas, et nullus quid clarum acceperat, sed adhuc res ignorabatur; ne molestus videretur esse Philippus, et cum Judæis tentando eum fastidiosus, ut dixit : « Ostende » nobis Patrem tuum, » adjecit : « Et sufficit nobis, nihil ultra quærimus. » Atqui Christus dixerat : « Si cognovisse» tis me, et Patrem meum utique cognovissetis; » et per se Patrem ostendebat. Ille vero mutavit ordinem dicens : « Ostende Patrem, » ac si Christum accurate cognosceret. Verum non illi morem gessit Christus; sed ad viam direxit, suadens illi ut per se Patrem cognosceret. Ipse vero carneis oculis ipsum videre volebat, forte quia audierat Deum vidisse Prophetas : verum illa humiliore modo dicta sunt, o Philippe! ideo dicebat Christus : « Deum nemo » vidit unquam [1]; » et rursum : « Omnis qui audivit a Deo » et didicit, venit ad me [2]. Neque vocem ejus audistis, ne» que faciem ejus vidistis [3]. » Et in Veteri Testamento, « Nemo videbit faciem meam, et vivet [4]. » Quid ergo Christus? admodum increpat : « Tanto tempore vobiscum sum, » et non cognovisti me, Philippe [5]? » Non dixit : « Non vidisti me; » sed, « Non cognovisti me. » Numquid te nosse volo, inquit? Patrem tuum videre nunc quæro; tu vero mihi dicens : « Non cognovisti me? » Quænam hæc consequentia? Multa sane. Quia enim Filius idipsum est quod Pater, manens tamen Filius, jure in se Patrem ostendit. Deinde hypostases distinguens ait : « Qui videt me, videt » et Patrem, » ne quis diceret eumdem esse Patrem et Filium. Si enim idem ipse Pater esset, non diceret: « Qui videt me, illum videt. » Quomodo autem non dixit ei : « Impossibilia petis, quæ non sint puri hominis; mihi enim

[1] Joan. I, 18. — [2] Id. VI, 45. — [3] Id. V, 37. — [4] Exod. XXXIII, 20. — [5] Joan. XIV, 9.

tantum hoc possibile est. » Quia dixerat : « Sufficit nobis, » quasi ipsum vidisset, ostendit eum neque se vidisse; alioquin illum vidisset, si se videre potuisset. Ideo dicebat : « Qui videt me, videt et Patrem. » Si quis me vidit, et illum videbit; hoc est : neque me, neque illum potest quis videre. Philippus enim visus cognitionem quærebat : et quia se illum vidisse putabat, volebatque sic Patrem videre, ostendit ipsum neque se vidisse. Quod si quis hic visionem pro cognitione intelligi velit, non contradicam. Nam qui me novit, inquit, novit et Patrem. At non hoc dicit, sed ut consubstantialitatem ostendat dicit; « Qui novit substantiam meam, novit et Patris. » Et quid hoc, inquies? nam qui novit creaturam, novit et Deum. Atqui creaturam omnes norunt et vident; Deum vero non omnes norunt. Ad hæc, videamus quid Philippus videre quærat : num sapientiam Patris? num ejus bonitatem? « Minime; » sed, « Quid sit Deus, ipsam substantiam. » Ad hoc respondet Christus : « Qui videt me : » qui autem creaturam videt, non Dei substantiam videt. « Qui videt me, videt et » Patrem, inquit. » Si alterius esset substantiæ, non hoc dixisset. Ut autem crassiore utar sermone : Nemo qui aurum ignoret, in argento auri substantiam videre potest; non enim alia natura per aliam dignoscitur. Ideo jure increpavit dicens : « Tanto tempore vobiscum sum; » tanta dignatus es doctrina, vidisti signa cum auctoritate facta, et omnia, quæ divinitatis erant propria; et quod Pater solus facit, peccata remissa, arcana in medium adducta, fugatam mortem, creationem ex terra factam, « Et non cog- » novisti me? »

II. Quia enim carne circumdatus erat, ideo dixit : « Non » cognovisti me. » Vidisti Patrem? ne quæras amplius videre; in me enim illum vidisti. Si vidisti me, ne curiose inquiras; etenim in me ipsum nosti. « Non credis quia ego

»in Patre [1]? » hoc est, in illa substantia appareo. « Verba, » quæ ego loquor, a me ipso non loquor [2]. » Vides-ne propinquitatis excessum, et unius substantiæ argumentum? « Pater autem in me manens, ipse facit opera [3]. » Quomodo a verbis orsus, transit ad opera? Ex consequenti enim dicere debuit: « Ipse loquitur verba ; » sed duo hic ponit, doctrinam et signa ; vel quod etiam verba essent opera. Quomodo ergo facit ille? etenim alibi dicit : « Si non facio » opera Patris mei, nolite mihi credere [4], » quomodo ergo hic Patrem facere dicit? hoc ipsum indicans nihil medium esse inter Patrem et Filium, hoc est, « Non aliter fecit Pater, aliter ego facio: » siquidem alibi et ipse et Pater operari dicitur : « Pater meus usque modo operatur, et ego » operor [5]. » Illic nullam esse operum differentiam, hic idipsum indicat. Quod si prima fronte verba aliquam exhibent humilitatem, ne mireris : nam cum prius dixisset : « Non credis, » tunc sic locutus est ; ostendens se ideo ita verba temperasse, ut illum ad fidem adduceret. In cordibus namque eorum versabatur. « Creditis quia ego in » Patre, et Pater in me [6]? » Oportebat certe vos audientes Patrem et Filium, non aliud quærere ad declarandam substantiam esse eamdem. Quod si hoc non satis est vobis ad demonstrandam honoris æqualitatem et consubstantialitatem, ab operibus quoque discite. Illudque, « Qui videt » me, videt et Patrem meum, » si de operibus dictum esset, non dixisset postea : « Sin minus propter opera credite » mihi. » Deinde ostendens se non hæc tantum posse, sed et alia his multo majora, cum hyperbole illa ponit. Neque enim dicit : « His majora possum facere ; » sed quod longe mirabilius, et aliis, inquit, possum facultatem dare majora his faciendi. « Amen amen dico vobis, qui credit in

[1] Joan. XIV, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Id. X, 37. — [5] Id. V, 17. — [6] Id. XIV, 11.

» me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora his » faciet, quia ad Patrem vado [1]. » Hoc est, « Vestrum erit deinceps miracula edere; ego enim abeo. » Deinde cum perfecisset ea, quæ sermo indicabat, dicit : « Quodcumque » petieritis in nomine meo, accipietis, et ego hoc faciam, » ut in me glorificetur Pater [2]. » Vides-ne quomodo rursum hoc ipse faciat? « Ego faciam, inquit, » et non dixit : « Rogabo Patrem; » sed, « Ut in me glorificetur Pater. » Atqui dicebat alibi : « Deus glorificabit eum in se ipso; » hic vero, « Ipse glorificabit Patrem. Cum enim Filius magna posse deprehendetur, genitor glorificabitur. » Quid sibi vult illud, « In nomine meo? » Quod Apostoli dicebant : « In nomine Jesu Christi surge et ambula [3]. » Omnia quippe signa, quæ illi edebant, ipse operabatur, et manus Domini erat cum illis. « Ego faciam, inquit. » Vides-ne auctoritatem? Quæ per alios fiunt, ipse facit; et quæ per se non poterit, nisi Patre vim dante? Ecquis hæc dixerit? Cur hoc secundum ponit? ut suum confirmet sermonem, et ostendat priora per attemperationem quamdam dicta fuisse. Illud autem, « Ad Patrem vado, » id est, « Non pereo, sed in propria dignitate maneo, et in cœlis sum. » Hæc porro omnia illis ad consolationem dicebat. Quia enim credibile erat eos, qui nondum resurrectionis rationem probe noverant, triste aliquid in animo versare, aliis ipsos hæç daturos esse promittit, ubique curans illos, et ostendens se semper manere; nec manere modo, sed etiam majorem exhibiturum se virtutem.

III. Sequamur ergo illum, et crucem tollamus. Etiamsi enim nulla sit persecutio, alterius tamen mortis tempus adest. « Mortificate, inquit, membra vestra, quæ sunt super » terram [4]. » Extinguamus ergo concupiscentiam, opprimamus iram, tollamus invidiam. Hoc est vivum sacrificium : quod sacrificium non desinit in cinerem, non in fumum

[1] Joan. XIV, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Act. III, 6. — [4] Col. III, 5.

diffunditur, non eget lignis et igne, vel gladio. Ignem quippe habet et gladium, Spiritum sanctum. Hoc usus gladio, circumcide cordis superflua et aliena : aperi obturatas aures. Morbi namque et malæ concupiscentiæ soleat verbo aditum obstruere. Pecuniarum concupiscentia non sinit audire verbum de eleemosyna; invidia accedens arcet doctrinam de charitate : aliusque rursum ingruens morbus animam reddit ad omnia segniorem. Tollamus ergo malas concupiscentias : nam sufficit velle, et omnia extinguuntur. Ne, quæso, illud attendamus, pecuniarum amorem esse tyrannidem, sed vere tyrannidem esse segnitiem nostram. Multi certe sunt qui argentum quid sit se nescire dicunt. Neque enim naturalis est illa cupiditas. Naturales quippe affectus ab initio infusi sunt. Aurum vero et argentum an esset, multo tempore ignotum fuit. Unde ergo crevit hæc cupiditas? Ex vana gloria, et summa desidia. Ex cupiditatibus enim aliæ sunt necessariæ, aliæ naturales, aliæ neutrum. Exempli causa, quæ si non expleantur animal perimunt, hæ sunt naturales et necessariæ, ut cibi, potus, somni cupiditas. Amor vero corporum naturalis quidem est, sed non necessarius. Multi enim ipsam superarunt, nec perierunt. Pecuniarum vero cupiditas, nec naturalis nec necessaria est, sed superflua. Si voluerimus, ejus dominium non recipiemus. Certe de virginitate loquens Christus ait : « Qui potest ca- » pere, capiat[1]; » de divitiis vero non item; sed quid? « Nisi » quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non est me dig- » nus[2], » Ad id quod facile est hortatur; ad id vero quod multos exuperat, arbitrio rem permittit. Cur ergo nos omni privamus defensione? Nam qui a violentiore morbo captus erit, non magnas dabit pœnas : qui vero ab infirmiore affectu capitur, omni privatur defensione. Quid enim respondebimus quando dicet : « Esurientem me vidistis, et non

[1] Matth. XIX, 12. — [2] Luc. XIV, 33.

» nutrivistis [1] ? » Quam excusationem habebimus? Paupertatem objiciemus? at non sumus vidua illa pauperiores, quæ, duobus depositis obolis, omnes superavit. Neque enim doni magnitudinem requirit Deus, sed voluntatis modum : et hoc ad illius providentiam pertinet. Illius itaque benignitatem mirati, quæ possumus offeramus ; ut et in præsenti vita et in futura multam consecuti Dei clementiam, promissis frui bonis possimus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXV [2].

CAPUT XIV.

Si diligitis me, mandata mea servate : et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum [3].

I. Operibus semper agemus, non verborum ostentatione. Loqui enim et promittere cuivis facile est ; operari non item. Cur hæc dixi ? Quia multi nunc sunt qui dicunt se Deum timere et amare ; sed operibus contraria exhibent. Deus autem per opera diligi quærit. Ideo Discipulis dicebat : « Si diligitis me, mandata mea servabitis. » Cum enim dixisset : « Quodcumque petieritis, ego faciam ; » ne putarent solam petitionem esse satis, subdidit : « Si diligitis me, tunc, inquit, faciam. » Quia autem verisimile erat eos, cum dicentem audissent « Ad patrem vado, » turbatos esse, dicit :

[1] Matth. xxv, 42. — [2] Alias LXXIV. — [3] Joan. xiv, 15-17.

« Non est hoc diligere, nunc turbari; sed dictis obtemperare. Dedi vobis mandatum, ut diligatis invicem, ut sic invicem faciatis, ut ego feci vobis. » Hæc est dilectio his obtemperare, et dilecto concedere. « Et rogabo Patrem, et » alium Paracletum dabit vobis. » Sese demittentis verba sunt. Quia enim cum mundum illum probe cognoscerent, verisimile erat eos illius absentis consortium, verba, carnalemque præsentiam admodum exquisituros esse, et nullam ipso absente accepturos consolationem; quid ait? «Rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis; » id est: « Alium qualis ego sum. » Erubescant qui Sabellii morbo laborant, et qui de Spiritu non recte sentiunt. Nam in hoc sermone mirum illud est, quod hæreses ex diametro oppositas uno ictu prosternat. Nam cum dicit : « Alium, » hypostasis illius differentiam indicat; cum vero dicit : « Paracletum, » substantiam eamdem. Quare dicit : « Rogabo » Patrem? » Quia si dixisset : «Ego mittam, » non ita credidissent. Nunc enim id curat, ut Spiritus credatur : nam postea se mittere illum esse dicit : « Accipite Spiritum sanctum. » Hic vero se rogaturum esse Patrem dicit, ut fide dignus sermo ipsis esset. Joannes quippe de illo dicit : « De pleni- » tudine ejus nos omnes accepimus [1] : » quod autem habebat, quomodo ab altero acciperet? Et iterum : « Ipse vos bapti- » zabit in Spiritu sancto et igni. » Quid vero plus habuisset quam Apostoli, si Patrem rogaturus erat ut aliis daret : quando illi sæpe sine precatione operari videntur? Quomodo autem si per preces Spiritus a Patre mittitur, ipse a se ipso involat? Quomodo ab alio mittatur, qui ubique præsens est, qui dividit unicuique sua sicut vult, qui cum auctoritate dicit : « Segregate mihi Paulum et Barnabam [2] ? » Atqui Deo ministrabant illi ministri; attamen cum auctoritate eos ad proprium sibi opus vocavit, non quod ad

[1] Joan. I, 16. — [2] Act. XIII, 2.

aliud opus evocaret; sed ut potestatem suam ostenderet. Quid ergo sibi vult, inquies, illud: « Rogabo Patrem? » ut ostendat tempus adventus ejus esse: cum enim illos per sacrificium mundasset, tunc advolavit Spiritus sanctus. Cur non supervenit quando erat cum illis Jesus? Quia nondum oblatum fuerat sacrificium. Cum autem jam peccatum deletum esset, et ipsi ad pericula missi, ad pugnam se appararent, hortatorem mitti oportuit. Cur vero non statim post resurrectionem Spiritus venit? Ut ejus majore capti desiderio, cum majori gratia illum acciperent. Donec enim cum illis Christus erat, non affictabantur. Postquam autem discessit, nudati et in timore magno versantes, cum magno illum desiderio excepturi erant. « Vobiscum manet, » hoc est, ne post mortem quidem abscedit. Ne vero Paracletum audientes, aliam rursus incarnationem suspicarentur, sperarentque se oculis ipsum esse visuros, hanc amovens suspicionem ait: « Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum. » Non enim ita vobiscum deget, ut ego; sed in animabus vestris habitabit; hoc enim sibi vult illud, « In vobis manet. » Spiritum autem veritatis eum appellat, his figuris figuras, veteris legis denotans. « Ut vobiscum sit, » quid sibi vult illud, « Vobiscum sit? » Id quod ipse ait: « Ego vobiscum sum. » Præterea aliud quoque subindicat: « Non eadem patietur quæ ego passus sum, neque abscedet. « Quem mundus non potest acci» pere, quia non videt eum. » Quid ergo? an ex numero visibilium erat? Minime. Sed hic cognitionem intelligit, addit enim: « Neque cognoscit eum: » solet enim accuratam cognitionem, visionem appellare. Quia enim sensuum clarissimus visus est, per hunc sensum semper accuratam cognitionem denotat. Mundum autem hic vocat, improbos, hincque Discipulos consolatur, quod illis eximium afferat donum. Vide quantopere doni magnitudinem extollat.

Dicit alium esse, quam ipse sit; addit : « Non relinquet vos, » subdit ad ipsos tantum venturum esse, ut et ego veni; dixit : « In vobis manet; » sed neque sic illorum mœrorem expulit : illum enim consortiumque ejus adhuc quærebant, cui rei ut medeatur ait : « Neque ego vos relinquam orpha- » nos, venio ad vos[1]. » Ne timeatis, inquit; non ideo dixi me alium Paracletum missurum esse vobis, quod vos ad finem usque relicturus sim. Non ideo dixi : « Apud vos manet, » quasi non ultra vos visurus sim. Certe ipse quoque venio ad vos : « Non relinquam vos orphanos. » Quia enim a principio dixerat : « Filioli, » ideo hic ait : « Non relinquam vos » orphanos. »

II. Initio itaque dixit : « Ubi ego vado venietis; » et, « In » domo Patris mei mansiones multæ sunt. » Hic vero quia diuturnum erat tempus, dat Spiritum. Sed cum quid diceret non intelligerent, non sat inde consolationis habuere : « Non relinquam vos orphanos, inquit. » Hoc enim maxime requirebant. Sed quia illud, « Venio ad vos, » præsentiam significabat : ne rursus eamdem ipsam præsentiam requirerent, quam prius; vide quomodo hoc ipsum, non clare quidem dixerit, sed subindicaverit. Cum dixisset enim : « Adhuc modicum, et mundus me non videt[2]; » subdidit : « Vos autem videtis me; » ac si diceret : « Venio quidem ad vos, sed non ut prius quotidie vobiscum versaturus. » Et ne dicerent : « Cur ergo Judæis dixisti : « Jam non videbitis me? » objectionem solvit dicendo : « Ad vos » tantum. Nam Spiritus quoque talis est. » Quia ego vivo, et vos vivetis. » Crux enim non usque ad finem nos separabit; sed ad brevissimum tempus me abscondet. Vitam autem, ut videtur mihi, non præsentem tantum, sed et futuram dicit : « In illa » die cognoscetis quia ego in Patre, et vos in me, et ego in » vobis[3]. » In Patre secundum substantiam, in vobis secun-

[1] Joan. XIV, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 20.

dum concordiam et auxilium divinitus præstitum. Et qua, quæso, ratione? Qua ratione hæc contraria quadrare possunt? multa enim, imo infinita est distantia inter Christum et Discipulos. Etiamsi eadem ipsa verba jaceant, ne mireris. Solet enim Scriptura iisdem verbis de Deo et de hominibus dictis, diverso modo uti. Nam et dii dicimur, et filii Dei : nec eamdem vim habet cum de nobis dicitur, quam cum de Deo. Imago item dicitur Filius et gloria, ut et nos : sed multa est differentia. Rursum, « Vos autem Christi, » Christus vero Dei; » non ita tamen est Dei Christus, ut nos sumus Christi. Quid porro sibi vult? Cum resurrexero, inquit, scietis me non a Patre separari, sed eamdem habere virtutem, et me vobiscum perpetuo esse, rebus ipsis prædicantibus auxilium a me vobis præstitum, inimicis repressis, vobis fidenter agentibus, molestis de medio sublatis, prædicatione quotidie florente, omnibus piæ doctrinæ cedentibus. « Sicut misit me Pater, et ego misi vos. » Vides hic quoque idem dictum non eamdem vim habere? Nam si eodem accipiamus modo, nihil different Apostoli a Christo. Cur porro ait : « Tunc cognoscetis? » Quia tunc viderunt eum resurrexisse et secum versari. Tunc veram fidem didicerunt. Magna quippe Spiritus virtus erat, quæ omnia docebat illos. « Qui habet mandata mea, et servat » ea, ille est qui diligit me [1]. » Non enim sufficit habere solum, sed nobis accurata opus est custodia. Cur autem hoc ipsum illis sæpe dicit : ut, « Si diligitis me, mandata mea » servate; » et, « Qui habet præcepta mea, et servat ea; » et, « Si quis audierit sermonem meum, et servaverit eum, » ille est qui diligit me : qui non audit sermones meos, non » diligit me. » Puto illum subindicare illorum mœrorem. Quia enim de morte multa philosophatus erat, dicens : « Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam

[1] Joan. XIV, 21.

» custodiet eam[1]; » et, « Nisi quis acceperit crucem suam, » et sequatur me, non est me dignus[2] : » pluraque adhuc dicturus erat, exprobrans eis dicit : « Putatis vos ex amore tristes esse ; non tristari potius dilectionis esset indicium. » Quia autem illud vult efficere, in sequentibus id repetit. « Si enim diligeretis me, gauderetis utique, quia ad Patrem » vado : » nunc autem præ metu id patimini. Quod vero circa mortem sic afficiamini, non est eorum qui mandatorum meorum recordantur : oporteret enim vos crucifigi, si vere diligeretis me : vos enim hortatus sum ut non timeatis ab iis, qui occidunt corpus. Tales Pater amat, et ego amo : « Et manifestabo eis me ipsum. » Tum Judas : « Et quid, » inquit, quia manifestaturus es nobis te ipsum[3]. »

III. Vides-ne animam eorum a timore obrutam ? Commotus turbatusque est, ac putabat, sicut in somnis mortuos videmus, sic illum se visurum esse. Ne igitur hoc suspicarentur, audi quid dicat : « Ego et Pater veniemus ad » eum, et mansionem apud eum faciemus[4]. » Ac si diceret : « Sicut Pater manifestat se ipsum, sic et ego. » Neque hoc tantum modo, sed etiam quod adjecerit : « Mansionem apud » eum faciemus, » omnem tollit suspicionem : id quippe non ad somnia pertinet. Tu vero mihi perpendas Discipulum et turbatum, et non audentem clare dicere quod cupiebat. Neque enim dixit : « Væ nobis, quod moriaris, et ita nobis apparituras es ut mortui apparent. » Non sic ille ; sed, « Quid » est quia manifestaturus es nobis te ipsum, et non mundo ? » Dicit ergo : « Vos acceptos habeo, quia vos mandatum meum servatis. » Ne enim postea videntes ipsum, phantasma se videre putarent, ideo hæc prædicit : et ne eo, quo dixi, modo ipsum apparilurum esse opinarentur, causam apponit, quod nempe mandata ejus servarent, dicit etiam Spiritum sanctum sic illis apparilurum esse. Quod si tanto tempore cum

[1] Joan. XII, 25.— [2] Matth. X, 38.— [3] Joan. XIV, 22.— [4] Ibid. 23.

illo versati, illam substantiam non ferunt, imo ne intelligunt quidem; quid futurum erat si ab initio sic illis apparuisset? Ideo cum illis comedit, ne phantasma esse putetur. Nam si super aquas ambulantem videntes, id existimarunt, licet idem vultus ac species viderentur, nec multum distaret ille; quid non suspicati fuissent, si statim vidissent illum resurgentem, quem captum viderant et involutum? Propterea frequenter dicit illis se apparîturum esse. Cur et quomodo apparebit? Ne illum esse phantasma putent. « Qui non diligit me, sermones meos non servat : et sermo » quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me[1]. » Itaque qui hæc verba non audit, nec me nec Patrem diligit. Nam si hoc dilectionis signum est, audire mandata; ipsaque Patris sunt; qui audit, non Filium modo, sed etiam Patrem amat. Quomodo sermo tuus est, et non tuus? Id est : « Nihil extra Patrem loquor, » neque proprium quidpiam præter placitum ejus. « Hæc locutus sum vobis, » apud vos manens[2]. » Quia hæc obscura erant, et alia non intelligebant, in pluribusque dubitabant; ne rursus turbarentur, neve dicerent : « Quæ præcepta? » omni anxietate eripuit illos, dicens : « Paracletus autem, quem mittet Pater » in nomine meo, ille vos docebit[3]. » Obscura forte nunc vobis dicuntur : sed doctor ille clare vos docebit. Illud autem : « Apud vos manebit, » subindicat se abiturum esse. Deinde ne tristentur ait : « Donec apud illos ipse manserit, nec Spiritus venerit, nihil magnum vel sublime poterunt intelligere. » Hæc porro dicit illos præparans ut secessum suum generose ferant, utpote qui magna ipsis bona conciliaturus esset. Frequenter vero Paracletum vocat, ob ærumnas, quibus tunc affligebantur. Quia igitur his auditis turbabantur, cogitantes molestias, bella et secessum ejus, vide quomodo illos soletur iterum dicens : « Pacem relin-

[1] Joan. XIV, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 26.

» quo vobis[1]. » Ac si diceret : « Quid damni vobis erit a perturbationibus mundi, si pacem mecum habeatis? » Neque enim talis hæc pax est? Externa pax enim, perniciosa sæpe est et inutilis, nihilque prodest : ego vero talem vobis do pacem, ut illam mutuo servetis, quod vos fortiores efficiet. Sed quia rursum dixerat : « Relinquo, » quod recedentis erat, illosque turbare poterat, ideo rursum ait : « Non » turbetur cor vestrum, neque formidet. » Vides-ne eos partim amore, partim metu turbatos esse? « Audistis quia » ego dixi vobis : Vado ad Patrem, et venio ad vos. Si dili» geretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem : quia » Pater major me est[2]. » Et quod gaudium hoc ipsis allaturum erat? quam consolationem?

IV. Quid sibi vult hoc dictum : « Nihildum noverant de resurrectione? » neque de Christo eam, quam par erat, opinionem habebant. Quomodo enim habuissent, qui ne sciebant quidem ipsum esse resurrecturum? Patrem vero magnum esse putabant. Dicit ergo : « Si mihi timetis, quasi non valeam me tueri, neque confiditis me post crucem a vobis posse videri; tamen audientes me ad Patrem ire, gaudere tandem oportuit, quia ad majorem vado, omniaque mala solvi possunt. « Vos audistis, quia ego dixi vobis. » Cur hoc adjecit ? Ita gestis rebus confido, inquit, ut prædicere non verear. « Hoc ergo et quæ futura sunt dixi vo» bis prius quam fiant, ut cum facta fuerint credatis, quia » ego sum [3]; » ac si diceret : « Num sciretis, nisi ego dicerem, nisi confiderem. » Vides-ne sermonem auditorum captui attemperatum? Nam cum dicit : « Putatis quia non » possum rogare Patrem, et exhibebit mihi duodecim le» giones Angelorum [4]? » Secundum auditorum opinionem locutus est. Nemo enim, etsi insaniat, dixerit eum non potuisse sibi opem ferre, sed Angelis opus habuisse. Verum

[1] Joan. XIV, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 29. — [4] Id. XXVI, 53.

quia illum esse hominem putabant, ideo dixit duodecim legiones Angelorum. Atqui cum interrogasset tantum, supinos prostravit. Si quis vero dixerit majorem esse Patrem, ut Filii principium; non huic contradicemus (8). At hoc non facit Filium alterius esse substantiæ. Hoc autem vult dicere : « Donec hic fuero, par est vos putare quod nos periclitemur ; si porro illuc abeam, confidite nos in tuto esse; illum enim nemo vincere potest. » Hæc porro omnia ad Discipulorum infirmitatem se demittens dicebat. Ipse namque confido, nec mortem curo. Ideo ait : « Hæc dixi vobis » prius quam fiant. » Quia enim vos nondum potestis hac de re sermonem capere ; a Patre, quem magnum appellatis, consolationem adduco. Consolatus ergo illos, tristia rursum affert. « Jam non ultra loquar vobiscum. » Quare? « Venit enim princeps hujus mundi, et in me non habet » quidquam. » Principem mundi diabolum dicit, et improbos homines. Non enim cœlo et terræ imperat; nam omnia evertisset et prostravisset. Sed illis dominatur, qui se illi dediderunt. Ideo vocat illum principem tenebrarum hujus sæculi. Tenebras autem hic dicit mala opera. Quid ergo ? Diabolus-ne te perdit? Minime : nihil enim in me habet. Cur ergo te illi interficiunt ? Quia ita volo : et ut cognoscat mundus, quod Patrem diligam. Non enim quod sim morti obnoxius, neque quod illi quidpiam debeam ; sed ob amorem erga Patrem hæc subeo. Hoc autem ait, ut iterum illorum animum excitet, ut discant ipsum non invitum, sed lubentem, et diabolum despicientem ad hoc venire. Non enim satis erat dixisse, « Adhuc modicum tempus vobiscum » sum ; » sed illud, triste licet, frequenter versat, et jure quidem ; donec autem sermonem illis acceptum reddat, lætiora admiscet. Ideo aliquando dicit : « Vado et venio ; et, » Ut ubi ego sum, et vos sitis ; » et, « Non potestis me nunc sequi, sequemini autem postea ; » et, « Ad Patrem

» vado; » et, « Pater major me est; » et, « Antequam fierent » dixi vobis; » et, « Non ex necessitate hæc patior, sed ob Patris amorem; » ut cognoscant illi non perniciosam nec damnosam rem esse; siquidem admodum diligebat illum, et dilectus ita volebat. Ideo hæc lætiora admiscens, tristia quoque frequenter memorabat, ut illorum animos exerceret. Nam illud : « Apud vos manebit, » et, « Expedit » vobis ut recedam, » consolantis erant. Ideo prius innumera de Spiritu dixerat, ut, « In vobis est, » et, « Mundus non po- » test capere, » et, « Ipse vobis suggeret omnia, » et, « Spiritus » veritatis, Spiritus sanctus, » et, « Paracletus, » et, « Expedit » vobis, » Ne animo deficerent quasi omni ope et auxilio destituti. Expedire autem dicit, ostendens se illos spirituales redditurum.

V. Hoc utique factum videmus. Nam illi trementes et metuentes, accepto postea Spiritu sancto, in pericula insiliebant, et ferrum, bestias, maria, supplicia omnia adibant; et illitterati idiotæque cum tanta fiducia loquebantur, ut auditores percellerent. Ex luteis enim Spiritus illos ferreos reddidit, volucres effecit, nec sivit eos ab humana ulla re prosterni. Talis est hujusmodi gratia. Si mœrorem inveniat, illum solvit, concupiscentiam malam absumit, timorem exigit, nec sinit sui participem ultra hominem esse; sed quasi in cœlos translatum omnia, quæ illic sunt, contemplari jubet. Ideo nemo sibi aliquid proprium esse dicebat, sed perseverabant « In orationibus, in lætitia et in » simplicitate cordis [1]. » Hoc enim maxime requirit Spiritus sanctus. « Fructus enim Spiritus est gaudium, pax, fides, » mansuetudo [2]. » Atqui sæpe, inquies, tristantur spirituales homines. At hæc tristitia gaudio dulcior est. Nam Caïn contristatus est; sed tristitia hujus mundi. Paulus quoque contristatus est; sed secundum Deum. Quidquid enim

[1] Act. II, 46. — [2] Gal. V, 22.

spirituale est, lucrum habet maximum; quidquid sæculare, extremum damnum. Attrahamus igitur nobis inexpugnabilem Spiritus opem, per præceptorum observationem, et nihilo inferiores Angelis erimus : neque enim illi, et si incorporei, tales sunt. Si enim hoc ita esset, nullus incorporeus malus fuisset. Sed voluntas arbitrii ubique in causa est. Ideoque etiam inter incorporeos reperti sunt, hominibus, etiamque brutis pejores ; et in corporeis, multi incorporeis meliores. Omnes quippe justi terram inhabitantes, corporei licet, bona opera ediderunt; nam ut peregrini terram incoluerunt, ut cives, cœlum. Ne ergo dicas : « Carne circumdatus sum, vincere non possum, neque pro virtute labores suscipere. » Ne accuses Creatorem. Nam si caro virtutem impossibilem reddit, non culpa sumus. Quod autem impossibilem non reddat, ostendit Sanctorum chorus. Paulum quippe natura carnis non impedivit quominus talis evaderet, nec Petrum quominus claves cœlorum acciperet. Enoch carnem gestans translatus est, et non ultra visus; sic et Elias cum carne raptus est, Abraham, Isaac, et Jacob in carne resplenduerunt, Joseph carne opertus impudicam mulierem superavit. Ecquid dico carnem, quæ etiamsi catena constringatur, non læditur? « Etsi ego vinctus sum, » inquit Paulus, at verbum Dei non est alligatum [1]. » Ecquid dico vincula et catenam? adde carcerem et claustra, et neque sic illa virtutis impedimenta erunt. Ita ergo docet Paulus. Nam vinculum animæ, non ferrum; sed timor et cupiditas pecuniarum, innumerique morbi. Hæc vinciunt corpus, etsi solutum sit. At hæc a corpore pariuntur, inquies. Hæc obtentus sunt et vanæ cavillationes. Nam si a corpore parerentur, omnes sic essent affecti. Ut enim lassitudinem, somnum, famem, sitim non possumus vitare, quia hæc naturalia sunt; sic et hæc, si quidem talia essent,

[1] 2 Tim. II, 9.

neminem sinerent sua tyrannide liberum. Quod si multi hæc effugiunt, palam est hæc vitia ex deside anima proficisci. Hæc igitur abscindamus, neque corpus incusemus : sed ipsum animæ subjiciamus, ut illo ad parendum inducto, æterna consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXVI [1].

CAPUT XV.

Surgite, eamus hinc. Ego sum vitis vera : vos palmites, et Pater meus agricola est [2].

I. Timidam et imbecillem animam ignorantia efficit; ut magnam et sublimem cœlestis doctrinæ institutio : nam si non instituatur, formidolosa est, non natura, sed voluntatis proposito. Cum enim quempiam video modo strenuum, modo formidolosum; non jam naturæ vitium esse dico : naturalia enim immutabilia sunt. Rursum cum video nunc meticulosos quospiam, statimque audaces, idipsum facio, arbitrio totum ascribo. Nam Discipuli admodum timidi erant antequam id quod par erat ediscerent, et dono Spiritus sancti dignarentur : postmodum vero leonibus audaciores fuerunt. Et Petrus, qui puellæ minas non tulerat, inverso capite appensus, et verberatus, milleque periculis expositus, non tacebat : sed quasi hæc per somnium pateretur, sic libere loquebatur; sed non ante crucem. Ideo Christus dicebat : « Surgite, eamus hinc. » Qua de causa,

[1] Alias LXXV. — [2] Joan. XV, 1.

quæso? An ignorabat horam qua superventurus erat Judas? an timebat ne adveniens, suos apprehenderet, et antequam doctrinam illam optimam compleret, insidiatores irrumperent? Absit : hæc procul ab ipsius dignitate sunt. Si non timebat, cur istinc abducit eos, et completo sermone, tunc ad hortum Judæ notum adducit? Etiamsi vero Judas advenisset, annon poterat ipsorum oculos excæcare; id quod ipso non præsente fecit? Cur ergo discedit? Ut modicum respirandi tempus Discipulis det. Verisimile quippe erat eos, utpote in patenti loco, tremuisse et formidasse, et a tempore et a loco. Nox quippe erat profunda, nec poterant dictis attendere, cum semper animo versarent eos, qui se invasuri essent, cum maxime magistri sermo mala expectanda esse doceret : « Adhuc modicum, inquit, et non ero » vobiscum; » et, « Venit princeps hujus mundi. » Cum talia ergo audientes turbarentur, ac si mox capiendi essent, in alium illos ducit locum; ut putantes se jam in tuto esse, libere demum audirent : magna quippe dogmata audituri erant. Ideo ait : « Surgite, eamus hinc : » deinde adjicit : « Ego sum vitis : vos palmites. » Quid vult per hanc parabolam subindicare? Eum qui non dictis attendat vivere non posse, et futura signa a Christi virtute proventura esse. « Pater meus agricola est. » Quid igitur? Auxilio eget Filius? Absit : hoc exemplum id non indicat. Vide quam diligenter hanc parabolam exequatur. Non enim dicit radicem agricolæ cura frui, sed palmites; radix enim non hic memoratur, sed docet nihil posse illos operari sine suæ virtutis auxilio, et ita ipsos sibi fide conjungi oportere, ut palmes viti jungitur. « Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum Pater[1]. » Hic vitam subindicat, declarans non posse quempiam sine operibus in ipso esse. « Et omnem » qui fert fructum, purgabit eum, » id est : « Multo frui cultu

[1] Joan. xv, 2.

curabit. » Atqui radix prius quam palmites, cura opus habet : circumfodi et nudari debet. Sed nihil hic de radice dicit, verum omnia de palmitibus, ostendens se quidem sibi sufficere; Discipulos autem multa egere agricolæ cura, quantumvis sint virtute præditi. Ideo ait : « Palmitem qui fructum fert purgat; eum, qui nullum fert, non relinquit in vite, neque potest ibi manere. Eum, vero qui fert fructum, fructuosiorem efficit. » Hoc de ærumnis mox inducendis intelligi dixeris. Illud enim : « Purgabit eum, » id est, incidet, unde palmes fructuosior efficitur. Hinc ostenditur tentationes illos fortiores efficere. Deinde ne interrogarent de quibusnam hæc diceret, neve illos iterum sollicitos redderet, ait : « Jam vos mundi estis propter sermonem, quem » locutus sum vobis[1]. » Vides-ne quomodo se ut palmitum curatorem efferat? Ego vos purgavi, inquit, licet superius hoc Patrem fecisse declaret : sed nulla est inter Patrem et Filium differentia. Vestra quoque afferatis oportet. Deinde ut ostendat se eorum ministerio non opus habentem id fecisse, sed ut ipsi proficerent, subdit : « Sicut palmes non » potest ferre fructum a semetipso; sic nec qui in me non » manet[2]. » Ne præ metu abscinderentur, emollitam formidine ipsorum animam roborat, et sibi conglutinat, bonamque spem affert. Radix enim manet; auferri aut relinqui, palmitum est. Deinde utrinque procedens, a bonis et a tristibus, priora a nobis exigit. « Qui manet in me, et ego » in eo[3]. » Vides-ne Filium non minus quam Patrem ad Discipulorum curam conferre? Pater purgat, ipse in se continet. Manere autem in radice, id efficit ut palmites fructum ferant. Nam quod non purgatum manet in radice, fructum fert; licet non quantum oporteret; quod non manet, nihil. Attamen purgare etiam Filii esse ostensum est, et in radice manere Patris, qui radicem genuit.

[1] Joan. xv, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5.

II. Vides-ne quomodo omnia communia sint, et purgare, et radicis virtute frui? Magnum certe detrimentum, nihil posse facere; verum non hic sistitur pœna, sed ulterius procedit. « Mittetur, inquit, foras [1], » non amplius excoletur, « Et arescet : » id est, si quid habuit ex radice, id deponit; si quam gratiam, illa nudatur, et omni inde auxilio et vita spoliatur. Ecquis finis? « In ignem injicietur. » Sed non talis est qui manet in vite. Deinde ostendit quid sit manere, et ait : « Si verba mea in vobis manserint [2]. » Vides-ne me jure superius dixisse ipsum operum demonstrationem quærere? cum dixisset enim : « Quodcumque petieritis, » faciam, » addidit : « Si diligitis me, mandata mea servate : » et hic, « Si manseritis in me, et verba mea in vobis man» serint, quodcumque volueritis petite, et fiet vobis. » Hæc autem dicebat, ostendens illos, qui insidiabantur ei, combustum iri; ipsos autem fructum laturos esse. Metu itaque ex his in illos translato, postquam ostendit ipsos inexpugnabiles fore, ait : « In hoc clarificatus est Pater meus, ut effi» ciamini mei Discipuli, et fructum plurimum afferatis [3]. » Hinc fide dignum sermonem profert. Nam si ad gloriam Patris vergit quod fructus afferatur, non negliget gloriam suam. « Et efficiemini mei Discipuli. » Vides-ne quomodo ille, qui fert fructum, Discipulus sit? Quid significat illud : « In hoc clarificatus est Pater? » Id est, gaudet cum vos in me manetis, cum fructum fertis. « Sicut dilexit me Pater, » et ego dilexi vos [4]. » Hic demum humanius loquitur : nam illud, ut ad homines dictum, propriam vim habet. Nam qui mori voluit, qui servos, inimicos et hostes tanto dignatus est honore, qui ad cœlum duxit, quantum amoris modum exhibuit? Si ergo vos diligo, confidite. Si Patris est gloria quod fructum feratis, nihil malum suspicemini. Deinde ne supinos redderet, vide quomodo rursus devinciat. « Manete

[1] Joan. xv, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9.

» in delectione mea. » Hoc in vestra est potestate. Quomodo autem hoc erit? « Si præcepta mea servaveritis, sicut et ego » præcepta Patris mei servavi [1]. » Rursus humano more sermo procedit. Neque enim legislator præceptis subditus esse debebat. Vides-ne id quod semper dico, hic etiam exhiberi propter auditorum imbecillitatem? Nam secundum illorum opinionem multa dicit, ac per omnia ostendit illos in tuto esse, et inimicos illorum pessum ire : atque omnia, quæ habent, a Filio habere, et si vitam puram agant, a nullis unquam superatum iri. Animadverte autem cum quanta loquatur ipsis auctoritate. Non dixit enim : « Manete in dilectione Patris, » sed, « In dilectione mea. » Deinde ne dicerent : « Postquam nos omnibus inimicos fecisti, tunc nos relinquis et recedis, » ostendit se non illos relinquere; sed ita ipsis copulari, siquidem velint, ut palmitem viti. Rursumque ne nimium fidentes supini evaderent, non immotum fore bonum dicit, si desides fuerint. Hinc ne sibi totum referret, et ad lapsum majorem deduceret, ait : « In hoc » clarificatus est Pater. » Ubique enim et suum et Patris erga illos amorem demonstrat. Non ergo res Judæorum, gloria Patris erant, sed ea quæ ipsi erant accepturi. Tum ne dicerent : « Ex paternis excidimus, omnibus nudati desertique sumus : » in me, inquit, respicite, diligor a Patre, et tamen hæc, quæ nunc adsunt, patior. Non ergo vos relinquo nunc, quod vos non diligam. Nam si ego interficior, nec tamen hoc pro indicio habeo me non amari a Patre, neque vos turbari par est. Nam si in dilectione mea maneatis, nihil hæc vobis nocere mala poterunt quantum ad dilectionem. »

III. Quia igitur magna inexpugnabilisque res est dilectio, nec ea in verbis solum consistit, illam per opera exhibeamus. Ipse nos inimicos sibi reconciliavit, nos amici facti, tales maneamus : ipse cœpit, nos saltem sequamur; ipse

[1] Joan. xv, 10.

non ad proprium sibi lucrum diligit, nullo enim indiget, nos saltem ad utilitatem nostram. Ipse nos inimicos dilexit, nos saltem amicum diligamus. At nunc contraria facimus. Quotidie namque propter nos blasphematur Deus, ob rapinas, ob avaritiam. Fortasse vero quispiam vestrum dixerit : « Quotidie de avaritia disseris. » Utinam singulis quoque noctibus id liceret. Utinam et in foro sequi, et ad mensam possem. Utinam mulieres, amici, filii, servi, agricolæ, vicini ipsumque pavimentum et parietes, in hanc possent erumpere vocem, ut paulum remitteremus. Orbem namque totum invasit hic morbus, omniumque detinet animos, magna certe mammonæ tyrannis. A Christo redempti sumus, et auro servimus. Alium dominum prædicamus et alii obsequimur, et quidquid jusserit diligenter audimus : genus, amicitiam, naturam, leges, et omnia pro illo obliviscimur. Nemo respicit in cœlum, nemo futura cogitat. Sed tempus erit, cum nullum erit horum verborum lucrum. Nam « In inferno, in» quit, quis confitebitur tibi [1] ? » Desiderabile est aurum, multasque nobis profert delicias, et nobis honorem conciliat. Sed non tantum quantum cœlum. Divitem namque multi oderunt et aversantur : virtute præditum autem reverentur et honorant. At, inquies, pauper deridetur, etiamsi virtute præditus sit. Verum non apud homines, sed apud eos, qui ratione præditi non sunt : quare nihil curandum. Neque enim si asini contra nos ruderent, gracculique acclamarent, sapientes vero laudarent omnes, hoc misso consessu ad brutorum clamores nos verteremus. Sunt enim gracculis similes et asinis pejores ii, qui præsentia admirantur. Certe si terrenus rex te laudet, vulgi multitudinem nihil curabis, etiamsi te omnes derideant. Et cum universorum Dominus te laudet, adhuc cantharorum et culicum laudes quæris ? tales enim sunt isti, si cum Deo comparen-

[1] Psal. vi, 6.

tur; imo his quoque viliores sunt. Quousque in cœno versabimur? quousque parasitos et gulæ deditos spectatores nobis statuemus? Illi aleatores probare possunt, ebriosos, lurcones : virtutem autem et vitium ne in somnis quidem imaginari valent. Certe si quis te derideat quod terræ sulcos ducere nescias, non ægre feres, imo vicissim deridebis eum qui tibi hujusmodi imperitiam exprobret; cum autem virtutem vis exercere, eos qui illam prorsus ignorant, spectatores tibi constituis? Eapropter nunquam pervenimus ad illam artem. Non enim peritis, sed ignaris nostra committimus. Illi vero non secundum artis regulas, sed secundum ignorantiam suam illa explorant. Quapropter, obsecro, multitudinem despiciamus, imo nec laudes desideremus, non pecunias, non divitias : nec malum quid existimemus paupertatem. Nam prudentiæ, patientiæ, omnisque philosophiæ magistra paupertas est. Siquidem Lazarus in paupertate vixit, et coronatus est : Jacob panem solum expetebat : Joseph in extrema paupertate, non modo servus, sed etiam captivus erat, ideoque illum magis laudamus; neque ita miramur cum frumentum dispensaret, ut cum in carcere degeret; non ita cum diademate ut cum catena cingebatur : non quando in solio sedebat, sed quando insidiis impetebatur et vendebatur. Hæc itaque omnia cogitantes, necnon coronas his certaminibus paratas; ne divitias, honorem, delicias, potentiam; sed paupertatem, catenas, vincula, patientiam pro virtute susceptam laudemus. Illorum enim finis tumultu ac perturbationibus plenus est, et in hac vita hæc desinunt : horum vero fructus, cœlum, et cœlestia bona, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit. Quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in secula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXVII [1].

CAPUT XV.

Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis maneat, et gaudium vestrum sit plenum. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos [2].

I. Omnia bona tunc mercedem habent, cum debitum finem consequuntur : si intercipiantur, tunc naufragium est. Et sicut navis innumeris onusta mercibus, nisi ad portum appulerit, sed in medio pelago submergatur, nihil ex longa navigatione lucri refert ; sed eo majorem patitur calamitatem, quo plures sustinuit labores : sic animæ, quæ ante finem decidunt, si in mediis certaminibus ruant. Ideo Paulus gloriam, honorem, et pacem consequi eos dicit, qui per bonorum operum patientiam currunt [3]. Quod etiam nunc Christus Discipulis innuit. Quia enim illos acceperat, et ea de re illi gavisi erant ; deindeque passio, tristiaque verba gaudium interceptura erant ; postquam illos pluribus allocutus consolatusque fuerat, dicit : « Hæc locutus sum vo» bis, ut gaudium meum in vobis maneat, et gaudium ves» trum impleatur ; » hoc est, « Ne discedatis a me, neve a cursu desistatis. Gavisi estis in me, et admodum gavisi, sed incidit tristitia. Hanc ejicio, ut in fine gaudium veniat ; » ostendens præsentia non esse luctu digna, sed potius lætitia. « Vos vidi perturbatos ; non contempsi, nec dixi : Cur strenui non manetis? Sed locutus sum ea quæ vos consolari possent. Sic vos volo semper in hac dilectione servare. Au-

[1] Alias LXVI. — [2] Joan. XV, 11, 12. — [3] Rom. II, 7.

distis de regno, gavisi estis; ut itaque gaudium vestrum impleatur hæc dixi vobis. « Hoc est autem præceptum, ut » diligatis invicem, sicut dilexi vos. » Vides-ne Dei dilectionem cum nostra complicatam, et quasi catena annexam. Ideo aliquando duo dicit præcepta, aliquando unum. Neque enim potest qui alteram accepit, alteram non habere. Aliquando dicit : « In hoc lex et Prophetæ pendent [1]; » aliquando, « Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos » eis facite [2]. » Hæc est enim lex et Prophetæ, et « Plenitudo » legis est dilectio [3]. » Quod etiam hic dicit : nam si « Ma- » nere » ex dilectione pendet, dilectio autem ex præceptorum observatione, præceptum vero est, ut diligamus invicem; manere in Deo ex dilectione mutua datur. Neque dilectionem solum dicit, sed etiam modum significat : « Si- » cut dilexi vos. » Rursus ostendit secessum suum non ex odio; sed ex dilectione oriri. Itaque me magis mirari eam ob causam oportebat. Pro vobis enim animam meam pono. Verum nusquam ita loquitur. Sed supra cum optimum pastorem describit; hic vero, cum admonet illos, et dilectionis magnitudinem ostendit, se ipsum quis sit declaret. Cur autem ubique dilectionem extollit? Quia hoc est Discipulorum indicium, hoc virtutem fovet. Ideo Paulus de illa hæc dicit, utpote verus Christi Discipulus, qui illam experiretur. « Vos amici mei estis. Jam non dicam vos servos : » quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos amici » mei estis; quia omnia, quæ audivi a Patre meo, nota feci » vobis [4]. » Cur ergo ait : « Multa habeo vobis dicere, sed » non potestis portare modo [5]? » Cum dicit : « Omnia quæ » audivi, » nihil aliud vult significari, quam quod nihil alienum loquatur; sed quæ a Patre audivit. Quia vero illud maxime amicitiæ esse videtur, cum arcana dicuntur; hac

[1] Matth. XXII, 40. — [2] Id. VII, 12. — [3] Rom. XIII, 10. — [4] Joan. XV, 14, 15. — [5] Id. XVI, 12.

quoque, inquit, dignati estis gratia. Cum vero dicit « Omnia, » intelligas ea, quæ audire illos oportebat. Deinde aliud affert non vulgare amicitiæ signum. Quodnam illud : « Non vos me elegistis, inquit, sed ego elegi vos [1]. » Ego vestram amicitiam ardens quæsivi. Neque hoc satis habuit, sed, « Posui vos ; » id est, plantavi, « Ut eatis : » adhuc in metaphora vitis persistit ; id est, ut extendamini, « Et fructum afferatis, et fructus vester maneat [2]. » Quod si fructus maneat, multo magis vos. Non enim vos amavi tantum, inquit, sed magnis quoque beneficiis affeci, ubique terrarum palmites vestros propagans.

II. Vides-ne quot modis dilectionem suam ostendat ? Cum secreta aperit, cum prior ad amicitiam accurrit, cum magna ipsis confert beneficia, et illa, quæ passus est, pro illis sustinuit. Hinc ostendit se perpetuo mansurum cum illis fructum emissuris. Ipsius enim auxilio ad fructum ferendum opus habent. « Ut quodcumque petieris Patrem in nomine meo, det vobis [3]. » Atqui ejus, a quo petitur, est facere: si vero a Patre petitur, cur Filius id facit? Ut discas non minorem esse Filium. « Hæc locutus sum vobis, ut diligatis invicem [4]. » Id est, « Non exprobrans hæc dico, me animam meam ponere, me priorem ad vos accurrisse, sed ut ad amicitiam vos inducam. » Deinde quia persecutionem a multis pati, et exprobrari durum erat et intolerabile, quod posset etiam sublimem animum dejicere ; ideo innumeris præmissis ad hoc venit, postquam animum illorum demulserat, et ex abundanti monstraverat hæc pro illis facta esse, ut et alia quæ jam ostenderat. Sicut enim dixit non modo non dolendum, sed etiam gaudendum, quod iret ad Patrem ; non enim ut relinqueret illos hoc se facere dicit, sed quod illo valde amaret ; ita et hic ostendit lætandum, non dolendum esse. Et animadverte quo pacto pro-

[1] Joan. xv, 16. — [2] Ibid. — [3] Id. xiv, 13. — [4] Id. xv, 17.

bet illud. Non enim dixit : « Scio rem esse molestam, sed propter me illud sustinete, quia propter me patimini. » Nondum enim hæc sufficiens consolationis causa fuisset : quapropter missa illa, aliam proponit : quam ? Quam prioris virtutis hoc esset argumentum ; et contra dolendum esset, non quod nunc odiosi sitis, sed si diligeremini. Hoc enim subindicat cum ait : « Si de mundo essetis, mundus quod » suum esset diligeret [1]. » Itaque si diligeremini, improbitatis incidium præberetis. Deinde quia his dictis nihil profecerat, iterum prosequitur. « Non est servus major domino » suo : si me persecuti sunt, et vos persequentur [2]. » Hinc maxime ostendit ipsos imitatores fore. Donec enim Christus in carne fuit, contra ipsum certabatur; postquam autem assumptus est, adversus illos pugnatum est. Hinc quia pauci contra tantum populum concertaturi turbabantur, ipsorum animos erigit, dicens hanc esse maxime lætandi causam, quod ab illis odio haberentur : ita enim, inquit, mihi passionum consortes eritis. Non ergo vos turbari oportet; non enim me potiores estis; siquidem, ut dixi : « Non » est servus major domino suo. » Inde tertia sequitur consolatio : quod Pater una cum ipsis contumelia afficiatur : « Hæc omnia facient vobis, inquit, propter nomen meum, » quia nesciunt eum qui misit me [3]; » hoc est, illum quoque contumelia afficiunt. Ad hæc illos omni venia indignos pronuntians, aliam affert consolationem his verbis : « Si » non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non ha» berent [4]. » Ostendens ipsos inique in se et in Discipulos esse acturos. Cur ergo nos in hæc induxisti mala ? Annon prævidebas bella et odia ? Ideo addit : « Qui me odit, et Pa» trem meum odit [5]. » Non parvum hinc illis supplicium prænuntiat. Quia enim ubique obtendebant se propter

[1] Joan. xv, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22. — [4] Ibid. 23.

Patrem Christum persequi, illis omnem auferens defensionem, hæc dixit. Nullam enim habent excusationem : verborum doctrinam ipsis præbui, operibus verba confirmavi secundum Moysis legem, qui hæc facienti et dicenti obtemperare jubet omnes, quando dicta et ad impietatem ducunt, et magnis sunt fulta miraculis. Nec simpliciter miracula dixit ; sed qualia nemo alius patravit : cujus rei ipsi testes erant cum dicerent : « Nunquam homo sic apparuit in Israël [1] ; » et, « A sæculo non est auditum, quod quis aperuerit oculos cæci nati [2] : » item de Lazaro, atque similia multa proferri possint, necnon miraculorum modus : omnia certe nova, et stupenda. Cur ergo, inquit, et te et nos persequuntur? « Quia de mundo non estis. Si de mundo » essetis, mundus quod suum est diligeret. » Prius in memoriam illis revocat verba, quæ fratribus suis dixerat. Sed illic quidem cautius, ne ipsos offenderet; hic vero contra totum revelavit. Et unde liquet nos propterea odio haberi? Ex iis quæ in me facta sunt. Nam quod dictorum gestorumve meorum coarguere potuerunt, ut me non reciperent? Deinde cum res stupenda nobis esset, causam quoque dixit; nempe ipsorum nequitiam. Neque hoc satis habuit, sed etiam Prophetam adducit, ostendens illum hæc jam olim prænuntiasse ac dixisse : « Quia odio habuerunt me » gratis [3]. » Quod et Paulus facit. Multis enim mirantibus quod Judæi non crediderint, Prophetas affert id olim prænuntiantes, et causam proferentes incredulitatis, nempe malitiam et arrogantiam eorum. Quid ergo? Si sermonem tuum non servarunt, neque nostrum servabunt? si te persecuti sunt, et nos persequentur. Si viderunt signa qualia nullus alius fecit; si verba audierunt non hactenus audita, et nihil profecerunt; si patrem tuum et te oderunt, cur

[1] Matth. IX, 33. — [2] Joan. IX, 32. — [3] Psal. XXIV, 19, et Joan. XV, 25.

nos in medios injecisti? Quomodo nos fide digni erimus? Quis ex contribulibus nos audiet?

III. Ne itaque hæc cogitantes turbarentur, vide quam afferat consolationem. « Cum venerit Paracletus, quem ego » mittam, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille tes- » timonium perhibebit de me : et vos testimonium perhi- » bebitis, quia ab initio mecum estis [1]. » Ille fide dignus erit : nam Spiritus veritatis est. Ideo non Spiritum sanctum, sed Spiritum veritatis ipsum vocavit. Illud vero : « Qui a Patre » procedit, » ostendit ipsum omnia accurate nosse, quod etiam de se ipso dicit Christus : « Scio unde venio, et quo » vado, » et hic de veritate loquens. « Quem ego mittam. » Ecce non Pater solus, sed etiam Filius mittit. Et vos quoque fide digni eritis, qui mecum fuistis, neque ab aliis audistis. Ipsique Apostoli hinc asseverantes loquuntur. « Qui » cum eo comedimus et bibimus [2]. » Quod autem hæc non ad gratiam dicta sint, testificatur ipse Spiritus. « Hæc lo- » cutus sum vobis, ut non scandalizemini [3]; » cum nempe videbitis multos non credentes, et vos gravia patientes. « Extra synagogam facient vos [4]. » Jam enim decreverant, ut si quis Christum confiteretur, extra synagogam ejiceretur. « Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitre- » tur se obsequium præstare Deo [5]. » Ita vestram moliuntur necem, ac si rem piam et Deo gratam agerent. Deinde consolationem rursus affert. « Et hæc facient, quia non nove- » runt Patrem, neque me [6]. » Vobis ad consolationem satis est, quod propter me et propter Patrem hæc patiamini. Hic illis in memoriam revocat beatitudinem illam, quam in principio protulerat. « Beati estis cum vobis exprobrave- » rint, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum » verbum adversum vos mentientes propter me. Gaudete et

[1] Joan. xv, 26, 27. — [2] Act. x, 41. — [3] Joan. xvi, 1. — [4] Ibid. 2. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 3.

» exultate, quia merces vestra multa est in cœlis [1]. Hæc lo- » cutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminisca- » mini horum [2], » et cætera fide digna habeatis. Neque enim dicere poteritis me adulandi aut gratiæ ineundæ causa hæc dixisse, neque fallacia esse verba mea. Nam si quis vos decipere vellet, non hæc prædiceret quæ vos deterrere possent. Ideo ergo prædixi, ne istæc inexpectata vos turbarent : et alia quoque de causa, ne diceretis me hæc futura esse non præscivisse. Reminiscamini igitur, quia ego dixi vobis. Nam semper Judæi obtentum malum afferebant, cur illos persequerentur, ipsos pellentes quasi perniciosos. Verum hæc Discipulos non turbabant, quia hæc futura audierant, et sciebant cur paterentur : quæ causa erat ad erigendos ipsorum animos idonea : illamque ideo ubique versat dicens : « Non noverunt me ; » et, « Propter me facient, et propter nomen meum, et propter Patrem ; et, ego primus passus sum ; et, non ex justa causa hoc audent. »

IV. Hæc nos quoque in tentationibus animo versemus, cum ab improbis aliquid patimur ; ducem nostrum et fidei perfectorem respiciamus. Quod ab improbis, quod propter virtutem et propter Christum. Nam si hæc cogitemus, facilia omnia et tolerabilia erunt. Nam si pro dilectis aliquid passus quispiam gloriatur ; si quis propter Deum passus fuerit, quem malorum sensum habebit ? Si enim Christus rem probrosam, crucem nempe, gloriam propter nos vocabat : multo magis nos hoc affectu esse debemus. Et si cruciatus sic contemnere possumus, multo magis pecunias et avaritiam. Oportet ergo quando quid grave passuri sumus, non labores solum, sed etiam coronas respicere. Ut enim mercatores, non maria solum, sed et lucra cogitant sic et nos cœlum, et eam quæ secundum Deum et fiduciam cogitare oportet. Quod si tibi dulces videantur opes, co-

[1] Matth. v, 11, 12. — [2] Joan. xvi, 4.

gita Christum non id velle, et statim ingratæ tibi videbuntur. Rursum si molestum est pauperibus dare, ne impensam tantum cogites, sed a semente ad messem statim animum transferas. Et si durum tibi videtur abstinere ab amore alienæ uxoris, tecum reputa coronam ex hoc labore partam, et facile laborem feres. Nam si timor hominum a malis facinoribus avertit, quanto magis Christi amor? Dura virtus est; sed ipsi circumponamus magnas futurorum promissiones. Probi enim ipsam per se virtutem, missis cæteris, speciosam habent, ideoque ipsam colunt, ac propter Dei placitum, non propter mercedem recte agunt : magnamque rem continentiam putant; non ut supplicium vitent, sed quia id Deus præcepit. Si quis vero infirmior sit, is præmia cogitet. Sic circa eleemosynam faciamus, et contribulium nostrorum misereamur, ne fame enectos despiciamus. Quomodo enim non absurdum fuerit, nos ad mensam sedere in risu, in deliciis, dum alios in trivio audimus ejulantes, neque ad ejulantem nos convertere, sed eum moleste ferre et deceptorem vocare. Quid dicis, o homo? an pro pane uno quis decipit? Etiam, dices. Ideo ergo magis debet ad commiserationem movere, ideo maxime ex necessitate eruendus est. Si vero dare nolis, saltem ne contumeliam inferas : si nolis ex naufragio eripere, ne impellas in barathrum. Tecum reputa cum accedentem repellis, quid Deum rogando impetraturus sis : « Qua enim mensura, inquit, mensi fueritis, remetietur » vobis [1]. » Cogita quomodo ille repulsus abeat, prono capite, lugens, paupertatis simul et contumeliæ vulnus referens. Nam si mendicare maledictum putatis, petentem non accipere, et cum contumeliis discedere cogita quantam excitet tempestatem. Quousque feris similes erimus, et naturam ipsam per avaritiam ignorabimus? Multi de his inge-

[1] Matth. VII, 2.

miscunt. At volo non nunc tantum; sed semper hanc misericordiam obtinere. Cogita mihi diem illam, qua stabimus ante tribunal Christi. Quando misericordiam petemus, et in medium adductos Christus sic alloquetur. Propter panem unum, aut unum obolum, tantam in horum animis excitatis tempestatem. Quid dicemus? quam defensionem afferemus. Quod enim ipsos in medium adducturus sit, audi ex ejus verbis : « In quantum non fecistis uni ex » his, neque mihi fecistis [1]. » Neque enim illi tunc dicent : « Quid ad nos? » sed Deus pro illis nos coarguet. Nam Lazarum quidem dives vidit, Lazarusque nihil ei dicit; sed Abraham pro eo locutus est. Sic et pauperibus eveniet, qui nunc a nobis spernuntur. Non enim manum extendentes videbimus, misero habitu; sed inquie constitutos. Nos autem illorum speciem et habitum induemus : atque utinam solum habitum, nec, quod multo gravius erit, supplicium. Neque enim dives ille de micis saturari cupiebat ibi, sed torrebatur et graviter cruciabatur, et audivit : « Recepisti » bona in vita tua, et Lazarus mala [2]. » Ne igitur magnum quidpiam esse divitias existimemus : hæ namque viaticum ad supplicium nobis erunt, nisi attendamus; ut contra si attendamus, paupertas additamentum nobis erit deliciarum et quietis : nam peccata abstergimus si hanc cum gratiarum actione toleremus, et magnam apud Deum acquirimus fiduciam.

V. Ne ergo semper requiem quæramus, ut illic requie fruamur; sed pro virtute labores suscipiamus, superflua resecemus, et nihil amplius quæramus; sed in pauperes omnia nostra effundamus. Quænam nobis erit excusatio; quando ipse nobis cœlum promittit, nos autem neque panem ipsi præbemus? Cum ipse tibi solem oriri curet, et omne tibi creaturarum ministerium præbeat; tu vero ne vestem quidem

[1] Matth. xxv, 45. — [2] Luc. xvi, 25.

des ipsi, neque ipsum tecti consortem facias? Et quid dico solem et creaturam? Corpus tibi suum dedit, et sanguinem pretiosum; tu vero ne potum quidem illi præbes? At semel dedisti? Verum non est hoc misericordia, donec enim habens non dederis, nondum totum implevisti. Nam virgines, quæ lampades habebant, oleum quoque habebant, sed non sufficiens. Oportebat, si tua dares, non ita parcum esse : nunc vero cum ea quæ Domini sunt largiris, cur tam tenax es? Vultis-ne dicam tantæ causam inhumanitatis? Hi qui per avaritiam colligunt, ad eleemosynam sunt pigri. Nam qui ita lucrari didicit, expendere nescit. Quomodo enim sic ad rapinam paratus, ad contrarium se converterit? Qui aliena rapit, quomodo sua alii dabit? Etenim canis, qui carnibus vesci assuevit, non ultra potest gregem custodire : ideo eos, qui hujusmodi sunt, pastores mactant. Quod ne nos etiam patiamur, a tali cibo abstineamus. Nam hi carnibus vescuntur, qui per famem mortem inducunt. Non vides quomodo omnia communia nobis Deus permisit? Nam si pauperes esse permisit, id in divitum gratiam fecit, ut possent per eleemosynam peccata deponere. Tu vero hac in re crudelis et inhumanus es. Unde liquet te si in majoribus hanc haberes potestatem, innumeras admissurum cædes, et lucem vitamque omnibus interclusurum fuisse : quod ne fieret, insatiabilitati tali viam præcidit. Quod si hæc audientes ægre fertis, multo magis ego, qui hæc videam. Quousque tu dives, ille pauper erit? Usque ad vesperam : ulterius non licet. Adeo enim brevis est vita, et omnia jam in januis sunt, ut brevis hora omnia existimanda sint. Quid tibi opus est redundante penu? quid servorum et dispensatorum grege? Cur non potius tibi mille eleemosynæ præcones comparas? Penus nullam emittit vocem; sed fures multos allicit : penus vero pauperum ad Deum ipsum ascendit, præsentem vitam reddit suavem, omniaque solvet

peccata, ac gloriam apud Deum, honorem apud homines afferet. Cur ergo tibi tot bona invides? Tibi enim longe magis quam pauperibus beneficium præstas. Illis namque præsentia largiris : tibi vero futuram gloriam et fiduciam apparas. Quam nos omnes utinam assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula. Amen.

HOMILIA LXXVIII [1].

CAPUT XVI.

Hæc autem ab initio vobis non dixi, quia vobiscum eram. Nunc autem vado ad eum qui misit me, et nemo ex vobis interrogat me : Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum [2].

I. Magna tristitiæ vis, et multa nobis opus est fortitudine, ut huic animi morbo generose resistamus; et hinc parta utilitate, quod superfluum in illa est relinquamus : aliquid enim utilitatis habet. Nam cum peccamus vel nos vel alii, tunc solum tristitia bonum est : cum autem in humanas incidimus calamitates, inutilis tristitia est. Quia ergo Discipulos nondum perfectos hæc oppugnabat, vide quomodo Christus illos etiam increpatione adhibita corrigat. Nam qui millies illum antea interrogaverant, ut cum Petrus diceret : « Quo vadis [3]; » et Thomas, « Nescimus quo vadis : » et quomodo possumus viam scire [4]? » et Philippus, « Ostende nobis Patrem tuum [5]; » hi nunc audientes : « Ex-

[1] Alias LXXVII.— [2] Joan. XVI, 4-6.— [3] Id. XIII, 36. — [4] Id. XIV, 5. — [5] Ibid. 8.

tra synagogam facient vos, » arbitrabitur se obsequium præstare Deo; ita animo conciderunt, ut ne mutire quidem possent vel loqui : quod exprobrans eis dicebat : « Hæc ab initio non dixi vobis, quia vobiscum eram : nunc » autem vado ad eum qui me misit; et nemo ex vobis in» terrogat me : Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vo» bis, tristitia implevit cor nostrum. » Nimia quippe tristitia gravis est; gravis, inquam, et ad mortem viam parat : ideo Paulus dicebat : « Ne abundantiore tristitia absorbeatur » ille. Hæc autem ab initio vobis non dixi [1], inquit. » Cur ab initio non dixit? Ne quis diceret eum a sæpe contingentibus conjecturam fecisse. Et cur rem aggreditur tam difficilem? Hæc, inquit, ab initio sciebam, nec ideo tacebam quod nescirem; sed « Quia vobiscum eram; » hoc rursum humano more dicitur; id est : « Quia in tuto eratis, et poteratis pro lubito sciscitari, atque in me totum bellum vertebatur : » superfluumque fuisset hæc ab initio dicere. An ergo non dixit? Nonne convocatis duodecim dicebat : « Ad » præsides et reges ducemini, et flagellabunt vos in syna» gogis [2]? » Cur ergo ait : « Ab initio non dixi? » Quia verbera et abductiones prædixerat; non significaverat cædem eorum ita cordi fore hostibus, ut rem divinum cultum esse putarent. Hoc enim maxime illos deterrere poterat, si tanquam impii et perniciosi erant judicandi. Ad hæc vero, tunc ea, quæ a gentilibus passuri erant, prænuntiabat; hic vero judaïca addidit, et cum majore vehementia, docuitque in januis illa esse. « Nunc autem vado ad eum qui me » misit, et nemo ex vobis interrogat me : Quo vadis? Sed » quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor ves» trum. » Non parva hæc consolatio erat, quod ipsi scirent nosse illum quanto in mœrore essent. Nam præ anxietate, ob discessum ejus, et mala ipsos invasura, quæ utrum ferre

[1] 2 Cor. II, 7. — [2] Matth. x, 18.

possent ignorabant, attoniti erant. Cur non dixit illis postea cum acceperunt Spiritum sanctum? Ut discas illos jam in virtute firmatos fuisse. Si enim nondum Spiritu dignati non resilierunt, licet tristitia obruti, cogita quales futuri erant gratia repleti. Nam si tunc, his auditis, rem tulissent, totum Spiritui reputaremus; nunc vero totus animæ eorum fructus est, et clara ex nuda anima profecti amoris erga Christum demonstratio. « Sed ego veritatem dico vobis[1]. » Vide quomodo rursum consolatur illos. Non ad gratiam loquor, inquit; sed etiamsi admodum contristemini, quod expedit audiendum est. Vos ut adsim optatis, usus aliud postulat. Curatoris autem est, non parere amicis, si quando rem sibi utilem amoveri velint. « Si ego non abiero, Para» cletus non veniet[2]. » Quid hic dicunt illi, qui de Spiritu non recte sentiunt? Expedit-ne Dominum abire, et servum venire? Vides-ne quanta sit Spiritus dignitas? « Si autem » abiero, mittam illum ad vos[3]. » Ecqua hinc utilitas? « Cum » venerit ille, arguet mundum[4]; » id est, non impune hæc facient, si ille venerit. Quæ jam facta sunt enim, erant ad silentium ipsis imponendum satis. Cum autem hæc per illum facta fuerint, perfectiorque doctrina, et majora miracula fuerint, multo magis damnabuntur, tot tantaque videntes in nomine meo fieri; quod clariorem reddit resurrectionis demonstrationem. Nunc enim dicere possunt fabri filium esse, cujus nos patrem et matrem novimus. Cum viderint autem solutam mortem, pulsam malitiam, claudicantem naturam recte incedentem, fugatos dæmonas, immensam Spiritus largitionem, et hæc nominis mei invocatione fieri; quid dicent? Testimonium perhibuit de me Pater, perhibebit et Spiritus. Atqui a principio hoc fecit; sed etiam nunc faciet.

II. Illud autem, « Arguet de peccato[5]; » id est, omnem

[1] Joan. XVI, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. 9.

excusationem eis auferet, ostendetque illorum scelera sine venia esse. « Et de justitia, quia ad Patrem vado, et jam » non videbitis me [1]; » id est, quia irreprehensibilem vitam duxi : cujus rei indicium est, quod ad Patrem vadam. Quia enim semper illum accusabant, quod ex Deo non esset, et ideo illum peccatorem et iniquum dicebant, se hanc illis criminandi ansam sublaturum esse dixit. Nam si putare me non ex Deo esse, id me transgressorem exhibet : cum Spiritus me illo abeuntem, non ad horam, sed ut ibi maneam, ostenderit; illud enim, « Jam non videbitis me, » hoc indicat, quid postea dicent? Vide pravam opinionem per hæc duo sublatam. Nam signa facere non est peccatoris, neque enim id potest peccator; neque a Deo esse peccatoris est : ergo non ultra potestis dicere ipsum peccatorem, nec ex Deo non esse. « De judicio autem, quia princeps » hujus mundi jam judicatus est [2]. » Hic rursum de justitia sermonem habet, quia adversarium superavit, quod peccator non potuit, neque justus quivis hominum. Quod enim propter me condemnatus sit, scient ii qui in posterum illum calcabunt, et resurrectionem meam manifeste videbunt, id quod condemnantis est. Neque enim me potuit detinere. Quia ergo dicebant me dæmonium habere et deceptorem esse : hæc omnia futilia esse deprehendentur. Non enim illum cepissem, si peccato essem obnoxius. Nunc vero condemnatus et ejectus est. « Adhuc multa habeo » vobis dicere, sed non potestis portare modo [3]. » Expedit ergo ut ego vadam, siquidem tunc portaturi estis, cum abiero. Et quid factum est? An Spiritus te major est, quando nunc non portamus, et ille nos ad portandum idoneos reddet? Num major et perfectior est ejus efficacia? Minime : nam ille quæ mea sunt dicet; ideo ait : « Nihil » loquetur a semetipso; sed quæcumque audiet loquetur,

[1] Joan. XVI, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12.

» et quæ ventura sunt annuntiabit. Ille me clarificabit, » quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt [1]. » Cum dixisset : « Ille vos docebit et vobis suggeret, atque in ærumnis vos consolabitur, quod ipse non fecit. Et expedit ut ego vadam, et ut ille veniat. Et nunc quidem non potestis portare, tunc vero poteritis, et vos deducet in omnem veritatem. » Ne his auditis, majorem esse Spiritum putarent, et in extremam inciderent impietatem ; ideo ait : « De meo accipiet ; » id est, quæ ego dixi, et ille dicet. Cum vero dicet, nihil a se loquetur, nihil contrarium, nihil proprium aut alienum ; sed mea loquetur. Ut igitur de se ipso loquens ait : « A me ipso non loquor, id est, nihil nisi quæ Patris, nihilque proprium vel ab illo alienum ; » ita et de Spiritu intelligendum. Illud vero, « De meo, » id est, de iis, quæ novi, de mea cognitione. Una quippe est mea, et Spiritus scientia. « Et quæ » ventura sunt annuntiabit vobis. » Illorum erigit animos. Nullius enim tam cupidum est humanum genus, quam futura discendi. Hoc enim frequenter interrogabant eum, « Quo vadis ? » Quæ est via ? Hac igitur cura eximens illos, dicit « : Omnia vobis prædicet, ne incauti ruatis. « Ille me » clarificabit. » Quomodo ? In nomine meo opera efficiet. Quia enim post adventum Spiritus majora edituri signa erant ; ideo æqualitatem indicans ait : « Ille me clarifi» cabit. » Quam vero dicit : « Omnem veritatem ? » Nam testificatur quod nos deducturus sit ad omnem veritatem. Ipse namque quia carne indutus erat, et ne videretur de se ipso magnifice loqui, quia item Discipuli resurrectionem non noverant, et adhuc imperfectiores erant, tum propter Judæos, ne tanquam legis transgressorem punire viderentur, non sæpe magnum quidpiam de se loquebatur, neque aperte a lege dissentiebat. Quia vero Discipuli ab

[1] Joan, XVI, 13-15.

illis discissi erant, et Judæi extra positi, multique credituri et peccata abstersuri erant, aliique erant qui de ipso loquerentur, jure ille non magna ulterius de se dicebat. Itaque non est ignorantiæ meæ ascribendum quod non dicam quæ dicere oporteret, sed auditorum imbecillitati. Ideo cum dixisset : « Deducet vos in omnem veritatem, » addidit : « Non loquetur a semetipso. » Quod enim Spiritus doctrina non egeat, audi Paulum dicentem : « Et quæ Dei sunt nemo » novit, nisi Spiritus Dei [1]. » Quemadmodum ergo spiritus hominis non ab alio doctus novit ; ita Spiritus sanctus « De » meo accipiet ; » id est, verbis meis consona dicet : « Om» nia quæcumque Pater habet mea sunt. » Quia ergo mea sunt illa ; Spiritus autem ex iis quæ Patris sunt loquetur, ex meis loquetur.

III. Cur autem non venit Spiritus antequam ille discederet? Quia cum nondum maledictum sublatum erat, nondum peccatum erat solutum; sed adhuc omnes supplicio obnoxii erant, non venerat ille. Oportet ergo, inquit, inimicitiam solvi, et nos Deo reconciliari, tuncque donum illud accipere. Sed cur dicit : « Mittam eum? » Id est, vos præparabo ad illum recipiendum. Quomodo enim qui ubique est, mittatur? Alioquin autem hypostasium distinctionem ostendit. Ideo hæc ita loquitur : et cum vix possent illi separari, ut Spiritui hæreant, ipsumque colant suadet. Poterat enim et ipse hæc operari ; sed ideo ipsum miracula patrare sinit, ut ejus dignitatem ediscant. Sicut enim Pater quæ sunt producere potuit, Filius autem idipsum facit ut ejus discamus potentiam ; sic et Spiritus. Ideo ipse incarnatus est, Spiritui operationem reservans, ut eorum obstrueret ora, qui ineffabilis benignitatis argumentum, in occasionem impietatis arriperent. Cum enim dicunt : « Ideo incarnatus est Filius, quia inferior Patre erat, »

[1] 1 Cor. IV, 11.

ipsis respondebimus : « Quid ergo dicetis de Spiritu sancto? Non enim carnem accepit, neque tamen ideo majorem Filio dicetis, neque Filium illo inferiorem. » Ideo ad baptismum Trinitas assumitur. Nam Pater totum perficere potest, et Filius et Spiritus sanctus. Verum quia de Patre nemo dubitat; sed dubium circa Filium et Spiritum sanctum versatur, in initiatione assumitur, ut in communi largitione ineffabilium bonorum, dignitatis communionem ediscamus. Nam quod Filius per se ipsum ea possit, quæ in baptismate cum Patre potest, atque etiam Spiritus sanctus, clare dictum audi; nam Judæis dicebat : « Ut sciatis » quia potestatem habet Filius hominis in terra dimittendi » peccata [1]; » et rursum, « Ut filii lucis sitis [2] : » et, « Ego » vitam æternam do eis [3]; » et postea, « Ut vitam habeant, » et abundantius habeant. » Videamus quoque Spiritum hoc ipsum facientem : ubinam? « Unicuique, ait, mani» festatio Spiritus datur ad utilitatem [4]. » Qui ergo hæc exhibet, multo magis peccata dimittit; et iterum, « Spi» ritus est qui vivificat [5], » et, « Vivificabit per inhabitantem » Spiritum in vobis [6], » et, « Spiritus vita per justitiam [7]. » Et rursum, « Si Spiritu ducimini, non estis sub lege. Non » enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed » accepistis Spiritum adoptionis filiorum [8]. » Tunc vero quæ faciebant miracula, per Spiritum qui supervenerat edebant. Et Corinthiis scribens dicebat Paulus : « Sed » abluti estis, sed sanctificati estis in nomine Domini nostri » Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri [9]. » Cum igitur multa de Patre audissent, Filium vidissent multa operantem : de Spiritu nihildum manifeste scirent, ipse miracula edit, et perfectam inducit cognitionem. Sed ne hinc major esse

[1] Marc. II, 10.— [2] Joan. XII, 36.— [3] Id. x, 28.— [4] 1 Cor. XII, 7. — [5] Joan. VI, 64. — [6] Rom. VIII, 11. — [7] Ibid. 10. — [8] Ibid. 15. — [9] 1 Cor. VI, 11.

putaretur, ut dixi, ideo ait : « Quæcumque audiet, loquetur, » et quæ ventura sunt, annuntiabit. Nam nisi hoc esset, quomodo non absurdum foret, si tunc auditurus esset, et propter Discipulos? Neque enim secundum vos tunc notitiam accepturus erat, nisi propter audituros. Quo dicto quid iniquius fuerit? Alioquin, quid auditurus erat? Nonne hæc omnia dixerat per Prophetas? Nam sive de legis solutione locuturus erat, sive de Christo, de divinitate et de incarnatione hæc jam dicta fuerant. Quid enim apertius postea dicturus erat, « Et quæ ventura sunt annuntiabit. » Hic maxime ostendit ejus dignitatem : nam Dei maxime proprium est, futura prædicere. Quod si hoc discat ab aliis, nihil plus quam Prophetæ habebit. Sed hic accuratissimam in Deo cognitionem ostendit, quod nihil aliud loqui possit. Illud vero, « De meo accipiet; » nempe de gratia, quæ in carnem meam advenit, sive de illa ipsa, quam ego habeo, cognitione; non quasi egeat, vel ab alio discat : sed quod una eademque sit cognitio. Cur vero sic, neque aliter dixit? Quia nondum Spiritus notitiam habebat : quare unum tantum curat, ut credatur et accipiatur ab eis, nec scandalizentur. Quia enim dixerat : « Unus est magister » vester Christus [1] ; » ne putarentur Christo non habere fidem, si illi crederent. Una est, inquit, « Et mea et illius » doctrina, » ex iis, quæ ego dicturus eram, ex iisdem et ipse dicet. Ne putetis alia ab illo dici; nam illa mea sunt, meamque gloriam celebrant. Una enim est voluntas Patris, Filii et Spiritus sancti. Ita et nos esse vult dicens : « Ut » sint unum, sicut ego et tu unum sumus. »

IV. Nihil enim par concordiæ et consensui. Unus enim ita multiplex est. Si enim concordes sint duo vel decem, non amplius quisque unus est; sed unusquisque eorum decuplex erit, et invenies in decem illis unum, et in uno

[1] Matth. XXIII, 8.

decem illos. Si inimicum habeant, non quasi unum aggrederetur; sed quasi decem aggressurus, vincitur. Non enim ab uno tantum, sed a decem impetitur. Indiget unus; sed non in egestate est, nam majore parte, nempe novem aliorum abundat, et pars illa deficiens tegitur, minor ab ampliore. Singuli eorum viginti manus habent, viginti oculos, pedes totidem. Non suis enim modo oculis respicit, sed et aliorum, nec suis tantum gestat pedibus, nec suis solum manibus operatur, sed et alienis. Animas decem habet. Non enim ipse solum sua curat, sed et alii quoque. Si vero centum essent, idem contingeret, et virtus augeretur. Vidisti-ne charitatis excellentiam, quomodo unum reddat inexpugnabilem et multiplicem? Quomodo unus possit simul esse et in Perside et Romæ : quod non potest natura, id dilectio potest. Pars quippe ejus hic erit, pars illic; imo totus hic, totus illic. Si vero mille sive bis mille amicos habeat, considera in quantam sit perventurus potestatem. Vides-ne quantum dilectio augmentum efficiat. Illud enim mirabile est, quod unus mille efficiatur. Cur ergo non tantam nobis potestatem conferimus, nec nos in securitate constituimus? Hoc potentia et divitiis quibuslibet præstantius est, hoc valetudine, hoc ipsa luce melius est : hoc lætitiæ argumentum. Usquequo in uno et duobus dilectionem circumscribemus? Ex contrario rem edisce. Sit quispiam qui nullum habeat amicum, quod extremæ est amentiæ. Fatuus enim dicet : « Non est mihi amicus; » hujusmodi homo quam ducet vitam? Quamvis enim ditissimus sit, quamvis in rerum copia et deliciis, quamvis innumera bona possidens, nudus prorsus desertusque est. In amicis non sic; etsi enim pauperes sint, divitibus sunt opulentiores : et quæ ipse pro se ipso dicere non audet, amicus dicet : quæ sibi præstare nequit, per alium poterit, imo longe plura, atque sic et voluptatis et securitatis nobis

causa erit. Nec potest ipsi quidpiam mali accidere, qui tot satellitibus cingitur. Neque enim regii satellites ita vigiles et diligentes sunt, ut isti. Illi namque necessitate ducti custodiunt; hi benevolentia et dilectione : amoris autem longe major vis est, quam timoris. Ille custodes suos metuit, hic illis magis quam sibi fidit, et his fultus neminem insidiatorem formidat. Has ergo merces nobis comparemus; pauper, ut in paupertate consolationem habeat; dives, ut divitias in tuto habeat; princeps, ut cum securitate imperet; subditus, ut benevolos habeat principes. Hæc benevolentiæ, hæc mansuetudinis occasio est. Nam inter feras illæ maxime sævæ et intractabiles sunt, quæ non in gregem coëunt. Ideo urbes incolimus, fora habemus, ut una versemur. Id Paulus jubet dicens : « Non deserentes collectionem nostram [1]. » Nihil enim pejus solitudine, ac societatis et aditus privatione. Quid ergo Monachi, inquies, et ii qui cacumina montium occupant? Neque illi vacant amicis; sed dum fori tumultus fugiunt, multos habent socios, et amoris vinculo conjunctos; quod ut assequerentur, secesserunt. Quia enim negotiorum contentiones multas pariunt rixas : ideo secedentes, dilectionem accuratissime colunt. Et quid, inquies, si quis solus sit, num innumeros habebit amicos? Ego certe vellem, si fieri posset, ut etiam simul versari liceret : interim vero firma maneat amicitia. Non enim locus amicos facit. Multos illi habent laudatores, qui non laudarent, nisi amarent. Et ipsi rursum pro toto orbe precantur, quod maximum est amicitiæ argumentum. Ideo in mysteriis nos mutuo amplectimur, ut multi unum efficiamur : et pro non initiatis communes effundimus preces, pro infirmis, pro orbis fructibus, pro terra et mari. Vides-ne totam dilectionis vim, in orationibus, in mysteriis, in admonitionibus? Hæc omnium est causa bonorum;

[1] Hebr. x, 25.

si huic diligenter inhæreamus, præsentia recté administrabimus, et regnum consequemur : quod utinam omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, unaque sancto Spiritui in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXIX [1].

CAPUT XVI.

Modicum, et non videbitis me : et iterum modicum, et videbitis me, quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex Discipulis ejus ad invicem : Quid est hoc quod dicit : Modicum [2] ? etc.

I. Dolentem et tristitia affectum animum nihil ita dejicere solet, ut frequenter repetita verba mœrorem afferentia. Cur ergo Christus cum dixisset : « Vado, » et, « Non » ultra loquar vobiscum, » frequenter hæc repetit dicens : « Modicum, et jam non videbitis me, » et, « Vado ad eum » qui misit me ? » Cum enim illos per verba de Spiritu » sancto recreasset, rursum illorum animos dejicit. Cur ergo id facit ? Eorum animum explorat, et probatiorem efficit, et probe illos assuefacit ad tristia audienda, ut discessum suum generose et fortiter ferant. Nam qui ex verbis hæc meditati fuerant, reipsa facilius postea laturi erant. Quod si quis accurate examinaverit, hoc ipsum consolatio est, quod dicat se ad Patrem ire. Significat enim se non periturum ; sed mortem ejus esse translationem. Aliam quoque consolationem ipsis indidit. Non enim tantum dixit : « Mo-

[1] Alias LXXVIII. — [2] Joan. XVI, 16, 17.

» dicum, et non videbitis me; » sed et addidit : « Modicum, » et videbitis me; » indicans se rediturum esse, et brevem fore separationem, perpetuumque cum illis consortium. Hoc certe illi non intellexerunt. Unde jure miretur quispiam, quomodo cum hæc frequenter audissent, ita dubitarent quasi nihil audissent. Quare ergo non intellexerunt? Aut propter tristitiam, ut arbitror; ipsa enim dictorum omnium memoriam eliminabat; vel ob dictorum obscuritatem, ut contraria protulisse videretur, quæ vere contraria non erant. « Si te videbimus, aiunt, quo vadis? Si vadis, quomodo te videbimus? » Ideo dicunt : « Nescimus quid lo» quitur[1]. » Quod enim abiturus esset, id noverant : ignorabant autem ipsum paulo post esse rediturum. Ideo increpat illos quod dictum non nossent. Nam cum vellet de morte doctrinam illis vehementer inculcare, quid ait? « Amen, amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos[2]; » in morte scilicet et cruce; « Mundus autem gaudebit. » Quia enim cum id nollent, facile inducebantur ut crederent ipsum non moriturum esse, dubiique erant, ignorantes quid significaret illud : « Modicum; » ait ille : « Plorabitis et » flebitis. Sed tristitia vestra vertetur in gaudium[3]. » Deinde postquam ostendit post tristitiam secuturum gaudium esse, mœroremque lætitiam pariturum, ipsumque brevem esse futurum, lætitiamque perpetuam, ad vulgare decurrit exemplum. Et quid ait? « Mulier cum parit, tristitiam ha» bet[4], » qua parabola Prophetæ frequenter usi sunt, mœrorem partus doloribus comparantes. Hoc autem vult significare : « Vos ceu partus dolores invadent : at partus dolor est lætitiæ causa : » sic et futuram resurrectionem confirmans, ostendensque hinc abire perinde esse atque ex utero in splendidam egredi lucem; ac si diceret; « Ne miremini quod per hunc dolorem vos ad utilia ducam : nam mater

[1] Joan. XVI, 18. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 21.

sic per dolorem mater efficitur. » Hic etiam mysticum quidpiam subindicat, quod ipse quoque mortis dolores solverit, et novum hominem regenerari curaverit. Non dixit autem solum tristitiam transituram, sed ne memorat illam quidem; tantum erat adventurum gaudium. Sic sanctis eveniet. Atqui non ideo gaudet mulier, quia venit homo in mundum, sed quia sibi natus est infans : nam si ideo gauderet, nihil impediret quominus illæ, quæ non pariunt, de aliis parientibus gauderent. Cur ergo sic locutus est? Quia ad hoc solum usus est exemplo, ut ostenderet temporaneum esse dolorem, gaudium vero perpetuum; mortem esse translationem ad vitam, magnumque partus dolorum lucrum. Nec dixit : « Natus est infans, sed homo : » hic enim resurrectionem suam subindicare videtur, et quod non morti illi parienti, sed regno nasceretur. Ideo non dixit : « Natus est ei infans, » sed, « Homo natus est in mundo. « Et vos nunc » quidem tristitiam habebitis. Iterum autem videbo vos, et » tristitia vestra vertetur in gaudium[1]. » Deinde quod non ultra moriturus sit, inquit : « Et nemo illud tollet a vobis. » In illa die me non rogabitis quidquam[2]. » Iterum autem nihil aliud his confirmat, quam quod a Deo sit. Tunc scietis omnia, Quid sibi vult autem : « Me non rogabitis ? » Mediatore opus non habebitis, sed sufficiet solum nomen proferre ut totum accipiatis : ostendit nominis potestatem, siquidem nec visus nec rogatus, sed nominatus tantum apud Patrem mirabiles reddit. Ubi autem hoc factum est? Ubi dicunt : « Respice ad minas eorum, et da servis tuis cum » fiducia loqui sermonem tuum, et facere in nomine tuo » signa[3] : et concussus est locus ubi erant[4]. Usque modo » non petistis quidquam[5]. » Hinc ostendit rursum expedire ut abeat. Siquidem usque ad illud tempus nihil petierunt;

[1] Joan. XVI, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Act. IV, 29. — [4] Ibid. 31. — [5] Joan. XVI, 24.

tunc accipient omnia quæcumque petierint. Neque enim, licet vobiscum deinceps non versaturus sim, putetis vos derelictos fuisse : nomen meum majorem dabit vobis fiduciam.

II. Cum ergo dicta illa obscuriora essent, ait : « Hæc in » proverbiis locutus sum vobis : Venit hora cum jam in » proverbiis non loquar vobis [1]. » Erit tempus, cum omnes clare intelligetis; hoc est resurrectionis tempus. Tunc palam de Patre annuntiabo vobis. Nam quadraginta diebus versabatur loquebaturque cum illis, convescens et exponens ea, quæ ad regnum Dei pertinebant. Nunc enim metu correpti, dictis non attenditis : tunc resuscitatum videntes, et una versantes, poteritis fidenter omnia discere; quia Pater vos amabit, cum vestra de me fides firmior erit. « Et » non rogabo Patrem [2] : » sufficit vestra in me dilectio ad patrocinium. « Quia vos me amastis, et credidistis quia a » Deo exivi ; et veni in mundum. Iterum relinquo mundum, » et vado ad Patrem [3]. » Cum enim resurrectionis verbum non parum eos consolatum esset, necnon quod audirent illum a Patre exivisse, et eodem redire, frequenter illa versat : alterum enim pollicebatur quod recte in ipsum crederent; alterum, quod in tuto esse deberent. Quando igitur dicebat : « Modicum, et non videbitis me; et modi- » cum, et videbitis me [4], » jure quid sibi vellet ignorabant. Nunc vero non item. Quid autem significat : « Me non in- » terrogabitis? » Non dicetis : « Ostende nobis Patrem tuum, » et, « Quo vadis? » quia omni cognitione pleni eritis, et erga vos afficietur Pater sicut et ego. Hoc maxime illis bonam spem indidit, quod discerent futuros se Patri amicos : ideo dicunt : « Nunc scimus quia nosti omnia [5]. » Vides-ne quomodo secundum affectum animi ipsorum responderet? « Et

[1] Joan. XVI, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 27, 28. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 30.

» non est opus tibi ut quis te interroget[1]. » Id est, antequam audias vides quid nos perturbet, et recreasti nos dicendo : «Pater vos amat, quia nos me amastis. » Post tot et tanta, tunc tandem dicunt : « Nunc scimus. » Vides-ne quam rudes adhuc essent ? Deinde quia, ceu gratias agentes dicunt : « Nunc scimus, ait ille ; « Multis aliis opus habetis, ut perfectionem attingatis : nihil adhuc a vobis perfectum est. Nunc igitur me inimicis tradetis, et tanta vos invadet formido, ut neque simul abscedere possitis. Sed nihil hinc ego damni patiar. » Vides-ne quomodo rursum attemperatus sermo sit ? Hac ergo de re illos accusat, quod perpetuo indulgentia opus haberent. Cum enim dicerent : « Ecce » nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis, et ideo » credimus tibi ; » ostendit etiam nunc cum credunt, nondum credere, nec se illorum dicta admittere : hæc vero dicit ad aliud illos tempus remittens. Illud autem : « Pater » mecum est[2], » propter eos iterum posuit. Hoc enim illos discere semper voluit. Deinde ut ostendat se hæc dicendo nondum illis perfectam tradidisse notitiam ; sed ne ratiociniis exagitarentur ; verisimile enim erat eos humana quædam cogitasse, metuisseque se nullum ab eo auxilium habituros esse, ait : « Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem » habeatis[3] ; » id est, « Ut non excidam ex animo vestro, sed me recipiatis. » Ne quis ergo hæc dicta in dogma trahat. Nam hæc ad nostram consolationem dilectionemque dicta sunt. Neque enim hæc tantum patiemini : ærumnæ vestræ tandem sedabuntur. Sed donec in mundo eritis, in ærumnis versabimini ; non solum nunc cum trador, sed etiam postea. Sed animum erigite. Nihil enim grave patiemini. Postquam enim magister inimicos vicerit, non oportet Discipulos contristari. Et quomodo, quæso, mundum vicisti ? Jam dixi me principem hujus mundi ejecisse foras ; scietis

[1] Joan. XVI, 30. — [2] Ibid. 32. — [3] Ibid. 33.

autem postea, cum omnes cedent vobis, et obtemperabunt.

III. Licet enim nobis quoque vincere, si voluerimus ducem fidei nostræ respicere, et illa via, quam ille aperuit, incedere. Ita neque mors nos superabit. Quid ergo, inquies, annon moriemur? hinc enim constaret mortem non vicisse, Atqui tunc certator clarus est, non quando cum hoste non confligit, sed quando congressus non vincitur : non ergo propter congressum mortales, sed propter victoriam immortales. Tunc enim mortales essemus, si perpetuo in morte maneremus. Ut enim longissimæ vitæ animalia, non immortalia dixerim, etsi diuturno ante mortem vivant tempore; sic nec mortalem dixerim eum, qui post mortem resurrecturus est. Dic, quæso, si quis ad breve tempus erubesceret, illum-ne perpetuo rubrum diceremus? Minime: non enim id habitus est. Si quis pallidus fieret, an hunc regio morbo captum diceremus? Minime : temporaneus quippe morbus est. Ne ergo mortalem dicas eum, qui modico tempore in morte fuit. Nam sic dormientes possemus mortuos appellare : sunt enim, ut ita dicam, mortui, nihilque operantes. Sed mors corpora corrumpit? Et quid hoc? Non enim moriuntur ut in corruptione maneant, sed ut meliora evadant. Vincamus ergo mundum : ad immortalitatem curramus. Sequamur regem : ipsi tropæum erigamus, voluptates despiciamus : non opus est laboribus; animam transferamus ad cœlum, et totus mundus victus est. Si illum non concupiscas, victus est; si derideas illum, superatus est. Hospites sumus et peregrini : de nulla ergo re tristi doleamus. Neque enim si ex florente patria et claris majoribus ortus, in longinquam migrares terram, nemini notus, sine liberis, sine opibus, deinde a quopiam contumeliam acciperes, perinde ægre ferres ac si domi id passus esses : cum scires enim te in peregrina et aliena regione esse, id tibi omnia facile ferenda et contemnenda esse sua-

deret, et famem et sitim, et si qua alia. Hoc etiam nunc cogita : te nempe advenam et peregrinum esse, et utpote in aliena regione a nulla re turberis. Civitatem enim habes, cujus opifex et creator est Deus : hæc vero peregrinatio ad breve tempus est; qui vult verberet, contumeliis et conviciis oneret. In peregrina terra sumus, et misere vivimus. Grave quippe esset id in patria pati, inter concives, tunc maxima esset infamia et jactura. Si autem ibi quis esset, ubi neminem sibi notum habet, omnia facile toleraret. Contumelia enim ex inferentis voluntate gravior judicatur. Ut exempli causa, si quis prætorem sibi notum contumelia afficeret, tunc contumelia esset acerba; si autem privatum esse ratus offenderet, ne attingere quidem videretur eum cui infertur. Sic nobiscum reputemus, neque enim contumeliosi illi quinam simus sciunt; nempe cœlorum cives, in supernam ascripti patriam, et inter Cherubinorum choreas. Ne itaque doleamus, neque contumeliam putemus esse contumeliam; nos si cognoscerent, non utique læderent. Sed nos pauperes miserosque putant. Ne ergo id pro contumelia habeamus. Dic enim mihi, si quis iter agens servos suos aliquandiu in diversorio expectaret, caupo autem vel viator, seu alius quispiam ignarus illi malediceret et convitiaretur, nonne illius ignorantiam rideret, illiusque errore delectaretur? Nonne lætaretur ac si alius, non ipse, afficeretur contumelia? Ita et nos faciamus. Nam in diversorio sedemus, viæ socios expectantes. Cum omnes conveniemus, tum quos læserint intelligent. Tunc demisso capite dicent : « Hic est quem nos stulti habuimus » in derisum [1]. »

IV. His ergo duobus consolationem accipiamus, et quod non nos injuriam accipiamus, non enim sciunt quinam simus; tum quod si ulcisci velimus, pœnas illi gravissimas

[1] Sap. v, 3.

demum sint daturi. Verum absit ut quispiam tam crudelis et inhumanus sit. Quid si a contribulibus nostris injuriam accipiamus? Illud enim molestum esset; imo levissimum. Quare? Quia non pari modo dilectos, atque ignotos convitiantes toleramus. Hæc contumelia affectis hortandi causa sæpe dicimus : « Frater est qui læsit, fortiter feras; Pater est vel patruus. » Quod si fratris vel patris nomina reverearis, dicam quid propinquius. Non solum enim fratres mutuo sumus ; sed et membra et corpus unum. Quod si fratris nomen reveremur, multo magis membri. Non audisti externum illud proverbium : « Amicos cum vitiis esse ferendos? » Non audisti Paulum dicentem : « Alter alterius onera » portate[1]? » Annon amatores vides? Cogor enim, quia a vobis tale exemplum mutuari non possum, ad illud recurrere : quod ipsum facit Paulus sic dicens : « Deinde patres » quidem carnis nostræ habuimus eruditores, et reverebamur[2]. » Imo illud opportunius dicatur, quod Romanis dicit : « Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et » iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete membra vestra » servire justitiæ[3]; » ideo et nos fidenter exemplum referre pergimus. Non vides igitur amatores, qui meretrices depereunt, quanta perferunt mala, alapis cæduntur, verberantur, irridentur, lascivum scortum perferunt, dum se aversatur et mille contumelias infert. Et tamen si semel blandum quidpiam et suave videant, omnia sibi felicia putant, priora avolant, prospera cuncta sunt, sive paupertas accidat, sive morbus, sive quidpiam hujusmodi. Vitam sibi vel miseram vel felicem existimant, prout affectam sibi amasiam habent; non gloriam humanam, non ignominiam norunt; sed si injuria inferatur, ex hujusmodi voluptate et rebus apud illam prosperis, omnia facile ferunt. Si illa convitietur, si in faciem conspuat, illi se rosis aspergi putant. Et

[1] Gal. vi, 2. — [2] Hebr. xii, 9. — [3] Rom. vi, 19.

quid mirum si tali erga illam affectu sunt : illius quippe domum omnium splendidissimam esse putant, etsi lutea illa sit, etsi in ruinam vergat? Ecquid de parietibus loquor? Nam visis iis, in quibus versari solent, locis, excitantur. Hic vero concedite mihi ut apostolicum illud proferam : « Sicut » exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, ita exhi- » bete membra vestra servire justitiæ. » Idipsum ego dico : ut illas dileximus, sic nos mutuo diligamus, nec nos grave quidpiam pati existimabimus. Et quid dico nos mutuo? Sic Deum diligamus. Inhorruistis audientes me tantum exigere erga Deum amorem, quantum erga meretricem exhibemus? At ego exhorresco quod ne parem quidem exhibeamus. Et si placet, illud expendamus, etsi admodum molesta res sit. Amasia amantibus nihil boni promittit, sed ignominiam, turpitudinem, contumeliam; hoc enim affert meretricis consuetudo, ridiculum reddit, turpem, infamem. Deus vero cœlum et cœlestia bona pollicetur; filios suos et Unigeniti fratres reddit, viventi tibi innumera largitur; mortuo resurrectionem, et tot tantaque bona, ut ne cogitare quidem ea possis, nos honorabiles, venerandosque efficit. Illa iterum expendere cogit omnia in voraginem et perniciem; Deus jubet cœlum ipsum serere, et centuplum dat, atque vitam æternam. Illa amatore ut mancipio utitur, quovis tyranno acerbior; Deus vero dicit : « Jam non di- » cam vos servos, sed amicos[1]. »

V. Vidistis-ne magnitudinem hic malorum, illic bonorum? Quid ad hæc? Illius gratia multi vigilant, et imperanti toto animo morem gerunt, domum relinquunt, patrem, matrem, amicos, pecunias, patrocinia, omnia sua deserunt et labefactari sinunt; Dei vero causa, imo potius nostri causa, sæpe ne tertiam quidem facultatum partem expendere volumus, sed famelicum despicimus, nudum

[1] Joan. xv, 15.

videntes prætercurrimus, neque alloqui dignamur. Illius vero si ancillulam viderint amatores, barbaram licet, in medio foro stantes, blande et hilari vultu alloquuntur, longioreque utuntur sermone. Propter illam nihil esse vitam arbitrantur, nihil principes, nihil regnum; id sciunt certe quotquot hunc experti sunt morbum; et majorem habent imperanti gratiam, quam servientibus cæteris. Nonne merito gehenna? nonne innumera nos manent supplicia? Evigilemus itaque, et Dei ministerio exhibeamus aut tantumdem, aut dimidiam certe partem eorum quæ meretrici cæteri præbent, aut tertiam ut minimum partem. Forte iterum horretis? ut ego quoque. At vellem vos non de verbis tantum, sed et de rebus ipsis horrere. Nunc autem hic cor movetur, egressi vero omnia abjicimus. Quid hinc ergo lucri? Si illic consumendæ essent pecuniæ, nemo defleret paupertatem, sed fœneraretur etsi sæpe captus fuisset: hic vero si eleemosyna nominetur, statim filios, uxorem, domum, curam rei familiaris, et millia obtendimus. Sed multa, inquies, illic voluptas est? Hoc est quod doleo, de quo excrucior. Quid vero si ostendero hic majorem esse voluptatem? Illic enim non parum voluptatem minuit, pudor, contumelia, sumptus; itemque bellum et inimicitiæ. Hic vero nihil hujusmodi. Quid enim, quæso, huic voluptati par esse possit; sedere regnum cœlorum expectantem, sanctorum splendorem, vitam perpetuam? At, inquies, hæc expectantur, illa experimur. Quomodo experiris? Vis-ne tibi ostendam hic quoque experimentum haberi? Cogita quanta fruaris libertate, quod nullum timeas vel tremas dum virtutem sectaris, non inimicum, non insidiatorem, non sycophantam, non æmulum, non rivalem, non zelotypum, non paupertatem, non ægritudinem, non aliud quidpiam humanum. Illic vero, etsi innumera ex voto succedant, et divitiæ quasi ex fonte ma-

nent, rivalium bellum, insidiæ, omnium miserrimam, illorum vitam efficiunt, qui in his volutantur : ad voluptatem enim illius respuendæ et effœminatæ necesse est moveri bella; quod mille mortibus gravius et omni supplicio intolerabilius est. Hic autem nihil hujusmodi. « Fructus enim, inquit, spiritus, charitas, gaudium, pax[1] : » nusquam bellum, non intempestivi pecuniarum sumptus, non post expensam opprobria : si obolum des, si panem, si calicem aquæ frigidæ, multa tibi gratia habebitur, nihilque te mœrore doloreve afficiet; sed omnia te liberum gloriosumque reddent, et ab omni te turpitudine liberabunt. Quam ergo excusationem habebimus, quam veniam? Qui hæc relinquimus, contrariis nos damus, et in caminum ignis ardentis nos sponte conjicimus? Quare hortor eos, qui hoc morbo laborant, ut resipiscant, et ad sanitatem redeant, nec in desperationem incidant. Nam et ille filius his longe graviora passus est. Sed quia ad paternam domum reversus est, et ad pristinum restitutus honorem est, et illo qui semper probe se gesserat, clarior apparuit. Hunc et nos imitemur : et ad Patrem reversi vel sero tandem, ab illa captivitate resiliamus, et in libertatem nos transferamus, ut regno cœlorum fruamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Gal. v, 22.

HOMILIA LXXX [1].

CAPUT XVII.

Hæc locutus est Jesus, et sublevatis oculis id cœlum, dixit : Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut et Filius tuus clarificet te [2].

I. « Qui [3] fecerit et docuerit, inquit, hic magnus voca-» bitur in regno cœlorum [4], » et merito sane. Verbis enim philosophari facile est; opera autem exhibere, fortis et magni animi. Quare Christus de patientia verba faciens, se ipsum in medio proponit, jubens inde exempla sumere. Ideo post hanc admonitionem in preces convertitur, docetque nos in tentationibus omnia relinquenda et ad Deum confugiendum esse. Postquam enim dixit : « In mundo tri-» bulationem habebitis, » illorumque animos concitavit, per orationem rursum erigit. Illum enim adhuc pro homine habebant. Et propter illos hoc agit ut in Lazaro, causamque aperit, « Propter turbam circumstantem dixi, ut cre-» dant quia tu me misisti [5]. » Etiam, inquies, sed coram Judæis hæc jure sic disposita sunt; coram Discipulis autem quare? Etiam jure coram Discipulis. Qui enim post tot tantaque dicebant : « Nunc scimus quia scis omnia, » plus quam omnes indigebant confirmatione. Alioquin vero id Evangelista non orationem vocat : sed quid ait, « Subleva-» tis oculis in cœlum, » et magis illud colloquium cum Patre fuisse insinuat. Quod si alibi orationem vocet, et illum ex-

[1] Alias LXXIX. — [2] Joan. XVII, 1. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 386-387. — [4] Matth. V, 19. — [5] Joan. II, 42.

hibeat genua flectentem; tunc vero oculos ad cœlum levantem, ne turberis. His enim instituimur quantum sit in oratione perseverandum; ut stantes suspiciamus, non carnis tantum, sed etiam mentis oculis, et ut flectamus genua, corda nostra conterentes. Venit enim Christus non modo ut sese exhiberet; sed etiam ut virtutem nos doceret ineffabilem. Magister autem non verbis tantum, sed re etiam erudiat oportet. Audiamus ergo quid hic dicat : « Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut et Filius » tuus clarificet te. » Iterum ostendit nobis se non invitum ad crucem venire. Quomodo invitus veniret, qui hoc et fieri rogat, et rem appellat gloriam, non Crucifixi modo, sed etiam Patris? Nam ita factum est : non enim Filius tantum, sed etiam Pater clarificatus est. Ante crucem enim nec Judæi ipsum noverant. « Israël, inquit, me non cog- » novit [1]. » Post crucem autem universus orbis accurrit. Deinde modum etiam gloriæ addit, et quo pacto ipsum glorificabit. « Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis; ut » omne quod dedisti ei non pereat [2]. » Semper enim bene facere, id gloria Dei est. Quid sibi vult illud, « Sicut de- » disti ei potestatem omnis carnis? » Interim ostendit prædicationem non ad Judæos tantum circumscriptam, sed orbem totum pervasuram esse, et Gentium vocationis primordia statuit. Quia enim dixerat : « In viam gentium ne » abieritis [3]; » dicturusque postea erat, « Euntes docete » omnes gentes [4], » ostendit Patrem etiam id velle. Nam id Judæos admodum offendebat, etiamque Discipulos. Neque enim postea æquo animo ferebant quod gentes adjungerentur, donec Spiritus doctrinam acceperunt; illud quippe Judæis non parum displicebat. Post tantam igitur advenientis Spiritus celebritatem, Jerosolymam veniens Pe-

[1] Isaï. I, 3. — [2] Joan. XVII, 2. — [3] Matth. X, 5. — [4] Id. XXVIII, 19.

trus, vix potuit criminationem effugere, cum de sindone loqueretur. Quid vero significat illud, « Dedisti ei potesta- » tem omnis carnis? » Interrogabo hæreticos : Quandonam potestatem illam accepit? ante vel postquam illos efformasset? Ipse namque ait postquam crucifixus est et resurrexit : « Data est mihi omnis potestas [1]. Euntes docete omnes » gentes. » Quid ergo? non habebat potestatem operum suorum; sed fecit quidem eos, potestatem vero in eos non habuit postquam fecit? Atqui omnia facere exhibetur etiam priscis temporibus, et illos quidem ut peccatores punit, alios vero, qui convertuntur, emendat. « Non abscon- » dam, inquit, a puero meo Abraham, quod facturus sum [2]. » Alios vero, qui recte faciunt, honorat. Ita-ne tunc quidem habebat, nunc perdidit, et rursum recepit? Ecquis dæmon hæc locutus est? Quod si eadem et tunc et in præsenti ipsi potestas inerat; ait enim : « Sicut Pater suscitat mor- » tuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat [3]; quid significat dictum illud? Missurus illos erat ad gentes; ne itaque putarent quid innovari, quod dixisset : « Non sum » missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël [4], » ostendit hanc esse quoque Patris voluntatem. Quod si illud perquam humiliter loquatur, nihil mirum : sic enim illos tunc instituebat, necnon eos qui post futuri erant. Atque, ut dixi, ex tanta verborum humilitate, suadebat se auditorum imbecillitati sermonem attemperare.

II. Quid vero sibi vult illud, « Omnis carnis? » Neque enim omnes crediderunt. Verum quod ad ipsum attinet, omnes. Quod si non dictis attendebant, non erat hæc culpa doctoris, sed non accipientium. « Ut omne quod de- » disti ei, det eis vitam æternam. » Quod si hic etiam humanius loquitur, ne mireris : jam memoratis enim de causis

[1] Matth. XXVIII, 18.— [2] Gen. XVIII, 17.— [3] Joan. V, 21.— [4] Matth. XV, 24.

id agit, atque cavens semper ne magnifice ex se loquatur: illud enim auditores offendisset, qui nihildum magnum de ipso opinabantur. Joannes tamen cum ex se loquitur, non ita facit, sed sublimiore utitur sermone hujusmodi: « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil; » et, vita erat; et, lux erat; et, in propria venit[1]. » Non quod non haberet potestatem nisi accepisset, sed quod aliis quoque daret « Potestatem filios Dei fieri. » Paulus similiter ipsum æqualem Deo dicit. Ipse vero, humaniore modo petit sic: « Ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum » verum Deum, et quem misisti Jesum Christum[2]. » Solum verum Deum, ad differentiam eorum, qui dii non sunt, sic loquitur. Ad gentes namque mittendi Apostoli erant. Quod si id non admittant, sed propter hoc solum negent esse vere Dei Filium; sic progressi Deum esse negant. Nam ait: « Gloriam, quæ a solo Deo est, non quæritis[3]. » Quid ergo? Non erit Deus Filius? Si vero Deus Filius, et solius Patris, palam est et verum esse, et ejus, qui solus verus dicitur, Filium. Quid ergo cum dicit Paulus: « An » solus ego et Barnabas[4]? » An Barnabam tollit? Minime: illud enim, « Solus, » ad aliorum differentiam ponitur. Quod si Filius non verus sit Deus, quomodo veritas est? non multum enim differt a vero veritas. Eum, qui verus homo non sit, quid esse dicemus, quæso? Annon hominem esse negabimus? Sic si Filius non est verus Deus, quomodo Deus est? Quomodo nos deos facit et filios, cum verus non sit? Sed de his accuratius alibi locuti sumus: quare cætera persequamur. « Ego te clarificavi super terram[5]. » Recte dixit: « Super terram; » nam in cœlo glorificatus erat, cum naturalem haberet gloriam, et ab Angelis ado-

[1] Joan. I, 3, 4, 9 et 11. — [2] Id. XVII, 3. — [3] Id. V, 44. — [4] 2 Cor. IX, 6. — [5] Ibid. 4.

raretur. Non ergo de gloria substantiæ ejus propria dicit. Illam enim gloriam, quamvis nemo ipsum glorificet, semper plenam habet; sed hanc quæ humano cultu exhibetur. Itaque illud, « Clarifica me, » sic intelligendum. Ut autem discas illum de hujusmodi gloria loqui, audi sequentia : « Opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam [1]. » Atqui res adhuc in principio erat; imo ne in principio quidem. Quomodo ergo dicit : « Consummavi? » Vel se quod in se erat totum effecisse ; vel quod futurum est ut factum dicit; vel potius dicatur totum jam factum fuisse, quia jam radix bonorum posita erat, ex qua necessario producendi fructus erant, seque iis, qui post futuri erant affuturum esse, cum ipsis conjungendum. Ideo rursum humili modo dicit : « Quod dedisti mihi. » Nam si audiendo et discendo perseveravit, hæc gloria ejus longe minora essent. Quod enim ad hoc ex propria voluntate venerit ex multis perspicuum est, ut cum dicit Paulus : « Sic dilexit nos, ut tra» deret se ipsum pro nobis [2]; » et, « Semetipsum exinanivit » formam servi accipiens [3]; » et iterum, « Sicut dilexit me » Pater, et ego dilexi vos [4]. Clarifica me tu, Pater, apud » te ipsum claritate quam habui, prius quam mundus fieret » apud te [5]. » Et ubi claritas illa? Esto apud homines inglorius fuerit, ob carnem qua induebatur; sed cur apud Deum glorificari quærit? Quid ergo hic dicit? De incarnatione hic sermo est, quod carnis natura nondum glorificata esset, nec incorruptionem consecuta, neque esset solii regii particeps. Ideo non dixit : « Super terram; » sed, « Apud te. »

III. Hac nos quoque fruemur, gloria secundum mensuram nostram, si vigilemus. Ideo Paulus ait : « Si tamen » compatimur, ut et conglorificemur [6]. » Innumeris ergo lacrymis digni sunt ii, qui tanta sibi proposita gloria, ob

[1] 2 Cor. IX, 4.— [2] Ephes. V, 2. — [3] Philip. II, 7.— [4] Joan. XV, 9. — [5] Id. XVII, 5. — [6] Rom. VIII, 17.

desidiam et somnolentiam sibi ipsis insidiantur, atque etiamsi gehenna non esset, omnium tamen essent miserrimi, qui cum possent cum Filio Dei regnare et gloria frui, ipsi tantis se bonis defraudant. Nam si concidi oporteret, si mille subire mortes, si mille animas et totidem corpora quotidie tradere : nonne hæc omnia pro tanta gloria pati deberemus? Nunc vero ne quidem pecunias contemnimus, quas demum vel inviti relinquemus. Non contemnimus pecunias, quæ nos innumeris circumplicant malis, quæ hic remanebunt, et nostræ non sunt. Illa enim administramus, quæ nostra non sunt, licet paterna. Cum autem aderit gehenna, vermis ille non moriens, ignis inextinguibilis, stridorque dentium, quomodo illa feremus? Usquequo non videbimus? sed in quotidianas rixas et bella et inania verba omnia consumimus; terram alimus, corpus impinguamus, animam negligimus, necessaria nihil curamus, de superfluis et inutilibus solliciti sumus. Magnifica construimus sepulcra, splendidas emimus ædes, servorum greges varios nobiscum trahimus, dispensatores varios excogitamus, agrorum, ædium, pecuniarum principes statuimus, imo principum principes. Desertæ vero animæ nulla nobis cura est. Ecquis horum finis erit? Nonne unum implemus ventrem? Nonne uno corpore circumdamur? Quis tantus rerum tumultus? Cur eam, quam sortiti sumus, animam dividimus, discerpimusque in talia ministeria, duram nobis excogitantes servitutem? Nam qui multis eget, multorum est servus, licet illis imperare videatur. Etenim famulorum servus est herus, et servitutis aliud gravius genus inducit. Et alio modo servus est, cum non audeat sine servis vel in forum vel ad balneum ire : illi vero sæpe sine hero circumquaque incedunt. Sed qui videtur esse Dominus, nisi adsint servi, non audet exire domo; sed si extra domum vel compareat, se putat esse ridiculum.

Quidam forte nos irrident hæc dicentes; sed ideo multis illi lacrymis sunt digni. Quod enim hæc servitus sit, ut ostendam, libenter interrogaverim. An velles egere aliquo, qui ori tuo cibum vel poculum admoveret? Annon lacrymis dignum putares tale ministerium? Quid si semper gestantibus egeres, ut incederes, nonne te ideo omnium miserrimum putares? Sic nunc te affectum esse oporteret. Nihil enim refert an homines, an jumenta gestent. Annon, quæso, hinc Angeli a nobis differunt, quod non tot egeant rebus, quot nos egemus? Itaque quanto paucioribus indigemus, tanto propinquiores illis sumus: quanto pluribus, tanto magis ad hanc caducam vitam deflectimus. Atque ut rem ita esse discas, senes interroga, quam vitam beatam existiment, an allam quando his rebus stulte vincebantur, an hanc quando illis sunt superiores? Ideo enim illos advocavimus, quia illi qui in juventute ebriosi sunt, servitutis pondus non sentiunt. Quid febricitantes? an cum sitientes multum bibunt, et multis egent? an cum in valetudinem restituti, sitim deponunt, se beatos existimant? Vides-ne ubique miserum esse multis egere, et procul a philosophia esse miseram servitutem, et vim cupiditatis! Cur ergo sponte nobis miseriam augemus? Dic, quæso, si sine tecto et parietibus commode degere posses, annon id potius eligeres? Cur ergo infirmitatis symbola auges? Annon ideo Adamum beatum prædicamus, quia nullo egebat, non ædibus, non vestibus? Sane quidem, inquies; sed nunc in necessitate constituimur. Cur ergo necessitatem augemus? Nam si multi etiam de rebus necessariis multa sibi subtrahunt; servos nimirum, ædes, pecunias, quam nos excusationem habebimus, qui necessitatem excedimus? Quanto pluribus stiparis, tanto magis servituti addictus es. Quanto enim pluribus egebis, tanto magis libertatem minuisti. Vera quippe libertas est nullo egere, quæ post illam sequitur,

est paucis egere, quam libertatem habent et Angeli, et illorum imitatores. In mortali autem corpore id exercere, cogita quantum laudi sit. Hoc Paulus Corinthiis scripsit : « Ego autem vobis parco, » et, « Ne tribulationem carnis » habeant hujusmodi [1]. » Ideo opes dicuntur, ut illarum ope ad necessaria utamur, non ut custodiamus defodiamusque : hoc enim non est possidere, sed possideri. Si enim considerare voluerimus, quomodo illas accumulemus, non ut iis ad necessaria utamur; certe inversus ordo est, et illæ nos possident, non nos illas. Ab hac ergo gravi servitute liberemur, et aliquando liberi evadamus. Quid innumera et diversa nobis vincula excogitamus? Non sufficit tibi naturæ vinculum, et vitæ necessitas, innumerarumque rerum turba; sed alia tibi ipsi nectis retia, et iis pedes constringis? Et quando cœlum apprehendes, et in tanta sublimitate stare poteris? Optandum certe, optandum utique esset, his succisis funibus, supernam adire posse civitatem. Tot alia restant impedimenta; quæ omnia ut superemus, paupertatem amplectamur : sic enim æternam consequemur vitam, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. VII, 28.

HOMILIA LXXXI [1].

CAPUT XVII.

Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum servaverunt [2].

I. Magni consilii Angelus dicitur Filius Dei, et aliorum quæ docuit gratia, et præcipue quia Patrem hominibus annuntiavit : quod et tunc dicit : « Manifestavi nomen tuum » hominibus. » Nam cum dixisset se perfecisse opus illius, narrat deinde quid illud opus sit. Atqui manifestum erat nomen. Nam Isaïas ait : « Jurastis Deum verum [3]. » Verum, ut sæpe dixi et nunc dicam, manifestum fuit, sed Judæis; neque illis omnibus. Nunc autem de Gentilibus loquitur. Neque hoc tantum significat, sed quod Patrem illum esse nossent. Non idem vero est scire ipsum esse Creatorem, et, Filium habere. Manifestavit autem nomen ejus et verbis, et rebus. « Quos dedisti mihi de mundo. » Quemadmodum supra dixit : « Nemo ad me, nisi ei datum fuerit; » et, « Nisi » traxerit eum Pater meus; » sic et hoc loco, « Quos dedisti » mihi. » Atqui se viam esse dixit. Unde palam est eum duo his significare, quod nempe non sit Patri contrarius, et quod voluntas ejus sit ut Filio credant. « Tui erant, et » mihi eos dedisti. » Hic vult docere se multum a Patre amari. Quod enim illos accipere non opus habuerit, hinc liquidum est : ipse fecit illos, et illis perpetuo providet. Quomodo accepit illos? Sed, ut dixi, concordiam cum

[1] Alias LXXX. — [2] Joan. XVII, 6, 7. — [3] Isaï. LXV, 16.

Patre significat. Quod si quis velit humano more illud explorare, ut dictum est, non ultra Patris erunt. Nam si cum Pater illos habuit, Filius non habuit, palam est eum, cum Filio dedit illos, dominium deposuisse : hincque absurdius quidpiam sequitur; nam cum apud Patrem erant, imperfecti fuisse deprehendentur; et cum ad Filium venerunt, tunc perfecti evaserint. Sed hæc vel dictu ridicula sunt. Quid ergo his significat? Quod ipsi visum fuerit ut Filio crederent. « Et sermonem tuum servaverunt. » Et nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs » te erant. » Quomodo sermonem servaverunt? Cum mihi crediderunt, non Judæis. Nam « Qui credit ei, inquit, ob- » signavit quia Deus verax est [1]. » Quidam enim sic dicunt, nunc cognovi omnia quæcumque dedisti mihi, abs te esse. At illud præter rationem dicitur. Quomodo enim ignoraturus erat Filius ea quæ Patris erant? sed hæc de Discipulis dicta sunt. Ex quo enim ea dixi, inquit, omnia quæ dedisti mihi abs te esse didicerunt. Nihil alienum, nihil proprium mihi a te est. Quod enim proprium est, multa quasi aliena indicat. Cognoverunt ergo omnia quæ docuerim, tuam esse doctrinam et disciplinam. Et undenam hoc didicerunt? A verbis meis : sic enim docebam; neque hoc tantum, sed quod a te exierim : hoc enim per totum curavit Evangelium. « Ego pro eis rogo [2]. » Quid dicis? Ut ignorantem Patrem doces? Ut nescium hominem alloqueris? Quid ergo sibi vult hæc divisio? Vides ne non alia de causa emitti preces, quam ut discant suum erga ipsos amorem? Qui enim non modo id quod in se est præbet, sed ad idipsum alium advocat, is sane majorem ostendit amorem. Quid ergo significat illud : « Pro eis rogo? » Non pro toto mundo, inquit, sed pro iis quos dedisti mihi. Illud « Dedisti » persæpe ponit, ut idipsum Patri visum esse in-

[1] Joan. III, 33. — [2] Id. XVII, 9.

telligant. Deinde quia sæpe dixerat : « Tui sunt, et tu mihi » illos dedisti, » ut pravam suspicionem tollat, ne quis putaret imperium suum esse recens, et se nunc illos accepisse ; quid ait ? « Omnia mea, tua sunt, et tua, mea sunt, » et clarificatus sum in eis [1]. » Vides-ne æqualitatem ? Ne enim audiens : « Dedisti mihi, » putares eos alienari a Patris potestate, aut antea a potestate Filii, hæc ambo sustulit per ea quæ dixit, ac si ita loqueretur. Ne dum, audis, « Mihi » eos dedisti, » putes illos esse a Patre alienos : nam quæ mea sunt, illius sunt ; nec audiendo, « Tui erant, » existimes a me fuisse alienos : nam quæ illius sunt, mea sunt, Itaque illud, « Dedisti, » accommodate solum dictum est. Nam quæ Pater habet, Filii sunt ; et quæ Filius habet, Patris. Illud autem non de Filio secundum hominem dici potest ; sed quatenus major est. Nam quod minoris est, majoris etiam esse nemini non notum est ; contrarium vero, minime. Hic autem conversio est, quæ conversio æqualitatem indicat (10). Hoc alibi quoque declarabat : « Omnia » quæ Patris sunt, mea sunt [2], » de cognitione loquens. Illud porro, « Dedisti mihi, » et similia, declarant ipsum non ut alienum illos abripuisse, sed proprios accepisse. Deinde causam et demonstrationem affert, dicens : « Et clarifica- » tus sum in eis ; » id est, vel potestatem in eos habeo, vel glorificabunt me cum et tibi credent et mihi, similiterque glorificabunt. Quod si non similiter glorificatus est in eis, non jam sua sunt quæ illius sunt. Nemo enim glorificatur in quibus potestatem non habet.

II. Quomodo autem similiter glorificatus est ? Omnes pro eo, ut pro Patre moriuntur, et perinde atque Patrem illum prædicant : et ut omnia in ejus nomine fieri dicunt, sic et in nomine Filii. « Et jam non sum in mundo : et hi » in mundo sunt [3] ; » hoc est, quamvis in carne non videar,

[1] Joan. XVII, 10. — [2] Id. XVI, 15. — [3] Id. XVII, 11.

per hos glorificor. Cur frequenter dicit : « In mundo non » sum ; » et, « Relinquo illos, eos tibi commendo, » et, « Cum » essem in mundo, ego servavi eos? » nam si quis illa simpliciter accipiat, multa sequentur absurda ? Qua enim ratione ipse in mundo non sit, et cum hinc migrat, alteri ipsos commendet ? Hæc enim verba sunt hominis simplicis, qui perpetuo ab illis separaretur. Vides-ne eum plurima humano more loqui, ac secundum illorum captum, qui putabant sed ex illius præsentia magis in tuto esse? Quapropter ait : « Quando eram cum eis, servabam illos [1]. » Atqui dicit : « Venio ad vos ; » et, « Vobiscum sum usque » ad consummationem [2]. » Quomodo ergo tanquam ab illis separandus hæc loquitur? Ut dixi, secundum illorum opinionem, ut paulum respirarent audientes illum ita loquentem, et illos Patri commendantem. Quia enim multis ab eo auditis consolatoriis verbis, non obtemperabant, demum Patrem alloquitur, suam erga illos dilectionem exhibens; ac si diceret : « Quia me ad te evocas, illos in tuto constitue. Ego enim ad te venio. Quid dicis? Nonne tu potes illos servare? Etiam possum. Cur ergo hæc dicis? Ut habeant gaudium meum plenum; id est, ut ne perturbentur, imperfectiores cum sint. » His verbis ostendit se ad illorum quietem et gaudium hæc omnia sic locutum esse : nam aliter contrarius esse sermo videtur. « Nunc autem non sum » in mundo, et hi in mundo sunt. » Ita enim opinabantur illi ; interim vero illorum infirmitati se attemperat. Si enim dixissent : « Ego servo illos, » non credidissent : quapropter ait : « Pater sancte, serva illos in nomine tuo [3] ; » hoc est, per auxilium tuum. « Cum essem in mundo, ego ser» vabam illos in nomine tuo [4]. » Rursus ut homo et ut Propheta loquitur. Nusquam enim apparet in nomine Dei quid

[1] Joan. XVII, 12. — [2] Matth. XXVIII, 20. — [3] Joan. XVII, 11. — [4] Ibid. 12.

fecisse. « Quos dedisti mihi custodivi, et nemo ex eis pe-»riit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur [1]. » Et alibi ait : « Omne quod dedisti mihi, non perdam ex eo [2]. » Atqui non ille tantum periit; sed et alii multi postea; quomodo ergo ait : « Non perdam ? » Quantum in me erit non perdam; quod et alibi clarius dicebat : « Non ejiciam »eum foras [3]. » Non mei causa, non me impellente vel relinquente. Quod si sponte resiliant, non ex necessitate traham. « Nunc autem ad te venio [5]. » Vides-ne humaniore modo concinnatam orationem ? Itaque si quis velit ex his Filium minuere, minuet Patrem. Animadverte enim a principio; aliud quasi docens et explicans dicit, aliud ut præcipiens : modo docet, ut cum dicit : « Non pro mundo rogo ; » modo præcipit : « Ego custodivi eos usque modo, et nemo »periit, et tu serva eos; » et rursus, « Tui erant, et mihi »illos dedisti; » et, « Cum essem in mundo, servabam il-»los. » Sed hæc omnia solvuntur dicendo ipsum eorum imbecillitati se attemperantem hæc dixisse. Cum ait autem, « Nemo ex illis periit, nisi filius perditionis, » addidit, « Ut »Scriptura impleretur. » Quam dicit Scripturam? Eam quæ de se multa prædixerat. Neque tamen ideo periit ut Scriptura impleretur. Hæc de re multa supra disseruimus, quia hic proprius est Scripturæ modus, quæ dicta ponere videtur quasi eventuum causam. Oportet autem omnia accurate explorare, et dicentis modum, et argumentum, et Scripturæ leges, nisi velimus absurda colligere : « Fratres, »nolite pueri fieri mentibus [5]. »

III. Hoc porro non ad solam Scripturarum intelligentiam legendum est; sed ad vitam probe instituendam. Nam pueruli magna non quærunt, sed quæ nullius sunt pretii mirari solent. Nam currus, equos, aurigam, rotas ex luto

[1] Joan. XVII, 12. — [2] Id. VI, 39. — [3] Ibid. 37. — [4] Id. XVII, 12. — [5] I Cor. XIV, 20.

factas cum gaudio respiciunt. Si autem regem videant currui aureo insidentem, alborum mulorum jugum, multumque ornatum, ne respiciunt quidem. Puellas quoque fictiles exornant; veras autem puellas conspicuas ne videre quidem volunt : in multisque aliis sic affecti sunt. Hoc multi homines etiam nunc patiuntur : quando cœlestia audiunt, ne attendunt quidem; ad lutea vero omnia perinde atque pueri inhiant, terrenas divitias mirantur, iisque hærent : gloriam et delicias hujus vitæ in pretio habent. Atqui hæc puerilia sunt ut et illa. Alia autem vere sunt vitæ, gloriæ et quietis causa. Verum sicut pueri his privati flent; illa vero ne desiderare quidem sciunt; ita se habent multi, qui videntur esse viri. Ideo ait : « Nolite pueri esse menti- »bus. » Pecunias, quæso te, amas, nec manentes, sed illa puerilia crepundia? Hinc si videris quempiam nummum plumbeum mirantem, et sese ad illum colligendum inclinantem, pauperrimum illum esse judicas? Tu autem cum etiam his viliora colligis, te inter divites annumeras? Annon hæc cum ratione pugnant? Illum namque divitem dicemus qui præsentia omnia contemnit. Nemo enim, nemo sane hæc vilia, argentum, aurum, cæteraque imaginaria deridere voluerit, nisi majorum amore teneatur; sicut nec plumbeum nummum quis spernet, nisi aureos habeat. Et tu itaque cum videris hominem totum orbem prætercurrentem, ne putes alia de causa illum id facere, nisi ut majorem videat mundum. Sic et agricola paulum frumenti despicit, cum majorem sperat messem. Si vero cum adhuc incerta spes est, quæ habemus contemnimus; multo magis id agendum cum secura est expectatio. Quamobrem, quæso et obsecro, ne nos ipsos mulctemus, neve cœnum possidentes, supernis nos thesauris privemus, dum culmis et paleis onustam navim in portum agimus. Carpat si quis velit monitionum frequentiam, nugaces nos appel-

let, fastidiosos, onerosos : non cessabimus hæc frequenter monere, et Prophetæ dictum illud vobis omnibus repetere : « Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas mi- » serationibus pauperum, et suspende illas in collo tuo [1]. » Ne hodie facias, et cras desistas : nam hoc corpus quotidiano eget cibo; ita quoque anima; imo longe magis anima, et nisi eroget, et infirmior evadit et turpior. Ne despiciamus pereuntem, præfocatum : multa quotidie excipit vulnera, ex cupiditate, ira, desidia, ex conviciis, vindicta, invidia. Ipsi ergo pharmaca sunt apponenda. Neque parvum est eleemosynæ pharmacum, quod omnibus apponi potest vulneribus. « Date eleemosynam, inquit, et omnia » vobis munda erunt [2]. » Eleemosynam, non rapinam : quæ ex rapina dantur, non manent, etsi illa egenis largiaris. Eleemosyna enim est, quæ omni caret iniquitate. Hæc omnia pura efficit. Hæc melior est jejunio et humi cubatione : etsi illa molestiora sint et laboriosiora; hæc tamen lucri majoris est. Animam illuminat, fovet, formosam reddit. Non sic athletas oleum roborat, ut pietatis certatores hoc oleum recreat. Ungamus ergo manus, ut strenue illas contra inimicum attollamus. Qui egenorum misereri cogitat, cito ab avaritia absistet. Qui pauperibus erogare perseverat, statim iram deponet, et nunquam altum sapiet. Quemadmodum enim vulneratos sæpe curans medicus, facilius reprimitur, dum in alienis calamitatibus humanam conspicit naturam; sic et nos si ad pauperes juvandos nos contulerimus, facilius philosophabimur, neque divitias admirabimur, neque magnum quidpiam præsentia bona ducemus, sed omnia despiciemus, et sublimes ad cœlum evecti, facile bona consequemur æterna, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Dan. IV, 24. — [2] Luc. XI, 41.

HOMILIA LXXXII [1].

CAPUT XVII.

Ego dedi eis sermonem tuum : et mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo [2].

I. Cum virtute præditi a scelestis vexamur, et virtutis studiosi ab illis deridemur, ne id ægre vel moleste feramus. Hæc quippe natura virtutis est, quæ ubique apud improbos odium parere solet. Cum enim probe viventibus invideant, et putantes id in suam cedere defensionem, si aliorum gloriam dejiciant, oderunt illos, utpote contraria sectantes, et nihil non agunt, ut illorum vitam traducant. Verum ne doleamus : illud enim virtutis indicium est. Ideo ait Christus : « Si de mundo essetis, mundus quod » suum est amaret [3]; » et alibi rursum : « Væ vobis cum » benedixerint omnes homines [4]. » Propterea hic quoque dicit : « Sermonem tuum dedi eis, et mundus eos odio » habuit. » Rursumque causam affert cur tanta Patris cura digni sint : nam propter te, inquit, et sermonem tuum odio habiti sunt, itaque digni prorsus sunt providentia tua. « Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves » eos a malo [5]. » Rursus sermonem explicat et clariorem reddit. Quo nihil aliud declarat, quam se multam illorum curam habere, quod illos tam diligenter commendet. Atqui ipse dicebat Patrem omnia, quæ ipsi petierint facturum esse; quomodo ergo hic pro illis rogat? Nulla alia,

[1] Alias LXXXI. — [2] Joan. XVII, 14. — [3] Id. XV, 19. — [4] Luc. VI, 26.— [5] Joan. XVII, 15.

ut dixi, de causa, quam ut dilectionem suam demonstret. « De mundo non sunt, sicut ego non sum de mundo [1]. » Cur ergo alibi dixit : « Quos dedisti mihi de mundo, tui » erant [2] ? » Illic de natura loquebatur ; hic de operibus malis, et longo illos encomio celebrat : primo, quod non sint de mundo ; deinde quod ipse illos dederit, et quod sermonem servaverint, ideoque odio habeantur. Quod si dicat : « Sicut ego non sum de mundo, » ne turberis. Illud enim, « Sicut, » hic non accuratam denotat æqualitatem. Ut enim cum de ipso et de Patre illud, « Sicut, » dicitur, multa ob naturæ cognationem indicatur æqualitas ; sic cum de ipso et de nobis dicitur, multa et infinita inter utramque naturam significatur diversitas. Nam, « Si pecca- » tum non fecit, neque dolus inventus est in ore ejus [3], » quomodo possint Apostoli illi comparari ? Quid ergo sibi vult, « De mundo non sunt ? » Ad aliud respiciunt, nihil cum terra commune habent, sed cœlorum facti sunt cives. His vero amorem suum ostendit, cum apud Patrem laudat illos et Genitori commendat. Cum dixit autem : « Serva eos, » non solum rogat ut a periculis illos eruat ; sed etiam ut in fide permaneant : ideo addidit : « Sanctifica eos in veritate » tua [4] ; » sanctos redde per donum Spiritus et per recta dogmata ; ut cum dicit : « Mundi estis propter sermonem, » quem locutus sum vobis ; » idipsum nunc ait : « Institue illos, doce veritatem. » Atqui hoc Spiritum facere dicit. Cur autem illud a Patre nunc postulat ? Ut rursum æqualitatem discas. Recta quippe de Deo dogmata animam sanctificant. Si autem verbo sanctificari dicit, ne mireris. Quod vero de doctrina loquatur his verbis innuit : « Sermo tuus ve- » ritas est ; hoc est, nihil mendacii in ipso ; omnino quippe oportet dicta ejus evenire ; et quod nihil figuratum vel

[1] Joan. XVII, 16. — [2] Ibid. 6. — [3] Isaï. LIII, 9. — [4] Joan. XVII, 17.

corporeum, sic rursum ostendit, ut et Paulus de Ecclesia ait : « Sanctificavit eam in verbis. » Solet enim verbum Dei purgare. Videtur autem mihi illud, « Sanctifica eos, » aliud quoque significare; nempe, segrega eos verbo et prædicationi; quod ipsum ex sequentibus liquet. « Sicut » enim me, inquit, misisti in mundum, et ego misi eos [1]. » Quod et Paulus dicit : « Ponens in nobis verbum reconci» liationis [2]. » Pro quo enim Christus abiit, pro hoc hi orbem comprehenderunt. Illud vero, « Sicut, » non similitudinis est inter ipsum et Apostolos : quomodo enim aliter homines mitti poterant? Mos autem est ei de futuro ut de præterito loqui. « Et pro eis sanctifico me ipsum, ut sint » sanctificati in veritate [3]. » Quid est, « Sanctifico me ip» sum? » Offero tibi sacrificium. Sacrificia vero omnia, sancta dicuntur, et proprie sancta, quæ Deo consecrata sunt. Cum enim olim in figura sanctificatio esset in ove; nunc autem non in figura, sed in ipsa veritate sit; ideo ait : « Ut sint sanctificati in veritate tua. » Etenim illos tibi consecro et oblationem facio; sive propter caput hoc fieri dicit, sive quia ipsi immolabantur. « Constituite, inquit, » membra vestra, hostiam viventem, sanctam [4]; » et, « Æs» timati sumus sicut oves occisionis [5]; » et, « Sine morte » hostiam eos facit et oblationem. » Quod enim suam immolationem subindicaret dicens : « Sanctifico, » ex sequentibus palam est. Quia enim pro ipsis moriebatur, dixit vero, « Pro eis sanctifico me ipsum; » ne quis putaret ipsum id pro Apostolis tantum facere, addidit : « Non pro » his rogo solum, sed pro credentibus per sermonem eo» rum in me [6]. »

II. Hinc iterum illorum erigit animos, indicans multos futuros Discipulos. Cum enim id, quod præcipuum habe-

[1] Joan. XVII, 18. — [2] 2 Cor. V, 19. — [3] Joan, XVII, 19. — [4] Rom. XII, 1. — [5] Psal. XLIII, 22. — [6] Joan. XVII, 20.

bant, commune fecerit, rursum illos consolatur, ostendens illos aliorum salutis causam fuisse. Cum autem de illorum salute locutus esset, indicassetque ipsos sanctificari fide et immolatione, de concordia demum loquitur, et in hoc sermonem claudit; hinc exorsus eodemque desinens. Principio dixerat: « Mandatum novum do vobis; » et, « Ut » sint unum, sicut tu, Pater, in me, et ego in te [1]. » Iterum illud, « Sicut, » non exactam æqualitatem hic exprimit; neque enim ita unum esse poterant, sed quantum hominibus fas est: ut cum dicit: « Estote misericordes, » sicut Pater vester [2]. » Quid sibi vult illud, « In nobis? » In fide in nos. Quia enim nihil ita omnes perturbat ut dissensio; id agit, ut unum fiant. Quid ergo? An hoc effecit? inquies. Sane quidem. Omnes enim, qui per Apostolos crediderunt, unum sunt: etiamsi quidam ex illis disjuncti fuerint. Neque enim hoc illum latuit, imo id ille prædixit, et significavit hoc ex hominum desidia provenire. « Ut mun- » dus credat quia tu me misisti: » quod etiam in principio dixit: « In hoc cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, » si invicem diligatis [3]. » Et quomodo hinc erant credituri? Quia pacis es Deus, inquit. Si ergo quæ ex iis didicerunt servaverint, a Discipulis Magistrum auditores cognoscent. Sin dissideant, non dicent Dei pacifici Discipulos esse. Si pacificus non sim, non confitebuntur me abs te missum fuisse. Vides-ne quomodo ad finem usque suam cum Patre concordiam probet? « Et ego claritatem, quam dedisti » mihi, dedi eis [4]. » Id est, per signa, per doctrinam et ut concordes sint. Hæc enim claritas est, ut sint unum, quæ etiam signis major est. Quemadmodum enim Deum miramur, quod in natura illa nulla sit dissensio, nulla pugna: et hæc maxima gloria est; sic et hi, inquit, hinc clari ef-

[1] Joan. XVII, 21. — [2] Luc. VI, 36. — [3] Joan. XIII, 35. — [4] Id. XVII, 22.

ficiantur. Et cur, inquies, Patrem rogat, hæc det illis, cum se ipsum id dare dicat? Nam sive de signis, sive de concordia, sive de pace sermo ipsi sit, hæc se ipsis præbere dignoscitur. Unde palam erat, consolandi eos gratia, petitionem esse factam. « Ego in eis, et tu in me [1]. » Quomodo claritatem dedit? In eos adveniens, et Patrem secum habens, ut illos una copulet. Alibi vero non ita loquitur; non non enim claritatem acceperunt quod Pater advenerit, sed quod ipse cum Patre venerit, et mansionem apud eum fecerit, illic Sabellii, hic Arii opinionem confutans. « Ut sint consum» mati in unum, ut cognoscat mundus quia tu me misisti [2]. » Hoc frequenter dicit, ut ostendat pacem plus quam signa attrahere. Sicut enim contentio dissolvit, ita concordia copulat. « Et dilexi eos, sicut me dilexisti [3]. » Hic rursum, « Sicut, » hoc significat, sicut homines amari possunt : signum autem amoris est, quod se pro illis tradiderit. Cum dixisset ergo illos in tuto fore, nec evertendos esse, sanctos futuros, multosque per ipsos credituros esse, illos item magna fruituros gloria esse, non se solum ipsos dilexisse, sed etiam Patrem; loquitur demum de iis, quæ post excessum ex hac vita futura sunt, de præmiis et coronis, quæ ipsis repositæ sunt; nam ait : « Pater, quos dedisti mihi, » volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum [4]. » Quod ergo semper quærebant dicentes : « Quo vadis? quid dicis? Id petendo accipis, et nondum habes? Cur ergo dicebas eis, « Sedebitis super sedes duodecim [5]? » Quomodo alia pollicitus es et plura et majora? » Vides-ne ipsum omnia sese attemperando dicere? Nam quomodo dicebat : « Sequeris » autem postea? » Verum id ait ad majorem amoris confirmationem. « Ut videant claritatem meam quam dedisti » mihi. » Iterum hoc suæ cum Patre concordiæ argumen-

[1] Joan. XVII, 21.— [2] Ibid. 23.— [3] Ibid.— [4] Ibid. 24.— [5] Matth. XIX, 28.

tum est; sublimius quidem prioribus; « Ante constitutio- » nem mundi, inquit; » sed cum quadem tamen attemperatione : nam ait : « Dedisti mihi. » Quod si res non ita sit, adversarios libenter interrogaverim : « Qui dat, subsistenti certe dat : » ergo cum prius ipsum genuisset, postea ipsi gloriam dedit, cum ante eum sine gloria reliquisset? Quod qua ratione stare possit? Vides ne hic « De- » disti » intelligendum esse, genuisti? Sed cur non dixit : « Ut participent; » sed, « Ut videant claritatem? »

III. Hic subindicat omnimodam hanc esse requiem, ad Filium Dei spectare; hoc enim claros reddit, quod et Paulus inquit : « Revelata facie gloriam Domini speculantes [1]. » Ut enim qui radios aspiciunt, et aëre tenuissimo fruuntur, ex visu voluptatem percipiunt; sic et tunc erit, imo id longe majorem nobis pariet voluptatem; ostendit etiam id non esse quod videtur, sed tremendam quamdam substantiam. « Pater juste, et mundus te non cognovit [2]. » Quid hoc sibi vult? quænam hic consequentia? Hic declarat neminem nosse Deum, nisi eos qui Filium cognoscunt; hoc est : « Vellem omnes hoc in statu esse; sed te non noverunt, etsi nihil possint arguere. » Illud enim significat : « Pater juste. » Hic videtur illa dicere ægre ferens, quod tam bonum, tam justum cognoscere noluerint. Cum enim Judæi dicerent se Deum nosse, eo respicit ille dicens : « Di- » lexisti me ante mundi constitutionem [3], » a judaïcis accusationibus sese purgans. Nam qui gloriam accepit, qui dilectus fuit ante mundi constitutionem, qui illos voluit hujus gloriæ testes habere, quomodo contrarius Patri fuisset? Non igitur hoc verum est quod dicunt Judæi, quod ipsi te cognoscant, ego autem te ignorem, sed contrarium prorsus. Ego te novi, alii te non noverunt : « Et hi cogno- » verunt quia tu me misisti. » Vides-ne illum hic eos subin-

[1] 2 Cor. III, 18. — [2] Joan. XVII, 25. — [3] Ibid. 24.

dicare, qui dicebant ipsum non ex Deo esse, et ad hoc omnia reducere? « Et notum feci eis nomen tuum, et notum » faciam [1]. » Atqui dixisti perfectam cognitionem esse Spiritus. Verum ea quæ sunt Spiritus mea sunt. « Ut dilectio, » qua dilexisti me, in ipsis maneat, et ego in ipsis [2]. » Nam si didicerint quis tu sis, tunc scient me abs te non esse sejunctum, sed maxime dilectum, verum Filium et conjunctum tibi. Qui hoc ut par est credent, et fidem in me, et dilectionem firmam servabunt. Si ipsi ut oportet diligant, ego in illis manebo. Vides ne quomodo in optimum finem desiit, in dilectionem nempe omnium matrem bonorum? Credamus ergo, et diligamus Deum, ne de nobis dicatur : « Confitentur se nosse Deum, factis autem negant [3]; » et iterum, « Fidem negavit, et est infideli deterior [4]. » Cum enim ille servis, cognatis et alienis opituletur; tu vero ne congeneres quidem cures, quæ demum erit tibi defensio, cum Deus propter te blasphemetur, et contumeliis impetatur? Perpende enim quot nobis Deus bene faciendi occasiones dederit. Hunc, inquit, ut sanguineum, hunc ut amicum, illum ut vicinum, illum ut concivem, alium ut hominem miserare. Quod si horum nihil te retineat, sed omnia vincula dissolvas, audi Paulum dicentem te esse infideli deteriorem. Quia ille cum nihil audisset de eleemosyna, vel de cœlestibus, te tamen humanitate superavit. Tu vero jussus inimicos diligere, propinquos ut inimicos respicis, et pecuniis magis parcis, quam corporibus. Atqui divitiæ absumptæ nihil damni patientur; hic vero contemptus peribit. Quis ergo furor pecuniis parcere, et cognatos despicere? Undenam hic amor sic invaluit? Unde tanta inhumanitas atque crudelitas? Si quis enim, quasi in summo theatro sedens, totum spectet mundum; (imo si placet, civitatem interim spectemus.)

[1] Joan. XVII, 26. — [2] Ibid. — [3] Tit. I, 16. — [4] I Tim. V, 8.

IV. Si quis ergo in sublimi sedens humana omnia videre posset, cogita quantam reprehenderet stultitiam, quantas funderet lacrymas, quam effuse rideret, quantum odium conciperet. Ea enim facimus, quæ risu, furore, lacrymis et odio digna sint. Ille canes alit, ut feras capiat, qui ipse in feritatem incidit. Ille asinos et tauros, ut lapides transferat, dum homines despicit fame pereuntes. Aurum immensum impendit, ut lapideos homines faciat; illos autem, qui vere homines sunt, lapidei tamen per calamitatem effecti, contemnit. Alius laminas aureas colligens, muros circum misere exornat, pauperum autem pectora nuda cernens, nihil flectitur. Alii vestibus novas excogitatas vestes addunt; dum alius nihil habet quo corpus nudum tegat. In judiciis iterum alius alium devorat. Alius in meretrices et parasitos sua profundit, alius in mimos et saltatores, ille in splendida ædificia, alius impendit in emendis prædiis et domibus. Ille usuras computat, alius usurarum usuras. Ille syngraphas edit cædibus plenas, neque nocturna fruitur quiete, in aliorum mala vigilans. Illuscescente die alius ad iniquum lucrum, alius ad lascivam impensam, alius ad peculatum pergit. In superfluis et vetitis magnum studium, in necessariis nihil curarum. Qui judicant judicum nomen habent; re autem fures et homicidæ sunt. Si quis lites, si quis testamenta exploret, in his quoque mille scelera reperiet, fraudes, furta, insidias. In his otium omne versatur; spiritualium vero ratio nulla. Sed Ecclesiam videndi solum causa omnes frequentant. At non est hoc quod quærimus, sed operibus nobis et puro animo est opus. Sin autem in avaritiæ studio totam transigas diem, posteaque hic ingressus pauca verba dixeris; non modo Deum non placasti, sed multum irritasti. Si enim tibi Dominum conciliare volueris, opera exhibe; disce calamitatum molem, respice nudos, famelicos, injuria læsos; multas tibi exhibendæ humanitatis vias aperuit. Ne itaque

nos ipsos decipiamus, frustra et incassum vivendo, neque, quia nunc bene valemus, despiciamus; sed cogitantes nos sæpe in morbum delapsos, et in extremis positos, terrore et futurorum expectatione pene mortuos fuisse, vereamur ne in eadem ipsa et in parem metum incidamus, et hinc meliores evadamus; cum nunc simus mille criminibus obnoxii. Qui judices sedent, leonibus canibusque sunt similes; qui in foro, vulpibus. Qui in otio degunt, non ut deceret otio fruuntur, tempus omne in theatris et hujusmodi malis consumentes. Ac qui hæc emendet nullus est; qui his invident et mordentur, quod non paria illis præstare possint, multi; ita ut hi quoque puniendi sint, etiamsi mala non agant : « Non solum enim hæc faciunt, sed et cum » facientibus consentiunt [1]. » Animus enim illis perinde corruptus est. Unde liquet ex voluntate sola pœnas dari. Hæc quotidie dico, neque dicendi finem faciam. Nam si quipiam audiant, id lucri obveniet; sin nullus attendat, tunc sane audietis, cum nihil esse lucri poterit, vosque ipsos damnabitis, nosque culpa liberi erimus. Verum absit ut hanc solum defensionem referamus; sed utinam vos nobis gloria sitis ante tribunal Christi, ut illis simul fruamur bonis, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria unaque sancto Spiritui in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Rom. 1, 32.

HOMILIA LXXXIII [1].

CAPUT XVIII.

Hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse et Discipuli ejus [2].

I. Horrendum [3] quid mors est et terrore plenum, sed non iis, qui superna sunt imbuti philosophia. Qui enim de futuris nihil clare cognovit; sed dissolutionem quamdam et finem esse vitæ putat, jure horret et formidat, ut qui non ultra futurus sit. Nos vero, qui per Dei gratiam occulta et abscondita sapientiæ ejus didicimus, et mortem peregrinationem esse putamus, non jure formidemus; imo gaudeamus et bono animo simus oportet, quia ex hac fluxa vita ad aliam meliorem ac splendidiorem venimus, quæ finem non habeat. Quod Christus operibus docens, non vi et necessitate, sed libens ad passionem venit. « Hæc, inquit, » locutus est Jesus, et egressus est trans torrentem Cedron, » ubi erat hortus, in quem introivit ipse et Discipuli ejus. » Sciebat autem et Judas, qui tradidit eum, locum; quia » frequenter Jesus convenerat illuc cum Discipulis suis [4]. » Media nocte iter facit, torrentem transit, et festinat ad locum proditori notum, insidiatoribus laborem adimens et sudorem omnem, ostenditque Discipulis se eo lubentem venire, quod ipsum maxime consolari eos poterat; seseque in horto quasi in carcere locat. « Hæc locutus est eis. » Quid

[1] Alias LXXXII. — [2] Joan. XVIII, 1. — [3] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 387-396. — [4] Joan. XVIII, 2.

ais? Patrem oraverat, Patrem precatus erat? Cur ergo non dicis ipsum, finita oratione, illo venisse? Quia non precatio erat, sed allocutio propter Discipulos facta. Et introierunt Discipuli in hortum : ita metu liberavit eos, ut non abnuerent, sed in hortum ingrederentur. Quo permotus Judas illo venit? vel unde didicit illo veniendum esse? Hinc liquet Jesum sæpe foris pernoctavisse : neque enim si domi egisset, ille in desertum locum venisset, sed domum, ut dormientem illic caperet. Ne vero hortum audiens in latibulum venisse putares, addit : « Sciebat Judas locum, » neque id tantum, « Sed quia frequenter convenerat illuc cum Discipulis suis. » Sæpe namque cum illis conveniebat, ut seorsim de necessariis illos alloqueretur, quæ non par erat alios audire. Illud vero facit in montibus et hortis, tumultu vacuum locum semper quærens, ne auditores a doctrina interpellarentur. « Judas autem cum accepisset cohortem, » et a Pontificibus et Pharisæis ministros, venit illuc[1]. » Hi sæpe alias miserant qui apprehenderent eum; sed non potuerant. Unde palam est tunc illum se sponte tradidisse. Et quomodo id cohorti suaserunt? Milites erant qui pecuniæ causa nihil non agere parati erant. « Jesus autem sciens » omnia quæ ventura erant super eum, processit, et dixit » eis : Quem quæritis[2]? » Id est, non ex illorum adventu hæc primo didicit, sed imperturbato animo, ut omnia sciens, hæc sic dixit et fecit. Cur cum armis illum capturi veniunt? Timebant ejus sequaces, et ideo intempesta nocte id aggressi sunt : « Egressus dixit eis : Quem quæritis? Res» ponderunt ei : Jesum Nazarenum[3]. » Vides-ne insuperabilem potentiam, quomodo in medio consistens ipsos excæcaverit? Quod enim id non ex tenebris noctis proveniret, indicavit Evangelista, cum dixit illos faces habuisse; etiamsi vero faces non affuissent, ex voce cognosci poterat :

[1] Joan. xviii, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5.

quod si illi ignorabant, quomodo ignorare potuit Judas, qui frequenter cum ipso erat? Nam et ipse stabat cum eis, nec plus quam illi agnoscebat, imo etiam cum illis supinus lapsus est. Id vero fecit Jesus ut ostenderet eos se in medio stantem non modo non capere, sed ne videre quidem posse, nisi ipse vellet. « Iterum dicit illis : Quem quæritis [1] ? » O stultitiam ! Verbo illos supinos prostravit, neque ita resipiscunt tantam experti potestatem, sed eadem rursus aggrediuntur. Cum autem quod suum erat implesset, tunc demum se ipsum tradit, aitque illis : « Dixi vobis, quia egò sum. Stabat autem et Judas qui tradebat eum [2]. » Animadverte Evangelistæ moderationem, quomodo non maledicat proditori, sed rem gestam narret, unum ostendere studens, totum illo permittente factum esse. Inde ne quis diceret ipsum Christum sese prodentem et monstrantem illos ad id impulisse ; postquam exhibuit omnia, quæ illos absterrere poterant, quia in nequitia perseverabant, nullamque habebant excusationis ansam, tunc se ipsum tradidit dicens : « Si ergo me quæritis, sinite hos abire, » usque ad ultimam horam suam erga illos benignitatem exhibens. Si me opus habetis, inquit, nihil cum istis sit vobis commune. Ecce me ipsum trado : « Ut impleretur sermo quem dixit, » quia non perdidit ex illis quemquam [3]. » Perditionem autem hic dicit, non mortem hanc, sed illam æternam. Evangelista autem et in præsenti hoc accepit. Miretur autem quis quomodo non eos etiam ceperint et conciderint, cum maxime Petrus illos concitaret, cum mulctavit servum. Quis illos detinuit? Non aliud, quam ipsa vis quæ illos supinos prostravit. Quod significat Evangelista, cum declarans id non ex illorum voluntate profectum esse, sed ex comprehensi virtute atque sententia, addit : « Ut sermo impleretur » quem dixit : Nullus ex eis periit. »

[1] Joan. XVIII, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

II. Petrus ergo hac voce et iis, quæ gesta fuerant, fretus, contra irruentes armatur. Et quomodo, inquies, qui jussus erat non peram habere, non duas tunicas, gladium habuit? Ut videtur mihi, hoc metuens se jam olim præmunierat. Quod si dicas, quomodo qui jussus est non alapam infligere, homicidam agit, maxime cum non se ulcisci præcipiatur? Hic certe non se, sed Magistrum ultus est. Ad hæc nondum perfecti et consummati erant. Tu vero si vis Petrum philosophantem videre, videbis postea cæsum et mille affectum malis, nec exasperatum. Jesus autem hic etiam miraculum edit, ut una te doceat, etiam lædentibus beneficia impendi oportere, et virtutem suam revelet; servo igitur aurem restituit, Petroque dicit: « Omnes qui gladium » accipient, gladio peribunt[1]. » Ut in lotione pedum fecit, cum minis contentionem ejus sedavit, sic etiam hoc loco. Nomen autem servi addit Evangelista, quia magnum facinus erat, non tantum quod curaverit; sed etiam quod eum curaverit, qui sibi paulo post erat alapam inflicturus; et quod hinc concitandum contra Discipulos bellum compescuerit. Ideo nomen ejus posuit Evangelista, ut possent ii, qui legerent, perquirere et rei veritatem explorare. Nec sine causa auriculam dexteram dicit; sed, ut quidem puto, quo Apostoli impetum declararet, quod ipsum fere caput impeteret. Verum Jesus non minis tantum illum cohibet, sed aliis illum verbis consolatur : « Calicem quem dedit mihi » Pater non bibam[2]? » Ostendens non illorum potentiæ, sed permissioni suæ id esse ascribendum, declaransque se non esse Deo contrarium, sed Patri obedire usque ad mortem. « Tunc comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum, » et adduxerunt eum ad Annam[3]. » Cur ad Annam? Læti rem ostentabant, ac si tropæum erigerent. « Erat autem » socer Caïphæ. Hic autem Caïphas erat qui consilium de-

[1] Matth. XXVI, 52. — [2] Joan. XVIII, 11. — [3] Ibid. 12, 13.

» derat Judæis, quod expedit unum hominem mori[1]. » Prophetiam nobis in mentem revocat Evangelista, ut pro salute hoc factum esse significet : et tanta erat hujus veritatis excellentia, ut etiam inimici illam prædicerent. Ne enim vincula quis audiens turbaretur, hanc commemorat prophetiam, quia mors illius, salus orbis erat. « Sequebatur au» tem Petrus et alius Discipulus[2]. » Quis est alius Discipulus? qui hæc scripsit. Et cur se non nominat? Nam cum supra pectus Jesu recubuit, jure nomen occultat; nunc autem cur idipsum facit? Eadem certe de causa. Nam hic quoque rem præclaram narrat, quod nempe omnibus aufugientibus, ipse sequeretur. Ideo nomen tacet suum et Petrum priorem ponit, suique tamen meminisse coactus est, ut ediscas eum accuratius quam alios, ea quæ in aula gesta sunt enarrasse, utpote qui intus esset. Et vide quomodo laudem præcidat suam. Ne quis enim diceret : « Quomodo, omnibus fuga semotis ipse etiam ulterius quam Simon ingressus est? » addit : « Quia notus erat pontifici. » Ut nemo miretur si secutus sit, nec ejus fortitudinem celebret. Illud vero mirandum, quod Petrus, formidolosus cum esset, aliis recedentibus, usque ad atrium sit ingressus. Quod illuc se contulerit, amoris fuit : quod non ultra intus progressus sit, timoris pavorisque. Ideo namque hæc scripsit Evangelista, ut viam pararet ad excusandam negationem. Neque enim ut rem magnam de se dicit, quod notus esset pontifici; sed quia dixit solum se cum Jesu intravisse, ne putares magni rem esse animi, causam addit. Quod vero Petrus quoque intraturus fuisset, si id illi permissum fuisset, ex sequentibus significat. Cum enim exiisset, et ostiariam jussisset illum intromittere, statim intravit Petrus. Cur non illum ipse introduxit? Christo hærebat, et sequebatur eum; ideoque mulieri mandavit ut introduceret eum.

[1] Joan. XVIII, 14. — [2] Ibid. 15.

Quid ergo mulier? « Numquid et tu ex Discipulis es hominis » hujus? Dicit ille: Non sum[1]. » Quid dicis, Petre? Nonne dicebas nuper, si oporteret pro illo animam ponere, te positurum eam? Quid igitur factum est, ut ne quidem ostiariæ interrogationem ferre possis? Num miles erat qui sciscitabatur? num quis ex iis, qui Jesum apprehenderant? Vilis erat ostiaria, neque aspera interrogatio. Non enim dixit: « Deceptoris-ne et scelesti illius Discipulus es? » sed: « Hominis hujus, » quod miserantis potius erat. Verum nihil horum pertulit Petrus. Illud autem: « Numquid et tu, » ideo dicit, quia Joannes intus erat, adeo mansuete mulier loquebatur. Sed nihil horum sentiebat, vel intelligebat, nec primo, nec secundo, nec tertio; sed quando gallus cantavit: neque hoc advertit, donec Christus ipsum acerbe respexit. Et ipse quidem stabat se calefaciens cum servis pontificis; Christus vero vinctus detinebatur intus. Hæc porro dicimus, non Petrum accusantes, sed ut dictorum Christi veritatem exhibeamus. « Princeps autem sacerdo» tum interrogavit Christum de Discipulis et de doctrina[2]. »

III. O malitiam! Cum sæpe audisset in templo concionantem et palam docentem, nunc id vult discere. Quia enim nihil habebant de quo accusarent, de Discipulis interrogabant. Forte ubinam essent, et qua de causa collegisset illos, quid vellet, de quibus ageretur. Hoc autem dicebat, quod vellet illum ut seditiosum et novatorem arguere, quasi nemo alius ipsi crederet præter illos, quasi scilicet mala quædam esset officina. Quid ergo Christus? hæc confutans ait: « Ego palam locutus sum mundo, » non privatim Discipulis; « Ego palam docui in templo[3]. » Quid ergo? Nihil-ne secreto dixit? Dixit quidem: at non, ut illi putabant, timens et seditiones movens; sed cum ea, quæ dicebat, supra multitudinis captum erant. « Quid me interro-

[1] Joan. XVIII, 17. — [2] Ibid, 19. — [3] Ibid, 20.

gas? Interroga eos qui audierunt [1]. » Non arrogantis hæc sunt, sed fidentis dictorum veritati. Quod igitur in principio dicebat : « Si ego testimonium perhibeo de me ipso, » testimonium meum verum non est [2] : » hoc et nunc subindicat, fide dignius volens testimonium statuere. Cum enim de Discipulis ut Discipulis percontaretur, quid ait? « Me-ne de meis interrogas? Interroga inimicos, insidiatores, eos qui me vinculis constrinxerunt : hi loquantur. » Hæc quippe est non dubia veritatis demonstratio, cum quis inimicos dictorum testes advocat. Quid ergo summus sacerdos? cum sic oportuisset perquisitionem facere, hoc ille non fecit. « Unus autem ex astantibus ministris dedit ei alapam [3], » hæc dicenti. Quid hoc petulantius fuerit? Exhorresce cœlum, contremisce terra de Domini patientia, et de servorum scelere. Sed quid dixerat? Non enim tanquam respondere nolens dixerat: « Quid me interrogas? » sed ut omnem improbitatis ansam succideret. Ac cum hac de re cæsus posset omnia movere, perdere, subvertere, nihil horum fecit ; sed ea locutus est quæ possent omnem lenire feritatem. « Si male locutus sum, testimonium perhibe de » malo [4]; » hoc est : « Si verba mea reprehendere potes, id ostende; « Si non potes, cur me cædis? » Vides-ne judicium tumultu, ira et perturbatione plenum? Interrogavit subdole princeps sacerdotum. Respondit Christus recte et ut decebat. Quid ergo consequens erat? confutare, vel acquiescere? At secus agitur; verum servus cædit illum. Sic non judicium hoc erat, sed tumultus ac violentia. Deinde cum nihil amplius invenirent : « Mittunt illum ligatum ad Caï- » pham. Erat autem Petrus stans et calefaciens se [5]. » Papæ! quanto tempore detinebatur fervens ille et furiosus, cum Jesus abduceretur; neque postea movetur, sed se calefacit;

[1] Joan. XVIII, 21. — [2] Id. V, 31. — [3] Id. XVIII, 22. — [4] Ibid. 23. — [5] Ibid. 24, 25.

ut discas quanta sit naturæ infirmitas, cum nos Deus deserit. Et interrogatus, iterum negat. Deinde, « Cognatus servi » illius, cujus Petrus auriculam absciderat[1], » ea de re indignatus dixit : « Nonne ego te vidi in horto ? » Neque hortus illi factorum memoriam revocavit, neque amor quem ibi verbis ostenderat, sed hæc omnia ex formidine missa fecit. Cur autem Evangelistæ in hac re scribenda concordes sunt ? Non ut Discipulum accusent, sed ut nos doceant quantum malum sit, non totum Deo committere, sed sibi confidere. Tu autem mirare Magistri providentiam : quod etiam detentus ac vinctus, Discipulum multum curaret, cum intuitu suo lapsum excitavit, et ad lacrymas deduxit. « Ducunt » ergo eum a Caïpha ad Pilatum. » Hoc autem factum est, ut judicum multitudo vel invita, veritatem exploratam fuisse demonstraret. « Erat autem mane. » Antequam gallus cantaret ad Caïpham ducitur, mane ad Pilatum ; quibus ostendit Evangelista, a media nocte, semper a Caïpha interrogatum, in nullo convictum fuisse. Ideoque misit illum ad Pilatum. Sed illa aliis mittens, ipse sequentia narrat. Animadverte autem quam ridiculi sint Judæi. Innocente capto, armati in prætorium non intrant, « Ut non conta- » minarentur. » Atqui quæ contaminatio ingredi in prætorium, in quo pœnas dant scelesti ? Qui decimabant mentam et anethum[2], injuste occidentes, se contaminari non putabant[3]; contra vero in prætorium intrantes. Sed cur ipsi eum non occiderunt, sed ad Pilatum duxerunt ? Jam multum ipsis de potentia et de imperio decisum erat, cum Romanis omnia subjecta essent. Alioquin vero, timebant ne pœnas ipsi darent ab illo accusati. Quid sibi vult illud : « Ut manducarent Pascha ? » Atqui illud jam Christus celebraverat una die azymorum ? Vel Pascha vocat totam solemnitatem; vel ipsi tum Pascha faciebant; Christus vero

[1] Joan. XVIII, 26. — [2] Matth. XXIII, 23. — [3] Luc. XI, 42.

pridie fecerat, cædem suam in parasceven reservans, quo die olim Pascha celebrabatur. Ipsi vero dum arma gestant, quod non licebat, et dum sanguinem effundunt, de loco accurate cavent, et Pilatum ad se evocant : qui, egressus ait : « Quam accusationem affertis adversus hominem » hunc[1] ? »

IV. Vides-ne eum longe ab illorum ambitione et invidia remotum ? Videns enim illum vinctum, et ab illis adductum, non existimavit indubitatam esse accusandi causam ; sed interrogat, absurdum esse dicens quod illi, præmisso judicio, supplicium ab se sine judicio sumendum postularent. Quid ergo illi? « Si non esset hic malefactor, » non tibi tradidissemus eum[2]. » O stultitiam ! Cur facinus illud non dicitis, sed obtegitis ? Quid non malum aperitis ? Vides-ne illos semper recusare rectam accusandi viam, nec quidpiam dicendum habere ? Anna de doctrina percontatus est, et illum auditum, misit ad Caïpham. Hic interrogatum, cum nihil invenisset, misit ad Pilatum. Pilatus dicit : « Quam accusationem affertis contra eum ? » Neque hic habent quid respondeant, sed conjecturis quibusdam rursus utuntur. Hinc anceps Pilatus ait : « Accipite eum » vos, et secundum legem vestram judicate illum. Dixerunt » ergo illi : Nobis non licet interficere quemquam. Hoc au- » tem dicebant, ut impleretur sermo Domini, quem dixit, » significans qua morte esset moriturus[3]. » Et quomodo hoc significabant : « Non licet interficere quemquam ? » Aut hoc dicit Evangelista, quia non pro ipsis solum, sed etiam pro gentibus occidendus erat, vel quia ipsis crucifigere illum non licebat. Si vero dicunt : « Non licet nobis interficere » quemquam, » illo tempore significant : nam occiderunt, et etiam alio modo occiderunt ; id quod probat lapidatus Stephanus. Sed illum crucifigere cupiebant, ut mortis mo-

[1] Joan. XVIII, 29. — [2] Ibid. 30. — [3] Ibid. 31, 32.

dum jactare possent. Pilatus vero ut ab hac molestia liberaretur, non ad diuturnum mittit judicium. Ingressus autem Jesum interrogat : « Tu es rex Judæorum ? » Respondit ille : « A temetipso hoc dicis, an alii tibi hoc dixerunt[1] ? » Cur hoc Christus interrogat ? Ut pravum Judæorum animum detegat. Hoc enim jam Pilatus a multis audierat. Quia vero illi nihil quod dicerent habebant, ne longa fieret discussio, quod semper illi opponebant in medium adducit. Quia vero dixerat illis : « Secundum legem vestram » judicate eum ; » ut ostendant peccatum illud non esse judaïcum, dicunt : « Non licet nobis. » Non enim in legem nostram peccavit, sed commune crimen est. Hoc perspecto Pilatus, ac si ipse periclitaretur, ait : « Tu es rex Judæo- » rum ? » Non ignorans ergo Christus interrogat, sed cum vellet Judæos ab eo accusari ait : « Alii tibi dixerunt ? » Quod declarans Pilatus ait : « Numquid ego Judæus sum ? » gens tua et pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti[2] ? » Hic se excusare volens. Deinde quia dixit : « Tu es rex ? » ipsum arguens Jesus ait : « Hoc audisti a Judæis. Cur non accuratam facis perquisitionem ? Dixerunt me malefactorem esse. Interroga quid mali fecerim. Verum id non facis, sed simpliciter causam exponis. « A temetipso hoc dicis, » an aliunde ? » Deinde ille, quia auditis non poterat statim respondere, simpliciter turbam allegat ; « Tradiderunt te » mihi, inquit. » Oportet ergo te interrogare quid feceris. Quid ergo Christus ? « Regnum meum non est de hoc » mundo[3]. » Pilati mentem erigit, qui non ita malus erat, neque illis similis, vultque ostendere se non esse simplicem hominem, sed Deum et Dei Filium. Et quid ait ? « Si de hoc » mundo esset regnum meum, ministri mei utique decer- » tarent, ut non traderer Judæis[4]. » Quod hactenus timue

[1] Joan. xviii, 34. — [2] Ibid. 35. — [3] Ibid. 36. — [4] Ibid.

rat Pilatus, nempe tyrannidis suspicionem, ita solvit. Annon regnum Christi de hoc mundo est? Sane quidem est. Quomodo, inquies, non est? Non quod hic non imperet, sed quod etiam in cœlo imperium obtineat; sed illud non est humanum; verum longe majus ac splendidius. Si majus, quomodo captus est ab illo? Sponte et se ipsum tradens. Verum hoc non tacet. Sed quid ait? « Si ex hoc » mundo essem, ministri mei utique decertarent, ut non » traderer. » Hic ostendit regni terreni imbecillitatem, quod in ministris potestatem habeat. Supernum autem regnum sibi sufficit, nulloque opus habet. Hinc ansam arripientes hæretici, alienum ipsum dicunt a Creatore. Quid ergo cum dicit : « In propria venit [1]? » Quid cum : « Non sunt de » mundo, sicut ego non sum de mundo [2]? » sic et regnum suum dicit non hinc esse, non mundum privans imperio suo, sed ostendens, ut dixi, non humanum vel fluxum esse. Quid ergo Pilatus? « Ergo rex es tu? Respondit Jesus : Tu » dicis, quia rex sum. Ego in hoc natus sum [3]. » Si ergo rex natus est, secundum alia omnia natus est : nihilque habet quod acceperit. Itaque cum audis : « Sicut Pater habet vi- » tam in semetipso; ita dedit et Filio vitam habere [4], » nihil aliud quam generationem intelligas. In aliis quoque similiter : « Et ad hoc veni ut testimonium perhibeam veritati [5]; » hoc est, ut hoc ipsum doceam omnes, et ipsis suadeam.

V. Tu vero hæc audiens, ac Dominum videns vinctum et circumactum, præsentia nihil esse existimes. Quomodo enim non absurdum fuerit, cum Christus tot tantaque propter te sit passus, ne verba quidem sæpe ferre posse? Sed ille conspuitur, tu te ornas vestibus et annulis. Et si non bona fama apud omnes fruaris, non vitalem vitam putas. Ille opprobriis impetitur, dicteria tolerat, turpes in

[1] Joan. I, 11. — [2] Id. XVII, 14. — [3] Id. XVIII, 37. — [4] Id. V, 26. — [5] Id. XVIII, 37.

maxilla plagas; tu semper in honore vis esse, nec fers vituperium Christi. Non audis Paulum dicentem : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi [1]? » Cum ergo te quispiam traduxerit, recordare Domini tui, quem ridentes adorabant, verbis et rebus dehonestabant, magnamque exhibebant ironiam; ille vero non modo vicem non reddebat, sed contraria, mansuetudinem, clementiam exhibebat. Hunc et nos imitemur, sic enim poterimus omni ignominia liberari. Non enim qui convitiatur, sed qui dejecto est animo et dolet, injuriis dat locum ut illæ mordeant et pungant. Si enim non ægre ferres, non injuriam acciperes. Non enim ab inferentibus, sed a patientibus hæc mala gravia fiunt. Quid doles, si injuste tibi injuriam intulit? Non indignari, sed illum miserari oporteret. Si jure, multo magis quiescendum. Quemadmodum enim si quis te pauperem divitem appellaret, nihil ad te laudes illæ, sed id potius risum putares; ita si is qui convitiatur falsa dixerit, nihil id ad te. Quod si te conscientia reprehendat, ne te verba conturbent, sed reipsa vitam corrigas. Et hæc circa veras contumelias loquor. Nam si paupertatem aut ignobilitatem exprobraverit; hæc irrideas. Hoc quippe non audientis opprobrium est; sed dicentis, qui philosophari nesciat. At, inquies, quando hæc coram multis rei veritatem ignorantibus dicuntur, intolerabile ulcus efficitur. Imo tunc maxime tolerabile est, cum theatrum adest testium laudantium te atque probantium, illum autem improbantium et deridentium. Neque enim is, qui se ulciscitur; sed is, qui nihil dicit, mirabilis est apud eos qui mente valent. Si vero nullus ex præsentibus mente valeat, ideo maxime illos rideas, et coram cœlesti theatro gaudeas. Illic enim te omnes laudabunt, tibi plaudent, te probabunt. Unus autem Angelus est toto orbi æquiparandus. Ec-

[1] 1 Cor. XI, 1.

quid de Angelis loquor, quando ipse Dominus te laudaturus est? Hisce nos cogitationibus exerceamus. Neque enim damnum est ei qui contumelia afficitur, si taceat, secus si se ulciscatur. Nam si damnum esset dicteria silentio excipere, non dixisset Christus : « Si quis te percusserit » in dexteram maxillam, præbe illi et alteram [1]. » Si ergo falsa dixerit, ideo illius misereamur, quia sibi convitiantium supplicium attrahit, nec Scripturas legere dignus est. « Peccatori namque dixit Deus : Quare tu enarras testa» mentum meum per os tuum? Et sedens contra fratrem » tuum loquebaris [2] ? » Sin vera dixerit; sic etiam commiseratione dignus est. Nam et Pharisæus vera dicebat. Sed is audientem certe nihil læsit, imo juvit illum; se vero mille privavit bonis, et ex tali accusatione naufragium passus est. Itaque ille utrinque mulctatur, non tu. Tu certe si vigilaveris, dupliciter lucraris, et quod silentio Deum tibi propitium reddas, et quod moderatior sis, quodque ex dictis occasionem captes ad emendanda gesta tua, quod etiam humanam gloriam despicias. Etenim hinc nobis dolor exoritur, quod multi hominum famæ inhient. Sic si philosophari voluerimus, probe intelligemus res humanas nihil esse. Discamus igitur, et vitia nostra reputantes, paulatim ea corrigamus; hoc mense istud, sequenti aliud, tertio similiter aliud nobis corrigendum desiniamus. Ita ceu gradibus ascendentes, ad cœlum per scalam Jacobi perveniamus. Etenim scala in visione illa mihi illum per virtutem ascensum subindicare videtur, per quem a terra ad cœlum ascendere possumus, non gradibus sub sensum cadentibus, sed morum emendatione et augmento. Hanc ergo peregrinationem, hunc ascensum aggrediamur; ut cœlos consecuti, omnibus illic fruamur bonis, gratia et be-

[1] Matth. v, 39. — [2] Psal. XLIX, 16 et 20.

nignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXXIV [1].

CAPUT XVIII.

Ego in hoc natus sum; et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam [2].

I. Mirabilis res est patientia, quæ animam a fluctibus spiritibusque malignis liberatam, quasi in tranquillo portu constituit. Hanc nos ubique Christus docuit; nunc vero maxime cum ad judicium trahitur et circumagitur. Etenim ad Annam adductus, cum mansuetudine magna respondit, et cædenti servo ea respondit, quæ fastum omnem coërcere possent. Hinc ad Caïpham, deinde ad Pilatum ductus, totaque consumpta nocte, in his ubique magnam præ se tulit mansuetudinem: cum dicerent ipsum facinorosum esse, quod probare non poterant, silens tamen ille stetit. Cum autem de regno interrogatus est, tunc locutus est Pilato, erudiens eum et ad sublimiora ducens. Sed cur Pilatus ipsis præsentibus non rem examinat, sed in prætorium ingreditur? Magnam de illo habebat opinionem, et extra Judæorum tumultum, omnia volebat accurate discere. Deinde cum dixit: « Quid fecisti? » Hac quidem de re nihil respondit; sed de qua re magis Pilatus audire cupiebat, nempe de regno ipsius, de illa respondit his verbis: « Regnum meum non est de hoc mundo; » id est, « Rex

[1] Alias LXXXIV. — [2] Joan. XVIII, 37.

quidem sum, sed non qualis tu suspicaris, verum longe splendidior. Hinc et ex sequentibus declarat se nihil mali fecisse. Nam qui dicit : « In hoc natus sum, et ad hoc veni, » ut testimonium perhibeam veritati, » se nihil mali fecisse declarat. Deinde cum dicit : « Omnis qui est ex veritate » audit vocem meam, » allicit eum, et suadet ut dicta illa audiat. Si quis, inquit, verax est et hæc desiderat, me plane audiet. Hoc pacto illum paucis verbis allicit, ita ut dicat : « Quid est veritas [1] ? » Sed interim urgenti rei instat. Vidit enim talem interrogationem tempore egere : volebat autem illum ex Judæorum furore eripere. Ideo exivit; et quid ait ? « Ego nullam in eo invenio causam : » et animadverte quam prudenter. Non dixit enim : « Quoniam peccavit, et dignus est morte, solemnitati illum concedite. » Sed prius illum ab omni crimine liberat, tunc ex abundanti rogat; si nolint ut innocentem dimittere, saltem ut noxium solemnitati tribuant : quare adjecit. « Est autem consuetudo » vobis, ut unum dimittam in Pascha [2]; deinde supplicantis more, « Vultis ergo dimittam vobis regem Judæo» rum ? Clamaverunt omnes : Non hunc, sed Barabbam [3]. » O execrandam mentem! moribus sibi similes et noxios dimittunt, innoxium vero plecti jubent; hic enim jam olim mos illorum erat. Tu autem in omnibus considera Domini benignitatem. « Flagellavit eum Pilatus [4], » forte ut sedato Judæorum furore illum erueret. Quia enim per priora non potuerat illum eruere, ut malum his sisteret, flagellavit, et cætera permisit, ut chlamydem et coronam ipsi imponerent, quo illorum frangeret iram. Ideo coronatum ad eos adduxit, ut illam videntes ipsi illatam contumeliam, furorem compescerent et virus totum evomerent. Et quomodo milites hæc fecissent, nisi mandante prætore? in Judæorum gratiam. Siquidem initio non ab illo jussi

[1] Joan. XVIII, 38. — [2] Ibid. 39. — [3] Ibid. 40. — [4] Id. XIX, 1.

noctu profecti sunt, sed in gratiam Judæorum et pecuniæ causa omnia audebant. Attamen cum tot tantaque fierent, stabat ille silens, ut etiam fecit cum examinaretur, nihilque respondit. Tu vero non solum hæc audias, sed etiam in mente semper retineas, cum orbis et Angelorum Regem vides a militibus irrisum, et verbis et rebus, omniaque cum silentio ferentem, illum reipsa imitare. Cum enim dixisset Pilatus, « Regem Judæorum, » habitum illi vestemque deridendam circumponunt. Deinde educens illum dixit : « Nullam causam invenio adversus eum [1]. » Exiit ergo habens coronam, neque ita sedata est ira; sed clamabant, « Crucifige, crucifige eum [2]. » Videns ergo Pilatus omnia frustra tentari, dicit : « Accipite eum vos, et crucifigite [3]. » Unde palam est eum priora illorum furori concessisse. « Ego » nullam, inquit, causam invenio adversus eum [4]. »

II. Animadverte quot modis judex illum purget, et quam frequenter crimina propulset; sed canes illos nihil avertere potuit. Nam illud, « Accipite et crucifigite, » fastidientis est, et ad rem illicitam impellentis. Ipsi itaque duxerunt illum, ut post prætoris judicium hoc fieret. Contra autem accidit, ut sententia judicis magis absolveretur. Deinde ignominia affecti dixerunt : « Nos legem habemus, » et secundum legem nostram debet mori, quia Filium Dei » se fecit [5]. » Cur ergo cum judex dixit vobis, « Accipite il- » lum, et secundum legem vestram judicate, » dixistis : « Non licet nobis interficere quemquam [6], » hic vero ad legem confugitis? Et considera accusationem, « Filium Dei » se fecit. An hoc criminandum, dic mihi, quod is qui Filii Dei opera facit, se Filium Dei dicat? Quid ergo Christus? Illis hæc mutuo loquentibus tacebat, illud implens propheticum dictum : « Non aperiet os suum in humilitate sua [7]. »

[1] Joan. XIX, 4. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 7. — [6] Id. XVIII, 31. — [7] Isaï. LIII, 7.

Deinde Pilatus timet, cum ab illis audisset quod Filium Dei se fecerit, formidans ne id quod dicebatur verum esset, et ipse videretur inique agere. Illi vero cum hoc et ex verbis et ex operibus didicissent, non exhorrescunt, sed illis eum de causis occidunt, quibus adorare debuerant. Ideo non ultra illum interrogat : « Quid fecisti ? » Sed timore permotus a sublimioribus interrogationem parat dicens : « Si tu es Christus? » Sed nihil respondit. Nam qui audierat, « In hoc natus sum, et ad hoc veni, » et, « Regnum » meum non est hinc, » cum debuisset obsistere ipsumque eruere; id non fecerat, sed judaïcum impetum secutus fuerat. Deinceps illi undique confutati, ad publicum crimen confugiunt, et dicunt : « Qui se Regem facit, contra» dicit Cæsari [1]. » Oportebat ergo hoc diligenter explorare, an tyrannidem affectaret, et Cæsarem e regno depellere tentaret. Sed illud non examinat; ideo ipse non respondit, cum sciret ipsum frustra interrogare. Alioquin rebus ipsis testificantibus, nolebat verbo vincere, et defensionem parare, ostendens se sponte ad hoc venisse. Cum sileret ergo, « ait Pilatus : Nescis quia potestatem habeo crucifigere » te [2] ? » Vides-ne quomodo se ipsum damnare præoccupet? Nam si in te totum situm est, cur, cum nullam causam invenias, non liberum dimittis? Cum ergo sententiam adversum se protulisset, tunc dicit : « Qui me tradidit tibi, » majus peccatum habet [4], » ostendens ipsum quoque peccato obnoxium esse : deinde illius fastum arrogantiamque deprimens ait : « Non haberes potestatem, nisi tibi datum » esset [4] : » declarans non temere, neque secundum communem usum, sed mystice id completum fuisse. Ne vero audiens, « Nisi tibi datum esset, » se omni crimini liberum putaret, dicit : « Qui me tradidit tibi, majus peccatum ha» bet [5]. » Atqui si datum erat, neque hic neque illi obnoxii

[1] Joan. XIX, 12. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. — [5] Ibid.

erant? Frustra sic loqueris : hic enim « Datum » pro concessum dicitur; ac si diceret : « Hæc fieri permisit. » Nec ideo tamen culpa liberi vos estis. Verbis illum perterruit, claramque præbuit sui purgationem : quapropter ille ipsum absolvere quærebat. Illi vero rursum clamabant : « Si hunc » dimittis, non es amicus Cæsaris [1]. » Quia enim ex lege crimina proferentes, nihil perfecerant, vafre ad externas vertuntur leges, dicentes : « Omnis qui se regem facit, con» tradicit Cæsari. Et ubinam hic tyrannus apparuit? Unde id comprobare poteritis? ex purpura? ex diademate? ex habitu? ex militibus? Annon solus semper cum duodecim Discipulis ibat, omnibus vilioribus utebatur, cibo, veste, habitaculo? Sed o impudentiam et intempestivam formidinem! Pilatus enim cum periculum formidaret, si hæc negligeret, exit quidem quasi rem examinaturus; id enim sibi vult, cum sedisse dicit. Sed nullo facto examine, tradidit eum, putans se illos inflexurum esse. Quod enim illo esset animo ex dictis audi : « Ecce Rex vester [2]. » Cum dixissent illi, « Crucifige, » rursum addidit, « Regem ves» trum crucifigam? Illi vero clamabant : Non habemus » Regem nisi Cæsarem [3]. » Sponte se ultioni subjecerunt. Ideo Deus illos tradidit, quando se ipsi priores ex ejus providentia et protectione subtraxerant, et cum uno consensu regnum ejus abnegassent, permisit eos suis calculis subruere. Atqui quæ dicta fuerant totam illorum iram sedare debuissent. Sed timuerunt ne dimissus denuo populum congregaret, quod ne eveniret omnia movebant. Grave enim quidpiam est ambitio, grave, et quod animam perdere possit. Ideo nunquam illum audierunt. At Pilatus verbis tantum vult illum dimitti. Illi instant dicentes : « Crucifige. » Et cur tantopere illum interficere satagebant? Ignominiosa mors illa erat : timentes ergo ne qua in

[1] Joan. XIX, 12. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15.

posterum ejus memoria servaretur, hoc probrosum supplicium ipsi inferre student; nescii impedimentis veritatem extolli. Nam quod hoc suspicarentur audi quid dicant: « Nos audivimus, quia seductor ille dixit : Post tres dies » resurgam [1]. » Ideo omnia susdeque vertentes miscebant, ut hanc in posterum statuerent perniciosam opinionem. Et frequenter clamabant, « Crucifige, » incondita nempe turba a principibus corrupta.

III. Nos autem hæc non solum legamus, sed in mente feramus, coronam spineam, vestimentum, calamum, alapas, plagas oculis inflictas, sputa, irrisiones. Hæc quippe in mente frequenter versata, omnem iram sedare possunt : etiamsi irrideamur, etiamsi quid injuste patiamur, frequenter dicamus : « Non est servus major domino suo [2]. » Et quæ a Judæis dicuntur adducamus in medium, cum rabidi dicerent : « Dæmonium habes; » et, « Samaritanus es » tu; » et, « In Beelzebub ejicit dæmonia. » Ideo enim hæc omnia passus est, ut ejus vestigia sequamur, et dicteria feramus, quæ maxime concitare solent. Attamen ille non solum hæc pertulit; sed etiam omnia fecit, ut eos qui hæc moliti fuerant a destinato supplicio liberaret : nam Apostolos ad illorum salutem misit. Audis enim dicentes illos : « Scimus quia ignoranter fecistis [3], et sic illos ad pœnitentiam attrahunt. Hæc et nos imitemur. Nihil enim ita Deum placat, ut inimicos diligere, et benefacere lædentibus. Cum quis tibi molestiam creaverit, ne illum respicias, sed dæmonem qui movet illum, et contra dæmonem totam iram effunde : illum vero a diabolo motum miserare. Nam si mendacium a diabolo est, sine causa irasci multo magis ab illo procedit. Cum te irridentem videbis, cogita illum a diabolo concitari; non enim Christianorum dicteria hujusmodi. Nam qui jussus est lugere et audire illud, « Væ

[1] Matth. XXVII, 63. — [2] Id. X, 24. — [3] Act. III, 7.

» qui reditis [1], » certe cum exprobrat, irridet, exardescit, non opprobriis, sed lacrymis dignus est. Nam et Christus turbatus est Judam recogitans. Hæc itaque omnia operibus exequi meditemur. Nisi enim hæc fecerimus, frustra et incassum in hunc mundum venimus; imo potius in malum. Non enim potest fides sola in cœlum introducere; sed etiam magis eos, qui malam vitam exhibent, condemnare potest. « Qui enim novit voluntatem domini sui, et non fecit, » vapulabit multis [2]; » et rursum, « Si non venissem, et lo- » cutus fuissem eis, peccatum non haberent [3]. » Quam ergo excusationem habebimus, qui intra regiam constituti, in adyta penetrare dignati, et consortes facti mysteriorum, Gentilibus, qui horum nullo fruuntur, deteriores sumus? Si enim illi ob vanam gloriam tantam exhibuere philosophiam; multo magis nos, quia ita Deo placet, par est omnem adire virtutem. At ne pecuniam quidem despicimus. Illi vero suam sæpe contempserunt animam, in bellis filios devoverunt dæmonum insaniæ, et propter dæmonas naturam ipsam spreverunt [4]; nos vero ne argentum quidem pro Christo spernimus, neque ut Deo placeamus iram deponimus; sed incendimur, et a febricitantibus nihil differimus. Ut enim illi morbo laborantes, ardentes sunt; sic et nos quasi igne quopiam suffocati, cupiditatem nusquam sistere possumus, iram atque avaritiam augemus. Ideo pudet me et obstupesco, dum apud Gentiles video qui pecunias despiciunt, apud nos vero omnes illa cupiditate insaniunt. Nam etiamsi aliquos apud vos respiciamus, qui illas spernant, ii aliis capti vitiis sunt, ira et invidia: resque difficilis admodum est puram invenire philosophiam. In causa vero est, quod non studeamus pharmaca ex Scripturis capere, neque cum compunctione illis attendamus,

[1] Luc. VI, 25. — [2] Id. XII, 47. — [3] Joan. XV, 23. — [4] 4 Reg. III, 26.

cum dolore et gemitibus; sed perfunctorie si quando otium suppetat. Ideo quia multa rerum sæcularium colluvies ingressa est, omnia inundat, et si quid lucri obvenerat, disperdit. Neque enim si quis vulnere affectus, pharmacum apponat, nec accurate alliget, sed decidere permittat, et aquæ, pulveri, æstui, innumerisque aliis, quæ possint ulcus labefactare, exponat, aliquid ille proficiet : id vero non ex remedii imbecillitate, sed ex ægri desidia evenit. Hoc nobis quoque contingere solet, cum divinis oraculis tantillum quidem attendimus, sæcularibus vero rebus nos perpetuo damus. Ita namque semen suffocatur, et omnia fructu carent. Ne ergo id eveniat, tantillum inspiciamus. Intueamur cœlum, et oculos inde flectamus in sepulcra et mortuorum tumulos. Nos enim eadem mors expectat, et ipsa migrandi necessitas sæpe ante vesperam nos invadet. Apparemus ergo nos ad hanc profectionem; multis namque viaticis opus habemus. Ibi enim multus calor, æstus multus, magna solitudo : non licet tunc ad pandocheum divertere; non in foro emere; omnia hinc asportanda sunt. Audi quid dicant Virgines : « Ite ad vendentes [1]. » At illæ euntes non invenerunt. Audi quid dicat Abraham : « Chaos est inter » nos et vos [2]. » Audi quid Ezechiel de illa die proferat : « Noë, Job, et Daniel filios suos non liberabunt [3]. » Verum absit ut nos talia audiamus verba, sed acceptis hinc quæ ad æternam vitam sufficiant viaticis, utinam videamus Dominum nostrum Jesum Christum, cum quo Patri, unaque Spiritu sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. xxv, 9. — [2] Luc. xvi, 26. — [3] Ezech. xiv, 14.

HOMILIA LXXXV [1].

CAPUT XIX.

Tunc ergo tradidit eis illum Pilatus, ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum, et eduxerunt illum, et bajulans sibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum, hebraïce, Golgotha, ubi illum crucifixerunt [2].

I. Res prosperæ [3] facile possunt dejicere ac prosternere eos, qui non attendunt : ita Judæi a principio Dei gratia fruentes, morem regni gentilium postea quærebant : et in deserto post manna, cæparum recordabantur : eodem modo hic, Christi recusato regno, regnum Cæsaris sibi acclamarunt. Ideo secundum illorum sententiam constituit eis regem. Cum ergo hoc Pilatus audisset, tradidit eum ut crucifigeretur. Admodum injuste. Erat enim interrogandum an regnum affectasset : timore tantum motus, sententiam tulit; quod ne ille admitteret, Christus jam monuerat dicens : « Regnum meum non est de hoc mundo [4]. » Sed præsentibus se totum dedens, nihil magni philosophari voluit. Atqui uxoris somnium ipsum perterrefacere debuisset. Sed nullo horum melior est effectus : non respexit ad cœlum; sed ipsum tradidit. Illi ut jam damnato crucem imposuerunt. Lignum quippe illud abominabantur, nec contingere quidem volebant. Sic et in figura factum est : nam Isaac ligna portavit. Sed tunc in patris tantum voluntate res constitit : figura quippe erat : nunc vero res conse-

[1] Alias LXXXIV. — [2] Joan. XIX, 16-18. — [3] Vide D. Guillon, t. XIV, pag. 396-401. — [4] Joan. XVIII, 36.

cuta est, quia veritas erat. « Et venit in Calvariæ locum. » Quidam dicunt Adamum ibi mortuum esse et jacere : et Jesum ubi mors regnaverat, ibi tropæum erexisse. Nam tropæum gestabat crucem contra mortis tyrannidem. Et sicut victores, sic et ipse victoriæ symbolum humeris gestabat. Quid enim si hæc alio animo præceperunt Judæi? Crucifigunt eum cum latronibus : inviti prophetiam implentes : quæ enim illi ad contumeliam faciebant, hæc veritati inserviebant; ut discas quanta sit ejus virtus. Nam et illud jam olim Propheta prædixit : « Cum iniquis repu» tatus est [1]. » Voluit ergo dæmon rem gestam obscurare; sed non potuit. Tres enim sunt crucifixi, solus resplenduit Jesus : ut discas ejus virtutem omnia esse operatam. Atqui tribus crucifixis, miracula facta sunt; nemo tamen aliquod ex illis alii quam Jesu tribuit; ita infirmæ erant diaboli insidiæ, quæ in ipsius caput totæ sunt conversæ. Nam et his duobus unus salutem est consecutus. Non modo igitur crucifixi gloriæ non nocuit, sed non parum ipsi contulit : non minus enim erat latronem in cruce convertere, et in paradisum inducere, quam petras commovere. « Scripsit » autem titulum Pilatus [2]; » tum ut Judæos ulcisceretur, tum ut Christum purgaret. Quia enim ut scelestum tradiderant, et id ex latronum consortio confirmare studebant, ne quis deinde illum incusare posset, et ut scelestum improbumque traducere, illorum ora obstruit, omniumque qui ipsum vellent accusare : ostendensque illos in proprium regem insurrexisse; sic descripta verba posuit, ut in tropæo : quæ verba claram vocem emitterent, ac victoriam regnumque ejus prædicarent, etiamsi non regnum totum. Hoc autem non una lingua, sed triplici declaravit. Quia enim credibile erat multos Judæis commixtos fuisse propter solemnitatem; ut nemo ejus apologiam ignoraret, om-

[1] Isaï. LIII, 12. — [2] Joan. XIX, 19.

nibus linguis Judæorum furorem denotavit. Nam vel crucifixo invidebant. Atqui quid hoc vobis nocebat? Nihil. Si enim mortalis erat, imbecillus, et extinguendus, cur timetis scriptas litteras dicentes illum esse regem Judæorum? Et quid dicunt? Dic quod ille dixerit. Nam nunc sententia est et communis calculus; si vero adjiciatur: « Ipse dixit [1], » illius petulantiæ et arrogantiæ id ascribitur. Neque tamen sententiam mutavit Pilatus; sed perstitit. Hinc autem non parva quæpiam res, sed totum dispensatur. Cum enim crucis lignum defossum fuisset, nec illud quispiam eruere auderet instante metu. Cum fidelis aliis rebus urgentibus incumberent; et tamen futurum erat ut insequenti tempore crux perquireretur, et tres cruces una jacerent; ne ignoraretur quænam Domini fuisset, primo quod in medio esset, deinde ex titulo agnita fuit; latronum quippe cruces titulos non habebant. Milites autem diviserunt vestimenta, sed non tunicam. Vide rursum per prava illorum gesta prophetias ubique impleri. Nam illud quoque jam olim prædictum fuerat. Atqui tres erant crucifixi; sed prophetiæ in illo implebantur. Cur enim non in aliis idem fecerunt, sed in hoc tantum? Tu vero mihi consideres velim prophetiæ accurationem; non modo enim divisisse dicit Propheta, sed etiam non divisisse : alia diviserunt, tunicam non diviserunt, sed sorti rem commiserunt. Illud vero, « Desuper contexta [2], » non sine causa ponitur. Sed alii dicunt allegoriam esse, quia non simpliciter homo erat crucifixus ille; sed prius divinitatem habuit.

II. Alii dicunt illud vestis genus describere Evangelistam. Quia enim in Palæstina duos consuentes pannos, sic vestimenta texunt, ut significet Joannes talem fuisse tunicam, dicit : « Desuper contexta. » Id vero dicere mihi videtur, ut vestium vilitatem subindicet : et sicut in aliis

[1] Joan. XIX, 21. — [2] Ibid. 23.

omnibus, sic in veste eum vilitati studuisse. Et hæc quidem milites : ipse vero crucifixus matrem suam Discipulo commendat, ut nos doceat ad extremum usque halitum, parentum curam præcipuam esse gerendam. Quando igitur Mater intempestive accessit, dicit : « Quid mihi et tibi » est mulier [1]? » et, « Quæ est mater mea? » Hic vero magnum exhibet amorem, et Discipulo, quem diligebat, ipsam commendat. Rursus nomen suum Joannes modeste tacet; nam si gloriari voluisset, causam etiam dixisset cur diligeretur, quam verisimile est fuisse magnam mirabilemque? Cur nihil aliud Joanni dicit, neque illum mœstum consolatur? Quia tempus consolandi non erat. Alioquin non parva res erat quod ille tali dignaretur honore, et perseverantiæ suæ præmium acciperet. Tu vero mihi considera quomodo crucifixus omnia sine perturbatione faciat, Discipulum de matre alloquatur, prophetias impleat, latroni bonam spem indat ; etiamsi antequam crucifigeretur visus fuerit sudare, in agonia esse, timere. Quid igitur hoc est? Nihil dubii, nihil incerti : illic enim naturæ infirmitas ostensa est, hic potestatis magnitudo. Ad hæc, his duobus nos admonet : etiamsi antequam mala ingruant perturbemur, non ideo absistendum esse a malis; sed cum in ipsa certamina ingressi sumus, tunc omnia facilia et levia existimanda esse. Ne itaque mortem formidemus : naturæ quippe inest vitæ amor; sed in nostra potestate est aut vinculum solvere, et cupiditatem illam minuere; vel alligare, et vehementiorem reddere. Sicut enim coitus cupiditatem habemus; sed si philosophemur, illam cohibemus tyrannidem ; sic et in vita accidit. Nam sicut concupiscentia carnalis servandæ prolis causa indita est; quod Deus successionem generis stabilierit, neque tamen impedierit ut superiorem continentiæ viam teneamus; sic et vitæ

[1] Joan. II, 4.

amorem indidit, vetans ne quis sese interficiat, nec tamen vetans ne præsentem vitam spernamus. Horum gnaros oportet modum servare : nec sponte ad mortem ruere, etsi quis mille premat ur malis : neque abreptos ob causas Deo acceptas, formidare et renuere ; sed fidenter adire, futuramque vitam præsenti anteponere. « Stabant autem mu» lieres juxta crucem [1]. » Infirmior sexus, fortior tunc apparuit. Ita omnia tunc invertebantur. Ipse vero Matrem commendans dicit : « Ecce filius tuus [2]. » Papæ, quantum honorem Discipulo collatum ! Cum enim ipse jam abiret, ipsam Discipulo curandam tradit. Quia enim credibile erat ipsam, utpote matrem, dolere et patrocinium quærere, jure illam Discipulo tradit dicens : « Ecce mater tua [3]. » Hæc porro dicebat, ipsos mutuo conjungens amore ; quod cum intelligeret Discipulus, ipsam in sua accepit. Cur autem nullam aliam memoravit mulierem, licet alia quoque astaret ? ut nos doceret plus tribuendum matribus esse. Ut enim parentes cum spiritualia impediunt ne cognoscendi quidem sunt ; sic cum non ea cohibent, omne debitum est ipsis præstandum, et aliis sunt anteponendi, quia nos genuerunt, educarunt, milleque mala subierunt. Sic Marcionis impudentiam reprimit. Si enim secundum carnem natus non esset, nec matrem haberet, cur tantam de illa sola gerit curam ? « Postea sciens Jesus, quoniam jam om» nia consummata sunt [4] ; » id est, quod nihil œconomiæ desit. Ubique enim satagebat ostendere hanc novam esse mortem : siquidem in potestate morientis sita omnia erant, neque prius mors corpori advenit, quam ipse vellet : volebat autem cum omnia implesset. Ideo dicebat : « Po» testatem habeo ponendi animam meam, et potestatem » habeo iterum sumendi eam [5]. » Sciens ergo omnia com-

[1] Joan. XIX, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 27. — [4] Ibid. 28. — [5] Id. x, 18.

summata, ait : « Sitio. » Hic rursum prophetiam implet. Tu vero mihi perpende sceleratum astantium animum. Etiamsi enim innumeros habeamus inimicos, et intolerabilia ab eis perpessi simus, quando videmus eos interfici, plangimus; hi vero non flexi sunt erga illum, neque his conspectis mitiores facti sunt; sed magis efferabantur, et irrisionem augebant; in spongia offerentes illi acetum, sic illi potum dederunt, ut damnatis porrigitur : nam hyssopus ideo offertur. « Cum accepisset autem dixit : Consummatum est [1]. » Vidisti-ne eum imperturbatum cum potestate hæc facere; quod ex sequentibus ostenditur. « Cum enim omnia consummata essent, inclinato capite; » non enim illud clavis erat affixum, « Tradidit Spiritum [2], » hoc est, expiravit. Atqui non post inclinatum caput expiratur; hic vero contrarium efficitur : non postquam expiraverat caput inclinavit, ut apud nos fieri solet, sed postquam inclinaverat, expiravit; quibus omnibus declaravit Evangelista ipsum universorum esse Dominum.

III. At Judæi rursum, qui camelum deglutiebant et culicem excolebant, tantum nefas ausi, de die consultant. « Quia Parasceve erat, ut non ramanerent in cruce corpora, » rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura [3]. » Vides-ne quam fortis sit veritas? per studia eorum prophetia impletur : alia quoque prædictio finem accipit. « Venientes » enim milites aliorum fregerunt crura [4], » Christi non item. Attamen hi in gratiam Judæorum ejus latus lancea perforarunt, et mortuo corpori contumeliam inferunt. O scelestum et execrandam facinus! sed ne turberis, ne dejiciaris, dilecte. Nam quæ mala illi voluntate faciebant, veritatem propugnabant. Prophetia namque erat, « Videbunt in quem » transfixerunt [5]. » Neque hoc tantum; sed etiam iis, qui

[1] Joan. XIX, 30. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 31. — [4] Ibid. 32. — [5] Ibid. 37.

infideles futuri erant, hoc facinus demonstrationi fuit; ut Thomæ et ipsi similibus. Ad hæc etiam mysterium ineffabile consummabatur: « Exivit enim sanguis et aqua [1]. » Non sine causa vel casu hi fontes manarunt; sed ex utroque Ecclesia constituta est. Hoc sciunt initiati, qui per aquam regenerantur, ac per sanguinem et carnem nutriuntur. Initium mysteria sumunt, ut cum ad tremendum poculum accesseris, sic venias ac si ex hoc latere potaturus esses. « Et qui vidit testimonium perhibuit, et verum est » testimonium ejus [2]. » Hoc est, non ab aliis audivi, sed ipse præsens vidi, et verum est testimonium. Merito sane. Contumeliam narrat; non magnum quid et mirabile, ut possis contra suspicari; verum ille hæreticorum ora comprimens, et futura prænuntians mysteria, atque contentum in ipsis thesaurum considerans, minutatim recenset ea, quæ gesta sunt. Impleta est autem prophetia illa, « Os ejus non » comminuent [3]. » Etiamsi enim hoc de Judæorum agno dictum sit, sed propter veritatem figura præcessit, et in hoc magis completum est. Ideo Prophetam in medio adduxit. Cum sese testem afferens ubique non videretur fide dignus haberi, adducit Moysen, ut innuat hoc non casu factum esse, sed jam olim scripto fuisse prænuntiatum: hoc illud dictum est: « Os ejus non comminuetur. » Rursumque ex se ipso Prophetæ fidem facit. Hæc dixi, inquit, ut discatis magnam esse affinitatem inter figuram et veritatem. Vides-ne quantam curam adhibeat, ut credatur illud quod turpe ignominiosumque videtur? Nam corpus a milite contumelia affici, longe pejus erat quam crucifigi. Attamen et hæc dixi, inquit, et cum diligentia magna dixi: « Ut credatis. » Nemo itaque fidem neget, neque præ pudore nostris noceat. Nam quæ maxime contumeliosa videntur, hæc sunt bonorum nostrorum honestissima. « Post hæc

[1] Joan. XIX, 34. — [2] Ibid. 35. — [3] Ibid. 36.

» autem veniens Joseph ab Arimathia, cum esset Discipu-» lus [1]. » Non ex duodecim, sed fortassis ex septuaginta. Jam enim putantes sedatam iram esse per crucem, cum libertate accesserunt, et funus curaverunt. Accedens igitur, a Pilato gratiam petit, ille concedit. Cur enim non fecisset? Tum ipsi operi manum adhibuit etiam Nicodemus : et magnifice sepeliunt. Adhuc enim illum pro puro homine habebant. Et aromata ferunt hujusmodi, quæ maxime possint corpus diuturno tempore conservare, ne citius in corruptionem vergat, quo indicabatur illos non magnum quidpiam de ipso sentire; attamen multum amorem præ se ferebant. Cur autem nemo ex duodecim accessit, non Joannes, non Petrus, non alius quispiam ex insignioribus, neque hoc occultat Discipulus. Nam si quis dixerit ob metum Judæorum, hi quoque timebant : nam hic erat, inquit, absconditus ob metum Judæorum. Ne dixeris sic fecisse quod contemnerent, sed ipse quoque metuens accessit. Joannes autem, qui affuerat et expirantem viderat, nihil hujusmodi fecit. Quid ergo dicendum? Mihi videtur eos ex insignioribus viris fuisse, ut ex funeris sumptu liquet, et Pilato notum fuisse; quapropter id impetravit, ipsumque sepelivit, non ut damnatum, sed ut mos erat Judæis sepelire virum magnum et admirandum.

IV. Cum autem tempore urgerentur; illo enim hora nona mortuo, deinde iis Pilatum adeuntibus, et corpus auferentibus, credibile erat vesperam adventuram esse, qua non licebat operari; in proximo monumento corpus deponunt. Dispensatumque est ipsum deponi in novo monumento, in quo nemo depositus ante fuerat; ut non crederetur alterum resurrexisse, qui cum illo depositus fuisset; et ut Discipuli facile possent eo venire, cum vicinus esset locus; utque testes resurrectionis forent, non illi tantum, sed

[1] Joan. XIX, 38.

etiam inimici. Nam quod signacula in sepulcro posita fuerint, quodque custodes milites assederint; id certe testimonium sepulturæ erat; illam enim non minus quam resurrectionem in confesso esse Christus curavit. Ideo Discipuli admodum student comprobari mortem. Nam resurrectionem totum sequens tempus confirmaturum erat. Mors vero si obscura nec prorsus manifesta fuissset, resurrectionis rationem obscurasset. Neque his solum de causis in vicino loco sepultus est, sed ut falsus ostenderetur corporis furto sublati rumor. « Una autem Sabbatorum, » hoc est, dominica, « primo diluculo, Maria Magdalene venit mane, » et videt lapidem revolutum a monumento [1]. » Surrexerat enim et lapide et signis expositis. Cum autem oporteret etiam alios certiores fieri, sepulcrum post resurrectionem aperitur, et sic quod factum erat confirmatur. Hoc enim Mariam movit, quæ Magistrum tantopere amabat; quia Sabbatum transierat, non cessavit; sed primo diluculo venit, ut ex loco aliquid acciperet consolationis; et viso loco lapideque sublato, non intravit, nec introspexit, sed ad Discipulos cucurrit, desiderio ardens. Hoc enim maxime curabat, ut quamprimum sciret quid de corpore factum esset. Hoc enim cursus significabat, et verba declarabant; « Tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt » eum [2]. » Vides-ne quomodo de resurrectione nondum quid clare cognosceret, sed putaret translatum fuisse corpus; et sine fuco omnia Discipulis nuntiat? Evangelista vero tanta laude mulierum non fraudavit, neque dedecori putavit esse, si ab illa, quæ noctu profecta erat, hoc primum didicerint; sic ubique fulget ejus veracitas. Cum venisset illa et hæc dixisset, hoc audito illi ad sepulcrum statim properant, et vident linteamina posita; quod erat resurrectionis signum. Neque enim si quipiam corpus abstu-

[1] Joan. xx, 1. — [2] Ibid. 2.

lissent, illud antea nudavissent; nec si furati essent, ita curassent sindonem auferre, involvere, et certo in loco ponere; sed ut erat corpus abstulissent. Ideo Joannes dicere præoccupat cum multa myrrha fuisse sepultum, quæ non minus quam plumbum linteamina corpori conglutinat. Ut cum audieris sudaria seorsim posita jacuisse, ne feras eos, qui dicunt ipsum furto sublatum fuisse. Neque enim fur adeo stultus fuisset, ut in re superflua tantam poneret curam. Qua de causa sudaria reliquisset? Quomodo id faciendo latuisset? nam diutius erat ea in re immorandum, et si tardasset deprehensus fuisset. Cur autem separatim linteamina jacebant, et sudarium seorsim involutum? Ut discas non festinanter et tumultuose hoc factum esse, ut hæc separatim jacerent et illa seorsim involuta; hinc enim factum, ut resurrectionem crederent. Ideo post hæc illis Christus apparet, ex visu jam confirmatis. Hic mihi perpende quam sit Evangelista a fastu alienus, et quomodo accuratam Petri perquisitionem testificetur. Nam cum prævenisset illum et vidisset linteamina posita, nihil ultra perquisivit, sed discessit. Ille vero fervens cum intrasset, omnia diligenter inspexit, et quid amplius vidit, et tunc hic ad spectaculum evocatus est. Nam post illum ingressus, sepulcralia vidit jacentia et divisa. Nam divisisse, et hoc et illud involutum separatim posuisse, diligentis et accurati cujuspiam erat, neque perturbati.

V. Tu vero cum audieris Dominum nudum resurrexisse, absiste ab insano funerum sumptu. Quid sibi vult enim illa superflua insanaque impensa, quæ lugentibus multum affert detrimenti, defuncto nihil lucri; imo si vere dicatur, multum damni? Sepulturæ namque magnificentia in causa sæpe fuit ut fures corpus nudum et insepultum projicerent. Sed, o inanem gloriam! quantam illa in luctu tyrannidem, quantam insaniam ostendit! Multi enim ne id accidat,

tenuia scindunt linteamina, et aromatibus impleta multis, ut duplici ratione furibus sint inutilia, sic terræ mandant. Annon hæc furentium, annon insanorum sunt, ambitionem præ se ferre, et rursum illam tollere? Etiam, inquiunt, ut in tuto sint penes defunctum hæc omnia machinamur. Quid ergo? si fures non auferant, annon vermes et tineæ auferent? Quid vero, si parcant ei vermes et tineæ, annon tempus et sanies perdent? Ponamus autem ut nec vermes, nec tineæ, non tempus, nec quidpiam aliud hæc consumat, sed corpus ad usque resurrectionem intactum maneat, et hæc omnia nova et minuta serventur, quid amplius inde defunctis, quando corpus nudum suscitabitur; illa vero in sepulcro manebunt; nihilque nos juvabunt ad rationem redendam. Cur ergo, inquies, id in Christo factum est? Noli hæc cum rebus humanis miscere. Nam unguentum mulier meretrix effudit in sanctos pedes. Si de hac res it loquendum; primo quidem hæc facta sunt ab iis qui resurrectionem nondum noverant; ideo ait : « Ut mos Judæis erat. » Non enim ex duodecim erant qui sic Christum honorabant, sed hi non multum ei honoris tribuebant. Duodecim ergo eum non sic colebant, sed mortem, cædes, periculaque pro illo subeuntes. Ille quippe honor quidem erat, sed longe minor isto. Alioquin, ut dixi, de hominibus nobis nunc sermo est. Tunc illa Domino exhibita sunt. Et ut discas nihil hæc Christum curavisse, ait ille : « Esurientem » me vidistis, et nutrivistis; sitientem, et potum dedistis; » nudum, et induistis [1]. » Nusquam dixit : « Mortuum, et sepelistis. » Hæc porro dico, non ut sepulturam tollam. Absit, sed ut luxum et intempestivam ambitionem succidam. Affectus, inquies, dolor et commiseratio erga defunctum, hæc suadent. Non sunt hæc commiseratio erga defunctum, sed vana gloria. Si velis defunctum commi-

[1] Matth. xxv, 35.

serari, aliam tibi funeris monstro rationem, et doceo te quo pacto vestimenta apponas quæ illum reddant splendidum : quæ vestimenta non vermes, non tempus absumunt, non a furibus illa tolluntur. Quænam hæc sunt? Eleemosynæ amictus. Hæc cum illo resurget; eleemosynæ signaculum cum illo est. His fulgebunt vestibus qui tunc audient : « Esurientem me nutrivistis [1]. » Hæc insignes et claros reddunt, hæc in tuto collocant. Quæ nunc fiunt, nihil aliud sunt, quam sumptus tinearum et mensa vermium. Hæc porro dico, non funeralia prohibens; sed modum excedere vetans, ut tegatur corpus, nec nudum terræ mandetur. Nam si viventibus præcipitur, ut nihil plus habeant quam vestimentum ; multo magis mortuis. Neque enim ita mortuus veste indiget, ut vivus. Dum vivimus enim tam frigoris quam pudoris causa vestibus egemus; mortuis ad hæc non opus est, sed ne corpus in funere nudum jaceat. Primum enim tegumentum pulcherrimum habemus terram, corporum naturæ aptissimam. Si ergo ubi tot sunt necessitates nihil superfluum inquirendum; multo magis ubi non tanta est necessitas, intempestiva est ambitio.

VI. At qui viderint, ridebunt, inquies. Ridentem sane non tam curare oportet, qui tantum insaniat. Nunc autem multi potius erunt qui mirabuntur, et nostram laudabunt philosophiam. Risu digna sunt non hæc; sed quæ nos facimus, plorantes, lugentes, nos simul cum mortuis defodientes. Hæc et risu et supplicio digna sunt. Philosophari autem et in his, et in vestium modo, hoc certe coronas et laudes nobis conciliat, nobis omnes plaudent, atque mirabuntur Christi virtutem, dicentque ; « Papæ, quanta est crucifixi virtus ! suasit morientibus mortem non esse mortem ; » non ergo quasi pro pereuntibus agunt, sed pro iis qui ad meliorem locum præmittuntur. Suasit illis corpus

[1] Matth. xxv, 35.

hoc fluxum et terrenum induendum esse incorruptione, sericis et aureis vestibus longe pretiosiore. Ideoque non tantam sepulturæ gerunt curam, sed funeralia mirabilia putant esse vitam optimam, Hæc dicent, si nos ita philosophantes viderint. Sin fractos, præficarum choros circumducentes, nos deridebunt, traducent, maledictis insequentur, vanum superfluumque sumptum carpent. Hæc enim incusantes omnes audimus, et jure quidem. Quam enim habebimus excusationem, quando corpus, quod sanie et vermibus absumitur, exornamus, Christum vero despicimus sitientem, nudum ambulantem, hospitem? Vanæ igitur curæ finem imponamus, defunctos sepeliamus, ut et nobis et illis conferat ad gloriam Dei. Multam pro illis erogemus eleemosynam; mittamus illis pulcherrima viatica. Nam si memoria præclarorum virorum qui mortui sunt prodest viventibus; ait enim : « Protegam hanc civitatem » propter me, et propter David servum meum [1], » longe magis eleemosyna hoc faciet. Hæc certe, hæc, inquam, mortuos suscitavit, quando circumsteterunt viduæ ostendentes quæ fecerat ipsis contubernalis Dorcas [2]. Cum quis ergo moriturus est, qui propinquior est ipsi paret funeralia, et moribundo suadeat ut egenis quidpiam relinquat; cum his emittat indumentis, Christum hæredem relinquat. Nam si reges, cum hæredes conscribunt, familiaribus partem relinquunt in cautionem; qui Christum cum filiis hæredem relinquit, cogita quantam sibi et suis omnibus attrahet benevolentiam. Hæc funeralia pulchra sunt, hæc juvant et superstites et defunctos. Si his utamur funeralibus, resurrectionis tempore splendidi erimus. Sin corpus curantes animam negligamus, multa ibi gravia patiemur, et magnum excitabimus risum. Non enim parva est ignominia, virtute nudum abire; neque sic insepultum et projectum

[1] 4 Reg, xix, 34. — [2] Act. ix, 36.

corpus dehonestatum videtur, ut anima virtute nuda. Hanc induamus, hac maxime amiciamur. Toto tempore negleximus, saltem in morte sapiamus, et id curemus per eleemosynam ut a proximis juvemur. Sicque ex mutuis auxiliis fiduciam multam assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et una Spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXXVI [1].

CAPUT XX.

Abierunt ergo Discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans [2].

I. Proclive ad misericordiam est muliebre genus. Hoc autem dico, ne mireris cur Maria acerbe fleat in sepulcro; Petrus vero non item : nam ait : « Discipuli abierunt ad » semetipsos, illa vero flens stabat. » Imbecillis erat natura, necdum futuram resurrectionem clare noverat. Quemadmodum etiam illi, visis linteaminibus, credentes abierunt ad semetipsos perculsi. Et cur non statim abierunt in Galilæam, ut mandatum ipsis fuerat ante passionem? Fortasse reliquos expectabant. Alioquin autem adhuc admodum perplexi erant. Hi igitur nunc abierunt; illa vero ad locum stabat. Multum enim, ut dixi, eam consolabatur vel conspectum monumentum. Vides illam ad majus solatium se inclinantem, ut locum perspiceret ubi corpus jacebat. Ideo non parvam tantæ diligentiæ mercedem accepit. Quod

[1] Alias LXXXV. — [2] Joan, XX, 10, 11.

enim Discipuli non viderunt, hoc mulier prima vidit, sedentes Angelos, alium ad pedes, alium ad caput, in vestibus albis; vel ipse habitus hilaritatem et gaudium præ se ferebat. Quia enim non animi sublimis mulier erat, ut ex sudariis resurrectionem conjiceret; quid amplius efficitur, Angelos videt sedentes hilari veste, ita ut hoc spectaculum illam erigeret et consolaretur. Verum nihil ei de resurrectione dicunt; sed paulatim ad hanc doctrinam inducitur. Lætas nec assuetas visiones conspexit. Vidit habitum splendidum, audivit consolantem vocem : Quid enim ait : « Mulier, quid ploras [1]? » Per hæc, quasi aperta janua paulatim ad sermonem de resurrectione ducebatur. Ex modo sedendi ad interrogandos illos inducebatur. Videbantur quippe scire quod factum fuerat. Ideo non una sedent, sed aliquantum distantes. Quia enim credibile non erat ipsam interrogare ausuram esse, et interrogatione sua et sedendi modo invitant illam ad colloquium. Quid ergo illa? ferventer simul et amanter : « Tulerunt Dominum meum, et » nescio ubi posuerunt eum [2]. » Quid dicis? Nondum resurrectionem cogitas, et positum esse imaginaris? Vides-ne quomodo nondum sublimem doctrinam acceperit? « Hæc » cum dixisset, conversa est retrorsum [3]. » Et quænam hæc consequentia, illos alloquens, cum nihildum audisset, ab illis retrorsum convertitur? Mihi quidem videtur hæc illa dicente repente Christum retro apparuisse, et Angelos obstupefecisse. Illosque viso Domino statim et aspectu et nutu indicavisse se Dominum videre, quod effecit ut se mulier retro converteret. Illis ergo sic apparuit; mulieri vero non sic, ne illam ex primo conspectu perterrefaceret, sed in viliore et vulgatiore vestitu; hinc vero palam illud est, quod eum esse hortulanum putaverit : tam humilem autem non par erat statim ad sublimia ducere, sed sensim.

[1] Joan. xx, 13. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 14.

Illam ergo rursus interrogat : « Mulier, quid ploras? quem » quæris [1]? » Hoc declarat ipsum intellexisse quod vellet interrogare, et ad respondendum induxit. Hoc cum ipsa mulier intelligeret, non Jesu nomen dixit, quasi ipse nosset de quo illa sciscitaretur, sed ait : « Si tu sustulisti eum, » dicito mihi ubi posuisti, et ego eum tollam [2]. » Rursum dicit positum, sublatum, ac si mortuus esset. Hoc porro significat : « Si propter Judæorum timorem hinc sustulistis eum, dicite mihi, et ego eum tollam. » Magna benevolentia, magnus amor mulieris; sed nihil sublime sapit. Ideo jam non visu, sed voce se notum ipsi facit. Quemadmodum enim Judæis modo notus, modo ignotus etiam præsens erat; sic cum loqueretur, notus erat si quando id vellet. Nam cum Judæis dicebat : « Quem quæritis? » neque vultu, neque voce notus fuit, donec voluit : id quod etiam hic contigit, ipsamque tantum nomine suo vocavit, exprobrans ipsi quod de vivente talia imaginaretur. Quomodo autem « Conversa dicit [3]; » siquidem illam alloquebatur? Opinor ipsam cum diceret : « Ubi posuistis eum, » ad Angelos conversam esse, ut sciscitaretur cur obstupescerent : hinc Christum vocantem, ad se illam convertisse, seseque voce notum reddidisse. Nam cum vocavit illam, « Maria, » tunc ipsa illum cognovit. Sic non a visu, sed a voce cognitio profecta est. Quod si dixeris : « Unde constat Angelos obstupuisse, et ideo conversam fuisse mulierem? » hic etiam dices : « Unde constat ipsam tetigisse illum, et procidisse? » Verum ut hoc liquet ex eo quod dixerit : « Noli » me tangere [4]; » sic et illud constat ex eo quod sese convertisse dicatur. Cur dixit : « Noli me tangere? » Quidam dicunt ipsam spiritualem gratiam petere, quod audisset illum Discipulis dicentem : « Si abiero ad Patrem, rogabo » eum, et dabit vobis alium paracletum [5].

[1] Joan. xx, 15.— [2] Ibid.— [3] Ibid. 16.— [4] Ibid. 17.— [5] Id. xiv. 16.

II. Et quomodo illa, quæ non aderat cum Discipulis, hæc audire potuit? Alioquin longe est ab hac sententia imaginatio hujusmodi. Quomodo petit, cum nondum ille ad Patrem abiisset? Quid ergo? Videtur mihi adhuc velle illam cum ipso versari ut prius, et ex gaudio nihil magnum cogitare, etiamsi longe melior factus erat secundum carnem. Ab hac ergo illam cogitatione abducens, ut cum majore se metu alloquatur; neque enim cum Discipulis similiter versari conspicitur, illius cogitationem erigit, ut cum majore reverentia sibi attendat. Si dixisset ergo: « Noli ad me accedere ut prius; non enim eodem in statu res sunt; neque eodem modo vobiscum versaturus deinceps sum, » id fastum et arrogantiam sapuisset. Illud vero, « Non- » dum ascendi ad Patrem [1], » etsi lenius, idipsum significat. Cum dicit enim : « Nondum ascendi, » declarat se eo festinare et tendere. Eum autem qui illuc migraturus erat, nec ultra cum hominibus versaturus, non oportebat eodem quo prius animo intueri. Quod autem ita se res habeat, sequentia declarant : « Vade, dic fratribus : Vado ad Pa- » trem meum et Patrem vestrum, et Deum meum et Deum » vestrum [2]. » Atqui non hoc statim facturus erat, sed post quadraginta dies. Cur ergo hoc dicit? Ut illius mentem erigeret, ipsique suaderet se ad cœlos ascensurum. Illud vero, « Patrem meum et Patrem vestrum, et Deum meum » et Deum vestrum, » ad incarnationem pertinet; sicut et ascendere carnis est. Hæc enim illi dicit, quæ nondum sublimia cogitabat. Alio itaque modo ejus Pater est, et alio noster? Sane quidem. Nam si alio modo justorum Deus est, alio cæterorum hominum, multo magis aliter Filii, aliter noster est Deus. Cum enim dixit : « Dic fratri- » bus, » ne hinc aliquam suspicarentur æqualitatem, differentiam apponit. Ipse namque in solio paterno sessurus

[1] Joan. xx, 17. — [2] Ibid.

erat; illis vero astare datum est. Itaque licet secundum carnalem substantiam fratrer noster sit effectus, honore multum a nobis differt; nec quantum differat dici potest. Ipsa ergo : « Abiit, hæc nuntiatura Discipulis [1]. » Tantum est assiduitas et perseverantia bonum. Illi vero cur non doluerunt quod abiturus esset, neque eadem, quæ prius locuti sant? Tunc ut moriturum plangebant; nunc illo resurgente, quæ dolendi causa? Nuntiavit autem Maria et visionem et verba, quæ possent illos consolari. Quia ergo credibile erat eos hæc audientes, vel non credituros esse mulieri, vel si crederent ægre laturos, quod se non visu illo dignatus esset, etsi promisisset se in Galilæa ipsis appariturum esse. Ne igitur hæc secum versantes moleste ferrent, ne unam quidem diem præterire sivit; sed injecto ex resurrectionis notitia desiderio, necnon ex narratu mulieris, cum jam vivendi desiderio ferverent, quod ex metu augebatur; cum vespera esset adfuit, idque mirabili modo. Et cur in vespera apparuit? Quia verisimile erat ipsos tunc maxime formidare. Sed quod mirabile est, quomodo non ipsum phantasma esse putaverint? nam januis clausis et statim ingressus est. Certe mulier præoccupans magnam fidem indiderat. Alioquin vero clarum ipsis et suavem conspectum exhibuit. Interdiu autem non venit, ut simul omnes congregarentur. Multo namque erant stupore repleti. Non pulsavit januam; sed statim medius stetit, et ostendit latus et manus : simulque voce fluctuantes cogitationes sedavit dicens : « Pax vobis [2]; » hoc est, ne turbemini, in mentemque ipsis revocat id quod ante crucem dixerat ipsis, « Pacem meam relinquo vobis [3]; » ac rursum, « In me pacem habete : in mundo tribulationem habebi- » tis [4]. Gavisi sunt autem Discipuli viso Domino [5]. » Vides-

[1] Joan. xx, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Id. xiv, 27. — [4] Id. xvi, 33. — [5] Id. xx, 20.

ne rebus verba confirmari? Nam quod dixit ante crucem : « Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium » vestrum nemo tollet a vobis [1], » hoc nunc opere complevit. Hæc porro omnia ipsos ad certissimam fidem induxerunt. Quia enim inexpiabile bellum contra Judæos habebant, sæpe repetit illud, « Pax vobis, » parem bello consolationem afferens.

III. Hoc primum ipsis verbum post resurrectionem dixit. Ideo Paulus ubique ait : « Gratia vobis et pax [2]. » Mulieribus autem lætitiam dicit, quia in mœrore degebant, et hanc primum accepere lætitiam. Congruenter itaque viris propter bellum, pacem; mulieribusque propter dolorem, lætitiam annuntiat. Solutisque tristibus omnibus, crucis præclara opera prædicat : hæc sunt pax. Quia igitur obices omnes sublati sunt, inquit, victoriam splendidam constitui, omniaque recte completa sunt. Deinde ait demum : « Si» cut misit me Pater, et ego mitto vos [3]. » Nullam habebitis difficultatem, tum ob ea, quæ facta sunt, tum ob meam mittentis auctoritatem : quapropter hoc dicit, illorumque animum erigit, et magnam verbis fidem facit, siquidem velint opus ipsius suscipere : neque ultra Patrem rogat, sed auctoritate sua virtutem illis indit. « Insufflavit enim » et dixit : Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseri» tis peccata, remittuntur ; et quorum retinueritis, retenta » sunt [4]. » Sicut enim rex præfectos mittens, potestatem dat ut in carcerem mittant, et ex carcere liberent ; sic Christus illos mittens, hac potestate donat. Quomodo ergo dicit : « Nisi ego abiero, ille non veniet [5], » et nunc Spiritum dat? Quidam dicunt ipsum non Spiritum dedisse ; sed illos per insufflationem ad recipiendum Spiritum idoneos fecisse. Nam si Daniel viso Angelo perculsus est [6],

[1] Joan. XVI, 22. — [2] Rom. I, 7 et sæpius. — [3] Joan. XX, 21. — [4] Ibid. 22, 23. — [5] Id. XVI, 7. — [6] Dan. VIII, 17.

quid non passi fuissent illi, si tam ineffabilem gratiam accepissent, nisi prius illos adhuc Discipulos præparasset? Ideo non dixit : « Accepistis; » sed, « Accipite Spiritum » sanctum. » Nec tamen aberraverit quis si dicat illos tunc accepisse potestatem quamdam spiritualem et gratiam ; sed non ita ut mortuos suscitarent, et virtutes facerent ; sed ut peccata dimitterent. Diversa enim sunt Spiritus charismata, ideo addidit : « Quorum remiseritis peccata, remittuntur, » ostendens quod genus operationis largiatur. Illic vero post quadraginta dies vim signorum acceperunt ; idcirco ait : « Accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, » et eritis mihi testes in Jerusalem et in Judæa [1]. » Testes fuerunt per signa : ineffabilis quippe est Spiritus gratia et multiplex donum. Hoc ita fit ut discas Patris, Filii et Spiritus sancti unum esse donum, unam potestatem. Nam quæ Patris propria videntur, eadem et Filii et Spiritus sancti esse deprehenduntur. Quomodo ergo nemo venit ad Filium, nisi Pater traxerit eum? Verum hoc Filii quoque esse ostenditur; nam ait : « Ego sum via ; nemo venit ad » Patrem, nisi per me [2] ; » hoc quoque Spiritus esse videas : nam, « Nemo potest dicere Dominum Jesum Christum, » nisi in Spiritu sancto [3]. » Ac rursum Apostolos modo a Patre, modo a Filio, modo a Spiritu sancto Ecclesiæ datos fuisse dicitur : ac divisiones gratiarum Patris, Filii et Spiritus sancti esse videmus.

IV. Omnia ergo faciamus ut Spiritum sanctum nobiscum habere possimus, et concreditam operandi gratiam summopere colamus. Magna quippe est sacerdotum dignitas. « Quorum remiseritis peccata, inquit, remittuntur : » ideo dicebat Paulus : « Obedite præpositis vestris, et subja» cete eis, ut maximum ipsis habeatis honorem [4]. » Tu enim

[1] Act. I, 8. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] I Cor. XII, 3. — [4] Hebr. XIII, 17.

rem tuam curas : et si tu hæc recte disponas, nulla tibi aliorum ratio erit. Sacerdos autem si recte suam ordinaverit vitam, tuam vero aliorumque omnium sibi commissorum non diligenter curaverit, cum scelestis in gehennam abibit; ac sæpe non ex suis, sed ex alienis in perniciem ruit, nisi omnia, quæ penes ipsum erant, perfecerit. Tantum ergo videntes periculum, multa illos benevolentia prosequamini : id quod et Paulus significavit dicens : « Ipsi per- » vigilant pro animabus vestris, » non simpliciter, sed « Ut rationem reddituri [1]. » Quapropter ipsi magno sunt cultu honorandi. Quod si eis cum aliis insultaveritis, neque vestra bene disponetis. Quandiu enim gubernator bono est animo, rectores etiam in tuto erunt : quod si convitiantibus illis et hostiliter agentibus, misere agat, nec vigilare possit, neque artem suam exercere, vel invitus in sexcenta illos mala conjiciet. Sic et sacerdos, si debito apud vos honore fruatur, etiam vestra poterit recte dispensare; sin illum in mœrorem conjiciatis, sic solutis manibus illos vobiscum fluctibus absorbendos objicietis, etiamsi strenuo sint animo. Cogita quid de Judæis Christus dicat : « Super cathedram Moysis sederunt Scribæ et Pharisæi; » omnia quæcumque dixerint vobis ut faciatis, facite [2]. » Nunc non est dicendum : « Super cathedram Moysis sederunt sacerdotes; sed super cathedram Christi. » Ejus enim doctrinam exceperunt. Ideo dicit Paulus : « Pro Christo » legatione fungimur, tanquam Christo exhortante pro no- » bis [3]. » Nonne videtis sæculi principibus omnes subesse : ac sæpe etiam eos, qui genere, vita, et prudentia potiores illis sunt? Attamen ob ejus reverentiam, qui illos constituit, nihil horum cogitant, sed regis placitum verentur, quisquis tantem sit is, qui præfecturam accipit. Atqui ubi homo constituit, tantus adest timor; ubi vero Deus ordi-

[1] Hebr. XIII, 17. — [2] Matth. XXIII, 2. — [3] 2 Cor. V, 20.

net, ordinatum despicimus, ipsique conviliamur, mille contumeliis eum aspergimus, et cum de fratribus nostris judicare prohibeamur, contra sacerdotes linguam acuimus. Et qua venia hæc digna fuerint, quando trabem in oculo nostro non videntes, festucam in alterius oculo acerbius scrutamur? Nescis te tibi gravius judicium parare, cum sic judicas? Hæc porro dico, non quod illos probem, qui indigne sacerdotium administrant; nam illos admodum deploro et lugeo : neque tamen sic illi sunt a subditis, maximeque a simplicioribus judicandi. Licet eorum vita sit infamata, tu, si attendas, nihil damni accipies in iis, quæ illis a Deo commissa sunt. Si enim per asinam vocem emitti curavit, et per vatem benedictiones spirituales largitus est : si bruti ore, et impura Balaami lingua propter improbos Judæos operatus est, multo magis propter vos bene moratos, etiamsi sacerdotes admodum scelesti sint, sua omnia perficiet, et mittet Spiritum sanctum : neque enim pura mens propter propriam puritatem Spiritum attrahit; sed gratia omnia operatur : « Omnia enim, inquit, » propter vos, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas [1]. » Quidquid enim concreditum habet sacerdos, solius Dei donum est, et quantumcumque humana philosophia proficiat, gratia semper illa minor apparebit. Hæc porro dico, non ut segniter vitam instituamus; sed ne si quando antistites quidam vestri negligenter se gerant, vos ideo mala vobis ipsis comparetis. Ecquid sacerdotes dico? Neque Angelus, neque Archangelus in iis, quæ a Deo data sunt, aliquid efficere potest; sed Pater et Filius et Spiritus sanctus omnia administrat. Sacerdos vero linguam suam commodat, manum porrigit. Neque enim justum fuisset, ut propter alterius improbitatem, illi qui fidem sunt amplexi in symbolis salutis nostræ læderentur. Quibus perspectis

[1] 1 Cor. III, 22.

omnibus, et Deum timeamus, et sacerdotes ejus veneremur, ipsis omnem præbeamus honorem; ut et pro operibus nostris et pro cultu illis exhibito magnam accipiamus a Deo mercedem, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXXVII [1].

CAPUT XX.

Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus. Dixerunt ergo ei alii Discipuli : Vidimus Dominum. Ille autem dixit : Nisi videro, non credam [2], etc.

I. Sicut simpliciter, leviterque credere, facilitatis est; sic ultra modum perquirere et explorare, crassissimæ mentis. Ideo et Thomas accusatur; Apostolis enim dicentibus : « Vidimus Dominum, » non credidit; non tantum illis fidem negans, quantum rem fieri non posse existimans, nempe resurrectionem a mortuis. Non enim dixit : « Non credo vobis, » sed, « Nisi mittam manum meam, non credam [3] » Quomodo, aliis congregatis, hic solus aberat? Verisimile est ex dispersione præcedenti illum nondum reversum fuisse. Tu vero cum vides non credentem Discipulum, Domini clementiam cogita, quomodo vel pro una anima ostendat se vulnera excepisse, et adveniat ad unius salutem, etiamsi crassiore quam cæteri animo esset. Ideo per crassissimum omnium

[1] Alias LXXXVI. — [2] Joan. XX, 24, 25. — [3] Ibid.

sensum fidem quærebat, neque oculis credebat. Neque enim tantum dixit : « Nisi videro; » sed etiam, « Nisi attrectavero, » ne id quod videbatur phantasia esset. Atqui Discipuli, qui hæc nuntiabant fide digni erant, et Dominus quoque qui pollicitus erat. Attamen quia plura requisivit, neque illis quidem ipsum Christus privavit. Et cur non statim illi apparuit, sed post dies octo? Ut antea a Discipulis institutus et edoctus, in majus traheretur desiderium, et magis in futuro confirmaretur. Unde didicerat latus apertum fuisse? Id a Discipulis audierat. Cur aliud credidit, aliud non credidit? Quia hoc admodum mirabile erat. Perpende autem quam vere loquantur Apostoli, quomodo nec sua nec aliena vitia occultent, sed veracissime scribant. Astat iterum Jesus, neque ab illo rogari expectat, neque quidquam tale audire; sed illo nihil dicente, præoccupans, quæ cupiebat implet, significans se præsentem fuisse, cum ille Discipulis hæc diceret : nam iisdem usus est verbis, ac vehementer increpat et in futurum instituit. Nam cum dixisset ei : « Infer digitum tuum, et vide manus meas : et mitte manum » tuam in latus meum; » subdit, « Et noli esse incredulus, sed » fidelis [1]. » Vides-ne eum ex infidelitate dubitare? sed antequam Spiritum acciperent; post hæc autem non ultra : sed perfecti tunc erant. Nec illo autem modo solum increpavit, verumetiam in sequentibus. Postquam enim ille certior factus resipuit et exclamavit : « Dominus meus, et » Deus meus, » ait : « Quia vidisti me, credidisti : beati qui » non viderunt et crediderunt [2]. » Hoc enim fidei est, etiam non visa admittere. Est enim « Fides sperandarum substan- » tia rerum, argumentum non apparentium [3]. » Hic vero non Discipulos solum beatos prædicat; sed etiam eos qui postea credituri erant. Atqui Discipuli, inquies, viderunt et crediderunt. Verum illi nihil hujusmodi quæsierunt; sed

[1] Joan. XX, 27. — [2] Ibid. 28, 29. — [3] Hebr. XI, 1.

ex sudariis statim verbum resurrectionis admiserunt, et antequam viderent plenam habuere fidem. Cum ergo quispiam dixerit : « Vellem illo fuisse tempore, videreque Christum miracula patrantem, » cogitet illud : « Beati qui » non viderunt et crediderunt. » Quærendum autem incumbit, quomodo corpus incorruptibile clavorum cicatrices habuerit, et a mortali manu tangi potuerit. Sed ne turberis; id enim Christi sese ad humilia demittentis erat. Corpus enim tam tenue, tam leve, ut januis clausis ingrederetur, crassitie omni carebat : sed ut resurrectio crederetur, sese talem exhibuit; utque discerent ipsum fuisse crucifixum. neque alium pro ipso resurrexisse. Ideo resurrexit signa crucis habens, et ideo manducat. Apostoli quippe hoc signum magnopere prædicabant dicentes : « Qui cum eo simul » manducavimus et bibimus [1]. » Quemadmodum ergo cum illum ante crucem videmus supra fluctus ambulantem, non dicimus corpus illud alterius esse naturæ, sed nostræ; sic cum post resurrectionem illum videmus cicatrices habentem, non ideo corruptibilem dicemus. Propter Discipulum enim id ostenditur. « Multa vero alia signa » fecit Jesus [2]. » Cum enim pauciora quam alii hic Evangelista narrasset, dicit neque alios omnes omnia recensuisse; sed quanta opus esset, ut auditores ad fidem pertraherent. « Nam si omnia, inquit, scriberentur, nec » ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, » libros [3]. »

II. Unde palam est eos non jactantiæ, sed utilitatis causa hæc scripsisse. Qui enim plura prætermiserunt, quomodo hæc jactantiæ causa scripsissent? Cur non omnia narrarunt? Maxime propter multitudinem. Deinde hoc quoque cogitabant, eum qui dictis non crederet, nec si plura dicerentur crediturum fuisse : illum vero qui hæc admiserit,

[1] Act. x, 41. — [2] Joan. xx, 30. — [3] Ibid., et xxi, 25.

non alio opus habere ad fidem habendam. Mihi autem hic videtur de signis post resurrectionem loqui; ideo ait : « In »conspectu Discipulorum ejus [1]. » Sicut enim ante resurrectionem multa necessaria erant, ut crederent ipsum esse Filium Dei; sic et post resurrectionem, ut persuasum haberent ipsum resurrexisse. Ideo addidit : « In conspectu »Discipulorum ejus, » quia cum illis tantum versatus fuerat post resurrectionem. Ideo dicebat ; « Mundus me jam non »videt. » Deinde ut discas Discipulorum tantum causa hæc facta fuisse, subdidit : « Ut et credentes vitam æternam ha-»beatis in nomine ejus [2], » generaliter naturam alloquens, ut ostendat non illi, in quem creditur, sed nobis ipsis se maxime gratificari. « In nomine ejus, » hoc est, per eum. Ipse namque vita est. « Manifestavit se Discipulis ad mare »Tiberiadis [3]. » Vides-ne quomodo non frequenter cum illis versetur, neque sicut antea? Apparuit enim vespere et avolavit; deinde post dies octo semel et rursum avolavit. Postea ad mare, et rursum cum multo timore. Quid sibi vult illud, « Manifestavit? » Hinc liquidum est illum nonnisi ex indulgentia visum fuisse, quia jam incorruptibile et immortale corpus erat? Cur autem locum memoravit? Cur autem locum memoravit? Ut jam eum magna ex parte metum abstulisse ostendat, ita ut jam domo exirent, et circumquaque ambularent. Non enim amplius domi se continebant; sed in Galilæam ierant, ut a Judæis periculum declinarent. « Venit ergo Simon piscatum. » Cum enim non frequenter cum illis versaretur, necdum Spiritus datus esset, neque adhuc quidpiam illis commissum esset, nec quid facerent haberent, ad artem suam redierant. « Et erant simul »Simon et Thomas, et Nathanaël qui a Philippo vocatus »erat, et filii Zebedæi, et alii duo [4]. » Cum nihil ergo haberent quod facerent, piscatum se contulerunt, et hoc noctu fa-

[1] Joan. XX, 30. — [2] Ibid. 31. — [3] Id. XXI, 1. — [4] Ibid. 2.

ciebant, quod formidarent. Hoc etiam Lucas ait; sed non idem ipsum, verum aliud indicat. Alii vero Discipuli sequebantur, quod una de reliquo conjuncti essent, et simul vellent piscantes videre, atque hoc otio placide frui. Laborant ergo, et præpeditis astitit Jesus. Neque statim sese cognoscendum dedit, ut in colloquium venirent. Dicit ergo illis : « Numquid pulmentarium habetis [1]. ? » Adhuc humano more loquitur, ac si empturus aliquid esset ab eis. Cum se nihil habere dicerent, jussit ad dexteram rete mitti : cum misissent, ceperunt. Ut autem cognoverunt illum, tunc proprios sibi mores exhibent discipuli Petrus et Joannes. Ille ferventior, hic sublimior erat. Ille promptior erat, hic perspicacior. Ideo Joannes prior Jesum cognovit, Petrus prior illum adiit : neque enim modica signa erant. Quænam illa? Primo quod multi pisces capti essent : deinde quod rete non scissum fuisset; hinc, quod prius quam excenderent, prunas invenirent, appositum piscem et panem, Neque enim ex subjecta materia id faciebat; quod tamen per quamdam dispensationem ante crucem facere solebat. Ubi autem illum agnovit, omnia projecit et pisces et retia, seque succinxit Petrus. Vides-ne et reverentiam et desiderium? Atqui ducentis cubitis aberant; sed neque illum navi adire sustinuit, verum natando venit. Quid ergo Jesus? « Venite, inquit, prandete. Et nemo audebat eum interro» gare [2]. » Non jam solitam fiduciam habebant et loquendi libertatem, neque ad illum rogaturi accedebant; sed cum silentio, timore et reverentia magna sedebant illi attendentes : « Sciebant enim Dominum esse [3]. » Ideoque non interrogabant : « Qui es? » Formamque videntes aliam, terroris plenam, admodum perculsi erant, volebantque aliquid de illa sciscitari. Sed et quod timerent, et quod scirent non alium esse, sed illum ipsum, ab interrogatione absti-

[1] Joan. XXI, 5. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid.

nuerunt, solumque comedebant ea quæ ipse cum majori potestate creaverat. Hic vero non ultra respicit in cœlum, neque humana illa facit, ostendens illa eo quod sese demisisset, facta fuisse. Quod vero frequenter nec simili modo cum illis versaretur, narrat. « Hoc jam tertio manifestatus » est illis, cum resurrexisset a mortuis [1]. » Et jubet ex opsoniis afferri, ostendens id quod visum fuerat, non phantasma esse : at hic non dicit ipsum comedisse cum illis. Lucas vero alibi dicit : « Et convescens cum illis [2]. » Quomodo autem, non nostrum est dicere. Modo enim perquam mirabili hæc facta sunt, non quod natura cibis deinceps opus haberet ; sed ex indulgentia ad resurrectionis demonstrationem hæc permisit.

III. Hæc audientes forte efferbuistis, et eos, qui cum illo erant, beatos prædicastis, necnon eos qui cum illo futuri sunt in generali resurrectione. Itaque nihil non agamus, ut admirandam illam faciem videamus. Nam si nunc audientes sic incendimur, et desideramus illis fuisse diebus, quibus in terra versabatur, vocem audisse, faciem vidisse, accessisse, tetigisse, ministrasse ; cogita quid sit illum videre non ultra in mortali corpore, neque humana facientem ; sed Angelis stipatum, in immortali corpore illum conspicere, et reliqua frui felicitate, quæ omnem superat sermonem. Quamobrem obsecro, nihil non agamus ne a tali gloria excidamus. Nihil adest difficile, si velimus, nihil onerosum, si attendamus. Nam « Si sustinemus, et conregnabimus [3]. » Quid est illud : « Sustinemus ? » si ærumnas et persecutiones feramus ; si in arcta incedamus via. Arcta enim via natura sua laboriosa est, sed instituto voluntatis levior efficitur, spe futurorum. « Nam quod in præsenti momentaneum est et leve tribulationis, supra modum in sublimitate » æternum gloriæ pondus operatur, non contemplantibus

[1] Joan. XXI, 14. — [2] Act. I, 4. — [3] I Tim. II, 12.

» nobis quæ videntur, sed quæ non videntur [1]. » Transferamus igitur oculos ad cœlum, et perpetuo illa imaginemur, et inspiciamus. Nam si semper in illis versemur, neque suavia hujus vitæ nos allicient, neque tristia moleste feremus; sed et hæc et similia irridebimus; nihilque nos vel in servitutem redigere, vel extollere poterit; si modo illuc semper desiderio tendamus, si illam dilectionem intueamur. Et quid dico, de præsentibus malis non dolebimus? neque illa postea videre putabimus. Talis est quippe amor. Illos enim qui absentes sunt, quos amamus, quotidie imaginamur: magna quippe est dilectionis tyrannis, ab omnibus abscedit, et amatæ rei animam colligat. Si ita Christum amaremus, omnia hic nobis umbra, omnia imago et somnium viderentur : diceremus et nos : « Quis nos separabit a charitate » Christi? Tribulatio vel angustia [2]? » Non dixit : « Pecunia, divitiæ, aut forma; » hæc quippe admodum vilia sunt et ridicula? Sed quæ gravia videntur esse posuit, famem, persecutiones, mortes. Atqui ille hæc ut nihili respuit; nos vero propter pecunias a vita nostra separamur et a luce. Et Paulus quidem non mortem, non vitam, non instantia, neque futura, neque creaturam aliam præponebat ejus dilectioni. Nos autem si tantillum auri videamus, incendimur et Christi leges calcamus. Quod si hæc dictu non ferenda sunt, longe minus factu : et quod grave est, hæc audientes horrescimus, facientes non horrescimus. Sed facile juramus, pejeramus, rapimus, usuras exigimus, continentiam negligimus, ab oratione ferventi desistimus, præceptorum maximam partem transgredimur, pecuniarum causa nullum membrorum nostrorum curamus. Pecuniarum enim amator millia proximo inferet mala, et sibi quoque. Irascetur facile, convitiabitur, fatuum appellabit, jurabit, pejerabit; neque veteris etiam legis modum servabit; qui enim aurum amat, non amabit pro-

[1] 2 Cor. IV, 17. — [2] Rom. VIII, 35.

ximum. Atqui nos etiam inimicos propter regnum cœlorum amare jubemur. Nam si vetera præcepta servando, non poterimus intrare in regnum cœlorum, nisi abundaverit justitia nostra plus quam illorum [1] : qui illa quoque transgredimur, quam habebimus defensionem? Qui pecunias amat, non modo inimicum non amabit, sed etiam amicis ut inimicis utetur.

IV. Ecquid dico amicis? Pecuniarum amatores ipsam quandoque naturam ignorarunt. Ille non cognationem novit, non consuetudinis recordatur, non ætatem reveretur, nullum habet amicum, sed erga omnes inimico erit animo; verum erga se maxime, non tantum quod animam perdat suam; sed quod sese millibus torqueat sollicitudinibus, laboribus, mœroribus. Nam peregrinationes suscipiet, pericula, insidias et quidvis aliud, ut radicem malorum secum habeat, et multum numeret auri. Quid illo morbo gravius fuerit? nam et cibo voluptateque omni, ob quam solent homines peccare multum, privatur, necnon gloria honoreque. Etenim qui pecunias amat, innumeros homines suspectos habet, multosque accusatores, invidos, calumniatores, insidiatores. Etenim qui injuste læduntur, odio habent, utpote qui male passi sint; qui nondum læsi sunt, timent ne patiantur, et erga læsos commiseratione ducti, hoc ipsum bellum suscipiunt. Optimates vero et potentiores, pro minoris conditionis hominibus misericordia ducuntur, tum etiam illis invidentes, inimici et hostes illius sunt. Ecquid de hominibus loquor? Cum quis Deum habet inimicum, quæ illi postea spes erit? quæ consolatio? quod refrigerium? Pecuniarum amator illis nunquam uti poterit; sed servus custosque erit, non dominus. Cum enim plures semper acquirere studeat, nusquam impendere volet; sed sibi ipsi expensam detrahet, omniumque

[1] Matth. v, 20.

pauperum pauperrimus erit, utpote qui cupiditatem sistere nequeat. Atqui pecuniæ ideo sunt non ut illas custodiamus, sed ut iis utamur. Quod si velimus illas aliis defodere, quid nobis miserabilius fuerit, qui circumcurrimus ad acquirendas illas, ut eas claudamus et illarum communem usum auferamus? Est enim alius quoque morbus non minor isto. Nam hi in terram defodiunt; illi in ventrem, voluptatem, ebrietatem, et sibi simul et iniquitatis et lasciviæ supplicium adjiciunt. Alii parasitis et adulatoribus; alii ludis et meretricibus; alii similibus impensis gaudent, innumeras sibi ad gehennam parantes vias, cum semel rectam et constitutam viam reliquerunt, quæ ad cœlos ducit. Atqui qui hanc suscipit non modo majus lucrum, sed majorem etiam, quam illi, voluptatem assequatur. Qui enim meretricibus largitur, ridiculus erit et turpis, multa suscipiet bella et voluptatem brevem. Imo nec brevem; quantumcumque scortis dederit, nullam illæ gratiam habebunt. « Dolium enim pertusum est domus aliena [1]. » Alioquin autem petulans est genus muliebre, ejusque amorem inferno comparavit Salomon : et tunc solum cessat, cum amantem videt omnibus nudatum; imo ne tunc quidem cessat, sed magis exornatur, et jacenti insultat, illumque deridendum exhibet, totque malis afficit, quot ne describere quidem possumus. At eorum, qui salutem consequuntur, voluptas non talis est; neque enim rivalem hic habet quis; sed omnes gaudent et exultant : tam ii qui bene valent, quam qui bene valentes vident. Nulla ira, nullus mœror; non turpitudo, non opprobrium ejus animum obsidet; sed multa conscientiæ lætitia, multa de futuris spes, gloria magna splendorque magnus, major Dei benevolentia et securitas. Nullum præcipitium, nulla suspicio, sed tranquillissimus portus, aërisque serenitas. Hæc

[1] Prov. XXXIII, 27 in Græco.

itaque omnia cogitantes, et voluptatem voluptati comparantes, eam quæ melior est eligamus, ut et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA LXXXVIII [1].

CAPUT XX.

Cum ergo prandissent, dicit Jesus Simoni Petro : Simon Jonæ, diligis me plus his? Dicit ei : Etiam, Domine, tu scis quia amo te [2].

I. Multa quidem alia sunt quæ possint nobis apud Deum fiduciam præbere, nosque conspicuos et probatos exhibere. Quod autem nobis omnium maxime supernam benevolentiam conciliat, est proximi cura et dilectio; id quod a Petro Christus exigit : cum enim comedendi finem fecissent, « Dicit Jesus Simoni Petro : Simon Jonæ diligis » me plus his? Dicit ei : Etiam, Domine, tu scis quia amo » te. Dicit ei : Pasce, oves meas [3]. » Et cur aliis prætermissis, de his hunc alloquitur? Eximius erat inter Apostolos, os Discipulorum, et cœtus illius caput. Ideo Paulus præ aliis hunc visurus venit. Simul ostendens ei oportere deinceps fidere, quasi abolita negatione, fratrum ei præfecturam committit; neque negationem commemorat vel exprobrat. Dicit autem : « Si amas me, fratrum præfecturam suscipe, et ferventem illum amorem, quem semper exhibuisti, et de quo exultabas, nunc ostende : animamque

[1] Alias LXXXVII. — [2] Joan. XXI, 15. — [3] Ibid.

illam, quam te pro me daturum esse dicebas, da pro ovibus meis. Cum igitur semel et iterum interrogatus, illum ipsum, qui secreta cordis novit, in testem vocasset, adhuc tertio interrogatus, turbatus est, ob priora timidus effectus. Nam tunc affirmate locutus, postea superatus est. Ideo rursus ad illum confugit, nam cum dicit : « Tu omnia scis [1]; » id est, præsentia et futura. Vides-ne quanto melior factus sit, quanto modestior? Non arroganter contradicit ut ante : ideo turbatus est. Num forte cum amare me putem, non amo tamen, ut ante altum sapiens et asseverans, postea superatus sum? Ter interrogat, et ter eadem imperat, ut ostendat quanti faciat ovium curam, et hoc maximum esse amoris erga se argumentum. De amore erga se illum allocutus, martyrium quod passurus erat prædicit : declarans se non quod diffideret ita locutum esse, sed maxime credere. Ut autem amoris exemplum ostenderet, doceretque quomodo ipsum amare oporteret, ait : « Cum esses junior, cingebas te, et ambulabas ubi » volebas : cum autem senueris, alii te cingent, et ducent » quo tu non vis [2]. » Atqui hoc volebat et desiderabat. Ideo et hoc ipsi manifestum fecit. Cum enim frequenter dixisset : « Animam meam pro te ponam [3]; » et, « Si oportuerit » me mori tecum, non te negabo [4], » desiderata ipsi concessit. Quid sibi vult illud, « Quod tu non vis? » Naturæ affectum et carnis necessitatem indicat, innuitque animam invitam a corpore separari. Itaque voluntas firma et constans effecta erat; attamen natura erat imbecilla. Nemo enim sine dolore corpus deponit; ita Deo, ut dixi, utiliter dispensante, ne plurimi violentam sibi mortem inferrent. Nam si rebus ita dispositis potuit tamen diabolus id efficere, et innumeros ad præcipitia et voragines impellere :

[1] Joan. XXI, 17. — [2] Ibid 19. — [3] Joan. XIII, 37. — [4] Matth. XXVI, 35.

nisi tale desiderium erga corpus animæ insitum esset, multi vel ex levissimo mœrore sibi mortem inferrent. Illud igitur, « Quo tu non vis, » naturalem demonstrat affectum. Cur vero cum dixisset : « Cum esses junior, » addit, « Cum autem senueris ? » Hoc significatur ipsum nec juniorem, nec senem tunc fuisse, sed virum perfectum. Cur priorem vitam ipsi commemoravit ? Ut ostenderet ita se rem habuisse. In sæcularibus enim juvenis utilis, senex inutilis est; apud me non ita, sed in senectute fortitudo major est, strenuitas præstantior, ætate nihil obicis afferente. Hæc porro dixit : « Non ut illum terrefaceret, sed ut excitaret. » Noverat enim ejus amorem, illumque ad hæc prompte ferri : simulque futuræ mortis modum significat. Quia enim Petrus semper pro Christo pericula subire cupiebat ; « Confide, inquit; ita desiderium implebo tuum, ut ea, quæ non juvenis perpessus es, senex patiaris. » Deinde auditorem erigens Evangelista intulit : « Hæc autem dice- » bat significans qua morte clarificaturus esset Deum [1]. » Non dixit : « Moriturus esset; » sed, « Clarificaturus esset » Deum : » ut discas pati pro Christo, gloriam esse et honorem. « Et cum hæc dixisset, ait, sequere me. » His ostendit curam et affectum magnum erga ipsum. Quod si quis dixerit : « Cur ergo Jacobus Jerosolymorum thronum accepit? » Respondebo Petrum non throni hujus, sed totius orbis doctorem a Christo statutum fuisse. « Conversus » ergo Petrus, vidit illum Discipulum, quem diligebat Je- » sus, sequentem, qui et recubuit in cœna super pectus » ejus, et dixit : Domine, hic autem quid [2] ? »

II. Qua de causa recubitum illum memorat ? Non abs re, sed ut ostendat quantam Petrus fiduciam haberet post negationem. Qui enim tunc non audebat interrogare, sed alteri ut id faceret annuebat, hic præfecturam in fratres

[1] Joan. XXI, 19. — [2] Ibid. 20, 21.

habuit : neque solum sua non alteri committit, sed etiam pro alio ipse Magistrum interrogat. Et Joanne tacente, ille loquitur. Hic porro amorem ostendit, quem erga illum habuit ; nam Petrus Joannem admodum amabat, ut ex sequentibus liquet : perque totum Evangelium hæc necessitudo ostenditur, necnon in Actibus Apostolorum. Quia ergo magna ipsi prædixerat, orbem commiserat, martyrium prænuntiarat, majorem quam cæterorum amorem ejus indicaverat, volens Petrus hunc consortem habere, dixit : « Hic » autem quid ? » Annon eadem nobiscum via incedet ? Ac quemadmodum tunc cum interrogare non auderet, hunc protulit ; sic et nunc vicem reddens, putansque ipsum de se velle interrogare, nec audere, ipse sciscitatur. Quid ergo Christus ? « Si eum volo manere donec veniam, quid » ad te [1] ? » Quia magno motus desiderio id dicebat Petrus, quod nollet ab eo separari, ostendens Christus quantavis ipsum dilectione prosequeretur, non tamen suam attingere dilectionem, ait : « Si eum volo manere, quid ad te ? » His erudiens nos non ægre ferendum esse, nec curiose inquirendum, ultra quam ipsi placitum sit. Quia enim Petrus semper ad tales interrogationes fervens promptusque erat, fervorem ejus præcidens, et docens non esse ulterius inquirendum, sic respondit. « Exiit ergo sermo iste inter fratres, » » id est, Discipulos, quod ille non moritur. Et non dixit » Jesus : Non moritur ; sed : Si volo eum manere donec ve- » niam, quid ad te [2] ? » Ne putes, inquit, me uno modo vestra dispensare. Hoc autem faciebat, ut intempestivum illum mutuum affectum tolleret. Quia enim orbis terrarum curam suscepturi erant, non ita copulari eos oportebat. Alioquin, magnum hinc futurum erat orbi detrimentum. Quamobrem ait illi : « Opus tibi commissum est, hoc cura, hoc perfice, pugna, decerta. Quid enim si velim eum hic

[1] Matth. XXVI, 22. — [2] Ibid. 23.

manere? Tu tua cures et provideas. » Hic mihi consideres velim quam sit Evangelista a fastu alienus. Cum enim Discipulorum opinionem narrasset, illam corrigit, quasi quid Christus dixerit non intellexerint : ait enim, « Non dixit » Jesus : Non moritur; sed : Si eum volo manere. Hic est » Discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, et scrip- » sit hæc; et scimus quia verum est testimonium ejus [1]. » Cur nullo alio id agente, hic solus hæc ait, et secundum de se ipso perhibet testimonium : videturque auditoribus occurrere? Qua de causa? Dicitur ultimus, Deo movente, scripsisse, ideo illius dilectionem frequenter exhibet, subindicans qua de causa ad scribendum impulsus sit; ideo id frequenter memorat, ut fide dignam reddat narrationem, et ostendat se inde motum ad hoc venisse. Novi, inquit, vera esse quæ dicit : quod si multi non credant, hinc ipsis credendum est. Unde? ex eo quod deinde dicitur. « Sunt et alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur » per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui » scribendi sunt libros [2]. » Unde constat me non ad gratiam locutum esse. Qui enim, cum tot dici possint, ne tanta quidem dixit, quanta reliqui, sed longe plura prætermisit : atque in medium allatis Judæorum insidiis, lapidationibus, odiis, contumeliis, conviciis; cum narraverim quomodo illum dæmoniacum et deceptorem vocarint, palam est me non ad gratiam locutum esse. Nam qui ad gratiam loqui voluisset, contrarium facere oportebat; probrosa occultare, et splendida narrare. Quia ergo quæ certissime sciebat scripsit, non recusat suum etiam in medium proferre testimonium, sibique proponit singula explorare et examinare. Mos enim est nobis, cum rem verissimam nos dicere putamus, nostrum non recusare testimonium. Si vero nos id facimus, multo magis ille, qui in Spiritu scribebat : quod

[1] Matth. XXVI, 24. — [2] Ibid. 25.

etiam reliqui Apostoli prædicantes dicebant : « Nos testes » sumus eorum quæ dicimus, et Spiritus, quem dedit obe- » dientibus sibi [1]. » Omnibus enim affuerat, crucifixum non relinquerat, matrem sibi commendatam habuit. Quæ omnia signa amoris erga illum erant, et quod ille omnia accurate nosset. Quod si tanta facta fuisse signa dicat, ne mireris. Sed cogitans ineffabilem operantis virtutem, id quod dictum est cum fide accipe. Sicut enim loqui nobis facile est; sic, imo multo magis, illi facile ea operari quæ vellet. Sufficiebat enim ipsi velle solum, et omnia sequebantur.

III. Attendamus itaque diligenter dictis hujusmodi, neque illa explicare et interpretari desinamus. Ex frequenti enim tractatione aliquid consequimur : sic vitam nostram expurgare poterimus, sic spinas succidere. Talis quippe res est peccatum, et sæcularis sollicitudo, infructuosa nempe et molesta. Ac quemadmodum spina ubicumque retinetur, retinentem pungit; sic et sæcularia undecumque detineas, detinentem lædunt. Verum spiritualia non hujusmodi sunt; sed margaritæ cuidam similia; undecumque illam verses, oculos delectat. Exempli causa, fecit aliquis eleemosynam, non modo spe futuri nutritur; sed et hujus vitæ bonis lætatur : fiducia multa semper plenus, malam vincit concupiscentiam : et ante regnum, hinc jam fructum accepit, dum laudatur et celebratur ante alia omnia a propria conscientia. Singula quoque bona opera hujusmodi sunt, sicut contra mala opera ante gehennam hic conscientiam excruciant. Et si peccans futura cogitaveris, etiam nemine puniente, formidolosus et trepidus es; si præsentia cogites, multos habes inimicos et in suspicione vivis, neque jam lædentes obtueri possis, imo necnon lædentes. Non enim tantum ab eis voluptatis quantum mœroris assequi-

[1] Act. II, 32.

mur : occlamante conscientia, damnantibus foris hominibus, irritato Deo, gehenna nos cupide expectante, cogitationibus non quiescentibus. Grave enim, grave et onerosum est peccatum, et plumbo omni gravius. Qui id sentit, ne minimum quidem oculos attollere poterit, etiamsi insensibilis sit. Sit et Achaab, etsi valde impius, quia hoc sensit, prono capite contritus misere incedebat. Ideo se sacco præcinxit, et fontes lacrymarum emittebat [1]. Si hoc et nos faciamus, si lugeamus ut ille, si peccata exuamus ut Zacchæus, nos quoque veniam consequemur. Ut enim in tumoribus et fistulis, nisi quis fluentem humorem et vulnus afficientem sistat, frustra remedia adhibebit, malo semper grassante; sic et nos nisi manum coërceamus ab avaritia, et pravum illum fluxum reprimamus, nisi eleemosynam demus, frustra cætera facimus. Nam si quid ab illa curatum sit, adveniens avaritia obruit et labefactat, gravioremque priore plagam infert. Finem ergo faciamus rapiendi, et ita eleemosynam erogemus. Quod si nos ipsos in præcipitia feramus, quomodo respirare poterimus? Nam si quis cadentem erigeret, id quod facit eleemosyna; alius autem vi ad lapsum pelleret, id quod avaritia facit, nihil aliud ex hac pugna eveniret, quam quod homo ille discerperetur. Id ne nobis accidat, neve avaritia nos deorsum trahente, eleemosyna nos derelinquat et abeat, nos leviores efficiamus, et avolemus, ut a malis liberati, et ex bonis operibus ad perfectionem deducti, æterna consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, honor, imperium nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 4 Reg. xxi, 27.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ IN QUÆDAM LOCA NOVI TESTAMENTI.

HOMILIA I.

In illud : In principio erat Verbum, etc. *Et quod spiritus scrutetur profunda Dei : in recens illuminatos, et contra hæreticos.*

I. Hesterna die nobis sermo in magnæ aquilæ speculationem desiit. Aquilæ, inquam, illius magnæ, quæ spiritu cœlum et cœlestes Potestates transcendit, et a rerum omnium apice orditur. Joannes enim nobis primo prædicavit illud : « In principio erat Verbum [1], » et de increata natura philosophatus est, qui rem creatam omnem plus quam aquila prætergressus est. Tonitru quoque sonum superavit, ut qui solus æternam et cœlestem philosophiam prædicaverit. Tonitru namque, fratres, et terret et irrigat. Irrigat nubium imbre, terret et percellit sono. Diversas ergo partes assumit vox Joannis; irrigat Ecclesiam, et hæreticorum agmen perterrefacit. Cum enim vana loquuntur, cum contra quam ipsi sciunt quædam esse negant, cum

[1] Joan. 1, 1.

humana lingua contra divinam Scripturam decertant; tunc clamat Joannes, « Erat, » ante illud, « Non erat. In » principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et » Deus erat Verbum [1], » voce sua terrens adversarios : Davide testificante ac dicente : « Ab increpatione tua fugient, » a voce tonitrui tui formidabunt [2]. In principio erat Ver» bum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Quia enim passionis expers est Verbi generatio, Verbum appellat, ut per ea quæ in te sunt, ea quæ supra te sunt, te doceat. Nam sicut mens verbum gignens, sine passione gignit, non secatur, non effluit, non corporeum quidpiam patitur; sic divina et passionis expers generatio, ineffabilis et incomprehensibilis est : non secatur, non dividitur; sed dum ab impiis et incredulis hæreticis male secatur, a piis sine divisione recte servatur. Cur noluit Evangelista dicere : « In principio erat Filius? » Ne Filii nomen passioni obnoxiam generationem induceret. Sed illum dicit Verbum, ut generationem sine passione declaret. Ac ne prolatitium esse verbum putares, subjunxit, « Et Deus erat » Verbum : » ut Verbi nomine impassibilitatem, Dei vero nomine dignitatem intelligeres. Deinde ejus exposita generatione, Creatoris dignitatem et potentiam inducit : « Om» nia per ipsum facta sunt [3]. » Omnia nempe facta; non ut hæretici effutiunt, qui in hoc dicto adorandum Spiritum comprehendere audent; et dicunt : « Omnia per ipsum » facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est » in ipso [4]. » Verum si quid in ipso factum est, at non increata natura Spiritus. Sed, ait ille, dictum est, « Omnia. » Atqui hæc vox, « Omnia, » non cum creata increatam naturam comprehendit. Quod si huic voci, « Omnia, » attendens, ausus es sacram naturam temerare, si audieris Dominum dicentem, « Omnes quotquot venerunt ante me, fures erant

[1] Joan. I, 1. — [2] Psal. CIII, 8. — [3] Joan. 4, 3. — [4] Ibid.

» et latrones [1], » quid dixeris? An Moysem latronem dices? an Prophetas fures? Nam ait ille, « Omnes quotquot ante » me venerunt, fures erant et latrones. » Sed sensus distinguit de quibus sermo sit et ad quos pertineat. Nunc de creatione sermo est : creationem ab eo factam dicit, non autem substantiam Spiritus, quæ ita cognoscit ea quæ Dei sunt, ut spiritus hominis quæ in se sunt, ut ait Paulus : » Nemo novit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui » in ipso habitat [2]. » Si ergo spiritus meus alienus est a mea natura, spiritus quoque Dei alienus erit a natura Dei : nam ait : « Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei [3]. » Verum hæreticus illud « Scrutatur, » audit, sensum autem prave detorquet. Si enim nosset, inquit, Spiritus ea quæ in Deo sunt, non utique scrutaretur : ipsa namque perscrutatio ignorantiam arguit. Si ergo quod Spiritus sanctus profunda Dei scrutetur, id ejus ignorantiam arguat, cum videris Deum corda hominum scrutantem, ipsum ignorantiæ accusabis. Audi enim Paulum dicentem : ut de Spiritu dixerat, « Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei; » sic etiam de Deo philosophatur : « Qui vero scrutatur » corda, novit sensum Spiritus [4]. » Si ergo Deus ignorans scrutatur, etiam Spiritus scrutatur ignorans. Verum ut scias, scrutari non ignorantis esse, sed ejus qui sciat, intulit : « Sic et quæ Dei sunt nemo novit, nisi Spiritus » Dei [4] : » et cognitionem Spiritui ascribit, non comprehensionem ex natura, sed ex natura cognitionem.

II. Itaque ne dividas indivisibilem naturam, ne disseces substantiam, quæ secari nequit, imo ejus potentiam accurate cognosce. Unus est qui vocatur Pater et Filius et Spiritus sanctus. De Patre namque dicit Filius : « Cum videritis Filium hominis sedentem a dextris virtutis [6]. » Cum

[1] Joan. x, 8. — [2] 1 Cor. II, 11. — [3] Ibid. 10. — [4] Rom. VIII, 27. — [5] 1 Cor. x, 11. — [6] Matth. XXVI, 64.

virtutem dixit, gloriam constituit, ut sententiam mireris. Quapropter illum Patrem et Deum vocans, Caïphæ dicebat : « Cum videritis Filium hominis sedentem a dextris » virtutis. » Virtus ergo Pater, virtus Filius, ut ait Paulus : « Christus Dei virtus, et Dei sapientia [1]. » Virtus etiam Spiritus sanctus. Dicit enim Servator Discipulis : « Manete in » Jerusalem, donec induamini virtute ex alto [2]. » Cum ergo scias, dilecte, in Patre et Filio et Spiritu sancto parem esse virtutem, fidem teneas inconcussam. Ne dividas gloriam incomprehensibilem : sed nosce baptismi pacta. Aspice filios gratiæ, per magnum sacerdotem florentes : aspice lucis filios, currentes ad præcones lucis. Oportet enim eos, qui ab illuminatione seu baptismo regenerati sunt, ad illos qui orbem regenerarunt accurrere. Dicamus et nos cum propheta et Apostolis : « Respice oculis, et vide filios tuos » congregatos [3]. » Et rursum : « Vivo ego, dicit Dominus, » quia illis omnibus vestieris, velut ornamento sponsæ [4]. » Stat ergo Esaïas hodie alloquens cœtum illuminatorum, qui nati sunt ex Spiritu sancto, qui repente renovati sunt, qui in momento sunt transmutati, qui a terreno statu in cœlestem imaginem reformati sunt. Stupore perculsus Esaïas dicit : « Quis vidit, quis audivit talia? Quia peperit » terra filios suos in die una, et nata est gens simul [5]? » Velox quippe est Spiritus regeneratio : non servit temporibus nec generationibus; sed simul atque vult nascitur quod regeneratur. Decebat filios lucis ubique in foro prædicare et celebrare eum, qui propter ipsos descendit, ut totum orbem sursum deducat. Christus descendit de cœlis : descendit non discedens de cœlis; ascendit, non discedens de terra. Neque enim cum descendit, cœlos se vacuos reliquit; neque cum ascendit, terram gubernatione sua desti-

[1] I Cor. I, 24. — [2] Luc. XXIV. 49. — [3] Isaï. LX, 4. — [4] Id. XLIX, 18. — [4] Id. LXVI, 8.

tutam reliquit. Decebat filios lucis lucernam verbi in foro ubique circumferre. Mysterium non contumelia afficiebatur, character veritatis recens illuminatorum non dehonestabatur. Decebat eos in plateis cantare : « Sapientia » » enim in exitibus prædicatur, et in plateis fidenter agit [1], » in summis muris prædicatur. Purgemus aërem, quem cantilenæ meretriciæ inquinarunt, quem infecerunt olim impiorum clamores, et ululatus eorum, qui fœda dæmonum mysteria celebrabant. Verbo lucis aër, terra, cœlum purgata sunt; quemadmodum enim cœlum et terra de malitia impiorum ingemiscunt, sic lætantur de justitia proborum. Cum enim homo peccat, indignatur cœlum, indignatur terra, ut ait Jeremias : « Obstupuit cœlum super hoc, et » inhorruit terra, quia duo mala fecit populus [2]. » Vides-ne quomodo exhorrescat cœlum et terra, peccantibus hominibus? Cum autem ad pietatem convertuntur, audi Prophetam dicentem : « Lætentur cœli et exultet terra, erum- » pant montes in lætitiam, et colles in exultationem, quia » misertus est Dominus populi sui [3]. » Dicat et Ecclesia quæ tanto cœtu floret : « Ego quondam relicta sum sola : hi vero mei ubi erant? » Ego absque liberis et vidua, hos vero quis mihi genuit? Dicant et filii Ecclesiæ qui multitudine redundant, Prophetarum voce Deo loquentes : « An- » gustus mihi locus : fac mihi locum ut habitem [4]. » Cum enim floreret impietas, cum hanc urbem devastaret hæresis, absumpti erant Ecclesiæ filii : ac sicut locusta terram invadens, ejus fructus consumit; sic perniciosa illa doctrina fructus veræ doctrinæ et pietatis consumpsit. Verum hodie, dilecti, ejecta est pestifera illa doctrina, et ingressa est salutaris gratia, quæ populum regenerat et sic alloquitur : « Nunc retribuam pro fœtibus, quos consumpsit

[1] Prov. I, 20. — [2] Jer. II, 12. — [3] Isaï. XLIX, 13. — [4] Ibid. 20.

» eruca et locusta, et rubigo [1]. » Quid contendis, hæretice, cum Judæis gloriam Unigeniti occultare? Illi resurrectionem quantum in ipsis fuit occultarunt : tu divinitatem quantum potest occultas. At neque illi veritatem sibi vendicare possunt, neque tu pietatem perspectam habes. Audi ergo Prophetam dicentem : « Operuit cœlos virtus ejus, et » laude ejus plena est terra [2]. » Laude, non comprehensione; fide, non perscrutatione; charitate, non perquisitione. Non ad perquirendum, sed ad credendum instituti sumus. Credentes illuminamur, non curiose perquirentes baptizamur. Ne te decipiant cœtus hæreticorum. Baptismum quippe habent, sed non illuminationem : et baptizantur corpore, sed anima non illuminantur. Sicut enim Simon baptizatus, non illuminatus est, et isti pari modo deprehenduntur. Exultent ergo spiritus Apostolorum, qui spirituali sagena tantum hunc populum ceperunt per Spiritum sanctum. Nunc impleta est in oculis nostris prophetica vox : « In novissimis diebus, dicit Deus, non ultra di- » cent : Ecce arca testamenti sancti Israël [3]; » id est, cultus antiquus; « Neque ascendet in cor eorum testamentum ar- » cæ [4]. » Quare? « Quia ecce ego mittam multos venatores » et piscatores [5]. » Circumscripsit arcam illam veterem, et induxit arcam Ecclesiæ quæ nunquam perit. « Mittam » multos venatores et piscatores. » O novam piscationem! qui heri captus est, hodie piscatur. Repleta est terra gloria Christi, et impleti sunt fide orbis fines. Ne itaque propter carnis œconomiam, contumeliis afficias dignitatem. A Judæis exiit rumor venditam fuisse resurrectionem, et fama percrebuit Discipulos illum furatos esse. Illi contra corpus ejus sententiam mortis tulerunt, hi theologiam ejus pro virili annuntiant. Verum illorum opera error hodie diffun-

[1] Joel. II, 25. — [2] Habac. III, 3. — [3] Jer. III, 16. — [4] Ibid. — [5] Id. XVI, 16.

ditur; ab Ecclesia vero vita æterna prædicatur. Et, si vis, habes veterem imaginem. Ut enim cum Josephi fratres ipsi insidiati sunt, Jacob et ejus familia ipsum valde lugebat; sed Ægyptus illum habebat viventem ac regnantem : hic apud Jacob, ut mortuus lugebatur; in Ægypto autem vivus regnabat [1]; sic et nunc apud Judæos et furentes hæreticos, mortuus ille putatur; theologam enim perimunt, qui fidem tollunt et quæstiones movent; apud nos autem regnat vivus, et ut decet adoratur. At vere firmum validumque est Dei verbum, invicta Apostolorum doctrina. Itaque non frustra laborat Pauli vox veritatis causam agens. Age, beate Paule, pro veritate concitatus, indignare pro fide, iratusque dic hæreticis : « Undenam aristotelica edocti estis? Quis Platonem Evangeliis prætulit? Quis fidei prædicationem ejecit, et incredulam quæstionem induxit? Ubinam illud, « Ingenitus, » et « Genitus, » didicisti? Reliquisti Patrem, respuisti Filii nomen, indignam putasti Spiritus dignitatem, ad humana verba te convertis. » Probe dixit Jeremias : « Periit fides ex ore eorum [2]. » Quid dixit Petrus et beatus prædicatus est? « Tu es Christus Fi» lius Dei [3]. » Non dixit : « Tu es proles Ingeniti; » sed, « Tu » es Christus Filius Dei. » Cum ipsi Pater sapientiam revelavit, annon illam capere potuit? Annon poterat Christus Apostolis dicere, cum illos jussit baptizare : « Euntes baptizate gentes in nomine Geniti et Ingeniti? » Sed mysticarum traditionum sapientius nomen invenit. Divina circumscribis, fidem tollis, et quæstionem inducis. Sed time, o inimice. Petrus claves tenet. Quia enim dixit : « Tu es » Christus Filius Dei, » claves accepit. Quos viderit Petrus Filium dicentes, iis portam regni aperit : quotquot autem viderit ipsum rem esse creatam dicentes et blasphemantes, iis portam Ecclesiæ occludit. Non prius enim claves acce-

[1] Gen. XXXVII, et XL-XLVI. — [2] Jer. VII, 27. — [3] Matth. XVI, 16.

pit, quam diceret : « Tu es Filius Dei. » Tunc et ille audit ab ipso : « Beatus es Simon Barjona : tibi dabo claves » regni cœlorum [1]. » Post confessionem potestas ; post fidem traditur Ecclesia et regnum.

III. Verum alii contra Filium pugnant, alii contra Spiritum sanctum aciem instruunt. Nihil certe prodest quod Christum confiteantur, dum Spiritum sanctum negant ; sicut nihil prodest iis, qui Patrem confitentur, et Filium negant. Nam et Judæi Patrem confitentur, qui negant Filium, neque habent vitam æternam. Qui Christi gloriam despicit, non acceptabilis est apud Patrem. Attende diligenter. Nam et amici Jobi cum Deo conveniebant, sed Jobum condemnarunt. Deus vero licet illi causam suam defenderent, non probavit eos; sed dixit : « Cur locuti » estis contra servum meum Job [2]? » Si Deus amicos, qui contra Jobum locuti fuerant, et se gloria affecerant, non approbavit, an eos, qui Filium negant, licet se confiteantur, probaturus est? Minime sane : nam, « Qui odit me, inquit, » et Pater meum odit [3]. » Similiterque sicut Patrem oblatum sibi honorem non recipit, si Filius non honoretur, sic nec Pater nec Filius, si Spiritus sanctus contemnatur. Paulus certe hæretica zizania pullulantia invenit; sed quæ nunquam aperte eruperunt. Nam Ephesi in Asia cum quosdam reperisset qui baptizati fuerant, dixit eis : « Si Spiritum » sanctum accepistis credentes? Responderunt illi : Neque » si Spiritus sanctus est audivimus. » Hinc præclara illa vox, « In quo ergo baptizati estis [4] ? » Petrus itemque Paulus Ecclesiam doceant non nectendas esse illas hæreticas quæstiones. Unde nefaria illa Eunomii appellatio? Unde hæretica semina ? Sane periit veritas apud impios et aristotelica doctrina obtinuit. Humanæ naturæ terminos

[1] Matth. XVI, 17. — [2] Job. XLII, 7. — [3] Joan. XV, 23. — [4] Act XIX, 2, 3.

usurpas circa divinam et non genitam naturam, et genitam dicis? « Tu vero, inquit, quid esse Patrem dicis? » Ingenitum dico, sed non sicut tu asseris. Ingenitum dico Patrem, quia non fuit genitus. Sed et ego Adamum ingenitum dico, quia non genitus, sed formatus est. Ne auditores alienis percellas dictis : hæc figmenta sunt. Ingenitus est Pater, multa quoque alia ingenita sunt. Ingenitum quippe est quodcumque non genitum fuit : ingenitum quoque dicitur, quod quidem fit, sed nondum factum est. Resurrectio mortuorum nunc ingenita est : fiet enim, sed nondum facta est, estque incondita, cum nondum sit genita. Dicitur quoque ingenitum, quod nec factum, neque unquam faciendum est, eoque pacto multa sunt ingenita. Cum igitur Prophetæ dicant, speciatimque Daniel : « Aspiciebam » quatuor bestias exeuntes de mari : et erat prima bestia » quasi leæna, et alæ ejus sicut aquilæ [1]. » Et ubi, quæso, vidisti leænam feram illa forma? Ubi vidisti feram, quæ habeat ungues ferreos, et dentes æreos? Hæc certe secundum visionem descripsit Propheta : sed nunquam fuere, nec futura sunt : sed est bestia illa ingenita, neque unquam facta, sed tantum nominata. Quæ unquam mulieres fuerunt alis instructæ quales vidit Zacharias [2]? Ubi vidisti pardalim alas habentem? Hæc porro omnia enarravit beatus Daniel. Aut ubi vidisti statuam ex auro, argento, ære, ferro, testa factam, qualem vidit Daniel [3]? Unumquodque horum est ingenitum : neque enim unquam factum est : sed descriptum est ut fictio et visio. Ne itaque putes te magnum quidpiam Patri tribuere, cum dicis illum ingenitum; quando multa alia, quæ nunquam fuere, ingenita dicuntur. Novi profundum esse sermonem; sed ut hæreticam nequitiam confutarem, eo deductus sum. Dicitur quoque homo non genitus, qui natus non sit. Atqui si natus

[1] Dan. VII, 3. — [2] Zach. V, 9. — [3] Dan. VII.

non est, inquies, quomodo id dicitur, « Hominem tibi monstrabo non genitum ? « Servator enim ait de Juda proditore : « Væ homini illi per quem Filius hominis tradetur. Bonum » ei erat si natus non fuisset [1]. » Et quomodo bonum ei erat? Ei namque qui non existit nihil bonum, nihil damnosum. Salomon quoque beatum prædicat hominem, qui natus non fuerit, his verbis : « Beatus qui mortuus est, et magis quam » qui vivit, et plus quam ambo qui natus non est [2]. » Sed si natus non est, quomodo beatus? Vide nomina ingenitæ naturæ. Dixit beatum hominem, qui nec natus nec formatus fuerit. Itaque ingeniti nomen naturam divinam non explicat, neque, ut tu dicis, ingenitam substantiam significat, neque Patri fert honorem ; cum apud Prophetam alia nomina sint ingenitorum et genitorum, ut supra demonstravimus : sed quæ rem non factam esse tantum declarent. Verum dicamus illis cum Davide : « Narraverunt » mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, Domine [3]. » Petri vocem, Pauli doctrinam accipe : « Christus secundum » carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula [4].» Spiritus sanctus adoretur, celebretur, glorificetur. Ex divinis Scripturis de Deo loquimur, velint nolint inimici. Testis erit mihi Paulus dicens : « Nescitis quia templum » Dei estis, et quis sit qui inhabitet ? » Et, « Spiritus Dei ha» bitat in vobis [5]. » Aliud est ergo templum, et alius qui inhabitat. Non audisti Petrum dicentem : « Anania, cur ten» tavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto [6]? » Et intulit, « Non mentitus es hominibus, sed Deo [7]. » Sed dicunt hæretici : « Non Spiritum vocavit Deum, sed id dicit, quia Spiritus a Deo missus est. Qui contumelias afficit, inquit, Spiritum, Deum mittentem contumelia afficit. » At stulte et inconsiderate; atheo enim non alia appellatio

[1] Matth. XXVI, 24. — [2] Eccles. IV, 3. — [3] Psal. CXVIII, 85. — [4] Rom. IX, 5. — [5] 1 Cor. III, 16. — [6] Act. V, 3. — [7] Ibid. 4.

competat, quam stulti. « Nam dixit insipiens in corde suo : » Non est Deus [1]. » Non dixit : « Ut cogitasti : » nam si contumelia in Spiritum referretur in Deum ut mittentem, dicere oportuisset : « Non mentitus es Spiritui, sed Deo. » Verum hæc hactenus. Oportet enim sanctam Trinitatem apostolico choro concedere, quam Pater annuntiat. Trinitas Apostolorum testis est cœlestis Trinitatis. Choreas ergo sincere agamus, et dicamus : « Multi filii desertæ, » magis quam ejus quæ habet virum [2], » sive, quam omnis hæresis, quæ hominem doctorem habet, non Deum. Utinam vero precibus et orationibus communis patris et doctoris, cum Apostolis et Martyribus nos omnes in recta fide versemur, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

In magna Ecclesia, cum pauca præfatus esset episcopus in illud Evangelii: Filius ex se ipso nihil facit, nisi quod viderit Patrem facientem [3].

I. O violentiam! o tyrannidem! Doctor noster, qui ante nos præfatus est, plenam cum haberet phialam, summis tantum labris poculum degustandum nobis propinavit. Id autem fecit, non ob doctrinæ penuriam; nam fontis instar scaturire solet; sed, quemadmodum dixi, ut vestræ charitatis tyrannidem palam faceret, quam erga tenuitatem nostram exhibere soletis. Ea de causa cito tacuit sermonemque conclusit, ut vestro desiderio gratificaretur; et

[1] Psal. XVI, 1. — [2] Isaï. LIV, 1. — [3] Joan. V, 19.

toti solvendo debito nos obnoxios constituit. Quia igitur et is nobis dicendi loco cessit, et vos nostro ab ore pendere video, necesse tandem est ut ad certamina nos exuamus. Vos autem mihi opem ferte, et manum porrigite, precibus nostram excitantes linguam, et attentione animi facilem parantes doctrinæ viam. Quandoquidem Propheta non admirabilem modo consiliarium; sed etiam prudentem auditorem postulat. Non enim leve nobis certamen hodie paratum est, sed quod multis egeat precibus, multa auditorum vigilantia, multa concionantis diligentia, ut quæ dicenda sunt et accurate proferantur, et tuto in charitatis vestræ animis inserantur. Cupio namque vos, non audire tantum, sed etiam institui; non discere modo, sed etiam docere; non accipere solum, sed etiam in alios transmittere. Sic enim et splendidius nobis theatrum, et major cœtus erit, quando vos per ea quæ audieritis, alios etiam inducere poteritis. In priore itaque concione, hoc dicto evangelico in medium adducto : « Pater meus usque modo » operatur, et ego operor [1], » cum hinc ostendissem ejus cum Genitore æqualitatem, quod et supra declarat Evangelista his verbis : « Propterea magis persequebantur eum, » non solum quia solvebat sabbatum, sed et Patrem suum » dicebat Deum, æqualem se faciens Deo [2] ; » ita sermonem clausi. Hodie autem opus est ea solvere, quæ adversus hæc objiciunt hæretici. Quamvis enim inter amicos certemus, tanta tamen adhibenda diligentia est, ut undique a fraude tuta et invicta sit oratio, etiamsi in mediis hostibus versetur. Ut enim ante dicebam, non audire tantum vos volo, sed etiam alios instituere. Ideo sollicite studui vos armis spiritualibus circummunire, ut nullum membrum nudum appareat, vel letali vulnere confodiatur. Armorum quippe loco nobis est sermo, qui nostros munit,

[1] Joan. v, 17. — [2] Ibid. 18.

et hostes ferit, ferit, inquam, non ut dejiciat, sed ut jacentes erigat. Hujusmodi enim pugnæ genus est, quod in salutem contra pugnantium tropæum erigat. Ut igitur hoc fiat, attento adeste animo, omni ejecta sæculari cura animum excitate, acute cernentem oculum præbete mihi. Dives, ne socordia diffluat; pauper, ne egestatis curis opprimatur; sed missa omni vitæ inæqualitate, quisque se paratum auditorem præbeat. Neque enim parvi pretii sunt, quæ nunc tractantur. Ideo hæc frequenter moneo; novi quippe quam profundo in pelago navigemus. Ne turberis profundum audiens; Spiritu namque duce, non sunt aquæ caligini obnoxiæ, sed facillima erit via, si eam, quam jubeo, teneatis. Ne turbemini, neque moveamini; quæ enim hodie agitantur, auditorem initio turbant, inque dubitationem conjiciunt. Si vero finem expectet, ubi consentaneam solutionem videbit, jucunda fruetur tranquillitate, et in portum nullis agitatum fluctibus animum appellere poterit. Ut ergo hæc ita se habeant, ne turbemini, ne commoveamini, sed cum omni patientia et perseverantia viam sequimini, quam verbi doctrina ostendit. Quæ sunt ergo quæ nobis ab illis objiciuntur? « Nihil potest, » inquiunt, facere Filius, nisi viderit Patrem facientem [1]. » Atqui hæc Scriptura dixit. Quorsum ergo hæc nobis objiciunt? Non eo sensu, quo a Scriptura dicta sunt, afferuntur. Quid hinc, aiunt, concludere volunt? Vides quomodo Filius Dei, inquiunt, illam æqualitatis suspicionem auferat? Quia enim Judæi id suspicabantur, nempe eum Deo æqualem se facere, ideo intulit his verbis : « Non potest Filius » a se ipso facere quidquam. »

II. Num frustra dicebam, hæc verba vos turbare posse, atque initio auditorem percellere? Verum expectate, et videbitis eos propriis confectos telis. Cum primis enim

[1] Joan. v, 19.

observandum id quod dicitur, non fuisse Judæorum suspicionem; quod etiam in præcedenti disputatione cum omni perspicuitate ostendimus, quæ ne iterum agitentur, eo remittimus auditorem; et quod nunc objicitur solvere curabimus, ostendereque ipsum non ut everteret eorum suspicionem hæc dixisse, sed ut eam accuratissime firmaret ac stabiliret, nobisque argumentum præberet suæ cum Patre propinquitatis, naturalis conjunctionis, atquæ concordiæ. Ita enim huic dicto confido, ut illo maxime dicam demonstrari ejus cum Patre conjunctionem, et substantiæ unitatem. Neque perturbemini ex ratiociniis hæreticorum. Neque enim gladii in muris depicti, neque hastæ, neque spicula hostes turbare possint, torvum et terribilem aspectum præferentes. Quidquid enim hujusmodi est, umbra quædam et imago est, non rerum veritas. Talia sunt hæreticorum ratiocinia; quæ ut refutemus, dictis e vestigio hæreamus, assidue illa versantes; interimque ab illis quæramus, quomodo velint hunc locum interpretari. Neque enim sola lectio sufficit. Nam si lectio sufficeret, cur Philippus eunucho dicebat : « Num intelligis quæ legis [1] ? » Unde liquet eum, etsi legeret, nihil ex Scriptis intellexisse : ideoque dicebat : « De quo, quæso, loquitur Propheta, de » se ipso, an de alio [2] ? » Si lectio sufficiebat, quomodo Judæi dum Vetus Testamentum legunt, ea quæ de Christi natalibus, de signis, de miraculis, de loco, de tempore, de cruce, de sepultura, de resurrectione, de assumptione, de sessione a dextris, de Spiritus sancti descensu, de Apostolorum exitu per universam terram, de ejectione Synagogæ, de Ecclesiæ nobilitate dicuntur, nondum hodie crediderunt. Non ergo sufficit lectio, nisi adsit et cognitio. Quemadmodum enim si quis edat quidem, sed cibum non coquat, is non vivet; sic si quis legat, nihilque dictorum

[1] Act, VIII, 30. — [2] Ibid, 34.

intelligat, is rei veritatem non percipiet. Ne mihi ergo locum evangelicum proponite tantum, sed illud interpretemini. Hoc autem ab ipsis postulo, ut cum pravas eorum explicationes confutavero, tum veritatis fundamentum jaciam. Sic etiam architecti faciunt; non prius ædificiorum fundamenta jaciunt, quam sordes ejecerint, ut tuto ædificent. Hos et nos quoque imitemur. Dic ergo, nihil-ne potest Filius a se ipso facere, nihil-ne prorsus? Neque enim dixit se quidem posse homines facere, sed Angelos non posse; neque Angelos posse, sed Archangelos non posse; verum omnino nihil. Imbecillitatem ergo hoc dictum testificatur? Siquidem secundum opinionem tuam non potest, vi et necessitate cohibitus; si nempe a se ipso nihil facit, nisi quæ viderit Patrem facientem. En hac postmodum reperta doctrina; (quæ tamen omnia aliena sunt ab intemerata illa, immortali, inenarrabili, ineffabili, et incomprehensibili substantia. Ecquid de Christo loquor? neque enim de me ipso infimo, vili, terreno hæc licet effari;) non posse me a me ipso quidquam facere; nec de te hoc dici potest, nec de alio quopiam hominum. Nam si hoc verum est, frustra gehenna et supplicium et pœna; frustra coronæ, præmia, bona. Neque enim illa sustinebimus, si peccemus; neque his fruemur, si recte egerimus; siquidem a nobis ipsis nihil facimus. Præmia enim non operibus proprie, sed voluntati reposita sunt. Exempli causa, cum quis a se ipso bonum operatur, tunc coronatur ac celebratur; non cum egerit simpliciter; sed quando cum voluntate et proposito. Atque ut hæc vera esse discatis : « Sunt eunichi, » inquit, qui castrati sunt ab hominibus; et sunt eunuchi, » qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum [1]. » Eunuchos hic vocat, non eos, qui sibi membra absciderunt, sed qui cogitationem pravam ac libidine plenam resecue-

[1] Matth. xix, 12.

runt, non gladio ferreo, sed ratiocinio et philosophia, et ad illud Dei auxilio usi sunt. Ecce duo eunuchorum genera; quorum alii ab hominibus exsecti sunt, alii pietate permoti pravam cogitationem amputarunt. Verumtamen etsi diverso modo castrati sunt, ambo tamen similiter a mulierum concubitu abstinent. « Similiter » dixi, non secundum propositum voluntatis, sed secundum rei naturam. Neque enim eunuchus cum muliere rem habere possit, neque monachus, qui se ipsum castravit. Res quidem una eademque est, non item finis. Ideo cum de illis dixisset, quod castrati sint ab hominibus, nullum ob id ipsis addidit præmium; naturæ quippe non exercitationis illud erat opus. Hos autem in medium adductos regno cœlorum coronavit, dicens : « Propter regnum cœlorum. » Atqui neque hic, neque ille cum muliere rem habet; sed alter necessitate, alter vero proposito recte agit, et a se ipso illud præstat. Homines-ne, dic mihi, a se ipsis hoc agere possunt, et philosophari, et loqui, sexcentaque alia perficere; Angelorum vero Dominus nec parvum nec magnum quid a se ipso agere poterit? Et quis hæc ferat? Non audis Paulum dicentem : « In magna domo non solum sunt vasa aurea et argen- » tea, sed etiam lignea et fictilia, quædam in honorem, quæ- » dam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit se » ab ipsis, erit vas in honorem, sanctificatum Domino [1]. »

III. Vides hos etiam se ex se ipsis emendare? illud enim significant hæc : « Si quis se ipsum emundaverit. » Quid ergo illud est quod dicitur? Si cum familiaribus tantum et amicis sermo esset, jam solutionem attulissem; quia vero cum inimicis et hostibus res nobis est, eorum quoque argumenta confutanda sunt, adducta denuo in medium clausula, ut eam sic perspicuam reddamus. Quod enim possimus ex nobis ipsis facere et dicere, satis commonstra-

[1] 2 Tim. xx, 21.

tum est. Nisi enim illud esset, nequaquam pro nobis operibus coronaremur. Interrogandus iterum est hæreticus : « Quid est : « Nisi qui viderit Patrem facientem, nihil a se » ipso facere potest ? » Ab hoc enim dicto, inquam, non ab ejus interpretatione ; imo potius neque a dicto, sed a prava hæreticorum interpretatione, duplex necessario statuenda creatio erit. Quomodo et qua ratione ? « Nisi quid viderit, » inquit, Patrem facientem, nihil facere potest ; » Ergo necesse prorsus erit esse opera Patris perfecta ; et esse alia Filii, quæ ipse ad paterna respiciens creaverit. Nisi quidpiam, inquit, facientem viderit, non facit ; ut ergo videat, necesse est opera esse. Quid ergo, quæso te ? Unum videmus solem, num duos mihi monstrare potes, ut unum a Patre factum, alium a Filio suspicer ? num duas lunas, vel terras, vel duo maria ? et sic de cæteris omnibus. Verum hoc nunquam dixeris ; unus quippe sol est. Quomodo igitur nihil facit, nisi viderit Patrem facientem ? Solem cujus opus esse vis ? an Patris ? ubi ergo Filii sol ? An Filii ? ubi ergo sol Patris, quem videns Filius, alium similem fecerit ? Quomodo stabit illud : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine » ipso factum est nihil [1] ? » Si enim omnia per ipsum, quod tempus ascribi potest huic divisioni. Vides-ne ratiocinia ? quomodo vos ipsos implicatis, ac mendacium se ipsum coarguit ? Ecce eorum allata interpretatione, quomodo demonstravi ipsam a se ipsa impeti. Sed et illud libens adhuc quærerem : « Quis carnem nostram assumpsit, et in virginalem vulvam descendit, Pater-ne, an Filius ? dic mihi. » Nonne, ut omnibus palam est, unigenitus Dei Filius ? Etenim Paulus sic ait : « Hoc sentite in vobis, quod et in » Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est esse se æqualem Deo ; sed semetipsum exi- » nanivit formam servi accipiens [2]. » Et, « Misit Deus Filium

[1] Joan. I, 3. — [2] Philip. II, 5-7.

» suum unigenitum; factum ex muliere, factum sub lege [1]. » Omnisque Scriptura, tum vetus tum nova, hujusmodi testimoniis plena est, ipsaque opera clamant Unigenitum incarnatum esse, non Patrem. Utrum igitur Filius, viso Patre incarnato, incarnatus et ipse est; neque enim incarnatus fuisset, nisi vidisset ipsum incarnatum; siquidem « Non potest a se ipso facere quidquam, nisi viderit Patrem » facientem. » Quandonam hoc Patrem facientem viderit, dicere non possis. Nec vero putes parvum id esse, quod factum est. Nam caput salutis nostræ incarnatio Unigeniti est, et ejus ad nos usque demissio. Antequam enim homo fieret, malitia tyrannidem exercebat, et profundissima nox omnia occupabat, atque ubique aræ et templa idolorum, nidor, fumus et torrentes sanguinis, non modo ovium boumque, sed etiam hominum? nam « Sacrificaverunt » filios suos et filias suas dæmoniis [2]. » Et hæc populus, qui Prophetas habebat atque legem, qui Dei visu fruebatur, qui in tot miraculis innutritus erat. Quod si hi tales erant, cogita quomodo reliquæ orbis partes affectæ fuerint, a dæmonibus exagitatæ, sub nequitiæ tyrannide redactæ, animi morbis omnibus subjectæ, ligna colentes, lapides adorantes, montes, colles, saltus, arbores, lacus, fontes, fluvios: ecquid cætera commemoremus? ex Judæorum enim malis, quanta essent aliorum facinora videre est. « Equi » furentes in fœminas erant, unusquisque ad uxorem » proximi sui hinniebat [3]. Cognovit bos possessorem suum, » et asinus præsepe domini sui, Israël autem me non » cognovit [4]. Canes muti, qui non potuerunt latrare [5]. Fa» cies meretricis facta est tibi, apud omnes impudenter » agebas [6]. Non est intelligens aut requirens Deum; omnes » declinaverunt, simul inutiles facti sunt [7]. » Rursum alius :

[1] Gal. IV, 4. – [2] Psal. CV, 37.— [3] Jer. V, 8. et Ezech. XXII, 11.— [4] Isaï. I, 3.— [5] Id. LVI, 10.— [6] Jer. III, 3.— [7] Psal. XIII, 2, 3, et LII, 3, 4.

« Frustra argentarius argentum conflat; malitiæ eorum » non sunt consumptæ [1]. » Iterum alius : « Execratio et » mendacium et furtum, et cædes ut adulterium effusa sunt » super terram, et sanguinem in sanguine miscent [2]. » Rursum alius : « Si mutabit Æthiops pellem suam, et pardus » maculas suas, et populus hic poterit judicium facere, cum » didicerit mala [3]. » Alius iterum : « Væ mihi, o anima, » quia periit pius de terra, et qui recte faciat in hominibus » non est; omnes in sanguinem judicant [4]. » Deus iterum : « Odio habui, repuli festivitates vestras, et non odorabor » hostias in conventibus vestris [5]. » Elias autem : « Altaria » tua subverterunt, et Prophetas tuos occiderunt, et ego » relictus sum solus, et quærunt animam meam [6]. » Rursum Deus : « Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem » meam, dedi dilectam animam meam in manus inimico» rum ejus [7]. » David iterum : « Immolaverunt filios suos, » et filias suas dæmoniis; et effuderunt sanguinem inno» centem, sanguinem filiorum suorum et filiarum [8]. »

IV. Vidisti-ne malitiæ tyrannidem? Canes fuerunt et equi, et asinis stupidiores, bobusque insensiliores, in ipsamque naturam insanierunt. Sed post incarnationem Christi quid ait Scriptura? « Pater noster, qui es in cœlis [9]. » Antehac dicebat Scriptura : « Vade ad formicam, piger [10]. » Post hæc vero etiam adoptione dignati sumus, et cœlo ascripti, cum Angelis choros agimus, et ipsorum cantus participes sumus, ac cum incorporeis Potestatibus concertamus. Sublati sunt colles, diruta sunt templa. Lapis esse lapis visus est, et lignum esse lignum deprehensum est, arboresque arbores; fontes item fontes. Quia enim Sol justitiæ illuxit, rerum ostendit naturam, quam prius obte-

[1] Jer. vi, 29. — [2] Osee iv, 2. — [3] Jer. xiii, 23. — [4] Mich. vii, 2. — [5] Amos v, 21. — [6] 3 Reg. xix, 10. — [7] Jer. xii, 7. — [8] Psal. cv, 37, 38. — [9] Matth. vi, 9. — [10] Prov. vi, 6.

nebrabat nox erroris, et ignorantiæ profunda caligo, quæ eorum, qui decepti erant, oculos offuscabat. Sed postquam densam erroris nubem Solis justitiæ radius dissipavit, ubique lux est et dies, imo splendida stabilisque lux meridiana. Persæ etiam, qui matres suas in uxores ducebant, virginitatem nunc exercent. Et qui ante filios suos quasi non agnoscentes mactabant, omnium mansuetissimi et mitissimi sunt. Lupi ovium instar mansueti evaserunt; imo etiam ii, qui lupis ipsis immaniores erant. Lupus enim naturam non ignorat, sed agnoscit fœtum. Homines autem etiam illis ferociores erant. Sed post incarnationem Unigeniti ejusque dispensationem, ejecta feritate, ad priorem reversi sunt nobilitatem; imo ad angelicam virtutem evecti sunt. Et antehac urbes quidem erant impietate plenæ; hodie autem solitudo philosophatur, necnon tuguria monachorum in montibus et saltibus, imitantium ipsam Angelorum vitam, postquam præsentem exuerunt. At quid opus est verborum apparatu, cum res ipsæ loquantur, et sole clarius ostendant beneficia, quæ post admirandum illum et spiritualem Virginis partum, ac post dispensationem incarnationemque, totum orbem occuparunt. Attamen tantum tamque præclarum opus a se ipso fecit, quod et clamat Paulus dicens : « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbi» tratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exina» nivit, formam servi accipiens [1]. » Audis, hæretice, quod se ipsum exinaniverit. Ac rursus alibi : « Sicut et Christus » dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem » et hostiam Deo in odorem suavitatis [2]. » Qui etiam « A se » ipso » crucifixus et « A se ipso » immolatus est; quamobrem ipse dicebat : « Potestatem habeo ponendi animam » meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo » tollit eam a me; ego pono eam a me ipso [3]. » Quid hic dicis,

[1] Philip. II, 6, 7. — [2] Ephes. v, 2. — [3] Joan. x, 18.

hæretice, qui hoc dictum evangelicum detorques : « Filius » a se ipso nihil potest ? » Ecce ipse ait : « Ego pono eam a » me ipso, et assumo eam a me ipso. » Neque vero parvi momenti est hoc dictum, sed maximi. De Patre quoque dictum est, ipsum habere potestatem vitæ et mortis. Vides-ne quomodo in retia incidisti? Quid enim ad hoc dictum respondebis? « Ego pono eam a me ipso, et assumo » eam a me ipso. » Qua ergo ratione dixisti ipsum nihil facere a se ipso? Verum, ut dicebam, siquidem ad hæreticos nobis sermo esset; ipsis in angustias et in retia conjectis, sic resiliissem, satis splendida reportata victoria, et insigni erecta tropæo, maximoque allato eorum insaniæ argumento; at quia non modo hostibus os occludere volo; sed etiam eos, qui nobiscum sunt, instituere, membraque nostra erudire; non hic finem dicendi faciam, sed ulterius progredi conabor; aliud denuo opus in medium adducam, quod contradicentium impudentiam coarguat. Quid enim ait? « Pater neminem judicat, sed omnes Filius [1]. »

V. Quæro igitur ab hæretico : « Si neminem judicat Pater, sed Filius judicat, quomodo judicat? Si enim non potest facere quidquam a se ipso, nisi viderit Patrem facientem, et Pater non judicat, sed ipse omnes judicat, quomodo id quod non vidit facere potest? » Ne vero hoc leviter prætercurras, neque enim hoc parvum est; sed maximæ virtutis. Cogita quantum sit omnes, qui ab Adamo ad consummationem usque sæculi vixerint, gentiles, Judæos, hæreticos, omnes denique, qui ab orthodoxa fide aberrarunt, illa die adducere, omniumque arcana in medium efferre, gesta, dicta, dolos, insidias, secreta mentis; non prolatis testimoniis, non probationibus, non imaginibus, non documentis, non aliis hujusmodi; sed propria uti potestate ad omnes coarguendos. Attamen tantum tam præclarum

[1] Joan. v, 22.

opus ipse perficiet, licet Patrem id ante facientem non viderit, nec illum sit imitatus : nam « Pater neminem judi-» cat. » Vide quoque illum alibi omnia cum potestate operantem, in miraculis, in ferendis legibus, aliisque omnibus. Cum enim ascendisset in montem, novum testamentum daturus ait : « Audistis, quia dictum est antiquis : Non oc-» cides, qui autem occiderit, reus erit judicio : qui autem » dixerit : Fatue, reus erit gehennæ ignis. Ego autem dico » vobis, quod quisquis irascitur fratri suo temere, reus erit » judicio [1]. Audistis quia dictum est : Oculum pro oculo, et » dentem pro dente : ego autem dico vobis, non resistere » malo, sed si quis te percusserit in maxillam dexteram, » præbe illi et alteram [2]. » Quid hoc est ? Qui nihil a se ipso facit, etiam Patris statuta corrigit, et legem in melius provehit. Cum autem dico : « Corrigit, » ne blasphemum quid suspiceris, quasi Pater infirmior sit. Quamvis enim lex minor sit, id tamen non Deo, sed recipientibus legem ascribendum. Imo etiam Vetus Testamentum Unigeniti est, et Novum Patris. Quomodo igitur, quæso, nihil a se ipso facit, qui veteri legi adjecit, qui tantam exhibet potestatem ? Verum quid hæreticis imbecillius fuerit ? Judæi namque stupebant, quod hæc doceret eis quasi potestatem habens [3] ; et non sicut scribæ et Pharisæi. Judæi potestatem ejus testificantur ; hi testificantur ipsum a se nihil posse. Neque dixerunt illi, « Quasi potestatem habiturus, » sed : « Quasi potes-» tatem habens. » Non enim postea hæc illi potestas accessit, sed perfecta potentia erat nullo egens. Quamobrem de regno interrogatus dicebat. « Ego in hoc natus sum [4]. » Rursum oblatus est ei paralyticus, cui dixit, postquam peccata ejus curaverat, « Ut autem sciatis, quia Filius hominis » habet potestatem dimittendi peccata in terra, ait illi : Tolle

[1] Matth. v, 21, 22. — [2] Ibid. 38, 39. — [3] Id. vii, 28. — [4] Joan. xviii, 37.

» lectum, et vade in domum tuam [1]. » Vulgus dicebat ipsum quasi potestatem habentem omnia facere : Ipse vero, Filium hominis potestatem habere dimittendi peccata in terra : et, « Potestatem habeo ponendi animam meam, et » potestatem habeo sumendi eam [2]. » Leges fert cum potestate, peccata solvit cum potestate, mortis et vitæ potestatem habet, et quomodo dicis ipsum a se ipso nihil facere? Hac victoria quid manifestius?

VI. Sed si velitis deinceps, ab hæreticis expediti, dictis solutionem afferamus. Primumque monemus, illud, « Non » potest, » de Deo dictum, non imbecillitatis, sed potentiæ argumentum esse. Hoc licet novum fortasse videatur, at vobis claram rei demonstrationem afferemus. Si dixero Deum non posse peccare, non imbecillitatis illum arguo, sed maximam ipsi testificor potestatem. Si dixero non posse mentiri Deum, tunc idipsum demonstro. Quemadmodum et Paulus dicebat : « Si sustinebimus, et conregna» bimus : si non credimus, ille fidelis permanet : nam ne» gare se ipsum non potest [3]. » Vides-ne illud, « Non potest, » potentiæ esse signum? Ecquid loquor de Deo? de sensili enim materia exemplum sumam. Si dixero adamantem non posse rumpi, an fragilitatem ejus, an robur ejus maximum deprædico? Cum ergo audieris non posse Deum peccare, nec posse mentiri, nec posse abnegare se ipsum, ne putes hinc imbecillitatem ejus prædicari, sed perquam maximam potentiam; quia ejus substantia nullam nequitiam admittere potest, quod inaccessa sit, pura, et superna. Quia ergo hoc recte discussum fuit; age ad propositum sermonis exercitationem convertamus. « Filius a se ipso non » potest facere quidquam. » Quid illud est, « A se ipso? » Hoc si probe didiceritis, agnoscetis ejus arctam cum Genitore conjunctionem; nullam esse substantiæ distinctionem,

[1] Matth. IX, 9. — [2] Joan. X, 18. — [3] 2 Tim. II, 12.

ejusdemque eum esse substantiæ cujus Pater. Quid igitur illud est, « Non potest a se ipso? » non potest peculiare quid præter Patrem facere, non potest peregrinum quid et separatum a Patre facere, neque alienum quid facere, vel aliud quidpiam quod non faciat Pater : quæ enim hic facit, hæc et ille facit. Illud igitur, « A se ipso non potest facere, » nec libertatem, nec potentiam tollit, sed concordiam demonstrat, consensum, et arctam conjunctionem, estque unionis perfectæ signum. Cum enim sabbatum solveret, et prævaricationis illum accusarent dicentes : « Alia Deus » præcepit, alia tu facis ; » hanc eorum impudentiam comprimens ille ait : « Non aliud a me, quam quod a Patre, factum est, neque ipsi sum contrarius vel hostis. » Quod si non ita locutus est, sed humaniori et crassiori modo sermonem adumbravit, cogites eum cum Judæis sermonem habuisse, qui illum Deo contrarium esse putabant. Ideo, ne quis tale quidpiam suspicaretur, statim addidit : « Opera enim quæ » ille facit, et Filius similiter facit [1]. » Si vero nihil a se ipso facit, quomodo similiter facit ? Non enim facere magnum est : illud enim agebant et Apostoli, mortuos excitabant, leprosos mundabant ; sed non « Similiter » ut ipse. At quomodo illi ? « Quid nobis attenditis, quasi propria virtute aut » potestate fecerimus hunc ambulare [2] ? » Quomodo autem Jesus ? « Ut sciatis quia potestatem habet Filius hominis » dimittendi peccata in terra [3] ; » ac rursum de resurrectione mortuorum : « Sicut Pater suscitat mortuos, et vivi» ficat, ita et Filius quos vult vivificat [4]. » Licet satis fuisset dixisse : « Ita ; » sed ex abundanti, ut impudentiam illorum retunderet qui contradicere vellent, illud, addidit : « Quos » vult, » nempe cum omni potentia. Idcirco ait : « Opera » enim, quæ ille facit, » non dicit : « Similia et Filius facit; » sed

[1] Joan. v, 19. — [2] Act. III, 12. — [3] Marc. II, 10, et Luc. v, 24. — [4] Joan. v, 21.

eadem ipsa « Filius facit. Omnia enim per ipsum facta sunt, » et sine ipso factum est nihil [1]. » Vides quomodo eo intendat orationem, ut indicet arctissimam unionem, conjunctionem et consensum ? non « Similia » dicens : sed « Ea ipsa, » et « Similiter, » ut Pater. Idcirco sese attemperans ac demittens, illic etiam cum magna cautela dicto hujusmodi usus est. Non enim dixit : « Nisi quidpiam doceatur a Patre, » ne tu illum discentem induceres ; neque dixit : « Nisi quid jubeatur, » ne in servorum ordine ipsum esse suspicareris : sed, « Nisi quid viderit Patrem facientem. » Et hoc etiam illo modo dictum, magnam indicat cum Patre conjunctionem. Si enim potest Patrem videre operantem, et scire quomodo operetur, ejusdem est substantiæ. Sæpe namque ostendimus antea substantiam Dei neminem posse accurate videre, neque clare cognoscere, nisi ejusdem sit naturæ. Angelum certe nuda substantia præsentem homo, licet magna virtute ornatus, videre non potuit, nempe Daniel. Ideo hanc quasi singularem naturæ suæ prærogativam efferebat, dicens : « Deum nemo vidit unquam, Unigenitus » Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit [2]. » Et rursum : « Non quod Patrem viderit quisquam, nisi is, qui est a Deo, ille vidit Patrem. » Etsi multi alii Prophetæ, Patriarchæ, justi et Angeli viderint ; sed de perfecta cognitione loquitur. Ne itaque dicamus eum tunc facere, cum videt eum ; nam qua ratione illud constaret, « Omnia per ipsum » facta sunt, et sine ipso factum est nihil [3] ; » necnon illud : « Opera quæ ille facit, hæc et Filius similiter facit [4]. » Nam si similiter facit, quomodo, cum prius viderit illum, tunc facit ? Necesse enim erit ex hoc tuo dicto, etiam Patrem tunc operari cum viderit alium operantem ; id quod extremæ dementiæ insaniæque fuerit.

VII. Sed ne hæc imbecilla et absurda confutantes ser-

1 Joan. I, 3. — 2 Ibid, 18. — 3 Ibid. 3. — 4 Id. V, 19.

monem longius producamus, hoc addemus : Quia cum Judæis sermonem habebat, qui illum Deo contrarium dicebant, et legislatori inimicum; quod ex iis, quæ facta fuerant illi colligebant; sic ille sermonem humaniore et crassiore modo concinnavit, prudenti auditori relinquens, de his ita sentire, ut Deo consentaneum erat, et eos, qui crassiori modo intelligebant corrigens. Quamobrem dicebat : « Opera enim, quæ ille facit, hæc et Filius similiter » facit. » Neque enim expectat, donec viderit Patrem facientem, ut tunc faciat : neque disciplina opus habet. Sed videt ejus substantiam, ipsamque clare novit; sicut enim « Novit » me Pater, et ego cognosco Patrem [1]. » Omnia autem operatur et efficit cum potestate ipsi convenienti, cum intelligentia et sapientia ipsum comitante, cui nihil aut discere aut videre opus sit. Quomodo enim opus fuerit, cum sit perfecta Patris imago, et omnia, quæ ille, similiter faciat et cum eadem potestate? De potestate enim loquens hæc subjunxit : « Ego et Pater unum sumus [2]. » Hæc igitur omnia, quæ dicta sunt, scientes et intelligentes, aversemur hæreticorum cœtus, rectæque fidei perpetuo hæreamus, et accuratam paremque doctrinæ, vitam instituamus; ut futura bona consequamur, gratia et miserationibus Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium una cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Joan. x, 15. — [2] Ibid. 30.

SERMO (11).

In dictum illud : In qua potestate hæc facis[1] ?

Humanæ salutis principium est, timor Dei, omniumque bonorum nostrorum radix est lex Dei : neque vero lex Dei sine timore, neque timor sine lege esse possit. Nam lex mandatorum ministrum habet timorem : timor autem præceptorum judicem habet legem. Qui ergo cum timore accedit ad legem, et ad Deum legis datorem, is inter sanctos versatur, et justis ascribitur; contra qui timorem Dei audacter aggreditur, et cum arrogantia ad divinam legem accedit, is gratia non dignatur, imo et a pietate expellitur. Ideo qui cum timore et desiderio ad divinam legem accedunt, hi recte omnino docentur et illuminantur, et ab ipsa veritate ad veram religionem instituuntur : incidunt enim in ipsum veritatis fontem dicentes : « Benedictus es, Do» mine, doce me justificationes tuas[2]. » Verum sancti, qui ita pii, ita religiosi sunt, sic veritatem ab ipsa veritate ediscunt. At veritatis inimici, imo potius vitæ suæ hostes, arrogantiam et fastum simplicitati præferentes, tyrannico habitu veritatis doctorem adeunt. Quod sane fecerunt Judæi, ut ex evangelicis dictis modo audistis. Etenim Dominum nostrum Jesum regem sanctorum, in templo versantem, in ipso templo adeunt, non cum eo, quem decebat, timore, non ut famuli herum, non ut homines Deum ; sed neque ut discipuli magistrum. Inimici veritatis, et nequitiæ indagatores, suam ostendentes malignitatem, humanis ratiociniis supernam sapientiam circumvenire conabantur.

[1] Matth. XXI, 23. — [2] Psal. CXVIII, 12.

Nam ait : « Accesserunt in templo ad Jesum sacerdotes et » seniores populi dicentes : In qua potestate hæc facis ? et » quis tibi dedit hanc potestatem[1] ? » O cor timore destitutum ! qualia audet ! qualia loquitur ! quantum arrogantia extollitur ! o improborum insipientiam ! o Servatoris clementiam ! Hæc loquitur lutum, et id figulus patitur ? Erigitur contra opificem opificium, et id tolerat beneficus nemini obnoxius. Rationem et verbum repetunt a Dei Verbo, et potestatem ejus curiose perquirunt, quæ est auctoritatis culmen : opportune dicamus hæc sapientis verba : « O homo : « Quid superbit terra et cinis[2] ? » Deum interrogas, et requiris ab illo rationem eorum, quæ operatur, audesque supernam illam potestatem sic affari : « In qua potestate » hæc facis ? » Cur illum interrogas, neque ipsam rerum virtutem exploras ? Scrutare ipse diligenter in occulto animæ senatu, explorata rerum natura, num quæ fiunt humani consilii sint, an divinæ auctoritatis, præclara nempe illa Domini gesta. Interroga naturæ leges, potestatis terminos, seriemque ratiociniorum : qua potestate suscitare mortuos potest ; hominum, an Dei ? Quis potest leprosos mundare, morbos pellere, omnemque animæ corporisque morbum solo verbo tollere ? Deinde quis potest ex luto oculos formare, Deus, an homo ? cur non ipsam rerum naturam interrogas ? Sed audacter opificem exploras dicens : « In qua » potestate hæc facis ? » Iterum enim verba repeto eorum, qui omnia facile audent, qui a Verbo Dei rationem repetunt, et ratiociniis circumscribere tentant eum, « Qui compre» hendit sapientes in astutia eorum[3]. » O dementiam, Deo Verbo experientiam verborum offerunt, a quo et omne verborum artificium, et omnis præparatus ratiociniorum complexus facile percipitur. Quid enim potest humanum verbum contra Verbum Deum ! Quid sophismatibus in-

[1] Matth. XXI, 23. — [2] Eccles. X, 9. — [3] I Cor. III, 19.

structa sapientia, contra cœlestem Sapientiam? « In qua » potestate hæc facis? Interroga paralyticum, per quam potestatem sanus recumbat. Interroga miracula, et mirabilium patratoris potestatem curiose ne perquiras. Non respondet vobis divina gratia, responsione indignos judicans eos, qui perperam interrogant. Ita solet Dei Verbum : cum videt animam obliquam et perversam, expellit eam, ut gratia indignam, et cum multa sæpe discere conetur, veritatem non impetrat a veritate. Interrogant Judæi sæpe, ac ne semel quidem discunt, quia male interrogant. Usque adeo illorum animos cruciabat Servatoris silentium, ut tunc diceret malus ille consessus : « Quousque animam » nostrum tollis? si tu es Christus, dic nobis palam [1]. » Sed neque post hanc vocem illis respondet, quia responsione digni non erant, qui male interrogaverunt. Quid itaque eis Servator? « Dixi vobis, et non audistis, quid iterum vultis » audire? Opera, quæ ego facio, ipsa testimonium perhibent » de me [2]. » Vides velle eum ut opera interrogentur, non ut de potestate inquiratur? Interrogant Judæi : « Si tu es » Christus, dic nobis palam, quousque animam nostram » tollis? » nec quæstioni dat solutionem : interrogabant enim non discendi, sed accusandi causa. Caïphas autem princeps sacerdotum, synagoga illa dignus, in tantam amentiam devenerat, ut diceret; « Adjuro te per Deum » vivum, dic nobis si tu es filius Benedicti [3]. » At Servator docens nos sermones cum pietate accipere, adjuranti quidem respondet, neque tamen dubium solvit. « Dic nobis, » inquit, si tu es filius Benedicti. Ait illi Dominus : « Tu » dixisti [4] : » ac juramentum per confessionem honoravit, neque malitiam certiorem fecit, astutiam abominatus. Male quæsierant Judæi, nec responsum illis est, idque jure

[1] Joan. x, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Matth. xxvi, 63. — [4] Ibid. 63, 64.

merito. Nam obliquæ cogitationes a Deo separant. Non emisit sapientiam suam iis, qui male illam scrutabantur. « In malevolam enim animam non introibit sapientia[1]. »

II. Atque illi post frequentes quæstiones, id quod quærebant non invenerunt. Mulier vero quædam, quæ sine dolo et cum sincera fide accesserat, non ut tentaret illam incomprehensibilem virtutem, sed cum simplicitate Dominum adiens, dictione tenui sed pura fide dicens : « Scimus » quod cum venerit Messias, qui dicitur Christus, ipse nobis annuntiabit omnia[2]; » statim audivit ab amatore simplicitatis : « Ego sum qui loquor tecum. » Nondum interrogaverat, et statim didicit. Nondum fidei verbum seminaverat, et statim fructum pietatis decerpsit. Sanctus quippe Deus in simplicibus et sanctis requiescit, cum accedentis simplicitatem viderit, explicat etiam ipse sapientiæ suæ beneficentiam; cum viderit autem animam nequitia perversam, beneficium cohibet, nec doctrinam emittit. Audi quid ipse dicat per Moysem : « Si vos ambulaveritis erga me recti, et » ego erga vos rectus; si autem vos obliqui, et ego utar » vobis furore obliquo[3]. » Non quod divina natura a recto declinet; sed quod improbis, ea quæ ex veritate proficiscuntur, non recta procedant. « In qua potestate hæc facis ? » aut quis tibi dedit hanc potestatem[4]? » Tum Servator eis. Hic attende quam nobis doctrinæ normam et regulam proponat universorum Dominus. Quænam hæc est ? Vult nos improbis hæreticis, Judæis, Gentilibus, vel aliis, qui a pia religione desciverint, non respondere semper interrogatos. Contingit enim, contingit sæpe, interrogationem non esse responsione dignam : atque par est omnino hujusmodi interrogationibus justas interrogationes opponere. Ideo ait illis Dominus : « Interrogabo vos, et ego sermonem, quem

[1] Sap. I, 4. — [2] Joan, IV, 25. — [3] Levit. XXVI, 3, et 23, 24. — [4] Matth. XXI, 23.

» si dixeritis mihi, et ego vobis respondebo. Joannis baptismus, inquit, unde erat, ex cœlo, an ex hominibus[1] ? » Vide mihi fontem sapientiæ, ut interrogatione mendacium arguat. Vide mihi Verbum Dei, quod syllogismis nequitiam evertit ; vide quoque malitiam, quomodo suis telis confodiatur, ac suis pravis artibus avellatur. « Baptisma Joannis » unde erat, ex cœlo, an ex hominibus ? » Illi quoque apud se sermonis vim explorabant, et aiunt : « Si dixerimus ex » cœlo, dicet nobis : Cur ergo non credidistis[2] ? » Novit improbitas exitium suum. Novit se per quæ protendit, per ea destrui. Quia Joanni non obtemperaverant, verebantur dicere ipsum ex Deo esse, ne e vestigio sequeretur reprehensio. » Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus tur» bam, ne lapidemur[3]. » Nam præoccupata de Justo opinio, inexorabilem adversum nos feret ultionem. » Omnis enim » populus habebat Joannem sicut Prophetam[4]. » Noluerunt ergo vera dicere, nempe quod ex Deo esset. Dei namque veritatem abjecerunt, ac mendacium dicere non ausi sunt. Impudentiæ enim judicem habebant timorem, huncque non divinum, sed humanum. Nam ita se res habet. Multi sæpe Dei timore non præditi, humano serviunt timori. Timebant plebem. Utinam Deum, non plebem : illud namque pietatis est, hoc impietatis. « Dicunt ei : Nescimus[5]. » Vide quomodo nequitia in improbis latitet : vide quomodo absurditatem suam impietas prædicat. Nam sicut vipera, aut immanissima quæque fera, in latibulis degens, sensim e specu prodit, nec omnino vult prodire ; sic et Judæi in antro pravitatis versantes, sententiam suam in lucem non proferunt : Quamobrem Dominus ait illis : « Nec ego dico » vobis[6]. » Vide quomodo silentium absurdam interrogationem castigaverit : vide quomodo nequitiæ non fecerit

[1] Matth. XXI, 24, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Luc. XX, 6. — [4] Matth. XXI, 26. — [5] Marc. XI, 33. — [6] Id. XXI, 27.

satis; sed averterit eos in medio ratiociniorum. Et quod olim contigit asinæ Balaami, ut nec ad dexteram, nec ad sinistram posset declinare, propter Angelum, qui obvius stabat[1]; id accidit judaïcæ improbitati, quæ nec ad dexteram veritatis ausa est respicere, ob Servatorem abnegatum, neque ad sinistram mendacii, metu plebis. Oportet igitur nos quoque, fratres, hac regula a Domino accepta, non omnia hæreticis interrogantibus dicere. Cum male interrogaverit hæreticus, altera justa interrogatione absurdam ejus quæstionem solve. Sæpe percontatur hæreticus : « Nosti Deum, an non nosti ?» Si dixeris : « Novi, » statim reponit : « Ergo nosti quod colis ? » Sane, inquit pius. Quis enim sustineat dicere se id colere quod non novit. Instat ille : « Nosti ergo Dei substantiam ? » Si te scire negaveris, statim objicit : « Ergo non nosti id quod colis. » Vide mihi detorta verba; vide malignorum serpentium versutias. Vides : verum turbari non oportet. Illud enim, fratres, sciendum est, multos esse sciendi modos. Potest quis scire Deum esse, nec tamen scire quomodo sit. Quandoquidem etiam apud nos homines multæ sunt cognitionis viæ. Novi hunc hominem in ista urbe manere, nec tamen novi quam artem exerceat : novi alium talem exercentem artem, nec novi unde genus ducat. Partim nempe cognosco, partim ignoro. In summa, particularis cognitio non inducit perfectam scientiam, neque non omnia cognoscere, particularem tollit cognitionem. Quid ergo ? Novi esse Deum, illumque bonum, immortalem, incorruptibilem, quem cogitatione capere non possimus, incomprehensibilem, incorporeum, immutabilem. Hæc omnia novi, et cognoscens adoro. Quomodo autem sit non novi, neque edoctus sum exquirere quomodo sit, sed quod sit. Apostolo enim majorem neminem invenio doctorem, qui possit majorem

[1] Num. XXII, 26.

mihi pietatem suppeditare : qui clara voce usus ad hunc modum docet : « Credere enim oportet accedentem ad »Deum, quia est[1]. » Non quomodo est, sed quia est : « Et »inquirentibus se remunerator est[2]. » Itaque quod novi colo. Non didici Dei substantiam explorare. Credere didici, fratres; credere, non scrutari. Lege confessionem tuam, hæretice, in arcano et tremendo mysterio prolatam, quando ad baptismum accessisti, quid dixisti? An quærens, an curiose explorans, vel credens? Alia conditione venisti, et cum alio pacto dignatus es illa gratia. Ac si hæc sentiens gratia donatus es, fidem et pacta violasti : et in tremendis quidem horrendisque mysteriis fidem obtulisti, extra mysteria vero constitutus, fidem circumscribis, et quæstionem moves.

III. At vide quid dicat inimicus veritatis. Num frustra accepimus judicii facultatem? Oportet rationibus investigare fidem, nec sine examine religionem esse. Recte. Verum examinis normam esse oportet divina eliquia, regulasque pietatis a Deo nobis traditas. Tu vero regulas transgressus, non inhæres divinis Scripturis, sed divina scrutaris, et vim infers veritati ; et ubique affectas rationum magis sequi salebras, quam fidei servire, quasi aliorum peritiam habeas, aut aliorum, nempe quæ cernuntur, experientiam. Renuntia mihi ratiociniorum serie fultus, quomodo cœlum stetit, in tanta altitudine, in tam immensa concavitate, et nullum in tanto ambitu fulcrum habens. Quomodo stetit, a quo gestatur, quæ fundamenta sunt quibus nititur? Qua ratione per tantum tempus non solvatur pulchritudo, non pereat concentus ejus. Ostende columnas quæ fulciant, ostende basim tantæ moli subjectam. Ecquid de cœlo loquor, non de terra, quam calco? Primum expiica mihi terræ constitutionem. Quod enim super aquas fundata sit[3],

[1] Hebr. xi, 6. — [2] Ibid. — [3] Psal. xxiii, 2.

hoc et ego accepi, et tu confiteris. At quomodo super aquas firmata sit, expone. Ne simpliciter sermonem excipias, sed quæsitorum rationem redde. Quomodo tot tantique montes, colles, valles super aquas ferantur. Dic quomodo mare separatum sit. Dic quo pacto tot fluctibus agitatum, et in immensam surgens altitudinem, cum arenam attingit solvatur, et legislatoris terminum revereatur. Interpretare, frater, quomodo cum una sit terra, una mater, diversæ plantæ sint : unde ratices amaræ, unde dulces, unde fructuum varietates. Una terra germinans est, unus imber alit, unde differentia? Explica unde prodierunt fontes, et ex quibus abyssis : qua ratione hæc possint comprehendi. Verum quando de his dubitaverimus, unam habemus veram et piam quæstionum solutionem. Atque beatus David cecinit his verbis : « Quia rectum est verbum Domini, et » omnia opera ejus in fide[1]. » Opera sine fide comprehendi nequeunt, et Deus sine fide inveniri poterit? Opera non sine fide, et Filius demonstratione ? « Quia rectum est ver- » bum Domini, et omnia opera ejus in fide. » Verum nos, relictis veritatis hostibus, ad sanam tutamque fidem redeamus, piæque religionis regulam ostendamus, ipsa veritate effulgentem. Inter veteres Moyse nemo fide dignior : in recentioribus nemo Paulo sapientior. Quære veterem statum, et neminem Moyse majorem reperies : « Nam inveni » te, et invenisti gratiam præ omnibus[2]. » In Novo Testamento nemo Paulo perfectior. « Vas enim electionis est[3], » Christumque habet in se ipso loquentem. Ne prætergrediaris terminos Moysis et Pauli. Quid invenit Moyses, comprehensionem substantiæ, an gloriam Dei? Moyses, fratres, venit in concupiscentiam Dei, ut homo religiosus, et ignoravit se rei impossibilis desiderio teneri : attamen per ea, quæ petiit a Deo, quid desideraret ostendit. Quid

[1] Psal. XXXII, 4. — [2] Exod. XXXIII, 12. — [3] Act. IX, 15.

enim ait? « Obsecro, Domine, si inveni gratiam in cons» pectu tuo, manifeste videam te, ostende te mihi [1]. » Frater erat is Philippi dicentis : « Ostende nobis Patrem, et sufficit » nobis [2]. » Domine, tu dixisti : « Invenisti gratiam in cons» pectu meo : ostende mihi temetipsum, ut manifeste vi» deam te [3]. » Vidit quidem eum in rubo, vidit eum ex monte Sina : vidit eum diversis in locis apparentem, et variis modis præsentiam suam indicantem. At beatus ille Moyses ipsam videre cupiebat naturæ formam. Nam homo cum esset, humana de superna illa virtute imaginabatur. Deus autem desiderium fidelis famuli approbavit, flexitque humanum affectum impossibilia cupientem. Quid enim ait illi? « Nemo videbit faciem meam, et vivet [4]. » Desideratum non capit virtus desiderantium : non fert mortalis oculus immortalem naturam. Quid ergo, Domine, relinquis sine solatio amorem, ac ne umbram quidem præbes desiderii, ei qui tantum amorem animo concepit? Quamobrem ait : « Pono in petra, et protego manu mea : et cum transibit » gloria mea, videbis posteriora : anteriora vero non vide» bis [5]. » Non dixit : « Cum pertransibo ; » sed, « Cum transibit » gloria mea. » Non enim licet, prætergrediendo gloriam, essentiam reperire. Moyses nihil plus quam gloriam invenit, neque illam totam vidit, sed dorsum. Non quod dorso et pectore delineata sit divina natura : simplex enim est et incomposita, sed quia Deus sic se cognoscendum præbet, non secundum sibi congruentem dignitatem, sed secundum facultatem eorum, qui ipsum visuri sunt. Moyses ad gloriam pertigit, et gloriam non supergressus est. At tu, hæretice, gloriam transgressus, substantiam Dei curiose scrutaris? Veniamus et ad beatum Paulum. Paulus in Novo Testamento, cum consideraret particulares quasdam Dei

[1] Exod. XXXIII, 13. — [2] Joan. XIV, 8. — [3] Exod. XXXIII, 17. — [4] Ibid. 20. — [5] Ibid. 22, 23.

dispensationes, quasi vertigine captus in profundo cogitationis, stupore plenam vocem emisit his verbis : « O altitu- » do divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incompre- » hensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » Quis enim cognovit sensum Domini; aut quis consiliarius » ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? » finisque sermonis : « Quoniam ex ipso per ipsum et in ipso » sunt omnia : ipsi gloria in sæcula [1]. » Vides-ne eum, cum ad gloriam Dei venisset, terminum non excessisse? Ecquid de hominibus dico? Cogitatione ascende ad cœlestia. Interroga cœlos et dic ; « Quid mihi de Deo narrare potestis? » Cœli narrate mihi qualis sit Deus : renuntiate mihi quæ sit essentia Dei? verum non respondent cœli, de iis, quæ eorum facultatem superant, interrogati. Sed si hæc audacter quæsieris, respondebit per admirabilem Jeremiam, divinum illud proferens eloquium : « Inhorruit cœlum super » hoc [2]. » Inhorrescit enim vere cœlum, ubi viderit naturam divinam indagari. Ex opposito canet beatus David, temerariam curiositatem plectens, et dicet : « Non audisti illud : « Cœli enarrant, » non naturam Dei, sed « Gloriam Dei [3]. » Nonne ipse tibi per sanctam citharam clamavit : « Cœli » enarrant gloriam Dei, » non naturam Dei, non substantiam declarant; sed gloriam Dei annuntiant. Cæterum ne putes cœlestes Virtutes quod ultra cognoscere. Interroga Angelos, interroga, inquam, non quod tibi concessum sit cum supernis Virtutibus congredi, sed quia ex Scriptura remedia habes, quæque audaciam tuam reprimant. Interroga Angelos : interroga eos, cum videris in terra choreas agentes, aut hymnos canentes. Dic illis : « Quid novi docetis? quid insoliti annuntiatis? » statimque divinus chorus per sancta Evangelia respondebit tibi : « Gloria in altissimis Deo, et in » terra pax, in hominibus beneplacitum [4]. » Venerunt in

[1] Rom. XI, 33-36. — [2] Jer. II, 12. — [3] Psal. XVIII, 2. — [4] Luc. II, 14.

terram Angeli, et gloriæ terminos non prætergressi sunt; hæretici vero hos transgredi non dubitaverunt. Sed num forte supernæ Virtutes, quæ super Angelos sunt, Archangelos dico : sunt autem illæ naturæ distinctæ. Interroga Cherubim, regium solium : « Qui sedes super Cherubim mani»festare[1]. » Interroga Cherubim thronum sapphirinum : « Et in throno sedentem, velut similitudinem filii hominis. » Et vox facta est Cherubinorum, quasi aquarum multa»rum, clamans : Benedicta gloria Domini de loco suo[2]. »

IV. Vides Cherubinorum reverentiam? pervenerunt ad gloriam, et intra terminum manserunt : « Benedicta glo»ria Domini, » quomodo? « De loco suo. » Ut ostenderetur tibi eam in cœlestibus locis commorari, et longe altiorem esse dignitate ipsis cœlestibus et invisibilibus Virtutibus. Non loquuntur quasi prope stantes, sed ut longe a divina dignitate distantes : « Benedicta gloria Do»mini de loco suo. » Non quod locum habeat, omnem enim circumscribit locum, sed locum Dei vocat eam quæ circa eum est dignitatem. Vidisti Cherubinorum vocem? « Benedicta gloria Domini. » Et nihil amplius annuntiaverunt. Oportet enim te circum astantem, nosse ea quæ a Deo nuntiantur. « Nam Seraphim stabant in circuitu »ejus [3]. » Quid ergo a vobis discemus? Nolite prohibere. Verum illa quoque dicent : « Quamvis dignitate præcellamus, novimus tamen naturæ nostræ fines, nec cognitionis mensuram prætergredimur : non curiose scrutamur creatorem nostrum, non exploramus eum, qui nos honore affecit. Novimus incomprehensibilem naturam non subjici quæstionibus, nec obnoxiam esse ratiociniorum seriei; superat omnem angelicum statum omnemque vim cœlestem gloria ejus qui adoratur. Ideo et nos non transcendimus

[1] Psal. LXXIX, 2. — [2] Ezech. I, 24, 26, II, 12, et X, 1. — [3] Isaï. VI, 2.

terminos.» Non præterierunt Cherubim (12); sed cum omni reverantia cœlestem illum hymnum modulantur : « Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth, plena est omnis terra gloria ejus [1]. » Non pudore te afficit Paulus et Moyses, qui gloriam non prætergressi sunt ? pudore te afficiet cœlum gloriam enarrans. Sed nec persuadet tibi cœlum ? pudorem inferent Angeli. At Angelos despicis ? Reverere Cherubinos. Verum illos etiam audacter prætergrederis ? te Seraphim eo reducant ut sapias. At nec cœlestibus nec terrenis documentis morem geris ? Extra sacrum chorum mane, sponte exula a divinis atriis. Non potes enim Deum curiose scrutari, et inter fideles numerari. Ecquid de Deo dico ? Nescis formidandum esse Dei naturam audacter scrutari ? Imo ne ipsa quidem opera Dei si volueris accuratius rimari, dignum te putabit Deus familiaritate sua, sed longe repellet, ut qui impossibilia aggrediaris. Moyses talis tantusque vir, tot miraculorum patrator, qui mediator Dei et hominum fuit, cui mare divisum est, qui manna de cœlis deduxit : hic, ubi unum ex Dei jussis ausus est humana ratione metiri, nec divinæ concessit potentiæ, inexorabilem pœnam incurrit. Ut enim pervenit ad petram, dixit ad populum : « Popule dure et incredule; num de petra hac potero vobis dare aquam [2] ? » Et quid illi Deus : « Pro eo quod non glorificasti me coram synagoga, non ingredieris in terram quam juravi [3]. » Hic mihi mentem diligenter adhibe. « Pro eo quod non glorificasti me. » Quid erat glorificare ? Dicere : « Omnia potest Deus. » Peccatum enim est contra Deum, rationibus gesta ejus examinare, nec divinæ virtuti permittere, quæ super omnia operatur quæ sua sunt. Defensionem instituit David pro Moyse lapso, non mente, sed lingua [4]. Nam jus-

[1] Isaï. vi, 3. — [2] Num. xx, 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Psal. cv, 32, 33.

torum delicta in lingua sunt, impiorum crimina in mente. Ac sicut impius mente quidem a Deo sejungitur videturque tamen ratione labiorum aliquantum ad eum accedere. Nam « Populus hic labiis me honorat, cor autem ejus longe est » a me [1]; » sic et pius firmo corde præditus, sæpe lingua labitur. Ideo David Moysis defensionem suscipit, Propheta Prophetam purgat : « Et irritaverunt eum ad aquam con» tradictionis, et vexatus est Moyses propter eos [2]; » non propter se. Quid autem sibi vult illud : « Propter eos ? » Non ex proprio animo incredulitatem exhibuit, sed conturbatus ex contradictione populi, non amplius mentem habuit puram, utpote conturbatam. Hæc locutus sum ab officina iniquitatis prolata. Ubi audisti genitum et ingenitum? Ubi audisti novas illas, insanas fastusque plenas dictiones? Circumscripta sunt illa, quæ Spiritus sunt, et inducta vicissim ea, quæ sunt diaboli. Si hæc quæris, Paulum quare tibi vindicas doctorem ? Si hæc curiose exploras, Petrum te habere quid gloriaris? Fidem nega, et profer quæstionem. Sed a Scriptura, inquit, non recedo, absit. Inimicus et *** (13) discipulus et ratiociniorum magister? Explica mihi qui ratiocinia sectaris, quomodo Christus januis clausis ingressus sit. Quid opus est alia tractare ? nam sæpe et dicentibus et audientibus detrimento sunt. Non dico tibi : « Invisibilem naturam expone : quomodo genuit Pater? Quis divinæ generationis modus ? » Dispensationis modum requiro.

V. Dic quomodo, januis clausis, ingressus sit Servator [3], quomodo ingressum fuerit corpus. Negat natura corporis *** Evangelia. Si fidem sequar, veritas est certissima. Quomodo, januis clausis, ingressus est ? Non erat enim incorporea natura, quæ corpora omnia penetrat; sed erat cum incorporea corpus ; idque erat incorporeæ naturæ

[1] Isaï. XXIX, 13. — [2] Psal. CV, 32. — [3] Joan. XX, 26.

organum. Hoc quippe corpus humanum Servator habuit. Certe Disciputi ad novum miraculum respicientes, existimarunt spiritum esse, quia illud naturam corporis superabat *** dubitantibus ait : « Palpate me, et videte ; quia » Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis ha» bere [1]. » Quomodo ingressus est ? Num asseres instar aëris soluti sunt ? An forte corpus extenuatum est, sicque permeavit ligni crassitudinem ? At neque tu dicere potes, neque ego explanare valeo : nihil horum mihi Scriptura tradidit, rem non curiose perquiro : ea quæ prædicavit sequor, etiamsi nollem ; ingressum esse credo : quomodo autem non exploro. Ne putes *** clausis januis ingressus est. Non dixit, « Rarefacta aut soluta janua ingressus est, » sed « Januis clausis. » Quod factum est narravit, quis rei modus fuerit non declaravit. Exiit Petrus e carcere ; sed apertæ sunt ei januæ, idque Scriptura significavit his verbis : « Porta ferrea ultro aperta est eis [2]. » Non dixit : « Ultro suscepit Petrum transeuntem : » humanum quippe corpus erat, et ex humana massa. Corpus vero Christi, humanum quidem erat, ob cognationem quam nobiscum habet ; divinum autem ob unionem verbo, et ob admirabilem Virginis partum. Quomodo, januis clausis, ingressus est ? Quomodo, cœlis clausis, ascendit ? O temeritatem talia audentium ! O pietatem cuncta credentium ! Sed quid ait adversarius ? Non invenimus fidem ubique tutam ; reperimus eam collapsam : non oportet sine examine credere, sed cum diligenti perquisitione. Multa porro externa iis concurrunt. Sunt enim affinia hæreticorum et Gentilium sensa : illa dæmonum inventa, hæc dæmonum doctrina sunt. Dicunt ergo quidam adversariorum fidei, noxium in illa esse id quod ratiociniis non subjiciatur : et nisi fidei adjungatur rationis examen, nullum credenti lucrum af-

[1] Luc. XXIV, 39. — [2] Act. XII, 10.

ferre. Unde enim vis, inquit, naturam fidei examinare? Vis-ne, inquit, a principio, ab ipsa mundi creatione. Inquire de eo, quem vocatis protoplastum. Invenio illum a fide cecidisse. Considera maligni dæmonis verba, qui omnia facile audet aggredi, qualia audeat, quænam loquatur, quænam obtendat. Vos dicitis, inquit, serpentem illi dixisse : « Quocumque die comederitis, inquit, eritis sicut » dii scientes bonum et malum [1]. » Credidit serpenti, quod credidisset periit. Principium ergo, malorum est fides. Hæc ad nos illi veritatis inimici, piæ religionis hostes. Sed ignorant impii veram fidei definitionem, nesciunt quid objiciant. Non enim dicimus quemlibet, qui omnibus credat, fidem habere, ac fidelem prædicari ; neque eum, qui obvio cuivis credit, esse fidelem ; sed eum, qui vere Deo credit. Num ostendisti Adamum quod Deo credidisset periisse? Quod diabolo crediderit lapsus est ; quod Deo non crediderit, cecidit. Cur dicta pervertis? Audi Jeremiam dicentem : « Audite me, qui odio habetis judicium, qui omnia » recta pervertitis [2]. » Atqui dicere oportuit, principium malorum incredulitas. Nam si credidisset Deo dicenti : « Quocumque die comederitis, morte moriemini [3], » non lapsus fuisset, sed habuisset fidem, fidem inquam, tutam ad salutem. Noli unquam fidei nomen calumniari. Non enim ille, qui cuilibet credit, fidelis est ; sed qui Deo credit, is fidelis est et dicitur. Abstine a quæstionibus, et amplectere fidem. Fides omnia illuminat, fides omnia sanctificat, fides Spiritu sancto dignatur. Nam « Stephanus » plenus gratia et fortitudine [4]. » Nisi præluxisset fides, fortitudo in sancto viro non secuta fuisset. Ubi fides, illic et virtus seu fortitudo ; ubi incredulitas, illic infirmitas. Principium bonorum, fides ; fons bonorum, fides. Sumamus

[1] Gen. III, 5. — [2] Mich. III, 9. — [3] Gen. II, 27. — [4] Act. VI, 8.

arma salutis. Cur dictionibus servis, et veritatem fugis? Cur profers ea, quæ ne Angelorum quidem natura investigare audet? Quid dico Angelorum natura? quæ ne dæmones quidem audent. Non vis sequi Petrum? Non vis sequi Paulum? non Angelos? non Cherubim? non Seraphim? Esto saltem dæmonum discipulus. Viderunt dæmones Servatorem, et aiebant illi : « Sine, quid nobis et » tibi, Fili Dei [1]? » Dæmones Filium confitentur, et tu, hæretice, blasphemas? dæmones æqualem faciunt, et tu inæqualitatem adstruis? Ecquid faciam? ait hæreticus; cum Dominus dicat : « Ut cognoscant te solum verum Deum [2]. » Solum dixit, solum prædicavit verum Deum Patrem. Veritatem sector per Deum annuntiatam. Vocem « Solius » sectaris, et litteræ servis? Serva terminos in rerum disquisitione. Dicit Deus per Prophetam : « Ego sum primus, et » ego postea, et alius præter me non est; justus et Salvator » præter me non est : et convertimini ad me, et salvi eritis » ab extremis terræ. Ego sum Deus et non est alius. Per memetipsum juro. Ego primus, et ego post hæc [3] : » atque intulit, « Et non est alius præter me. » Videte quomodo ostendat solitariam naturam, quæ nihil commune habeat cum alia natura separata. Hæc porro Deus ait : « Ego sum, » et non est alius [4], » qui per Prophetam ait : « Extendi » cœlum solus. » Attende tu voci « Solus, » quandoquidem profers, « Solum verum Deum. Extendi cœlum solus. » Similiter quoque hic, « Ego sum, et non est alius : per me» metipsum juro. » Animum adhibe pariter auctoritati et potentiæ loquentis; quod dixerit : « Non est alius; » et, « Solum sum, » et hoc, « Per memetipsum juravi; » significatque neminem se loquente majorem esse. Unde ait etiam Apostolus : « Quoniam neminem habuit, per quem

[1] Marc. I, 24. — [2] Joan. XVII, 3. — [3] Isaï. XLIV, 6, et XLV, 21. — [4] Id. XLIV, 24.

» juraret, majorem, juravit per semetipsum [1]. » Non habet ergo majorem qui dicit : « Per memetipsum juro ; siquidem » egredietur de ore meo justitia ; sermones mei non aver- » tentur [2]. » Et quid juras? « Quia mihi curvabitur omne » genu, et omnis lingua confitebitur Deum verum [3]. » Quis hæc dicit, hæretice? Pater an Filius? Apud me fidelem, cunctosque pios, Patris est dignitas, et Filii auctoritas. Hoc enim observes velim, multa eorum quæ dicimus, pugnantium non docentium more prædicari. Mihi firmum stat dogma pietatis, et cuilibet fideli, nempe ubi solus loquitur Pater, ibi comprehendi etiam Filium et Spiritum sanctum. Ubi Filius loquitur, ibi Patris adest auctoritas; ubi Pater auctoritatem exercet, ibi Filii est potestas; ubi Spiritus sanctus operatur, Patris operatio est. Non scinditur sanctæ Trinitatis gloria, quia non scinditur doctrinæ veritas. Ne confitearis unum regnum.

VI. Hæc a me dicta sunt, quia hostem exerceo; ne forte quidam sycophantæ dicant. Vide quomodo dixerit omnia esse Filii, et Filium loqui, et ostendit quidem alienam esse prophetiam Patris, propriam vero Filii. Stat mihi inconcussa Filii meta. Certamen est hæc exercitatio. Hic ostendo Filium loquentem, et cum tibi persuasero, mihi etiam persuasero Patrem loqui, Filium prædicare, Spiritum sanctum oracula fundere. « Ego primum, ego et post hæc, et præter » me Deus non est. Per memetipsum juro. » Quis est qui dicit : « Ego sum et non est alius, » et, « De ore meo egre- » dietur justitia : et sermones mei non avertentur. Quia » mihi curvabit se omne genu, et omnis lingua confitebitur » Deum verum ? » Quomodo ponis dictum ? In quem assumis nomen? Sed tu ne discas ea quæ ignoras; neque ego quod non novi effero. Sequamur magistrum spiritualem, qui nos deducere valeat ad pietatem. Ne igitur ex me au-

[1] Hebr. VI, 13. — [2] Isaï. XLV, 23. — [3] Ibid. 24.

dias, sed audi mecum. Ego ecclesiasticorum dogmatum Paulum novi doctorem. Cum Paulum dico, Christum prædico; ipse enim erat qui in Paulo loquebatur, secundum illud dictum : « An experimentum quæritis ejus, qui in me » loquitur Christi [1]? » Hanc igitur præmissam Esaïæ prophetiam : « Ego sum, et non est alius, » et, « Per memet» ipsum juro, quia mihi curvabit se omne genu, et omnis » lingua confitebitur Deum verum; » Paulus de Christo accipit. Et ubi hanc invenis demonstrationem? Ad Romanos scribens ait : « Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut » tu quare spernis fratrem tuum? Cur invicem judicatis? » Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est » enim : Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur » omne genu, et omnis lingua confitebitur Deum verum [2]. » Ille est qui ait : « Ego sum, et non est alius; per memet» ipsum juro; quia mihi curvabitur omne genu. » Si ergo Paulus prophetiam Christo refert; qui autem apud Prophetam loquitur est Christus; dicit vero Christus : « Ego » sum solus, et non est alius, » ergo Patrem ejicit Divinitate: atqui non ejicit; revera namque non ejicit; individua enim est gloria. Ergo clare demonstratum est, quemadmodum Filius cum dicit : « Ego sum solus, » non ejicit Patrem; ita neque cum de Patre dicit : « Ut cognoscant te solum verum » Deum; » se ipsum sejungere a veritate. Neque hoc solum salubriter docetur; sed etiam Christum esse verum Deum, ex ipso testimonio infertur. Subjungit enim, « Et omnis » lingua confitebitur Deum verum. » Proinde qui dicit : « Ego solus et ego verus, » Filius est. Cur ergo contendit de verbis ubi consentit veritas? Cur itaque dixerit : « Te » solum verum Deum, » edisce, et ne concerta. Servator præceptor est mundi, corrector orbis, qui lapsa erigit, errantia reducit, et inveterata renovat. Quia noverat ser-

[1] 2 Cor. XIII, 3. — [2] Rom. XIV, 10, 11.

monem suum processurum, et per totum orbem propagandum ad corrigendum gentilitium errorem, et ad coarguendam judaïcam incredulitatem, utrinque acuto usus est sermone; ut dum dicit : « Verum et solum Deum, » plures falsosque deos traduceret, cumque subdit, « Et quem » misisti Christum, » illos qui incarnationem negaverant confutaret. Prædicat solum verum Deum; non separando se, sed instrumenta erroris destruendo. Atque ut discas, frater, ipsum esse et verum Deum, et veri Dei Filium, Joannes evangelista in quo hæc scripta sunt : nam in Evangelio secundum Joannem habetur : « Ut cognoscant » te solum verum Deum; » idem ille præco, qui hæc prædicavit, in Epistola sua scribit : « Prima autem epistola inter ea quæ in Ecclesia recipiuntur, non inter apocrypha recensetur : nam secundam et tertiam Patres extra canonem ponunt (14). » Primam vero Epistolam Joannis esse, omnes consentiunt. Quid igitur ille sanctus per epistolam de Deo loquens prædicet animadvertere necesse est. « Scimus » inquit, quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, » ut cognoscamus illum, qui verus est, et simus in vero, in » Filio ejus Jesu Christo. Hic est verus Deus, et vita » æterna [1]. » Iste, fratres, et illa dixit, et hæc prædicavit. Adhuc, si placet, de voce « Solus » philosophemur et disputemus. Adversus infidelem multæ sagittæ mittantur, non ut corpora vulnerent, sed ut sententias corrigant. Emittantur verba ad fideles, sagittæ vero ad infideles. Nam « Sagittæ potentis acutæ, populi sub te cadent, in corde » inimicorum [2], » Ait ergo beatus Jeremias, sive potius Baruch, qui discipulus illius fuit, sicut Elisæus Eliæ : « Qui » præparavit terram in æternum tempus, replevit eam ju- » mentis et quadrupedibus : emisit lumen et vadit, vocavit » illud, et obedivit illi in tremore. Stellæ autem fulserunt

[1] 1 Joan. v, 20. — [2] Psal. xliv, 6.

»in custodiis suis, et lætatæ sunt; vocavit ipsas stellas, »inquit, et dixerunt : Adsumus, et fulserunt in lætitia ei »qui fecit illas [1]. » Et post tantam theologiam ait : « Hic »est Deus noster, non æstimabitur alius ad eum [2]. » Animadverte diligenter, quo pacto alterum excludat : « Non »æstimabitur alius ad eum. Invenit omnem viam scientiæ, »et dedit eam Jacob puero suo, et Israël dilecto suo. Post »hæc in terra visus est, et cum hominibus conversatus »est [3]. » Hic Deus noster ad quem non æstimabitur alius, in terra visus est, et cum hominibus conversatus est postea. Vides veritatem confirmatam : vide ut errori aditum intercludat; ne Judæus veritatem calumnietur et dicat : « Deus visus est a Moyse; apparuit enim Deus in monte. Præter eum non est alius : » nec ejicit Patrem a divina dignitate. Pater si solus nominatus fuerit, exterminabit-ne Filium a communi dignitate? Quando dicit Deus, sive Pater, sive Filius, se solum unum esse, non negat naturæ suæ consortium. Pater Filium non ejicit, Filius non negat Patrem; sed cum similia dicuntur, contra idolorum errorem sermo habetur. Cur contra Unigenitum blasphemiam apparas? Idolis Deus non dat gloriam suam; an neque ei dat quem genuit? Dat certe non secundum gratiam, sed secundum naturæ consortium. Unde vero demonstratur Christum gloriam Patris accipere? Ait enim: « Gloriam »meam alteri non dabo [4]. »

VII. Audi quid ipse Servator cum Apostolis disserens dicat : « Cum venerit Filius hominis in gloria Patris sui [5], » postquam ille prius dixisset : « Gloriam meam alteri non »dabo. » Scrutare dictum, et invenies sensum. « Gloriam »meam, non dixit, Filio meo non dabo; » sed, « Alteri non »dabo. » Aterum autem est id quod est alienum a consortio,

[1] Baruch. III, 32-35. — [2] Ibid. 36. — [3] Ibid. 37, 38. — [4] Isaï. XLII, 8. — [5] Marc. VIII, 38.

et a natura separatum. Filius autem non est alter. Nam « Ego et Pater unum sumus [1]. » Clare ergo demonstratum est illud, « Ut cognoscant te solum verum Deum, » non auferre a Filio esse verum Deum. Ne repudies sermonem cum calumnia, quasi sensus suspectus relictus sit. Id quod passi sunt quidam e fratribus circa calicem. Ac si enim sententia solutionem non accepisset, sic accusationem intulerunt. Nam dixerunt : « Suspensam et sublimem reliquit disquisitionem. » Quid autem, fratres, amplius dicendum suppetebat! Quid prius dictis deerat ad demonstrationem? Primo quidem, « Si possibile est transeat a me calix iste [2]. » Et ad id quod per illam dictionem suggeritur; videtur enim dictio supplicantem sub aliam potestatem redigere; attulimus vocem illam Domini, quæ omni certe divina auctoritate plena est, dicentisque dignitatem exhibet : « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem » habeo sumendi eam [3], » diximusque illud « Habeo, » divinitatis proprium esse; illud vero : « Si possibile est, transeat » a me calix iste, » ratione carnis dictum esse, non ratione Divinitatis. Atque insuper Domini testimonium adduximus in confirmationem, quamobrem dixit : « Spiritus promptus » est, caro autem infirma [4] : » et annotavimus rem esse absurdissimam, cum ipse Dominus carni ascribat, nos in divinam majestatem dicti vilitatem conjicere. Sed ut Domini scopum declaremus, cur nempe dixerit : « Transeat » a me calix? » non quod refugeret crucis dispensationem, mortem recusabat; sed quia imperiti circa dispensationem illam, in cruce scandalum passuri erant, hac usus est voce. Iterumque hanc sententiam secutum est hoc testimonium : « Orate ut non intretis in tentationem [5]. » Alii vero calumniati sunt, ac si dixissemus : « Si fieri posset ut alio mortis genere œconomiam impleret. » Hoc porro nec dictum fuit,

[1] Joan. x, 30. — [2] Matth. xxvi, 39. — [3] Joan. x, 18. — [4] Matth. xxvi, 41. — [5] Ibid.

nec dicetur unquam. Non dixi : « Alia morte; sed alio modo œconomiam impleri; » hoc est, citra mortem. Nam calicem interpretatus sum : illud autem aliter, tanquam, citra mortem. Atque hoc factum est, non quod vere Dominus recusaverit mori pro mundo; sed quod fidem facere voluerit infirmitati carnis, atque ostendere carnem vere fuisse id quod timebat, et turbabatur : nam « Spiritus » promptus est, caro autem infirma. » Carni verba infirmitatis ascribit, Divinitatis majestatem non læsit. Cur criminaris quæ non dico? Cur calumniaris quæ non prædico? Alium modum dixi, non mortis, sed œconomiæ. Neque enim dictum est : « Si possibile est, mutetur calix iste. » Carnis est infirmitas, incarnationis est passio. Profert infirmitatis Verba, ut ostendat se hac indutum esse natura, quæ mortem formidat. Ut ne autem rursum dictioni servias, ex abundanti illud quoque adduxi : « Quæ est ratio, Apostolos fortiter mortem conculcare, Apostolorum vero Dominum timuisse et horruisse mortis accessum? » Hæc et nunc dicam, fratres. Paulus « Non solum alligari, sed etiam mori » propter nomen Christi [1] » paratum se strenue pronuntiat; Pauli vero Dominus mori recusat? Et Pauli quidem cor non mœret; anima vero Christi turbatur? Nam ait : « Nunc anima mea turbata est [2]. » Hæc omnia vobis testibus locutus sum. Verum his non obtemperas? Sed illud, « Si possibile est, » adhuc offendiculo est tibi? Sane quidem ait. Congrediamur, fratres, cum contentioso, simulque nitamur illos erigere qui incredulitatis infirmitate lapsi sunt. Si potestatem habuisset Christus, non dixisset : « Si possi- » bile est, transeat. » Accusa ergo etiam Deum, qui in lege iis verbis usus est, quæ ab ejus potestate longe distent. Ait enim Moysi Deus, cum loqueretur in monte Sina, per magnum illud terribileque ostentum : cum omnis tremeret

[1] Act XXI, 13. — [2] Joan. XII, 27.

populus, audiens vocem Dei viventis. Qui omnium potestatem habet, et omnia omnibus dispensat, ait Moysi Deus omnium largitor : « Quis dabit esse cor eorum in eis, ut » timeant me, et custodiant omnibus diebus, ut bene sit » eis, et filiis eorum [1] ? » Dicit Deus : « Quis dabit populo » huic cor? » Et quis, Domine, te validior, ut det? Nonne tu es qui cuncta das, præsertim quæ ad pietatem spectant? Nisi tu es, qui cor bonum das diligentibus te, nisi tu es qui largiris, quare David hoc a te petit, « Cor mundum crea » in me Deus [2] ? » Cor mundum a te postulant Prophetæ, aliaque bona munera, atque cordis puritatem; et humana utens voce dicit : « Quis dabit populo huic cor? » Et quis plus dat quam tu? Verumtamen licet tu præ bonitate sic locutus sis, at beatus Moyses non adhæsit sermoni tuo, sed publicavit majestatem tuam, ostendit auctoritatem, patefecit potentiam. Dicit populo in Deuteronomio : « Dedit vobis Dominus Deus cor ad sciendum, et oculos » ad videndum, et aures ad audiendum usque in diem » hanc [3]. »

VIII. Vides illum dare cor, oculos, aures et omnia? Quî ergo is, qui omnia dat dicebat : « Quis dabit populo huic » cor tale? » Quo pacto rursus, nisi ipse cor daret, diceret per Ezechielem : « Et extraham ex eis cor lapideum, et » dabo eis cor carneum, et scribam legem meam in cor» dibus eorum [4]? » Sicut ergo illic ipse Deus, qui dare potest cor bonum, dicit : « Quis dabit? » ita et Unigenitus Patris, qui potestate sua replet orbem terrarum, dicitque cum auctoritate : « Potestatem habeo ponendi animam meam, » et potestatem habeo sumendi eam [5] : » adhuc respondet ex humana forma et ratione carnalis infirmitatis, his verbis: « Si possibile est, transeat a me calix [6]. » Ne igitur calum-

[1] Deut. v, 29. — [2] Psal. L, 12. — [3] Deut. xxix, 4. — [4] Ezech. xi, 19, et Jer. xxxi, 33. — [5] Joan. x, 18. — [6] Matth. xxvi, 39.

niemini circa ea, quæ dicta non fuerunt, sed inhærete iis, quæ prædicata sunt : ne criminemini doctrinam, qui sensum non percipitis. Scio unde in calumniam prorumpas : scio unde sic affectus sis. Humanus est affectus, invidiæ morbus. Nam ut oculus, si purus sit, cuncta recte videt ac discernit; sin fumus invaserit, et pulchritudinem visus labefactarit, aut si pulvis inciderit, obtundit visum; neque recte videt ut ante : ita nunc quoque auditores singuli, donec purum habent fidei oculum, puram charitatis palpebram, recte pureque vident; at si fumus blasphemiæ dicta invaserit, aut invidiæ pulvis animum subierit, turbat intuitum, mentisque puritatem tollit; ac quæ non audivit, audivisse putat, quæque audivit, non probe intellexit. Quapropter cum prævideret divina Scriptura offendicula eorum qui in sacris Litteris cogitatione oberraturi erant, quidam ex Prophetis clamavit post impletam divinam prædicationem : « Quis sapiens et intelliget hæc? et vir prudens, et cog- » noscet hæc? Quia rectæ viæ Domini, justi ambulabunt » in eis[1]. » Ne itaque, frater, verba convertas in offendicula. Nudus sermo, nuda veritas. Non unus, non duo, non decem, non centum audierunt, multitudo est immensa et innumera Pelagus pietatis est Ecclesia, non fluctibus agitatum, sed fide plenum (15). Apud nos non patitur naufragium scapha doctrinæ, non pellitur, non turbatur, non tempestatibus agitatur; sed ut ad tranquillum portum in animas diligentium Deum appellit. Atque hæc hactenus. Cæterum illud considerare oportet, sanctos Dei in calumnias incidere. Quid mirum si nos viles, humiles, qui nihil sumus, ut ita dicam, calumniis impetimur? Annon audisti Davidis verba, « Eripe me a calumniis hominum[2]. » Calumniam passi sunt etiam sancti Servatoris Apostoli, ut ait et beatus Paulus : « Et non sicut blasphemamur, et sicut

[1] Osee IV, 10. — [2] Psal. CXVIII, 134.

» aiunt quidam nos dicere : Faciamus mala, ut veniant » bona [1]. » Non mœreo, cum sanctis calumnia affectus; etsi indignus sim sanctorum consortio. Judices vos omnes habeo, atque ante vos omnes communem Patrem nostrum, qui non ex præjudicata opinione, sed re cognita judicat. Novit cogitationes nostras, cognoscit et verba, quod ab ipso hæc edocti fuerimus. Postulamus a vobis num reprehenderit dicta, eaque correxerit : verum nihil suspicatus est. Certe si emendasset, non odio, sed charitate motus id fecisset. Quem enim diligit pater, arguit; quem vero non corrigit, aversatur. Admirandus autem hic Pater, et recte dicta comprobat, et errores emendat. Hoc enim patris proprium est, recte dicta ac cum fide prædicata laudibus celebrare. Sufficit ergo omnium instar ejus suffragium, atque imprimis sanctissimi Dei. Cæterum piæ adhæreamus religioni, servemus fidem intemeratam. Credite veritati, ne contradicite veritati. Ne fidem adulteres, divinam naturam ne curiose explores, ne mortalibus ratiociniis immortalem dignitatem subjicias. Periculosa est ratiocinationum via; tuta et firma intelligentia confessionis fidei. Vera sapientia est fides. Audi quid dicat divinum oraculum : « Nam etsi quis erit perfectus inter filios hominum, si ab » illo abfuerit ea quæ a te est sapientia, ad nihilum repu- » tabitur [2]. » Fuge quæstiones, neque verba fidei præferas. Paulum habe magistrum, Petrum tibi ascribe præceptorem : illorum fidem sectare. Audi Petrum dicentem : « Tu es Christus, filius Dei vivi [3]. » Sequere Paulum aperte Filium Dei celebrantem, ac modo quidem dicentem : « Lo- » cutus est nobis Deus in Filio, per quem fecit et sæcula : » qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ, por- » tansque omnia verbo virtutis suæ [4] : » modo iterum præ-

[1] Rom. III, 8. — [2] Sap. IX, 6. — [3] Matth. XVI, 16. — [4] Hebr. I, 2.

dicantem, ubi de Judæis agit : « Quorum patres nostri, ex » quibus est Christus secundum carnem, qui est super » omnia Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen [1]. »

HOMILIA.

De instituenda secundum Deum vita, et in illud, Angusta est porta etc. *item explicatio Orationis,* Pater noster.

I. Omnis Scripturæ divinitus inspiratæ lectio animum adhibentibus piæ religionis notitiam affert : veneranda autem Evangeliorum Scriptura præstantioribus documentis excellit : quæ enim in ea efferuntur dicta, supremi Regis sunt oracula. Quamobrem iis, qui dicta ejus accurate non observarint, horribile impendet supplicium. Si enim is, qui terrenorum principum leges transgreditur, indeprecabiles omnino pœnas luet; quanto magis qui cœlestis Domini jussa detrectat, intolerandis cruciatibus afficietur? Quia igitur magnum est incuriæ periculum, summa cum diligentia jamjam lectis attendamus. Quæ sunt autem illa? « Angusta est, inquit, porta et arcta via, quæ ducit ad vi- » tam : et pauci inveniunt eam [2]. » Et rursus : « Lata est » porta, et spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, et multi » sunt qui transeunt per eam [3]. » Horum ego frequens auditor verborum, hominumque studia cernens inanibus in rebus posita, dictorum veritatem vehementer admiror. Omnes quippe in lata gradiuntur via, omnes rebus inhiant præsentibus, futurorumque cogitationem nunquam suscipiunt : sed ad corporeas voluptates cum impetu assidueque feruntur, animas vero suas sinunt fame contabescere ; cum-

[1] Rom. IX, 5. — [2] Matth. VII, 14. — [3] Ibid. 13.

que innumeris quotidie vulneribus confodiantur, eorum, in quibus versantur, malorum nullum habent sensum : ac qui in corporeis ægritudinibus ad medicos adeunt, ipsos domum evocant, amplissimamque illis mercedem retribuunt; tolerantiam vero summam exhibent, et curationem sustinent laboriosam, quo valetudinem consequantur corporis; illi, inquam, male affectam animam prorsus negligunt, expetendamque ejus sanitatem contemnunt; licet probe sciant corpus mortale et corruptioni obnoxium esse, vernisque floribus consimile : perinde enim marcescit, extinguitur, corrumpitur; animam vero immortalitate præditam, et ad imaginem Dei factam, cui concredita sunt animalis corporis gubernacula. Quod enim est auriga currui, gubernator navi, musicus instrumento, idipsum huic terreno vasculo esse animam præcepit opifex ille. Hæc habenas tenet, clavum moderatur, et chordas pulsat : quod cum scienter facit, suavissimum virtutis reddit concentum : cum autem vel remiserit sonos, vel intenderit plus quam oporteat, et artem et harmoniam labefactat. Hujus ergo animæ curam abjiciunt multi mortales, nec minima quidem illam cura dignantur; sed totum vitæ tempus in corporeas sollicitudines impendunt. Atque hi quidem nauticum vitæ genus amplectuntur, ac cum fluctibus et ventis concertant : vitam mortemque secum semper una circumferentes, spemque salutis totam exiguis committentes tabulis. Illi agriculturæ sudores suscipiunt, boves aratro jungunt, terram sulcant, nunc sementem jaciunt, nunc metunt : modo plantant, modo vindemiæ dant operam; et hac in miseria totum tempus emetiuntur. Alii mercaturam adeunt, et ea de causa terra marique peregrinantur, alienum solum suo anteferentes, patriam, genus, amicos, conjuges, liberos relinquunt, exiguique lucri causa libenter paragrant. Sed quid attinet artes omnes enumerare, quas in usum corporis

commenti sunt homines, in quibus die noctuque versantes, curam corporis sibi suscipiunt, animam vero despiciunt esurientem, sitientem, squallentem, sordibus fœdatam, sexcentisque agitatam ærumnis? Cæterum post tantos illos sudores laboresque mortale corpus a morte non vindicant, animamque immortalem cum mortali corpore æternis suppliciis subjiciunt.

II. Tantam ego mortalium animis offusam ignorantiam, ingruentemque ipsis densam caliginem deflens, vellem utique sublimem quamdam reperire speculam, quæ universa mihi hominum genera oculis subjiceret : vocemque dari mihi, quæ posset ab universis terræ finibus exaudiri, ut Davidicum illum sonum ederem : « Filii hominum, usquequo » gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium [1]? » dum terrena cœlestibus, temporanea æternis, corruptibilia incorruptibilibus anteponitis. Usquequo oculos clauditis, aures obturatis, divinamque illam vocem quotidie clamantem non auditis : « Petite et dabitur vobis, » quærite, et invenietis; pulsate, et parietur vobis. Omnis » enim qui petit, accipit; et qui quærit, invenit, et pulsanti » aperietur [2]? » Quia vero nonnulli imperfectiores sunt, et ad sæcularia proni, carnalibusque cogitationibus indulgent; non ea qua oporteret ratione preces adhibent; ideo communis omnium Dominus precandi nobis formam præscripsit dicens : « Orantes autem, nolite multum loqui, sicut » ethnici : putant enim, quod in multiloquio exaudientur [3]. » Multiloquium vocans futilitatem, multitudine verborum redundantem, utilitateque carentem. Subindicat igitur Dominus, dum multiloquium prohibet, non oportere eos, qui precantur, fluxa et corruptibilia postulare : non corporis pulchritudinem, quæ tempore marcessit, et morbo labefactatur, demumque morte deletur. Talis namque est

[1] Psal. IV, 3. — [2] Matth. VII, 7. — [3] Matth. VI, 7.

corporis pulchritudo, flos minime diuturnus (16), qui pauxillum in juventutis vere floret, sed brevi temporis decursu corrumpitur. Si quis vero substantiam ejus explorare velit, tunc illum magis despuere poterit. Nihil enim aliud est, quam pituita, sanguis et humor, cibique mansi chylus. Hinc enim oculi, genæ, nares, supercilia, labia, totumque corpus irrigatur : quæ si desinat irrigatio, illa formæ venustas prorsus desinet. Non pecuniarum facultates, quæ aquarum instar fluvialium influunt et defluunt, et nunc ad illum, nunc ad alium transiliunt : quæ possessorem fugiunt, et apud se diligentes manere recusant : insidiatores vero multos habent, tineas, fures, sycophantas, incendia, naufragia, bellorum incursus, populorum seditiones, domesticorum nequitias, chirographorum amissiones, vel additiones, imminutiones : aliaque multa, quæ pecuniarum amantes invadunt, detrimenta. Non dignitatum potentiam, quæ et ipsa multa parit incommoda, sollicitudinum tabem, insomnia frequentia, invidorum insidias, inimicorum machinamenta, subdolam rhetorum argutiam, quæ compositis verbis veritatem circumvenit, judicibusque ipsis magnum periculum creat. Sunt enim, sunt revera multiloqui viri multi, et futilibus instructi verbis, qui hæc et similia a Deo universorum postulant, eorumque, quæ vere sunt bona, nullam rationem habent. Atqui medicum medicamentorum usum non ægroti docent, sed hi, quantumvis durus molestusque sit curationis modus, quæ ab illo offeruntur, sustinent. Itemque gubernatorem non vectores jubent hoc illove modo clavum tenere, et navim dirigere ; sed in tabulatis sedentes, illius peritiæ, non modo secundis ventis, sed etiam extremo ingruente periculo sese committunt. Uni tantum Deo, qui quæ nobis utilia opportunaque sunt accurate novit, illi male feriati homines cedere nesciunt, sed perniciosa quasi utilia postulant, perinde atque ægrotus, qui a medico petit,

non ea quæ morbum depellant, sed quæ materiam illam morbi matrem alant. Verum medicus infirmi preces non admittit, sed etiamsi lacrymantem ingementemque videat, artis præceptis obtemperabit potius quam illius flectatur lacrymis: tumque medici inobsequentiam, non inhumanitatem, sed humanitatem vocamus. Contra vero si ægroto morem gerat, ejusque voluptati obsequatur, hostiliter cum illo agit; sin renitatur, ejusque cupiditatem oppugnet, misericordia atque clementia utitur. Sic animarum nostrarum Medicus, quæ noxia futura sunt petentibus nunquam dederit. Neque enim patres prolis amantes, filiis adhuc tenellis gladios aut ignitos carbones petentibus, unquam porrexerint; norunt enim hæc damno futura esse si dentur. Nonnulli vero in extremam prolapsi dementiam, non modo corporis pulchritudinem, divitias, potentiam cæteraque id genus ab universorum Deo postulant; sed etiam inimicis suis imprecantur, ipsosque pœnis supplicioque affici rogant : et quem sibi propitium benignumque esse precantur, inimicis immitem inhumanumque esse peroptant. Quæ omnia Dominus reprimere præoccupans, multiloquium vetat, docetque quid sit in oratione dicendum : ac paucis verbis ad omnem virtutem instituit. Illa quippe verba non modo doctrina ad precandum sunt, sed etiam ad perfectam vitam institutio.

III. Quænam autem illa sint, et quis eorum sensus, diligentissime exquiramus, eaque tanquam divinas leges non dubitanter observemus : « Pater noster, qui es in cœlis [1]. » O quantam erga homines benignitatem! o quantam dignitatis excellentiam! Ecquis sermo erit ad gratias tantorum bonorum Largitori agendas satis? Perpende, dilecte, tuæ meæque naturæ vilitatem : scrutare cognationem, terram, pulverem, lutum, laterem, cinerem. E terra namque effícti, in terram demum resolvimur. His perpensis, inscrutabiles

[1] Matth. vi, 9.

divinæ erga nos benignitatis divitias cum stupore considera : quod patrem illum vocare jussus sis, terrenus cœlestem, mortalis immortalem, corruptibilis incorruptibilem, temporaneus æternum, qui heri aut nuper lutum eras, eum qui ante sæcula Deus erat. Profecto non ad illam frustra emittendam vocem edoctus es ; sed ut ad illam, quam lingua tua protulit, patris appellationem, reverentia commotus, ejus benignitatem imiteris : quemadmodum alibi dicit : « Estote similes Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem » suum oriri facit super malos et bonos, et pluit super jus» tos et injustos [1]. » Non potest benignum Deum patrem appellare quisquis est feroci immitique animo : neque enim servat illas benignitatis, quæ in cœlesti patria est, tesseras, sed in ferinam se speciem transmutavit, atque a divina illa nobilitate excidit, secundum illud David dictum : « Homo » cum in honore esset, non intellexit : comparatus est ju» mentis insipientibus, et similis factus est illis [2]. » Etenim qui ut taurus insilit et invadit, ut asinus calce ferit, ut camelus injuriæ meminit, ut ursus vorat, ut lupus rapit, ut scorpius pungit, subdole agit ut vulpes, hinnit ad fœminas instar equi emissarii, quî possit dignam filio vocem emittere, patremque Deum compellare ? Quem hunc igitur vocemus ? Feram-ne ? At feræ uno ex enumeratis vitio laborant, hic vero omnia simul complectens, feritate ipsa efferatior est. Ecquid dico feram ? fera quavis deterior ille est. Etenim feræ licet natura sua immites sint, humana tamen arte cicures fiunt et mansuescunt. Hic vero homo, qui insitam illis a natura feritatem, in mansuetudinem, quæ contra illarum naturam est, commutat, quam excusationem habebit, qui inditam sibi a natura mansuetudinem, in feritatem naturæ suæ contrariam convertit ; et quod erat natura ferum, mite reddidit, se vero natura mitem, ferum

[1] Matth. v, 45. — [2] Psal. XLVIII, 29.

effecit? Et qui leonem mitigat tractabilemque facit, iram suam leone reddit intractabiliorem? At in leone duo sunt impedimenta, quod is ratione careat, et quod cæterorum omnium sit ferocissimus : et tamen per divinitus inditam sapientiam, ferinam illam superat naturam ; verum is, qui in feris naturam vincit, in se ipso et naturæ, et propositi voluntarii bonum perdit : dumque leonem facit hominem, se ex homine factum esse leonem pro nihilo ducit. Illi quæ supra naturam sunt impertit, sibi quæ contra naturam sunt asciscit. Quomodo igitur, talis cum sit, Deum poterit appellare patrem? Quisquis igitur erga proximum mitis humanusque est, quique in se peccantes non ulciscitur, sed beneficiis injurias sibi illatas remunerat, is si Deum appellet patrem non reus agitur. Orationis vim diligenter adverte, quomodo nobis mutuum amorem præcipiat, atque charitatis affectu omnes conjungat. Neque enim dicere jussit : « Pater mi, qui es in cœlis; » sed « Pater noster, qui » es in cœlis; » ut edocti nos communem habere patrem, fraternam mutuo benevolentiam exhibeamus. Deinde nos instituit ut terram terrenaque relinquamus, nec terrenis inhiemus, sed assumptis fidei alis, per aërem volemus ætheraque transcendamus, et quem vocamus patrem quæramus, jubetque dicere « Pater noster, qui es in cœlis, » non quod Deus in cœlis tantum sit: sed ut nos in terra volutatos ad cœlum respiciendum inducat, nobisque cœlestium bonorum pulchritudine illustratis id conferat, ut concupiscentia nostra tota eo traducatur.

IV. Secundam deinde clausulam adjicit : « Sanctificetur » nomen tuum. » Ne quis vero insipienter existimet sanctificationis accessionem Deo attribui, dum dicitur : « Sancti» ficetur nomen tuum; » Sanctus enim est, et omnino sanctus, et sanctorum sanctissimus. Hanc autem ipsi laudem offerunt Seraphim, sic incessabili voce clamantes :

« Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus sabaoth : plenum est » cœlum et terra gloria ejus[1]. » Sed quemadmodum ii, qui reges acclamationibus excipiunt, ac reges imperatoresque vocant, non illis id attribuunt quod non habent, sed quod habent laudibus celebrant; ita et nos non eam, quæ absit, sanctitatem Deo offerimus, cum dicimus : « Sanctificetur » nomen tuum, » sed eam, quæ inest, laudibus celebramus : nam illud, «Sanctificetur,» idipsum est quod, « Glorificetur.» Hac itaque voce docemur, ut vitam cum virtute ducamus, ut eam videntes homines, cœlestem Patrem nostrum glorificent, ut alibi dicitur : « Luceat lux vestra coram homi» nibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem » vestrum, qui in cœlis est[2]. » Postea edocemur dicere : « Adveniat regnum tuum, » perturbationum corporalium oppressi tyrannide, et sexcentis tentationum insultibus impetiti, Dei regno egemus, ut peccatum non regnet in mortali corpore nostro, ita ut illi in cupiditatibus obsequamur, utque non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus arma justitiæ Dei, et Regi sæculorum militemus[3]. Ad hæc etiam docemur, ne præsentem vitam magni faciamus, sed præsentia despiciamus, futura vero, utpote manentia concupiscamus, et regnum illud quæramus cœleste æternumque, nec præsentibus voluptatibus hæreamus; non formæ corporum, non pecuniæ vi, non possessionum abundantiæ, non gemmarum magnificentiæ, non ædium splendori, non imperiis, et militaribus præfecturis, non purpuræ, non diademati, non opsoniis et lautis epulis, neque aliis quibuslibet eorum, quæ sensus nostros inescare solent : sed iis omnibus valere jussis, regnum cœlorum indesinenter appetamus. Hanc vero virtutem postquam nos docuit, dicere jubet : « Fiat voluntas

[1] Isaï. VI, 3, et Apoc. IV, 8. — [2] Matth. V, 16. — [3] Rom. VI, 12, 13.

» tua sicut in cœlo et in terra [1]. » Postquam enim nobis futurorum amorem indidit, necnon regni cœlestis concupiscentiam, hoc vulneratos desiderio ad hæc dicenda comparat : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra. » Da nobis, inquit, Domine, ut cœlestem illam vitæ rationem sequamur, ut ea, quæ tu vis, nos etiam velimus : opitulare igitur debili voluntatis proposito, quod ea, quæ jubes exequi cupit, sed corporis infirmitate præpeditur : porrige manum currere quidem volentibus, sed ad claudicandum coactis. Alis instructa est anima, sed illam caro gravem efficit : hæc ad cœlestia velox est, illa vero gravis et ad terrena proclivis. Adsit modo auxilium tuum, et ea, quæ fieri non posse videntur, facilia evadent. « Fiat igitur voluntas tua sicut in cœlo et in terra. »

V. Quia vero terram commemorat, atque iis, qui ex terra procreati sunt, in illaque versantur terreno amicti corpore, congruenti cibo est opus, necessario subjunxit : « Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie [2]. » Panem supersubstantialem petere jussit, non in delectamentum, sed in alimentum, quod decedit de corpore supplens, et interitum ex fame futurum depellens. Non instructas dapibus mensas, non opsonia varia, non delicatos ferculorum apparatus, non pistorum artificia, non vina odore demulcentia, et quæ alia palatum delectant, ventrem onerant, mentem obscurant, et corpori vires addunt ut insultet animæ, ac pullum aurigæ reddunt indocilem. Non hæc ut poscamus oratio docuit, sed supersubstantialem panem, id est, qui in substantiam corporis transit, eamque confirmare potest. Hunc vero panem non ad multum annorum numerum petere jubemur, sed qui ad hodiernum tantum diem satis sit : « Nolite, inquit, solliciti esse in crastinum [3]. » Cur enim de crastino quis sollicitus sit, qui non ipsum

[1] Matth. VI, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 34.

diem crastinum certo visurus sit : sed qui laborem suscipit, fructum non decerpit ? In Deo igitur fiduciam colloca : « Qui dat escam omni carni[1]. » Qui tibi corpus dedit, animamque inspiravit, teque animal rationale constituit, atque omnia tibi bona ante formationem præparavit, quomodo te formatum aspernabitur, « Qui solem suum oriri » facit super malos et bonos, et pluit super justos et injus- » tos[2] ? » Huic igitur si fidas, quotidianum tantum posce alimentum, illi crastini curam relinque, quemadmodum et beatus David dixit : « Jacta super Dominum curam tuam, » et ipse te enutriet[3]. » Ita cum superioribus verbis supremam philosophiam docuisset, gnarus fieri non posse, ut nos homines mortali corpore circumdati non cadamus, etiam hoc dicere docuit : « Et dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus debitoribus nostris[4]. » Tria simul bona hisce verbis operatur : eos, qui ad summum virtutis gradum pervenerunt, de se mediocriter sentire docet, jubetque recte factis non confidere, sed formidare atque tremere præteritorum memores peccatorum : quod et divinus Paulus facit, post sexcenta præclare gesta dicens : « Quoniam Christus Jesus venit in mundum ad salvandum » peccatores, quorum primus ego sum[5]. » Non dixit, « Eram, » sed, « Sum, » præsentem se semper facinorum memoriam habere significans. Eos igitur, qui in supremo virtutis gradu sunt, ex humilitate tutelam per hæc verba paravit : eos autem, qui post baptismi gratiam lapsi sunt, de salute desperare sua non sinit ; sed docet ab animarum Medico petere veniæ remedia. Ad hæc vero humanitatis doctrinam suggerit. Vult enim nos mites erga eos esse, qui culpæ sunt obnoxii, et injuriarum nobis illatarum immemores, ut per veniam ipsis datam et nos veniam consequamur, et ipsi

[1] Psal. cxxxv, 25. — [2] Matth. v, 45. — [3] Psal. liv, 25. — [4] Matth. vi, 12. — [5] 1 Tim. i, 15.

præeuntes benignitatis modum et mensuram afferamus : tantum enim recipere postulamus, quantum proximo largiti sumus : et tantam veniam rogamus, quantam debitoribus concedimus. Insuperque dicere docemur : « Et ne nos » inducas in tentationem, sed libera nos a malo[1]. » Multa namque nobis ex diaboli opera accedunt tristia : multa item ex hominibus, vel palam infestis, vel clam insidiantibus. Corpus etiam modo contra animam insurgens grave damnum infert; modo variis debilitatum morbis, dolores nobis atque languores parit. Itaque cum multa et varia nos undique tristia adoriantur, ab iis omnibus ut liberemur, a Deo universorum petere instituimur. Ipso namque vindice sedatur omnis tempestas, fluctus in tranquillitatem cedunt : malignusque ille pudefactus discedit, quemadmodum olim relictis hominibus, ad porcos discessit : neque tamen illud injussus facere est ausus. Qui vero ne in porcos quidem potestatem habet, quo pacto homines pervigiles animoque temperantes Dei septos præsidio, qui eum regem esse suum putant, vincere possit? Quapropter in fine orationis Dei regnum, virtutem et potentiam ostendit dicens : « Quoniam » tuum est regnum et potestas et gloria in sæcula. Amen[2]. » Hoc, inquit, abs te peto, qui te novi regem omnium, æterno præditum imperio, qui omnia, quæcumque velis, potes, et gloria circumdatus es, quam nemo possit inferre. Pro his autem omnibus gratias agamus ei, qui nos tantis dignatus est bonis; quia ipsi convenit omnis gloria, honor et imperium, Patri, Filio et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. VI, 13. — [2] Hæc clausula abest in Vulgata, at tantum legitur in Bibliis græcis.

HOMILIA.

Habita in Ecclesia Apostoli, postquam episcopus paucis concionatus fuerat. In illud : Messis quidem multa, operarii autem pauci [1].

I. Vidistis senem et juvenem; senem corpore, juvenem animo? Vidistis canitiem vigentem, et senectutem firmitate valentem? Tales enim sunt res apud nos, contra quam apud externos. Apud externos enim senectus inutilis est; ut miles qui in illam ætatem pervenit, non potest arcum tendere, non telum emittere, non hastam vibrare, neque in equum conscendere, neque muros oppugnare, neque aliud quidpiam facere. Et gubernator, cum senectus vires attenuavit, non potest funes tendere, non vela extendere, non gubernaculum tractare, non clavos transferre, non cum fluctibus pugnare, nec quid simile facere. Rursus agricola in ætate simili, non boves jungere, non aratrum trahere, non secare terram aut sulcos scindere, non arborem colere, non metentibus se adjungere, non aliquid simile facere poterit. Sed eorum singuli domi sedent, ætatis debilitate detenti, ac necessitate magna, et nihil valente senectute compediti. Verum non sic Ecclesiæ doctor. Sed tunc maxime concertabit, concioni operam dabit, doctrinam proponet, et populi mores componere conabitur. Senectus enim in aliis quidem inutilis est, in Ecclesia autem et in virtutis laboribus utilissima. Etenim beatus Abraham, tunc maximum certamen iniit, cum hujusmodi ætatis esset. Tunc enim, tunc naturæ tyrannidem vicit, et filium mactavit. Macta-

[1] Matth 37.

vit enim si non re, saltem voluntate; si non cum rei fine, at cum proposito; si non opere, at mente. Tunc suorum ipse viscerum sacerdos factus est: ex ipsa fere natura sese transferens, et in cœlum appellens, admirandum illud et stupendum opus perfecit. Et Paulus orbis doctor in profunda senectute ad mirabiles illos agones apparatus erat, et vincula, catenas et carceres in seniore corpore cum multa constantia ferebat: et hoc ille declarans dicebat: « Ut Paulus senex, nunc et vinctus in Christo Jesu[1]. » Et hæc dico; non quod juventutem spernam. Nam et illi qui fornacem calcarunt, juvenes, admodum et pueri erant: et qui prophetiæ donum accepit Jeremias, Daniel quoque cum leones frenabat, et propter ineffabilem fiduciam arcana somniorum regis in medium adduxit, eique qui viderat declaravit; admodum juvenis erat, et nihil impedimenti juventus attulit ad virtutem viri. Apud exteros enim, ut dixi, et senectus intempestiva et juventus immatura multum impedimento fuerint; in virtutis vero certaminibus non item; sed uno tantum animi proposito est opus, animaque præparata: ac neque juventus est inutilis, neque senium ineptum. Sed in utraque ætate oriri videris maturos fructus: dummodo, ut dicebam, animam quis habeat vigilem, et quæ sciat philosophari, atque ex magna virtute, Dei benevolentiam attrahat. Ne quis ergo objiciat ad ignaviæ excusationem vel juventutem vel senectutem; quandoquidem etiam nunc multi juvenes hoc spirituale theatrum replent; senes autem in hippodromis indecore se gerunt. Alii vero senes rursum canitiem concionem audientes ornant, juvenesque alii per illa spectacula juventutem suam rationis expertem commonstrant. Etiamsi enim multi hic compareant, at non satior. Neque enim multos tantum hic adesse vellem: sed omnes, et neminem

[1] Philem. 9.

in Ecclesia desiderari. Quapropter quandiu extra caulam illi sunt, dirumpor et doloribus discindor. Nam pastor ille, qui, nonaginta-novem ovibus relictis, ad unam errantem properabat, neque prius abstitit, quam illam ad gregem reduxisset ; multam ea in re curam impendit. Centenarius enim numerus claudicabat, donec unam accepit, et tunc centum vere centum fuere, cum illa reducta et servata fuit. Ne mihi enim dixeris unum esse fratrem qui periit. Sed cogita quod sit frater, quod illud sit animal, pro quo Deus tantam curam gerit, pro quo tanta facta fuere, pro quo pretiosus sanguis effusus et tantum pretium solutum fuit : propter quem cœlum extensum est, sol accensus est, luna currit, varius ille stellarum chorus fulget, aër extensus est, mare effusum, terra fundata est, fontes scaturiunt, flumina manant, montes firmati sunt : propter quem prata et horti, propter quem semina et arbores, propter quem diversa plantarum genera ; propter quem ea, quæ in montibus, quæ in desertis, quæ in urbibus, quæ in planitie, quæ in saltibus, quæ in collibus. Propter quem innumeri piscium populi, propter quem varia quadrupedum genera, tam diversæ avium species ; propter quem lex, Prophetæ, Apostoli, propter quem innumera miracula facta sunt. Quid opus est tam multa dicere? propter quem unigenitus Dei Filius homo factus est, et occisus fuit.

II. Cogita quanta Deus operatus sit pro salute hominum, et nullum despicias hominem. Sed postquam hoc spirituale theatrum solutum fuerit, quære illum qui abfuit, et ne prius desistas, quam illum reduxeris et matri conjunxeris, atque a mala consuetudine abduxeris, et captivum servaveris, atque immersum in mare extraxeris, et a feris captum ab immanibus belluis liberaveris. Quam enim veniam, quam defensionem habueris? Ad Apostolorum thecas venimus : videmus ipsorum vulnera et stigmata, sanguinem

fluentem auro pretiosiorem, catenas, flagella, mortes quotidianas, quas pro Ecclesia passi sunt. Pauli discipulum ubique cum Paulo circumcurrentem, et magistro æquandum, vitulumque cum tauro jugatum; primi Apostolorum fratrem, piscatorem, qui sagenam explicat, et homines pro piscibus piscatur; Evangelii præconem. Et quasi in prato de ejus præclaris gestis lætemur. Qui vero nos deseruerunt, equorum irrationabilium spectatores sedent, conviciis et contumeliis se mutuo impetentes, furorem et pugnam, quæ nullam causam habeat, incendentes, gaudio fruentes, quod miserabilius est ipso dolore, de aurigis victoribus, de equis fractis, quo quid irrationabilius fuerit? Cur, quæso, gaudes? cur exultas? cur exilis, et inde lætus descendis? Tu vero cur doles, et præ pudore te occultas caput inclinans, animumque tuum lacerans? Quia ille vicit, et alter victus est? Et quid hæc ad te? Quam rationem habere possit hæc seu tristitia, seu lætitia? Quo supplicio uterque digni non fueritis? Cum anima tua quotidie in vitiis volutetur, id nihil curas, deque animalibus irrationabilibus deque hominibus ratione carentibus vel gaudes vel doles? Sed ne totam concionem in hæc insumentes tempus teramus, illorum correptionem vestræ charitati commendantes, iis quæ hodie lecta sunt demus operam, et in Scripturarum divinarum pratum vos inducere conemur. Nam illa prato sunt similia. Sicut enim in prato diversi flores sunt, omnesque pulcherrimi spectatoris oculos attrahunt; ita et in Scripturis divinis videre est. Nam beatus David ad se mentem nostram attrahit, et apostolicum dictum circa Timotheum; insuperque audax ille Esaïas de humana natura philosophans, illorumque Dominus Jesus Discipulos alloquens, ac dicens: « Messis quidem multa, operarii autem pauci[1]. » Age, si placet, hoc dictum in medium addu-

[1] Matth. IX, 37.

centes, ejus sensa explicemus. Etsi enim breve dictum illud est, at pelagus immensum sententiarum nobis offert. Quapropter ad ipsum cum magno studio accedamus. Quia enim vidit, inquit, multitudinem divulsam, dicit Discipulis : « Messis quidem multa, operarii autem pauci. » Quæ messis, dic mihi, et cur sic hanc doctrinam vocavit? Atqui messis rei finis est. Cum enim semen in sinum terræ jactum humiditate fruitur, deinde humectatum et inflatum adjacentem terram occupat : postea in divisiones multas expansum cum in profundum radices suas miserit, antequam appareat imum occupat. Deinde paulatim, sole, pluvia et aëre nutritum germinatione terræ augetur, et efficitur quidem primum herba virens, et tenera folia emittit. Deinde immaturam spicam effert : et instante vere rursus paulatim maturescens, inter stipulam et aristas plenum fructum reddit. Tunc demum agricola falcem acuens, messores congregat, et collectum fructum in domo deponit : messis est igitur finis omnis laboris et agriculturæ. Quomodo ergo id messem vocat, cum res adhuc in proœmiis et initiis esset. Impietas enim ubique terrarum dominabatur : aræ ardebant, et idola adorabantur, Jesus despiciebatur, et profunda nox omnia continebat. Hyems erat acerba, mare tempestatibus agitatum, ventis vehementibus humanam vitam turbantibus, vitiis tyrannidem exercentibus, immersisque omnibus. Ubique enim fornicatio, adulterium et lascivia : ubique avaritia, rapinæ, bella. Sanguis in terra, sanguis in mari, sanguis eorum qui immersi fuerant, et cædes istuc intulerant, bella frequentia, et pugnæ, civilesque cædes, cædes inquam, omnibus execrabiliores. Nam filii idolis immolabantur, natura ignorabatur, cognotio invertebatur. Ubique præcipitia et scopuli et saxa latentia gravia; nullus homo gubernator erat. Imo gubernatores pauci in Judæorum gente. Nemoque erat qui

audiret, nautis inter se mutuo disceptantibus, et alter alterum concidentibus et in mare præcipitantibus. Etenim Scythæ, Thraces, Mauri, Indi, Persæ, Sarmatæ, et qui Græciam et qui Epirum incolebant, et omnis fere, quæ sub cœlo est, dæmones colebat et ab execrandis illis spiritibus omnia pessumdabantur, regio quævis, urbs, desertum, terra, mare, barbari, Græcia, montes, saltus et colles. Una Judæorum natio, quæ pietatem sectari videbatur, Prophetas habebat, et divinæ cognitionis parva semina. Verum illa lapsu temporis obruta erant : et doctores gentis illius accusatores acerbi peccatorum suorum facti sunt : ac nedum alios erudirent et ad pietatem instituerent, aliis offendiculo tunc erant. Et hoc declarans Propheta dicebat : «Propter vos nomen meum blaspematur in gentibus[1]. »

III. Quomodo ergo cum tot mala orbem occuparent, ac nondum semina jacta fuissent; ubique enim spinæ, tribuli, herbæ malæ, nondum expurgata terra, neque aratro admisso, nulloque sulco facto, quomodo, inquam, de messe loquitur, et dicit : « Messis multa ? » Et cur sic Evangelium vocat? Quia res ita dispositæ erant. Missurus autem illos erat per totum orbem ; verisimile est autem illos turbatos fuisse, et secum reputavisse ac dixisse : « Quomodo fieri potest ; cum undecim tantum simus ; unus enim a fera captus est ; idiotas, illitteratos, pauperes, obscuros, nudos, unam tunicam habentes, nudipedes, non zonam, non virgam, non obolum ferentes, ut totum mundum percurrere valeamus, sic dispositum, ipsumque a veteri consuetudine avellere, et ad Novi Testamenti dogmata inducere, et peregrinam quamdam doctrinam inculcare. Quandonam spinas avellemus ? Quandonam semina jaciemus ? Quando mentem eorum ut agrum colemus ? Quando reddetur semen ? Quis nos non abripiet ? Quis non per præcipitia dabit ?

[1] Isaï. LII, 5. Ezech. XXXVI, 20, et Rom. II, 24.

Quomodo poterimus vel os aperire? stare, disputare, comparere ante tot millia hominum? Quomodo tyrannorum furorem comprimemus, populorum seditiones, philosophorum apparatus, rhetorum gravitatem, præjudicati animi tyrannidem, veteris consuetudinis vim, dæmonum insidias, animas mille morbis affectas? Nos igitur undecim, quomodo omnes, qui per orbem sunt, corrigemus; idiotæ sapientes, nudi armatos, subditi principes, qui unam tenemus linguam adversus innumeras linguas disputantes, et adversus gentes barbaras diversæque linguæ? Quis nos feret, quorum ne quidem linguam audire possit? » Ne hoc secum reputantes turbarentur, Evangelium messem appellavit; ac si diceret : « Omnia apparata sunt, omnia ordinata. Ad paratam vos fructuum collectionem mitto. Eodem ipso die et seminare et metere poteritis. » Sicut igitur agricola ad messem exiens gaudet et lætus exultat, labores et difficultates non memoria repetens; sed quasi ad proventum paratum festinans, et ad annuos fructus currens. Nihil mihi apparet impedimenti vel obicis, nulla futuri incertitudo; non imbres, grandines, æstus, non malus ille locustarum exercitus. Nam qui messi dat operam, nihil tale suspicatur. Ideo choreas agentes, exultantes, laboribus incumbunt. Ita et vos, imo cum majori voluptate in orbem exire necesse est. Messis enim est res isthæc; messis multam habens facilitatem; messis, quæ paratas vobis monstrat segetes. Loqui solum oportet, non laborare. Fœnori date mihi linguam, inquit, et videbitis fructum maturum in regia horrea inductum. Ideo mittens illos postea, dicebat : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad con- » summationem sæculi [1]. » Ipse enim erat qui difficilia facilia reddebat, et quod Propheta dicebat : « Ego ante te vado, » et montes complanabo [2]; » hæc Apostolis sensibili modo

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Isaï. XLV, 2.

contigerunt. Præibat illis Christus, et viam facilem reddebat. Hoc et magnus ille præco Esaïas significans dicebat : « Omnis vallis implebitur, omnis mons et collis humiliabi- » tur [1]. » Non de montibus et collibus loquens ; neque enim hoc contigit ; sed arrogantes, inflatos et altum sapientes, montium nomine indicat. Verum omnes Christus humiliavit, humilitate, quæ sublimitate plena est : et montes planitiem effecit. Sic autem vocat arrogantes ; non propter sublimitatem mentis illorum, sed propter infructuosam arrogantiam, et sterilitatem animæ, atque sermonum insensibilitatem. Quemadmodum enim mons fructum non tulerit ; sic neque arrogantia ; imo vero non sic, sed multo gravius. Mons enim non fructum tulerit ; arrogantia vero non solum non dat fructum ; sed illum qui existit ut marcescat efficit, et germinantem exsiccat : sicut e contrario humilitas ; non modo illum, qui extat, fructum fovet ; sed etiam eum, qui non erat, gignere solet.

IV. Eorum vero quæ diximus exempla magna sunt Pharisæus et Publicanus. Ille enim cum arrogantia ascendens, non modo non fructum peperit ; sed etiam eum qui extabat perdidit. Publicanus vero, vacuus cum esset, et nihil boni haberet, præclarum opus sibi fecit. Quia enim solum ingemuit, et inclinato capite se miserum prædicavit, descendit multa plenus justitia, et in hoc Pharisæum superans. Ut autem id ex ipsis rebus videatis, et in assignatis personis conspiciatis ubi montem, ubi collem Christus humiliavit, Paulum rursus inducat sermo. Hic enim tentoriorum artifex ; nam libenter ejus artem sæpe memoro ; ut discas artem non dedecori esse ; sed otium et accusationem et crimen esse. Hic itaque Paulus, cum Salamine esset, cum proconsule et simul cum mago colloquia habuit. Duplex erat præcipitium, arrogantia a principatu, et doctrina

[1] Isaï. XLIV, 4.

a Mago. Et quia videbat execrandam illam et impudentem feram, proconsuli impedimento esse, et doctrinam suam intercipere, audi quid dicat plenus Spiritui sancto : « O » plene omni dolo et omni fallacia, fili diaboli [1]. » Non enim contumelia afficere semper malum est, sed sine causa contumelia afficere; huic enim peccato supplicium addixit Christus. Qui autem congruenti tempore hoc facit, medicum imitatur, qui opportuno tempore secat; et sectione saniem ejicit. Hoc vero facit Paulus : « Non desinis ever» tere vias Domini rectas [2] ? » Sed verba tua non sustinuit, o Paule, infer quemdam syllogismum apostolicum; averte linguam, os ejus obstrue : malos fluxus siste. Quid igitur facit ? Ostendens non contra homines sibi bellum esse, ait : « Et nunc ecce manus Domini super te [3]. » Ille enim qui dixit : « Vobiscum sum omnibus diebus, » tunc Paulo aderat, et ejus habens promissionem, vocat illum et precatur ut vindex sit, in præsenti ferat opem et impedimenta tollat. « Et nunc ecce manus Domini super te. » Quanta Christi attemperatio ? Quanta Pauli fiducia ? Quomodo sententiam ferendo plagam infert : et Christus statim dicenti annuit. Quid est, manus Domini? Vis contraria percutiens. Ipsis enim ubique aderat, paratus ad obsequendum, et rem ille messem vocat, non sinens eos laborare aut vexari : sed sua afferens. Et fuit cæcus, non videns ad tempus. Vidisti-ne supplicium cum benignitate ? Admonitio enim, non punitio erat illa sententia; correctio, non destructio. Ideo non manum aridam fecit, non linguam mala verba loquentem excidit, non crura mutila fecit; sed oculos ipsos. Quia enim ille inde sanatus est, et ab erroris via et pernicioso cursu liberatus, hoc ipsum pharmacum apponit, ac si diceret : « Currebam et ego male, et mortifera videbam. Ideo recte excæcatus sum, ut melius viderem. Hoc etiam tibi

[1] Act. XIII, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 11.

pharmacum appono, et externis te oculis excæco, ut internos oculos aperiam. Tunc id quod factum fuerat videns proconsul, credidit. Vidisti-ne montem in planitiem versum, et collem humiliatum, messem perfectam, et frugem paratam, fructum maturum collectum, et Paulum nec laborantem, nec defessum, sed simplici verbo proconsulem sagena capientem? Ideo messem vocat Evangelium, ob celeritatem et facilitatem, quam ipsis præbebat.

V. Sic et eunuchus ille barbarus et alienigena, qui in potestate magna constitutus erat, sagena captus fuit. Non illic vel tempus vel labor insumptus fuit. Ubi enim Philippus in currum ascendit, ipsumque instituere cœpit; imo antequam ascenderet; illud admirare, quomodo barbarus et alienigena, a potentia sua inflatus; non enim parva ipsi potestas data fuerat; pauperem, mendicum, ignotum, quem nec viderat unquam, nec in consortium admiserat, statim atque vidit, vocavit, secumque ascendere ac sedere jussit? Quis hæc fecit? Ille qui dixerat : « Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi [1]. » Ille gratiorem accessum efficit, barbarum ad philosophandum apparavit, montem humiliavit, et ignotum noto quovis familiariorem constituit. Ne utcumque prætercurras, neque simplicem historiam rem esse putes : sed cogita rei tantæ magnitudinem. Nam si nunc principes, fideles cum sint et ad humilitatem instituti, nihilque barbarum habentes, noluerint, non dico ignotum et peregrinum, sed nec ex nobis quempiam in foro secum sedere; quomodo ille peregrinum? neque enim finem faciam hæc dicendi; peregrinum, inquam, quem nunquam viderat, vilem, aspectu despiciendum? Hunc et ascendere et secum sedere jussit, et ejus linguæ salutem suam commisit, Discipulus fieri passus est, et rogat, obsecrat, precatur : « Obsecro te, inquit, de quo

[1] Act. VIII. — [2] Matth. XXVIII, 20.

» Propheta hæc loquitur [1], » et dicta cum attentione multa percipit. Neque hoc tantum; sed accepturus non procrastinavit, non distulit. Non dixit : « In patriam meam revertar, videbo philosophos meos, et cognatos : » quod multi Christianorum nunc dicunt ad baptisma vocati. Revertar in patriam, videbo uxorem, videbo filios cum cognatis meis. Illis præsentibus et mecum festum celebrantibus, baptismate fruar; sic gratiæ particeps ero. » At non tunc hæc dixit ille barbarus, etsi tamen Judæus erat, et ut multum loca illa coleret institutus, cum maxime ipsi insinuasset locum illum observandum esse. Ideoque magnam peregrinationem susceperat, ut in quo loco jusserat Deus adoraret. Sed statim talem consuetudinem abjiciens, et a tali observatione recedens; cum sermo absolutus esset, et juxta viam fontem videret, dixit : « Ecce aquam, quid prohibet me » baptizari [2]? » Vidisti-ne messem rursus confectam? Vidisti-ne nullum insumptum fuisse tempus? sed terram, statim atque semen admisit, et spicam comantem emisisse, et maturam uvam fuisse? Ecce aquam, inquit. Non muros quæsivit, non tecum aureum, non vestimentorum apparatum, non calceos. Sed quia animum paratum habebat et ardebat desiderio, alacritateque accensus erat, ad gratiam statim accurrit, et doctorem urgebat, ut ad mysteria ipsum adduceret, atque illa ipsa immortalia et tremenda mysteria sibi conferret; ideo ille statim annuit, alacritatem approbans, et baptizavit illum. Idcirco messem vocat Evangelium, ob facilitatem, quam ipsis præbebat. Nam et alibi quoque dicit quod dictis Pauli attenderent. Etenim Dominus aperuit cor eorum ut attenderent iis, quæ dicebantur ab illo. Cum autem audis, quod montes humiliet, messem faciat, maturum fructum reddat, et multam paret facilitatem, ne credentes prives a maximis recte factis. Ne-

[1] Act. VIII, 34. — [2] Ibid. 36.

que enim vim inferebat libertati, neque liberum arbitrium labefactabat; sed cooperabatur, juvabat, manum tendebat. Nam si totum illius esset, nihil impediret quominus omnes salvi fierent. Nunc autem aliud illius erat, aliud eorum qui accedebant. Accedentium nempe quod vellent, et eligerent, ac multam ostenderent alacritatem, et generosam fidem; Dei autem, quod bona præberet, et insinuantem redderet sermonem, claramque doctrinam, seminaque jaceret, et auditum juvaret ad fructus maturitatem. Hæc igitur omnia cogitantes, ad virtutis laborem ipsum accipiamus adjutorem, quæ nostra sunt inferentes. Nam si rem tam difficilem ita facile perfecit, non in una vel duabus vel viginti civitatibus, sed per totum orbem, prædicationem scilicet et doctrinam, et ipsa per totam, quam sol respicit, terram sparsa, pulcherrimum hunc profert fructum, palam est eum ad virtutis ferendos sudores, nobis opem laturum esse, dummodo ne supini vel socordes simus nos, sed si nostra simul conferamus, nempe alacritatem, curam, voluntatem, assensum, vigilias, sollicitudinem, si a sæcularibus rebus nos abstrahamus, si quæramus futura, si quotidie ipsum amemus. Si enim hæc accurate exhibeamus, quæ illius sunt sequentur, et illis opem ferentibus bona cœlestia consequemur. Quæ utinam nos omnes nanciscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA I.

In Servatoris nostri Jesu Christi diem natalem, qui quidem dies incognitus adhuc illis temporibus, ante paucos admodum annos innotuerat per aliquos, qui ex Occidente venerant, atque indicaverant.

I. Quæ jam olim [1] Patriarchæ parturierunt, Prophetæ prædixerunt, justi cernere cupierunt, ea evenere, et finem hodierno die acceperunt [2]; Deusque per carnem in terra visus est, et cum hominibus conversatus est [3]. Gaudeamus proinde et exultemus, dilecti. Nam si Joannes adhuc in utero materno, Maria ingrediente ad Elizabeth, exultavit; multo magis nos, non Mariam, sed ipsummet Servatorem nostrum hodie natum conspicientes, exultare et gaudio gestire par est; et suspicere, atque cum stupore admirari incarnationis ejus magnitudinem, omni cogitatione superiorem. Tecum enim reputa quantum sit, solem ex cœlis descendentem videre in terra currentem, radiosque hinc suos omnibus emittentem. Quod si tale aliquid in sensili illo luminari eveniens, merito omnes, quotquot id viderent, in stuporem raperet; considera nunc mihi et perpende, quam longe majus sit, justitiæ Solem ex nostra carne radios suos ejaculantem aspicere, animasque nostras illustrantem. Desiderabam ergo jampridem diem hunc videre; idque non simpliciter, sed cum tanta frequentia, quanta nunc adestis; identidemque intueri exoptabam theatrum nostrum ita compleri, quemadmodum nunc videre est. Cujus

[1] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 293-295. — [2] Matth. XIII, 17. — [3] Baruch. III, 38.

desiderii mei summa denique evenit. Nondum decimus annus est, ex quo hic ipse dies manifeste nobis innotuit. Attamen, perinde ac si jam olim a multis annis nobis traditus esset, ita opera vestra celebratus inclaruit. Quare non erraverit, qui eumdem novum simul et antiquum nuncupet; novum quidem, quod nunc demum illius notitia ad nos pervenerit; antiquum vero et vetustum, quod celeriter vestutioribus ætate velut suppar redditus sit; et ad eamdem cum ipsis ætatis mensuram pervenerit. Ut enim generosæ et nobiles stirpes simul atque terræ inseruntur, etiam celeriter in altitudinem magnam succrescunt, fructibusque onerantur; non aliter hic dies, cum ab exordio iis, qui in Occidente habitant, cognitus fuerit; nunc ad nos demum non ante multos annos transmissus, repente ita increvit, talemque tulit fructum, qualem nunc cernere licet; septis nostris ubique refertis, temploque universo præ multitudine concurrentium angustato. Quo vestro tam prompto studio dignum præmium ab eo, qui hodie secundum carnem Christus natus est expectate; ille vobis hanc alacritatem abunde remunerabitur; maximum siquidem erga natum amoris indicium est, studium hodierno diei impensum. Quod si nonnulla etiam a nobis conservis vestris ad hanc rem facientia afferri oporteat, ea feremus et nos, quæ poterimus; vel potius, quæ divina gratia ad utilitatem vestram dicenda dederit. Quid igitur hodierno die audire cupitis? Quid aliud, quam de hoc ipso die? Nam multos etiam nunc inter se de eo ipso disceptare probe novi; et hos quidem illum reprehendere, alios defendere, multus ubique de hoc die sermo; partim incusantium, quasi novus sit, nuncque recens invectus; partim eumdem propugnantium, tanquam antiquum ac vetustum; cum et olim nativitatem ejus Prophetæ prædixerint, et jam inde a primordio ab ipsa Thracia Gades usque incolentibus mani-

festus et celebris fuerit. Agedum igitur, de hisce sermonem exordiamur. Si enim hic ipse dies adhuc in disceptatione positus tanta animi vestri propensione fruitur; utique si notior, atque adeo manifestus evadat, haud dubie longe majorem hujusce studii vestri fructum percipiet; perspicuitate, quæ ex hac docendi ratione nascetur, hanc ipsam animi vestri affectionem majorem in vobis efficiente. Habeo porro tres ad probandum demonstrationes, per quas omnino intelligimus hoc ipsum esse tempus, quo Jesus Christus Dominus noster ac Dei Verbum in lucem est editus. Quarum hæc prima est, quod tanta celeritate quaquaversus hoc festum denuntiatum sit, et ad tantum fastigium excreverit, adeoque inclaruerit. Et quod Gamaliel de prædicatione dixit : « Quoniam si est ex hominibus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non potestis dissolvere illud [1]; » ne forte et Deo repugnare inveniamini; hoc et ego fidenter de die hoc pronuntiaverim. Quoniam ex Deo Deus Verbum est, idcirco non solum non dissolutum esse; quin potius per annos singulos majus incrementum sumere, clarioremque evadere. Quoniam et illa prædicatio paucorum annorum spatio universum terrarum orbem occupavit; quanquam tentoriorum opifices, piscatores, litterarum rudes, et imperiti homines essent, qui illam quoquoversus perferrent; neque quidquam ministrorum vilitas nocuit, cum potentia ejus, qui prædicabatur, omnia anticiparet, impedimenta submoveret, ac suam vim exereret.

II. Quod si quis forte pervicacior illis, quæ dicta sunt, non acquiescat, est altera demonstratio, quam afferemus. Quæ vero ista? Quæ in descriptione illa, cujus Evangelia mentionem faciunt, sita est. « Factum est enim, inquit » Evangelista, in diebus illis, exiit edictum a Cæsare Au- » gusto, ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio

[1] Act. v, 38, 39.

» prima facta est a præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes, » ut profiterentur, singuli in civitatem suam. Ascendit » autem et Joseph a Galilæa, de civitate Nazareth in Ju- » dæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem; eo » quod esset de domo et familia David; ut profiteretur cum » Maria desponsata sibi uxore prægnante. Factum est autem, » cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret; et peperit filium » suum primogenitum, et pannis eum involvit et reclinavit » eum in præsepio; quia non erat eis locus in diversorio [1]. » Ex his liquet primæ descriptionis tempore natum esse. Et cui veteres historiarum codices, qui Romæ publice asservantur, lectitare libeat, perfacile etiam tempus hujus descriptionis accurate discere poterit. Cæterum quid hoc ad nos, dicat aliquis, qui illic neque sumus neque fuimus unquam? Ausculta, neque diffidas, quia ab illis qui exactam hujus rei cognitionem habent, quique illam urbem inhabitant, hunc diem accepimus; nam illi ipsi, qui illic commorantur, multo ante, et ex antiqua traditione ipsum celebrantes, ad nos usque illius notitiam nunc transmiserunt. Neque enim Evangelista simpliciter nobis illud tempus indicavit; sed ita, ut etiam una hunc diem nobis manifestum redderet, et exploratum, Deique incarnationem patefaceret. Neque enim suopte impulsu, aut ex se ipso Augustus edictum hoc promulgavit, sed Deo animum ipsius concitante, ut vel invitus adventui Unigeniti subserviret. At quid hoc, inquis, ad incarnationem ostendendam momenti habet? Non parvum, dilecte, neque ubivis obvium, sed magnum omnino; adeoque unum ex iis hoc est, quæ necessario ac studiose quæruntur. Quale tandem illud? Galilæa regio quædam est Palæstinæ; Nazareth autem in ea civitas. Rursus Judæa regio est; ab indigenis hoc nomine vocitata; Bethlehem vero Judææ civitas. Christum porro omnes Prophetæ præ-

[1] Luc. II, 1-7.

dixerant, non a Nazareth, sed a Bethlehem venturum, illicque nasciturum. Ita enim scriptum est : « Et tu Bethle- » hem terra Juda, nequaquam minima es in principibus » Juda. Ex te enim exiet Dux, qui reget populum meum » Israël [1]. » Et Judæi olim ab Herode interrogati, ubi nasceretur Christus, hoc ipsum ei testimonium retulerunt. Hanc eamdem ob causam loquente Nathanaële ad Philippum, postquam ei dicenti : « Jesum a Nazareth inve- » nimus, » respondisset, « A Nazareth potest aliquid boni » esse [2] ? » Christus de ipso ait : « Ecce vere Israëlita, in quo » dolus non est [3]. » Cujus autem rei gratia ipsum ita commendavit? Quod nuntio illo Philippi non protinus fuerit abreptus; nam manifeste planeque sciebat, neque in Nazareth, neque in Galilæa Christum nasci debere, sed in Judæa et in Bethlehem ; quod et ita factum fuerat. Quandoquidem ergo Philippum id latebat. Nathanaël autem pro peritia, quam legis habebat, cum sciret ea, quæ a Prophetis dicta essent, responsum vaticinio superius allato consentaneum dabat, a Nazareth Christum non venturum; propterea etiam inquit Christus : « Ecce vere Israëlita, in » quo dolus non est. » Hac etiam de causa quidem Judæorum Nicodemo dicebant : « Scrutare, et vide, quia e Ga- » lilæa Propheta non excitatur [4]. » Et rursus : « Nonne a » Bethlehem castello, ubi erat David, Christus venit [5] ? » Atque adeo communis omnium sententia erat, haud dubie illinc, non autem a Galilæa, venturum esse. Itaque cum Joseph et Maria, cives Bethlehemitæ, relicta patria, in Nazareth vitam suam instituissent, et illic commorarentur, ut videlicet sæpe multis hominibus usuvenire solet, qui e civitatibus, unde ortum duxerant, emigrantes, in aliis, in quibus ab initio nati non fuerant, commorentur ; oporte-

[1] Mich. v, 2, et Matth. II, 7. — [2] Joan. I, 45. — [3] Ibid. 47. — [4] Id. VII, 52. — [5] Ibid. 42.

retque Christum in Bethlehem nasci; exiit edictum, quod, Deo ita statuente, etiam invitos illam in urbem compulit. Lex enim, quæ jubebat unumquemque in patria sua nomen profiteri, adegit eos a Nazareth pedem efferre et in Bethlehem redire ad nomen illic suum describendum. Hoc ergo subindicans Evangelista, ait : « Ascendit ergo Joseph a » Galilæa ex civitate Nazareth in Judæam, in civitatem » David, quæ vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo » et familia David; ut profiteretur cum Maria desponsata » sibi uxore prægnante. Factum est autem, cum essent ibi, » impleti sunt dies, ut pareret, et peperit filium suum pri» mogenitum [1]. »

III. Vidisti, dilecte, providentem Dei administrationem, per infideles atque fideles ea quæ ad se pertinent dispensantis; nempe ut vim potentiamque ejus, qui a vero ipsius cultu alieni sunt, agnoscant. Et stella quidem Magos ab Oriente perduxit [2]; at lex Mariam in patriam a Prophetis prædictam traxit. Hinc nobis evidenter constat etiam Virginem ipsam ex genere davidico fuisse. Nam si ex Bethlehem ortum duxit, manifestum est, quod etiam ex domo et familia David fuerit. Quod item superius manifeste docuit Evangelista, cum dixit : « Ascendit autem et Joseph ex » Galilæa cum Maria; eo quod esset ex domo et familia » David [3]. » Nam cum seriem stirpis Joseph recensuisset; hujus autem majores nemo ut illius enumerasset, ne hinc tibi dubitatio oriretur, ac diceres : « Unde ergo manifeste patet etiam ipsam David ortam : » Audies. « In mense, » inquit, sexto, missus est angelus Gabriel a Deo in civi» tatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem despon» satam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David [4]. » Quæ verba, « De domo David, » accipienda sunt tanquam de

[1] Luc. II, 4-7. — [2] Matth. II, 1, 2. — [3] Luc. II, 4. — [4] Id. I, 26, 27.

Virgine dicta, quod et hic manifeste indicatum est. Atque hac de causa edictum et lex illa promulgata fuit, quæ eos in Bethlehem duceret; simul atque enim in civitatem ascendissent, confestim etiam Jesus nascitur, ac proinde etiam in præsepi reclinatur; quod undique multi eo concurrissent, et loca præoccupassent, magnasque divertendi angustias effecissent; quo in loco etiam Magi illum adoraverunt. Ut autem (hujusce diei) dilucidiorem adhuc demonstrationem exhibeam, vestris mecum assurgite animis; nam longiorem rerum memoriam excitare, et priscas leges recitare statui, ut ex omni parte vobis orationem nostram manifestiorem reddam. Lex erat Judæis, eaque perantiqua; sed age, potius paulo altius sermonem repetamus. Quo tempore ab ægyptiacis turbis, et barbara Pharaonis tyrannide, Hebræorum populum Deus liberavit; videns ipsos impietatis adhuc secum reliquias habere, rebusque omnibus sub sensum cadentibus ad insaniam usque addictos, templorumque magnitudinis ac pulchritudinis admiratione duci, templum ipsis ædificari præcepit, quod non modo materiæ magnificentia atque artis varietate, sed et structuræ forma, cætera omnia, quæ ubique terrarum erant templa, obscuraret. Et quemadmodum pater liberorum amans, filium profligatis, perniciosis, lascivis hominibus usum, nimioque luxu dissolutum, ad se longo temporis intervallo recipiens, tuto et dum dignitate in majori rerum abundantia constitueret, ne in angustias aliquas conjectus, priorum recordatione, atque etiam cupiditate corripiatur; ita Deus Judæos ad res sensiles cum stupore propensos videns, in hisce ipsis rebus præstantissimum aliquid efficit; ne unquam postea Ægyptiorum, aut eorum quæ apud Ægyptios experti fuerant, cupiditate caperentur [1]; templumque ipsis statuit ad mundi exemplar, totiusque universi, tam quod sensu,

[1] Exod, XXVI.

quam quod solo intellectu percipi potest. Sicut enim terra est, et cœlum, et medium, sepimenti instar, hoc firmamentum; ita et illud quoque fieri jussit. Duasque in partes diviso hoc templo, et ad medium obtento velo, eam partem, quæ extra velum erat, omnibus ingrediendi potestatem fecit; ad alteram vero illam interiorem, nemini, præter quam summo sacerdoti, aditum atque intuitum patere permisit. Cæterum quod hæc non nostra conjectura sit, sed quod templum revera totius mundi ad exemplum extructum fuerit, audi quid Paulus de Christo in cœlum ascendente loquens dicat : « Non enim in manufacta sancta » introivit Christus exemplaria verorum [1]; » ostendens quod quæ apud nos sunt, verorum sint exemplaria. Quod porro velum dirimeret Sancta Sanctorum a sanctis extra positis, sicut hoc cœlum quæ super se sita sunt, ab omnibus quæ apud nos sunt, disjungit; audi quomodo etiam hoc subindicaverit, cum cœlum velum appellat. De spe namque referens, quod ipsam sicut anchoram animæ habeamus, tutam ac firmam; deinde subjungit : « Et incedentem » usque ad interiora velaminis; ubi præcursor pro nobis » introivit Jesus, supra cœlum sursum [2]. » Vides quomodo cœlum velamen appellaverit? Extra velum autem erat candelabrum, et mensa, et altare æreum, ad sacrificia et holocautomata excipienda. Intra velum vero Arca circumtecta ex omni parte auro, tabulas testamenti habens, et urnam auream, et virgam Aaron, quæ fronduerat, et altare aureum; non illud sacrificiorum et holocaustorum, sed solius suffimenti. Et per ea, quæ extra erant, omnibus incedere fas erat; per ea vero quæ intus, soli summo sacerdoti. De hisce ipsis rursus testimonium ex Paulo dabo, qui sic ait : « Habuit quidem prius tabernaculum justifica» tiones culturæ, et sanctum sæculare [3]; » sanctum sæcu-

[1] Hebr. IX, 24. — [2] Id. VI, 19, 20. — [3] Id. IX, 1.

laræ appellat exterius tabernaculum, quandoquidem toti mundo ingredi licebat : « In quo candelabrum, et mensa, » et propositio panum. Post velamentum autem secundum » tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum, aureum » habens thuribulum, et Arcam testamenti circumtectam » ex omni parte auro; in qua urna aurea habens manna, et » virga Aaron, quæ fronduerat, et tabulæ testamenti; super » eam autem erant Cherubim gloriæ, obumbrantia propi» tiatorium. His vero ita compositis; in priori quidem » tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum » officia consummantes; in secundo autem semel in anno » solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua et » populi ignorantia [1]. » Vides solum ingredi summum sacerdotem, idque semel duntaxat toto anno?

IV. Verum quid hæc, inquis, ad præsentem diem? Expectate paulisper, nec tumultuemini; a capite enim fontem ducimus, et ad ipsum rei fastigium pervenire contendimus, ut cuncta nullo negotio vobis aperta atque perspecta sint. Quinimo ne diutius verborum integumentis nostra obumbretur oratio, neve implicatior fiat, nimiaque eorum, quæ dicuntur, longitudine defatigemini; jam rationem vobis exponam, cur hæc omnia, tam alte repetita, moverim. Quæ porro hujus rei ratio? Cum menses jam sex Elisabeth Joannem in utero gestaret, tum Maria concepit. Itaque si discamus quisnam sextus ille mensis fuerit, certo etiam sciemus, quando cœperit Maria concipere. Deinde cum cognoverimus quodnam conceptus sui principium habuerit, utique quando pepererit cognoscemus, novem menses a conceptione numerantes. Unde igitur, quisnam ille sextus mensis fuerit prægnationis Elizabeth, nobis constabit? Hinc scilicet, si quo mense gravida fieri cœperit, intelligamus. Unde autem, quis ille

[1] Hebr. IX, 2-7.

fuerit, addiscemus? Si sciamus quo tempore lætum hac de re nuntium Zacharias ejus maritus acceperit. Cæterum hoc ipsum unde nobis explicatum erit? Ex divinis Scripturis, quo modo sacrum Evangelium refert Zachariæ versanti intra Sancta Sanctorum Angelum lætum attulisse nuntium, et de partu Joannis ei prædixisse. Si ergo e sacris Litteris clare docuerimus semel duntaxat Sancta Sanctorum summum sacerdotem sine ullo comite ingredi, et quo tempore, et quoto anni mense, unica illa vice introeat; in cognitionem apertam temporis, quo lætum illum nuntium accepit, deveniemus. Quo declarato, etiam principium conceptionis protinus omnibus elucescet. Itaque quod semel tantum in anno huc introiretur, etiam Paulus manifestavit; quin et Moyses idipsum aperte ostendit, hoc modo loquens : « Et locutus est Dominus ad Moysen, » dicens; loquere ad Aaron fratrem tuum, et ne omni tem» pore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum co» ram propitiatorio, quod est supra arcam testimonii, et » non moriatur [1]. » Et iterum : « Et omnis homo non erit in » tabernaculo Testimonii, quando ipse sanctuarium ingre» ditur ad expiandum, donec egrediatur; et expiabit pro » se et domo sua, et pro universo cœtu Israël. Et expiabit » super altare, quod est coram Domino [2]. » Ex his liquet, non quolibet tempore in Sancta Sanctorum ingressum fuisse, et dum intus esset, nemini fas fuisse ea contingere, sed extra velum consistendum fuisse. Verum hæc vos sedulo mente vestra tenete. Reliquum enim est, ut quodnam illud tempus fuerit, quo solus ingrediebatur in Sancta Sanctorum, idque semel duntaxat in anno, vobis demonstrem. Qua ratione autem hoc patebit? Ex eodem nimirum hoc libro; ita enim dicitur : « Mense septimo, decima die » mensis, humiliabitis animas vestras, et omne opus non

[1] Levit. XVI, 2. — [2] Ibid. 17, 18.

» facietis; sive indigena, sive advena, qui additur inter vos. » In hac enim die expiatio erit vestri, ut emundemini ab » omnibus peccatis vestris; coram Domino mundemini; sab- » bata sabbatorum, requies erit hæc vobis, et humiliabitis » animas vestras; legitimum sempiternum. Expiabit autem » sacerdos, quem unxerint, et cujus manus initiaverint, ut » sacerdotio fungatur post patrem suum, et induetur stola » sancta, et expiabit Sancta Sanctorum, et tabernaculum » Testimonii; et altare expiabit; et pro sacerdotum pec- » catis, et pro universo populi cœtu expiabit. Eritque hoc » vobis legitimum sempiternum, ut expietis pro filiis Israël » ab omnibus peccatis eorum. Semel in anno fiet, sicut » præcepit Dominus Moysi[1]. » De festo Tabernaculorum hic sermo est; tunc enim semel summus sacerdos quotannis ingrediebatur; quod et ipse explicavit his verbis; « Quoniam semel in anno hoc fiet. »

V. Si ergo festi Tabernaculorum tempore, solus summus sacerdos ingreditur in Sancta Sanctorum, age deinceps ostendamus tunc Zachariæ Angelum apparuisse, quando in Sanctis Sanctorum erat : soli enim ipsi incensum adolenti visus est, solus vero nunquam ingreditur summus sacerdos, nisi tunc temporis. Nihil autem impedit quin ipsa audiamus verba Evangelistæ. « Fuit in diebus Herodis » regis Judææ sacerdos quidam nomine Zacharias, et uxor » illius de filiabus Aaron, et nomen ejus Elizabeth. Factum » est autem, cum ipse sacerdotio fungeretur in ordine vicis » suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii, » sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in templum » Domini. Et omnis multitudo populi erat orans foris, hora » incensi[2]. » Hoc loco in memoriam revoca, dilecte, testimonium illud, quod ait : « Et omnis homo non erit in ta- » bernaculo Testimonii, ingrediente ipso ad expiandum in

[1] Levit. XVI, 29-34. — [2] Luc. I, 5-10.

» Sancta Sanctorum, donec egrediatur[1]. Apparuit autem illi » Angelus Domini stans a dextris altaris incensi[2]. » Non dixit : « Altaris sacrificiorum, » sed, « Altaris incensi : » propterea quod altare sacrificiorum et holocaustorum foris esset, intus vero incensi; ut vel hinc, quod ipsi soli conspiceretur, et quod dicatur populus ipsum foris expectasse, manifestum evadat in Sancta Sanctorum ipsum ingressum fuisse. « Et turbatus est Zacharias videns, et timor cecidit super » ipsum. Dixit autem ad ipsum Angelus : Ne timeas, Zacha» ria, quoniam audita est deprecatio tua, et uxor tua Eliza» beth pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Joannem[3]. » Et erat plebs expectans Zachariam, et mirabantur, quod » tardaret ipse in templo. Egressus autem innuebat, neque » poterat loqui ipsis[4]. » Vides intra velum fuisse? tunc igitur hunc lætum nuntium accepit. Tempus autem tum erat festi Tabernaculorum, et jejunii, hoc enim illa verba sibi volunt : « Humiliabitis animas vestras[5], » idque a Judæis sub finem mensis Septembris, quod et vos testamini, celebrabatur. Tunc enim longis copiosisque orationibus in Judæos usi sumus, importunum eorum jejunium accusantes. Hoc ergo tempore etiam Elizabeth uxor Zachariæ concepit. Et occultabat se mensibus quinque, dicens : « Sic mihi » fecit Dominus in diebus, quibus respexit auferre oppro» brium meum inter homines[6]. » Cæterum opportunum nunc videtur, ut ostendamus præterea, cum sextum jam mensem ipsa Joannem in utero gestaret, Mariam lætum de conceptione sua nuntium accepisse. Quando enim venit ad eum Gabriel, et dixit : « Ne timeas, Maria ; invenisti enim » gratiam apud Deum. Et ecce concipies in utero, et paries » filium, et vocabis nomen ejus Jesum[7]. » Cumque ipsa hoc sermone turbaretur, modumque ejus rei discere quæreret,

[1] Levit. I, 17. — [2] Luc. I, 11. — [3] Ibid. 12, 13. — [4] Ibid. 21, 22. — [5] Levit. XVI, 29. — [6] Luc. I, 25. — [7] Ibid. 30.

respondens Angelus dixit ad eam : « Spiritus sanctus su-»perveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi : ideo-»que et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. »Et ecce Elizabeth cognata tua, et ipsa concepit filium in »senectute sua : et hic mensis est sextus illi, quæ vocatur »sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne ver-»bum[1]. » Quod si ergo post mensem Gorpiæum seu Septembrem Elizabeth concepit, ut ostensum est, annumerare oportet sex ab eo intermedios menses : sunt autem hi, Hyperberetæus sive October, Dius sive November, Appellæus seu December, Audonæus seu Januarius, Peritius seu Februarius, Dystrus seu Martius. Itaque post hunc sextum mensem principium conceptionis accepit Maria : a quo si novem menses numeremus, utique in præsentem hunc mensem deveniemus. Est igitur primus conceptionis mensis Aprilis sive Xanticus, deinde Artemisius seu Maius, Desius sive Junius, Panemus sive Julius, Loïus sive Augustus, Gorpiæus seu September, Hyperberetæus sive October, Dius sive November, Appellæus seu December. Atque hic mensis est, quem præsentem habemus, quo et hunc diem celebramus. Ut autem quod dico, etiam apertius vobis clariusque evadat, breviter hæc rursum repetens, dilectioni vestræ edisseram. Semel in anno ingrediebatur solus summus sacerdos in Sancta Sanctorum, idque Gorpiæo seu Septembri mense : tunc ingressus est Zacharias in Sancta Sanctorum, tunc nuntium de Joannis nativitate habuit : illinc abiit : tunc uxor ejus concepit. Post mensem autem Gorpiæum seu Septembrem, cum sextum jam mensem ipsa in utero haberet, qui scilicet est Dystrus seu Martius, ipsa denique Maria concepit. A Xantico seu Aprili igitur incipiendo, novem menses si numeremus, in præsentem incidemus, quo Dominus noster Jesus Christus natus est.

[1] Luc. I, 35-37.

VI. Atque omnia quidem, quæ de hoc die dicenda erant, vobis hactenus exposuimus. Unum tantum si nunc addidero, orationi meæ finem imponam : quæ majora sunt, communi doctori dicenda relinquens. Quoniam enim multi ethnicorum, cum audiunt Deum in carne natum, irrident nos, et insectantur, multosque ex simplicioribus turbant, atque inquietant : opus est, cum ad ipsos, tum ad hujusmodi qui hisce turbantur, sermonem dirigere, ne quid unquam insanis hominibus acquiescentes commoveantur; aut turbentur ex hujusmodi infidelium irrisione. Nam et parvi pueri res serias, atque adeo necessarias, sæpe nobis agitantibus ridere solent : non tamen idcirco risus hic argumentum est rerum, quæ ridentur, vilitatis, sed eorum, qui rident, stoliditatis. Quod idem nobis de hisce ethnicis dicere licet : qui pueris ipsis prope amentiores cum sint, ea irrident, quæ religioso quodam horrore atque omni admiratione plena sunt, illa autem, quæ revera ridenda erant, magnificè extollunt atque exornant. Verum enimvero et nostra ita ab ipsis irrisa in propria sua nihilominus majestate perdurant; nullo per ipsorum risum, quod ad præstantiam suam attinet, damno accepto : et ipsorum contra, licet exornata, privatam suam turpitudinem produnt. Nonne enim extremi cujusdam stuporis est, illos errones in lapides, ligna et vilia signa deos suos inducentes, et tanquam in carcere quopiam concludentes, nihil tamen arbitrari se turpe aut dicere aut facere : nos autem accusare, quod asseramus Deum sibi templum vivum construxisse ex Spiritu sancto, per quod orbi terrarum universo profuit? Et cujusmodi tandem hoc accusationis genus? si enim turpe est Deum in humano corpore habitare, multo magis in ligno et lapide : sane tanto turpius, quanto lapis et lignum homine vilius : nisi forte ipsa materia sensus experte genus nostrum abjectius illis esse videatur. Quin

etiam in feles et canes ipsi, multi autem hæreticorum in alia insuper hisce ignominiosiora audent Dei essentiam habitatum immittere. Quod nos neque dicimus, neque dicentes aliquando audire sustineamus. Sed illud tantum asserimus, Christum carnem mundam, sanctam, irreprehensibilem, peccatoque omni inaccessam, ex virgineo utero prodeuntem assumpsisse, atque ita suum figmentum restaurasse. Ac illi quidem, et qui pari cum ipsis impietate delinquunt Manichæi, in canes et simias ferasque omnis generis divinam essentiam inducentes : animam enim omnibus his ex illa essentia esse dicunt; et non horrent : nos vero Deo indigna dicere aiunt, quia nihil horum ne cogitatione quidem admittimus : sed tantum quod Deo conveniens atque decens erat dicimus : nempe ipsum advenisse, et hoc generationis modo proprium suum opus restaurasse. Quid ais? dic mihi. Tu-ne, qui homicidarum et præstigiatorum animam divinæ essentiæ esse asseris, nos accusare audes, qui horum quidem nihil non modo non ferimus, aut sustinemus audire; sed qui illa dicunt, impios esse judicamus? Quid igitur dicimus? illud nimirum, Deum, constructo sancto hoc sibi templo, per idipsum ex cœlo cœlestem quemdam rerum statum in vitam nostram invexisse. Et quidni merito millies vos capitis damnandi, tum ob accusationem, qua nos impetitis, tum ob impietatem, quam in Deum admittere non desistitis? si enim Deo est indecens, ut vos dicitis, inhabitare corpus purum et immaculatum, multo certe indecentius est præstigiatoris, sepulcrorum suffossoris, latronis, imo simiæ et canis; non autem sanctum illud atque incontaminatum, quodque nunc in dextera Patris sedet. Quod enim damnum, aut macula Deo accesserit ex hac œconomia? Non videtis solem hunc, cujus corpus sensibile, corruptioni subjectum atque infirmum est, rumpantur licet millies hæc audientes gentiles,

ac Manichæi? Neque vero sol duntaxat, sed etiam terra, mare, atque omnis omnino rerum fabrica, sub aspectum cadens, vanitati subjecta est. Nam audi Paulum hoc manifeste docentem, dum ait : « Vanitati enim creatura subjecta » est, non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in » spe [1]. » Qui deinde ostendere volens quidnam sit illud vanitati subjectum esse, subintulit, dicens : « Quia et ipsa » creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei [2]. » Nempe corruptibile quid nunc est creatura : siquidem corruptioni servire nihil est aliud, quam corruptibile esse. Quod si ergo sol, corpus corruptibile cum sit, ubique radios suos emittit, cœno, sordibus, aliisque multis id genus rebus sese communicans, nihil tamen ex hac fœditate corporearum istiusmodi sordium, in sua illa puritate læditur, sed mundos illos suos in se radios retrahit, ac multis rursum corporibus, quæ ipsum suscipiunt, vim suam virtutemque participat : ac noxii aut sordidi ex illis ne minimum quidem ipse interim in se recipiens : quanto magis justitiæ ille Sol, ille Virtutum incorporearum Dominus in puram carnem ingrediens, non solum non inquinatus est : sed contra etiam puriorem eam ipsam sanctioremque effecit? Atque hæc quidem omnia mente volventes, et commemorantes divinam vocem, dicentem : « Inhabitabo in illis et inambulabo [3]. » Et rursum : « Vos templum Dei estis [4] et Spiritus Dei inhabitat in » vobis, [5] » etiam nos adversus istos dicamus, et impudentia impiorum ora obstruamus, nostrisque interim bonis lætemur, ac Deum incarnatum ob tam indulgentem ad nos usque sui demissionem glorificemus, et pro virium nostrarum facultate condignam ipsi venerationem gratiamque reddamus. Deo autem nulla a nobis gratiarum par retri-

[1] Rom. VIII, 20. — [2] Ibid. 21. — [3] Levit. XXVI, 12. — [4] 2 Cor. VI, 16. — [5] 1 Cor. III, 16.

butio fieri queat, nisi solum ea, quæ consistit in nostra animarumque nostrarum salute, atque in virtutis studio.

VII. Ne simus ergo hic ingrati erga tanti in nos beneficii auctorem, sed omnes omnia ei pro virili offeramus, fidem, spem, charitatem, temperantiam, misericordiam, hospitalitatem. Et ad quod nuper vos cohortatus sum, ad id etiam nunc, et in posterum semper vos cohortari non desistam. Quidnam hoc? Cum accessuri estis ad tremendam divinamque illam mensam, et sacra mysteria, cum timore ac tremore hoc facite, cum pura conscientia, cum jejunio et precatione: non tumultuantes, non calcitrantes, non proximum impellentes : extremæ enim hoc superbiæ est, contemptionisque minime vulgaris : quare etiam talia perpetrantibus punitionem multam conciliat. Tecum reputa, o homo, qualem hostiam es contrectaturus, qualem mensam aditurus. Tecum reputa, quod cum terra sis et cinis, corpus et sanguinem Christi sumis. Et si vos rex quidam ad convivium vocet, cum timore accumbitis, cibosque appositos cum reverentia et silentio sumitis; Deo autem te ad suam mensam vocante, Filiumque suum ibi apponente, ubi angelicæ Potestates assistunt cum timore et tremore : ubi Cherubini velant facies suas, atque Seraphini cum tremore clamant : « Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus[1] : » tu mihi audes vociferando ac tumultuando ad spiritale illud convivium accedere? An te fugit eo tempore multa tranquillitate mentem esse plenam oportere, multaque pace ac quiete opus esse; non autem tumultu, iracundia, strepituque? hæc enim immundam animam accedentem efficiunt. Quænam autem venia nobis habeatur, si post tanta peccata, saltem tempus hoc, quo ad sacram hanc mensam adimus, ab irritationabilibus hisce perturbationibus non purgemus? quid autem omnino est

[1] Apoc. IV, 8.

magis necessarium, quam ea, quæ in hac mensa proponuntur? aut quid urget nos, ut connitamur, et spiritualibus rebus relictis, ad ea, quæ carnem spectant, properemus? Ne, rogo vos atque obtestor, ne divinam in nos iram concitemus : medicamentum est id quod proponitur vulnerum nostrorum salutare, divitiæ indesinentes, quæ cœlorum nobis regnum conciliant. Cum horrore itaque accedamus, gratias agamus, procumbamus confitentes peccata nostra ; lacrymemur mala nostra lugentes ; intentas ac largas preces Deo fundamus : sicque nos ipsos emundantes, tacite, et cum debita modestia tanquam ad cœlorum Regem adeuntes accedamus : sanctamque hanc et immaculatam hostiam recipientes, exosculemur, oculis eam complexi, mentemque et animum incendamus : ne in judicium aut damnationem conveniamus; sed in animæ temperantiam, in dilectionem, in virtutem, et cum Deo reconciliationem, in pacem firmam, ac mille denique bonorum occasionem : ut et nos ipsos sanctos reddamus, et proximos ædificemus. De his assidue vobiscum ago, nec agere desistam. Quæ enim utilitas omnino temere huc concurrere, si nihil quod utile sit, addiscatis? Quodnam, obsecro, lucrum affert, semper ad gratiam vobis concionari? Breve præsens hoc tempus est, o dilecti, sobrii simus : vigilemus, nos ipsos componamus, omne benevoli animi studium in omnes sincere ostendamus, in omnibus reverenter agamus, seu divina verba audire, sive orare, sive ad Dei mensam accedere, sive aliud quid denique faciendum sit, cum timore ac tremore id fiat : ne negligentia nostra maledictionem nobis accersamus. « Maledictus enim, inquit Propheta, » omnis, qui facit opus Domini negligenter[1]. » Tumultuatio enim et iracundia efficitur contumelia in hostiam, quæ proponitur. Certe extrema contemptio est, contaminatum

[1] Jer. XLVIII, 12.

se offerre Deo : nam audi quid de talibus dicat Apostolus : « Si quis templum Dei corrumpat, disperdet illum Deus[1]. » Ne ergo pro eo quod Deum nobis reconciliare debebamus, eum in nos irritemus : sed omnem curam, munditiem, animæque tranquillitatem præ nobis ferentes, cum precibus et corde contrito accedamus. Ut hoc pacto Dominum nostrum Jesum Christum nobis propitium reddentes, promissa nobis bona obtinere possimus gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

In Salvatoris nostri Jesu Christi nativitatem.

I. Mysterium [2] novum et admirabile video : pastorum vocibus aures meæ circumsonant, qui non leni cantu sibilant, sed cœlestem hymnum concinunt. Angeli canunt, Archangeli modulantur, Cherubim hymnum dicunt, Seraphim glorificant, omnes festum celebrant, dum in terris Deum, et hominem in cœlis cernunt : eum, qui sursum est, propter dispensationem deorsum versari : eum, qui deorsum erat, propter benignitatem sursum nunc versari. Hodie Bethlehem cœlum imitata est : quæ stellarum quidem loco Angelos canentes excepit, solis autem loco justitiæ Solem incircumscripte complexa fuit. Neque hic quæsieris, quomodo hoc factum sit : ubi enim Deus vult, sibi naturæ ordo cedit. Voluit enim, potuit, descendit, salvavit, omnia Dei nutum sequuntur. Hodie qui est gignitur, et rursum

[1] 1 Cor. III, 17. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 281-293.

qui est, fit id, quod non erat; nam cum Deus esset, fit homo; ab ea tamen, quam habebat, Deitate non excidit : neque enim cum Deitatis jactura factus est homo, neque rursum per succedentia incrementa ex homine factus est Deus : sed Verbum existens, natura propria ob sui impatibilitatem manente immutata, factum est caro. Quando autem natus est, Judæi quidem inusitatum partum negabant, Pharisæi vero perperam sacros Libros interpretabantur, et Scribæ, quæ legi erant contraria, loquebantur. Herodes eum, qui natus erat, quærebat, non ut eum honore afficeret, sed ut eum interficeret. Hodie namque contraria cuncta cernebant. Non enim occultata sunt, ut cum Psalmorum auctore loquar, a filiis eorum in generationem alteram [1]. Siquidem Reges venerunt, et cœlestem regem suspexerunt, quod in terram venerit, non Angelos secum habens, non Archangelos, non Thronos, non Dominationes, non Virtutes, non Potestates, sed nova et minime trita incedens via ex illibato processerit utero : nec tamen Angelos suæ gubernationis exortes dereliquit, neque propter incarnationem suam a sua excidit Deitate : sed reges quidem venerunt, ut cœlestem Regem gloriæ adorarent, milites autem, ut Principem exercitus colerent : mulieres, eum qui ex Virgine natus est, ut mulieris dolores in lætitiam commutet : virgines, filium Virginis, admirantes qui fiat ut lactis Conditor, qui efficit ut uberum fontes spontanea fluenta diffundant, a virgine matre pueruli alimentum accipiat : infantes, eum qui factus est infans, ut ex ore infantium et lactentium laudem perficeret : pueri, puerum, qui martyres ob Herodis insaniam effecit : viri, eum qui homo factus est, ut servorum malis mederetur : pastores, bonum pastorem, qui animam pro ovibus suis ponit : sacerdotes, eum qui factus est pontifex secundum ordinem

[1] Psal. LXXVII, 4

Melchisedech; servi, eum qui servi formam accepit, ut nostram servitutem honore libertatis ornaret. Pastores, eum qui ex piscatoribus hominum efficit venatores : publicani, eum qui ex publicanis selectum Evangelistam designat; meretrices eum qui lacrymis meretriciis pedes suos exponit, atque ut complectar brevi, peccatores omnes advenerunt, ut Agnum Dei cernerent, qui tollit peccatat mundi, magi ut eum benediçant; publicani, ut Evangelium prædicent; meretrices, ut unguenta deferant; Samaritana, ut fontem vitæ sitiat; Chananæa, ut indubitatam fidem exhibeat. Cum igitur omnes exultent, mihi quoque placet exultare, choreas agere volo, festumque celebrare : porro choreas ago, non citharam pulsans, non thyrsum quatiens, non tibias inflans, non faces accendens, sed musicorum instrumentorum loco Christi cunarum fascias gestans. Hæ namque mihi sunt spes, hæ mihi vita, hæ mihi salus, hæ mihi tibiæ, hæ mihi cithara : propterea et ipsas gestans advenio, ut earum virtute facultatem sermonis adeptus cum Angelis dicam : « Gloria in altissimis Deo; » cum pastoribus, « Et in terra pax, in hominibus beneplacitum [1]. » Hodie qui ex Patre ineffabiliter genitus est, ex Virgine propter me inexplicabili modo nascitur. Sed tum quidem secundum naturam ante sæcula genitus est ex Patre, prout novit ille, qui genuit : hodie vero rursus ex Virgine præter naturam natus est, prout Spiritus sancti novit gratia. Et superna ejus generatio vera est, et inferior ejus generatio minime falsa : et vere Deus ex Deo genitus est, et vere homo idem ex virgine natus est. Sursum solus ex solo unigenitus, deorsum solus ex sola virgine idem unigenitus. Sicut enim in superna generatione matrem intelligere impium est : sic et in inferiori generatione patrem existimare blasphemum est. Pater absque defluxu genuit, et Virgo

[1] Luc. II, 14.

sine corruptione peperit : nam neque defluxum sustinuit pater : quippe qui, prout conveniebat Deo, genuit : neque Virgo corruptionem sustinuit pariendo, quippe quæ spiritualiter peperit. Unde neque superna ejus nativitas explicari potest, neque progressus ejus in novissimis temporibus curiose pervestigari se sinit. Nam virginem quidem hodie peperisse scio, et Deum sine tempore genuisse credo : modum autem generationis silentio didici venerari, non oratione curiose illam inquirendam accepi. Siquidem in Deo non rerum natura est attendenda, sed ejus, qui operatur, virtuti fides habenda. Lex enim est naturæ, cum mulier matrimonio juncta parit : cum vero virum non experta virgo post quam peperit, virgo rursus apparet, tum res naturam excedit. Quod igitur secundum naturam fit, inquiratur : quod vero naturam superat, silentio colatur : non tanquam fugiendum, sed tanquam inenarrabile, dignumque quod silentio veneremur. Sed date mihi quæso hanc veniam, ut in exordio finem faciam dicendi. Cum enim rerum sublimiorum investigationem attingere reformidem, quo pacto, aut quam in partem orationis clavum flectam nescio. Quid enim dicam aut quid loquar? Matrem video, quæ peperit ; filium partu editum cerno : modum autem generationis non conspicio : vincitur enim natura, vincitur ordinis limes, quando vult Deus. Non enim secundum naturam res accidit, sed supra naturam miraculum evenit. Quievit enim natura, sed Domini voluntas operata est. O ineffabilem gratiam ! unigenitus, qui est ante sæcula, qui tangi non potest, qui simplex est et incorporeus, corpus meum subiit corruptioni obnoxium, et aspectabile. Quam ob causam ? Ut conspectus doceat, docens autem ad ea, quæ non cadunt sub oculos, manu ducat. Nam quoniam oculos auribus fideliores esse existimant homines, de eo vero dubitant, quod non vident, propterea

dignatus est et per corpus oculis conspectum sui præbere, ut dubitationem tolleret. Et nascitur ex virgine, quæ rem ignorabat : nam neque cooperata est ad rem gerendam, neque contulit quippiam ad id quod fiebat ; sed nudum fuit arcanæ virtutis ejus instrumentum, tantum id noverat quod ex Gabriele sciscitata didicerat. « Quomodo mihi fiet » istud, quia virum non cognosco [1]? » Tum inquit ille, vis hoc scire, « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Al» tissimi obumbrabit tibi [2]. » Et quomodo cum ipsa erat, et paulo post ex ipsa? Quemadmodum artifex, inventa materia utilissima, vas pulcherrimum fabricatur : ita Christus, invento virginis sancto corpore et anima, templum sibi construxit animatum, et hominem qua ratione voluit, efformavit ex virgine, cumque indutus hodie processit, neque naturæ deformitatem erubuit. Neque enim probrosum illi fuit, ut suum opus ipse gestaret ; ipsum quoque opificium maxima gloria cumulabatur, quod opificis sui fieret indumentum. Nam quemadmodum in prima formatione fieri non poterat, ut homo constitueretur, antequam lutum in ejus manus veniret : ita fieri nequit ut vas corruptibile transmutetur, nisi fiat opificis indumentum.

II. Sed quid dicam, aut quid loquar? Miraculum enim in admirationem me traducit. Antiquus dierum factus est infans [3], et qui in solio sublimi præcelsoque considet; in præsepio ponitur ; et qui impalpabilis, et simplex, et incompositus, atque incorporeus est, humanis manibus contrectatur : qui peccatorum vincula disrumpit, fasciis, quia vult, stringitur. Statuit enim ignominiam vertere in honorem, infamiam induere gloria, et contumeliæ fines modum virtutis ostendere. Idcirco meum corpus subit, ut ejus verbi ego capax fiam, et meam carnem suscipiens, spiritum

[1] Luc. 1, 34. — [2] Ibid. 35. — [3] Citatur hic locus a S. Cyrillo Alexand. in lib. ad Reginas.

mihi suum largiens, ut largiens et accipiens vitæ mihi thesaurum comparet. Carnem meam suscipit, ut me sanctificet : spiritum mihi suum largitur; ut salvum me faciat. Sed quid dicam, aut quid loquar? « Ecce virgo concipiet [1]. » Non jam dicitur, ut futurum, sed suspicitur ut jam factum : atque apud Judæos quidem factum est, apud quos dicebatur : a nobis autem creditur, apud quos ne nominabatur quidem. « Ecce virgo concipiet. » Littera quidem Synagogæ est, possessio vero Ecclesiæ. Illa tabellas invenit, hæc margaritam invenit : illa lanam tinxit, hæc veste purpurea est induta. Siquidem Judæa ipsum peperit, at orbis terrarum ipsum excepit. Syuagoga ipsum aluit et educavit : Ecclesia ipsum tenuit, eoque potita est. Apud illam palmes vitis, et apud me racemus veritatis. Illa racemum vindemiavit, et gentes mysticam potionem bibunt. Illa granum frumenti in Judæa seminavit; et gentes fidei falce segetem messuerunt. Gentes rosam pie decerpserunt, et apud Judæos spina incredulitatis remansit : pullus avolavit, et assident nido stulti : folia litteræ interpretabantur Judæi, et fructum Spiritus gentes decerpunt. « Ecce virgo in utero » concipiet. » Dic mihi, Judæe, dic mihi porro quem peperit? fide mihi, saltem ut Herodi. Sed non fidis. Scio quam ob causam : propter insidias. Illi enim dixisti, ut eum interficeret : mihi vero non dicis, ut ne eum adorem. Quemnam vero peperit? Quemnam? Naturæ dominum. Licet enim tu sileas, clamat natura : peperit enim, ut voluit partu edi, qui partu est editus. Non enim id a natura permittebatur, sed ut naturæ Dominus inusitatum nativitatis modum invexit, ut ostendat se hominem factum, non ut hominem partu edi, sed ut Deum nasci. Ex virgine igitur hodie prodiit, quæ naturam vicit, et nuptias superavit. Etenim sanctitatis dispensatori conveniebat, ut puro et

[1] Isaï. VII, 14.

sancto partu, in lucem ederetur. Ipse namque est, qui e terra virgine quondam formavit Adamum, ex Adamo vero sine muliere mulierem efformavit. Sicut enim sine muliere protulit mulierem Adamus, sic etiam virgo sine viro hominem hodie peperit. Homo enim est, inquit, et quis cognoscet eum? Nam quoniam hominibus genus muliebre beneficium debebat, utpote quod Adam sine muliere mulierem produxerat : propterea virgo sine viro hodie peperit, ac pro Eva debitum viri persolvit. Ut enim non superbiret Adamus, quod sine muliere mulierem protulisset, idcirco et mulier sine viro peperit virum, ut miraculi communione naturæ æqualitatem ostenderet. Nam quemadmodum ab Adamo costam abstulit, et Adamum nihil imminuit : sic et in virgine animatum templum effinxit, et virginitatem minime solvit. Salvus et incolumis remansit etiam post costæ privationem Adamus : incorrupta etiam virgo permansit, postquam infans ex ea prodiit. Idcirco autem non aliunde sibi templum extruxit, neque aliud corpus formatum induit, ne massam Adami contumela afficere videretur. Nam quoniam deceptus homo, diaboli instrumentum factus erat, propterea ipsum qui supplantatus fuerat tanquam animatum templum assumit, ut propter hanc cum suo conditore conjunctionem ipsum a diaboli consuetudine ac familiaritate divelleret. Verumtamen dum fit homo, non ut homo partu editur, sed ut Deus nascitur. Si enim ex communi conjugio prodiisset ut ego, figmentum a vulgo existimatus esset. Jamvero idcirco ex virgine nascitur, nascens autem, et uterum illibatum conservat, et intemeratam virginitatem custodit, ut inusitatus pariendi modus magnæ mihi fidei conciliator existat. Unde sive me Gentilis, sive Judæus interroget, num Christus cum secundum naturam Deus esset, homo præter naturam sit factus; dicam : « Sic est : » et testem inviolatum virginitatis sigillum

citabo. Ita namque Deus est, qui naturæ ordinem vincat : ita ventris est fictor, et virginitatis inventor, qui et immaculatum habuerit nativitatis modum, et ineffabiliter templum sibi, quo voluerit modo, construxerit. Dic mihi ergo, Judæe, peperit-ne virgo, annon? Si enim peperit, inusitatum partum confitere : quod si non peperit, cur Herodem fefellisti? Tu enim ipsi sciscitanti ubi Christus nasceretur dixisti : « In Bethleem Judææ [1]. » Num igitur ego pagum noveram aut locum? num ego dignitatem ejus, qui natus erat, perspectam habebam? Nonne Esaïas ipsius tanquam Dei mentionem fecit? « Pariet enim, inquit, filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuël [2] : » nonne vos improbi inimici veritatem introduxistis? nonne vos Scribæ et Pharisæi diligentes legis observatores omnes res ejus nos docuistis? numquid hebraïcam linguam nos callemus? nonne vos Scripturas interpretati estis? Post quam virgo peperit, et antequam pareret, ne videretur locus ille in gratiam Domini exponi, nonne vos interrogati ab Herode testem Michæam prophetam protulistis, ut sermonem vestrum confirmaret? « Et tu enim, inquit Bethlehem domus Ephrata, nequaquam minima es in principibus Juda : ex te enim exiet dux, qui reget populum meum Israël [3]. » Recte dixit Propheta : « Ex te : » ex vobis exiit, et in orbem terrarum venit. Qui enim est, progreditur; qui vero non est, creatur, aut fit : at ipse et erat, et ante erat, et semper erat : sed erat quidem semper ut Deus, mundum gubernans : hodie vero prodiit : ut homo, populum regit, ut Deus autem, orbem terrarum salvum facit. O benignos hostes! O modestos ac mites accusatores, qui natum in Bethlehem Deum esse imprudentes indicarunt : qui latentem in præsepio Dominum notum fecerunt, qui jacentem in

[1] Matth. II, 3. — [2] Isaï. VII, 14. Matth. I, 23, et Luc. I, 31. — [3] Mich. V, 2.

spelunca inviti indicarunt, et beneficio nolentes sua sponte nos affecerunt, revelarunt, cum occultare conarentur. Vides imperitos magistros? quæ docent ipsi nesciunt: fame confecti nutriunt, sitientes potum præbent, egestate pressi ditant. Venite igitur, festum agamus, venite, solemnitatem celebremus. Inusitatus enim est festivitatis modus, quandoquidem et incredibilis est sermo nativitatis. Hodie namque vetus solutum est vinculum, diabolus confusus est, dæmones aufugerunt, destructa mors est, paradisus reseratus, maledictio deleta est, peccatum e medio sublatum est, ablegatus est error, veritas rediit, et pietatis sermo undequaque disseminatus est, et cucurrit; conversatio cœlitum in terris plantata est, Angeli cum hominibus communicant, homines cum Angelis intrepide colloquuntur. Quid ita? quoniam Deus in terram venit, et homo in cœlum, omnia passim commixta sunt. Venit enim in terra, cum totus in cœlo sit: cumque totus in cœlo sit, totus est in terra. Cum esset Deus, factus est homo, non negans se Deum esse: cum esset verbum impatibile, factus est caro: ut habitaret in nobis, caro factus est. Deus enim factus non est; sed erat. Propterea caro factus est, ut quem cœlum non capiebat, hodie præsepium susciperet. Propterea ponitur in præsepio, ut is, a quo nutriuntur omnia, pueruli alimentum a virgine matre accipiat. Propterea futurorum sæculorum pater tanquam ab ubere pendens infans, virgineas minime refugit ulnas, ut Magis accessu facilis fiat. Siquidem et hodie Magi advenerunt, et tyrannum abnegandi initium fecerunt, et cœlum gloriatur, dum per stellam Dominum suum indicat, et super nubem levem corporis sui sedens Dominus currit in Ægyptum: et fugere quidem Herodis videtur insidias, re autem vera quod ab Esaïa dictum fuerat adimplet. « Erit enim, inquit, in die » illa Israël tertius in Assyriis, et in Ægyptiis benedictus

» erit populus meus in terra, quam benedixit Dominus sa» baoth, dicens : Benedictus erit populus meus qui in » Ægypto et qui in Assyriis et qui in Israël [1]. » Quid ais Judæe? qui primus eras, tertius factus es? Ægyptii et Assyrii tibi antelati sunt, et primogenitus Israël, numero posterior est? Ita est, merito Assyrii primi erunt : quandoquidem et ipsi primi per Magos eum adoraverunt. Ægyptii vero post Assyrios, quandoquidem ipsum Herodis insidias fugientem exceperunt. Postremo vero loco numeratur Israël, quandoquidem post ascensum ejus ex Jordane tum demum per Apostolos eum agnoverunt. Ingressus est autem Ægyptum concutiens Ægypti manufacta, non quoquo modo, sed postquam Ægypti vestibula conclusit interitu primogenitorum. Propterea tanquam primogenitus hodie ingressus est, ut antiquæ mœstitiæ luctum solveret. Primogenitum vero dici Christum testatur hodie Lucas evangelista cum dicit : « Et peperit filium suum primogenitum, » et pannis involvit eum, et reclinavit eum in præsepio, quia » non erat eis locus in diversorio [2]. » Ingressus est igitur Ægyptum ut antiquæ mœstitiæ luctum solveret : et plagarum loco gaudium invexit, et loco noctis atque tenebrarum, lumen salutis largitus est. Contaminata tunc fuit aqua fluminis immaturæ ætatis infantium cæde : ingressus est igitur in Ægyptum is, qui aquam rubram reddiderat, et fluminis fluentis vim gignendi salutem indidit, eorumque impuritatem ac sordes Spiritus virtute purgavit. Afflicti fuerunt Ægyptii, et furore correpti Deum abnegarunt. Ingressus est igitur in Ægyptum, religiosas animas cognitione Dei complens, effecit ut flumen fœcundiores spicis martyres aleret. Sed propter angustias temporis hoc loco statui finem facere dicendi, quod reliquum est negotii vobis in diem sequentem reservaturus : hic autem orationi finem impo-

[1] Isaï, xix, 24, 25. — [2] Luc, ii, 7.

nam, ubi hoc explevero, quo pacto nimirum, cum impatibile verbum esset, caro factum sit immutata manente natura. Quid dicam, aut quid loquar? Fabrum et præsepe video, et infantem, et cunarum fascias, et virginis partum rebus necessariis destitutum, omnia egestate pressa, omnia plena paupertatis. Vidisti divitias in multa paupertate? quomodo, cum dives esset, egenus est nostra causa factus, quomodo neque lectum, neque stragulum habuit, sed in nudo præsepi erat projectus? O paupertatem, divitiarum fontem! O divitias immensas, paupertatis speciem præ se ferentes! In præsepi jacet, et orbem terrarum concutit: fasciis cunarum involvitur, et peccati vincula disrumpit. Nondum in vocem articulatam erupit, et Magos edocuit, et ad conversionem commovit. Quid dicam, aut quid loquar? Ecce infans fasciis involvitur, et in præsepi jacet: adest autem et Maria quæ Virgo et mater est: aderat autem et Joseph, qui pater appellatur. Hic vir dicitur, illa uxor vocatur: legitima sunt nomina copulatione destituta. Verborum tenus hæc mihi intellige, non rerum tenus. Hic solum desponsavit, et Spiritus sanctus obumbravit ei. Unde dubitans Joseph, quid appellaret infantem nesciebat. Ex adulterio natum dicere ipsum non audebat, probrosum in virginem jacere sermonem non poterat, filium ipsum dicere suum refugiebat: probe namque sciebat sibi ignotum esse, quo pacto, vel unde infans natus esset: quam ob causam illi de re dubitanti, de cœlo oraculum Angeli voce delatum est, « Noli timere, Joseph: quod enim ex ea genitum est, » de Spiritu sancto est [1]. » Spiritus enim sanctus Virgini obumbravit. Quare vero ex virgine nascitur, et virginitatem illibatam servat? quia quondam virginem Evam decepit diabolus, idcirco ad Mariam, quæ virgo erat, felicem nuntium Gabriel detulit. Sed decepta quidem Eva peperit

[1] Matth. 1, 20, et Luc. 1, 35.

verbum, quod mortem intulit : at felicem nuntium accipiens Maria Verbum in carne genuit, quod vitam nobis æternam conciliat. Verbum Evæ lignum indicavit, per quod lignum e paradiso Adamum expulit : Verbum autem quod ex virgine prodiit, crucem exhibuit, per quod latronem vice Adami in paradisum introduxit. Nam quoniam neque Gentiles, neque Judæi, neque hæretici credebant Deum sine passione ac defluxu genuisse, propterea hodie ex patibili corpore progressus, impatibile conservavit corpus patibile, ut ostenderet, quemadmodum ex virgine natus virginitatem non solvit, ita Deum quoque, non defluxa nec mutata manente sacra substantia, tanquam Deum, prout Deo conveniebat, Deum genuisse. Postquam enim homines, eo derelicto, statuas sibi humana præditas forma sculpserant, quibus in Creatoris contumeliam cultum deferebant, propterea Dei Verbum, cum Deus esset, hodie in hominis forma apparuit, ut mendacium dissolveret, et occulte in se ipsum cultum omnem transferret. Huic igitur, qui res impeditas ita reddidit expeditas, Christo Domino gloriam offeramus et una Patri et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

Adversus eos, qui a divinis absunt officiis, et de sancto ac salutari baptismate Salvatoris nostri Jesu Christi; deque iis, qui indigne communicant, et quod qui Liturgiam imperfectam derelinquunt, atque ante postremam orationem egrediuntur, Judam imitentur.

I. Omnes vos in lætitia hodie, ego vero in mœrore sum solus. Nam cum in hoc spirituale pelagus oculos meos converto, et immensas Ecclesiæ divitias contemplor, ac deinde perpendo fore ut cum primum solemnitas ista præterierit, multitudo rursus ista resiliat ac discedat, crucior et animi dolore angor : quod, cum tam multos liberos pepererit Ecclesia, non illis itidem in singulis collectis, sed in festo solummodo frui possit. Quanta, quæso, illa spiritualis exultatio foret, quantum gaudium, quanta Dei gloria, quanta utilitas animarum, si collectæ cujusque tempore sic repleta Ecclesiæ septa cerneremus? Jamvero nautæ quidem ac gubernatores omnia efficiunt, ut pelagus emensi, tandem ad portum perveniant : nos contra in alto mari fluctuare contendimus, dum sæcularium negotiorum procellis semper obruimur, atque in foris et tribunalibus judicum jactamur, hic autem semel aut iterum, vix toto anno comparemus. An vero ignoratis, ut in mari portus, sic Ecclesias Deum in urbibus erexisse : ut a tumultuum sæcularium turbine huc confugientes summa tranquillitate potiamur? Non enim fluctuum hic est reformidanda tempestas, non latronum incursiones, non eruptiones prædonum, non ventorum impetus, non insidiæ belluarum :

portus enim est ab his omnibus immunis ac liber, portus est spiritualis animarum. Atque eorum, quæ dixi, vosmetipsi mihi testes estis : si quis enim vestrum conscientiam suam excusserit, multam intus reperiet tranquillitatem : non enim ira negotium facessit, non cupiditas inflammat, non invidia tabefacit, non inflat arrogantia, non inanis gloriæ amor corrumpit : sed coërcentur omnes hæ belluæ, cum primum, quasi quoddam divinum carmen, sacrarum auditio Scripturarum per aures in animam cujusque penetravit, et illas alienas a ratione perturbationes sopivit. Quis non igitur eos vel infelicissimos judicet, qui cum tantam morum sanctitatem possint adipisci, non assidue versentur, ac ventitent ad communem omnium parentem, Ecclesiam nimirum? Etenim quam tandem esse tibi magis fructuosam occupationem causari possis aut congressum utiliorem? quodnam autem impedimentum, quominus hic nobiscum verseris? Paupertatem nimirum tibi impedimento esse dices, quominus præclaro huic cœtui intersis : at legitima non est hæc excusatio. Septem habet dies hebdomada : divisit hos septem nobiscum Deus, neque sibi quidem potiorem partem, nobis autem minorem impertiit : imo ne in duas quidem æquales partes eas distribuit, non sibi tres assumpsit, tresque largitus est, verum tibi quidem sex impertiit, unam vero sibi reliquit, nec in hac tamen tota a negotiis sæcularibus abstinere dignaris, sed hoc ipsum quod faciunt, qui sacras pecunias deprædantur, tu hac etiam die patrare audes : dum illam jam sanctam et spiritualium eloquiorum auditioni consecratam surripis, et ad sæculares curas abutendo traducis. Sed quid ego de integro die loquor? vel id unum, quod in eleemosyna vidua fecit, tu in hujus diei tempore facito : sicut illa duos obolos misit[1], multamque a Deo gratiam inivit, sic et tu

[1] Marc. XII, 12.

duas horas Deo commoda, et sexcentorum dierum lucrum in domum tuam importabis. Quod si id detrectes, vide ne forte, dum ad exiguum temporis spatium te ipsum non vis a terrenis lucris avocare, integrorum annorum labores amittas. Solet enim Deus, cum contemptus fuerit, collectas pecunias dissipare : quod et Judæis minitando dicebat, quoniam sollicitudinem templi omnem abjiciebant; « Intu» listis ea in domos vestras, et exsufflavi ea, dicit Dominus[1]. » Quid enim, quæso, ex iis, quæ necessaria sunt, te poterimus docere, cum semel aut iterum annis singulis ad nos ventites, de anima nimirum, de corpore, de immortalitate, de regno cœlorum, de pœnis, de gehenna, de Dei longanimitate, de indulgentia, de pœnitentia, de baptismo, de remissione peccatorum, de istis mundi cum superioris tum inferioris creaturis, de hominum natura, de Angelis, de improbitate dæmonum, de diaboli fraudibus, de moribus, de dogmatibus, de recta fide, de corruptis hæresibus? siquidem ista et multo plura nosse Christianum oportet, horumque omnium reddere rationem iis, qui sciscitentur. Vos vero ne minimam quidem horum tenere partem poteritis, si semel hic, idque perfunctorie conveniatis, nec tam propter animæ pietatem, quam propter consuetudinem solemnitatis : nam etiamsi vel quotiescumque fit collecta, quis intersit, utinam de omnibus istis exacte possit erudiri. Servos habetis multi, qui hic adestis, et filios : cumque illis artium magistris in disciplinam tradere vultis, quos elegeritis, vestrarum illis ædium ingressu interdicitis semel, ubi stragulam vestem, cibaria, omnemque aliam supellectilem et apparatum suppeditastis : una cum magistro habitatum mittitis, ac ne domum vestram adeant prohibetis : ut, dum ibi continue versantur, facilius artem ediscant, nec ulla sollicitudine studium illorum et occupatio inter-

[1] Aggæi. 1, 9.

pelletur : jamvero cum non vulgaris ars quædam, sed omnium maxima vobis sit ediscenda, quo pacto Deo placendum sit, et cœlestia bona consequenda, perfunctorie vos id perficere posse censetis? quantæ hoc, quæso, est dementiæ? Nam disciplinam esse hoc negotium, quod multam exigit attentionem, ex his cognoscite : « Discite, inquit, a » me quia mitis sum et humilis corde[1] : » et rursus Propheta : « Venite filii, audite me : timorem Domini docebo » vos[2] : » et iterum : « Vacate et videte quoniam ego sum » Deus[3] : » itaque multa opus est vacatione illi, qui hanc morum disciplinam et philosophiam sibi voluerit comparare.

II. Verum ne tempus omne in eorum reprehensione conteramus, qui solent abesse, his quæ ad ipsorum negligentiam corrigendam sunt dicta contenti, age quiddam de præsenti solemnitate philosophemur. Nam multi quidem festa celebrant, et nomina eorum noverunt, historias autem et occasiones, unde ortæ sunt, non noverunt. Atque Epiphaniam quidem, sive apparitionem, dici hanc celebritatem omnibus liquet, hæc vero apparitio quænam sit, et utrum una sit, an duæ, id non item noverunt, et quod summa notandum ignominia risuque dignum est, cum singulis annis solemnitatem istam celebrent, ejus argumentum et occasionem ignorant. Primum igitur operæpretium est charitate vestræ indicare non unam esse tantum apparitionem, sed duas : una quidem est ista præsens, quæ jam contigit; altera vero quæ futura est, et in consummatione sæculi cum splendore et gloria est eventura. Ac de utraque illarum Paulum hodie Tito disserentem audistis, atque in hæc verba de præsenti quidem loquentem : « Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, eru» diens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia deside-

[1] Matth. XI, 29. — [2] Psal. XXXIII, 11. — [3] Id. XLV, 11.

» raria sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo : » de futura vero : « Expectantes beatam spem et adventum glo-» riæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi[1]. » Et vero Propheta de illa ipsa sic dixit : « Sol convertetur in tene-» bras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini » magnus et illustris[2]. » At enim quî fit, ut non ea dies, qua natus est, Epiphania, et apparitio appelletur, sed ea, qua baptizatus est? hæc enim dies est, qua baptizatus est, et aquarum naturam sanctificavit. Idcirco etiam in hac solemnitate sub mediam noctem omnes, cum aquati fuerint, domum latices referunt ac recondunt, et per integrum annum conservant, utpote quod hodierna die sanctificatæ sint aquæ : fitque miraculum evidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur, sed integro anno atque adeo biennio et triennio sæpe, quæ hodie fuit hausta, incorrupta et recens permanet, ac post tantum temporis cum iis, quæ nuper fuerint e fontibus eductæ, certat. Quamnam igitur ob causam hæc Apparitio appellatur? quia nimirum non omnibus manifestus est redditus, cum partu est editus, sed cum est baptizatus : nam ad hunc usque diem vulgo erat ignotus. Nam incognitum eum fuisse vulgo, neque quisnam esset plerosque scivisse constat ex istis Joannis Baptistæ verbis : « Medius vestrum stetit, » quem vos nescitis[3]. » Quid vero mirum si alii non nossent, quando illum etiam ipse Baptista ad eum usque diem ignorabat? « Et ego nesciebam eum, inquit : sed qui misit » me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris » Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est » qui baptizat in Spiritu sancto[4]. » Duas igitur esse apparitiones ex his liquet : sed quanam de causa venerit ad baptismum Christus, nunc res postulat, ut dicamus, et ad quemnam baptismum venerit : nam et hoc operæ-pre-

[1] Tit. II, 11-13. — [2] Joël. II, 31. — [3] Joan. I, 26. — [4] Ibid. 33.

tium est cognoscere. Ut igitur illud, sic et hoc prius charitatem vestram docere oportet : nam et ex hoc illud intelligemus. Judaïcum erat baptisma, quod sordes corporum, non peccata quæ in conscientia resident, abluebat : neque enim si quis adulterium perpetrasset, neque si quis furti se alligasset, neque si quis aliud quippiam sceleris admisisset, eum criminibus expiabat : sed si quis mortuorum ossa tetigisset, si quis vetitos a lege cibos degustasset, si quis a corruptione advenisset, si quis cum leprosis versatus esset, lavabatur, et immundus erat usque ad vesperam, deinde mundabatur. « Lavabitur enim, inquit, corpus ejus aqua » munda, et immundus erit usque ad vesperam, et mun» dabitur [1] : » non enim hæc vere peccatum erant neque pollutio, sed quod imperfectiores essent, per ejusmodi res eos efficiens religiosiores Deus, ad majorum rerum observationem aptiores et diligentiores olim reddebat.

III. Itaque judaïca illa quidem expiato nequaquam a peccatis liberabat, sed a corporeis sordibus tantum : nostra vero talis non est, sed multo major, ac multa gratia referta : nam et liberat a peccatis, et animam emundat, et Spiritus gratiam largitur. Joannis vero baptisma judaïco quidem multo sublimius fuit, humilius vero nostro, veluti pons quidam utriusque baptismatis hujus, ab illo ad istud per se quasi manu ducens : non enim eos utique ad observationem corporis purgationum inducebat, sed ab illis avocans cohortabatur et consulebat, ut a vitio traducerentur ad virtutem, atque in operum recte factis spem salutis, non in diversis baptismis, et aquarum ablutionibus collocarent. Non enim dicebat : « Ablue vestimenta tua, et lava corpus tuum, et mundus eris : » quid ergo ? « Facite fructum » dignum pœnitentiæ [2] : » ac si hoc spectes, judaïco sublimius erat : humilius vero nostro ; quandoquidem neque

[1] Levit. XV, 7. — [2] Matth. III, 8.

Spiritum sanctum dabat Joannis baptisma, neque remissionem per gratiam conferebat : pœnitentiam enim agere jubebat, non dimittendi potestate pollebat. Quapropter et aiebat : « Ego quidem baptizo vos in aqua : ille autem baptizabit vos in Spiritu sancto et igni [1]. » Scilicet ille non baptizabat in Spiritu. Quid est autem in Spiritu sancto et igni? Recordare mihi diei illius, quo Apostolis dispertitæ linguæ apparuerunt tanquam ignis, seditque supra singulos eorum [2]. Ac baptismum Joannis imperfectum fuisse, neque Spiritus largitum esse gratiam, neque remissionem peccatorum, inde constat : cum enim quosdam discipulos offendisset Paulus, ait illis : « Si Spiritum sanctum accepistis » credentes? At illi dixerunt ad eum : Sed neque si Spiritus » sanctus est audivimus : ille vero ait : In quo ergo bap» tizati estis? qui dixerunt : In Joannis baptismate. Dixit » autem Paulus : Joannes baptizavit baptismo pœniten» tiæ [3] :» pœnitentiæ, non remissionis : quare vero baptizabat? « Populo dicens : In eum qui venturus esset post ipsum, » ut crederent, hoc est, in Dominum Jesum. His auditis, » baptizati sunt in nomine Domini Jesu. Et cum imposuis» set illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos [4]. » Vides, ut imperfectus fuerit Joannis baptismus? si enim imperfectus non fuisset, non eos rursus baptizasset Paulus, non ipsis manus imposuisset : jamvero cum utrumque istud præstiterit, apostolici baptismi excellentiam, atque illum multo inferiorem hoc fuisse declaravit. Verum ex his quidem quodnam sit inter baptismos discrimen didicimus, quanam vero de causa Christus baptizetur, et quonam baptismo, deinceps operæ-pretium est dicamus. Neque judaïco illo priori, neque hoc nostro posteriori : non enim remissione peccatorum indigebat : quî enim id fieri posset, cum nullum in eo peccatum esset? « Peccatum enim, in-

[1] Matth. III, 11. — [2] Act. II, 3. — [3] Id. XIX, 2-4. — [4] Ibid. 5, 6.

» quit, non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus [1] : » Et rursus : « Quis ex vobis arguet me de peccato [2] ? » neque Spiritus expers erat illa caro : quî enim esse posset, quæ a principio fuerat a Spiritu sancto effecta. Si ergo neque Spiritus sancti expers erat illa caro, neque obnoxia peccatis, qua de causa baptizabatur? Verumtamen prius necesse est discamus quonam baptismate sit baptizatus, tumque istud quoque manifestius evadet. Quonam igitur est baptizatus? neque judaïco, neque nostro, sed Joannis. Quamobrem? ut ex ipsa baptismatis natura intelligas eum propter peccata non fuisse baptizatum, neque quod gratia Spiritus indigeret : nam utriusque horum expers erat hoc baptisma, ut jam a nobis demonstratum est. Atque ex his quidem liquet eum neque ad peccatorum remissionem, neque ad Spiritus largitionem obtinendam ad Jordanem venisse : ne vero quispiam ex iis, qui tunc aderant, existimaret eum pœnitentiæ causa sicut cæteros adventare, audi et hoc quo pacto Joannes ante correxerit : qui enim aliis dicebat : « Facite fructum dignum pœnitentiæ [3], » audi quid huic dicat : « Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad » me [4] ? » hoc vero dicebat declarans eum non ob eamdem egestatem, ob quam vulgus, venisse, tantumque abesse, ut idcirco baptizetur, ut vel ipso etiam Baptista sit longe major, et sine comparatione mundior. Quam igitur ob causam baptizabatur, si neque pœnitentiæ causa, neque ob remissionem peccatorum, neque ad Spiritus copiam obtinendam id agebat? duas nimirum alias ob causas, unam quidem, quam dixit Discipulus, alteram vero quam ipse Joanni indicavit : quamnam ergo causam esse baptismi hujus dixit Joannes? ut innotesceret vulgo, sicut et Paulus dicebat : « Quia Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ

[1] I Petr. II, 22, et Isaï. LIII, 9. — [2] Joan. VIII, 46. — [3] Matth. III, 8. — [4] Ibid. 14.

» in eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent [1]; » hoc erat baptismatis illius officium. Etenim si singulorum ædes circumiret, et ad fores accedens foras excitaret, diceretque Christum tenens : « Hic est Filius Dei, » suspectum hoc redderet testimonium, et operosum valde foret : sin autem eo secum assumpto in synagogam ingrederetur, eumque indicaret, hoc quoque ipsum redderet testimonium suspectum : quod vero populis omnibus ex urbibus singulis ad Jordanem effusis, et circa fluminis ripas versantibus, cum et ipse ut baptizaretur venisset, ab audita de cœlo paterna voce fuerit commendatus, et illi in specie columbæ descendens Spiritus sanctus insederit, id testimonium quod illi Joannes dicebat, omni suspicione liberabat? « Propterea, et ego, inquit, nesciebam eum [2]; » tum fide dignum esse testimonium suum ostendit : nam quoniam cognati erant inter se secundum carnem; « Ecce enim » Elizabeth cognata tua, et ipsa concepit filium [3], » inquit Angelus Mariæ de Joannis matre : quando igitur cognatæ matres erant, liquet et parvulos cognatos fuisse : quoniam igitur cognati erant, ne cognationis gratia testimonium dicere Christo videretur, ita disposuit Spiritus gratia, ut priorem ætatem Joannes ageret in deserto : ne amicitiæ causa aut ex composito talive quoddam artificio perhiberi testimonium videretur : sed tanquam a Deo admonitus eum renuntiaret. Propterea, « Et ego, inquit, nesciebam » eum : » unde igitur didicisti? « Qui misit me baptizare in » aqua, ille mihi dixit : » quid tibi dixit? « Super quem videris Spiritum descendentem quasi columbam, et manen» tem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto [4]. » Vides idcirco venisse Spiritum sanctum, non quasi tum primum adveniret, sed ut eum, qui prædicabatur, volatu ipso quasi digito monstraret, omnibusque notum redde-

[1] Act. xix, 4. — [2] Joan. i, 31. — [3] Luc. i, 36. — [4] Joan. i, 33.

ret? Hac igitur de causa ad baptismum venit. Et vero aliam ob causam quam ipse dicit : quænam illa porro est? Cum dixisset Joannes : « Ego debeo a te baptizari, et tu » venis ad me, » respondit ipse dicens : « Sine modo, sic » enim decet nos implere omnem justitiam [1]. » Vidisti modestiam famuli ? vidisti Domini humilitatem ? quid tandem est : « Implere omnem justitiam ? » Justitia dicitur omnium Dei mandatorum adimpletio, ut cum ait : « Erant justi » ambo incedentes in mandatis Domini sine querela [2] : » quando igitur justitiam istam implere homines oportebat omnes, nemo autem illam perfecit, nec explevit, ut venit Christus, hanc justitiam implet.

IV. Quænam porro hæc est justitia, dicet aliquis, baptizari ? Prophetæ parere justitia erat ; ut igitur circumcisus est et sacrificium obtulit, et sabbata et judaïcas festivitates implevit; ita et hoc quod restabat adjunxit, ut Prophetæ baptizanti obediret. Nam ut Dei voluntatem fuisse scias, ut tum baptismum susciperent omnes, audi quid dicat Joannes : « Qui misit me baptizare in aqua [3], « et rursus Christus, « Publicani et turba justificaverunt Deum, baptizati bap» tismo Joannis. Pharisæi autem et scribæ consilium Dei » spreverunt, non baptizati ab eo [4]. » Si ergo justitia est Deo parere, Deus autem Joannem misit, ut populum baptizaret, cum cæteris legis præceptis hoc etiam Christus implevit. Finge igitur ducentos esse denarios mandata legis ; hoc debitum genus nostrum persolvere oportebat ; non persolvimus ; coërcebat nos mors obnoxios istis criminibus ; cum venisset Christus nosque coërcitos offendisset, æs alienum dissolvit, debitum illud implevit, et eos qui solvendo non erant liberavit ; idcirco non dixit : « Decet nos hoc vel illud facere, » sed, « Implere omnem justitiam [5]. »

[1] Matth. III, 14, 15. — [2] Luc. I, 6. — [3] Joan. I, 33. — [4] Luc. VII, 29, 30. — [5] Matth. III, 15.

Me dominum decet, inquit, qui habeo, pro iis, qui non habent, persolvere; hæc est baptismatis occasio, ut legem omnem videatur implere, et hæc, et illa causa est, quæ ante istam est allata. Quapropter et spiritus in specie columbæ descendit; ubi est reconciliatio Dei, ibi et columba; nam et arcæ Noë tempore ramum gestans olivæ columba venit divinæ benignitatis signum tempestatisque sedatæ; nunc quoque in specie columbæ, non in corpore, hoc enim sedulo notandum est, venit Spiritus Dei, denuntians misericordiam orbi terrarum, simulque virum spiritualem designans innocentem ac simplicem, minimeque malum esse oportere; quemadmodum et Christus ait : « Nisi conversi fue» ritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum » cœlorum [1]. » Atque illa quidem arca, tempestate sedata, mansit in terris, hæc vero arca divina iracundia sedata, in cœlum abrepta est, et nunc est in dextera Patris immaculatum illud, et impollutum corpus. Verum enimvero quando de Domini corpore facta est mentio, operæ-pretium est, ut ubi de eo pauca apud vos disseruerimus, orationi finem imponamus. Scio fore ut quamplurimi apud nos ex festi consuetudine ad sacram hanc mensam accurrant; sane quidem expediret, id quod alias sæpe dixi, ut festa nequaquam observarentur, quando communicare opus esset, sed ut conscientia mundaretur, ac tum sanctum istud sacrificium attingeretur; qui enim piacularis est et immundus, ne in festo quidem æquum est, ut sanctæ illius ac tremendæ carnis particeps fiat; qui vero mundus est, et accurata pœnitentia delicta abstersit, cum in solemnitate, tum semper dignus fuerit, qui mysteriis divinis communicet, ac Dei donis perfruatur. Sed quoniam hoc nescio quo pacto negligitur a quibusdam, multique sexcentis scatentes sceleribus cum adventare festum viderint, tanquam ab ipsa die

[1] Matth. XVIII, 3.

protrusi, mysteria sacra contingunt, quæ ne oculis quidem cernere sic affectis fas est; eos quidem, qui manifesti sunt nobis, plane arcebimus; eos vero, qui nobis ignoti sunt, Deo relinquemus, qui mentis cujusque secreta novit; id quidem certe in quo ab omnibus aperte peccatur, hodie conabimur emendare. Quodnam igitur illud peccatum est? quod cum tremore non accedamus, sed calcibus impetentes, percutientes, ira turgentes, clamantes, convitiantes, proximum trudentes, perturbatione repleti; hæc et sæpe dixi, et dicere non cessabo. Nonne videtis in olympicis certaminibus dum capite coronam gestans, amictus stola, virgam manu tenens agonotheta per forum incedit, quanta sit tranquillitas ac modestia, dum præco voce denuntiat, ut omnes sileant ac decenter quiescant? Cui non igitur absurdum videatur, ut ubi triumphat diabolus, quies tanta sit; ubi vero Christus ad se vocat, tumultus plurimus audiatur? In foro silentium, et in Ecclesia clamor; in pelago tranquillitas, et in portu tempestas. Quid, quæso, tumultuaris, mi homo? quid te urget? negotiorum nimirum avocat te necessitas; an vero tu illa tibi hora ulla esse negotia arbitraris? an tu te omnino in terris esse meministi? an te cum hominibus versari censes? quis hoc non saxeæ mentis esse dicat, illo se tempore in terris consistere arbitrari, non cum Angelis choreas ducere, cum quibus mysticum illum hymnum pronuntiasti; cum quibus Deo canticum illud triumphale cecinisti? Propterea et nos aquilas Christus appellavit, cum dixit : « Ubi cadaver, ibi » congregabunt et aquilæ [1], » Ut in cœlum ascendamus, ut in altum evolemus spiritus pennis subvecti; at nos contra serpentum in more humi serpimus, terramque manducamus. Vultis dicam unde tumultus et clamor oriatur? quod non toto sacri tempore vobis fores occludamus, sed ante

[1] Luc. XVII, 37.

postremam gratiarum actionem resilire vos, domumque redire patiamur, quod et ipsum non mediocrem contemptum habet. Quid facis, mi homo? præsente Christo, astantibus Angelis, proposita ista tremenda mensa, dum adhuc fratres tui mysteriis initiantur, tu, relictis illis, abscedis? Atqui ad prandium quidem si vocatus fueris, tametsi prius saturatus sis, recumbentibus cæteris non audes ante amicos discedere; hic vero dum Christi mysteria celebrantur, dum sanctum illud sacrificium adhuc peragitur, omnia in medio derelinquis et abscedis? quis hæc tandem venia digna censuerit? quis defensione purgarit? Vultis dicam cujusnam opus perficiant illi qui ante complementum finemque discedunt, neque cœna absoluta gratiarum actionis hymnos offerunt? durum fortasse videbitur quod sum dicturus, sed necesse est tamen ob plerorumque negligentiam dicatur. Quando ultimæ cœnæ communicavit Judas nocte illa postrema, cæteris omnibus recumbentibus, ipse se proripiens excessit; illum imitantur et isti, qui ante ultimam gratiarum actionem discedunt. Nisi enim exiisset ille, proditor factus non esset; nisi condiscipulos deseruisset, non periisset; nisi se ipsum extra ovile proripuisset, non eum lupus solum repertum devorasset; nisi se ipsum a pastore segregasset, belluæ præda factus non esset. Idcirco nimirum ille cum Judæis, isti vero cum Domino, hymno dicto, exierunt. Vides ut extrema illa post sacrificium oratio ad illud fiat exemplum? Nunc igitur, dilectissimi, hæc mente versemus, hæc apud nos cogitemus, et huic propositam sceleri damnationem reformidemus. Ipse suam tibi carnem largitur, at tu ne verbis quidem eum remuneraris, neque pro iis, quæ accepisti, gratias agis? atqui dum hoc corporeo vesceris cibo, post mensam ad orationem te convertis; dum vero spiritualis et omnem creaturam tum visibilem tum invisibilem superantis, fis

participeps, tametsi homo sis et vilis naturæ, non expectas ut gratias agas et verbis et factis? quid est aliud quam extremo supplicio sese obnoxium reddere? Hæc ego dico non ut laudetis solum, neque ut tumultuemini et clametis, sed ut cum tempus exegerit, horum memores verborum convenientem modestiam præ vobis feratis. Mysteria et dicuntur, et sunt; ubi vero sunt mysteria, multum silentium est; cum multo ergo silentio, cum multa modestia, decentique reverentia sanctum hoc sacrificium attingamus, ut majorem nobis Dei benevolentiam conciliemus, et animam perpurgemus, æternaque bona consequamur. Quæ nos omnes ut obtineamus, faxit gratia et benignitas Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque Spiritui sancto, gloria, imperium, et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI-NONI.

ANNOTATIONES.

ANNOT. (1), pag. 15.

Scripturæ versum varie efferunt; manuscripti vero cum neutro consentiunt, neque etiam græca vulgaris editio; etsi verbis solum, non re differant omnes. Visum nobis est Morelli lectionem intactam relinquere.

ANNOT. (2), pag. 37.

Sic habent omnia exemplaria. Sed fateor me non capere quid hic sibi velit Chrysostomus.

ANNOT. (3), pag. 55.

Quod Jacobus frater Domini ex numero fratrum non credentium fuerit, nescio an alius quispiam dixerit.

ANNOT. (4), pag. 86.

Hic totam de muliere in adulterio deprehensa historiam prætermittit Chrysostomus.

ANNOT. (5), pag. 112.

Sic omnes manuscripti et editi Chrysostomi; atque ita legitur, inquiunt, in quodam Barberino codice manus-

scripto. Sed aliorum Novi Testamenti exemplarium recepta lectio est πεντήκοντα. Vulgata habet *quinquaginta.*

Annot. (6), pag. 174.

Hanc homiliam et duas sequentes edidere olim Parisienses typographi tomo secundo Bibliothecæ Patrum editione secunda, nomine sancti Basilii Seleuciæ episcopi, latine versas per Theodorum Peltanum Societatis Jesu theologum.

Annot. (7), pag. 182.

Hæc puto referri ad illud apophthegma Lacænæ mulieris apud Plutarchum, p. 401. Edit. Paris. p. 241. Quæ cum Filios quinque ad pugnam emisisset, et in suburbio pugnæ exitum expectaret, nuntianti filios suos omnes in pugna cecidisse: *Vile mancipium*, respondit, *non hoc quærebam; sed quo loco essent res patriæ.* Respondet ille victoriam penes Spartiatas esse. *Nunc*, inquit illa, *filiorum cædem non invita audio.* Alius philosophus hic memoratus Xenophon est. Hanc porro historiam refert Diogenes Laërtius in Xenophonte versus finem. Hic memoriter loquens Chrysostomus, rem paulo secus narrat.

Annot. (8), pag. 205.

Josephus cap. V. de Bello judaïco, inter alia signa futuri Jerosolymorum excidii hoc refert: *Deinde vocem repentinam auditam fuisse dicentium : Hinc migremus ;* quem locum hic puto respicere Chrysostomum.

Annot. (9), pag. 283.

Ea solum ratione potest Pater major dici; imo non pro-

prie major, sed prior, ut quivis pater, non est natura major filio suo, sed prior tantum. Ea est mens Chrysostomi.

Annot. (10), pag. 334.

Hæc omnia referuntur ad superius allata Evangelii verba : *Omnia mea tua sunt, et tua mea sunt,* quæ æqualem Patri Filium confirmant. Illud vero de Filio secundum hominem dici non potest, sed quatenus major sive Deus est. *Nam quod minoris est, majoris etiam esse nemini non notum est; contrarium vero minime.* Christus Deus dicitur homo esse, crucifigi, pati; Christus homo non dicitur æqualis Patri. In his autem verbis, *Mea tua sunt, et tua mea sunt,* conversio est, quæ æqualitatem Filii et Patris indicat. Hanc puto Chrysostomi mentem esse, licet in verbis quædam adhuc difficultas remaneat.

Annot. (11), pag. 433.

Orationem hanc, genuinum, ut videtur, summi doctoris opus, prolem magno non plane inficiandam parenti, habitam fuisse Antiochiæ illud ostendit, quod ad finem, prout solet, de communi patre seu episcopo loquitur, nempe Flaviano. Excerptam potius crediderim ex ore perorantis, quam a manu componentis profectam ; nisi quis interpolatam malit.

Annot. (12), pag. 444.

Totus ordo orationis postulat τὰ Σεραφὶμ quamvis in loco Isaïæ, et Cherubinos pro Seraphinis posuerit Philastrius Hæresi ultima, ac Paulinus Natali VI, p. 605, ipseque Chrysostomus in illud : *Pater, si possibile est,* etc., et Cherubi-

nos Seraphinis jungat Epiphanius Ancorati cap. 10. 26. cum Severiano orat. 2. de mundi creatione, et Philastrio Hæresi extrema et penultima, pariterque hymnus Cherubicus appellari soleat, qui seraphicus est. Sicut vice versa in locum Cherubinorum Exodi et Paralipom. Seraphini substituuntur Actione 5. Synodi VII. seu id Disputatione illic prolata Judæi et Christiani (ubi tamen Cod. Reg. 1026. f. 266, Χερουβὶμ habet, ut et alter interpretum) et ab Andrea Cretensi oratione 3. in dormitionem Deiparæ : necnon thronus Seraphicus instar Cherubici in eodem Andrea legitur orat. in ramos palmarum, atque in Theophane Cerameo hom. LIII ac LX. λέγει ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ· ποίησον Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ. Epist. 1, Gregorii II. ad Leonem Isaurum. Accedit huc quod notavi ad Constitutiones Apostolicas Cherubim et Seraphim confundi apud Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi Mystagogica V. Cui nunc addas velim tum cognominem Alexandrinum lib. IX et X de adoratione in spiritu et veritate, ubi etiam nomini Seraphim dat interpretationem nominis Cherubim, cum rectius interpretur ad Esaïæ caput VI. et ad Joannis XII, 41. tum narrationes de inventione S. Crucis, apud Gretserum c. 1697, 1706, 1707, 1714, tum Anastasium Sinaïtam XII. in Hexaëmeron; tum denique Theodorum Prodromum, in eodem Gretsero c. 2369. Quod autem hoc in loco Chrysostomus Seraphinos ponat supra Cherubinos, oratione vero tertia de Incomprehensibili contra faciat, quam rationem dabimus? Scilicet in re arbitraria et incerta, variationi opinionis locum esse. Porro ex oratione Nicetæ Paphlagonis in laudem S. Bartholomæi apostoli, novissimi Auctarii Combefisiani p. 397, 398, ubi ordines angelici gradatim enumerantur, excidisse videntur, vitio antiquarii, δυνάμεις *Virtutes*; et Oratione in Thomam p. 370. *Throni*; quemadmodum liquet per consimilem enumerationem Nicetæ Orat. in Petrum

et Paulum p. 334, et Orat, in Judam Thaddæum p. 421. Consulere adhuc potes Notas ad Apostolicorum opera c. 312, insuperque S. Irenæum lib. 1, cap. 1, et in Epiphanio Hær. 31, n. 17; ac demum ad ista Philastrii capite postremo : « Nam Cherubim plenitudo scientiæ di» citur, et virtus ignea peragrans appellatur : » me vide; audacter enim induco, « Et Seraphim virtus ignea flagrans » appellatur. »

Annot. (13), pag. 445.

Hic et tribus in locis sequentibus, qui asteriscis notantur, testificatur Cottelerius desiderari quatuor lineas ad singulos.

Annot. (14), pag. 451.

Nota diligenter insigne testimonium : ut quæratur an et quo modo in veris Joannis Chrysostomi operibus citentur Epistolæ posteriores Joannis, quas ab antiquis in canone Scripturarum positas non fuisse, nec Joanni apostolo tributas, testis est locuples Eusebius lib. III, cap. 25, ac post eum Hieronymus in Catalogo, et Æcumenius in Commentariis. Quinetiam viguisse eam controversiam circa tempora Joannis nostri significatur per Amphilochium in Iambis ad Seleucum, perque Topographiam christianam, quam citat Allatius, dissert. 1. de Libris ecclesiasticis Græcorum.

Annot. (15), pag. 456.

Hunc ad sacras conciones concursum, auditorum ὠθισμὸν, θλίψιν, στενοχωρίαν sæpe memorant Patres, præcipue noster; eoque de more cum Christiano Lupo accipio verba Nesto-

rii; « Parco enim, quoniam et ego valde sum fatigatus, et » vos omnino constricti; » seu ex alia versione, « Constipa- » tione laboratis, » græce procul dubio, σφιγγόμενοι. In homilia Pauli Emiseni; στενοχωρία τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν ἐξῶσεν ἡμᾶς τῶν σκαμμάτων: cui assonat Gregorius Nyssenus orationibus in quadraginta Martyres. Consuli quoque velim Sozomenum lib. VIII, cap. 5, et Vitam Chrysostomi per Anonymum, n. 86.

Annot. (16), pag. 461.

Iis, quæ sequuntur, prorsus similia habes in Orat. 1 ad Theodorum lapsum, num. 13.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homilia XLVI, pag. 33.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, pag. 488-494.
Homilia XLVII, pag. 42.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, pag. 455-457.
Homiliæ LVI, pag. 115, et LVII, pag. 123.	Earumdem fragmenta, tom. XIV, pag. 93-98.
Homilia LIX, pag. 141.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 229-231.
Homilia LXIV, pag. 193.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 106-107.
Homilia LXXX, pag. 324.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 386-387.
Homilia LXXXIII, pag. 348.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 387-396.
Homilia LXXXV, pag. 369.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 396-401.
Homilia I, in Servatoris diem natalem, pag. 481.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 293-295.
Homilia II, in idem. 499.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 281-293.

INDEX

TOMI SEPTUAGESIMI-NONI.

HOMILIÆ IN S. JOANNEM EVANGELISTAM.

HOMILIÆ IN QUÆDAM LOCA NOVI TESTAMENTI.

EXPLICIT INDEX.